

Begroting 2027

Provinciale Staten
Woensdag 11 november 2026

Ons kenmerk: DOS-2025-0004771
 PZH-2026- 897663724

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Leeswijzer	3
Bestuurlijke inleiding	8
Financieel beeld	11
Ambities	46
Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland	47
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	57
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen	78
Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland	92
Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	113
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	140
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	160
Overzicht Algemene middelen en Organisatie	183
Indicatoren	192
Wettelijke indicatoren	193
Financiële indicatoren	196
Monitor Leefomgeving Zuid-Holland	197
Paragrafen	198
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)	199
Paragraaf Bedrijfsvoering	201
Paragraaf Brede Welvaart	206
Paragraaf EU-subsidies	217
Paragraaf Financiering	224
Paragraaf Grondbeleid	228
Paragraaf Lokale heffingen	236
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	239
Openbaarheidsparagraaf	246
Paragraaf Subsidies	247
Paragraaf Verbonden Partijen	291
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	298
Financiële begroting	316
1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen	317
2. Toelichting baten en lasten	321
3. Uiteenzetting financiële positie I	335
4. Uiteenzetting financiële positie II	340

Leeswijzer

Opzet van de begroting

Dit is de Begroting 2027. Deze begroting geeft inzicht in de Zuid-Hollandse opgaven die de provincie aanpakt, hoe zij dat gaat doen en hoeveel financiële middelen daarbij in de periode 2027-2030 ingezet gaan worden. De indeling van de begroting is wettelijk bepaald in het [Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten](#) (het BBV).

De Begroting 2027 is opgebouwd uit zes onderdelen:

1. Bestuurlijke inleiding
2. Financieel beeld
3. Beleidsbegroting: Ambitieplan
4. Beleidsbegroting: Paragrafen
5. Financiële begroting
6. Bijlagenboek

In de bestuurlijke inleiding geven we de belangrijkste doelstellingen voor de komende periode weer. Daarnaast behandelen we op hoofdlijnen een aantal belangrijke ontwikkelingen voor de provincie en wijzigingen in de begroting.

In het financieel beeld geven we inzicht in hoeveel middelen er worden ingezet, de mutaties op het begrotingssaldo en het effect hiervan op de algemene vrije reserve. Bovendien geven we inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de begroting.

De beleidsbegroting bestaat uit het ambitieplan en de paragrafen:

- Het ambitieplan is een samenhangend geheel van beleidsdoelen en beleidsprestaties en kent een uitwerking in 3 niveaus (de 3 W-vragen).
- De paragrafen bevatten ambitieoverstijgende informatie waarmee Provinciale Staten inzicht krijgt in de financiële positie van de provincie, de beheersmatige aspecten en de risico's. Vanuit het BBV zijn acht paragrafen verplicht voorgeschreven en zijn drie paragrafen toegevoegd op verzoek van Provinciale Staten (Arbeidscapaciteit, EU-subsidies en Subsidies).

De financiële begroting geeft op een gedetailleerde wijze inzicht in de geraamde baten, lasten en mutaties in reserves. Daarbij maken we onderscheid naar structurele en incidentele posten in de begroting en lichten we toe op basis van welke uitgangspunten de begroting is opgesteld (grondslagen). Daarnaast geven we inzicht in de financiële positie van de provincie via de geprognosticeerde balans, een overzicht van verleende garanties en waarborgen, een specificatie van onze bezittingen (activa), en de ontwikkeling van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

De structuur van de beleidsbegroting (ambities)

De beleidsbegroting bestaat uit zeven beleidsinhoudelijke ambities:

1. Samenwerken aan Zuid-Holland
2. Bereikbaar Zuid-Holland
3. Schone energie voor iedereen
4. Een welvarend Zuid-Holland
5. Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw
6. Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland
7. Gezond en veilig Zuid-Holland.

Daarna wordt het Overzicht Algemene middelen en Organisatie gepresenteerd, waarbij geldt dat de inhoudelijke toelichting van het Overzicht Organisatie is opgenomen in de Paragraaf Bedrijfsvoering.

Elke ambitie kent een uitwerking in 3 niveaus (de 3 W's):

- Beleidsdoelen (PS) - 1e W-vraag: **Wat** willen we bereiken?
- Beleidsprestaties (GS) - 2e W-vraag: **Wat** gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?
- Hoeveel middelen zetten we daarvoor in - 3e W-vraag: **Wat** mag dat kosten?

Provinciale Staten stellen de uitwerking van de ambities en beleidsdoelen vast inclusief de middelen die hiervoor op het niveau van het beleidsdoel beschikbaar worden gesteld. Gedeputeerde Staten stellen de uitwerking van de beleidsprestaties en de middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld vast.

Relatie tussen de beleidscyclus (Omgevingsbeleid) en de planning- en controlcyclus

Het Omgevingsbeleid bestaat uit al het beleid voor de leefomgeving in Zuid-Holland en beschrijft hoe de provincie werkt aan een goede leefomgeving, welke plannen daarvoor zijn, welke regels daarbij gelden en welke inspanningen de provincie daarvoor levert. Het Omgevingsbeleid wordt gevormd door de Omgevingsvisie, het Omgevingsprogramma, en regels die zijn opgenomen in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

Voor de wijze waarop dit beleid tot stand komt wordt de beleidscyclus gevolgd. Dat is een modulaire werkwijze, wat betekent dat herzieningen op onderdelen plaatsvinden en alleen wanneer daartoe concrete aanleiding is. Het overzicht van voorgenomen aanpassingen wordt bijgehouden in de [Lange Termijn Agenda](#) (LTA) Omgevingsbeleid, die meerdere malen per jaar een update krijgt en vastgesteld wordt door Provinciale Staten. De beleidscyclus bestaat uit zes stappen, die nader zijn toegelicht in de [Omgevingsvisie](#), hoofdstuk 1.

Sinds de Voorjaarsnota 2024 is de structuur van het Omgevingsbeleid overgenomen in de structuur van de planning- en controlproducten. Zowel het Omgevingsbeleid als de planning- en controlproducten kennen een indeling in zeven beleidsinhoudelijke ambities en daarin opgenomen beleidsdoelen. Onder elk beleidsdoel zijn in het Omgevingsbeleid één of meerdere beleidskeuzes opgenomen die overeenkomen met de beleidsprestaties in de planning- en controlproducten.

Indicatoren

Een manier om beleid te kunnen monitoren is door gebruik te maken van indicatoren. In de planning- en controlcyclus (via de begroting en de jaarstukken) wordt de voortgang inzichtelijk gemaakt via indicatoren die wettelijk zijn voorgeschreven of die genoemd zijn in de financiële verordening. In de beleidscyclus wordt dit inzichtelijk gemaakt via de [Beleidsmonitor](#).

Doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid

Van overheidsorganisaties wordt verlangd dat zij verantwoording afleggen over de vraag of zij de goede dingen doen (doeltreffendheid), of zij de dingen goed doen (doelmatigheid) en of zij daarbij voldoen aan wet- en regelgeving (rechtmatigheid). Dit betekent dat het, ook voor de provincie, van groot belang is inzicht te hebben in de kwaliteit van het eigen handelen. Provinciale Staten zijn daarbij verantwoordelijk voor de controle op de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het provinciebestuur en Gedeputeerde Staten leggen verantwoording af over het door hen gevoerde bestuur.

Zowel via de beleidscyclus als de planning- en controlcyclus wordt over de genoemde aspecten gerapporteerd, al kan de reikwijdte en diepgang daarvan verschillen. De beleidscyclus, die is opgebouwd uit zes stappen, heeft als laatste stap 'evaluatie en monitoring'. Het provinciale beleid wordt gemonitord en op gezette tijden geëvalueerd. Monitoring en evaluatie kunnen signalen bevatten die uiteindelijk weer leiden tot beleidsaanpassingen. In de [Lange Termijn Agenda](#) (LTA) Omgevingsbeleid, onderdeel 5. Evaluatie en monitoring, is een overzicht en planning opgenomen van evaluatie en monitoring die relevant zijn voor het beleid van de provincie Zuid-Holland.

Dit overzicht geeft ook invulling aan de hierover gemaakte afspraken met Provinciale Staten in de [Verordening Beleidsevaluaties](#) (2016). Een onderwerp dat via deze evaluaties en monitoring aan bod komt is bijvoorbeeld de doeltreffendheid van de inzet van subsidies. Een substantieel deel van onze middelen wordt via dit instrument namelijk uitgegeven.

Via de planning- en controlcyclus wordt in de tussentijdse rapportages en de jaarstukken gerapporteerd over de voortgang van de doelen en de daarmee gepaard gaande inzet van middelen (inclusief arbeidscapaciteit). In de jaarstukken wordt daarbij specifiek aandacht geschonken aan de mate waarin wordt voldaan aan wet- en regelgeving via de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichting daarop in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Producten binnen de planning- en controlcyclus

De planning- en controlcyclus bestaat uit de kadernota, de begroting, tussentijdse rapportages (voorjaarsnota en najaarsnota) en de jaarstukken. Dit is vastgelegd in de financiële verordening, artikel 2.1. De cyclus start met de kadernota. Daarin wordt het meerjarig beeld geschetst van de financiële positie van de provincie, rekening houdend met (externe) ontwikkelingen en strategische afwegingen. Vervolgens wordt dit kader gehanteerd voor de uitwerking van de begroting, waarin middelen worden gekoppeld aan de beleidsdoelen per ambitie. Via de tussentijdse rapportages worden, op basis van de actuele stand van zaken, noodzakelijke bijstellingen doorgevoerd op de begroting. De cyclus eindigt met het opstellen van de jaarstukken, waarin een beleidsmatige en financiële verantwoording is opgenomen.

Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur

Een onderdeel van deze cyclus is het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). Het PZI geeft een financieel beeld van de ambitie voor nieuwe infrastructuur zoals wegen, vaarwegen, spoor, fietspaden, sluizen en bruggen en voor beheer en onderhoud van bestaande infrastructuur.

De functie van het PZI is om meer inzicht te geven in de lange termijn uitgaven voor bereikbaarheid en dan specifiek infrastructuur. Het PZI omvat alle infrastructuurprojecten en activiteiten waarvoor de provincie Zuid-Holland budget beschikbaar heeft gesteld.

Het PZI wordt ieder jaar in het najaar vastgesteld, als bijlage bij de begroting van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks investeringskredieten beschikbaar voor projecten die naar de voorbereidingsfase of uitvoeringsfase gaan. In de begroting wordt daarvoor doorverwezen naar het PZI. Bijstelling van het langjarige programma vindt plaats via de Kadernota in het voorjaar en in het najaar bij het nieuwe PZI. De bijstelling van budgetten in het lopende jaar vindt plaats via de tussentijdse rapportages.

Planning- en controlcyclus begrotingsjaar 2027

In onderstaande tabel is opgenomen welke producten in welke kalendermaand worden behandeld in een vergadering van Provinciale Staten. De producten hebben betrekking op het begrotingsjaar 2027.

P&C cyclus	Juli 2026	November 2026	Juli 2027	November 2027	Juni 2028
Begrotingsjaar 2027	Kadernota	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota	Jaarstukken
	Bijlage Wijzigingen ambitie 2. Bereikbaar Zuid-Holland	Bijlage PZI			

Classificatie bijstellingen

In deze begroting zijn verschillende bijstellingen opgenomen. Per bijstelling voegden we een classificatie toe in de toelichting op de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?'. Daarmee willen de begroting leesbaarder maken en PS ondersteunen bij hun besluitvorming.

Classificatie	Toelichting
Nieuw besluit (Nieuw ter besluitvorming)	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van nieuw beleid voor niet eerder vastgestelde doelen of niet eerder vastgestelde activiteiten of middelen bedoeld om deze doelen te bereiken. Nieuw wil in de praktijk zeggen, dat wij deze activiteiten nog niet doen en dat wij hier nog geen middelen voor beschikbaar hebben gesteld. In deze categorie zijn ook begrotingswijzigingen opgenomen over de actualisatie van bestaand beleid in de vorm van intensivering of heroverweging/scope wijzigingen. Het gaat hierbij om actualisatie van activiteiten of de inzet van middelen binnen een bestaand takenpakket, gericht op het bereiken van vastgestelde doelstellingen.
Bestaand beleid	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van reeds in PS aangenomen Statenvoorstellen, moties of amendementen en die nu financieel-administratief worden verwerkt in dit P&C-product. Dit kunnen bijstellingen zijn als gevolg van indexeringen, reëel ramen van de middelen, autonome ontwikkelingen, etc. Daarnaast valt hieronder ook de aframing van bestaande budgetten.

Getalnotatie (v) en (n)

In de toelichting op de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?' geven we per bijstelling in de titel aan wat het financiële effect van die bijstelling is. Daarbij geldt:

- Een (v) betekent dat de lasten worden verlaagd en/of de baten worden verhoogd.
- Een (n) betekent dat de lasten worden verhoogd en/of de baten worden verlaagd.

Per bijstelling geven we vervolgens aan hoe dit financiële effect wordt verwerkt. Het kan bijvoorbeeld verrekend worden met een daarvoor ingestelde reserve, een bijbehorende specifieke uitkering of met het begrotingssaldo.

Lastencategorieën

In deze begroting geven we in het samenvattend financieel beeld inzicht in de opbouw van de lasten via een grafiek. Datzelfde doen we bij elke ambitie bij de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?'.

Vanaf de Najaarsnota 2026 zijn de kosten voor externe inhuur overgeheveld van Overige lasten naar Arbeidskosten, zodat deze beter aansluiten bij de paragraaf Arbeidscapaciteit.

Voor een consistente vergelijking zijn ook de vergelijkende cijfers met terugwerkende kracht aangepast aan deze gewijzigde rubricering.

De lasten verdelen we daarbij in 4 categorieën:

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.

- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Dit gaat om dagelijks onderhoud, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

De categorie 'subsidies en inkomensoverdrachten' vormt een omvangrijk deel van de provinciale begroting. In deze categorie zijn de lasten begroot van subsidies. Hieronder zit ook de concessie voor het openbaar vervoer. In de categorie staan ook de bijdragen die de provincie verstrekt aan andere overheidsinstellingen, zoals de omgevingsdiensten. Dergelijke bijdragen heten in de verslaggevingsregels (lv3) 'inkomensoverdrachten'.

Bestuurlijke inleiding

Geachte lezer,

Voor u ligt de laatste begroting van het huidige college. Met deze begroting zorgen we ervoor dat de financiën op orde zijn voor onze ambities en bieden we tegelijkertijd voldoende speling voor bestuurlijke keuzes van het opvolgende college. Dat is een prestatie waar we trots op zijn. In een tijd waarin grote maatschappelijke vraagstukken en onzekerheden elkaar snel opvolgen, is het geen eenvoudige opgave om koersvast te blijven en tegelijkertijd ruimte te houden voor nieuwe ontwikkelingen.

Het nieuwe kabinet heeft invloed op ons beleid en onze financiële positie, maar ook economische en politieke veranderingen in Europa en de rest van de wereld werken door in Zuid-Holland. We volgen deze ontwikkelingen nauwgezet en vinden dat we moeten blijven investeren in weerbaarheid, zowel financieel als maatschappelijk. Uit het financieel beeld blijkt dat we ook na 2027 een krachtige provincie blijven die financieel gezond is. Dat is essentieel om onze rol te blijven vervullen op terreinen zoals wonen, mobiliteit, energietransitie, land- en tuinbouw, asielopvang en gebiedsontwikkeling.

Waar we niet aan voorbij kunnen gaan, is de droogte van deze zomer. Duidelijk is dat weersextremen geen toekomstscenario meer zijn: droogte, verzilting en wateroverlast zetten ons water- en bodemsysteem steeds meer onder druk. De risico's voor onze leefomgeving, economie en waterveiligheid nemen daarmee toe. Daarom reserveren we extra middelen voor een toekomstbestendig water- en bodemsysteem, zodat we samen met waterschappen en het Rijk Zuid-Holland beter kunnen voorbereiden op toekomstige extremen.

Het opstellen van een begroting is altijd een dynamisch proces. Zuid-Holland is ambitieus, en dat wordt ook van ons gevraagd. Zoals gezegd staan we voor grote opgaven en worden we regelmatig geconfronteerd met nieuwe ontwikkelingen waarvan de impact op onze financiën en beleidskeuzes moeilijk is te voorspellen. Dat vraagt van een college zowel flexibiliteit als stabiliteit. Ook binnen het bestuur hebben we dat afgelopen jaar ervaren. De samenstelling van het college wijzigde opnieuw: we namen afscheid van gedeputeerden Zevenbergen en Van Leeuwen en verwelkomden gedeputeerden Van Dijken en Tieman. Samen zorgen we ervoor dat het dagelijks functioneren van de provincie onverminderd doorgaat.

De nieuwe verdeling van het Provinciefonds draagt hieraan bij. Zuid-Holland ontvangt voortaan € 35 miljoen extra per jaar. Dit is het resultaat van intensieve inspanning en nauwe samenwerking tussen alle provincies. We zijn trots dat het gezamenlijke voorstel één op één is overgenomen door Binnenlandse Zaken. Het geeft ons meer ruimte om te blijven investeren in de opgaven die voor ons liggen.

In deze begroting maken we extra middelen vrij voor de meerjarige dekking van de subsidie voor de woningbouwopgave, zodat we ook de komende jaren kunnen blijven investeren in de bouw van nieuwe woningen. Daarnaast zorgen we ervoor dat er voldoende mensen en middelen beschikbaar blijven voor een vitaal landelijk gebied (Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied) en zetten we samen met onze partners de gebiedsgerichte aanpak voort. We reserveren extra middelen voor het groot onderhoud aan de provinciale infrastructuur, zodat er de komende jaren voldoende budget beschikbaar is om het onderhoudsprogramma uit te voeren. Hierdoor is onze infrastructuur beschikbaar en veilig in gebruik.

Ook versterken we onze inzet op de energietransitie met meerdere maatregelen die bijdragen aan versnelling en uitvoering. Verder ondersteunen we de groei van de voedselhub Food Value Factory om voedselverspilling tegen te gaan. We investeren verder in een sterk innovatie-ecosysteem waarin bedrijven en start-ups kunnen starten, groeien en investeren.

Uiteraard zijn middelen alleen niet voldoende. De mate van realisatiekracht hangt nauw samen met de beschikbaarheid van mensen als het aankomt op het uitvoeren van opdrachten en projecten.

Waar we vorig jaar met trots een volledig sluitende begroting presenteerden, laat deze begroting een klein negatief saldo zien. In dit saldo zijn de effecten verwerkt van de Meicirculaire en van het definitief nieuwe verdeelmodel van het Provinciefonds. Ook hebben we uitvoering gegeven aan motie 1812. Daarbij is ervoor gekozen de extra verhoging van 0,3 opcenten komend jaar te laten vervallen. Dit betekent dat de motorrijtuigenbelasting minder hard stijgt voor de inwoners, terwijl we tegelijkertijd zorgvuldig omgaan met de beschikbare middelen.

In maart vinden de provinciale verkiezingen plaats. Deze begroting vormt daarmee niet alleen de financiële basis voor het komende jaar, maar ook een solide fundament voor een nieuw bestuur dat zijn eigen accenten zal willen zetten. Verkiezingstijd brengt nieuwe ideeën, ambities en maatschappelijke discussies met zich mee. Het is daarom van belang dat we een begroting neerleggen die ruimte laat voor nieuwe keuzes, voldoende flexibiliteit biedt en de continuïteit van lopende programma's waarborgt. Zo blijft Zuid-Holland, ongeacht de uitkomst van de verkiezingen, een provincie die koersvast, financieel gezond en toekomstgericht opereert.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

September 2026

Infographic

Begroting 2027 in één oogopslag

Elk jaar doet de provincie grote uitgaven, bijvoorbeeld aan wegen, wonen, water, groen en energie. Daarmee maken we onze provincie tot een krachtig Zuid-Holland voor alle inwoners. Je ziet hier in hoofdlijnen wat we in 2027 doen. Meer weten? Lees dan onze volledige [begroting](#).
De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Samenwerken aan Zuid-Holland

- We versterken de bestuurlijke samenwerking met onze gemeenten en regio's.
- We ontwikkelen een digitaal platform voor toegankelijke actieve openbaarmaking.
- We maken bewustere keuzes door gebruik te maken van het 'denk- en doekader Brede Welvaart'.

€ Uitgave: € 33.600.000

Bereikbaar Zuid-Holland

- We ronden het project N211 Wippolderlaan af en voeren projecten uit die de bereikbaarheid en verkeersveiligheid verbeteren zoals de N207 Zuid, Kruising N214/N216 en N214 en N215.
- We zorgen dat er meer bussen gaan rijden in al onze ov-gebieden.
- We besteden de veerdienst Maassluis-Rozenburg aan en laten een nieuw veer bouwen.

€ Uitgave: € 462.400.000

Schone energie voor iedereen

- We werken aan een eerlijke energietransitie, waarin iedereen kan meedoen en kan profiteren van de voordelen.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor windenergie, kansen voor zonne-energie langs snelwegen en het hergebruik van restwarmte uit het havengebied.
- Samen met netbeheerders en gemeenten werken we aan het terugdringen van de overbelasting van het elektriciteitsnet.

€ Uitgave: € 70.900.000

Een welvarend Zuid-Holland

- Voor een circulaire economie richten we ons op 5 onderwerpen: innovatie, samenwerking, financiering, ruimte en het hergebruik van belangrijke grondstoffen.
- We bouwen aan een sterk innovatienetwerk waarin bedrijven in bestaande en nieuwe sectoren kunnen starten, groeien en investeren.
- Met subsidies dragen wij bij aan het behouden en beleefbaar maken van erfgoed.
- We maken cultuur, erfgoed en bibliotheken in Zuid-Holland toegankelijk voor zoveel mogelijk mensen.

€ Uitgave: € 96.200.000

Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

- We richten in 2027 circa 500 hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland in als nieuwe natuur.
- We zetten ons in om Zuid-Holland van het stikstofsloot te halen: hiervoor maken we gebruik van het door het kabinet opgezette Stikstoffonds.
- We herzien het omgevingsbeleid voor toekomstgerichte landbouw, voedsel en landgebruik.
- We werken aan een nieuw Regionaal Waterprogramma voor de periode 2028-2033.

€ Uitgave: € 242.900.000

Sterke dorpen en steden in Zuid-Holland

- Bij nieuwe ontwikkelingen houden we onder andere rekening met het water- en bodemsysteem.
- We zetten de eerste stap naar 5 gebiedsutwerkingen van het Ruimtelijk Voorstel.
- We leveren de eerste regionale investeringsagenda voor NOVEX Zuidelijke Randstad op.
- We brengen kansen voor versterking in kaart met de Aanpak Groenblauw en het Landschapspark.
- We maken een Provinciaal Volkshuisvestelijk Programma met aandacht voor senioren, starters en arbeidsmigranten.

€ Uitgave: € 87.400.000

Gezond en veilig Zuid-Holland

- We versterken de samenwerking binnen het Schone Luchtaakkoord.
- We zetten ons in voor het verminderen van emissies en de veiligheid voor de omgeving bij bedrijven waar wij voor de milieu-eisen het bevoegd gezag zijn.
- We zorgen voor efficiëntere en effectiever vergunningverlening via de Actijde Actuele Digitale Vergunning.
- We actualiseren de bestaande klimaatadaptatie strategie 'Weerkrachtig Zuid-Holland'.
- Wij stimuleren bewegen, ontmoeten en ontspannen door te investeren in recreatiegebieden en met subsidies voor toerisme, sport en recreatie.

€ Uitgave: € 138.100.000

Bedrijfsvoering

- Om de afstand naar de inwoners van Zuid-Holland verder te verkleinen, brengen we in 2027 een groot aantal websites onder in één nieuwe corporate website.
- In 2027 gaat het programma Versterking Financiële functie de volgende fase in "van inrichten naar verankeren".

€ Uitgave: € 156.600.000

€ **Inkomsten**
€ 1.288.100.000

1. Provinciefonds	€ 493.679.000
2. Opcenten op de motorrijtuigenbelasting	€ 510.948.000
3. Overige inkomsten	€ 141.173.000
4. Reserves (spaargeld)	€ 142.300.000

Financieel beeld

Samenvatting

In het Financieel beeld laten we op hoofdlijnen zien welke financiële middelen worden ingezet voor het te voeren beleid in 2027. Dat doen we door eerst te kijken naar de begrote middelen voor de lasten, de baten en de inzet van reserves voor het jaar 2027. Vervolgens geven we inzicht in de meerjarige wijzigingen die in deze begroting zijn verwerkt. Ook geven we inzicht in de ontwikkeling van investeringen en de ontwikkeling van de voorzieningen voor groot onderhoud.

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

In de provinciewet (artikel 193, lid 2) staat dat Provinciale Staten er bij het vaststellen van de begroting op letten dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. PS kunnen hiervan afwijken als het aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht. De wijzigingen die in deze begroting zijn opgenomen met een effect op het begrotingssaldo laten we zien in een samenvattende tabel. Deze wijzigingen worden daarna ook beknopt toegelicht.

De meerjarige ontwikkeling van het structurele (reële) begrotingssaldo is uitgebreid toegelicht en inzichtelijk gemaakt in deze begroting. Omdat voordelige en nadelige begrotingssaldi per jaar verrekend worden met de algemene vrije reserve laten we de meerjarige ontwikkeling van deze reserve ook zien. De meerjarige ontwikkeling van zowel het begrotingssaldo als de algemene vrije reserve is met onzekerheden omgeven. Die onzekerheden lichten we apart toe.

Ontwikkeling van de stelposten

Bij het opstellen van de begroting zijn de stelposten loon- en prijscompensatie meerjarig geactualiseerd in overeenstemming met de vastgestelde Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2025). Voor jaarschijf 2027 zijn structureel de budgetten toegekend aan de ambities om loon- en prijsstijgingen op te vangen. Deze wijzigingen lichten we toe in het onderdeel stelposten.

Ontwikkeling van de financiële indicatoren (kengetallen)

In de begroting zijn financiële indicatoren, ook wel bekend als kengetallen, opgenomen. Deze indicatoren geven de mogelijkheid om op een eenvoudige manier inzicht te krijgen in de financiële positie en exploitatieruimte van de provincie. De combinatie van de financiële indicatoren laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. In het onderdeel '[Financiële kengetallen](#)' in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is hier meer over terug te lezen.

Opbouw van de Begroting 2027

Met behulp van verschillende visualisaties geven we op totaalniveau inzicht in de omvang en opbouw van de lasten, de baten en de inzet van reserves in jaarschijf 2027. Een specificatie hiervan per ambitie is terug te vinden in de ambities zelf.

Meerjarige ontwikkeling van de begroting

In de provinciale administratie wordt de begroting vastgelegd voor t+15 jaar. Bij het opstellen van deze begroting is dat de periode tot en met 2041. Een dergelijke lange termijn doorkijk biedt de mogelijkheid om meer strategisch inzicht te verkrijgen in de inzet van de middelen en de ontwikkeling van het begrotingssaldo. We merken hierbij wel op dat naarmate de tijdshorizon toeneemt ook de onzekerheid toeneemt van de verwachte inzet van middelen. Met behulp van verschillende visualisaties geven we op totaalniveau inzicht in de omvang en opbouw van de lasten, de baten en de inzet van reserves.

Financieel totaalbeeld

Exploitatie

In de Begroting 2027 staat een totaal aan lasten van € 1.288,1 miljoen. De baten bedragen € 1.145,8 miljoen. Het verschil van € 142,3 miljoen wordt gedekt door de inzet van bestemmingsreserves.

(bedragen x € 1 miljoen)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	33,6	0,3	33,3	0,0	0,0	0,0	33,3
2 Bereikbaar Zuid-Holland	462,4	38,3	424,1	4,6	28,2	-23,6	400,5
3 Schone energie voor iedereen	70,9	3,1	67,7	0,0	46,6	-46,6	21,1
4 Een welvarend Zuid-Holland	96,2	3,8	92,4	0,0	6,7	-6,7	85,8
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	242,9	64,5	178,4	35,9	45,1	-9,3	169,1
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	87,4	0,0	87,4	3,5	16,9	-13,4	74,0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	138,1	17,6	120,4	0,6	4,2	-3,6	116,8
- Overzicht Organisatie	151,7	6,0	145,8	0,0	0,0	0,0	145,8
- Overzicht Algemene middelen	4,9	1012,2	-1007,3	-39,0	0,0	-39,0	-1046,4
Totaal	1288,1	1145,8	142,3	5,5	147,7	-142,3	0,0

Totaal reserves per ambitie

In de Begroting 2027 worden in de ambities en in het Overzicht Organisatie en Algemene middelen verschillende reserves gewijzigd. Onderstaande tabel laat zien welke bedragen aan welke reserve worden toegevoegd of onttrokken.

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
2 Bereikbaar Zuid-Holland			
Bereikbaarheid	4,6	24,6	-20,0
3 Schone energie voor iedereen			
Investeringsagenda 2026-2030	0,0	4,7	-4,7
Warmteleiding Warmtelinq	0,0	42,0	-42,0
4 Een welvarend Zuid-Holland			
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0,0	1,6	-1,6
Interreg-cofinanciering EFRO	0,0	0,2	-0,2
Investeringsagenda 2026-2030	0,0	1,2	-1,2
Life Sciences & Health	0,0	1,5	-1,5
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0,0	0,2	-0,2
Versterking economie	0,0	1,9	-1,9

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw			
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	0,0	1,5	-1,5
Geen lege handen voor de landbouw	0,0	1,3	-1,3
Groene ambities	0,0	3,1	-3,1
NatuurNetwerk Nederland	0,0	2,0	-2,0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0,0	1,5	-1,5
Reserve Ontwikkelopgave natuur	3,4	25,5	-22,2
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0,0	7,4	-7,4
Weidevogelgebieden	25,0	0,0	25,0
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland			
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0,0	5,6	-5,6
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	3,5	11,3	-7,8
7 Gezond en veilig Zuid-Holland			
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0,0	0,3	-0,3
Groene ambities	0,0	2,3	-2,3
Investeringsagenda 2026-2030	0,0	0,5	-0,5
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	0,6	1,1	-0,5
- Overzicht Algemene middelen			
Algemene vrije reserve	-39,0	0,0	-39,0
Eindtotaal	5,5	147,7	-142,3

Mutaties in de Begroting ten opzichte van de Kadernota en Najaarsnota

Onderstaande tabel laat de wijzigingen zien die in deze Begroting 2027 worden voorgesteld voor jaarschijf 2027 ten opzichte van de Kadernota 2027 en Najaarsnota 2026. Dit gaat om wijzigingen in de lasten en de baten, en om wijzigingen in de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Het totaalsaldo in de kolom 'Saldo lasten en baten' wordt gedekt door het inzetten van bestemmingsreserves en/of de Algemene vrije reserve. Dat is ook de verklaring voor het totaalsaldo in de kolom 'Resultaat' dat gelijk is aan 0.

(bedragen x € 1 miljoen)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
2 Bereikbaar Zuid-Holland	8,6	1,0	7,6	0,0	0,4	-0,4	7,2
3 Schone energie voor iedereen	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
4 Een welvarend Zuid-Holland	-4,2	0,5	-4,8	0,0	1,6	-1,6	-6,3
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	-8,0	-4,0	-4,0	24,9	-17,6	42,6	38,5
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	19,4	0,0	19,4	0,0	11,3	-11,3	8,1

(bedragen x € 1 miljoen)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	10,9	0,2	10,7	0,0	0,0	0,0	10,7
- Overzicht Organisatie	0,7	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,7
- Overzicht Algemene middelen	-7,1	13,4	-20,5	-39,0	-0,4	-38,7	-59,2
Totaal	20,4	11,1	9,4	-14,1	-4,7	-9,4	0,0

Lasten

In deze begroting nemen de lasten per saldo toe met € 20,4 miljoen ten opzichte van stand 2027 na de Najaarsnota 2026. Een selectie van omvangrijke bijstellingen is hieronder opgenomen:

Verhoging van lasten

- In Ambitie 2 nemen de lasten met € 8,6 miljoen toe als gevolg van prijsstijgingen, waaronder de OV-concessies met € 4,7 miljoen per jaar en het dagelijks Beheer & Onderhoud met ongeveer € 4,2 miljoen per jaar. Deze verhoging is conform ons indexatiebeleid.
- In Ambitie 3 nemen de lasten met € 0,1 miljoen toe. Deze toename wordt grotendeels veroorzaakt door een toevoeging van € 2 miljoen aan de lasten gerelateerd aan Motie 2034 Extra steun aan energiecoöperaties en een toevoeging van € 0,8 miljoen gerelateerd aan Aanvalsplan Zon. Daartegenover staat onder andere een verlaging van de lasten Doeluitkering CDOKE met € 1 miljoen en de lasten verduurzaming industrie in het kader van Just Transition Fund met € 1,8 miljoen. Deze verlagingen zijn het gevolg van een verschuiving van lasten naar latere jaren.
- In Ambitie 6 nemen de lasten per saldo met € 19,4 miljoen toe. Deze toename wordt grotendeels veroorzaakt door een toevoeging van € 10 miljoen aan nieuwe inzet voor de subsidieregeling wonen ten laste van het begrotingssaldo. Daarnaast worden er ook bestaande middelen ingezet vanuit de reserve Subsidieregeling wonen voor € 11,3 miljoen.
- In Ambitie 7 nemen de lasten met € 10,9 miljoen toe. Deze stijging wordt mede met name gedreven door een eenmalige additionele storting in Fonds Nazorg ten laste van het begrotingssaldo van € 6,6 miljoen. Daarnaast nemen de kosten structureel met € 1,3 miljoen toe door extra middelen ten laste van het begrotingssaldo voor het werkplan tekort DCMR. Ook vindt er een administratieve overboeking plaats van de vergunningverleningsactiviteiten van beleidsdoel 5-1 naar beleidsdoel 7-1 plaats met een effect van € 1,4 miljoen.
- In het Overzicht Organisatie en Algemene Middelen nemen de lasten met € 0,7 miljoen toe als gevolg van het indexeren van de budgetten conform ons indexatiebeleid.

Verlaging van lasten

- In Ambitie 4 is sprake van een afname van € 4,2 miljoen. Deze afname komt door een verschuiving van lasten inzake MIT met € 3,5 miljoen naar 2028-2030 en de lasten van restauratie Rijksmonumenten met € 2,9 miljoen naar 2028. Lastenverhogingen komen door een ophoging van diverse subsidies binnen economie zoals de campusregeling (€ 0,9 miljoen), Start up in Residence/Intergov (€ 0,6 miljoen) en Kansen voor West (€ 0,5 miljoen).
- In Ambitie 5 nemen de lasten per saldo met € 8 miljoen af. Deze afname is het resultaat van diverse verhogingen en verlagingen van de lasten. De belangrijkste verhogingen zijn voor ZH-PLG (€ 6,5 miljoen), Beschermen natuur en soorten (€ 1,7 miljoen), Beheer begrensde natuur (€ 10,8 miljoen), Versterken natuur en landschapswaarde (€ 1,5 miljoen) en Toekomstige landbouw (€ 1,2 miljoen). Daartegenover staat onder andere een verlaging van de lasten door fasering naar toekomstige jaren voor het Natuurnetwerk Nederland van € 30,6 miljoen.

- De Algemene Middelen laten een daling zien van de lasten als gevolg van de diverse onttrekkingen aan de stelpost prijscompensatie (€ 9 miljoen) ten gunste van de ambities. Daarnaast nemen de lasten toe met circa € 3 miljoen door de lagere doorgerekende rentelasten. Daar tegenover staan hogere rentebaten.

Baten

De baten nemen per saldo met € 13,4 miljoen toe ten opzichte van stand 2027 na de Najaarsnota 2026. Dit betreft vooral de hogere baten vanuit het provinciefonds voor € 11,7 miljoen en hogere baten uit de motorrijtuigenbelasting van € 1,7 miljoen.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves volgen vanuit bijstellingen van de lasten. Daarnaast zijn de begrotingssaldi per jaar verrekend met de algemene vrije reserve.

Mutaties reserves in de Begroting ten opzichte van de Kadernota en Najaarsnota

Onderstaande tabel laat de wijzigingen zien in de reserves die in deze Begroting 2027 worden voorgesteld voor jaarschijf 2027 ten opzichte van de Kadernota 2027 en Najaarsnota 2026. De tabel laat dit zien per ambitie en de daarbij behorende reserves.

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
2 Bereikbaar Zuid-Holland			
Bereikbaarheid	0,0	0,4	-0,4
4 Een welvarend Zuid-Holland			
Life Sciences & Health	0,0	1,4	-1,4
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0,0	0,2	-0,2
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw			
NatuurNetwerk Nederland	0,0	-5,4	5,4
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0,0	1,5	-1,5
Reserve Ontwikkelopgave natuur	-7,6	-20,3	12,7
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0,0	5,0	-5,0
Weidevogelgebieden	25,0	0,0	25,0
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland			
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0,0	11,3	-11,3
- Overzicht Algemene middelen			
Algemene vrije reserve	-39,0	-0,4	-38,7
Eindtotaal	-14,1	-4,7	-9,4

Meerjarige mutaties in de Begroting ten opzichte van de Kadernota

Deze begroting wordt gelijktijdig met de Najaarsnota opgesteld. In beide documenten worden diverse bijstellingen opgenomen op basis van geactualiseerde planningen en verwachte bestedingsritmes. Om inzicht te geven in de totale omvang van deze bijstellingen, toont onderstaande tabel de meerjarige mutaties van zowel de Najaarsnota 2026 als de Begroting 2027.

(bedragen x € 1 miljoen)	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Lasten						
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	5,8	5,9	5,8	5,7	5,7	5,7
2 Bereikbaar Zuid-Holland	5,8	6,7	11,8	13,6	21,6	24,3
3 Schone energie voor iedereen	10,6	6,2	10,3	-0,2	-1,9	-3,9
4 Een welvarend Zuid-Holland	9,2	10,9	7,6	5,2	5,1	4,0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	6,4	47,5	39,6	-5,4	2,0	2,0
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	41,8	27,9	22,9	22,7	3,9	3,6
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	18,6	12,6	14,9	7,1	6,8	6,8
- Overzicht Organisatie	9,6	12,1	12,6	12,8	12,8	13,1
- Overzicht Algemene middelen	-26,7	-35,3	-40,8	-42,4	-16,5	-16,5
Totaal Lasten	80,9	94,5	84,7	19,0	39,7	39,2
Baten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-0,4	9,7	-4,4	5,7	-2,1	-2,1
4 Een welvarend Zuid-Holland	-0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	-0,3	-28,0	-10,0	10,4	0,0	0,0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	-1,2	-0,2	-8,1	-0,2	-0,2	-0,2
- Overzicht Organisatie	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
- Overzicht Algemene middelen	-41,5	-41,0	-28,6	-32,5	-54,6	-54,6
Totaal Baten	-45,4	-60,8	-52,5	-18,0	-58,2	-58,2
Saldo lasten en baten	35,5	33,7	32,1	1,0	-18,5	-19,0

Lasten

De toename in de lasten in de periode t/m 2029 komt grotendeels door het verschuiven van lasten en incidentele inzet voor de tijdelijke taken. De meest omvangrijke bijstellingen worden hieronder toegelicht:

Verhoging van lasten

- In Ambitie 1 nemen de lasten met bijna € 6 miljoen structureel per jaar toe als gevolg van de administratieve loonverdeling (€ 5,4 miljoen per jaar) en een budgetoverheveling vanuit beleidsdoel 6-2 ter dekking van de IPO-bijdragen (€ 0,25 miljoen).
- In Ambitie 2 nemen de lasten structureel toe als gevolg van een extra dotatie aan de voorziening beheer & onderhoud van € 2,5 miljoen per jaar. Daarnaast vinden diverse verschuivingen van budgetten plaats in het kader van realistisch ramen waardoor de lasten worden afgeraamd in 2027-2030 en opnieuw worden geraamd in 2031 e.v., dit betreffen onder meer de Bikkergelden ten behoeve van de concessies en diverse exploitatieprojecten binnen het PZI zoals fietspaden. Daarnaast nemen de kosten structureel toe als gevolg van indexatie ten laste van de stelpost prijscompensatie, waaronder de OV-concessies met € 4,9 miljoen per jaar en het dagelijks Beheer & Onderhoud met ongeveer € 2,3 miljoen per jaar. De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verhoging van de arbeidscapaciteit in 2027 (€ 6,2 miljoen, 2028 (€ 3,5 miljoen) en 2029 (€ 3,7 miljoen), 2030 (€ 8,3 miljoen) en 2031 en 2032 (€ 7 miljoen).
- In Ambitie 3 is in totaal € 10 miljoen extra ingezet voor steun aan energiecoöperaties verdeeld over de periode 2027 tot en met 2031, effect € 2 miljoen per jaar. Ook zijn er diverse mutaties ten laste van het

begrotingssaldo als onderdeel van het Aanvalsplan Zon. De CDOKE gelden worden opnieuw verdeeld, het is het herverdelen van middelen waarbij rekening is gehouden met het opvoeren en verwerken van nieuw toegekende middelen (DU CDOKE en BFU CDOKE). Als gevolg hiervan nemen de lasten toe in de periode 2028 (€ 3,8 miljoen) en 2029 (€ 4,9 miljoen) na fasering vanuit het jaar 2027. De lasten nemen in 2029 met € 3,6 miljoen toe als gevolg van doorgeschoven lasten vanuit 2027 (€ -/- 1,8 miljoen) en 2028 (€ -/- 1,8 miljoen) voor fasering Just Transition Fund (JTF). De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verlaging van de arbeidscapaciteit van circa € 3,8 miljoen per jaar.

- In Ambitie 4 nemen de lasten toe in 2028 (€ 4,7 miljoen) en 2029 (€ 2 miljoen) als gevolg van het verschuiven van lasten vanuit voorgaande jaren (2027) zoals de Mkb Innovatieregeling Topsectoren (MIT) en Restauratie subsidies en vanuit de decentralisatie-uitkeringen. Daarnaast worden er in de Najaarsnota verschillende kleinere subsidies via het begrotingssaldo doorgeschoven naar met name 2027 (€ 7,4 miljoen). Daarnaast nemen de lasten structureel met € 0,4 miljoen toe als gevolg van indexatie ten laste van de stelpost prijscompensatie. De administratieve doorverdeling van de loonkosten zorgt voor een verhoging van de arbeidscapaciteit van circa € 4 miljoen per jaar.
- In Ambitie 5 nemen de lasten structureel toe met € 3,9 miljoen als gevolg van extra uitvoeringskosten ZH-PLG ten laste van het begrotingssaldo. Ook zien we een structurele stijging van de kosten voor de Omgevingsdienst Haaglanden van € 1,7 miljoen per jaar ten laste van het begrotingssaldo. Er zijn bovendien diverse decentralisatie-uitkeringen, onder andere voor ANLb (€ 7,6 miljoen per jaar voor 2027 en 2028). In de jaren 2028 (€ 36 miljoen) en 2029 (€ 18 miljoen) zien we een significante stijging van kosten als gevolg van de inzet van middelen voor NNN. Dit betreft deels faseringen vanuit de jaren 2026 (-/- € 7,6 miljoen), 2027 (-/- € 16 miljoen) en 2029 (-/- € 10 miljoen). Daarnaast nemen de lasten structureel toe met € 0,8 miljoen toe als gevolg van indexatie ten laste van de stelpost prijscompensatie. De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verlaging van de arbeidscapaciteit van circa € 2,2 miljoen per jaar.
- In Ambitie 6 nemen de lasten in de jaren 2028 tot en met 2030 jaarlijks met € 18,1 miljoen toe door de extra inzet voor de subsidieregeling Wonen. De extra lasten voor het jaar 2027 bedragen € 10 miljoen. Daarnaast vinden diverse verschuivingen van budgetten plaats in het kader van realistisch ramen in de Najaarsnota 2026 waardoor de lasten vanuit 2026 worden doorgeschoven naar 2027 voor een bedrag van € 17,4 miljoen. Ook vindt er een onttrekking plaats uit de reserve Subsidieregeling Wonen van € 11,3 miljoen voor het jaar 2027. De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verhoging van de arbeidscapaciteit van circa € 3,8 miljoen per jaar.
- In Ambitie 7 nemen de lasten structureel met € 1,7 miljoen toe door extra middelen voor het werkplan tekort DCMR (€ 1,3 miljoen) en het beheer van routenetwerken (€ 0,4 miljoen), beiden ten laste van het begrotingssaldo. Daarnaast nemen de lasten structureel met € 0,8 miljoen per jaar toe als gevolg van indexatie ten laste van de stelpost prijscompensatie. Bovendien vinden diverse verschuivingen van budgetten plaats in het kader van realistisch ramen, waardoor de lasten in 2026 worden afgehaald en in met name 2027 (€ 2,4 miljoen) en 2028 (€ 4 miljoen) opnieuw worden geraamd. De sterke stijging in 2027 wordt mede gedreven door een eenmalige additionele storting in Fonds Nazorg ten laste van het begrotingssaldo van € 6,6 miljoen. In 2028 zien we een eenmalige kostenstijging van € 4 miljoen in relatie tot de provinciale bijdrage ten laste van het begrotingssaldo aan de zandsuppletie van het recreatiestrand Brouwersdam. Ook 2029 laat een sterke stijging van de lasten zien door de raming van SPUK middelen in relatie tot Veenweidegebieden en bodemdaling van € 8 miljoen. De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verhoging van de arbeidscapaciteit van circa € 2,4 miljoen per jaar.
- In het Overzicht Organisatie nemen de lasten met jaarlijks met € 0,5 miljoen toe ten laste van het begrotingssaldo als gevolg van kosten nieuwe accountant en de versterking van het fiscale team. Daarnaast nemen de lasten structureel toe met € 1,2 miljoen toe als gevolg van indexatie ten laste van de stelpost prijscompensatie. De administratieve verdeling van de loonkosten zorgt voor een verhoging van de arbeidscapaciteit van circa € 10 miljoen per jaar.
- De Algemene Middelen laten een daling zien van de lasten als gevolg van de diverse onttrekkingen aan de stelposten looncompensatie, stelpost prijscompensatie en de stelpost capaciteitsplan. Dit betreffen administratieve verdelingen aan de ambities.

Baten

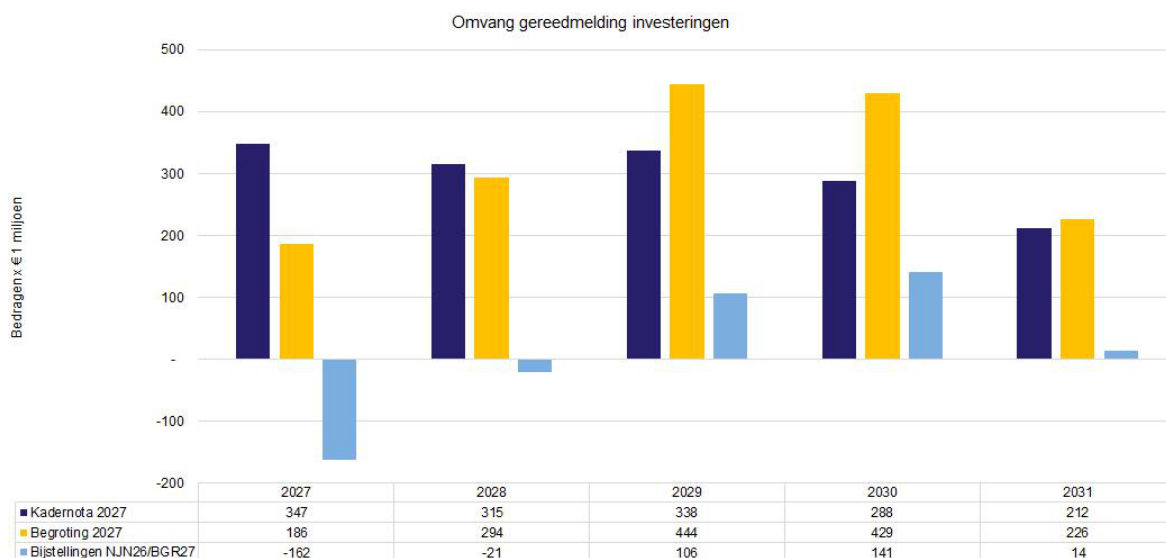
De toename in de baten voor de periode t/m 2028 komt met name door de Decentralisatie uitkeringen die in de Meicirculaire 2026 zijn opgenomen en de extra bijdrage uit het provinciefonds als gevolg van het nieuwe verdeelmodel. Daarnaast is er een structurele toename in de baten door de indexatie van de opcenten en de toename van de omvang van het wagenpark, een verschuiving in het type auto (van verbrandingsmotoren naar hybride en elektrische auto's) en daarmee het gewicht van de voertuigen. Als gevolg daarvan komen de auto's in een duurdere categorie van de motorrijtuigenbelasting. Dit zorgt voor hogere opbrengsten vanuit de opcenten motorrijtuigenbelasting.

Daarnaast zien we bij Ambitie 5 een significante toename van de opbrengsten. Dit zijn onder meer de raming van SPUK-middelen ZH-PLG en opbrengsten vanuit de verkoop van grond in relatie tot het realiseren van NNN. Deze baten zijn te koppelen aan de stijging van de lasten.

Inzicht in investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Denk aan (vaar)wegen, fietspaden, bushaltes en andere voorzieningen voor openbaar vervoer. Maar ook aan de eigen gebouwen van de provincie zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ict). Een groot deel van deze investeringen wordt op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. De provincie investeert ook in andere categorieën zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

Voor dergelijke investeringen stellen Provinciale Staten een investeringskrediet vast met een budgetplafond, een afbakening van wat er moet gebeuren (scope) en een einddatum waarop het project naar verwachting gereed is. Voor veel investeringskredieten, vooral bij bereikbaarheid, geldt dat de looptijd van het krediet meerdere jaren kan zijn. Op basis van de projectplanning wordt vervolgens per investeringskrediet geraamd welke bedragen (uitgaven en inkomsten) we in welk jaar verwachten. Tijdens het project leveren verschillende rapportages informatie op over de voortgang. Op basis daarvan stellen we de ramingen van de uitgaven en inkomsten per jaarschijf bij. Hierbij worden het totaal van het kredietbudget en de vastgestelde einddatum niet overschreden. Als we verwachten dat dat laatste toch gaat gebeuren dan vindt hierover nadrukkelijk besluitvorming plaats door Provinciale Staten.

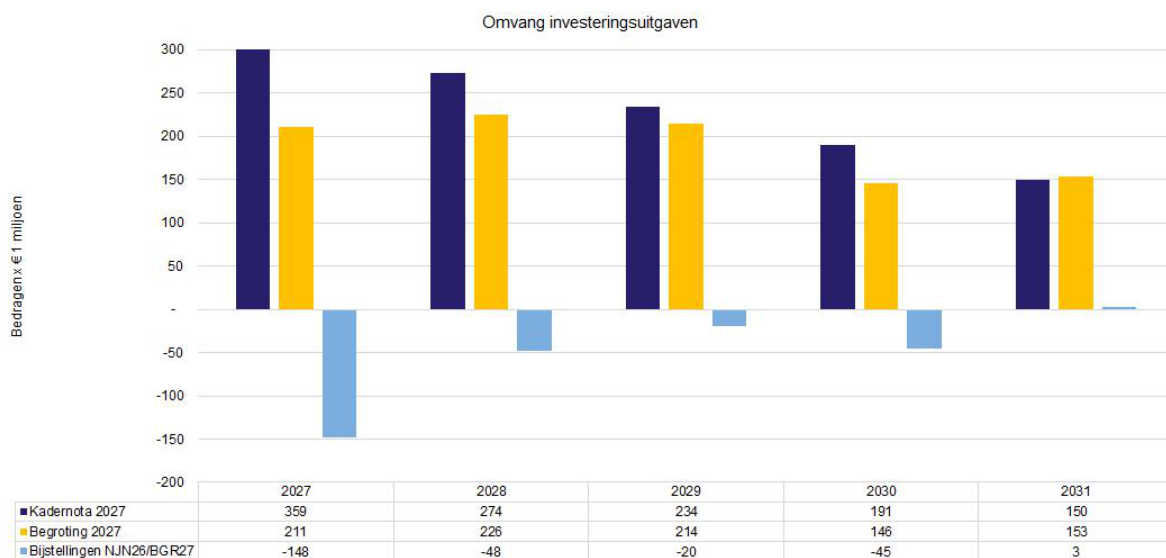

Toelichting

De omvang van de gereedmelding investeringen bestaat vooral uit investeringen binnen ambitie 2 en meer specifiek voor infrastructurele projecten. Meer informatie hierover is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse

Infrastructuur (PZI) 2027-2041, dat gelijktijdig met de begroting voorligt. Andere investeringskredieten lopen binnen ambitie 7 met name voor de inrichting van recreatiegebied Vlietland en de investeringskredieten binnen het Overzicht Organisatie voor investeringen in de informatievoorziening.

Meer toelichting hierop is te vinden in de Financiële begroting, [onderdeel 4.2](#) 'Prognose gereedmelding investeringen'. De bedragen in deze overzichten wijken af van de bedragen in onderdeel 4.2. Dat komt doordat we in het kader van realistisch ramen nog extra kritisch hebben gekeken naar de omvang van de gereedgemelde investeringen. Dit heeft binnen Ambitie 2 geleid tot het verder actualiseren van de gereedgemelde investeringen in de jaren 2027-2029. Deze zullen naar verwachting gereed worden gemeld in 2030. In aanloop van de actualisatie van het PZI rondom de Kadernota 2027 zullen deze aanpassingen naar verwachting administratief worden verwerkt. In het PZI, als bijlage toegevoegd aan deze begroting, is er reeds rekening gehouden met deze bijstellingen.

Toelichting

De omvang van de investeringsuitgaven bestaat vooral uit investeringen binnen Ambitie 2 en meer specifiek voor infrastructurele projecten. Meer informatie hierover is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2027-2041, dat gelijktijdig met de begroting voorligt. De grafiek laat grote bijstellingen zien over de periode 2027-2031. In het kader van realistisch ramen is er kritisch gekeken naar de geprognosticeerde investeringsuitgaven (en de daaropvolgende gereedmeldingen investeringen). Dit heeft geresulteerd dat de uitgaven onderhanden werk zijn doorgeschoven naar de toekomst. De corresponderende effecten van bovenstaande aframingen landen in de jaren 2032 t/m 2034.

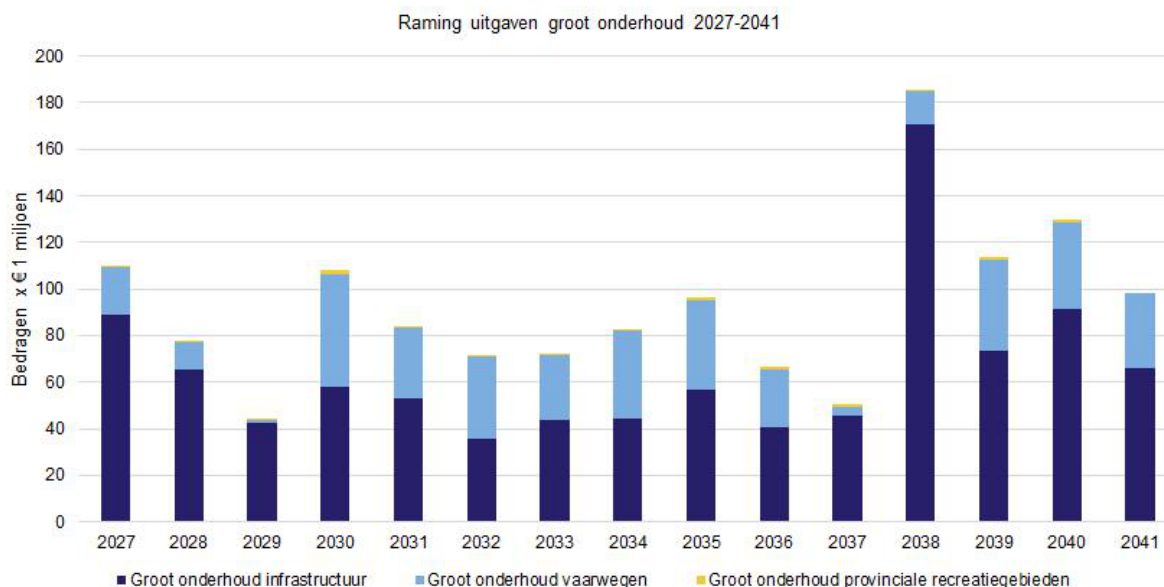
Grote investeringsuitgaven in de periode 2027-2030 binnen Ambitie 2 betreffen de Rijnlandroute-Europaweg, de N211 Wippolderlaan, de Gelijkvloerse kruising N214/N216, spoorcorridor Leiden-Utrecht, HOV-Net Zuid-Holland Noord, HOV Leiden-Noordwijk, verbreding Delfse Schie, N468 Schipluiden, de N207 Zuid, en de vervanging Steekterbrug in Alphen aan den Rijn.

Inzicht in voorzieningen groot onderhoud

Er zijn drie voorzieningen gevormd voor toekomstige uitgaven aan groot onderhoud:

- Voorziening groot onderhoud infrastructuur;
- Voorziening groot onderhoud vaarwegen;
- Voorziening groot onderhoud provinciale recreatiegebieden.

De voorzieningen worden jaarlijks gevuld via een storting (dotatie). De uitgaven aan groot onderhoud worden direct ten laste van de voorzieningen geboekt. Deze uitgaven zijn gebaseerd op het onderliggende meerjarenonderhoudsprogramma. Onderstaande tabel toont de raming van de uitgaven over een periode van 15 jaar. De piek in 2038 betreft de geraamde uitgaven aan groot onderhoud van de RijnlandRoute. In 2027 begroten we € 110 miljoen aan groot onderhoud dat via de voorzieningen wordt geboekt.

Inzicht in Investeringsagenda 2027 – 2031

Voorstel	Naam voorstel	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal ingezet	Totaal toegekend	Resterend
#1	Stand reserve investeringsagenda	120,0	81,7	61,5	45,3	33,3			
	Extra storting in investeringsagenda	3,5					3,5	3,5	-
#2	Stand reserve investeringsagenda na extra storting	123,5	81,7	61,5	45,3	33,3			
a.	Aanpak knelpunten (hoofd-) fietsnetwerk	-10,0					-10,0	10,0	-
b.	Aansluiting N215 – N498	-0,5					-0,5	0,5	-
c.	Uitvoering Actieplan Geluid (stil asfalt)	-0,3	-0,5	-0,5	-0,3		-1,5	1,5	-
d.	Investering in Beter benutten: Bedrijfsverplaatsings- en herstructureringsfonds						-	10,0	10,0
e.	Versterking regionaal investeringskapitaal start-ups, scale-ups en innovatief mkb	-11,3					-11,3	11,3	-
f.	Tegen gaan netcongestie in Zuid-Holland	-0,7	-4,7	-4,7	-4,0	-2,5	-16,6	16,6	-
g.	Novex Rotterdamse Haven	-1,0	-1,2	-1,2	-1,2		-4,6	4,6	-
h.	Strategische Reserve Landelijk Gebied	-3,3	-9,6	-6,8	-2,5	-1,8	-24,0	40,0	16,0
i.	Aanvullend (subsidie) budget Wonen 2027-2030	-14,7	-4,3				-19,0	19,0	-
j.	Groenblauwe netwerk			-3,0	-4,0	-3,0	-10,0	10,0	-
#3	Totaal resterend investeringsagenda	81,7	61,5	45,3	33,3	26,1	-97,4	123,4	26,0
	Toekenning arbeidscapaciteit	-4,4	-4,4	-4,5	-4,4	-4,1	-21,8	21,9	0,1
#4	Totaal investeringsagenda incl. AC	77,3	57,1	40,8	29,0	22,0	-119,2	145,3	26,1

Via het Amendement 910 op de Kadernota 2026 is € 120 miljoen gestort in de bestemmingsreserve 'Investeringsagenda 2026-2030'. De voorstellen in het [Statenvoorstel Investeringsagenda 2026-2030](#) tellen op tot € 142,2 miljoen. In dit bedrag is een beoogde kapitaalstorting opgenomen van € 30 miljoen (voorstel e., Versterking regionaal investeringskapitaal start-ups, scale-ups en innovatief mkb). Bij een kapitaalstorting ontvangt de provincie aandelen die voor hetzelfde bedrag op de balans worden verantwoord als financiële vaste activa. Voor deze kapitaalstorting hanteren we een risicoreservering van $37,5\% = € 11,25$ miljoen die toegevoegd dient te worden aan de bufferreserve weerstandscapaciteit. Dat betekent dat conform het aangenomen Statenvoorstel de benodigde middelen in de bestemmingsreserve 'Investeringsagenda 2026-2030' zijn aangevuld met € 3,5 miljoen tot een totaal van € 123,5 miljoen (€142,2 miljoen -/- € 30 miljoen + € 11,25 miljoen). Daarnaast is een bedrag van € 21,9 miljoen aan extra arbeidscapaciteit beschikbaar gesteld. Dit zorgt voor een totaal aan toegekende middelen van circa € 145,3 miljoen.

De middelen voor voorstel d. staan nog in de reserve Investeringsagenda 2026-2030. De risicoreservering van $37,5\%$ over € 30 miljoen = € 11,25 miljoen van voorstel e. is in de Najaarsnota 2026 vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen doordat voor de beoogde kapitaalstorting een incidenteel risico is opgenomen in de bufferreserve weerstandscapaciteit. Deze vrijval is ter afdekking van het betreffende risico. Daarmee compenseert deze vrijval aan de algemene vrije reserve de toevoeging aan de bufferreserve weerstandscapaciteit ten laste van de algemene vrije reserve. Het risico staat toegelicht in de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#). De resterende middelen voor voorstel h. staan in de betreffende bestemmingsreserve.

Bovenstaand ziet u een actueel overzicht van de verwerking van de beschikbaar gestelde middelen uit de investeringsagenda. De middelen zijn ingezet binnen verschillende planning & control producten: de Voorjaarsnota 2026, de Najaarsnota 2026 en de Begroting 2027. In beslispunt 7 van het Statenvoorstel wordt gevraagd vast te stellen dat € 15,3 miljoen van de middelen vanuit de Strategische Reserve Landelijk gebied voor besteding worden vrijgegeven op basis van het nader uitgewerkte voorstel dat als afzonderlijke bijlage is toegevoegd bij de Begroting 2027. Daarmee is € 24 miljoen voor dit onderwerp ter begroting gebracht. Er resteert een bedrag van € 16 miljoen in de reserve.

Mutaties begrotingssaldo

Onderstaand overzicht laat de ontwikkeling zien van het begrotingssaldo door bijstellingen in deze Begroting 2027. Dit overzicht bestaat uit drie onderdelen:

- In onderdeel A staat het meerjarige, totale begrotingssaldo vanuit de Najaarsnota 2026.
- In onderdeel B staan de voorgestelde begrotingsbijstellingen gegroepeerd per ambitie. We maken daarbij een onderscheid tussen bijstellingen die extra (nadelig) of juist minder (voordelig) inzet vragen en bijstellingen die per saldo meerjarig geen financieel effect hebben. Dit betekent bijstelling van het budget vanwege reëel ramen (saldo = 0).
- In onderdeel C staan de bijstellingen die bij de Algemene middelen worden gepresenteerd of die gaan over de hele begroting, zoals cao-effecten en kapitaallasten.

In het onderdeel '[Begrotingssaldo en Algemene vrije reserve](#)' lichten we de ontwikkeling van het begrotingssaldo toe. Daarbij maken we ook een onderscheid naar het totale begrotingssaldo en het structurele begrotingssaldo.

(bedragen x € 1 miljoen)		Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode					
		2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039		
A	Mutaties eerdere P&C producten															
1	Begrotingssaldo tot en met de Najaarsnota 2026	-0,5	26,2	58,8	68,1	84,6	83,0	80,7	85,7	90,1	86,7	74,5	80,3	80,8	80,1	82,0
	Totaal A: Begrotingssaldo t/m Najaarsnota 2026	-0,5	26,2	58,8	68,1	84,6	83,0	80,7	85,7	90,1	86,7	74,5	80,3	80,8	80,1	82,0
B	Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland															
	Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland															
	Extra/minder inzet															
1	2-1 Onderzoeksagenda Bereikbaarheid	0,2														
3	2-1 Correctie vrijval Gnephoek			-1,2												
2	2-2 Dotatie voorziening groot onderhoud infrastructuur	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
4	2-1 Toegankelijkheid Openbaar vervoer	0,6	0,5	0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4							
5	2-1 Faseren Bikkergelden		2,8	2,0			-2,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5				
	Ambitie 3 Schone energie voor iedereen															
	Extra/minder inzet															
6	3-1 Motie 2034: Extra steun aan energiecoöperaties	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0										
7	3-1 Meicirculaire: capaciteit uitvoering energie- en klimaatbeleid	-7,9														
8	3-1 Aanval plan Zon - Zon en circulair subsidieregeling	-0,2	-0,2	-0,2												
9	3-1 Aanval plan Zon - Zon en gelijktijdigheid subsidieregeling	-0,5	-0,5													
10	3-1 Aanval plan Zon - Zon op grote daken	-0,1	-0,1													
11	3-1 Aanval plan Zon - VvE en Woningcorporaties	-0,1														
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
12	3-1 Fasering middelen CDOKE	8,8	-3,8	-4,9												
13	3-1 Fasering Just Transition Fund (JTF)	1,8	1,8	-3,6												
	Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland															
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
14	4-1 Mkb Innovatieregeling Topsectoren (MIT) verdelen middelen	3,5	-1,9	-1,4	-0,2											
15	4-2 Fasering middelen groot onderhoud Molens	0,5	-0,5													
16	4-2 Fasering Restauratie subsidies	2,9	-2,3	-0,6												
	Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw															
	Extra/minder inzet															
14	5-1 Verhoging bijdrage Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
15	5-1 Meicirculaire: Nationale Parken	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4											
16	5-1 Bestrijding invasieve exoten	-0,2														
17	5-1 Natuurbrandpreventie- en mitigatie	-0,5	-0,3	-0,3												
18	5-1 ZH-PLG organisatiekosten	-3,0	-3,0	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9
19	5-1 Storting in de reserve Kwaliteit weidevogelgebieden	-25,0														
20	5-2 Opschaling food value factory	-0,9	-0,6	-0,1												
21	5-3 Ophogen reserve landelijk gebied i.v.m. droogteproblematiek	-7,5														
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															

(bedragen x € 1 miljoen)		Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode					
		2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
22	5-1 Fasering begrotingssubsidie innovatieprogramma	0,1		-0,1												
	<i>Verschuiving tussen beleidsdoelen</i>															
23	5-1 Vergunningverlening naar team omgevingsdiensten Zuid-Holland Zuid	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
	Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland															
	<i>Extra/minder inzet</i>															
24	6-1 Aanvullende middelen subsidieregelingen wonen	-10,1	-18,1	-18,1	-18,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
	<i>Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)</i>															
25	6-2 Bijdrage inpassing drinkwatervoorziening Dunea	2,0	-2,0													
	Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland															
	<i>Extra/minder inzet</i>															
26	7-1 Werkplantekort DCMR	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
27	7-1 Dotatie voorziening Nazorg gesloten stortplaatsen i.v.m. verlaging rekenrente	-6,6														
28	7-1 Wijzigingen Leges Bouwactiviteiten en Leges Milieu Belastende Activiteiten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
29	7-2 Beheer provinciale routenetwerken		-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
30	7-2 Behoud recreatiestrand Brouwersdam		-4,0													
	<i>Verschuiving tussen beleidsdoelen</i>															
31	7-1 Vergunningverlening naar team omgevingsdiensten Zuid-Holland Zuid	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
	Overzicht Organisatie															
	<i>Extra/minder inzet</i>															
32	8-1 Versterking fiscaal team	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	Totaal B: Ontwikkelingen binnen de ambities	-50,2	-40,5	-40,2	-30,9	-12,4	-12,7	-10,9	-11,0	-10,6	-10,6	-10,6	-10,1	-10,1	-10,1	-10,1
C Algemene middelen																
	<u>Autonome ontwikkelingen</u>															
1	Provinciefonds - nieuw verdeelmodel	11,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7
2	Motorrijtuigenbelasting - indexatie	1,7	4,7	2,5	4,1	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5	15,5
3	Actualisatie stelpost looncompensatie	0,8	2,0	2,9	4,1	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4
4	Actualisatie stelpost prijscompensatie	-2,8	0,1	5,2	6,4	-7,2	-7,2	-7,2	-7,2	-7,2	-7,3	-7,3	-7,3	-7,3	-7,3	-7,3
5	Actualisatie stelpost kredieten				-0,4	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
	<u>Resterende ontwikkelingen</u>															
6	Aanvullende middelen arbeidscapaciteit	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8
7	Precariobelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8	Actualisatie afschrijvingslasten	2,9	8,5	7,6	2,6	3,3	2,5	7,8	6,0	1,9	3,2	1,9	-2,2	-1,5	-1,3	-1,4
9	Actualisatie rentelasten					0,4	1,0	0,7	0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	Totaal C: Ontwikkelingen binnen algemene middelen	11,5	29,1	32,0	30,7	21,4	21,2	26,1	23,7	19,4	20,6	19,3	15,1	15,9	16,0	16,0
	Totaal (B+C) mutatie op begrotingssaldo	-38,6	-11,3	-8,1	-0,3	9,0	8,5	15,2	12,7	8,8	10,0	8,7	5,1	5,8	6,0	5,9
	Begrotingssaldo ná Begroting 2027 Totaal (A+B+C)	-39,1	14,9	50,6	67,9	93,6	91,5	95,9	98,5	98,9	96,7	83,1	85,3	86,6	86,1	87,9

Toelichting A: Mutaties eerdere P&C producten

A1. Begrotingssaldo tot en met de Najaarsnota 2026

Dit is het meerjarige totale begrotingssaldo van de Najaarsnota 2026.

Toelichting B: Ontwikkelingen binnen de ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

2-1 Onderzoeksagenda Bereikbaarheid

In het kader van realistisch ramen is kritisch gekeken naar de begrote uitgaven en inkomsten van de onderzoeksagenda. Als gevolg hiervan valt een deel van het budget vrij vanuit de reserve bereikbaarheid.

2-1 Correctie eerdere vrijval Gnephoek

Dit betreft een administratieve correctieboeking vanuit het verleden waardoor er eerder te veel is vrijgevallen vanuit de reserve bereikbaarheid. Deze boeking dient te worden gecorrigeerd en gaat ten laste van de algemene middelen.

2-2 Dotatie voorziening groot onderhoud infrastructuur

Voorgesteld wordt de jaarlijkse dotatie aan de voorziening groot onderhoud infrastructuur te verhogen met € 2,5 miljoen. Tijdens het voorbereiden van een aantal projecten bleken de normkosten voor planmatig onderhoud aan de bediencentrale niet volledig. Ook is de onderhoudsbehoefte voor rotondes en kruisingen aangepast. De aanpassingen van deze normkosten en onderhoudsbehoefte zijn opgenomen in het meerjarenonderhoudsprogramma en zorgen voor een verhoging van de bijdrage voor de voorzieningen.

2-1 Diverse bijstellingen in tijd openbaar vervoer

Deze mutaties komen door vertraging bij de uitvoering van subsidies waardoor de middelen worden geraamd in de periode waarin naar verwachting de lastneming plaatsvindt. De nog niet gebruikte Bikkergelden uit 2028 en 2029 worden verdeeld over 2032–2037.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

3-1 Motie 2034: Extra steun aan energiecoöperaties

PS hebben het college verzocht via [motie 2034](#) 'Extra steun aan energiecoöperaties' € 10 miljoen extra beschikbaar te stellen voor de ondersteuning, ontwikkeling en financiering van energiecoöperaties en daarbij een plan op te stellen met daarbij aandacht voor initiatieven in regio's waar bewoners nu minder mogelijkheden hebben om mee te doen aan de energietransitie.

3-1 Meicirculaire: capaciteit uitvoering energie- en klimaatbeleid

Voor 2027 wordt € 7,8 miljoen beschikbaar gesteld aan provincies om uitvoering te kunnen geven aan hun taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid.

3-1 Aanval plan Zon - Zon en circulair subsidieregeling

In Zuid-Holland zien we graag dat zonne-energie voornamelijk op daken en andere objecten gerealiseerd wordt. Daarnaast willen we in Zuid-Holland een stapje harder lopen voor de nog duurzamere zonnepanelen.

Conventionele zonnepanelen zijn zeer moeilijk te recycleren. Het is daarom wenselijk om circulaire zonnepanelen op korte termijn te gaan stimuleren.

3-1 Aanval plan Zon - Zon en gelijktijdigheid subsidieregeling

In Zuid-Holland zien we graag dat zonne-energie voornamelijk op daken en andere objecten gerealiseerd wordt. We vinden het van belang dat zonne-energie en lokaal verbruik zo goed mogelijk op elkaar afgestemd worden. Dit is netbewust en zorgt voor minder extra belasting op het net. Het doel met de regeling is niet het subsidiëren van zonnepanelen zelf, maar de planvorming, realisatie en mogelijke tools die er voor zorgen dat opwek en verbruik zo goed mogelijk met elkaar matchen.

3-1 Aanval plan Zon - Zon grote daken

De groei van zon op objecten stagneert. Zonne-energie is belangrijk voor een toekomst met meer duurzame energie en meer onafhankelijkheid. Volgens de zonneladder benutten we hiervoor graag objecten via de "Grote Daken maatwerkaanpak". Het betreft een verzoek om middelen voor de inhuur van een externe partij. Beoogd resultaat is dat, aanvullend op lopende activiteiten, meer Zuid-Hollandse objecten (daken, gevels, parkeerterreinen, waterbassins) worden benut voor het opwekken van zonne-energie.

3-1 Aanval plan Zon - VvE en Woningcorporaties

Om meer collectieve daken zoals van VvE's en woningcorporaties te benutten voor zonne-energie wordt een nieuwe maatregel voorgesteld waarbij de provincie gemeenten en collectieve objecten hierbij ondersteund.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 3-1

De specifieke uitkering CDOKE was nog niet volledig benut, daarom zullen de beschikbaar gestelde middelen van 2027 doorgeschoven worden naar 2028 en 2029. Daarnaast zorgt actuele kennis ervoor dat € 1,8 miljoen aan begrote middelen in 2027 en 2028 voor de verduurzaming van de industrie nu worden ingezet in 2029. Deze raming is gebaseerd op de verwachte lastneming van subsidies met betrekking tot het Just Transition Fund (JTF).

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 4-1 en 4-2

Actuele informatie zorgt ervoor dat al begrote middelen in de juiste jaren worden opgenomen voor de Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT), de regeling voor groot onderhoud molens en de regeling voor restauratie rijksmonumenten. Deze raming is gebaseerd op de verwachte lastneming van subsidies van deze regelingen.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

5-1 Verhoging bijdrage Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)

Voor de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) zijn extra middelen van € 1,7 miljoen nodig voor verbetering en versnelling van vergunningverlening.

5-1 Meicirculaire: Nationale Parken

Voor het realiseren van de doelen van het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 stelt het ministerie van LNV in totaal € 13,5 miljoen beschikbaar voor de periode 2027 tot en met 2030. Het betreft een jaarlijkse bijdrage van € 3,4 miljoen. De middelen worden naar rato van het aantal nationale parken (18 parken in totaal) over de provincies verdeeld. Voor de provincie Zuid-Holland betreft het twee nationale parken, namelijk de Biesbosch en Hollandsche Duinen. In totaal betreft het dus een bedrag van afgerond € 0,376 miljoen per jaar.

5-1 Bestrijding invasieve exoten

Provincies zijn verantwoordelijk voor bestrijding van invasieve exoten van Unielijst (uitvoering Europese Exotenverordening). Het ministerie van LNV stelt € 0,2 miljoen beschikbaar ten behoeve van de vroege bestrijding van invasieve exoten voor de provincie Zuid-Holland met als doel de bescherming van de biodiversiteit. De openstelling voor subsidieregeling is in het najaar 2026, de activiteiten zullen naar verwachting begin 2027 plaatsvinden.

5-1 Natuurbrandpreventie- en mitigatie

Nederland ziet steeds meer brandgevoelige dagen met mogelijke omstandigheden waarbij er sprake kan zijn van een risico op onbeheersbare natuurbranden. Het ministerie van LNV stelt daarom in de periode 2026 tot en met 2029 middelen beschikbaar aan provincies waar een verhoogd risico op natuurbranden aan de orde is. De provincies worden hiermee in staat gesteld om bij te dragen aan het doel om natuurbrandbeheersing te versterken, bijvoorbeeld door natuurbrandbeheersingsplannen op te stellen of betrokken partijen te begeleiden. Het budget wordt verdeeld over de jaren 2028 t/m 2029.

5-1 ZH-PLG organisatiekosten

Met de opgeleverde gebiedsplannen hebben de gebiedsprocessen een goede basis opgeleverd waarop zij in de komende periode verder kunnen bouwen en om samen met gebiedspartners te werken aan het realiseren van doelen en de transitie van het landelijk gebied binnen de gestelde kaders. De provincie zal hierbij de gebiedsprocessen ondersteunen en begeleiden. Naast de beschikbare, reguliere arbeidscapaciteit kwam uit het Tweede Peilmoment naar voren dat aanvullend budget noodzakelijk is voor proceskosten; denk hierbij aan advies- en onderzoekskosten, communicatiekosten, netwerk & ontwikkelbijeenkomsten (zaalhuur en catering), inzet externe inhuur en diverse materiële kosten.

5-1 Starting in de reserve Weidevogelgebieden

In de nieuwe reserve Weidevogelgebieden wordt € 25 miljoen gereserveerd conform de oproep in Motie 2035 'Extra investering in de kwaliteit van weidevogelgebieden'. Momenteel wordt er gewerkt aan uitvoeringsplannen voor deze middelen. De middelen worden slechts vrijgegeven indien er een nader uitgewerkt bestedingsvoorstel is opgesteld en ter goedkeuring is voorgelegd aan Provinciale Staten.

5-2 Opschaling food value factory

Binnen de provincie Zuid-Holland wordt jaarlijks circa 230 miljoen kg voedsel verspild, terwijl Dutch Fresh Port beschikt over de schaal en positie om hier systeemoplossingen voor te realiseren. Dat gaat via de Food Value Factory en draagt op deze manier bij aan een zero-waste, circulair voedselsysteem.

5-3 Ophogen reserve Landelijk gebied i.v.m. droogteproblematiek

In verband met de droogteproblematiek wordt voorgesteld om € 7,5 miljoen in te zetten voor maatregelen die de gevolgen van toekomstige perioden van droogte beperken en de weerbaarheid van Zuid-Holland vergroten, met aandacht voor economie, maatschappelijk impact, waterbeschikbaarheid, waterveiligheid en waterkwaliteit. Voorbeelden van mogelijke inzet zijn waterkwaliteit (w.o. collectieve zuivering, gewasbeschermingsmiddelen), waterbeschikbaarheid (w.o. effluent, infiltratie), waterveiligheid (w.o. waterberging), klimaatadaptatie, water en bodem sturend, verzilting. Voorgesteld wordt om de middelen toe te voegen aan de reserve Landelijk gebied. De middelen worden slechts vrijgegeven indien er een nader uitgewerkt bestedingsvoorstel is opgesteld en ter goedkeuring is voorgelegd aan Provinciale Staten. Dit plan wordt verwacht in de eerste helft van 2027.

5-1 Fasering begrotingssubsidie innovatieprogramma

Voor begrotingssubsidie van het innovatieprogramma lopen de lasten door tot en met 2029. Het voorstel is om bedrag van € 0,1 miljoen uit 2027 door te schuiven naar 2029.

5-1 Vergunningverlening naar team omgevingsdiensten Zuid-Holland Zuid

De omvang van de taak Flora en Fauna (soortenbescherming VTH) is de afgelopen jaren structureel toegenomen bij Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) (vergunningverlening voor het hele grondgebied van de provincie Zuid-Holland). Door deze structurele toename van de taak wordt nu het hierbij behorende structurele budget ondergebracht bij de opdracht omgevingsdiensten.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

6-1 Aanvullende middelen subsidieregelingen wonen

Aanvullende structurele middelen voor het op peil houden van de provinciale bijdrage aan de woningbouwopgave. De middelen zijn benodigd vanwege het hogere subsidiebeslag binnen de Subsidieregeling Wonen, het wegvallen van verwachte SPUK-middelen en de noodzaak om de uitvoeringscapaciteit uit te breiden.

6-2 Bijdrage drinkwatervoorziening

In het kader van de geplande realisatie en inpassing van een nieuwe drinkwatervoorziening is een incidenteel budget van € 2 miljoen in 2027 gereserveerd. Deze middelen zijn bedoeld als provinciale bijdrage aan de gebiedsinrichting die nodig is voor de tweede voorzuivering van het drinkwater, inclusief versterking van natuur- en recreatiewaarden. Gezien de verwachting dat vanaf 2028 de middelen zullen worden besteed wordt het budget van 2027 verschoven naar 2028. Dekking vanuit middelen binnen beleidsdoel.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

7-1 Werkplantekort DCMR

In de afgelopen jaren zijn tekorten voor diverse VTH-taken (Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving) incidenteel opgevangen met bestaande budgetten. Echter is de verwachting is dat deze middelen ook in de toekomst nodig blijven voor de uitvoering van de VTH-taken. Daarnaast leiden nieuwe ontwikkelingen, waaronder de implementatie van de uitkomsten van het Interbestuurlijk Programma VTH, tot een structureel grotere inzet van reguliere beleidsbudgetten. Het betreft het structureel toevoegen van € 1,3 miljoen aan het budget van DCMR.

7-1 Dotatie voorziening Nazorg gesloten stortplaatsen i.v.m. verlaging rekenrente

Door de lagere rekenrente neemt het benodigde doelvermogen toe wat een vergrotend effect heeft op het verschil tussen gerealiseerd en benodigd doelvermogen. Hierdoor is een aanvullende storting van circa € 6,6 miljoen noodzakelijk om de toekomstige nazorg van de gesloten stortplaatsen financieel te waarborgen.

7-1 Wijzigingen Leges Bouwactiviteiten en Leges Milieu Belastende Activiteiten

Deze bijstelling van de verwachte baten uit leges vloeit voort uit de berekening van de kostendekkendheid van de leges. Naar aanleiding van deze berekening vinden in 2027 de volgende structurele bijstellingen plaats:

- Leges bouwactiviteiten: verhoging baten van € 1,3 miljoen.
- Leges Milieu Belastende Activiteiten (MBA): verlaging baten van € 1,1 miljoen.

7-2 Beheer provinciale routenetwerken

Er wordt een voorstel gedaan om € 0,2 miljoen beschikbaar te stellen voor het beheer van de provinciale routenetwerken, dat de provincie na revisie van het fietsknooppuntennetwerk overneemt van gemeenten.

7-2 Behoud recreatiestrand Brouwersdam

Voor het behoud van het recreatiestrand op de Brouwersdam is zandsuppletie nodig; de kosten hiervoor worden geraamd op € 9 à 10 miljoen, een opgave die te groot is voor gemeenten alleen. Vooruitlopend op afspraken met het Rijk, provincie Zeeland, gemeenten en ondernemers over de kostenverdeling wordt voorgesteld hiervoor in 2028 onder voorbehoud een bedrag van € 4 miljoen te begroten.

Overzicht Organisatie

8-1 Versterking fiscaal team

Voor de structurele versterking van het fiscale team wordt aanvullende structurele arbeidscapaciteit gevraagd vanaf 2027. Deze versterking is noodzakelijk in het licht van de al lopende trajecten rondom de WKR, de rittenregistratie en de toepassing van de wet DBA (externe inhuur).

Toelichting C: Algemene middelen

Provinciefonds: nieuw verdeelmodel

Op 23 juni 2026 stuurden wij een [brief](#) aan Provinciale Staten met informatie over de financiële effecten van het nieuwe verdeelmodel van het provinciefonds. Naar verwachting wordt deze aanpassing verwerkt in de septembercirculaire 2026. De septembercirculaire komt te laat om nog in deze begroting te verwerken. Omdat het om een fors bedrag gaat dat het begrotingssaldo positief beïnvloedt verwerken we in deze begroting al de verwachte extra opbrengsten. In de Begroting 2026 is al eerder een deel van de opbrengsten geboekt als onderdeel van de tussenstap van het nieuwe verdeelmodel. Wij informeren u zodra de septembercirculaire is gepubliceerd en de gevolgen voor Zuid-Holland definitief zijn.

Bijstellen motorrijtuigenbelasting

We verwachten dat de opbrengsten van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in de komende jaren stijgen door aangepaste CPI-cijfers (veranderingen in prijzen voor consumenten). Jaarschijf 2031 wordt in voor het eerst toegevoegd aan de reguliere CPI-indexatie (T+5 jaar). Dat verklaart de sterke stijging in dat jaar.

Bij de behandeling van de Begroting 2026 is door Provinciale Staten motie [1812](#) aangenomen 'Herziening verhoging provinciale motorrijtuigenbelasting positief financieel perspectief meicirculaire 2026'. Daarin heeft u aan ons gevraagd om expliciet te toetsen of de structurele begroting van de provincie duurzaam sluitend blijft zonder de extra belastingverhoging van 0,3 opcenten. En indien de structurele financiële noodzaak voor de verhoging is vervallen, uiterlijk bij de Begroting 2027 met een voorstel te komen tot ofwel verlaging van de motorrijtuigenbelasting, of bijvoorbeeld te investeren in infrastructuur, zoals de Bodegravenbrug.

Door het herstel van de weeffout van het provinciefonds zijn meerjarig extra middelen beschikbaar gekomen. Daardoor stellen we aan u voor om vanaf 2027 de vorig jaar doorgevoerde belastingverhoging van 0,3 opcenten terug te draaien. Het opcententarief voor 2027 komt, op basis van de in de Kadernota 2027 vastgestelde indexatie (2,1%), daarmee uit op 106,3 opcenten (2027) in plaats van 104,4 opcenten (2026).

Actualisatie stelpost looncompensatie

In de Kadernota 2027 zijn de te hanteren indexcijfers voor deze begroting door Provinciale Staten vastgesteld. Tegelijkertijd zijn de provinciale Cao-onderhandelingen afgerond. De Cao heeft een looptijd van 1 juli 2026 tot en met 30 juni 2028. Dat betekent dat er een doorrekening heeft plaatsgevonden van de betreffende Cao-effecten. Dit heeft geresulteerd in een gedeeltelijke vrijval van de stelpost looncompensatie in de Najaarsnota 2026. De meerjarige effecten zijn conform het indexatiebeleid doorgerekend. Dit resulteert in een vrijval van de stelpost voor de jaren 2027-2030. Dit komt voornamelijk door lagere percentages in de Cao ten opzichte van de vastgestelde percentages in de Kadernota 2026.

Jaarschijf 2031 wordt in deze begroting voor het eerst toegevoegd (T+5 jaar). Dat verklaart de sterke stijging in dat jaar. De corresponderende compensatie vanuit het rijk voor de nieuwe jaarlaag indexering zit in de meicirculaire 2026 welke is verwerkt in de Najaarsnota 2026.

Actualisatie stelposten prijscompensatie en kredieten

In de Kadernota 2027 zijn de te hanteren indexcijfers voor deze begroting door Provinciale Staten vastgesteld. Volgens de berekening in de Kadernota zijn in jaarlaag 2027 voor € 2,5 miljoen aan aanvullende middelen nodig voor de compensatie. Dit komt enerzijds een hogere grondslag dan waar verleden jaar mee is gerekend, in combinatie met veranderende tarieven. In totaal is er in deze begroting uiteindelijk € 2,8 miljoen aan aanvullende middelen gestort in de stelpost. Na aftrek van de onttrekkingen uit de stelpost in deze begroting, resteert er structureel € 1,3 miljoen voor jaarlaag 2027 in de stelpost prijscompensatie per jaar einde 2027. Voorgesteld wordt om deze middelen, die normaal gesproken vrijvallen, in de stelpost te laten staan als risicoreservering door de macro-economische ontwikkelingen en de (mogelijke) doorwerking daarvan op de inflatiecijfers. Bij

Voorjaarsnota 2027 en Najaarsnota 2027 wordt bekeken in hoeverre deze middelen vrij kunnen vallen aan de algemene middelen. Zie ook de [paragraaf stelposten](#).

Jaarschijf 2031 wordt in deze begroting voor het eerst toegevoegd (T+5 jaar). Dat verklaart de sterke stijging in dat jaar. De corresponderende compensatie vanuit het rijk voor de nieuwe jaarlaag indexering zit in de meicirculaire 2026 welke is verwerkt in de Najaarsnota 2026.

Op basis van de geactualiseerde Uitvoeringsnota indexatiebeleid maken we de stelpost voor prijscompensatie kredieten apart inzichtelijk.

Aanvullende middelen arbeidscapaciteit

Bij Begroting 2022 is op basis van de beheer- en onderhoudsstrategie, de programmering en doorontwikkeling van de organisatie (van uitvoering naar regie) structureel extra arbeidscapaciteit gevraagd voor een bedrag van € 2,8 miljoen per jaar. Deze extra inzet was bedoeld voor onder andere inzet op gastheerschap, objectbediening, omgevingsmanagement, contractmanagement, advisering op de diverse assetgroepen, projectmanagement, cybersecurity en informatiemanagement. De structureel extra gevraagde capaciteit is financieel toegekend voor de periode 2022 tot en met 2026. Met de afloop van deze middelen in 2026, wordt voorgesteld deze dekking structureel te maken vanaf 2027.

Precariobelasting

De provincie heft precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. Gelijktijdig met de Begroting 2027 is aan Provinciale Staten het Statenvoorstel 'Verordening precariobelasting Zuid-Holland 2027 en bijbehorende tarieventabel' toegestuurd. In dat Statenvoorstel lichten we toe dat, na vaststelling van de verordening en tarieventabel, de verwachte jaarlijkse precario-inkomsten met € 0,01 miljoen toenemen. Die extra inkomsten zijn meerjarig in deze begroting verwerkt.

Actualisatie kapitaallasten (rente en afschrijvingen)

Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. De rentelasten blijven toekomstige jaren nagenoeg gelijk en in de toekomst vindt een beperkte vrijval plaats als gevolg van het opschuiven van investeringsuitgaven. Zie ook de Financiële begroting 4.2 [Investeringskredieten](#) en de [Paragraaf Financiering](#) voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten.

Begrotingssaldo en Algemene vrije reserve

Het begrotingssaldo is het saldo van baten en lasten ná verrekening met de bestemmingsreserves. Als het begrotingssaldo in een jaar positief is dan wordt dit gestort in de Algemene vrije reserve. Als het begrotingssaldo in een jaar negatief is dan wordt dit onttrokken aan de Algemene vrije reserve. Daarom geven we in dit onderdeel van de begroting inzicht in de meerjarige ontwikkeling van het begrotingssaldo en het verloop van de omvang van de Algemene vrije reserve.

Begrotingssaldo

Het begrotingssaldo voor jaarschijf 2027 is € 39,1 miljoen negatief. Het begrotingssaldo laat op langere termijn een sterk positieve ontwikkeling zien ten opzichte van stand in de Voorjaarsnota 2026. Dat komt vooral door de positieve bijstellingen op de structurele inkomsten die zijn verwerkt in de Najaarsnota 2026 (provinciefonds, motorrijtuigenbelasting, meicirculaire 2026) en Begroting 2027 (provinciefonds, motorrijtuigenbelasting, bijstellingen op de kapitaallasten). Vanaf 2028 hebben alle jaren een sterk voordelig begrotingssaldo en is de begroting structureel sluitend. De kortere termijn laat een verslechtering zien door onder andere nieuwe financiële voorstellen, zoals de aanvulling van de middelen voor de subsidieregelingen wonen, en het realistisch faseren van lasten over de jaren. Het realistisch faseren heeft een sterk positief effect op het begrotingssaldo 2026 (€

58,4 miljoen) en een nadelig effect op de daarop volgende jaren, zoals 2027 (€ 18,4 miljoen), 2028 (€ 15,6 miljoen en 2029 (€ 12,5 miljoen).

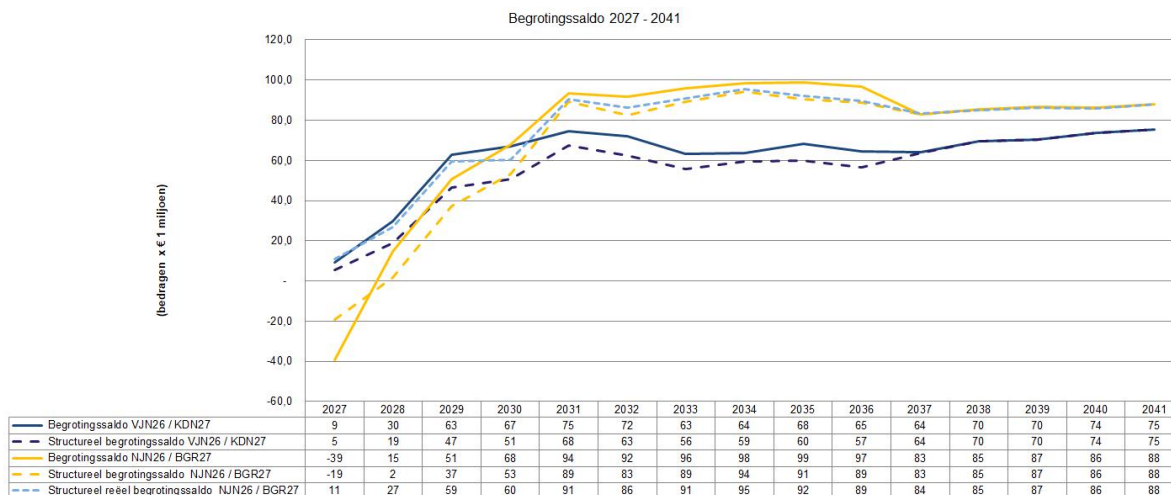
Structureel begrotingssaldo

Het structurele begrotingssaldo bedraagt € 19,3 miljoen negatief. In de daaropvolgende jaren zien we een zeer positieve ontwikkeling: van € 1,5 miljoen voordelig in 2028, € 37 miljoen voordelig in 2029 oplopend tot ruim € 80 miljoen voordelig in 2031 en verder. In enkele jaren is het structurele begrotingssaldo lager dan het reguliere begrotingssaldo. Dit komt doordat structurele lasten worden gedekt door incidentele dekkingsmiddelen zoals bestemmingsreserves, waaronder de Investeringsagenda 2026-2030. Door het uifaseren van deze effecten zijn op termijn (vanaf 2037) het begrotingssaldo en het structurele begrotingssaldo aan elkaar gelijk.

Structureel reëel begrotingssaldo

Het structureel reëel begrotingssaldo komt tot stand door het structureel begrotingssaldo te corrigeren voor budgetten van structurele taken die zijn doorgeschoven vanuit de Najaarsnota 2026 naar latere jaren, de middelen die eenmalig extra beschikbaar zijn gesteld via de reserve Investeringsagenda 2026-2030 en de beklemmingen van de jaarrekening 2025. Voor 2027 gaat dit per saldo om € 30,4 miljoen aan lastenbudgetten, waarvan € 18,4 miljoen aan doorgeschoven lastenbudgetten 2026 en € 10,9 miljoen aan lastenbudgetten uit de Investeringsagenda 2026-2030. Het structurele reële begrotingssaldo is voor 2027 daardoor € 11,1 miljoen voordelig (= -/€ 19,3 miljoen structureel begrotingssaldo + € 30,4 miljoen). Zo komen we de gemaakte afspraak in het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' na om het structurele beleid ook structureel gedekt te hebben. Ook voor 2028 en verder is het structureel reële begrotingssaldo voordelig, waarbij dit oploopt van € 25 miljoen voordelig in 2028 tot circa € 90 miljoen voordelig vanaf 2031.

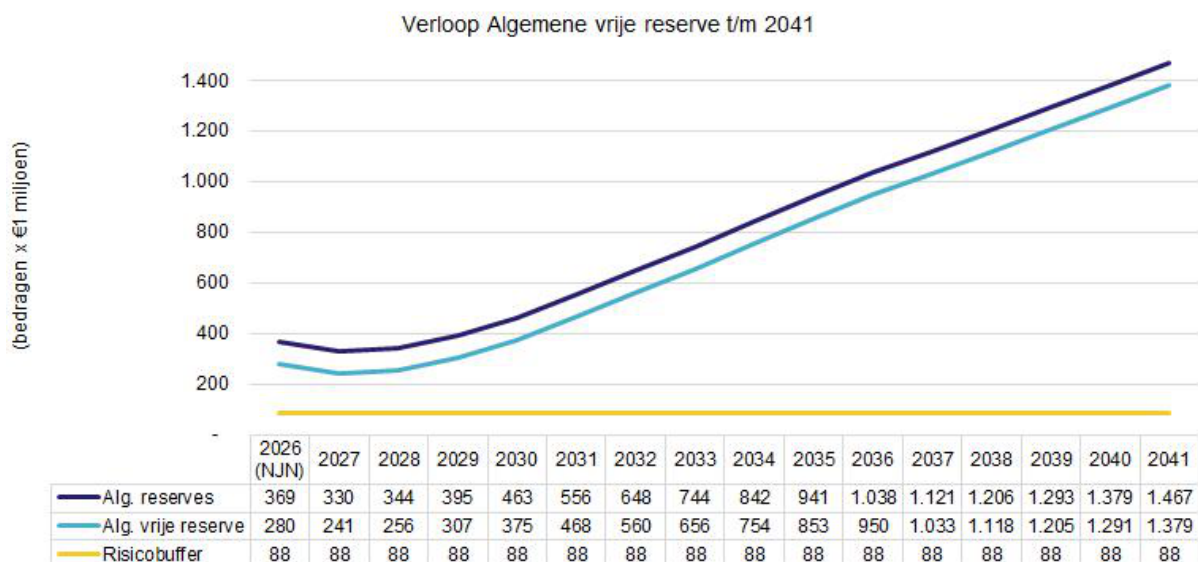
Meer inzicht in de opbouw van het structurele begrotingssaldo en het structurele reële begrotingssaldo is te vinden in de financiële begroting, onderdeel [1.2 Inzicht in het begrotingssaldo](#).

Net als voorgaande jaren geldt ook dit jaar dat bij het opstellen van de begroting sprake is van onzekerheden, zowel aan de lastenkant (inflatie en rente) als aan de batenkant (provinciefonds en opcenten motorrijtuigenbelasting). Deze onzekerheden zijn toegelicht in het onderdeel ['onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo'](#).

Verloop omvang Algemene vrije reserve

Na vaststelling van de Najaarsnota 2026 en de Begroting 2027 heeft de Algemene vrije reserve per eind 2027 een omvang van afgerond € 241 miljoen. Door de hogere structurele baten vanuit het provinciefonds en het meerjarige positieve structurele begrotingssaldo neemt de omvang van de Algemene vrije reserve in de komende jaren steeds toe.

Onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo

In dit hoofdstuk van de begroting staan we net als vorig jaar stil bij onzekerheden die misschien effect hebben op het begrotingssaldo.

Het begrotingssaldo laat zien of de provincie overhoudt of tekortkomt op de geplande uitgaven. De uitgaven worden zo goed mogelijk geraamd voor de taken en activiteiten die we komende jaren gepland hebben. Daarnaast zijn ook de inkomsten geraamd die we verwachten te krijgen. Het saldo van baten en lasten, oftewel het begrotingssaldo, dient structureel en reëel in evenwicht te zijn. Dat betekent dat structurele lasten worden gedekt met structurele baten waardoor deze in balans zijn. Daarnaast dient de inschatting van de baten en lasten realistisch te zijn. Hierop kan een uitzondering gemaakt worden indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren wel tot stand zal worden gebracht. Dit is vastgelegd in de Provinciewet in artikel 193. Voor deze begroting gaat het om de periode tot en met 2030.

In de begroting is een financieel beeld opgenomen, dat de ontwikkeling en veranderingen over een periode van 15 jaar toont. In deze begroting loopt dat beeld tot en met 2041. Hiermee hebben we meer overzicht op de lange termijn. Dat kan bijdragen aan de besluiten die Provinciale Staten nemen over de uitvoering van beleid waarvan pas op een later moment duidelijk is wat de financiële gevolgen zijn. Een voorbeeld hiervan zijn investeringsprojecten, waarvan de kapitaallasten en de lasten voor beheer en onderhoud pas na enkele jaren duidelijk worden in het financiële beeld.

Een plan over meerdere jaren opstellen dat zover vooruitkijkt, bevat natuurlijk veel onzekerheden. Hoe verder weg in de tijd iets ligt, hoe groter die onzekerheid is. Dat geldt zowel voor de uitgaven als de inkomsten. In dit hoofdstuk wordt dit verder toegelicht.

Baten

Provinciefonds

Herijking van het bestaande verdeelmodel

Bijna de helft van de structurele inkomsten van de provincie komt uit de uitkering uit het Provinciefonds. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is al een aantal jaar geleden een proces gestart om tot een nieuwe verdeling van de uitkeringen voor de provincies te komen. Eén die beter aansluit bij de werkelijke kosten en waarbij een aantal weeffouten uit het huidige model worden hersteld. Vanaf 1 januari 2027 gaat het nieuwe verdeelmodel in. In deze begroting is rekening gehouden met de effecten van het nieuwe verdeelmodel en die op het moment van het opstellen van de begroting bestuurlijk bekend zijn. De verwachting is dat in de septembercirculaire 2026 de definitieve bedragen zullen worden verwerkt.

Compensatie voor nieuwe tariefkorting emissievrije voertuigen tussen 2026 en 2030

Het Rijk heeft € 569 miljoen gereserveerd als vergoeding voor het feit dat de tariefkorting voor elektrische voertuigen verlengd is tot en met 2029. Daardoor ontvangen de provincies minder inkomsten uit de opcenten en daar worden ze voor gecompenseerd. Deze uitkering verloopt niet via algemene-uitkeringssystematiek, maar via een decentralisatie uitkering (DU). Op basis van septembercirculaire 2025 is het aandeel van Zuid-Holland hierin € 20,6 miljoen in 2027, € 25,8 miljoen in 2028 en € 25,8 miljoen in 2029.

Motorrijtuigenbelasting

Verandering van de grondslag voor de motorrijtuigenbelasting

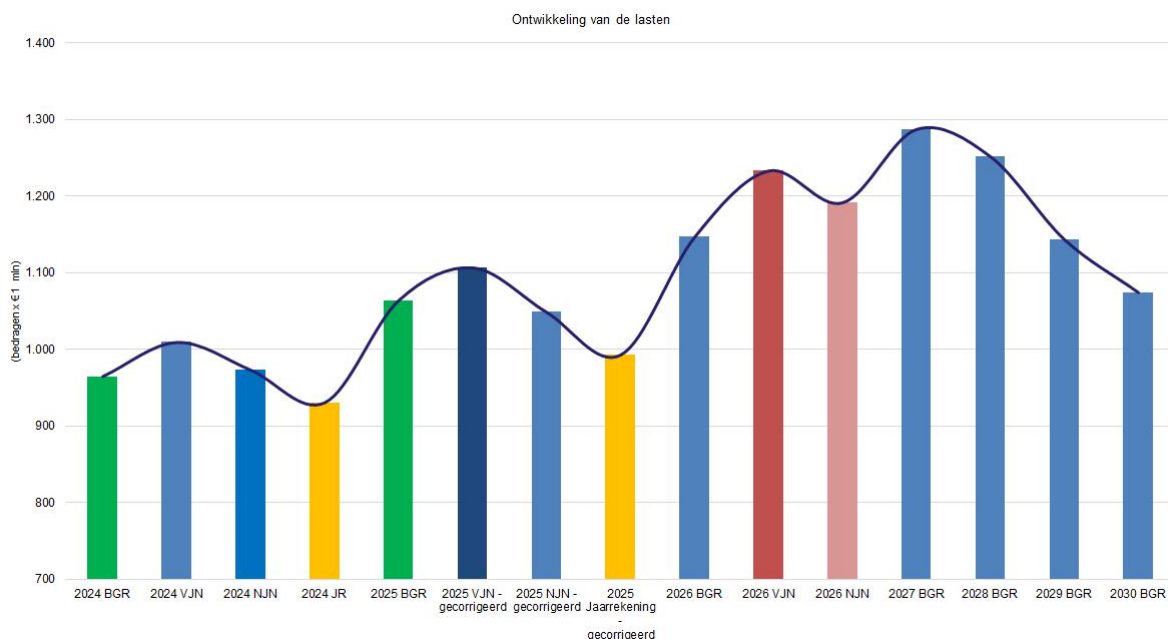
De opcenten (extra belasting) op de motorrijtuigenbelasting vormen het grootste deel van structurele inkomsten van de provincie. De grondslag voor de opcenten wordt gevormd door het aantal voertuigen in Zuid-Holland, het gewicht daarvan en de vrijstellingsregels. Al deze dingen kunnen veranderen en kunnen door maatregelen in de miljoenennota of de voorjaarsnota van het Rijk beïnvloed worden.

Lasten

Aan de lastenkant hebben we te maken met onzekerheden met betrekking tot het realistisch begroten, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en rente en prijsontwikkeling. Met name de laatste twee leggen druk op de structurele begroting. De effecten van de gestegen rente zijn ook direct zichtbaar in de ontwikkeling van de kapitaallasten in relatie tot de structurele lasten investeringen.

Realistisch begroten

Met de term 'realisatiekracht' wordt binnen de provincie Zuid-Holland de financiële realisatiekracht bedoeld. Dit is de mate waarin de organisatie in staat is om de begrote lasten te realiseren. Net als bij veel publieke organisaties is ook bij de provincie Zuid-Holland al jarenlang een onderbesteding van de gerealiseerde lasten ten opzichte van de bedragen in de begroting zichtbaar. De ontwikkeling van de omvang van het lastenniveau qua (bijgestelde) begroting en realisatie kent een terugkerend patroon, dat wordt aangeduid als 'de zaagtand'. In onderstaand figuur is dit in beeld gebracht.

Het patroon dat we de afgelopen jaren zien is: de begrote lasten in de primaire begroting vormen het beginpunt. Vervolgens wordt dit lastenniveau opgehoogd in de voorjaarsnota in verband met nieuwe of aangescherpte ambities. In de najaarsnota vindt vervolgens een (beperkte) bijstelling op dit lastenniveau plaats op basis van de planning en uitwerking Meicirculaire vanuit het Rijk. Meestal is dit per saldo een verlaging van het lastenniveau waarbij een deel van de lasten naar volgende jaren worden doorgeschoven. Bij de jaarrekening blijkt vervolgens dat de realisatie lager is dan wat in de bijgestelde begroting bij najaarsnota was opgenomen.

De verschillen tussen de begroting, voorjaarsnota en najaarsnota werden de afgelopen jaren kleiner. De Jaarrekening 2025 laat nog steeds een lager uitgavenpatroon zien dan we bij de begroting en bijstellingsproducten dachten. We ramen nog steeds ambitieus en optimistisch, wat leidt tot een positief rekeningresultaat.

We zien dat de ambities bestuurlijk en vanuit PS blijven stijgen. Ter illustratie: de Begroting 2027 is € 141 miljoen hoger dan de Begroting 2026. In de Voorjaarsnota 2026 (gecorrigeerd) zagen we nog eens een stijging van € 87 miljoen ten opzichte van de begroting. Daardoor steeg het lastenniveau tot € 1.232 miljoen. Bij de najaarsnota zien we daarentegen dat de lasten met € 42 miljoen worden afgeraamd tot € 1.192 miljoen ten opzichte van de voorjaarsnota. De lasten in de najaarsnota zijn zodoende nog altijd € 200 miljoen hoger dan de gerealiseerde lasten (exclusief eenmalige boekingen voor voorzieningen) in de jaarrekening 2025. De ontwikkeling van de lasten in 2026 en toekomstige jaren wordt nader toegelicht in het [Financieel totaalbeeld](#).

Bij verhoging van de ambities en van de realisatiekracht is het daarom belangrijk om te kijken of partners in het veld mee kunnen bewegen in deze versnelling, de eigen organisatie in staat is de groei op te vangen en of beleid en regelgeving voldoende voorbereid zijn (advies accountant in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening (COR), november 2022). Beleid, financiën en uitvoering moeten dus op elkaar afgestemd zijn en blijven. Dit blijft een continu aandachtspunt.

Arbeidsmarkt

Om de ambities in de begroting te realiseren is arbeidscapaciteit nodig. Door krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijker om alle vacatures tijdig te vullen. Dat kan deels ondervangen worden door tijdelijk van extern personeel gebruik te maken, maar ook hier is de arbeidsmarkt overspannen.

Rente

De verwachting is nu dat we vanaf 2028 weer geld moeten gaan lenen. Op basis daarvan is de prognose voor de rentekosten op de lange termijn gemaakt. Daarbij gaan we er van uit dat we onze leningen voor een periode van 30 jaar aantrekken en lineair aflossen. We hebben een rentetarief van 3,40% gehanteerd.

Wanneer het tijdstip of de omvang van de aan te trekken leningen verandert of dat het werkelijke rentetarief waartegen we een lening moeten aantrekken hoger of lager dan 3,40% is, dan heeft dat natuurlijk ook invloed op de toekomstige rentekosten.

Stelposten

In de provinciale begroting wordt gebruik gemaakt van stelposten voor toekomstige loon- en prijsstijgingen. De stelposten dragen bij aan een reële begroting en zorgen ervoor dat in toekomstige jaren voldoende middelen aanwezig zijn om loon- en prijsstijgingen op te vangen. Voor de benodigde omvang van de stelposten en de wijze waarop deze stelposten ingezet worden is het provinciale indexatiebeleid leidend. In de financiële begroting is in het onderdeel Grondslagen < [Indexatie](#) meer informatie opgenomen, waaronder de gehanteerde indexen en de daarbij behorende percentages.

Stelpost looncompensatie

Ontwikkeling van de omvang van de stelpost

Ontwikkeling van de omvang van de stelpost

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode	Nieuw collegeperiode			
		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
A Stand na Najaarsnota 2026						
1	Beschikbaar op stelpost	14,5	21,4	29,4	37,8	37,8
B Mutaties						
1	Najaarsnota 2026: Effecten CAO 1 juli 2026 -1 juli 2028	-10,9	-15,0	-14,8	-14,8	-14,7
Subtotaal B: Totaal mutatie looncompensatie		-10,9	-15,0	-14,8	-14,8	-14,7
Resterend voor de looncompensatie		3,6	6,4	14,6	23,0	23,1
C. Vrijval stelpost bij Najaarsnota 2026 / Begroting 2027		- 3,6	-2,0	-2,9	-4,1	3,4
Resterend voor looncompensatie na CAO		0	4,4	11,7	18,9	26,5

Toelichting:

In de Najaarsnota 2026 zijn de meerjarige effecten verwerkt van de CAO. De CAO loopt van 1 juli 2026 - 1 juli 2028. Op basis van de vastgestelde indexatiecijfers in de Kadernota 2027 is in deze begroting de benodigde omvang berekend van de stelpost. Daaruit volgt een vrijval van de stelpost voor de jaren 2027 t/m 2030 ten gunste van het begrotingssaldo. Jaarschijf 2031 wordt nieuw toegevoegd en leidt daarmee tot een benodigde ophoging die ten laste wordt gebracht van het begrotingssaldo.

Stelpost prijscompensatie

Ontwikkeling van de omvang van de stelpost

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode	Nieuwe collegeperiode			
		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
A	Stand na Najaarsnota 2026					
1	Beschikbaar op stelpost	10,0	26,4	42,8	58,6	58,6
2	Aanvulling stelpost	2,8				
Subtotaal A: Totaal beschikbaar		12,8	26,4	42,8	58,6	58,6

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode	Nieuwe collegeperiode			
		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
B	Mutaties (inzet stelpost)					
1	1-1 Vergoeding Statenleden/GS/CdK	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
2	2-1 Concessies Openbaar vervoer	-4,9	-4,9	-4,9	-4,9	-4,9
3	2-2 Dagelijks beheer en onderhoud infrastructuur	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
4	2-2 Voorzieningen (groot onderhoud) beheer en onderhoud infrastructuur	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
5	4-1 Boekjaarsubsidies IQ en EBZ	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
6	4-3 Boekjaarsubsidies culturele instellingen	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
7	5-1/5-3 Beheer en onderhoud Natuurbeheer, Faunabeheer en Water	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
8	7-1 Bijdragen aan Omgevingsdiensten	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
9	7-2 Beheer en onderhoud Recreatie(gebieden)	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
10	8-1 Bedrijfsvoering (Informatisering en Automatisering)	-0,8	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
11	8-1 Bedrijfsvoering	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Subtotaal B: Totaal mutaties (inzet stelpost)		-11,5	-11,2	-11,0	-11,0	-11,0
C	Mutatie stelpost t.b.v. toekomstige jaren		-0,1	-5,2	-6,4	7,2
Resterend voor de prijscompensatie		1,3	15,1	26,6	41,2	54,8

Toelichting:

A1 Stand na Najaarsnota 2026

Dit betreft de beschikbare middelen vanuit de stelpost prijscompensatie bij Najaarsnota 2026.

In de Kadernota 2027 is indicatief aangegeven dat de stelpost gemuteerd dient te worden op basis van actuele indexcijfers. Zie toelichting bij C voor de mutatie.

A2 Aanvulling stelpost

In de Kadernota 2027 zijn de te hanteren indexcijfers voor deze begroting door Provinciale Staten vastgesteld. Volgens de berekening in de Kadernota zijn in jaarlaag 2027 voor € 2,5 miljoen aan aanvullende middelen nodig voor de compensatie. Dit komt door enerzijds een hogere grondslag dan waar verleden jaar mee is gerekend, in combinatie met veranderende tarieven. In totaal is er in deze begroting uiteindelijk € 2,8 miljoen aan aanvullende middelen gestort in de stelpost. Dit is gedaan om een risicoreservering aan te houden vanwege onzekerheden op prijscompensatie van € 1,3 miljoen, zie onder C. toegelicht.

B. Mutaties (inzet stelpost)

In de Begroting 2027 is vanuit de verschillende ambities aanspraak gemaakt op de stelpost. Deze zijn in lijn met het indexatiebeleid en de indexatiepercentages die in de Kadernota 2027 zijn opgenomen. De opgenomen bedragen zijn structureel van aard.

C. Mutatie stelpost voor toekomstige jaren

In deze begroting is een meerjarige mutatie op de stelpost verwerkt. Die mutatie volgt vanuit de in de Kadernota 2027 vastgestelde indexcijfers en vanuit een geactualiseerde doorrekening. Voor de jaren 2027-2030 geldt dat de stelpost verlaagd kan worden, omdat de verwachte prijsontwikkeling lager is dan waar vorig jaar mee is gerekend. Dit komt vooral door de aanpassing van de grond-, weg- en waterbouw index. Er wordt niet langer gewerkt met een 3-jarig gemiddelde, maar met een combinatie van de werkelijke prijsontwikkeling in het achterliggende jaar (voor 2027) en de index voor bruto overheidsinvesteringen vanuit de CPB-raming (voor 2028 en verder). Jaarschijf 2031 wordt nieuw toegevoegd in deze begroting. De mutatie wordt verrekend met het begrotingssaldo.

Er resteert een gezien de geopolitieke ontwikkelingen en de daarmee gepaard gaande onzekerheid met betrekking tot de inflatie wordt het resterende bedrag van € 1,3 miljoen (circa 10% van de geclaimde indexatie

2027) in de stelpost op concernniveau structureel aangehouden voor eventuele onverwachte tegenvallers. Bij Voorjaarsnota/Najaarsnota 2027 wordt bekeken of de stelpost (deels) kan vrijvallen.

Stelpost prijscompensatie kredieten

Ontwikkeling van de indexatie van investeringskredieten

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode	Nieuwe collegeperiode			
		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
A	Toegekende indexatie van investeringskredieten					
1	2-1 Aanleg en verbetering (PZI)					
2	2-2 Beheer en onderhoud infrastructuur	0,2	0,2	2,0	1,5	0,8
3	7-2 Recreatie (Vlietland)					
4	8-1 Bedrijfsvoering (ICT)					
5	8-1 Bedrijfsvoering (Gebouwen)					
	Toegekende indexatie van investeringskredieten	0,2	0,2	2,0	1,5	0,8

Bovenstaande prijscompensatie betreft de ophoging van kredieten die al eerder door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Deze prijscompensatie wordt ingezet om de indexatie binnen de lopende projecten op te vangen. Het effect hiervan (hogere kapitaallasten) is onderdeel van de actualisatie van de kapitaallasten in deze begroting. Als voorbeeld: voor beheer en onderhoud infrastructuur wordt in deze begroting € 4,6 miljoen aan investeringskrediet toegekend voor prijscompensatie. Uitgaande van een afschrijvingstermijn van gemiddeld 30 jaar is dat € 0,15 miljoen aan jaarlijkse afschrijvingslasten.

Voor investeringskredieten binnen het PZI is bij de Begroting 2023 een aparte stelpost gevormd om indexatie uit te dekken tot en met 2027. Om die reden is er in deze begroting geen aanspraak gemaakt op de concern stelpost prijscompensatie kredieten.

Voor investeringskredieten binnen bedrijfsvoering is geen aanspraak gemaakt op de concern stelpost prijscompensatie kredieten, omdat is ingeschat dat de huidige middelen toereikend zijn.

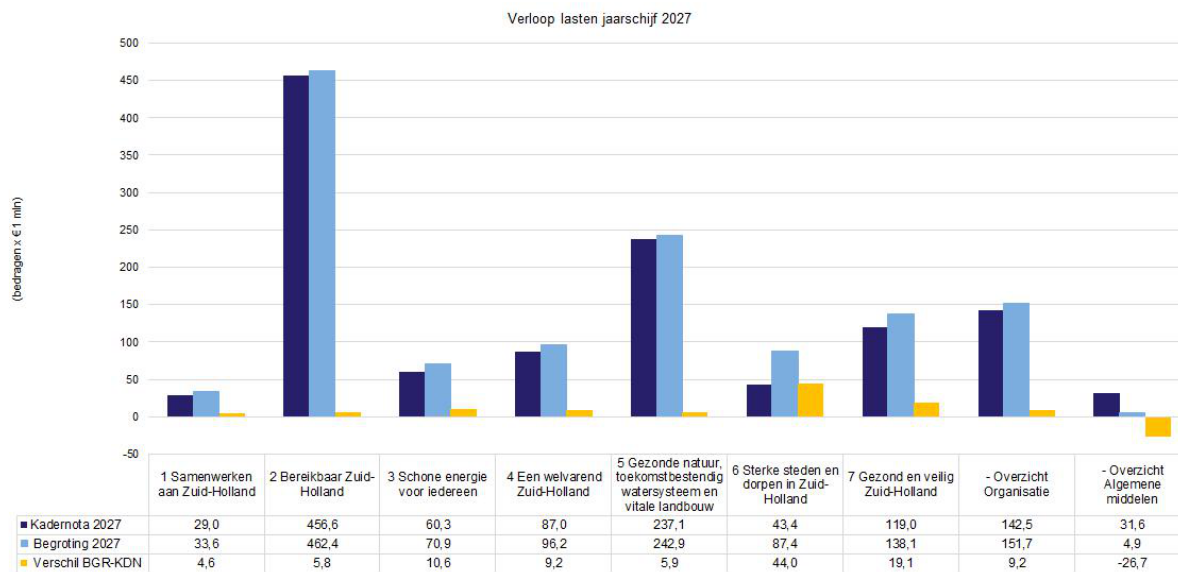
Omvang van de stelpost voor prijscompensatie kredieten

Voor toekomstige prijsontwikkelingen van investeringskredieten zijn onderstaande budgetten beschikbaar ter dekking van kapitaallasten. Dit budget x de afschrijvingstermijn is het beschikbare krediet voor prijscompensatie.

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode	Nieuwe collegeperiode			
		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
Beschikbaar kapitaallastenbudget voor prijsindexatie van investeringskredieten		0,0	0,6	0,9	1,8	2,6

Hoe is de Begroting opgebouwd?

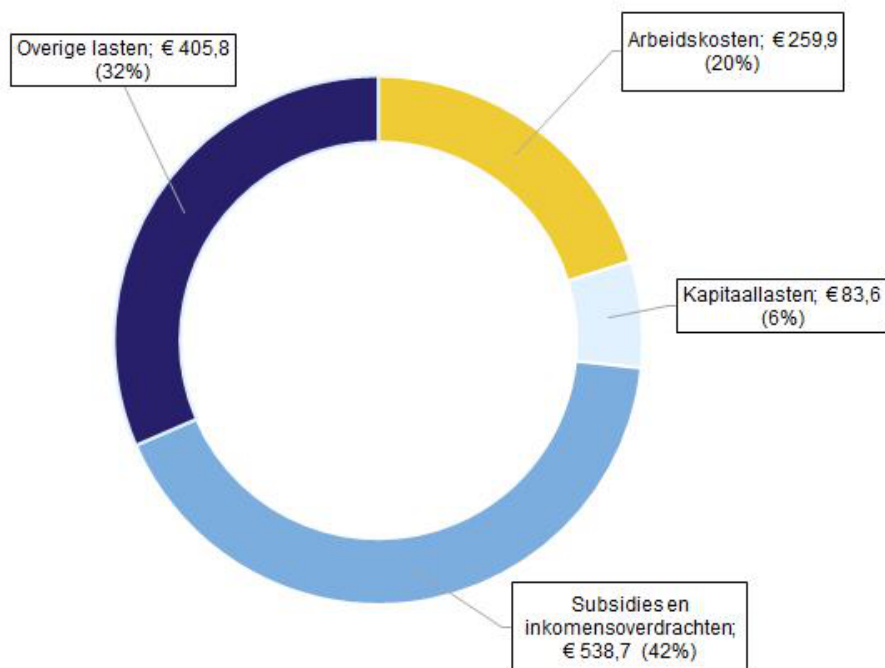
Lasten

Toelichting:

De bovenstaande cijfers gaan over jaarschijf 2027. Ten opzichte van de Kadernota 2027 nemen de lasten in de begroting toe met € 81,7 mln. Dit is toegelicht in het onderdeel '[Financieel totaalbeeld](#)'.

Totaal lasten naar categorie in 2027 (x € 1 mln)

Toelichting:

Bovenstaande visualisatie laat zien hoe het lastenbudget van 2027 is opgebouwd:

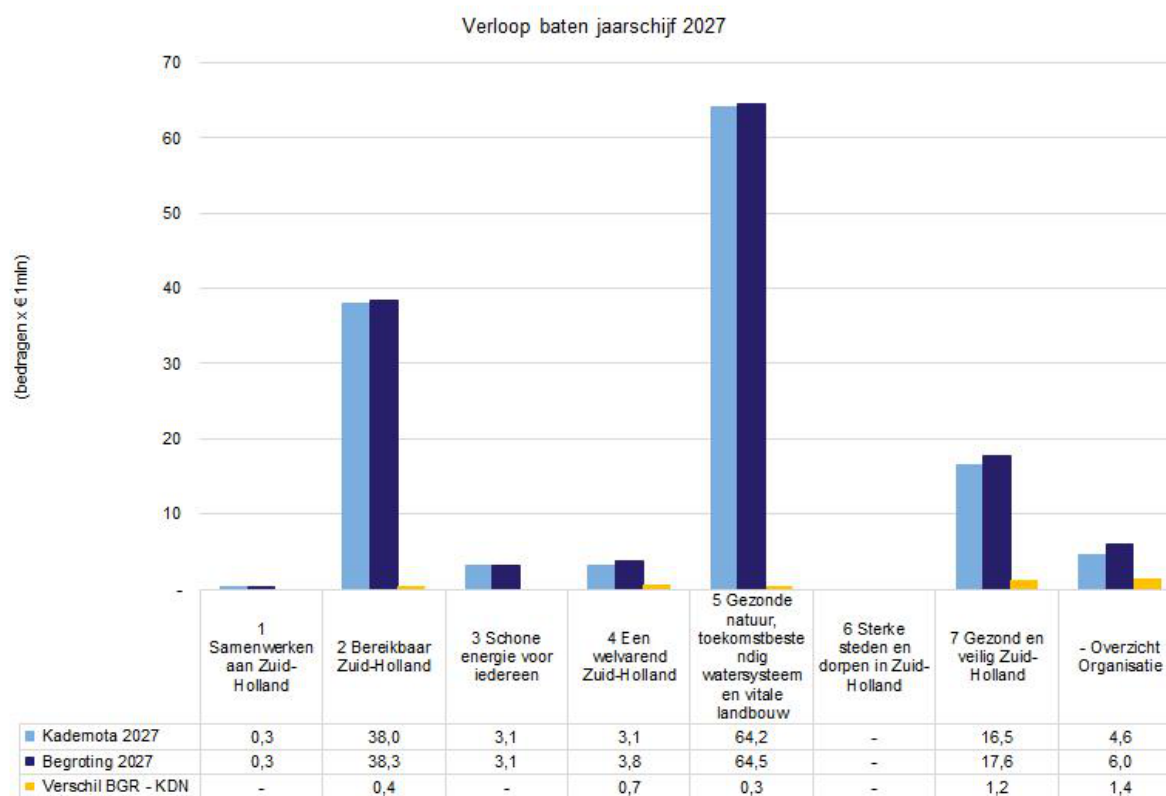
- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de externe inhuur onder B in de [Paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Opmerking hierbij: de arbeidskosten in deze grafieken zijn **exclusief** externe inhuur op investeringsprojecten en de baten uit UWV en detacheringen. In de paragraaf Arbeidscapaciteit worden de totale arbeidskosten weergegeven **inclusief** externe inhuur op investeringsprojecten en de baten uit UWV en detacheringen.

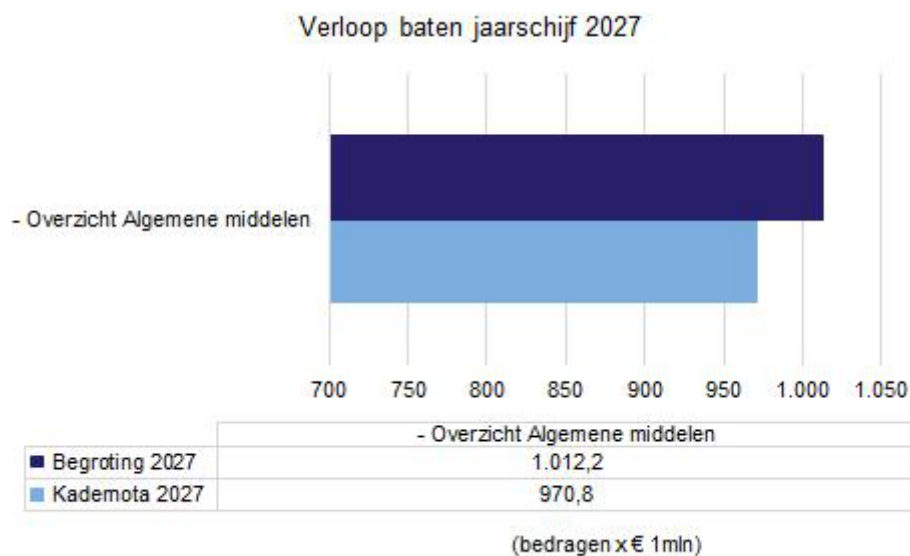
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en de bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Dit gaat onder meer om uitgaven voor dagelijks onderhoud, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

Baten

Verloop baten Ambitie 1-7 en Overzicht Organisatie

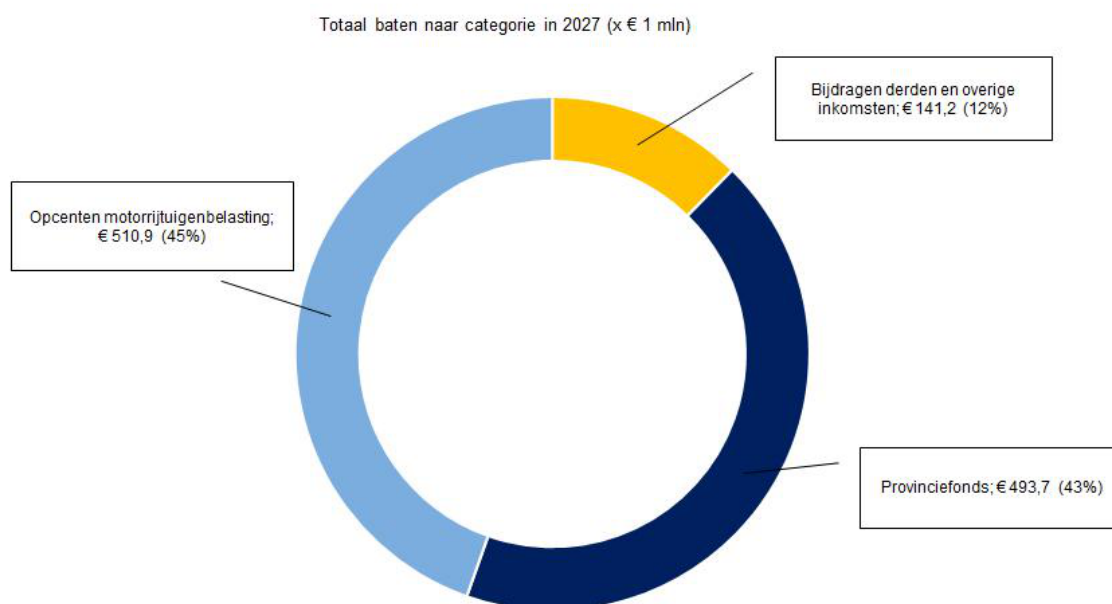

Verloop baten Overzicht Algemene middelen

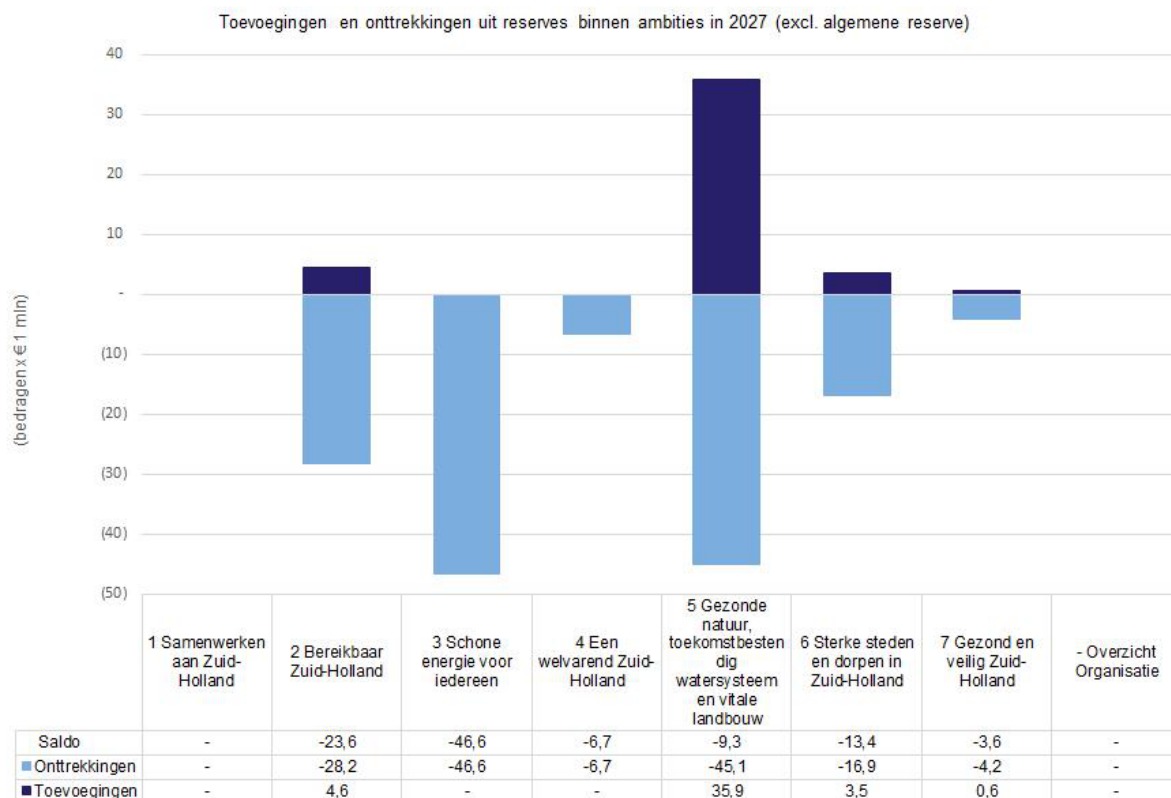

Toelichting:

De bovenstaande cijfers gaan over jaarschijf 2027. Ten opzichte van de Kadernota 2027 nemen de baten in de begroting toe. Dit is toegelicht in het onderdeel ['Financieel totaalbeeld'](#).

Saldo mutaties bestemmingsreserves per ambitie

Toelichting:

Dit overzicht laat zien welke toevoegingen aan en onttrekkingen uit de bestemmingsreserves plaatsvinden binnen de ambities. De inzet van bestemmingsreserves per ambitie zorgt voor een ophoging van met name de lasten. Er worden meer lasten begroot dan er baten binnenkomen. Dat verschil wordt gedekt vanuit de inzet van bestemmingsreserves.

Meerjarige ontwikkeling van de begroting

Inleiding

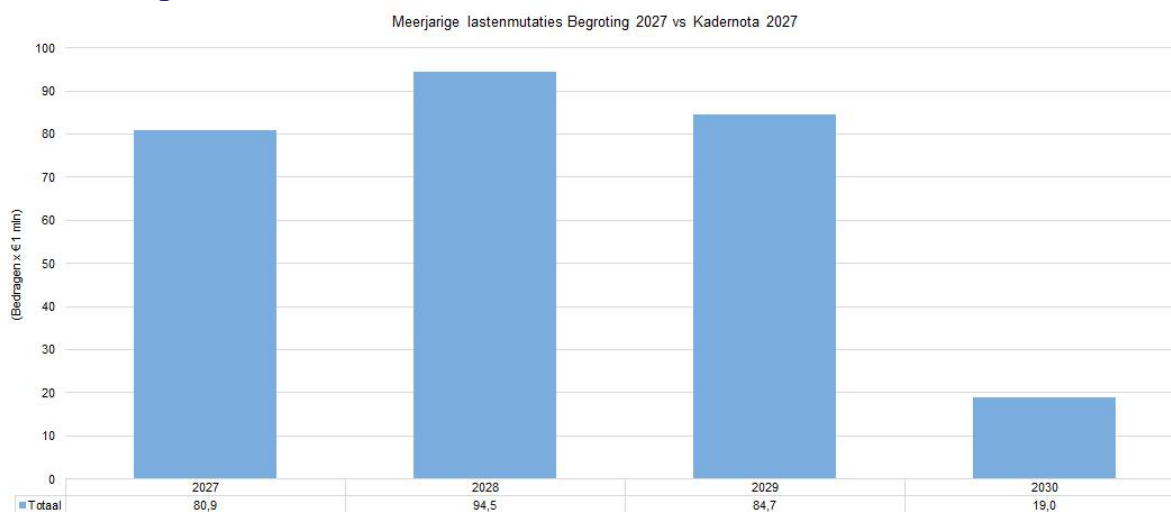
In de provinciale administratie wordt de begroting vastgelegd voor t+15 jaar. Bij het opstellen van deze begroting is dat de periode tot en met 2041. Die meerjarige ontwikkeling vergroot het lange termijn inzicht. Daarmee kan het bijdragen aan de besluitvorming door Provinciale Staten over de uitvoering van beleid waarvan de financiële effecten soms pas op langere termijn zichtbaar worden. In het vervolg van dit hoofdstuk geven we dit inzicht eerst op het totaal van de begroting. Dat doen we door de ontwikkeling te laten zien van de totale lasten, de totale baten en de inzet van de bestemmingsreserves. Hierbij maken we gebruik van diverse visualisaties om deze ontwikkeling inzichtelijk te maken.

Algemene duiding ontwikkeling lastenniveau

In algemene zin kan opgemerkt worden dat fluctuaties in de ontwikkeling van de lasten veelal samenhangen met daarmee corresponderende specifieke baten of de inzet van bestemmingsreserves. Daarmee bedoelen we dat als we vanuit het Rijk specifieke baten ontvangen voor een beperkt aantal jaren, dat dan ook voor een beperkt aantal jaren de lasten zijn geraamd. Een afname van het lastenniveau is dus veelal geen bezuiniging, maar een logisch gevolg van een afname van de daarmee corresponderende baten. Dit geldt ook voor de inzet van middelen vanuit bestemmingsreserves. Deze reserves zijn veelal in het verleden gevormd om een specifiek

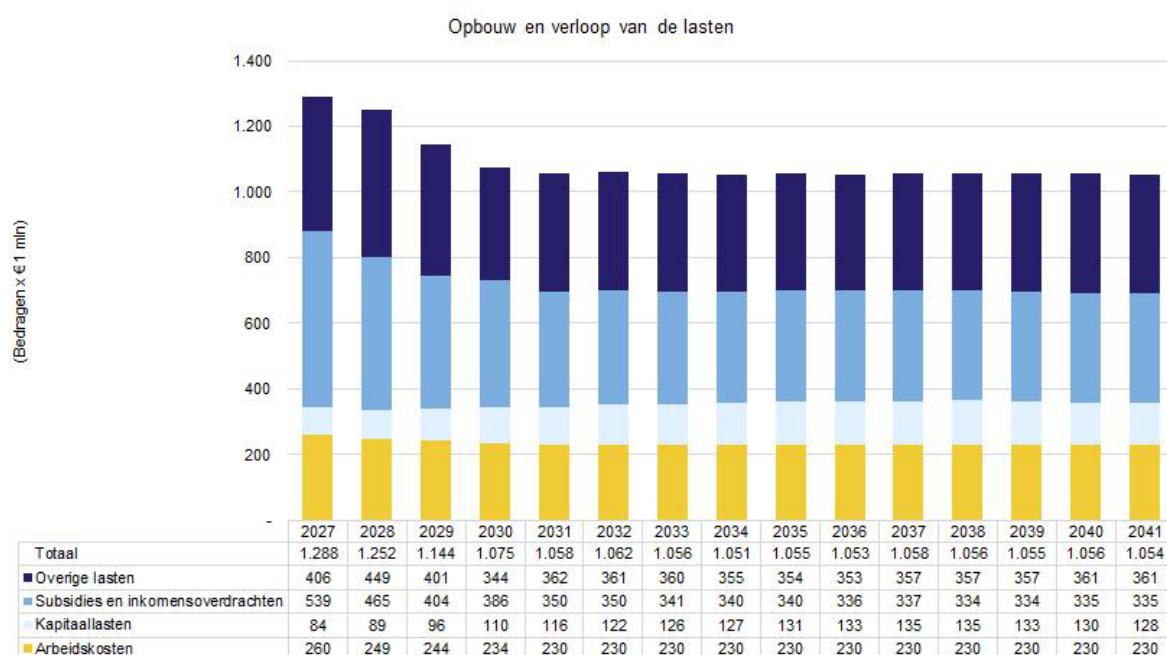
doel/afpraak te realiseren waarvoor destijds extra middelen in de reserve zijn gestort. Als die middelen worden ingezet leidt dat tot een tijdelijk hoger lastenniveau in de begroting. Nadat het specifieke doel/afpraak is gerealiseerd, neemt het lastenniveau weer af.

Ontwikkeling van de lasten

Toelichting

Bovenstaande grafiek geeft de meerjarige mutaties weer in vergelijking met de Kadernota 2027. Dit is toegelicht in het [Financieel totaalbeeld](#) onder Meerjarige mutaties.

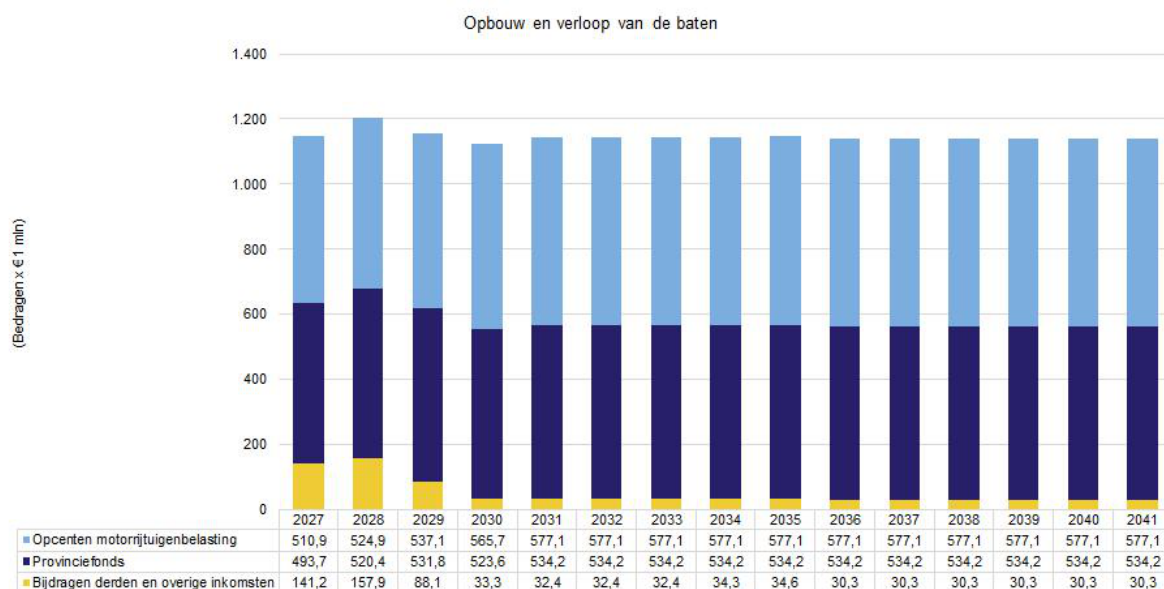
Toelichting:

De omvang en het verloop van de lasten laten een constant niveau zien vanaf het jaar 2030. Voor de periode 2027 tot en met 2029 wordt het beeld beïnvloed door de inzet van middelen uit reserves, OVP's en andere bijdragen van derden. Dit is ook terug te zien in de diverse lastencategorieën. Voorbeelden zijn de Subsidie Wonen en NNN (Overige lasten). Ook wordt de korte termijn sterker beïnvloed vanwege het doorschuiven van middelen vanuit het lopende boekjaar (2026). Voor een toelichting op de ontwikkeling van de arbeidskosten zie de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

De kapitaallasten laten op termijn een stijging zien ten opzichte van het huidige niveau door de verwachte activering van gerealiseerde investeringsprojecten. Zie hiervoor onder meer [4.2 Prognose gereedmelding investeringen](#).

Opmerking: de arbeidskosten in deze grafieken zijn **exclusief** externe inhuur op investeringsprojecten en de baten uit UWV en detacheringen. In de paragraaf Arbeidscapaciteit worden de totale arbeidskosten weergegeven **inclusief** externe inhuur op investeringsprojecten en de baten uit UWV en detacheringen.

Ontwikkeling van de baten

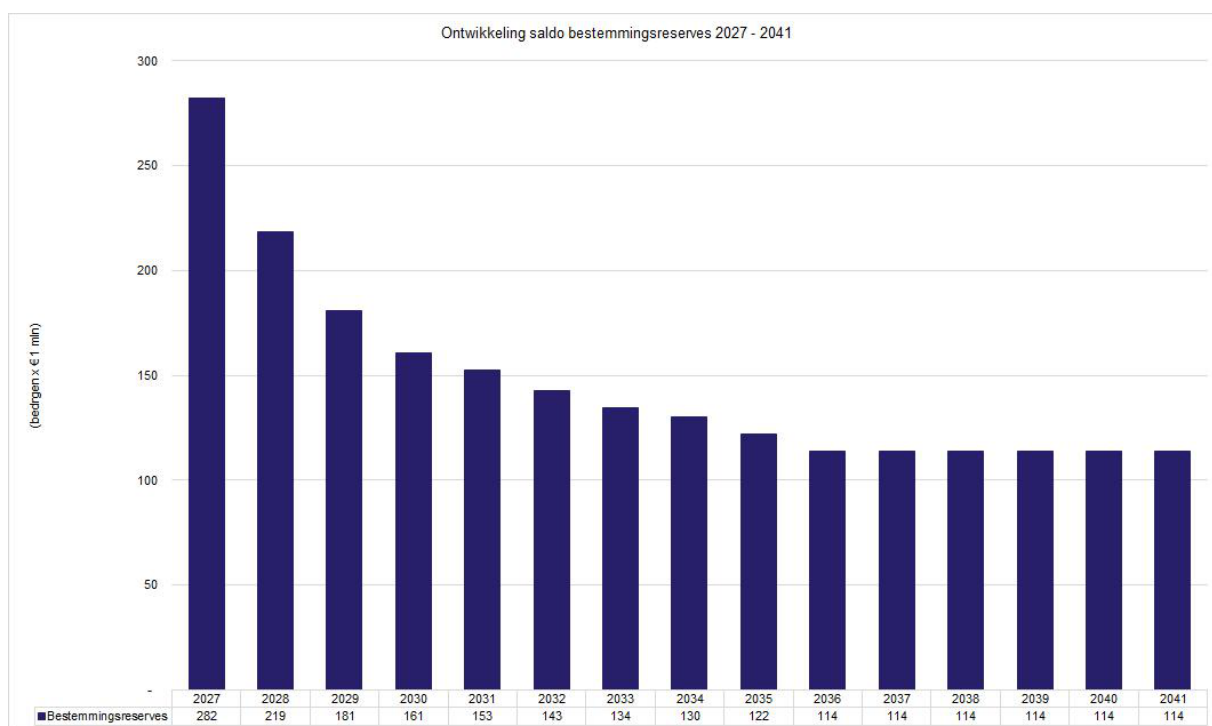
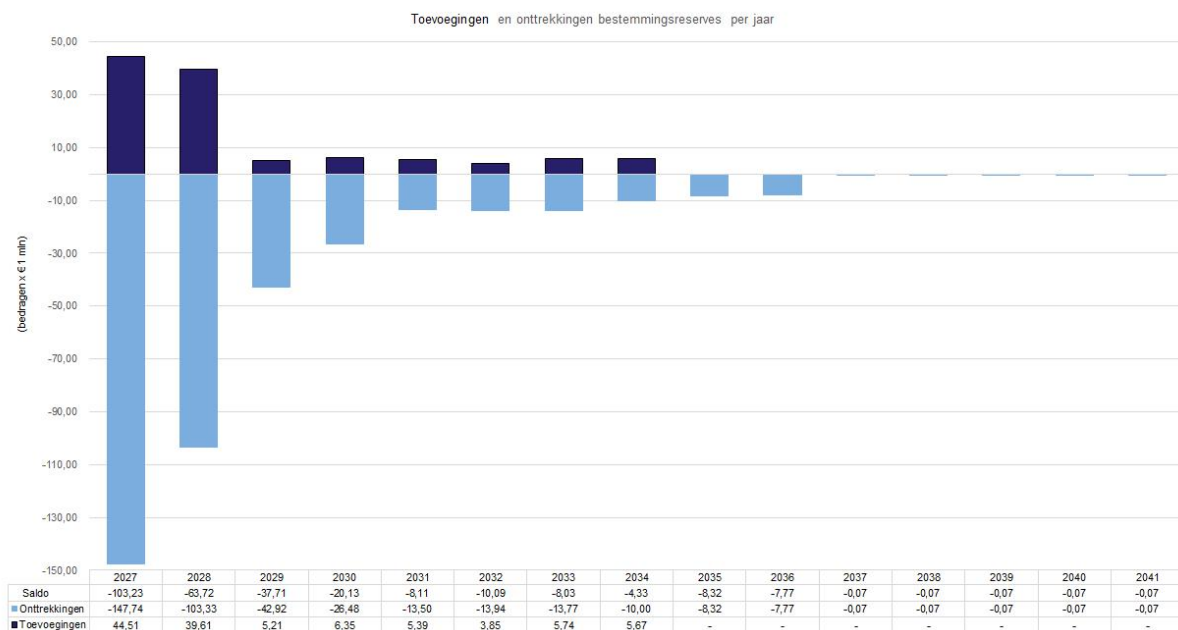

Toelichting:

De grootste inkomstenbronnen van de provincie zijn de uitkering uit het provinciefonds en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarnaast worden ook andere baten in de begroting opgenomen, zoals de bijdragen van het Rijk die voor specifieke doeleinden worden ingezet. Het provinciefonds stijgt stapsgewijs richting het jaar 2031, dit komt met name door indexatie-effecten die zijn doorgerekend tot en met 2031. De opcenten motorrijtuigenbelasting stijgen naast indexering door de aflopende korting voor elektrische voertuigen tot en met 2030. Bijdragen van derden en overige inkomsten zijn sterk gedreven door SPUK's en andere regelingen die een korte termijn karakter hebben.

Ontwikkeling van de bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves zijn reserves die met een bepaald doel zijn ingesteld. Deze bestemmingsreserves zijn bij het instellen van de reserves (uiteindelijk) gevuld vanuit/via het begrotingssaldo. De inzet van de huidige bestemmingsreserves via de ambities heeft daarom ook geen effect op het begrotingssaldo. De algemene vrije reserve en de bufferreserve weerstandscapaciteit zijn geen onderdeel van de bestemmingsreserves en zijn daarom niet meegenomen in onderstaande overzichten.

Toelichting:

Bovenstaande grafiek laat zien dat de totale omvang van bestemmingsreserves van jaar tot jaar verschilt maar wel daalt in de komende jaren. Dat komt door de inzet van de middelen in die reserves, zoals Wonen, Bereikbaarheid, NatuurNetwerk Nederland, Ontwikkelopgave natuur en Warmteleiding WarmtelinQ.

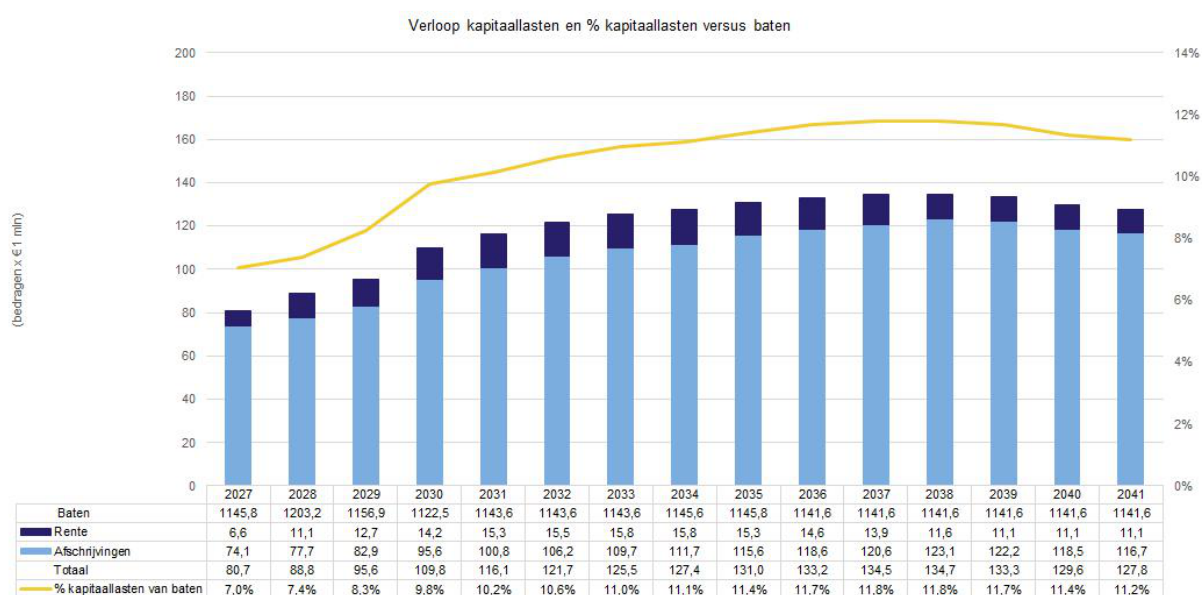
Voor verschillende bestemmingsreserves is de inzet van die middelen nog niet opgenomen in de meerjarige begroting. Deze reserves houden daarom een constant saldo. Dit betreft onder meer de reserve Weidevogelgebieden (€ 25 miljoen), de middelen in de Strategische reserve Landelijk gebied (€ 24 miljoen) en de middelen voor het bedrijfsverplaatsingsfonds binnen de Investeringsagenda 2026-2030 (€ 10 miljoen). Voor deze reserves geldt dat er met Provinciale Staten is afgesproken om met bestedingsplannen te komen voordat de

middelen worden vrijgegeven. Zodra er een duidelijk beeld is van het verwachte uitgavenpatroon wordt dit opgenomen in de gewone planning- en controlcyclus. Jaarlijks worden de bestemmingsreserves bekeken, met extra aandacht voor het uitgavenpatroon en de looptijd van reserves die standaard onder het grensbedrag van € 1,5 miljoen komen.

Het afnemen van het saldo aan bestemmingsreserves betekent ook dat de lasten in de begroting lager worden. Want als er geen middelen meer in de bestemmingsreserves beschikbaar zijn dan kunnen die ook niet meer gebruikt worden om de bijbehorende lasten te dekken.

Onderwerp (bedragen x € 1 miljoen)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
#Reserve UPG 40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	6	5	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	103	80	62	58	54	47	37	30	26	18	10	10	10	10	10
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Egalisatieres. lastneming subsidies	11	4	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geen lege handen voor de landbouw	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Groene ambities	9	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	41	34	25	16	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Life Science & Health	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	15	15	16	16	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
NatuurNetwerk Nederland	9	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Res Project duurz. ontw. Zuidplaspold	12	10	8	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Reserve Ontwikkelopgave natuur	46	24	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strategische res. Landelijk gebied	37	35	28	25	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	10	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Versterking economie	24	23	22	21	21	20	20	19	19	18	18	18	18	18	18
Warmteleiding Warmteling	50	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Weidevogelgebieden	0	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Totaal	386	282	219	181	161	153	143	134	130	122	114	114	114	114	114

Ontwikkeling van de kapitaallasten

Toelichting:

De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente. De kapitaallasten zijn een gevolg van investeringen en kennen afhankelijk van het type investering een bepaalde looptijd, dit kan tot 50 jaar lang zijn. De kapitaallasten leggen een beslag op baten die de provincie binnen krijgt. Er is gekozen om het als percentage van de baten in beeld te brengen omdat daarmee beter inzichtelijk wordt welk deel van de inkomsten besteed worden aan de kapitaallasten. Het resterende deel kan voor andere doeleinden worden ingezet. Om een sluitende begroting te houden kunnen de kapitaallasten en het resterende deel niet hoger dan 100% worden.

Ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

De beleidsambitie Samenwerken aan Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Het beleidsdoel Krachtig openbaar bestuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke decentrale overheden

Wat willen we bereiken?

Sterke decentrale overheden zijn essentieel voor het uitvoeren van wettelijke taken en het bereiken van (gezamenlijke) doelen voor de leefomgeving. Daarom werkt de provincie Zuid-Holland samen met andere overheden aan het behoud en de versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. De provincie zet daarvoor een mix van maatregelen in: (financieel) toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, begeleiden bij schaalvergroting en/ of herindeling, versterken van gemeenten, netwerken en regio's, faciliteren van onderzoek en kennisdeling.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Krachtig decentraal bestuur

In 2027 gaan wij door met een aantal acties:

- We organiseren ontmoetingen, netwerkbijeenkomsten en kennissessies via de Zuid-Holland Academie, Focus op Financiën en het secretarissennetwerk. We organiseren bezoeken van Gedeputeerde Staten (GS) en de directie aan gemeenten,

- De disbalans tussen taken en middelen zorgt ervoor dat de financiën van gemeenten nog altijd onder druk staan. Om de begroting 2027 sluitend te maken moeten gemeenten nog verder bezuinigen, de belastingopbrengsten verhogen en de reserves inzetten. Ook het meerjarenperspectief blijft spannend waarbij 2028 als nieuw ravijnjaar wordt genoemd, vanwege het aflopen van de tijdelijke middelen voor de jeugdzorg. We blijven ons inzetten voor verbetering van de financiële situatie van gemeenten en het versterken van de onderlinge samenwerking en verhoudingen tussen de verschillende overheden. We blijven continu met gemeenten in gesprek over hun financiële positie, organiseren we kennissessies en voeren we op aanvraag gezamenlijke taakveldanalyses uit,
- 2027 is het jaar van de provinciale verkiezingen en daarmee ook de start van een nieuw college van Gedeputeerde Staten. Daarom investeren wij extra in de (hernieuwde) kennismaking en ontmoetingen met onze gemeenten en regio's zodat de bestuurlijke samenwerking een voortvarend vervolg krijgt.

Algemeen

Regio Deals Zuid-Holland

Rijk en regio werken in zogenoemde Regio Deals samen aan een betere woon-, werk- en leefomgeving voor bewoners en ondernemers in de regio. In 2027 begeleiden we de lopende Regio Deals in Zuid-Holland en leggen we verbanden met de provinciale inzet op thema's binnen de Deals. We versterken de samenwerking, onder meer met kennis- en netwerkbijeenkomsten binnen de Werkplaats Regio Deals Zuid-Holland. Op basis van de lessen en ervaringen met de Regio Deals stimuleren we de ontwikkeling van meerjarige regionale agenda's en actieve betrokkenheid van het Rijk in de Regio Deal gebieden, ook na afloop van de lopende deals.

Beleidsprestatie 1-1-2 Daadkrachtig provinciaal bestuur

Wat willen we bereiken?

Het bestuur en de provinciale organisatie zijn weerbaar, betrouwbaar, transparant, legitiem en handelen integer. De kwaliteit van beleid en de taakuitvoeringen zijn structureel op orde, het bestuur is weerbaar tegen ondermijning en oneigenlijke druk en er wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van digitalisering. Het omgevingsbeleid en participatie worden vormgegeven en uitgevoerd. Door samenwerking internationaal, nationaal en binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan. Daartoe werkt de provincie aan het vormgeven, coördineren en uitvoeren van beleid, public affairs en lobby.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Wet open overheid

- In 2027 verwachten we, net als in voorgaande jaren, een verdere toename van het aantal Woo-verzoeken (Wet open overheid). De verzoeken worden bovendien omvangrijker en politiek-bestuurlijk gevoeliger. Wij blijven ons inzetten om deze verzoeken zorgvuldig en binnen de wettelijke termijn af te handelen. We vinden persoonlijke dienstverlening belangrijk en nemen bij onduidelijkheden contact op met de verzoeker om afspraken te maken over de afhandeling.
- De provincie maakt ook zelf informatie openbaar zonder dat daaraan een verzoek voorafgaat. Dit noemen we 'actieve openbaarmaking'. We publiceren al veel informatie, zoals afgehandelde Woo-verzoeken, GS-besluiten en het subsidieregister. In 2027 zetten we deze ontwikkeling door. Ons doel is een transparante en digitale provincie, waarin informatie niet alleen wordt gedeeld, maar ook begrijpelijk en toegankelijk wordt aangeboden op één centrale plek. Daarom realiseren wij een generiek publicatieproces en een publiekspitaal met een geïntegreerde zoekfunctie, waarmee wij in staat zijn om meer informatie openbaar te maken die voldoet aan de wettelijke eisen en tegelijkertijd eenvoudig vindbaar is.
- In de Openbaarheidsparagraaf beschrijven we in grote lijnen wat we verder doen in 2027.

EU en Internationaal

- We blijven ons als provincie internationaal inzetten, met een focus op de Europese Unie. We werken ambtelijk en bestuurlijk samen met verschillende partners. Waar mogelijk verbinden wij de provinciale opgaven aan de Europese prioriteiten.
- De Europese Commissie blijft in 2027 inzetten op het bewerkstelligen van de Europese strategische autonomie en versterking van de industriële basis. Gedeputeerde Staten zal in 2027 de Internationale Vooruitblik opstellen om hierop te blijven inspelen. Naar verwachting richt de inzet zich onder meer op het versterken van het Zuid-Hollandse concurrentievermogen en het versnellen van de duurzame transitie van de industrie. Daarbij is specifieke aandacht voor de chemische sector en de positie van de Rotterdamse haven. Aandacht gaat ook uit naar innovatie, circulariteit en mobiliteit. Milieu en natuur wordt integraal meegenomen, onder meer via inzet op PFAS en waterkwaliteit.
- Op het gebied van innovatie blijven we nauw samenwerken met het Economic Board Zuid-Holland om onze economische kracht in Brussel voor het voetlicht te brengen.
- In 2027 zullen de onderhandelingen in Europa over het Meerjarig Financieel Kader 2028-2034 van de EU mogelijk tot een akkoord komen. De provincie zet zich in voor een European Competitiveness Fund dat zo goed mogelijk toegankelijk blijft voor onze regionale partners. Wat betreft het Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan zetten we in op de borging van de bestaande provinciale betrokkenheid.
- Binnen de huidige EU-programma periode 2021-2027 blijven we uitvoering geven aan financieringsprogramma's waarin de provincie een beslissende of adviseerde rol heeft. Deze programma's staan toegelicht in de paragraaf EU-subsidies. We betrekken als altijd onze regionale partners om gebruik te maken van EU-financieringsprogramma's.

Het is onze intentie om in 2027 de Internationale Strategie 2024-2027 te herijken en onze huidige inzet te koppelen aan een nieuw coalitieakkoord.

Commissaris van de Koning & Rijkstaken

- De commissaris van de Koning (cdK) legt verantwoording af aan de regering voor de uitvoering van zijn rijkstaken en bevoegdheden.
- De cdK krijgt voor deze rijkstaken ondersteuning en advies van zijn (eigen) kabinet. Hieronder valt ook de (advisering over) coördinatie van het asielvraagstuk.
- Waar mogelijk leggen de cdK en zijn kabinet vanuit de rijkstaken verbinding met provinciale opgaven. Dat betreft bijvoorbeeld het bevorderen van bestuurlijke integriteit, regionale samenwerking en het stimuleren van een krachtig openbaar bestuur in Zuid-Holland.

Public Affairs

Het jaar 2027 staat in het teken van de plannen van het kabinet-Jetten, dat begin 2026 van start is gegaan. De begrotingen voor het jaar 2027 zijn de eerste kans voor het minderheidskabinet om haar plannen te realiseren. Juist omdat we als provincie steeds meer samenwerken met het Rijk op belangrijke thema's, wordt het steeds belangrijker om de belangen van onze provincie naar voren te brengen.

Dit doen we onder meer op deze manieren:

- We blijven in 2027 op verschillende onderwerpen als landelijk gebied, woningbouw, energie, mobiliteit en industrie, inbreng leveren voor debatten in de Tweede Kamer. Het is belangrijk om onze positie in verschillende vraagstukken duidelijk te maken richting politieke instituties zoals de Tweede Kamer.
- Om onze boodschap kracht bij te zetten, werken we zoveel mogelijk samen met onze partners. Voorbeelden hiervan zijn onze samenwerking met andere provincies, al dan niet collectief via het Interprovinciaal Overleg (IPO), gemeenten en partners als de Economic Board Zuid-Holland.
- Ook blijven we ons (politieke) netwerk versterken en uitbreiden. Dit kan gaan om contacten met (Zuid-Hollandse) Kamerleden en bewindspersonen, maar ook om het versterken van onze relatie met verschillende ministeries en de partners waarmee we veel samenwerken. Al deze werkzaamheden staan in het teken van

het beter en efficiënter uitvoeren van onze lobbyplannen. In 2027 gaan we onze lobbyplannen actualiseren aan de hand van het coalitieakkoord van het nieuwe college.

Interprovinciaal Overleg (IPO)

De provincie heeft te maken met grote opgaven die steeds complexer worden. Daarom is het IPO de beste plek om thema's te bespreken die ook andere provincies raken.

Op thema's die voor ons belangrijk zijn, trekken wij samen op met de andere provincies. Zo komen we op voor onze belangen en kunnen we met en van elkaar leren. Het IPO werkt ook aan versterking van de eigen rol en slagkracht als koepelorganisatie, zodat provincies nog effectiever kunnen samenwerken.

Wij willen het IPO de komende jaren gericht en strategischer inzetten om onder meer vroegtijdige beïnvloeding te realiseren en de gezamenlijke belangenbehartiging richting het Rijk en Europa verder te versterken.

Digitaal bestuur

- De nieuwe visie Zuid-Holland Digitaal vertalen we naar strategische keuzes. De Monitor Zuid-Holland Digitaal ondersteunt ons hierbij.
- We spelen in op de impact van technologische ontwikkelingen, zoals Artificial Intelligence (AI) en digitale afhankelijkheden, op de democratie en de betrouwbaarheid van de overheid.
- We bouwen aan een provincie waarin ethisch verantwoorde, autonome, betrouwbare en open technologie centraal staat.
- Samenwerking vormt de ruggengraat van onze aanpak. We werken intensief samen met andere provincies, kennisinstellingen, bedrijven, Europese partners en medeoverheden, zoals met interregionale partners binnen de projecten BETTI en EUROPAL.

Weerbaar bestuur en organisatie

- De provincie voert de Wet Bibob (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) uit. We doen in dat kader onder andere onderzoek naar ondermijnende invloeden. Het onderzoek richt zich op subsidies, met name MIT-subsidies (Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren), milieuvergunningen, vastgoedtransacties en aanbestedingen.
- De provincie, gemeenten en Omgevingsdiensten delen hun kennis over weerbaarheid en de Wet Bibob. Zo zorgen zij voor meer en betere kennis hierover bij decentrale overheden. In 2027 steunt de provincie meerdere kennissessies, meestal samen met de Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's). Ook organiseren we de Dag van de Weerbaarheid. Deze dag staat in het teken van verschillende kennis-, doe- en denkactiviteiten die de thema's weerbaarheid, integriteit, ondermijning en (tegengaan van) ondermijnende criminaliteit raken.
- Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt zogenaamde impuls gelden beschikbaar aan de provincie voor het versterken van de interne weerbaarheid van (kleine) Zuid-Hollandse gemeenten. In 2027 ondersteunen we 17 kleine gemeenten in de provincie Zuid-Holland in het versterken van hun weerbaarheid. We werken in samenspraak met de Regionale Informatie- en Expertise Centra Den Haag en Rotterdam, het Bureau Integriteit Rotterdam (BIR) en de gemeenten zelf de volgende drie lijnen uit:
 1. Het opzetten van een trainingsprogramma over integriteit en weerbaarheid voor gemeenteraden en colleges
 2. Het ondersteunen van de Bibob-functie bij gemeenten
 3. Het formuleren van basisafspraken over integriteit en weerbaarheid.

Organiseren van participatie

Belanghebbenden moeten actief betrokken worden bij de beslissingen die hen aangaan. Daarom organiseert de provincie zelf participatie. Niet alleen wanneer dat door de Omgevingswet wordt verplicht zoals bij beleidsinstrumenten als een Omgevingsvisie of een Projectbesluit, maar overal waar de provincie beslissingen in voorbereiding heeft die belanghebbenden raken.

Bij elk participatietraject dat de provincie organiseert houden we rekening met 4 participatieprincipes en de regels uit onze Participatieverordening. Ook zet de provincie in op het gebruik en de ontwikkeling van digitale participatiemiddelen waar dat relevant is.

- We organiseren het Burgerberaad 2026 Toekomstbestendige wijken voor iedereen; kindvriendelijk, vitaal en inclusief. De adviezen vanuit het Burgerberaad worden ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.
- We implementeren het in 2026 vastgestelde participatiebeleid en de aangepaste participatieverordening in de organisatie.
- We zijn met het Expertisecentrum Participatie een zichtbaar onderdeel van de ambtelijke organisatie. We maken het mogelijk om op een toegankelijke manier kennis te ontsluiten over participatie inclusief (digitale) participatietools die te gebruiken zijn in de provinciale opgaven
- We adviseren over de toepassing van participatie in (verschillende) beleidsopgaven bij grote, maatschappelijk complexe opgaven, zoals bijvoorbeeld bij SANE (samenhangende aanpak natuurherstel en economie), Windenergie, Landbouw en de Ruimtelijke Puzzel.

Participatie bij omgevingsvergunningen

Participatie is een belangrijke pijler van de Omgevingswet. Niet alleen bij beleidsinstrumenten zoals een Omgevingsvisie of een Omgevingsverordening waarbij de provincie zelf wordt geacht participatie te organiseren, maar óók voor initiatiefnemers die voor een activiteit in de leefomgeving een Omgevingsvergunning willen aanvragen. Met deze kaderstelling geeft de provincie invulling aan hoe zij omgaat met participatie bij omgevingsvergunningen.

We bieden samen met de vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten hulpmiddelen aan initiatiefnemers zodat zij participatie op een zorgvuldige manier kunnen organiseren.

Meer ruimte maken voor ideeën vanuit de maatschappij

De provincie staat open voor ideeën en initiatieven uit de samenleving en wil daar ruimte voor maken. Dit doet de provincie door:

- Een 'ja, mits'-houding. De provincie is altijd behulpzaam en kijkt samen met de initiatiefnemer naar wat er mogelijk is, óók wanneer er op het eerste gezicht misschien belemmeringen voor het initiatief zijn.
- Regelmatig thematische oproepen te doen om maatschappelijke initiatieven te bevorderen
- Onderzoek te doen naar de processen rond participatievragen van buitenaf en te kijken hoe die kunnen verbeteren.
- We informeren Zuid-Hollanders over de mogelijkheden van het maatschappelijk initiatief/uitdaagrecht.
- We begeleiden ingediende initiatieven binnen de organisatie.

Beleidsprestatie 1-1-3 Openbaar Bestuur

Wat willen we bereiken?

Provinciale Staten (PS) willen-als hoogste bestuursorgaan in Zuid-Holland- eenvoudig en duidelijk beleid vaststellen. En hun controlerende, volksvertegenwoordigende en kaderstellende rol uitvoeren. Gedeputeerde Staten (GS) zijn het dagelijks bestuur van de provincie. Na de verkiezingen sluiten de politieke partijen die willen samenwerken (een coalitie vormen), een coalitieakkoord. Gedeputeerde Staten voeren het coalitieakkoord uit door beleidsvoorstellen aan Provinciale Staten voor te leggen waarover zij kunnen besluiten.

De Commissaris van de Koning (CdK) is voorzitter van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. Als voorzitter zorgt de commissaris voor de kwaliteit van de besluitvorming van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. De commissaris vervult een verbindende rol tussen de beide organen. Hij bewaakt daarbij de samenhang, doorgaan en voortgang van het gevoerde beleid.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Versterken van strategische provinciale kennis

- Na de verkiezingen zullen de activiteiten van Provinciale Staten zich vooral richten op onderlinge kennismaking en ontmoeting met maatschappelijke organisaties en partners. Daarnaast zijn er inhoudelijke introductiebijeenkomsten en kan worden deelgenomen aan trainingen op het gebied van vaardigheden.
- Provinciale Staten agenderen belangrijke provinciale thema's en sturen GS aan bij de ontwikkeling van (nieuw) beleid. Voor het bijsturen van beleid maken Provinciale Staten gebruik van verschillende politieke instrumenten zoals moties en amendementen.
- Provinciale Staten controleert de uitvoering van het door GS gevoerde beleid. Dit doen zij onder andere door geregeld de provincie in te gaan, en op zorgvuldige wijze om te gaan met reacties van inwoners van Zuid-Holland. Zo houden PS een vinger aan de pols bij de ontwikkelingen in de provincie.
- Gedeputeerde Staten voert het beleid uit dat door PS is vastgesteld.
- Gedeputeerde Staten geven uitvoering aan hun Coalitieakkoord.
- Gedeputeerde Staten stellen op basis van het Coalitieakkoord beleidswijzigingen voor aan PS.
- Er worden tien Statenvergaderingen per kalenderjaar gepland waarin besluitvorming over statenvoorstellen plaatsvindt.
- Er worden per thema commissie, afhankelijk van de agendering, tot zo'n tien vergaderingen per kalenderjaar gepland om de besluitvorming van PS voor te bereiden.
- Er vinden, afhankelijk van het beleidsthema, wekelijks portefeuillehouder overleggen plaats.
- Er wordt wekelijks door het college van GS vergaderd.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Het beleidsdoel Sterke samenleving is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Wat willen we bereiken?

De provincie wil inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen die bestaand of nieuw beleid ondersteunen. Zij werkt daarbij toe naar een bredere, meer samenhangende afweging bij het maken van beleid, gebaseerd op de principes van brede welvaart. Dat betekent: oog hebben voor economische, ecologische én sociale effecten van beleid, voor mensen hier en nu, maar ook elders en in de toekomst.

Zij volgt en duidt daartoe de ontwikkelingen in de samenleving en zorgt ervoor dat haar organisatie over de juiste kennis en handvatten beschikt. De organisatie wil deze kennis goed gebruiken en actief werken aan de eigen strategische kennispositie. De provincie deelt deze informatie ook met andere partijen, om te helpen bij de opgaven waar Zuid-Holland aan werkt. Soms krijgt men daarbij ook advies over wat ze kunnen doen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We onderzoeken het heden en de toekomst van Zuid-Holland en richten ons op thema's waarvan we verwachten dat ze een grote maatschappelijke impact hebben. Dat doen we door trends te signaleren en door de organisatie te faciliteren in het doen van onderzoek en verspreiden van kennis. Samen met onderzoeks- en onderwijsinstellingen werken we aan toekomstige uitdagingen.

Circa 80% van de strategische onderzoeken en verkenningen die binnen Kennis Zuid-Holland worden uitgevoerd zijn direct bedoeld voor de uitvoering van provinciale opgaven en ambities. De overige 20% wordt ingezet om nieuwe thema's en trends te signaleren en te agenderen.

Brede Welvaart

We geven uitvoering aan de Agenda Brede Welvaart 2026-2030 en verankeren brede welvaart verder als denk- en doekader in onze manier van werken. Brede welvaart is structureel vastgelegd in het omgevingsbeleid. Zo is het de basis voor ruimtelijke keuzes die meerdere beleidsterreinen raken. Het denk- en doekader brede welvaart helpt om de effecten van beleidskeuzes voor inwoners, nu en in de toekomst, hier en elders, expliciet mee te wegen.

- In onze planning- en controlcyclus laten we het verloop zien van brede welvaart in Zuid-Holland. In deze begroting is voor het eerst een paragraaf over brede welvaart opgenomen.
- We ontwikkelen de Monitor Leefomgeving met brede welvaartsindicatoren en drempel- en streefwaarden. Drempelwaarden zijn grenzen die we niet willen overschrijden. Streefwaarden zijn doelen waar we naartoe werken.
- We werken aan een aantal pilots met de Brede Welvaartscan. Dat is een methode die de maatschappelijke effecten van beleid laat zien bij het maken van beleidsmatige keuzes.
- Samen met andere provincies hebben we een *serious game* over brede welvaart ontwikkeld. Met een fictieve casus laten we beleidsmakers ervaren wat brede welvaart betekent, hoe keuzes doorwerken op verschillende thema's en hoe je samen tot integrale oplossingen komt.
- Met gebiedspartners werken we de Regio Deals in Zuid-Holland verder uit.
- We werken samen met overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners voor het thema brede welvaart.

Maatschappelijke ontwikkelingen

We ondersteunen initiatieven en pakken een rol bij actuele maatschappelijke vraagstukken zoals sociale veiligheid, discriminatie, antisemitisme en herdenkingen, aansluitend op de rol en taken van de provincie.

Versterken van strategische provinciale kennis

- Met de strategische kennisfunctie helpen we de provinciale organisatie en verwante kennispartners om kennis te bundelen, vanuit verschillende perspectieven vooruit te kijken en handelingsperspectieven te ontwerpen.
- We brengen kennisproducten bij elkaar en maken ze digitaal vindbaar voor de interne organisatie en externe partners.
- We werken aan de impact van onderzoeksresultaten via ontmoeting en debat.
- We versterken de relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen verder.
- We onderzoeken nieuwe manieren van kennisverspreiding en van doorwerking.
- Via de strategische onderzoeksagenda dragen we bij aan de afstemming tussen de lange termijn agenda (LTA) en andere strategische onderzoeken die de provincie opzet.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

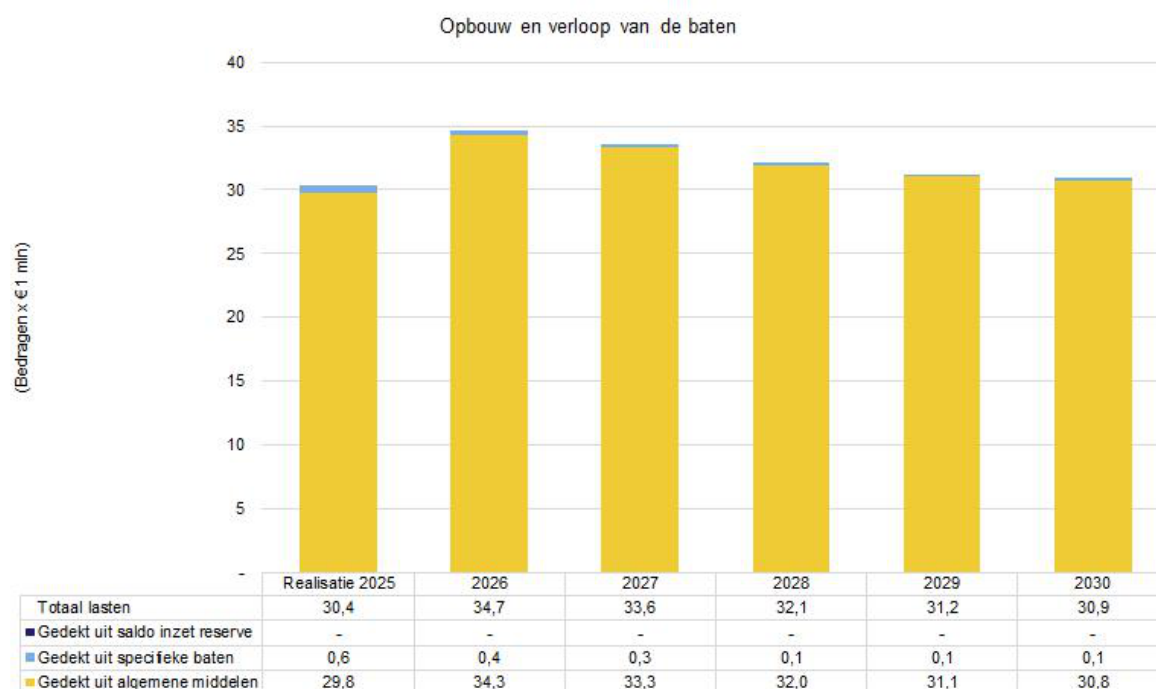
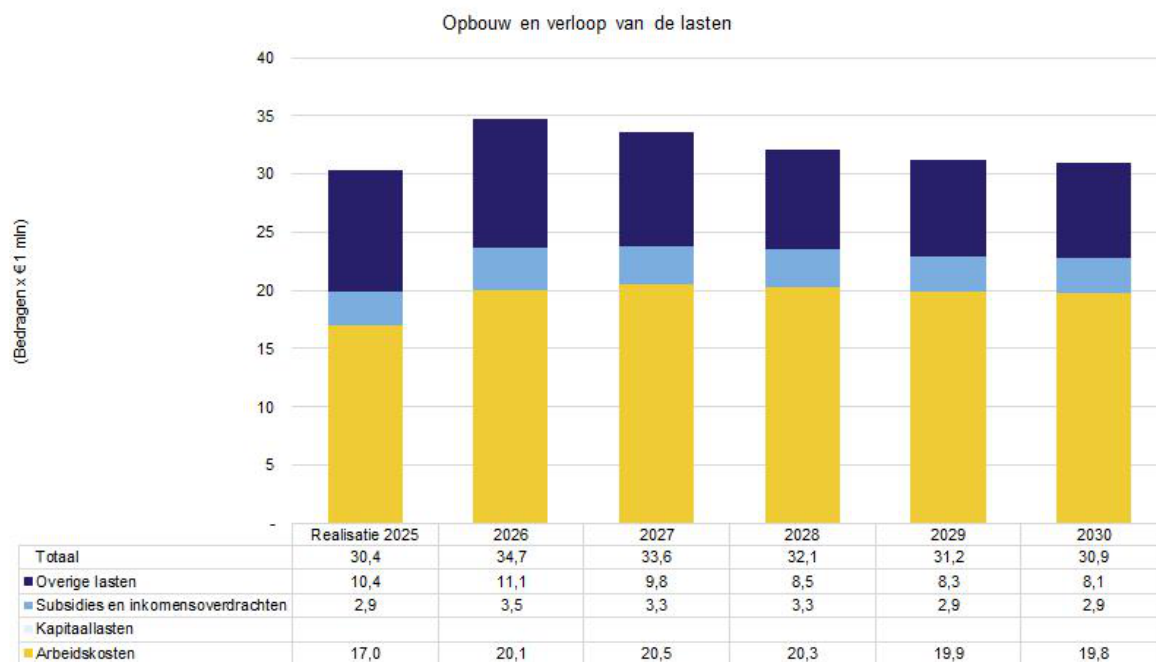
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur								
1-1-1 Sterke decentrale overheden	2.444	3.483	3.848	-50	3.798	3.838	3.786	3.770
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	18.456	21.121	19.076	0	19.076	18.505	18.040	17.773
1-1-3 Openbaar Bestuur	7.532	7.950	8.112	119	8.232	7.259	6.894	6.887
Totaal beleidsdoel 1-1	28.431	32.554	31.037	69	31.106	29.602	28.720	28.431
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving								
1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.946	2.136	2.398	50	2.448	2.491	2.471	2.465
Totaal beleidsdoel 1-2	1.946	2.136	2.398	50	2.448	2.491	2.471	2.465
Totaal Lasten	30.377	34.691	33.435	119	33.554	32.093	31.191	30.896
Baten								
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur								
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	-544	-365	-263	0	-263	-135	-135	-135
1-1-3 Openbaar Bestuur	-69	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 1-1	-612	-365	-263	0	-263	-135	-135	-135
Totaal Baten	-612	-365	-263	0	-263	-135	-135	-135
Saldo lasten en baten Ambitie 1	29.764	34.326	33.173	119	33.292	31.958	31.056	30.761

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Overig € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor de vergoedingen van de Statenfracties en de kosten van de Randstedelijke Rekenkamer is het indexatiepercentage van 4,1% toegepast. Dekking ten laste van stelpost indexatie.	

Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving

Brede welvaart: neutraal	Nieuw besluit
Voor het onderwerp "maatschappelijke ontwikkelingen" is vanaf 2027 structureel budget nodig (€ 50.000), dekking is gevonden binnen Beleidsdoel 1-1.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Baten								
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-147	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 1-1	-147	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-147	0	0	0	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-147	0	0	0	0	0	0	0

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Samenwerking met andere provincies

De provincie Zuid-Holland werkt slim samen met andere organisaties. Dit doen we bijvoorbeeld om invloed te hebben op wetten en andere regels. Samen met de andere provincies is Zuid-Holland lid van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (afgekort IPO) en Bij12. Verder werkt zij onder de naam P4 samen met Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Ook neemt Zuid-Holland deel aan het Huis van de Nederlandse provincies in Brussel.

Randstedelijke Rekenkamer

Sinds 2005 hebben de P4-provincies samen een Rekenkamer. De kosten van de Rekenkamer worden over de vier deelnemers verdeeld.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 1](#).

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De beleidsambitie Bereikbaar Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Het beleidsdoel Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat iedereen zijn bestemming kan bereiken op makkelijke, snelle, veilige en duurzame wijze. De provincie streeft daarbij naar een toekomstbestendig Zuid-Holland. Dat betekent dat ze meer voorrang geeft aan gezondheid, kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving. Hierbij heeft de provincie steeds meer oog voor verschillen in de behoeften binnen gebieden en van doelgroepen.

Door groei van de bevolking en economie wordt het steeds drukker. Bovendien moet er de komende jaren veel onderhoud aan wegen en bruggen gedaan worden. Dit leidt tot overlast. De provincie zet zich -samen met andere overheden- in om deze overlast en de files zo klein mogelijk te houden, bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband Zuid-Holland Bereikbaar.

Met voorzieningen en werk dichtbij hoeven bewoners minder ver te reizen, lopen ze vaker, fietsen ze meer, pakken ze vaker het OV en verbetert hun bereikbaarheid. Daarom werkt de provincie aan wonen, werken, voorzieningen en goed openbaar vervoer in de buurt. Ze ontwikkelt dat in samenhang en werkt daarbij gebiedsgericht.

In Zuid-Holland worden veel woningen gebouwd. De provincie vindt lopen en fietsen heel belangrijk, en neemt dit direct mee vanaf de ontwerpfase. Ook omdat actief bewegen minder ruimte inneemt tijdens het verplaatsen. Door de snelle opkomst van de elektrische fiets gaan meer mensen vaker en verder fietsen en de provincie stimuleert dat graag verder. De provincie gaat daarbij uit van het STOMP-principe, waarbij ze de manieren van verplaatsen zoveel mogelijk ondersteunt in de volgorde: Stappen (lopen), Trappen (fietsen), Openbaar vervoer, (deel)mobilititeit en tot slot de privéauto. Zo maakt zij duurzame en ruimte-efficiënte verplaatsingen vanzelfsprekend. Terwijl de meeste mensen thuis een fiets hebben, ontbreekt meestal de mogelijkheid om te fietsen na een reis met het openbaar vervoer. Daarom zet de provincie in op deelfietsen voor het laatste stukje van een reis.

Het reisgedrag van mensen veranderen is niet eenvoudig. Samen met Zuid-Holland Bereikbaar doet de provincie daar haar uiterste best voor, maar uiteindelijk kiest iedereen zelf hoe hij of zij reist. Daarom blijft het belangrijk dat ook de auto een goede en vlotte optie is. Met de toenemende druk op ons wegennet moeten we knelpunten blijven aanpakken en, waar dat nodig is, aanvullende infrastructuur realiseren.

De provincie vindt ieder verkeersslachtoffer er één te veel en streeft naar elk jaar minder verkeersslachtoffers en nul verkeersslachtoffers in 2050. De provincie werkt samen met andere organisaties aan een veilige infrastructuur en moedigt verkeersveilig gedrag aan door middel van onderwijs en voorlichting. De provincie onderhoudt contact met politie en het Openbaar Ministerie (OM) over passende handhaving.

Er is weinig ruimte en geld voor nieuwe wegen. De provincie kijkt daarom naar innovatieve mogelijkheden om (vaar)wegen, fietspaden en openbaar vervoer beter te benutten. Ook werkt ze eraan om de manieren van verplaatsen schoner te krijgen, bijvoorbeeld door de mogelijkheden voor elektrisch laden te verbeteren.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Bereikbaarheid door nabijheid

- Wij adviseren gemeenten om nabijheid van wonen, werken en voorzieningen te bevorderen, bijvoorbeeld door woningen te bouwen dichtbij voorzieningen zoals winkels en kantoren en bij haltes voor het openbaar vervoer. Zo zijn voorzieningen voor iedereen dichtbij en goed bereikbaar.
- Wij letten op de gevolgen van ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw op de bereikbaarheid via de weg, fietspad en het openbaar vervoer. Wij doen een zogeheten mobiliteitsstoets op ruimtelijke plannen van gemeenten. Dat betekent dat wij kijken of mensen er lopend en met de fiets, openbaar vervoer en auto kunnen komen. Wij letten ook op de verkeersveiligheid en op parkeernormen. Zo kunnen de bewoners straks prettig wonen én hun bestemming goed bereiken. Ook in het landelijk gebied.
- Wij verwachten samen met het Rijk en gemeenten een overeenkomst sluiten over de opwaardering van vier bestaande stations langs de spoorlijn Leiden – Dordrecht (de Oude Lijn) zodat deze projecten naar de planuitwerking kunnen. Het doel is om de capaciteit van de stations Leiden Centraal, Laan van NOI, Schiedam Centrum en Dordrecht te vergroten, zodat er meer mensen gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. De stations zijn belangrijke schakels voor regionale reizen. Tegelijkertijd werken wij aan een besluitvorming over vier nieuwe stations langs de Oude Lijn en frequentieverhoging, zodat het netwerk fijnmaziger wordt en meer plekken in Zuid-Holland goed bereikbaar worden met het openbaar vervoer.
- Daarnaast werken wij via het programma [MoVe](#) (Mobiliteit en Verstedelijking) aan het bereikbaar houden van de zuidelijke randstad, waarbij nabijheid een belangrijk onderdeel is. Hierbij houden wij rekening met verschillende soorten van vervoer en met de opgaven voor wonen, werken en voorzieningen. Het programma MoVe heeft ook (grote) projecten. De projecten waar de provincie bij betrokken is, staan in beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI).

Schonere mobiliteit

- Samen met de provincie Zeeland voeren we de Regionale Aanpak laadinfrastructuur (RAL Zuidwest) uit. Zo dragen we bij aan schonere lucht en aan minder of geen uitstoot van schadelijke stoffen. We zorgen ervoor dat er laadpunten komen in de openbare ruimte. Dit doen we onder meer door gemeenten te ondersteunen bij het organiseren van concessies. Ook ondersteunen we ondernemers en bedrijventerreinen met kennis om (logistieke) laadpleinen te realiseren.
- We onderzoeken hoe we gronden van de provincie zoals carpoolplaatsen of bedrijventerreinen duurzaam kunnen inzetten om de overgang naar schonere energiedragers te bevorderen.
- We bepalen de provinciale rol en inzet met betrekking tot infrastructuur voor schone energie. We verlenen subsidies en werken mee aan projecten die bijdragen aan het opwekken van duurzame energie en/of het verminderen van schadelijke uitstoot. Een voorbeeld hiervan is de realisatie van een zonnepark bij het Julianasluizencomplex in Gouda (onderdeel beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)).
- We werken samen met andere partijen aan landelijke programma's zoals [Clean Energy Hubs \(CEH\)](#) om de aanleg van infrastructuur voor duurzaam opgewekte en hernieuwbare energie (elektriciteit, waterstof en fossielvrij gas) te versnellen. Dit is vooral gericht op goederentransport. Daarnaast adviseren we externe partijen over bijvoorbeeld locatiekeuzes. Zie ook beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer.

Slimmere mobiliteit & digitalisering

- Samen met het Rijk, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), Rijkswaterstaat, waterschappen en ruim 50 gemeenten nemen we deel aan het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata. Hierin staan allerlei mobiliteitsgegevens zoals maximumsnelheden, werkzaamheden of brugopeningen. Zo kunnen gebruikers van wegen en vaarwegen hun navigatiesysteem goed gebruiken.
- We verbeteren de app '[Da's zo gefietst!](#)' om het gebruik van de fiets te stimuleren en informatie te verzamelen over fietsgedrag. Dit doen we samen met zeven andere provincies en het Rijk. Via de app kan een fietser eerder groen licht krijgen bij verkeerslichten. Hiermee verbeteren we de bereikbaarheid en veiligheid voor met name fietsers.
- We verkennen de effecten van nieuwe technische en digitale ontwikkelingen voor onze wegen en vaarwegen en onderzoeken de toekomstige rol van de provincie. We kijken bijvoorbeeld naar zelfrijdende voertuigen (weg en water) en op afstand bestuurde schepen.
- Binnen de openbaarvervoerconcessie Zuid-Holland Noord onderzoeken we of het openbaar vervoer voor een deel zelfstandig kan rijden, zowel op het stallingsterrein als op de weg. We werken hierbij samen met onze vervoerder en onderzoeken mogelijke proeftrajecten in onze regio. Zie beleidsprestatie 2-1-2 Adequaar en duurzaam aanbod openbaar vervoer.
- We delen actief kennis over slimme mobiliteitsoplossingen. Dat doen we bijvoorbeeld door mee te werken aan landelijke verkenningen, werkgroepen, proefprojecten en bijeenkomsten.

Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag

De geplande en ongeplande hinder zal de komende 10 jaar fors toenemen door onder andere (onderhouds)werkzaamheden aan infrastructuur. Dit gaat effect hebben op meerdere provinciale doelstellingen, waaronder de bereikbaarheidsdoelstellingen. Daarom gaan we in 2027 verder met de samenwerkingsorganisatie [Zuid-Holland Bereikbaar](#) (ZHB). Hierin werken we samen met het Rijk, ProRail, de MRDH, de gemeenten Rotterdam en Den Haag, het Havenbedrijf Rotterdam en gemeenten in en rond de Drechtsteden. Het doel van ZHB is om hinder zo veel als mogelijk te verminderen bij (onderhouds)werkzaamheden en reizigers bewust te laten nadenken over hoe ze reizen tijdens werkzaamheden en erna.

Via ZHB:

- Plannen we werkzaamheden in met andere wegbeheerders op regioniveau, zodat deze zo min mogelijk conflicteren met elkaar. Hierbij kan gedacht worden aan de werkzaamheden aan de N214 (zie beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)), de Van Brienenoordbrug (A16) en de vele tunnels en bruggen van het Rijk in de regio Drechtsteden. Zuid-Holland Bereikbaar werkt gebiedsgericht en neemt per regio maatregelen om de verkeershinder te beperken.
- Houden we reizigers en inwoners van Zuid-Holland op de hoogte van werkzaamheden in de provincie.
- Werken we samen met andere wegbeheerders aan verkeersmanagement. We begeleiden verkeersstromen zo goed en zo veilig mogelijk. Dit doen wij altijd, niet alleen bij verstoringen en werkzaamheden.
- Bieden we deelfietsen aan bij werkzaamheden zodat een reis per ov + deelfiets een goed alternatief vormt als bijvoorbeeld bruggen gestremd zijn (zoals bij de Papendrechtsebrug en Algerabrug).
- Gebruiken we werkzaamheden als een kans om reisgedrag te veranderen. We willen dat reizigers ook na de werkzaamheden op een andere, duurzamer manier reizen.

Vaker en verder fietsen door meer mensen

- In 2027 gaan we verder met het uitwerken van nieuw fietsbeleid met de bouwstenen die aan Provinciale Staten zijn voorgelegd. Aan de hand van de keuzes van Provinciale Staten zetten we deze bouwstenen om in concreet beleid.
- Samen met alle regio's in Zuid-Holland werken we verder aan het netwerk van doorfietsroutes. Dit zijn aantrekkelijke en veilige fietsroutes die dorpen en steden met elkaar verbinden. We werken aan een volgsysteem voor doorfietsroutes. Dat betekent dat we gegevens verzamelen en analyseren die we benutten voor de aanleg en verbetering van doorfietsroutes en hoe fietsers deze routes gebruiken.
- We werken verder aan aanleg en verbetering van fietsinfrastructuur. In het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) staan de fietsprojecten in de verkenning- en uitvoeringsfase opgenomen. Zie ook beleidsprestaties 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI) en 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI).
- In Zuid-Holland werken we samen met de netwerkorganisatie [Tour de Force](#), met regio's en met gemeenten om inwoners en werknemers vaker en verder te laten fietsen en delen we kennis en ervaring over sociale veiligheid.
- We delen kennis met gemeenten en stellen fietsgegevens beschikbaar. Op basis van die gegevens kunnen gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en regio's hun voetgangers- en fietsbeleid ontwikkelen. Zo kunnen alle partijen lopen en fietsen stimuleren en veiliger maken.
- We toetsen plannen voor nieuwe woon- en werklocaties via de Mobiliteitstoets (zie Bereikbaarheid door nabijheid).

Veilig gedrag in het verkeer

- We gaan verder met de acties uit het [Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Zuid-Holland 2021-2030 \(UPV 2021-2030\)](#). Dit doen we samen met het Rijk, de MRDH, onze zes bestuurlijke regio's, de gemeenten, waterschappen, politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid (ROV Zuid-Holland) en andere partners zoals de ANWB, de Fietsbond en Veilig Verkeer Nederland. In 2027 verkennen we of het Uitvoeringsprogramma bijgewerkt moet worden. Dat besluiten we op basis van een evaluatie van het Uitvoeringsprogramma.
- We ondersteunen het verkeersonderwijs en ontwikkelen programma's voor gedragsbeïnvloeding. Dat doen we via het [Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland](#), waarbij we samenwerken met de MRDH. We zetten landelijke voorlichtingscampagnes om voor regionaal gebruik en we delen kennis en ervaringen over gedragsbeïnvloeding in het verkeer. Ook in 2027 richten we ons op de verschillende doelgroepen. We hebben extra aandacht voor het gedrag van jongeren in het verkeer. We breiden dan de jongerencampagne 'Voor je Bro' uit. Die is in 2026 gestart. Daarnaast blijft ROV Zuid-Holland samenwerken met alle partners op verschillende acties en gedragsinterventies om deze jonge bestuurders te bereiken. Het programma voor basisscholen SCHOOL op SEEF wordt doorontwikkeld. Op de website komt een functie

beschikbaar, die het boeken van verkeerseducatie makkelijker, duidelijker en transparanter voor de scholen, gemeenten en regio's maakt.

- We nemen deel aan Regionale Projectgroepen Verkeersveiligheid (RPV's). Hier delen we kennis, stimuleren we het gebruik van onze subsidieregeling en werken we samen met gemeentes en andere partners om de verkeersveiligheid te vergroten.
- We organiseren bijeenkomsten voor externe partijen over verkeersveiligheid. Zo stimuleren we kennisuitwisseling en innovatie. Een voorbeeld zijn de jaarlijkse ontwerperscafés die we organiseren samen met de CROW (kennisplatform voor de toekomstbestendige inrichting en het beheer van infrastructuur, openbare ruimte en mobiliteit in Nederland).. Samen kijken we met welke concrete maatregelen het verkeer veiliger wordt.
- Wij overleggen regelmatig met politie en Openbaar Ministerie over gerichte handhaving op snelheid, rijden onder invloed en afleiding in het verkeer.
- Wij zorgen dat andere overheden onze onderzoeken en gegevens kunnen gebruiken. Op basis daarvan kunnen ze gerichte maatregelen nemen om de verkeersveiligheid op bepaalde locaties te verbeteren en om verkeersveilig gedrag stimuleren.
- Wij werken in verschillende projecten aan veilige *provinciale* wegen. Met subsidies aan gemeenten dragen we ook bij aan veilige *gemeentelijke* wegen in heel Zuid-Holland. Deze projecten en subsidies zijn onderdeel van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur. Zie ook beleidsprestaties 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI) en 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI).
- We onderzoeken per regio bij welke groepen verkeersdeelnemers de grootste veiligheidsrisico's liggen. Op basis daarvan kunnen regio's doelgericht verkeersrisico's aanpakken.
- Wij hebben aandacht voor specifieke verkeersveiligheidsvraagstukken, zoals landbouwverkeer. Hiervoor voeren wij een verkenning uit en passen we waar nodig het beleid aan.

Bevorderen Lopen

- We werken aan verkeersveiligheid voor voetgangers, aan goede looproutes van en naar openbaar vervoer en stimuleren gemeenten om voetgangersbeleid op te stellen.
- We zijn partner in het Nationaal Masterplan Lopen. Daarbij richten we ons vooral op de acties voetgangersveiligheid, lopen van en naar OV en voetgangersnetwerken.
- Samen met het fietsbeleid werken we aan het aantrekkelijker maken van de keuze voor actieve mobiliteit en het verzamelen en beschikbaar maken van data.
- We organiseren een conferentie over actieve mobiliteit in het najaar 2027.

Beleidsprestatie 2-1-2 Naar onweerstaanbaar openbaar vervoer

Wat willen we bereiken?

Zuid-Holland streeft naar een toekomstbestendig Zuid-Holland met goed openbaar vervoer, dat onweerstaanbaar is. De provincie zorgt, samen met de MRDH, voor een goed en passend aanbod van openbaar vervoer zonder uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO₂ en stikstof. De provincie wil dat dit snel, frequent, betrouwbaar, beschikbaar en betaalbaar is. Passend openbaar vervoer maakt, samen met lopen, de fiets en deelvervoer een reis van deur tot deur mogelijk.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Deelmobiliteit & publiek vervoer

- We stimuleren het gebruik van deelfietsen, met name het gebruik vanaf openbaar vervoerhaltes. Hiermee maken we bestemmingen, die 1 tot 3 kilometer van de halte liggen, beter bereikbaar. We maken afspraken met de vervoerders, verlenen subsidies voor aanschaf en plaatsing en stimuleren het gebruik via Zuid-Holland Bereikbaar. We hebben extra aandacht voor de inzet van deelfietsen tijdens werkzaamheden. Zo

zetten we bijvoorbeeld 500 deelfietsen van Donkey Republic in tijdens de werkzaamheden aan de Papendrechtsebrug.

- We vragen aandacht bij het Rijk voor publiek vervoer en deelmobiliteit. We dringen erop aan dat het delen van vervoersmiddelen en vraagafhankelijk vervoer (vervoer op maat) juridisch en beleidsmatig onderdeel kan worden van toekomstige concessies (motie 1740).
- We gaan door met proefprojecten waarbij we openbaar vervoer combineren met doelgroepenvervoer zoals de Bestelbuzz en de deur-halte taxi. Dit doen we bijvoorbeeld in de Drechtsteden via Mobiliteitsplatform Stroomlijn. Hiermee maken we het openbaar vervoer breed toegankelijk. Na afronding van de projecten evalueren we deze.
- In 2027 maken we nieuw beleid voor publieke mobiliteit op basis van de OV-visie. Hierbij ligt de focus op onder andere het verbeteren van de reisapplicaties, oplossingen bedenken met behulp van kunstmatige intelligentie en gesprekken met werkgevers om het gebruik van openbaar vervoer te stimuleren en te faciliteren. We kijken ook hoe doelgroepenvervoer optimaal kan aansluiten op het hoogwaardig openbaar vervoer. Met name in het landelijke gebied. De doelstelling is dat er voor iedere reiziger een reisoptie is die bij zijn of haar behoeften aansluit.

Goed en schoon regionaal openbaar vervoer

- In 2027 leggen we een investeringsvoorstel voor aan Provinciale Staten als uitwerking op de OV-visie. Hierin is sociale veiligheid een urgent en actueel thema.
- In de concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem zetten we extra buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) in om de sociale veiligheid in de bussen te verbeteren;
- In drie openbaar vervoer concessies gaan meer bussen rijden. In de concessies Zuid-Holland Noord en Hoeksche Waard/Goeree-Overflakkee is met de vervoerders een groei afgesproken. In de concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem kopen we extra in via de Bikkergelden. Dit zijn middelen die we van het Rijk hebben gekregen voor de verbetering van het openbaar vervoer.
- De eerste treinen voor de Merwedelingelijn worden in 2027 geleverd en getest. Deze treinen zijn beter toegankelijk, hebben toiletten aan boord, meer deuren voor in- en uitstappen en hebben meer plek voor reizigers en fietsen. We willen dat zo snel mogelijk de volledige dienstregeling met de nieuwe treinen gereden kan worden. Samen met ProRail verlengen we hiernaast de perrons, bouwen een nieuw opstel terrein en breiden de energievoorziening uit.
- We verbeteren in 2027 waar mogelijk de proef met het kortingsproduct OV voor mensen met een minimuminkomen. Dit doen we op basis van ervaringen uit het startjaar 2026. Hierbij betrekken we deelnemende gemeenten en gebruikers. Ook wordt de nieuwe ov-pas de drager van het reisproduct in plaats van de OV-chipkaart. Hierover maken we nieuwe afspraken met vervoerbedrijven.
- We leggen in 2027 een nieuwe toekomstverkenning voor de Waterbus aan Provinciale Staten voor. De Waterbus maakt verplaatsingen mogelijk die over land alleen met omreizen mogelijk zijn door het ontbreken van oeververbindingen. Tegelijkertijd is openbaar vervoer over water relatief duur en is er forse concurrentie van andere vervoersmogelijkheden. Dit vraagt om een herbezinning van de rol van het personenvervoer over water binnen het openbaar vervoer netwerk. De toekomstverkenning moet duidelijk maken hoe het personenvervoer over water, na afloop van de huidige overeenkomst, eruit gaat zien.
- Voor de veerdienst Maassluis-Rozenburg contracteren we in 2027 een nieuwe exploitant via een Europese aanbesteding. In de aanbesteding wordt van de nieuwe contractant gevraagd dat hij een nieuw, klein, elektrisch autoveer laat bouwen voor de veerdienst.

Snel internationaal openbaar vervoer en optimaal hoofdrailnet van het Rijk

- We sluiten aan bij bestaande lobbytrajecten en initiatieven voor goede, snelle en betaalbare internationale treinverbindingen met andere Europese steden. De doelstelling is dat de trein de eerste keuze wordt bij reizen tot 750 km.
- We werken samen met gemeenten, de MRDH, de verschillende regio's en het Rijk aan een goed functionerend hoofdrailnet dat betrouwbaar is en plek heeft voor hoogfrequente sprinters en interciti's en

meer stations. Dit is cruciaal voor de bereikbaarheid van Zuid-Holland, onder andere omdat een groot deel van de geplande woningbouw plaatsvindt vlakbij stations. De infrastructuurprojecten zijn onderdeel van beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding (provinciale) infrastructuurprojecten en bijdragen aan projecten van anderen.

Beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer

Wat willen we bereiken?

Het vervoer van goederen moet zo doelmatig, goed en schoon mogelijk plaatsvinden. En tegelijkertijd bijdragen aan de bereikbaarheid, economische ontwikkeling en leefbaarheid. Zodat Zuid-Holland zo goed mogelijk klaar is voor de toekomst. Dit betekent dat de provincie werkt aan een beweging naar een toekomstbestendige economie, met een betere kwaliteit voor de leefomgeving en de gezondheid. Ze geeft voorrang aan een duurzame, digitale en inclusieve economie, met borging van maatschappelijke meerwaarde. Daarom moeten de schaarse ruimte en infrastructuur effectiever gebruikt worden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We werken samen met andere partijen aan efficiënte en effectieve binnenvaart en goederenvervoer. Waar mogelijk stimuleren we vervoer zonder emissies. Dit verbeteren van vervoer doen we op provinciaal, nationaal en internationaal niveau op de goederencorridors in het programma Topcorridors van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de provincies Limburg, Noord-Brabant, Zeeland, Gelderland, Noord-Holland en de havenbedrijven van Amsterdam, Rotterdam, Moerdijk en North Sea Port.
- Als Zuid-Holland vertegenwoordigen we het Interprovinciaal Overleg (IPO) op de Binnenvaarttafel, waar ook de brancheverenigingen uit de binnenvaart vertegenwoordigd zijn. We richten ons op het toekomstbestendig houden van vaarwegen en de energietransitie.
- We nemen deel aan de IPO-werkgroep Goederenvervoer en Logistiek en zijn ambtelijk en bestuurlijk portefeuillehouder van dit onderwerp binnen de adviescommissie Bereikbaarheid en Infrastructuur binnen het IPO.
- Vis het programma MoVe (Mobiliteit en Verstedelijking) stimuleren we samen met het Rijk, de MRDH en gemeenten efficiëntere distributie van afval- en bouwlogistiek binnen stedelijk gebied.
- We blijven ons inzetten om de goede samenwerking met Vlaanderen, Nordrein Westfalen en Brussel te behouden.
- We werken gezamenlijk met andere aan het emissieloos maken van de binnenvaart in Nederland in het platform CONDOR.
- Het Rijk heeft in 2026 vrachtwagenheffing ingevoerd op voornamelijk Rijkswegen. Samen met het Rijk, de MRDH en gemeenten houden we bij of hierdoor meer vrachtwagens gebruik gaan maken van gemeentelijke en provinciale wegen. Met het Rijk is namelijk afgesproken dat zij de kosten betalen als (tijdelijke) maatregelen nodig zijn om te voorkomen dat vrachtwagens uitwijken naar provinciale wegen.

Inzet op digitalisering

We werken aan het efficiënter organiseren van vervoersstromen door middel van digitalisering. Dankzij digitalisering kan effectiever gebruik worden gemaakt van voorzieningen zoals truckparkeerplaatsen, snellaadpunten voor trucks en andere faciliteiten. Ook werken we mee aan projecten die zichtbaar maken hoe vervoersstromen gaan. De provincie is onder andere betrokken bij de volgende initiatieven:

- Het project [Connected Transport Corridors](#) richt zich op digitale maatregelen voor de transportsector om het vrachtverkeer met voorrang te laten passeren op kruispunten door middel van digitale verkeersregelininstallaties. Dit doen we samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, andere wegbeheerders, vervoerder en verladers.

- Lancering van een applicatie via PortlinQ waarmee het delen van data, het krijgen van inzicht in de beschikbaarheid van ligplaatsen en het betalen van havengelden en de kosten voor walstroom mogelijk wordt.
- Samenwerking op het gebied van Smart Shipping. Hiermee vergroten we onze kennis van nieuwe digitale ontwikkelingen in de binnenvaart en de mogelijke gevolgen daarvan voor de Zuid-Hollandse vaarwegen.
- Indigo + waarbij we samenwerken met andere provincies en met spoorbeheerder ProRail om goederenwagons sneller te laten vertrekken door het digitaliseren van de startprocedures.
- het verzamelen van data over versproducten om het aanbod van lading en de beschikbaarheid van transportmiddelen beter op elkaar af te kunnen stemmen.

Modal shift, regionale hubs en zero emissie

- We werken samen met internationale overheden en marktpartijen aan het project [Fresh on Track](#). Dit is een spoorverbinding tussen Rotterdam en Valencia. Door versproducten via het spoor te vervoeren wordt het minder druk op de wegen. Door middel van monitoring verzamelen we data over het aantal ritten en de vervoerde hoeveelheden.
- We onderzoeken op verzoek van Provinciale Staten of er een overslaglocatie kan komen in Hoek van Holland (kade Stena Line) zodat lading van de weg naar het water gaat (modal shift). We kijken ook of op de langere termijn het spoor van de Hoekse Lijn gebruikt kan worden om 's nachts goederen te vervoeren (Amendement 916).
- We werken met gemeente Leiden aan een pilot om afvalstromen van Leiden naar Rozenburg over water te laten verlopen. We maken hier afspraken met de verwerker en transporteur van het huishoudelijk afval.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor overslag van goederen aan de Schie. Hier kijken we niet alleen naar de kansen voor transport over water, maar in combinatie met ontwikkeling en behoud van bedrijventerreinen en de ontwikkeling van woningbouw.
- We maken gebruik van een logistiek makelaar om bedrijven te stimuleren en te begeleiden om (afval)transport te verplaatsen van de weg naar spoor en water binnen de regio Rotterdam. Dit doen we met steun van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
- Via de organisatie RH2INE blijven wij ons inzetten voor de opschaling van het gebruik van waterstof als duurzame energiedrager in de binnenvaart.
- Wij doen mee met het project CAT4Hub2Hub, een samenwerkingsverband onder leiding van TNO dat zich richt op het stimuleren en ontwerpen van autonoom (zelfrijdend) vervoer binnen de logistieke sector.
- We ondersteunen de elektrificatie van de binnenvaart. In 2027 wordt mede dankzij onze financiële steun een locatie op de tweede Maasvlakte geopend waar binnenvaartschepen accupakketten kunnen ontvangen.
- In 2027 stimuleren we de toevoeging van een elektromotor aan bestaande schepen en de benodigde laadinfrastructuur om accu's op te laden. Dat doen we met subsidies aan eigenaren van de kleinere zand- en grindschepen.
- Via de stichting Metropolitan Hub Systems (MHS) ondersteunen we het laten varen van elektrische duwbak/duwboot-combinaties in stedelijk gebied en de Rotterdamse haven. We onderzoeken hier ook of het koppelen van goederenstromen aan het beschikbare transport geoptimaliseerd kan worden door digitalisering. Dat doen we door middel van een begrotingssubsidie aan MHS.

Versterken en veilig houden van goederencorridors

- Met Havenbedrijf Rotterdam werken we aan het Realisatiepact Rotterdam en omstreken, waarbij we inzetten op digitalisering, hub-vorming (bundeling van activiteiten ten behoeve van het bedrijfsleven) en verschuiving van lading naar buis, spoor en water (modal shift) binnen de Rotterdamse regio en het Westland. Zie ook beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI).
- Met de Zuid-Hollandse binnenhavens werken we aan een structurele samenwerking gericht op kennisdeling, gezamenlijke belangenbehartiging en het versterken van de positie van binnenhavens. Daarbij zetten we ons in voor het behoud van kades en ruimte voor watergebonden bedrijvigheid.

- We werken mee aan het onderzoek van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat naar de kansen om een noordelijke verbinding, de Goederenroutering Noordoost-Europa (GNOE) genoemd, te ontwikkelen. Deze verbinding moet aansluiten op de Europese verbinding naar Berlijn en wordt onderdeel van het [Trans Europese Transport Netwerk \(TEN-T\)](#).
- We stimuleren het gebruik van Europese transportroutes, onder andere via de [European Grouping of Territorial Coöperation \(EGTC\)](#).
- We werken ook samen met het Rijk en andere provincies aan de invulling van onze taak als [Host Nation Support \(HNS\)](#) bij militaire conflicten en richten ons samen met het Rijk op de weerbaarheid van onze netwerken en knooppunten.
- We werken, mede op verzoek van Provinciale Staten, aan de aanleg van veilige parkeerplaatsen voor vrachtwagens en de benodigde faciliteiten voor chauffeurs (Moties 1428 en 1686). Samen met het Rijk zetten we regeling op voor de verdeling van middelen uit het Mobiliteitsfonds voor truckparkings.
- We werken aan een netwerk van Clean Energy Hubs, borgen dit beleidsmatig en kijken wat er ruimtelijk mogelijk is. Hiermee zetten we in op een mix van energiedragers voor het goederenvervoer om uitstoot te verminderen. We hebben een provinciale subsidieregeling met de inzet van rijks- en provinciale middelen. Waar mogelijk combineren we de hubs met truckparkings. Bij de inrichting van de Clean Energy Hubs houden we rekening met de gevolgen van klimaatverandering.
- We laten de effecten van klimaatverandering voor modal shift (verschuiving transport van weg naar bus, spoor, water) en het goederenvervoer in het algemeen in kaart brengen, zodat we gerichte maatregelen kunnen nemen. We doen dit voor Zuid-Holland, maar ook in samenwerking met onze partners binnen het Topcorridorprogramma en de Binnenvaarttafel.
- We richten ons op de stremmingen van provinciale en nationale vaarwegen in afstemmingen met Rijkswaterstaat (RWS) en de provinciale waterwegbeheerders om de overlast van onderhoud voor gebruikers en eigen pilotprojecten over water te helpen minimaliseren.

Beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)

Wat willen we bereiken?

Om ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland voor iedereen bereikbaar is en blijft, op een duurzame en veilige manier legt de provincie ook nieuwe provinciale infrastructuur aan en verbetert bestaande provinciale infrastructuur. Door eerst onderzoek te doen naar oorzaken en mogelijke maatregelen wordt vooraf bepaald of een dergelijke ingreep passend en nodig is. Hierbij wordt breed gekeken of lopen, fietsen, ov en deelvervoer ook een bijdrage aan de oplossing kunnen leveren. Ook wordt nadrukkelijk gekeken of bestaande infrastructuur beter kan worden gebruikt. De ruimte is nu eenmaal beperkt, en dat geldt ook voor de financiële mogelijkheden. Daarnaast draagt de provincie bij aan projecten van andere overheden door te adviseren en/of een financiële bijdrage te leveren. Verkeersveiligheid, duurzaamheid, en gezondheid zijn standaard onderdelen in de voorbereiding van projecten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We bereiden verschillende provinciale projecten voor om infrastructuur aan te leggen en te verbeteren. Met deze projecten verbeteren we de bereikbaarheid en verkeersveiligheid en maken we ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk. Het gaat niet om beheer en onderhoud of om vervanging van bestaande infrastructuur (zie daarvoor beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam).
- We dragen inhoudelijk en financieel bij aan projecten van andere overheden als deze onze infrastructuur of doelstellingen raken. In de voorbereiding van projecten letten we goed op de verkeersveiligheid. Hier toetsen we ook op bij subsidieaanvragen.

- In het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) staat meer informatie over infrastructurele projecten voor aanleg en verbetering waar we als provincie aan meebetalen. Hieronder staat een korte samenvatting van projecten die we voorbereiden. Voor een compleet overzicht van bijdragen en projecten in de initiatief- en verkenningsfase verwijzen we naar het PZI 2027-2041 (bijlage bij de begroting 2027).
- Het Rijk heeft de A4 Haaglanden-N14, de A4 Burgerveen-N14 en de A15 Papendrecht Gorinchem gepauzeerd. Daarnaast voert het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) een herprioritering voor het Mobiliteitsfonds (onderdeel van de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) en voor beheer- en onderhoudsprojecten aan Rijksinfrastructuur uit. Op alle projecten die nog niet in uitvoering zijn kan worden bezuinigd. Het ministerie heeft hierbij aangegeven dat de WoMo en WOKT-projecten zullen doorgaan (Programma Woningbouw en Mobiliteit en Woningbouw op korte termijn). Dit kunnen rijkswegprojecten, spoorprojecten en projecten op het onderliggend wegennet met rijkssubsidies zijn. Voor projecten in Zuid-Holland waar (een deel van) de financiering afkomstig is van het ministerie van I&W, is daardoor niet meer gegarandeerd dat eerder toegezegde gelden beschikbaar blijven. Bij het opstellen van deze begroting 2027 was er nog geen besluit genomen. Wij gaan met het ministerie in gesprek wanneer de herprioritering ten koste gaat van de bereikbaarheid in Zuid-Holland.

Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen

- In 2027 evalueren we de Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland. De subsidieregeling gebruiken we voor het ondersteunen en stimuleren van bereikbaarheidsprojecten die bijdragen aan de provinciale doelstellingen. Op basis van de evaluatie onderzoeken we welke wijzigingen mogelijk en wenselijk zijn.
- We dragen bij aan de planuitwerking voor verbeteringen aan de Algerabrug tussen Krimpen aan de IJssel en Capelle aan de IJssel. We nemen een uitvoeringsbesluit over de uit te voeren maatregelen en de provinciale bijdrage en spreken met de gemeente af wanneer zij subsidie aanvragen voor de afgesproken maatregelen.
- We stimuleren dat mensen de fiets pakken door financieel bij te dragen aan projecten van andere wegbeheerders. Ook kijken we naar mogelijke maatregelen voor onze eigen provinciale fietspaden. Het overgrote deel van de fietsinfrastructuur wordt niet beheerd door de provincie maar door andere wegbeheerders. Als dat nodig is, ondersteunen we de subsidieontvangers bij de uitvoering van hun project. De basis hiervoor is de [Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'](#). In het PZI 2027-2041 staan de projecten die wij onderzoeken en waarvoor we subsidie gaan verlenen in 2027 (bijv. Fietsroute Hellevoetsluis – Spijkenisse) en eerder hebben verleend met daarbij het jaar van oplevering.
- We maken nadere afspraken over subsidies voor fietsmaatregelen die afgesproken zijn in de [startnotitie Mobiliteitsaanpak Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer](#).
- We geven subsidies aan gemeenten en waterschappen voor het verbeteren van de bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Per regio stellen we elk jaar een bedrag beschikbaar. De regio's dienen hiervoor plannen in. Wij toetsen wat het effect is van die plannen op verkeersveiligheid, op openbaar vervoer, op de bereikbaarheid per fiets en de auto én op ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw.
- We gaan in 2027 door met de verkenning Realisatiepact Rotterdam. We kijken naar de ruimtelijke aanpassingen die nodig zijn voor het verbeteren van treinverbindingen voor goederenvervoer en voor vernieuwende los- en laadsystemen. Ook werken we samen met partijen zoals het Havenbedrijf aan de aanleg van containerpleinen (depots), reefer hubs (verzamelpunten voor gekoelde containers) en laadinfrastructuur. Tegelijk met het werk aan de verkenning nemen we in 2027 uitvoeringsbesluiten over bijdragen (subsidies) aan concrete maatregelen.
- We leveren inhoudelijke kennis aan Rijksinfrastructuurprojecten zoals:
 - [A16 Rotterdam \(monitoring verkeerseffecten onderliggende wegennet\)](#)
 - [A27 Houten – Hooipolder](#)
 - [A20 verbreding Nieuwkerk a/d IJssel - Gouda](#).
- We kijken naar de effecten van deze projecten op bijvoorbeeld het provinciale wegennet, het milieu, de leefomgeving en de ruimtelijke ontwikkelingen.

Voorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- Binnen het programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) kijken we samen met andere partijen naar de nut en noodzaak van eerder bedachte maatregelen om de bereikbaarheid te verbeteren voor [Voorne Putten / Haven Rotterdam](#). In 2027 werken we ook mee aan de MIRT-verkenning [Oude Lijn](#). Deze MIRT-verkenning bestaat uit de verkenningen naar de Spoorzone Leiden Centraal en Dordrecht en Bus Rapid Transit Leiden – Zoetermeer. Het streven is om eind 2027 uitvoeringsbesluiten te kunnen nemen voor een aantal infrastructurele maatregelen.
- We bepalen samen met de regionale overheden of de volgende fase voor de Mobiliteitsaanpak Noordelijke Duin- en Bollenstreek kan starten en zo ja welke maatregelen we verder gaan uitwerken. Zie ook de maatregel 'Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen'.
- In 2027 ronden we de verkenningsfase voor het project Bereikbaarheid Vijfde Dorp (Zuidplas) af. We willen een uitvoeringsbesluit nemen voor de eerste maatregelen aan provinciale wegen.
- We werken aan de verkenning Nieuwe Tolbrug en streven er naar deze in 2027 af te ronden en hiervoor een uitvoeringsbesluit te nemen.
- We werken het Actieplan Geluid verder uit. We bepalen of en waar geluidsschermen langs provinciale wegen de geluidsoverlast kunnen verminderen. We kijken naar nut en of de schermen technisch en financieel haalbaar zijn.
- We werken samen met de gemeente Alphen aan den Rijn uitvoering de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit uit. We starten provinciale voorbereidende werkzaamheden voor de aanpassingen van twee kruispunten op de N207 (Eisenhowerlaan en Kruisweg) en stemmen met de gemeente af over de voorbereiding van gemeentelijke werkzaamheden (waaronder het nieuwe aquaduct onder de Heimanswetering en de nieuwe fietsbrug over de Oude Rijn).
- We starten met de verkenningen naar de aansluiting N215-N498 en het OV-viaduct A29/N219 en gaan door met de verkenningsfase voor het project Regie op busstallingen.
- We streven ernaar om in 2027 een voorbereidingsbesluit aan PS voor te leggen over de mobiliteitsmaatregelen gebiedsontwikkeling Zijlhoek-de Woerd en Valkenhorst.
- Voor het project Ronde N209 Heerewegh Benthuisen is gebleken dat nog aanvullend onderzoek en uitwerking nodig is voordat dit project kan worden gerealiseerd. Het uitvoeringsbesluit is te vroeg aan Provinciale Staten voorgelegd. We streven om eind 2027 een nieuw uitvoeringsbesluit te nemen.
- Met de gemeente Lansingerland maken we afspraken over de bouw van het Geluidsscherm langs de N209 bij Bleiswijk en het verkeersveiliger maken van dit stuk provinciale weg.

Beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)

Wat willen we bereiken?

Om de bereikbaarheid op peil te houden verbetert de provincie bestaande wegen en bruggen en legt nieuwe wegen en bruggen aan. Deze projecten worden uitgevoerd op basis van een besluit waarin de inhoudelijke grootte van het project, planning en afspraken over de financiën zijn vastgelegd.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren verschillende provinciale projecten uit waarbij nieuwe infrastructuur wordt aangelegd of bestaande infrastructuur wordt verbeterd. De basis voor deze projecten ligt in beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI).
- Bij de aanleg en verbetering van infrastructuur letten we altijd op de verkeersveiligheid. Daarom heeft de provincie maar een beperkt aantal projecten waarbij alleen de verkeersveiligheid wordt verbeterd. Bij verbeteringen aan bestaande infrastructuur en bij de aanleg van nieuwe infrastructuur gebruiken we de landelijke richtlijnen voor een veilige weginrichting.

- We verwachten dat de reservering waarmee we projecten compenseren voor prijsontwikkeling in 2027 op raakt. Daarna moeten we jaarlijks een beroep doen op de stelpost voor prijsontwikkeling in de begroting. Hiervoor ontwikkelen we een werkwijze waarmee we projecten tijdig kunnen compenseren bij een tekort als gevolg van prijsontwikkeling.
- In het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) staat meer informatie over infrastructurele projecten voor aanleg en verbetering die in uitvoering zijn. Hieronder staat een korte samenvatting van projecten die we uitvoeren. Voor een compleet overzicht van projecten in de uitvoeringsfase verwijzen we naar het PZI 2027-2041 (bijlage bij de Begroting 2027).

Realisatie aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- We verbeteren de bestaande fietsinfrastructuur en stimuleren zo dat mensen de fiets gebruiken. De [Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'](#) is de basis voor de verbeteringen. We voeren projecten uit aan de eigen provinciale fietsinfrastructuur, zoals de doorfietsroute Rotterdam-Zoetermeer, de Velostrada fase 2 en de fietstunnel in Lisse.
- We ronden het tweede deel van het [Halteverbeterplan](#) 2022-2030 af. Dit zijn de meer complexere maatregelen, inclusief de Parkeer- en Reisvoorziening op de Algeracorridor Algerabrug tussen Krimpen aan de IJssel en Capelle aan de IJssel.
- We starten een vijfjarig programma voor kleine maatregelen bij openbaar vervoer haltes met financiering vanuit de Bikkergelden. Het gaat bijvoorbeeld om toegankelijkheid (bankjes, fietsenstallingen, bebording), actuele reisinformatie (dynamische reisinformatiepanelen) en sociale veiligheid (verlichting)
- We gaan door met de realisatie van een aantal Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) verbindingen, zoals:
 - HOV Hoeksche Waard Goeree Overflakkee (waaronder Rotterdam – Oud-Beijerland)
 - HOV Drechtsteden Molenlanden Gorinchem fase 2 en 3
 - HOV Noordwijk – Schiphol
- We starten of gaan verder met de uitvoering van onder andere de:
 - [N207 Zuid](#)
 - [Kruising N214/N216 en Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N214 A en B \(planuitwerking\)](#)
 - [RijnlandRoute \(Europaweg\)](#)
 - [N211 Wippolderlaan](#)
 - [Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N215 B en C](#)
 - [Vervangen Steekterbrug](#)
 - [Verbreiding Delftse Schie](#)
 - [Vervanging Concordiabrug \(aanbesteding\)](#)

Beleidsprestatie 2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart

Wat willen we bereiken?

De zogenaamde kleine- en recreatieve luchtvaart kan (geluid)overlast geven of tot verstoring van natuur leiden. De provincie gaat over de locaties waar luchtvaart mag starten en landen, met uitzondering van Rotterdam The Hague Airport, en de provincie kan daarvoor regels opstellen. De provincie gaat niet over waar en hoe er gevlogen wordt; dit valt onder de bevoegdheid van het Rijk.

De provincie wil hiernaast dat de overlast van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA) zoveel mogelijk beperkt wordt. Dit gaat om geluidhinder, uitstoot van (ultra)fijnstof, stikstof en CO₂. Tegelijkertijd wil de provincie dat Schiphol zijn positie als belangrijke internationale luchthaven kan behouden en zijn netwerk van internationale verbindingen kan versterken. Voor RTHA wil de provincie dat de luchthaven zijn positie als zakelijke luchthaven kan behouden.

De provincie oefent invloed uit op de besluitvorming door de minister van Infrastructuur en Water- staat (I&W) en de Tweede Kamer over de toekomstige ontwikkeling van beide luchthavens. Voor Schiphol gaat dit via de

Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS; een samenwerkingsverband van vier provincies en een veertigtal gemeenten rondom Schiphol) en bij RTHA via de Bestuurlijke Regiegroep RTHA (BRR; een samenwerkingsverband van de provincie en drie gemeenten).

De provincie wil dat binnen de geluidcontouren rondom Schiphol en RTHA terughoudend wordt omgegaan met nieuwe woningbouw om nieuwe geluidgehinderden zoveel mogelijk te voorkomen. Echter binnen de regels wil de provincie dat kleinschalige woningbouw mogelijk moet kunnen zijn indien dit de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid ten goede komt. Daartoe heeft de provincie regels gesteld in de Omgevingsverordening.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren onze wettelijke taak uit voor de luchtvaart. Dit is het vaststellen van luchthavenregelingen of -besluiten en het verlenen van ontheffingen voor Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik (TUG).
- We blijven ons inzetten voor minder hinder door luchtvaart voor de inwoners van Zuid-Holland. Bij zienswijzetrajecten of andere vormen van inspraak of beïnvloeding zetten we in op vermindering van hinder, met name in de nacht. Daarbij hoort een effectieve rechtsbescherming voor onze inwoners, en bescherming van gezondheid via onder andere grenswaarden voor geluid. Specifiek voor de ervaren hinder rondom de luchthaven Schiphol zetten we in op een eerlijke verdeling van hinder.
- We evalueren ons beleid op luchtvaart met betrekking tot kleine en recreatieve luchtvaart. Daar worden nieuwe technieken zoals het gebruik van drones aan toegevoegd.
- We ontwikkelen nieuw beleid voor het inpassen en vergunnen van zogenaamde vertiports. Dat zijn kleine luchthavens waar drones kunnen opstijgen en landen. Bij de ontwikkeling van dit nieuwe beleid kijken we naar brede maatschappelijke effecten: bereikbaarheid, geluidsoverlast, economie, veiligheid, duurzaamheid, maatschappelijke toepassingen, ruimtelijke gevolgen, privacy en draagvlak. We onderzoeken de mogelijkheden tot het stimuleren van innovatie door middel van subsidies.
- Samen met het Rijk werken we aan de ontwikkeling van een toekomstig testgebied voor drones boven de Noordzee. De provincie is de initiatiefnemer. In 2027 verwachten we klaar te zijn met dit traject. Dit moet het mogelijk maken om vanaf Unmanned Valley vaker met drones te testen boven de Noordzee. Unmanned Valley is een gebied op het voormalige vliegveld Valkenburg waar nu bedrijven zijn die zich met droneontwikkeling bezighouden.
- De inzet van GS is een netwerk van voldoende meetpunten en burgermeetpunten in de provincie Zuid-Holland. De intentie is om door te gaan met het burgermeetnet voor Rotterdam The Hague Airport RTHA. De vorm waarop hangt af van de evaluatie van de huidige opzet. Daarnaast gaan we op initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en in samenwerking met hen en de provincie Noord-Holland een burgermeetnet Schiphol opzetten.

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Het beleidsdoel Goed functionerende provinciale infrastructuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Wat willen we bereiken?

De fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen en verkeerssystemen worden sober, doelmatig en duurzaam onderhouden met zo min mogelijk overlast. Beheer en onderhoud houdt de provincie daarmee boven het aansprakelijkheidsniveau en laten we zo efficiënt mogelijk plaatsvinden. Op dit moment doet de provincie dit op een manier met zo min mogelijk kosten, uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en omgeving. Tijdens de werkzaamheden wordt het belang van de fietser en voetganger zwaar meegewogen. Er wordt ingezet op innovaties bij werkzaamheden om naast de kosten te beperken ook de uitstoot te verminderen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We zorgen iedere dag voor een veilige en vlotte doorstroming van verkeer over de provinciale wegen en vaarwegen. Dat doen we door het bedienen van bruggen en sluizen en door het inzetten van incident-coördinatoren, vaarweginspecteurs, weginspecteurs en buitengewone opsporingsambtenaren (boa's). We handelen incidenten en pechgevallen af op de wegen en lossen storingen aan de bruggen en sluizen zo snel mogelijk op. De (vaar)weginspecteurs en boa's zorgen voor de veiligheid bij werkzaamheden. Ook begeleiden ze bijzondere transporten en evenementen op het water.

Realiseren duurzaamheidsambitie via assetmanagement provinciale infrastructuur

Ook in 2027 werken we aan het verder verduurzamen van het beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Daarmee zetten we verdere stappen richting onze doelstelling om in 2030 de CO₂-uitstoot en het gebruik van nieuwe, niet-hernieuwbare materialen met 50% te verminderen. Dit doen we door te focussen op direct inzetbare maatregelen en werkwijzen met de grootste impact binnen de bestaande kaders en beschikbare budgetten. In 2027 zetten we onder andere in op:

- Het verder verlagen van de CO₂-uitstoot. Hierbij ligt het zwaartepunt bij asfalt, bouwmachines en -voertuigen. We vragen standaard Warm Mix Asfalt uit, dat op lagere temperatuur wordt geproduceerd dan traditioneel asfalt. Daarnaast onderzoeken we mogelijkheden om asfalt langer goed te houden met 'verjongingscrème', zodat vervanging minder vaak nodig is. Voor het terugdringen van de uitstoot van CO₂, stikstof en fijnstof van bouwmachines en -voertuigen heeft de provincie zich verbonden aan het convenant [Schoon- en Emissieloos Bouwen \(SEB\)](#). We testen het ingroeimodel SEB dat ons kan helpen om stap voor stap naar de doelen voor 100% emissieloos in het convenant toe te werken.
- Steeds meer circulair werken. We hergebruiken onderdelen en materialen zoveel mogelijk en beperken het gebruik van nieuwe grondstoffen. Daarbij richten we ons op de materialen met de grootste impact. Nieuw asfalt, beton en staal moeten bijvoorbeeld met steeds meer hergebruikt materiaal gemaakt worden. Bagger en bermmaaisel worden steeds minder als afval gezien en steeds vaker als grondstof gebruikt voor nieuwe producten. Ook onderzoeken en stimuleren we het gebruik van duurzame alternatieven voor fossiele grondstoffen, bijvoorbeeld door een geluidsscherm deels van natuurlijke stoffen te maken. We houden steeds beter bij welke materialen worden gebruikt en sturen op standaardisatie, zodat hergebruik in de toekomst beter mogelijk wordt.
- Samenwerken en ontwikkelen. Samen met marktpartijen, kennisinstellingen en andere overheden werken we aan de ontwikkeling en toepassing van nieuwe oplossingen voor een duurzame infrastructuur. Hierdoor ontstaat gezamenlijke betrokkenheid en versnelt de opschaling van succesvolle maatregelen en werkwijzen naar standaardtoepassing in de praktijk.

Uitvoeren assetmanagement op onderhoudsniveau 'Sober en Doelmatig'

Assetmanagement

- In 2027 werken we verder aan de ontwikkeling van assetmanagement. Dit is een continu proces. Aandachtspunt is het uniformeren en helder vastleggen van rollen en processen voor de hele uitvoeringsorganisatie. We werken ook aan soepelere projectfase overgangen, zodat hierin minder tijd en capaciteit verloren gaat.
- We werken continu aan het verbeteren van arbeidsveiligheid. In 2027 gaan we de eerder opgestelde veiligheidsplannen implementeren. Hiervoor worden collega's op relevante functies getraind, zodat zij goed invulling kunnen geven aan de wettelijke vergewisplicht richting aannemers (nagaan of er veilig door de aannemer gewerkt wordt). Verder willen we het veiligheidsbewustzijn van de organisatie vergroten door het introduceren van de veiligheidscultuurladder waar wij ons uiteindelijk ook voor willen certificeren

- Omgevingsmanagement en verkeersmanagement zijn van groot belang bij werkzaamheden voor onderhoud. Samen met de verschillende wegbeheerders willen we de bereikbaarheid in de provincie zo veel mogelijk op peil te houden. De komende jaren nemen zowel het onderhoudswerk als de hoeveelheid verkeer toe.
- Vanuit cyber security wordt er onder andere een project gestart om kwetsbaarheden in ons areaal te inventariseren en aan te pakken (threat modelling) bij de Centrale Objectbedieing (COB). Om aantoonbaar te kunnen voldoen aan vigerende wet-, regelgeving & normenkader gaan we een governance, risk and compliance (GRC) tool inrichten.
- We blijven intensief werken aan het beter benutten van onze infrastructuur door middel van digitalisering en innovatie. Focuspunten zijn incidentmanagement en verkeersmanagement (samen met onze IC Desk), het gebruik van kunstmatige intelligentie en provinciebreed datagedreven werken met onze mobiliteitsdata.

Beheer en onderhoud

- We beheren en onderhouden onze infrastructuur regelmatig. Met het dagelijks beheer en onderhoud houden we de infrastructuur goed, veilig en netjes. Denk aan kleine reparaties aan asfalt of openbare verlichting, schoonmaken, opruimen, maaien, smeren van beweegbare brugonderdelen en het updaten van software.
- In 2027 starten twee nieuwe opdrachtnemers voor een periode van 10 jaar met het dagelijks beheer en onderhoud aan wegen in regio Oost en het dagelijks beheer en onderhoud en vervangingen van de verkeerssystemen in de provincie.
- We voeren asfalteringswerkzaamheden uit aan verschillende wegen in verschillende regio's.
- We vervangen de oevers langs verschillende vaarwegen: de Oude Rijn in centrum Alphen aan den Rijn en langs de Gouwe (voornamelijk de oostkant).
- Het laatste deel van de vaarwegen, traject 1 in Delft, wordt in 2027 gebaggerd.
- Er wordt planmatig onderhoud uitgevoerd aan de Julianasluis, 3 bruggen in Leiden (Hoogkamerbrug, Hoflandbrug, Waddingerbrug) en de Koudekerksebrug bij Koudekerk aan den Rijn.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

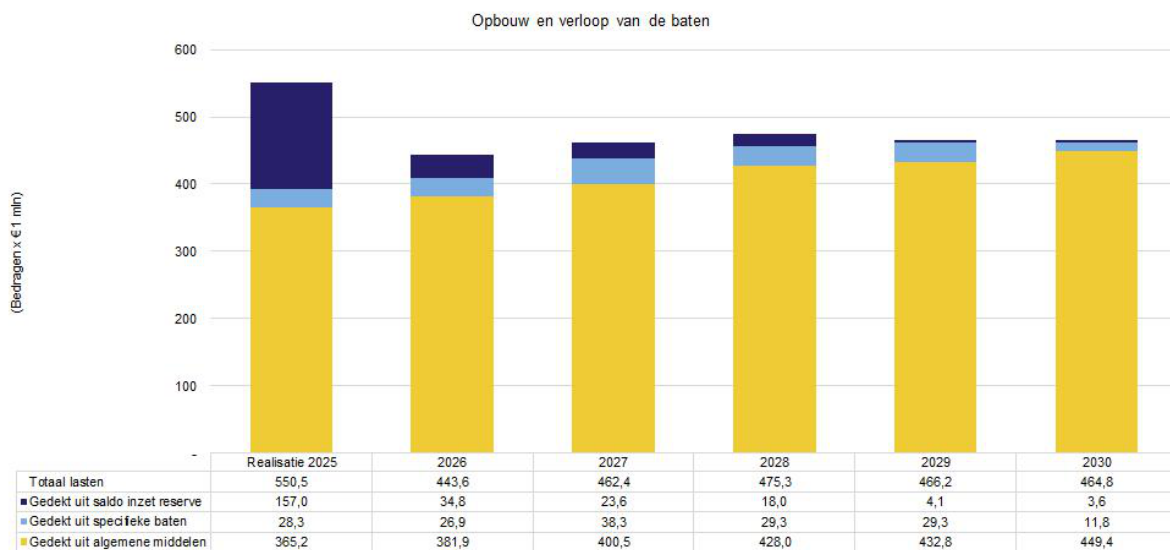
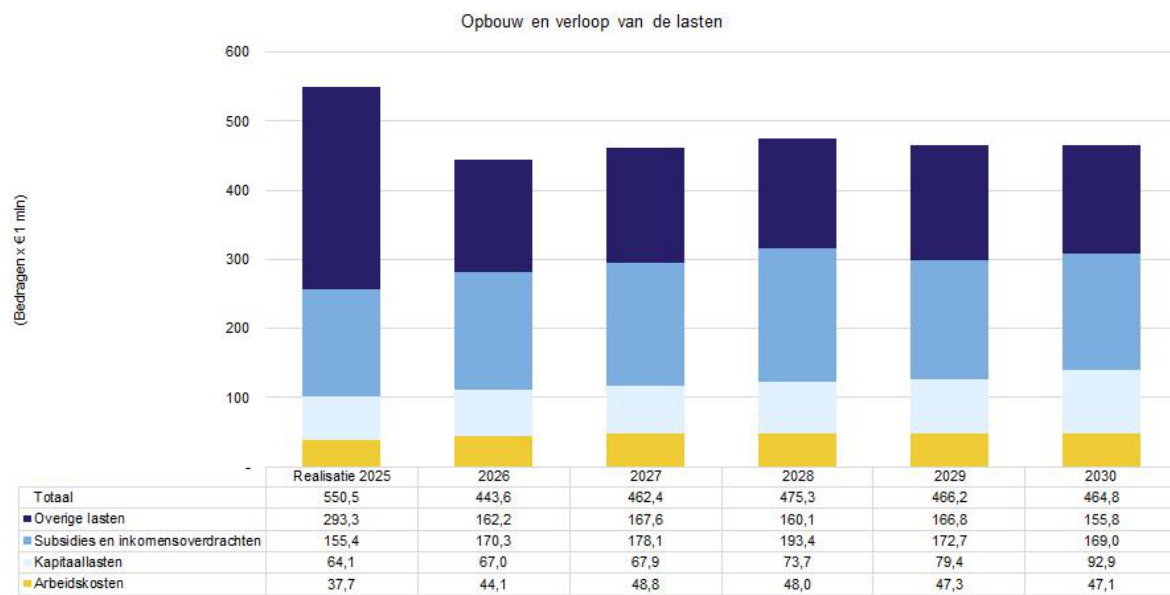
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	8.756	12.662	11.726	620	12.346	11.678	11.592	11.577
2-1-2 Naar onweerstaanbaar openbaar vervoer	150.406	165.698	175.480	4.055	179.536	191.978	168.669	166.686
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	2.325	2.725	2.525	0	2.525	2.177	2.775	2.270
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	27.909	23.385	22.691	-944	21.747	28.442	29.153	33.316
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	29.987	29.465	31.818	-2.084	29.734	30.873	37.011	43.792
2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart	1.515	1.554	1.316	0	1.316	1.238	1.477	723
Totaal beleidsdoel 2-1	220.898	235.489	245.556	1.647	247.204	266.386	250.676	258.364
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	329.613	208.118	208.295	6.925	215.220	208.877	215.544	206.449
Totaal beleidsdoel 2-2	329.613	208.118	208.295	6.925	215.220	208.877	215.544	206.449
Totaal Lasten	550.512	443.607	453.851	8.573	462.424	475.264	466.220	464.813
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	-1.626	-2.055	-1.250	-784	-2.034	-1.255	-1.255	-1.255
2-1-2 Naar onweerstaanbaar openbaar vervoer	-6.917	-3.973	-15.171	0	-15.171	-11.488	-2.282	-3.256
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	-90	-210	-15	0	-15	-85	0	0
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	-1.041	-3.747	-570	0	-570	-750	-1.683	0
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	-5	0	0	0	0	0	0	0
2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart	0	-100	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	-9.678	-10.085	-17.006	-784	-17.790	-13.578	-5.220	-4.511
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	-18.610	-16.815	-20.320	-202	-20.522	-15.674	-24.030	-7.301
Totaal beleidsdoel 2-2	-18.610	-16.815	-20.320	-202	-20.522	-15.674	-24.030	-7.301
Totaal Baten	-28.288	-26.900	-37.326	-986	-38.312	-29.253	-29.251	-11.812
Saldo lasten en baten Ambitie 2	522.224	416.707	416.525	7.587	424.112	446.011	436.969	453.000

Toelichting lasten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Openbaar vervoer € 4,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
De uitgaven voor openbaar vervoer nemen per saldo toe. Dit bestaat uit diverse bijstellingen: • Correctie budget voor de Waterbus zoals met Provinciale Staten eerder afgesproken aanpassing en afgesproken bijdragen van derden (inkomsten). Deze wijzigingen worden nu in de begroting verwerkt (€ 0,6 miljoen). • Lagere verwachte uitgaven voor subsidies toegankelijkheid openbaar vervoer. Het gaat om haltes die in beheer zijn bij gemeenten en waar gemeenten verantwoordelijk zijn voor het toegankelijk maken. De middelen zijn herverdeeld over de periode t/m 2034 omdat dit onderwerp vooralsnog onvoldoende prioriteit heeft bij gemeenten. (€ 0,6 miljoen). • Meer uitgaven voor inzet extra Boa's in de concessie Drechtsteden, Molenlanden, Gorinchem om de sociale veiligheid te verbeteren (€ 0,4 miljoen). Dekking vanuit de Bikkergelden. • Als gevolg van de doorwerking van de jaarlijkse prijsinflatie in de concessieovereenkomsten met de concessiehouders, is het nodig om het beschikbare budget voor prijscompensatie te verhogen. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie (€ 4,3 miljoen).	

Onderzoeksagenda en beleidsuitwerking € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
In het kader van realistisch ramen is kritisch gekeken naar de begrote uitgaven en inkomsten van de onderzoeksagenda. Als gevolg hiervan valt een deel van het budget vrij vanuit de reserve bereikbaarheid.	

Regionale aanpak laadinfra € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het budget voor de Regionale aanpak Laadinfrastructuur wordt naar boven bijgesteld als gevolg van verwachte extra (personele) uitgaven met dekking vanuit de Rijksbijdrage (zie ook baten)	

Kapitaallasten € 3,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Prijsaanpassingen 2027 € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
Vanwege prijsstijgingen verhogen we in 2027 het budget voor het dagelijks onderhoud in het programma Beheer en Onderhoud. Dit staat in ons indexeringsbeleid en deze verandering past bij het besluit in de Kadernota 2027 - 2030. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Aanpassingen bijdragen voorzieningen Beheer en Onderhoud € 4,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
We verhogen in 2027 de jaarlijkse bijdrage aan de voorzieningen voor het programma Beheer en Onderhoud. • Prijsstijgingen € 1,7 miljoen. Dit doen we volgens het indexeringsbeleid (aanpassen vanwege prijswijzigingen). Deze verandering past bij het besluit in de Kadernota 2026-2029. Dekking ten laste van stelpost prijscompensatie. • Claim van € 2,5 miljoen voor een extra dotatie aan de voorziening groot onderhoud infrastructuur. Tijdens het voorbereiden van een aantal projecten bleken de normkosten voor planmatig onderhoud aan de bediencentrale niet volledig. Ook is de onderhoudsbehoefte voor rotondes en kruisingen aangepast. De aanpassingen van deze normkosten en onderhoudsbehoefte zijn opgenomen in het Meerjarenonderhoudsprogramma en zorgen voor een verhoging van de bijdrage voor de voorzieningen. Dekking ten laste van de algemene middelen.	

Werken voor derden € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Diverse werkzaamheden voeren wij uit voor anderen (voornamelijk gemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen). Er vinden extra dagelijks beheer en onderhoudswerkzaamheden plaats en daarnaast ook diverse verschuivingen van werkzaamheden naar 2028 en 2029, zoals de N215 en bruggen van de gemeente Alphen aan den Rijn. Voor de renovatie van de Sluis Den Ham zijn de lasten lager. Voor deze werkzaamheden ontvangen we een vergoeding (zie toelichting baten). Dekking ten laste van de algemene middelen.	

Kapitaallasten € 0,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Apparaatslasten - Aanvullende middelen arbeidscapaciteit € 2,8 miljoen (n)	Nieuw besluit
Bij Begroting 2022 is op basis van de beheer- en onderhoudsstrategie, de programmering en doorontwikkeling van de organisatie (van uitvoering naar regie) structureel extra arbeidscapaciteit gevraagd voor een bedrag van € 2,8 miljoen per jaar. Deze extra inzet was bedoeld voor onder andere inzet op gastheerschap, objectbediening, omgevingsmanagement, contractmanagement, advisering op de diverse assetgroepen, projectmanagement, cybersecurity en informatiemanagement. De structureel extra gevraagde capaciteit is financieel toegekend voor de periode 2022 tot en met 2026. Met de afloop van deze middelen in 2026, wordt voorgesteld deze dekking structureel te dekken vanaf 2027. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Onderzoeksagenda en beleidsuitwerking € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
De extra uitgaven voor Tour de Force (fiets) worden volledig gedekt door een bijdrage vanuit het IPO	

Regionale aanpak laadinfra € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het budget voor de Regionale aanpak Laadinfrastructuur wordt naar boven bijgesteld als gevolg van verwachte extra (personele) uitgaven met dekking vanuit de Rijksbijdrage (zie ook baten)	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Werken voor derden € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2027 zijn er extra werkzaamheden en verschuiven er diverse werkzaamheden voor anderen (zie toelichting lasten). Hier staan extra baten tegenover. Dekking ten gunste van de algemene middelen.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
Bereikbaarheid	108.324	2.663	4.553	0	4.553	4.988	3.846	4.988
Totaal beleidsdoel 2-1	108.324	2.663	4.553	0	4.553	4.988	3.846	4.988
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
Bereikbaarheid	500	0	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	5.000	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-2	5.500	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	113.824	2.663	4.553	0	4.553	4.988	3.846	4.988
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
#Mobiliteit	-107.706	0	0	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	-20.431	-25.550	-24.181	-380	-24.561	-22.827	-7.989	-8.606
Investeringsagenda 2026- 2030	0	-10.500	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	-59	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	-128.195	-36.050	-24.181	-380	-24.561	-22.827	-7.989	-8.606
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
#Egalisatiereserve beheer & onderhoud	-142.605	0	0	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	0	-446	-3.607	0	-3.607	-135	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	0	-1.000	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-2	-142.605	-1.446	-3.607	0	-3.607	-135	0	0
Totaal Baten	-270.801	-37.496	-27.788	-380	-28.168	-22.962	-7.989	-8.606
Saldo mutaties reserves	-156.976	-34.834	-23.235	-380	-23.615	-17.975	-4.143	-3.618

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Zuid-Holland is samen met de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard deelnemer in de GR Wegschap die eigenaar is van de (tol)tunnel tussen de N217 en de N3. Deze maakt onderdeel uit van het wegennet in Zuid-Holland. De kosten van de zorg voor de tunnel worden over de deelnemers verdeeld in het geval de tolinkomsten onvoldoende blijken te zijn om de exploitatie te dragen.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Zuid-Holland is sinds 2018 lid van dit samenwerkingsverband. Ook de andere provincies en twee vervoerregio's zijn lid van DOVA. DOVA is gericht op samenwerking voor het openbaar vervoer.

Stichting Zuid-Holland bereikbaar

Zuid-Holland werkt samen met andere wegbeheerders in de Stichting Zuid-Holland bereikbaar. De stichting zorgt voor afspraken tussen wegbeheerders bij werk aan de wegen. Het doel is dat het verkeer er daardoor tijdens de uitvoering van wegwerkzaamheden en ook daarna minder last van heeft.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 2](#).

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De beleidsambitie Schone energie voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Het beleidsdoel Energietransitie is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit

Wat willen we bereiken?

Om het gezamenlijke doel van uit de Regionale Energie Strategie (RES) te behalen (het opwekken van 6,3-6,8 TWh aan duurzame elektriciteit) wil de provincie meer ruimte bieden aan zonne- en windenergie. Hiermee draagt de provincie bij aan de doelen in de Klimaatwet en de afspraken uit het Klimaatakkoord. Het behalen van het RES-doel draagt ook bij aan haar eigen beleidsdoel om het gebruik van fossiele energiebronnen af te bouwen en toegroeien naar een klimaatneutrale energievoorziening.

De provincie biedt ruimte voor de toenemende behoefte aan elektriciteit in Zuid-Holland op een schone, onafhankelijke manier. De ruimte in Zuid-Holland is beperkt, daarom wil de provincie zorgvuldig omgaan met de schaarse ruimte en een goede afweging maken tussen verschillende provinciale waarden. Ook wanneer de vraag naar ruimte voor hernieuwbare elektriciteit na 2030 groeit, zoals het Rijk verwacht in het Nationaal Plan Energiesysteem.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Bij het opwekken van duurzame elektriciteit is het belangrijk dat projecten goed in de omgeving passen. Daarom betreft de provincie inwoners hierbij. De provincie werkt vanuit het uitgangspunt dat het bij participatie om doelen, dialoog, diversiteit en doorwerking gaat (de 4 D's). De kennis die we bij onze participatieprocessen opdoen, delen we vervolgens.

Realiseren van windenergie

- We werken samen met gemeenten, lokale energiecoöperaties, ontwikkelaars en andere belanghebbenden om windenergie mogelijk te maken. De provincie past haar Omgevingsbeleid aan zodat er ruimte gecreëerd wordt voor windenergie.
- Soms slagen gemeenten er niet in om voldoende duurzame elektriciteit op te wekken op hun grondgebied. Dan gaat de provincie in gesprek met die gemeenten en de RES-regio's (Regionale Energie Strategie). Ze kijken dan hoe de doelen wel haalbaar worden en hoe de provincie daarbij kan helpen.
- Voor de RES-regio Rotterdam-Den Haag onderzoekt de provincie wat de mogelijkheden voor windenergie in deze regio zijn (PlanMER).
- Voor de RES-regio's Holland Rijnland, Midden-Holland en Drechtsteden onderzoekt de provincie de mogelijkheden voor windenergie nog verder. Eerder kwamen er uit een Omgevingseffectrapport twaalf mogelijke zoekgebieden voor windenergie naar voren. In de startnotitie Modulaire Herziening Energietransitie Windenergie wordt vervolgonderzoek aangekondigd. Dit onderzoek gaat vooral over lokaal eigendom en draagvlak.
- Zoals afgesproken in het coalitieakkoord gaat de provincie in Lansingerland een windlocatie van 15 MW realiseren (een projectbesluit nemen). Gedeputeerde Staten heeft op 23 juni 2026 besloten dat Kruisweg-Oost de voorkeurslocatie is.

Realiseren van zonne-energie

- Met het Actieplan Zon op Zuid-Holland stimuleren we zonnepanelen op daken en op objecten.
- De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland loopt door. Het gaat hierbij om zonnepanelen op grote daken, waterbassins of parkeerterreinen. De provincie stelt een grote-daken-aanpak op en lobbyt bij het Rijk voor regels die hierbij helpen.
- We hebben in Zuid-Holland liever zonnepanelen op bijvoorbeeld parkeergarages dan op landbouwgrond. Onze 'provinciale zonneladder' is de leidraad om te bepalen waar we het best zonne-energie kunnen realiseren.
- De provincie wil de leiding nemen (bevoegd gezag) in een project om zonnepanelen langs de A15 en A4/N11 te plaatsen. In dit project (Opwek Energie op Rijksvastgoed) werkt de provincie samen met betrokken gemeenten en het Rijk. Mogelijk worden er op diezelfde manier ook zonnepanelen langs de A12 geplaatst.

Ruimte en landschap in de energietransitie/RES

Voor de energietransitie (zonnepanelen en windmolens) is ruimte nodig. Het is belangrijk dat we zorgvuldig omgaan met de ruimte in Zuid-Holland. Daarom houdt de provincie bij het inpassen van energieprojecten rekening met het landschap, met biodiversiteit, met lokaal eigendom en met andere maatschappelijke vraagstukken.

Om inwoners, landschappelijke organisaties en lokale initiatieven te ondersteunen leiden we een groep vrijwilligers op tot energieboswachter

Samenwerken aan regionale energiestrategieën

- De provincie werkt samen met haar RES-partners (gemeenten, waterschappen) aan duurzame opwek van energie in de buurt.
- De 7 RES-regio's in Zuid-Holland hebben doelen gesteld voor duurzame opwek tot 2030. De provincie helpt om deze doelen te bereiken, bijvoorbeeld met kennis, geld, of met het participatieproces. Zo werken we aan een langdurige regionale samenwerking.
- De provincie houdt bij of de 7 RES-regio's op koers liggen om hun energiedoelen (RES-bod) te halen. Dat doet zij met voortgangsdOCUMENTEN. Daarin staat alles rondom voortgang en vergunningen. Zo is te zien of er aanpassingen nodig zijn om de energiedoelen tot 2030 te halen.
- De provincie werkt met de RES-partners aan een visie op de toekomstige energiemix voor Zuid-Holland na 2030. Deze visie gaat over het toekomstige energiesysteem met ruimte voor zonne-energie, windenergie en kleine kerncentrales. Over de uitvoering worden energieafspraken met het Rijk en met gemeenten gemaakt.

Beleidsprestatie 3-1-2 Eerlijke energietransitie

Wat willen we bereiken?

De provincie Zuid-Holland zet in op een eerlijke energietransitie, waarin iedereen kan meedoen en profiteren, en waarin lusten en lasten evenwichtiger worden verdeeld.

De provincie wil inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties op een betekenisvolle manier betrekken bij de ontwikkeling van energieprojecten. Zo komen plannen samen met de omgeving tot stand. Door dit tijdig en duidelijk te organiseren, kan iedereen meedenken en meedoen. Dit draagt bij aan meer draagvlak en betrokkenheid. Daarbij weegt de provincie zorgvuldig af wat belangrijk is voor de energietransitie en wat de voor- en nadelen zijn voor de directe omgeving.

De provincie moedigt mensen aan om mee te doen en zelf een deel van een project te bezitten. Zij zet in op zeggenschap en eigenaarschap van de omgeving, met lokaal eigendom per grootschalig energieproject (zoals wind- en zonne-energie). Uitgangspunt is tenminste 90% lokaal eigendom, maar de provincie streeft naar volledig lokaal eigendom. Zo krijgt de omgeving niet alleen inspraak, maar heeft ook echt het laatste woord. Daarnaast blijven de opbrengsten in de regio en stimuleert het slimme oplossingen binnen het decentrale energiesysteem. Coöperatieve ontwikkeling, zoals via energiecoöperaties en energiegemeenschappen, is daarvoor noodzakelijk. Deze organisaties maken deelname voor iedereen in de omgeving mogelijk en werken nadrukkelijk naar een zo groot mogelijk lokaal eigendom met de bijhorende zeggenschap toe.

De provincie wil dat de energietransitie haalbaar en toegankelijk is voor iedereen. Dit vraagt met name aandacht voor achtergestelde en kwetsbare groepen. Zij hebben vaker te maken met hoge energiekosten, (energie)armoede en een gebrek aan mogelijkheden om iets te kunnen doen. De provincie wil deze ongelijkheid verkleinen, om te voorkomen dat zij te veel worden belast in vergelijking met anderen en juist kansen krijgen om te profiteren van verduurzaming.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie versterkt de kracht van gemeenschappen en leert hoe ze beter kan samenwerken met groepen inwoners die zelf aan maatschappelijke transitie werken.

Participatie en lokaal eigendom in de energietransitie

- De provincie brengt grondeigenaren, energiecoöperaties en lokale partijen bij elkaar. Zo kunnen grootschalige projecten voor hernieuwbare energie in lokaal eigendom komen.

- De provincie onderzoekt hoe ze lokaal eigendom en publieke deelname in energieprojecten beter kan stimuleren.
- De provincie monitort jaarlijks hoe het vooruit gaat met lokaal eigendom en wat de belemmeringen zijn. De provincie helpt gemeenten bij het opstellen van beleid voor lokaal eigendom.
- Energiecoöperaties en andere initiatieven staan steviger als ze professioneel worden gerund. Daarom geeft de provincie een begrotingssubsidie aan Energie Samen Zuid-Holland (ESZH). Dit is de koepelorganisatie van bijna 100 energiecoöperaties in Zuid-Holland. Deze koepel helpt de coöperaties met kennis, begeleiding van projecten en met subsidieaanvragen. Met het Ontwikkelfonds hebben energiecoöperaties toegang tot financiering van grotere energieprojecten.
- De provincie ontwikkelt en deelt kennis over energiegemeenschappen en stimuleert nieuwe activiteiten zoals energiedelen en flexibiliteit op gebiedsniveau.

Eerlijke energietransitie bevorderen

- Als je een eerlijk energiesysteem wilt, moet je op alle onderdelen aandacht besteden aan hoe het eerlijker kan. De provincie werkt daaraan. En ze werkt mee aan landelijke onderzoek naar energierechtvaardigheid en deelt deze kennis vervolgens.
- We stimuleren lokale initiatieven - energieprojecten van en voor bewoners - met de subsidieregeling lokale initiatieven en met de begrotingssubsidie aan het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners.
- Het is belangrijk dat alle mensen mee kunnen doen met energieprojecten in hun omgeving. Daarom steunt de provincie de ontwikkeling van energiecoöperaties. We kijken vooral naar gebieden waar weinig energiecoöperaties zijn en naar bewoners die minder vanzelfsprekend meedoen. Zo wordt duurzame opwek meer inclusief.
- Voor een eerlijke energietransitie moeten overheden samenwerken met elkaar en met lokale initiatieven. De provincie versterkt lokale samenwerking met de Energiegenerator, een project waarin gemeenten en lokale initiatieven elkaar vinden.
- Energiecoöperaties en andere lokale initiatieven verdienen meer bekendheid. De provincie helpt hierbij met campagnes, een congres, en met directe steun.
- De provincie werkt aan energiebesparing, vooral voor mensen die nu te weinig mogelijkheden hebben om te verduurzamen. Daarvoor werkt zij samen met gemeenten, woningcorporaties, lokale initiatieven, welzijnsorganisaties en anderen. De provincie doet mee met projecten in de wijk, deelt kennis en goede lokale voorbeelden ('best practices'). De provincie werkt mee aan landelijk onderzoek en monitoring van energiearmoede.

Beleidsprestatie 3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw

Wat willen we bereiken?

De provincie zet in op een zo groot mogelijke CO₂-reductie. De unieke situatie in Zuid-Holland met verschillend aanbod van warmtebronnen en een bebouwde omgeving nabij, biedt kansen om CO₂-reductie te bewerkstelligen via de warmtevoorziening. De provincie richt zich op een toekomstbestendig energiesysteem waarin de warmtetransitie een belangrijke rol heeft.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie past het provinciale Omgevingsbeleid aan, zodat er ruimte komt voor ontwikkelingen als bovenlokale warmtesystemen en energiebesparingsmaatregelen (bronnen, warmtenetwerken, opslagsystemen).
- De provincie onderzoekt hoe ze haar coördinerende rol in het programma Warmtesysteem Zuid-Holland zo goed mogelijk kan invullen.

- De provincie onderzoekt of het mogelijk is om gebiedsgericht energie te besparen.
- De provincie kijkt of een duidelijke visie op het gebruik van de ondergrond kan helpen in de energietransitie.
- De provincie verkent de mogelijkheden voor de opslag van warm water voor koudere seizoenen. Hiervoor moet het wettelijk mogelijk worden om water van een hogere temperatuur op te slaan dan nu is toegestaan.
- De provincie verkent de inzet van biomassaströmen via vergisting en vergassing voor de productie van biogas en groen gas.
- In het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (pMIEK) maakt de provincie warmteprojecten concreet.
- De provincie onderhoudt contact met alle gemeenten en relevante stakeholders in Zuid-Holland voor kennisdeling over duurzame warmte.
- De provincie coördineert de ontwikkeling van het Zuid-Hollandse warmtesysteem in het programma Warmtesysteem Zuid-Holland. Dit betekent vraag en aanbod van warmte bij elkaar brengen. Ook werken we aan een organisatie voor het gebruik van restwarmte uit de haven en aan de doorontwikkeling van transport en verbindingssystemen waaronder WarmtelinQ.
- De provincie helpt bij het ontwikkelen van grootschalige warmtesystemen met bijpassende warmtebronnen (bijvoorbeeld aardwarmte of restwarmte) in Zuid-Holland.
- De Wcw treedt per 1 januari 2027 in werking. Vanuit de provincie besteden we aandacht aan de ontwikkeling en vorming van warmtebedrijven die de levering van warmte mogelijk gaan maken.
- De provincie geeft inzicht in hoeveel restwarmte er in de Rotterdamse haven is, en hoe deze restwarmte gebruikt kan worden. Informatie hiervoor wordt door de omgevingsdiensten opgehaald.
- De provincie stimuleert de verduurzaming van de glastuinbouwsector door steun aan de gebiedsaanpak van Greenport Zuid-Holland en door hulp bij het ontwikkelen van het warmtesysteem (bronnen, infrastructuur, opslagsystemen).
- Via het 'Netwerk Lokale Warmteoplossingen' helpt de provincie gemeenten met kleinschalige warmteoplossingen.
- Om gemeenten inzicht te geven in slim gebruik van energiebronnen is er een afwegingskader warmte en een afwegingskader koude ontwikkeld.
- De provincie helpt bij het krijgen van financiële steun uit nationale of Europese fondsen voor de warmtetransitie.
- De provincie werkt in het MOOI Connect traject aan praktijkkennis voor netbewuste warmtenetten.
- De provincie zet zich in om kennis te delen, onderzoek te doen en ervaringen uit te wisselen over de toepassing van verschillende warmtebronnen zoals geothermie, aquathermie, zonthermie en bodemenergie.
- Warmteopslag kan een belangrijke rol gaan spelen in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw. De provincie bevordert innovatie, ontwikkeling en betaalbaarheid van warmte-opslag (hoge en midden temperatuur: HTO en MTO). Hiervoor maakt ze pilots mogelijk. Uitkomsten daarvan vertaalt ze naar het Omgevingsbeleid.
- De provincie werkt aan de juiste randvoorwaarden voor de warmtetransitie - bijvoorbeeld wetgeving en beleidstrajecten. Dat doen we vaak samen met het IPO.
- De provincie stimuleert en ondersteunt onderzoek naar de betaalbaarheid van energie in de toekomst. Hierbij kijken we naar de positie van bewoners en gebruikers van energie.
- De provincie zet zich in om de energietransitie ruimtelijk in te passen, ook ten opzichte van andere beleidsterreinen. Hiervoor wordt het Omgevingsbeleid aangepast.

Samenwerking

- Het Zuid-Hollandse warmtesysteem heeft landelijke betekenis en is onderdeel van het Nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (nMIEK). Samen met het Rijk werkt de provincie aan betaalbare warmte. Kennis en innovatie is hard nodig voor de warmtetransitie. Daarom bevordert de provincie innovatie en verdere ontwikkeling van geothermie (aardwarmte).

- o Hiervoor wordt samengewerkt met het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG) en de Energy Cave.
 - o Daarnaast zetten we met Rijswijk, Den Haag, EBN en TNO het netwerk Duurzame Warmte Delta op, met als uitvalsbasis de Energy Cave.
- WarmtelinQ is een warmtetransportnetwerk dat een belangrijke rol speelt in de hele warmtetransitie in Zuid-Holland. De provincie helpt om WarmtelinQ optimaal te gebruiken: ze geeft een subsidie van maximaal € 81 miljoen voor het gedeelte Rijswijk-Leiden.
- De provincie coördineert een samenwerking met verschillende stakeholders in de Rotterdamse haven zodat restwarmte voor woningen en glastuinbouw gebruikt kan worden.
- In Den Haag werkt de provincie mee aan energiebesparing en verduurzaming van verschillende overheidsgebouwen. Dit gebeurt via EnergieRijk Den Haag (ERDH): een samenwerking tussen het Rijk, de gemeente Den Haag en de provincie. We delen de kennis die we hierbij opdoen.
- Door samen te werken met energieregio's (RES-regio's), warmteclusters en andere organisaties, deelt de provincie kennis over duurzame warmte met gemeenten en andere doelgroepen en helpt hen met de ontwikkeling van warmtenetwerken die gemeenten met elkaar verbinden (bovenlokale projecten).
- De provincie ondersteunt onderzoek naar 'industriële symbiose'. Het onderzoek gaat over hoe bedrijven in Zuid-Holland beter kunnen samenwerken in de warmtetransitie door energie en infrastructuur met elkaar te delen.

Stimuleren van energiebesparing

De provincie werkt aan energiebesparing langs drie lijnen; stimuleren, verbinden en versterken. Met innovatieve pilots en subsidies stimuleert de provincie energiebesparing. Daarnaast brengt de provincie mensen, kennis en kunde rondom energiebesparing bij elkaar. Tot slot monitoren we de voortgang van de energiebesparing en zoeken we de samenhang met ander beleid.

- Bij de inzet van Trias Energetica is energiebesparing een belangrijk element. Energie die niet gebruikt wordt, hoeft niet te worden opgewekt en heeft dus ook geen schaarse ruimte nodig. Daarom is het belangrijk dat energie bespaard wordt. De provincie werkt aan besparing van warmte in de bestaande bouw, nieuwbouw, bij bedrijventerreinen en bij specifieke doelgroepen.
- De provincie helpt bepaalde doelgroepen (maatschappelijk vastgoed, het mkb, recreatiewoningen en monumenten) om energie te besparen.

Stimuleren van verduurzaming

- De provincie helpt bij het maken van een integraal warmtesysteem in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw. De provincie ondersteunt de ontwikkeling van de clusteraanpak en een bovenlokaal warmtesysteem en duurzame lokale warmtenetten. De provincie helpt bij de ontwikkeling en innovatie van warmtebronnen, warmteopslag en de inpassing van warmtetransportnetwerken en warmtesystemen.
- De provincie ontwikkelt plannen voor duurzame energie waarmee de nieuwbouw van woningen sneller kan. Energieoplossingen koppelen we aan slimme ideeën voor klimaatadaptatie, circulair bouwen en bouwen zonder uitstoot.
- De provincie werkt aan de oprichting van een regionaal energiefonds voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed. Via dit fonds kunnen maatschappelijke vastgoedeigenaren gunstige leningen aanvragen voor de verduurzaming van hun gebouwen.

Beleidsprestatie 3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie

Wat willen we bereiken?

Zuid-Holland onderschrijft de nationale doelstellingen om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren tot 49% in 2030 met als uiteindelijke doel om klimaatneutraal te zijn in 2050. En daarnaast onderschrijft de provincie de nationale doelen om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 volledig circulaire

economie te realiseren. De Zuid-Hollandse industrie zal daartoe een transitie moeten doormaken naar een industrie die klimaatneutraal en circulair is.

Samen met haar partners zet de provincie zich hiervoor in langs drie sporen die de basis vormen van drie maatregelen in het Omgevingsprogramma:

1. stimuleren van efficiency en het nuttig en slimmer toepassen van reststromen;
2. vernieuwen van het energiesysteem;
3. vernieuwen van het grondstoffsysteem.

Voor al deze sporen is de tijdige beschikbaarheid van een adequate energie infrastructuur, alsmede voldoende ruimte om deze energie infrastructuur te realiseren, een belangrijke conditie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Stimuleren van efficiency in de industrie

- De provincie gebruikt vergunningen, toezicht en handhaving om bedrijven efficiënter met energie en grondstoffen om te laten gaan.
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs werkt de provincie aan energiebesparing bij industriële bedrijven. Energie-innovatiestudies bekijken het energieverbruik van een complete fabriek voor mogelijke verbeteringen.

Vernieuwen van het energiesysteem van de industrie

- Samen met partners uit NOVEX Rotterdamse haven werkt de provincie aan een markt voor groene waterstof. Omdat hierbij geen koolstofdioxide vrijkomt, past het bij het Rijksplan voor waterstof.
- De provincie kijkt of ontwikkelingen op het vlak van waterstof kansen bieden voor de maakindustrie. Daarom draagt de provincie bij aan onderzoeken, studies en evenementen. Voor waterstof is een nieuwe infrastructuur nodig; de provincie helpt regionale initiatieven die daaraan werken.
- Om kennis te delen over waterstof werkt de provincie mee aan de oprichting van Europe's Hydrogen Hub. Dit doet zij samen met Port of Rotterdam, TU Delft, TNO, Gemeente Rotterdam en Innovation Quarter.
- De provincie wil dat de energietransitie gezond en veilig is. Daarom volgt ze de onderzoeken naar de risico's van waterstofdragers. Ook stelt de provincie in 2026 praktische richtlijnen (handelingsperspectief) op voor mogelijke ongelukken met ammoniak.
- Er moet genoeg ruimte zijn voor nieuwe duurzame bedrijven en voor industrieën die duurzamer willen worden. Ook voor energie-infrastructuur is ruimte nodig. Hierover bestaan afspraken in NOVEX Rotterdamse haven (Uitvoeringsagenda 1.0). De provincie voert deze afspraken uit. Een voorbeeld hiervan is dat de provincie samen met partners oplossingen voor ruimtegebrek in de Rotterdamse haven gaat onderzoeken (onderzoek naar nut, noodzaak en impact op de omgeving). Ook past de provincie haar omgevingsbeleid hierop aan.

Vernieuwen van het grondstoffsysteem van de industrie

- Voor circulaire bedrijven is veel ruimte nodig. Daarom werkt de provincie aan ruimte voor deze bedrijven. Ook helpt het de industrie als er meer vraag komt naar duurzame materialen. De provincie werkt daarom in de Europese Unie aan eerlijke concurrentie voor deze materialen.
- Duurzame bedrijven staan niet op zichzelf, maar werken samen in ketens. De provincie steunt projecten die helpen zulke ketensamenwerking te verbeteren. Soms vraagt dit om slimme arbeidskrachten. Met geld uit het Just Transition Fund (JTF) pakt de provincie knelpunten op de arbeidsmarkt aan. Van 2022 tot en met 2029 is er voor de regio Groot-Rijnmond € 60 miljoen beschikbaar.
- De provincie onderzoekt of er in Zuid-Holland samenwerkende bedrijven zijn (waardeketens) die we willen helpen groeien. We verkennen welke nieuwe industriële circulaire waardeketens we in deze regio zouden willen vergroten en onderzoeken hoe we dit kunnen stimuleren.

- Uit afval en biomassa kunnen weer nuttige grond- en brandstoffen gemaakt worden. Via subsidies uit het Kansen voor West 3-programma helpt de provincie zulke duurzame initiatieven.
- Samen met ondernemersorganisatie Deltalinqs werkt de provincie aan een onderzoeksmethode. Hierdoor kunnen bedrijven slimmer met grondstoffen en reststromen omgaan (grondstoffen-innovatie-studies).
- Samen met InnovationQuarter bekijkt de provincie of circulaire industriële start- en scale-ups tegen problemen aanlopen. Met het Industry Transformers-overleg proberen we die problemen weg te halen.
- We dragen bij en doen mee aan het netwerk Groene Chemie, Nieuwe Economie (GCNE). Dit platform wil de transitie van de chemiesector versnellen.
- We dragen bij en doen mee aan het European Chemical Regions Network (ECRN). Een van onze gedeputeerden is hiervan bestuurslid. Zo dragen we bij aan een eerlijke concurrentie voor duurzame bedrijven in Europa.
- We nemen deel aan de taskforce Circulair en de taskforce Energietransitie van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Dit gaat bijvoorbeeld om het ruimte geven aan duurzame bedrijven.
- Waar we kunnen, werken we samen met ondernemersvereniging Deltalinqs aan het Deltalinqs Climate Program. Dit gaat onder andere over vernieuwing van het energiesysteem, over verduurzaming van de industrie, en over slim omgaan met grondstoffen.
- We houden nationale en Europese regelgeving over de grondstoffentransitie in de gaten. Ook geven we input voor nieuwe regelgeving.
- Waar het kan, en waar het past bij het provinciaal beleid, ondersteunen wij innovaties die bijdragen aan de grondstoffentransitie in de industrie.
- Wij onderzoeken de (on)mogelijkheden van een syngasketen in het Haven Industrieel Complex

Beleidsprestatie 3-1-5 Duurzaam energiesysteem

Wat willen we bereiken?

De provincie werkt samen met netbeheerders, medeoverheden en andere partners aan een gezamenlijk, ingepast en volledig duurzaam energiesysteem in 2050. Met 'energiesysteem' wordt de vraag en aanbod van energie (opwek en gebruik) en de verbinding hiertussen bedoeld. Zoals transport, opslag en het omzetten van de ene soort energie naar een andere. Daaronder wordt warmte, elektriciteit, duurzame gasen en CO₂ als grondstof en restproduct verstaan. De provincie werkt aan een (regionaal) energiesysteem dat klaar is voor de toekomst. Dit systeem:

1. Ontwikkelt zich in samenhang met diverse ruimtelijke en andere, op zichzelf staande ontwikkelingen
2. Wordt zo goed mogelijk ingepast in de ruimte die er is
3. Wordt goed en slim gebruikt

Om tot een duurzaam energiesysteem te komen werkt de provincie met zeven leidende principes die zijn afgesproken in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat 2.0:

- Vraagreductie (energiebesparing)
- Lokale opwek – waar mogelijk lokaal benutten van hernieuwbare bronnen
- Kiezen voor de meest passende energiedrager (zoals elektriciteit, warmte, groen gas en water- stof).
- Energievraag en -aanbod lokaal, regionaal en provinciaal trapsgewijs bij elkaar brengen
- Maximale inzet op efficiënter benutten van energie-infrastructuur

- Een toegankelijke energievoorziening voor iedereen
- Samenhang in energie en ruimte

Het energiesysteem in Zuid-Holland staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een groter systeem. Zo is er ook uitwisseling van energie met omringende provincies en andere landen. Alle onderdelen (centraal en meer verspreid) werken samen als één geheel. Dit is van groot belang voor een gebalanceerd, robuust en betrouwbaar systeem.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Het energiesysteem vormt steeds vaker een probleem voor de maatschappelijke opgaven waar de provincie aan werkt. Netcongestie speelt daarbij een belangrijke rol. Daarom werken we binnen de provincie samen met andere beleidsterreinen (wonen, mobiliteit en economie) aan dit thema. In de Energieraad ontwikkelen we samen met netbeheerders, gemeenten en regio's een Actieplan Netcongestie. Netuitbreidingen kosten tijd. Daarom zal de schaarste op het elektriciteitsnet nog wel jaren duren. Het Actieplan zorgt ervoor dat we in Zuid-Holland toch stapsgewijs extra ruimte op het stroomnet creëren en de bestaande ruimte zo goed mogelijk benutten.

Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)

- De provincie gaat door met de samenwerking met netbeheerders en gemeenten in de Energieraad. Ze zet extra in op sneller bouwen, beter benutten, en slimmer maken van het systeem.
- De provincie werkt samen met de betrokken netbeheerders en gemeenten aan een systematische aanpak van alle projecten voor een betere energie-infrastructuur: het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie (pMIEK). Begin 2027 komt versie 3.0 gereed, met een gebiedsgerichte uitwerking voor drie gebieden.
- Na afronding van pMIEK 3.0 beginnen we met onderzoeken die nodig zijn om het toekomstige energiesysteem verder te ontwikkelen.
- Na afronding van pMIEK 3.0 wordt een plan van aanpak opgesteld voor pMIEK 4.0 inclusief een herziening van het Toekomstbeeld energiesysteem. Hierin worden landelijke ontwikkelingen vanuit de Interbestuurlijke Werkwijze (IBW) meegenomen of geïntegreerd (energiebeelden, gebiedsuitwerkingen, energieafspraken).
- Energie-infrastructuurprojecten zijn complex en kennen lange doorlooptijden. Op projecten met een 'pMIEK-status' houdt de provincie regie. Op die manier zorgen we ervoor dat we sneller kunnen bouwen.
- De provincie anticipeert op de mogelijkheid dat ze bevoegd gezag wordt voor 150 kV en/of 50 kV-projecten.
- De provincie monitort de pMIEK-projecten om knelpunten vroegtijdig op te sporen en hulpvragen op te lossen.
- Zuid-Holland heeft € 16,6 miljoen ontvangen om netcongestie in de provincie tegen te gaan. In 2027 worden dit geld ingezet voor verschillende projecten, onder andere een vliegende brigade vanuit de provincie die de bouw van nieuwe energie-infrastructuur versnelt. Ook gaan we een pilot doen waarin data over het laagspanningsnet in kaart wordt gebracht.
- De provincie wisselt kennis uit met alle gemeenten in Zuid-Holland over overbelasting van het stroomnet en maatwerkoplossingen.
- De provincie ontwikkelt kennis en deelt die vervolgens met gemeenten of andere doelgroepen. Ze doet dit bijvoorbeeld door richtlijnen en adviezen te maken.
- De provincie werkt verder aan een samenhangend plan voor het hele energiesysteem, bijvoorbeeld met behulp van een datatool. Verder voert de provincie studies uit over waterstof, energieplanologie, energiemarkt en over betaalbaarheid.
- De provincie verbetert verdere data-uitwisseling met netbeheerders. Vanuit pMIEK is er regelmatig contact met netbeheerders en worden afspraken gemaakt over methoden en systemen om data te kunnen delen.

- De provincie werkt aan verschillende visualisaties over het energiesysteem binnen pMIEK. Ingewonnen data wordt gevisualiseerd in kaartviewers, dashboards en andere tooling zodat de data snel en eenduidig geïnterpreteerd kan worden.
- De provincie bouwt kennis op over het toekomstige energiesysteem. Bijvoorbeeld over energieopslag, waterstof en groengas en de rol van deze ontwikkelingen in het Zuid-Hollandse energiesysteem.

Ruimtelijke inpassing energie-infrastructuur

Om de samenhang in energie en ruimte te bevorderen inventariseert de provincie voor het 150- en 50-kV net samen met de netbeheerders alle provinciaal relevante majeure nieuwbouw-, uitbreidings- en vervangingsinvesteringen bij bestaande onderstations (ook als deze geen pMIEK-status hebben). Zo signaleren we vroegtijdig of er knelpunten zijn, bijvoorbeeld in de beschikbare ruimte.

Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem

De provincie werkt aan slimme oplossingen die het huidige elektriciteitsnet beter benutten en overbelasting van het stroomnet voorkomen. Waar dat nodig is, voert de provincie - soms samen met gemeenten - onderzoek uit naar vraag en aanbod van energie. Zo kijkt de provincie hoe het energiesysteem beter in balans kan komen. Ook helpt de provincie met pilots voor 'netbewust bouwen', batterijen en andere ideeën die het stroomnet kunnen ontlasten.

De provincie Zuid-Holland zet in op de ontwikkeling en toepassing van vraag- en aanbodsturing, conversie- en opslagmethoden en procesinnovaties die bijdragen aan een flexibeler en efficiënter energiesysteem. In het Actieplan Netcongestie van de Energieraad krijgen deze oplossingen, inclusief de rol van de provincie, een plek. Om efficiëntie van het energiesysteem te realiseren, is inzicht in het systeem nodig. Hier werken we aan met verschillende datapilots.

Ondersteunen realisatie energiehubs

De provincie ondersteunt energiehubs in hun ontwikkeling. We zetten energieregisseurs in om bedrijventerreinen te helpen en jaarlijks bij te dragen aan de realisatie van een aantal energiehubs. Daarnaast ondersteunen we kansrijke hubs bij hun eerste stappen. Het gaat hierbij om het opdoen en delen van kennis over het realiseren van energiehubs en het ruimte bieden aan innovatieve oplossingen in techniek en organisatie. Ook standaardiseert de provincie het proces 'ontwikkeling energiehubs' om het sneller en goedkoper te kunnen doen. Niet voor alle initiatieven is een energiehubs de meest passende oplossing. Soms zijn individuele oplossingen beter. Daarom helpen we ook bij het kiezen van de beste oplossing.

Ruimtelijke verkenning voor toekomstige energie-infrastructuur

Samen met netbeheerders, gemeentes en andere partners brengt de provincie de locaties voor de energieinfrastructuur van de toekomst in kaart. De nadruk ligt hierbij op de 150 kV-stations. Hiervoor moeten we nu al ruimte reserveren. Daarom kijkt de provincie welke wettelijke mogelijkheden er hiervoor zijn.

Elektriciteitsopslagsystemen (EOS)

Elektriciteitsopslagsystemen hebben een functie in het energiesysteem van de toekomst. Tegelijkertijd is de fysieke ruimte in Zuid-Holland schaars. Daarom wil de provincie goed afwegen waar zulke systemen nodig zijn. Samen met gemeenten werken we aan uitgangspunten voor energieopslagsystemen.

Beleidsprestatie 3-1-6 Kernenergie

Wat willen we bereiken

Zuid-Holland is een energie-intensieve provincie en voor de energietransitie van de bebouwde omgeving en de industrie is een ruime en betrouwbare beschikbaarheid van CO₂ neutrale energie van levensbelang. De provincie sluit daarom op voorhand geen enkele CO₂-emissievrije techniek uit.

De energiemix van de toekomst vraagt om stabiele, duurzame en betrouwbare bronnen. Kernenergie kan een bijdrage leveren aan deze toekomstige energiemix. Daarnaast kan het de afhankelijkheid van fossiele import

buiten Europa verminderen. De provincie wil de potentie van kernenergie in de energiemix binnen de provincie verder onderzoeken en verkennen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar kleine kerncentrales (SMR's).

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Op basis van de uitkomsten van het potentieonderzoek naar de plaatsing van small modular reactors (SMR's) in de provincie Zuid-Holland wordt een vervolgonderzoek opgestart. In het onderzoek naar herziening van de toekomstige energiemix Zuid-Holland worden SMR's meegenomen naast wind en zon.
- De provincie stelt geld beschikbaar om gemeenten financieel te ondersteunen in de kosten van simulaties, locatieonderzoek en participatie.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

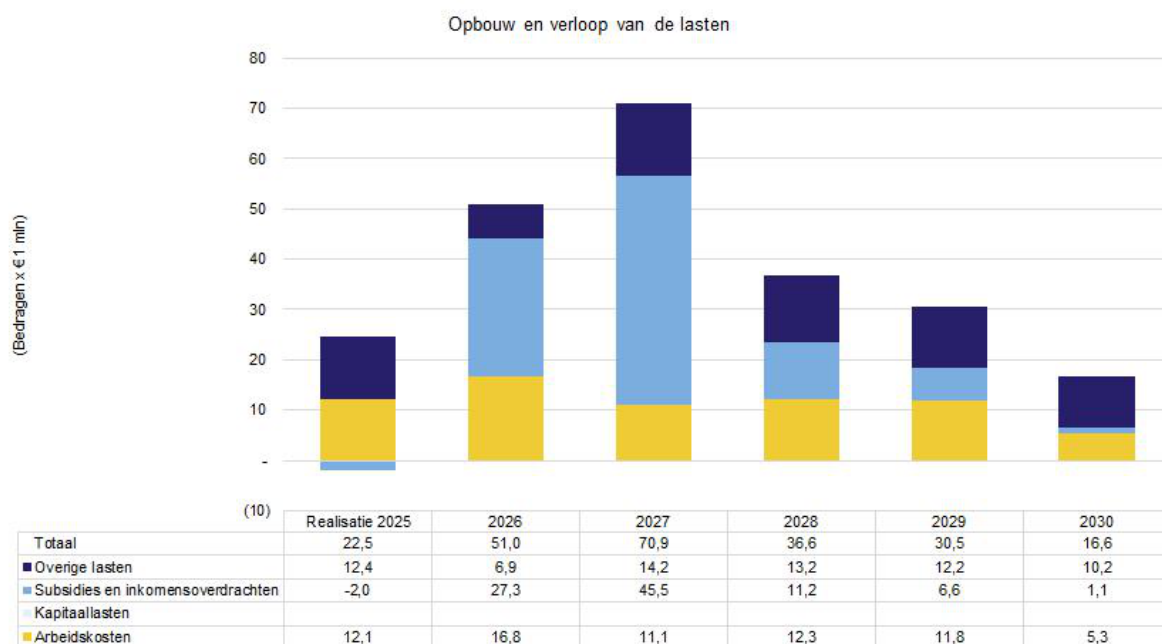
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

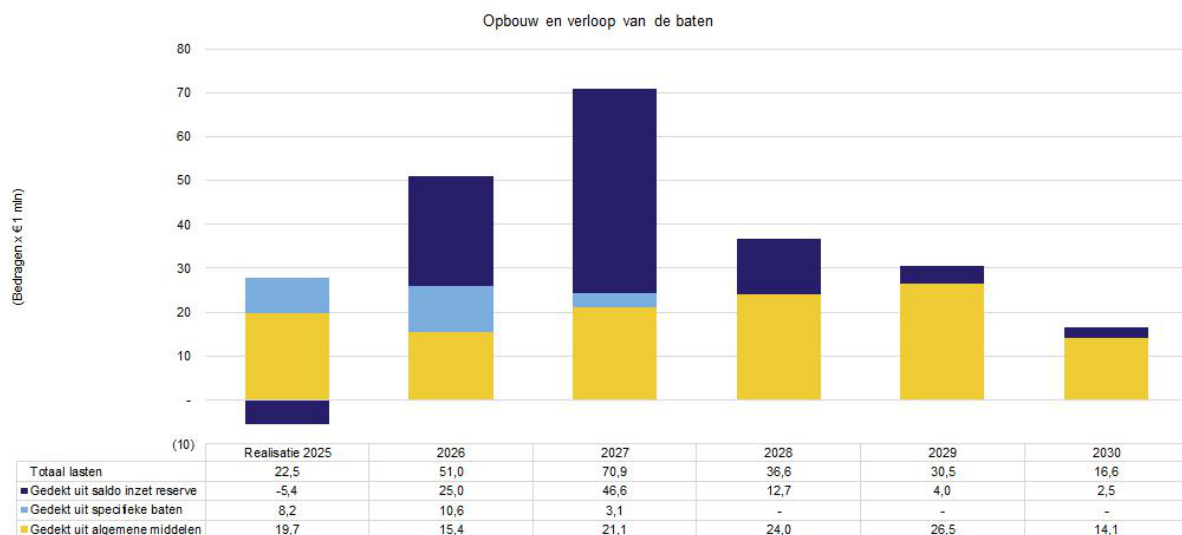
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	8.851	7.757	9.099	-1.663	7.436	6.620	5.882	3.301
3-1-2 Eerlijke energietransitie	1.715	2.730	3.180	2.281	5.460	6.820	6.430	5.004
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	5.943	30.003	45.236	620	45.856	11.848	2.909	1.676
3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie	3.398	3.611	5.476	-1.671	3.805	4.072	8.434	2.455
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	2.594	6.036	7.161	541	7.702	6.722	6.643	3.937
3-1-6 Kernenergie	0	842	600	0	600	560	200	200
Totaal beleidsdoel 3-1	22.501	50.979	70.752	106	70.858	36.643	30.498	16.573
Totaal Lasten	22.501	50.979	70.752	106	70.858	36.643	30.498	16.573
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	-4.587	-3.800	-1.633	3	-1.630	0	0	0
3-1-2 Eerlijke energietransitie	-33	-700	0	0	0	0	0	0
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	-1.990	-2.157	0	0	0	0	0	0
3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie	0	-500	0	0	0	0	0	0
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	-1.554	-3.450	-1.497	-3	-1.500	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	-8.164	-10.607	-3.130	0	-3.130	0	0	0
Totaal Baten	-8.164	-10.607	-3.130	0	-3.130	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 3	14.337	40.371	67.622	106	67.728	36.643	30.498	16.573

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

CDOKE € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2026 en 2027 wordt vanuit het Rijk jaarlijks € 7,8 miljoen beschikbaar gesteld aan provincies om uitvoering te kunnen geven aan hun taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid in de vorm van een Doeluitkering CDOKE(DU CDOKE) (2026) en vanaf 2027 in de vorm van Bijzondere Fonds Uitkering(BFU CDOKE). De regeling is een vervolg op de eerdere regeling Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid(CDOKE), de regeling had een looptijd van 2023 tot en met 2025, waarbij besteding van de beschikbare middelen tot 2028 mogelijk is. Op basis van inzet van personeel wordt het jaarlijkse CDOKE budget verdeeld over de verschillende beleidsprestaties. Voor de Begroting 2027 zijn binnen de verschillende beleidsprestaties correcties toegepast zodat de inzet van de CDOKE middelen geoptimaliseerd zijn. De specifieke uitkering CDOKE was nog niet volledig benut, daarom zullen de beschikbaar gestelde middelen van 2026 (DU CDOKE) en 2027(BFU CDOKE) doorgeschoven worden naar latere jaren. Fasering via het begrotingssaldo.	

Aanval plan Zon € 0,8 miljoen (n)	Nieuw besluit
In het kader van voorkomen van netcongestie is een plan opgesteld: Aanval plan zon. Dit plan bestaat uit meerdere onderdelen, een combinatie van begrotingssubsidies en subsidieregelingen: • Zon op grote daken: beter benutten van objecten voor het opwekken van zonne-energie (€ 0,1 miljoen); • Meer collectieve daken zoals van VvE en Woningcorporaties beter benutten voor zonne-energie. (€ 0,05 miljoen) • Subsidieregeling Zon en gelijktijdigheid: het doel met de regeling is niet het subsidiëren van zonnepanelen zelf, maar de planvorming, realisatie en mogelijke tools die ervoor zorgen dat opwek en verbruik zo goed mogelijk met elkaar matchen. (€ 0,5 miljoen voor 2027 en 2028). • Subsidieregeling Zon en circulariteit: conventionele zonnepanelen zijn zeer moeilijk te recyclen. Het is daarom wenselijk om circulaire zonnepanelen op korte termijn te gaan stimuleren(€ 0,2 miljoen voor de periode 2027 tot en met 2029). Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Lokale initiatieven € 2 miljoen (n)	Nieuw besluit
Motie 2034 Extra steun aan energiecoöperaties: er is € 10 miljoen extra beschikbaar gesteld voor de ondersteuning, ontwikkeling en financiering van energiecoöperaties. Hiertoe een plan op te stellen met daarbij speciale aandacht aan initiatieven in regio's waar bewoners nu minder mogelijkheden hebben om mee te doen aan de energietransitie; Het bedrag is voorlopig verdeeld over de komende vijf jaar. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Verduurzaming industrie: € 1,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
De kans op aanspraak op extra budget in kader van het Just Transition Fund gedurende huidige looptijd (tot en met 2029) is uiterst klein door het aantal lopende projectaanvragen en gestarte projecten. Bij de begroting 2026 was rekening gehouden met overcommittering gedurende de periode, echter het risico zal zich pas eventueel voordoen in 2029; derhalve zijn de oorspronkelijke budgetten van 2027 en 2028 (beiden €1,8 miljoen) doorgeschoven naar 2029.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	1.168	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	0	3.000	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	1.168	3.000	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	1.168	3.000	0	0	0	0	0	0
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-566	-1.168	0	0	0	0	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	-740	-4.650	0	-4.650	-4.680	-4.000	-2.500
Warmteleiding Warmtelinq	4.780	-26.086	-41.959	0	-41.959	-7.986	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	4.214	-27.994	-46.609	0	-46.609	-12.666	-4.000	-2.500
Totaal Baten	4.214	-27.994	-46.609	0	-46.609	-12.666	-4.000	-2.500
Saldo mutaties reserves	5.382	-24.994	-46.609	0	-46.609	-12.666	-4.000	-2.500

Betrokkenheid van Verbonden partijen

ZEH N.V.

ZEH N.V. richt zich op de productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt. Daarnaast speelt ZEH N.V. een belangrijke rol in de energievoorziening van Zeeland en daarbuiten met een focus op duurzame en betrouwbare energieoplossingen. Door in te zetten op innovatie en strategische samenwerkingen streeft ZEH N.V. naar een toekomstbestendige en stabiele energievoorziening. Zuid-Holland heeft in het verleden een zeer beperkt aandelenbelang in deze N.V. verworven.

Omgevingsdiensten

Zie de toelichting bij [Ambitie 7](#).

ENERGIIQ

Zuid-Holland heeft alle aandelen in ENERGIIQ dat als doel heeft om CO₂ te reduceren, banen te scheppen en bij te dragen aan de economische groei in de provincie. ENERGIIQ helpt bedrijven die hierin kunnen bijdragen. Dat doet ENERGIIQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. ENERGIIQ heeft een vermogen van € 35 miljoen.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 3](#).

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

De beleidsambitie Een welvarend Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Het beleidsdoel Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie

Wat willen we bereiken?

Nederland, en hiermee dus ook Zuid-Holland, is een kenniseconomie. Dat is een economie waarin kennis, informatie en technologie een grote rol spelen en er veel waarde wordt gehecht aan onderwijs en onderzoek. Door het toepassen van kennis is innovatie mogelijk. Het stimuleren van innovatie doet de provincie door kennisontwikkeling en kennisdeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden aan te moedigen en te ondersteunen. Denk aan het opzetten van samenwerkingsverbanden, helpen bij het ontwikkelen van digitale technologieën en het geheel of gedeeltelijk betalen van onderzoeksprojecten om de ontwikkeling van op de markt succesvolle nieuwe producten, processen en diensten (lees innovatie) mogelijk te maken.

De economie staat onder druk omdat deze nog sterk afhankelijk is van fossiele brandstoffen en verouderde productieprocessen. Ook staat ze voor tal van uitdagingen, bijvoorbeeld op het gebied van stikstof, klimaat, schone en betaalbare energie of een gezonde en inclusieve leefomgeving. Geopolitieke ontwikkelingen zetten onze Europese manier van leven onder druk en vragen van bedrijven bij te dragen aan onze fysieke en cyberveerbaarheid. De provincie helpt de transitie naar een duurzame en digitale economie te versnellen door in te zetten op innovaties die daaraan bijdragen. Hiermee wordt de economie klaar gemaakt voor de toekomst.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen

Om te kunnen innoveren, hebben ondernemers een goede omgeving nodig. Daarom helpt de provincie bij het versterken van campussen en fieldlabs. Dit zijn praktijkgerichte omgevingen waar bedrijven, overheden en kennisinstellingen slimme ideeën uittesten en ontwikkelen. We stellen de Subsidieregeling Innovatiecampussen Zuid-Holland open. Zo kunnen de bestecampussen in Zuid-Holland zich verder ontwikkelen.

Met steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) stellen we binnen het programma Kansen voor West III middelen beschikbaar voor de verdere ontwikkeling van fieldlabs. Dat zijn praktijkomgevingen voor innovatie waar nieuwe technologieën worden ontwikkeld, getest en opgeschaald. Ook werken bedrijven en kennisinstellingen hier samen. We maken ook vouchers voor ondernemers beschikbaar om op deze fieldlabs pilots uit te voeren. In de komende openstellingsronde investeren we via EFRO extra in innovatie en samenwerking binnen de Life Sciences & Health-sector (LSH). Met deze impuls krijgen startups, scale-ups en kennisinstellingen meer mogelijkheden om innovatieve oplossingen verder te ontwikkelen, te valideren en op te schalen. Daarmee versterken we het toonaangevende Life Sciences & Health-ecosysteem in Zuid-Holland en dragen we bij aan een concurrerende en toekomstbestendige economie.

Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters

We richten ons op innovatie in een aantal belangrijke clusters voor de provincie: Life Sciences & Health, Aerospace, Defensie & Dual-Use en duurzame Biotechnologie (zoals de eiwittransitie). We helpen daarbij op verschillende manieren:

- We zetten ons in voor impactvolle projecten binnen Kansen voor West die bijdragen aan innovatie, samenwerking en economische ontwikkeling in de regio. Hierbij richten we ons onder andere op de thema's life sciences & health, digitalisering en AI, circulariteit, quantumtechnologie en dual-use.
- We ondersteunen de verdere ontwikkeling van de NL Space Campus in Noordwijk. Nadruk ligt daarbij op het 'Basecamp' als centraal voorzieningengebouw, de campusorganisatie en een fieldlab voor laser-satellietcommunicatie.
- We versnellen de eiwittransitie door inzet op samenwerking en innovatie. Via het initiatief Protein Port brengen we bedrijven, kennisinstellingen en overheden samen rond plantaardige eiwitten, hybride vlees en nieuwe technieken voor duurzame voedselproductie.
- We ondersteunen de doorontwikkeling van de Biotech Campus Delft en Planet B.io als belangrijk centrum voor industriële biotechnologie en biobased innovatie, gericht op het versnellen van de opschaling van duurzame producten en productieprocessen.
- We stimuleren innovatie in aquatische gewassen zoals zeewier en microalgen en we brengen de maritieme sector, biotechnologie en tuinbouw bij elkaar. Hierin verkennen en testen we nieuwe toepassingen voor voedsel, biobased materialen, biostimulanten en circulaire ketens.
- We werken samen met het Ministerie van Defensie om innovatieve dual use-projecten te ondersteunen, die zowel Defensie als de bredere samenleving ten goede komen.
- We werken mee aan de nieuwe accelerator van Rotterdam Square om op deze manier de innovatie en groei binnen de medische technologie sector te bevorderen.
- We dragen bij aan de zorginnovatiehub (ZorgTech) van gemeente Den Haag om innovaties in de zorg sneller naar de markt te brengen.

Innovatie stimuleren in het midden- en kleinbedrijf (MKB)

Innovatie is belangrijk voor de economie van Zuid-Holland. In de provincie zijn ongeveer 100.000 mkb-bedrijven. In 2027 helpen we hen om meer te innoveren:

- We stellen de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) open. Dit helpt mkb'ers om hun innovatieve ideeën te ontwikkelen.
- We dragen bij aan Founded in South Holland, het Startup/Scale-up Programma Zuid-Holland. Dit helpt meer jonge bedrijven (startups) om te groeien tot grotere bedrijven (scale-ups).
- We dragen bij aan het proof-of-concept fonds UNIIQ, dat innovatieve ondernemers helpt om hun bedrijfsconcept verder te versterken.

Stimuleren Europese netwerken

- Met het Competitiveness Compass en de Clean Industrial Deal verstevigt de Europese Unie de inzet op het stimuleren van de Europese economie. Dit wordt gezien als belangrijke stap naar een onafhankelijke Europese Unie. De provincie brengt het belang van de Zuid-Hollandse innovatieve ecosystemen en industrie voor het Europese concurrentievermogen onder de aandacht in Brussel. Dit doet de provincie samen met de partners van het Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Dit zijn partners uit overheid, bedrijfsleven en onderwijs, de zogenoemde triple-helix. In 2027 willen wij de samenwerking verder versterken en gebruiken voor de inzet op de beleidsuitwerkingen onder beide strategieën.
- De provincie blijft in 2027 ook inzetten op Europese netwerken op het gebied van transitie van de industrie, clustersamenwerking en de Aerospace-agenda met Bremen. Via deze netwerken delen Zuid-Hollandse bedrijven, kennisinstellingen en andere partners kennis en werken zij samen. We benutten deze netwerken ook om ontwikkelingen van Europees beleid te volgen en hierop in te spelen.
- Met het oog op het benutten van Europese kansen, zal in 2027 de samenwerking met InnovationQuarter verder worden verdiept. De focus ligt op vier thema's: aerospace, quantum, dual-use en eiwittransitie. Vanuit EU-beleid en de EU-financieringsprogramma's zijn er kansen voor deze thema's.
- De Europese middelen voor Interreg 2021-2027 zijn nagenoeg op. Daarom zal er in 2027 ook geen budget zijn onder de cofinancieringregeling voor het Europese Interreg programma. In 2027 zal wel gekeken worden of een voorzetting van de regeling voor de Europese programmaperiode 2028-2034 van meerwaarde is.

Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren

We werken strategisch samen met andere organisaties om innovatie te stimuleren. Dit doen we bijvoorbeeld door:

- InnovationQuarter te sturen en financieren. Dit is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland.
- De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) te organiseren en financieren.
- Prioriteiten uit de Groeiagenda Zuid-Holland praktisch uit te werken en uit te voeren.
- Het Startup in Residence-programma (SiR Intergov) aan te sturen en uit te voeren. In dit programma werken zes overheden samen. Zij treden op als eerste klant (launching customer) voor innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. De provincie Zuid-Holland is één van de partners.

Versterken van netwerken gericht op kennis en innovatie

Goede samenwerking en het delen van kennis zijn belangrijk voor innovatie. Daarom steunen we kennisnetwerken met de Subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie in Zuid-Holland (RNIZ). De regeling helpt innovatieve clusters om beter samen te werken en meer kennis te delen.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen

Wat willen we bereiken?

De provincie Zuid-Holland versnelt de transitie naar een toekomstbestendig en duurzaam tuinbouwcluster om de toppositie te behouden. De provincie zet in op het clusteren en concentreren van de glastuinbouw, met aandacht voor de internationale concurrentiepositie en het behouden van voldoende ruimte voor glastuinbouw als economisch cluster. Dit is een tuinbouwketen met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water. En een internationaal concurrerende tuinbouwketen, waar bedrijven een gezond verdienmodel hebben.

De provincie zet hiervoor een mix van instrumenten in: versterken van netwerken, financiële bijdragen, ruimtelijk beleid, regelgeving, dataverzameling en monitoring.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Met de verkenning Tuinbouwvisie 2050, vastgesteld in GS, schetst de provincie Zuid-Holland een langetermijnperspectief voor de tuinbouw binnen de greenports. Deze verkenning helpt het gesprek over de toekomst en vormt een basis voor nieuw beleid.

Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw

- We zorgen voor duurzamere teelt. Dat doen we met goed waterbeheer en door het stimuleren van de emissieloze kas. Dat is een kas die geen schadelijke stoffen uitstoot. Ook binnen de Greenports Boskoop en Duin- en Bollenstreek stimuleren we weerbare teelten zonder schadelijke emissies.
- We blijven meedoen aan het Innovatiepact Greenport West-Holland. Daarin werken we aan digitalisering, circulaire tuinbouw en weerbaar telen.
- We dragen ook bij aan innovatieve projecten in andere tuinbouwgebieden zoals Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer.

Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw

- We gaan door met de jaarlijkse subsidies aan de regionale Greenports en Greenports Nederland. Deze subsidies helpen het netwerk sterker te maken door een goede samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs.
- We nemen deel aan (inter)nationale beurzen, zoals de Grüne Woche. Zo versterken we de samenwerking binnen de tuinbouwsector.
- We blijven actief binnen het Europese tuinbouwnetwerk ERIAFF (European.Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry)

Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken

- We werken verder aan de ontwikkeling van Dutch FreshPort (in Ridderkerk-Barendrecht) en de Verspacten in het Westland.
- We gaan door met het project Fresh on Track. Dit project zorgt ervoor dat verse producten vaker met de trein worden vervoerd in plaats van met vrachtwagens.
- We zetten het Energie Akkoord Greenport West-Holland voort. Daarin werken we samen met partners aan de energietransitie in de sector, met als doelstelling een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040.
- We gaan verder met de modernisering van tuinbouwgebieden zoals de Broekpolder, Oranjepolder en rond Aalsmeer.
- We nemen deel aan het landelijke overleg over duurzame gebiedsontwikkeling van Greenports Nederland. Hier maken we afspraken over energietransitie en herstructurering van tuinbouwgebieden.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex

Wat willen we bereiken?

Het Havenindustriële complex (HIC) bestaat uit een groot industrieel complex, een logistieke hub en een maritiem cluster en is van groot belang voor de economie.

Het HIC verkeert in een energietransitie, een grondstoffentransitie en een digitale transitie. De provincie Zuid-Holland wil deze transities en dit moderniseringsproces faciliteren en versnellen in samenwerking met mede overheden, Havenbedrijf Rotterdam, (vertegenwoordiging van) bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De provincie gaat daarvoor innovaties ondersteunen en duurzame investeringen stimuleren, organiserend vermogen van netwerken en samenwerkingsverbanden versterken en bijdragen aan het op orde brengen van randvoorwaarden. Dit doet de provincie met de inzet van haar economisch- en innovatie instrumentarium, haar ruimtelijk instrumentarium, haar taken op het gebied van infrastructuur en milieu en de lobby en samenwerking in Brussel en bij het Rijk.

De provincie zet zich als onderdeel van deze beleidskeuze ook in voor het behoud, de versterking en de verduurzaming van het Zuid-Hollandse maritieme cluster. De provinciale inzet komt grotendeels inhoudelijk voort uit de Regionale Maritieme Agenda en draagt bij aan de nationale Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Om het havenindustriële complex klaar te maken voor de toekomst, zijn veel veranderingen nodig. De provincie Zuid-Holland wil dat bedrijven klimaatneutraal en circulair worden. Een nieuwe economie zonder uitstoot van broeikasgassen vraagt om een nieuwe inrichting van de haven. Daarbij gaat het om ombouw, opbouw en mogelijk ook afbouw. De provincie onderzoekt samen met partners of hiervoor een zeewaartse uitbreiding van de haven nodig is. Bij de nieuwe inrichting van het havengebied houden we rekening met de omgeving, de mensen die er wonen en met het milieu. Tegelijk is het belangrijk dat het gebied aantrekkelijk blijft voor bedrijven om zich te vestigen en verder te groeien. Om deze veranderingen mogelijk te maken, zet de provincie verschillende instrumenten in. We doen dat met het Omgevingsbeleid, vergunningen, subsidies en samenwerking met het Rijk, de Europese Unie en andere partners.

Transitie havenindustriële complex

De provincie werkt op de volgende manieren aan verandering van het havenindustriële complex:

- In het programma NOVEX Rotterdamse haven werkt de provincie samen met gebiedspartners aan de meest duurzame haven ter wereld, een krachtige regio en een goede balans met de leefomgeving. Eerder gemaakte afspraken (Uitvoeringsagenda 1.0) worden uitgevoerd en omgezet in een strategische investeringsagenda voor de komende jaren.
- In 2026 en 2027 inventariseert NOVEX Rotterdamse haven in de Verkenning Ruimtegebrek Haven & Impuls Leefomgeving welke oplossingen er zijn voor het gebrek aan ruimte in de haven. Dit is een eerste stap naar een besluit (voorkeursalternatief), dat eind 2027 of begin 2028 wordt verwacht.
- Voor de provincie is het belangrijk dat veranderingen in de haven snel maar ook zorgvuldig gaan. Soms is ombouw van de haven de beste keuze, soms opbouw en soms afbouw. Als dat nodig is, steunt de provincie zeewaartse uitbreiding van de Rotterdamse haven.
- Om een goede balans te krijgen tussen kwaliteit van de leefomgeving, woningbouw en industrie, werkt de provincie met partners aan geschikte 'geluidsproductieplafonds'.
- In 2027 verkent de provincie samen met haar (semi-)publieke partners welke kansen er liggen voor de ontwikkeling van een duurzaam syngascluster in de regio, waardoor de petrochemische industrie minder afhankelijk wordt van fossiele grondstoffen.

Om de doelen te bereiken, zoekt de provincie de samenwerking met partners. Ook bevordert de provincie innovatie:

- De provincie steunt de verdere ontwikkeling van fieldlabs in Zuid-Holland, bijvoorbeeld bij de bij organisatie, locaties en infrastructuur.
- Voor nieuwe innovaties is een goede omgeving (een ecosysteem) belangrijk. Daarom onderzoekt de provincie welke technische, organisatorische, financiële en sociale innovaties nodig zijn om een goede omgeving voor nieuwe ideeën te creëren.

Maritiem

De provincie wil het Zuid-Hollandse maritieme cluster behouden en het sterker en duurzamer maken. Om dat te bereiken, doen we het volgende:

- Door goed samen te werken in de regio zorgt de provincie voor genoeg bedrijventerreinen aan het water, de zogeheten watergebonden bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie. Hier kunnen bedrijven zich ontwikkelen. Ook geeft de provincie subsidies voor innovaties en voor maritieme bedrijven die zich willen aanpassen aan nieuwe vragen vanuit Defensie.
- Het samenwerkingsnetwerk Maritime Delta (programma bij InnovationQuarter) eindigde in 2026, toch blijft de provincie regionale samenwerking ook in de toekomst steunen.
- Samen met de gemeente Rotterdam en de regio Drechtsteden (geleid door Dordrecht) ontwikkelt de provincie een nieuwe samenwerking. De focus ligt daarbij op de regio Groot Rotterdam. Deze samenwerking heeft ook aandacht voor maritieme clusters buiten deze regio, zoals Stellendam. Hiervoor zoekt de provincie samenwerking met InnovationQuarter.
- De provincie sluit aan bij nationale en internationale programma's die dezelfde doelen hebben, zoals de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie en de EU Maritime Industry Strategie.
- De provincie werkt aan ruimte voor de maritieme Defensie-industrie. Dat gaat bijvoorbeeld om het behoud van de Stormpolder (terrein van scheepsbouwer IHC) in Krimpen aan de IJssel. Organisatieadviesbureau Berenschot onderzoekt de mogelijkheden. Samen met de gemeente Krimpen financiert de provincie dit onderzoek. Het kan zijn dat meer financiële steun nodig is.

Samenwerken om de transitie veilig te laten plaatsvinden

De provincie zet zich samen met partners in om de transitie van het Rotterdamse Havenindustriële Complex veilig te laten verlopen, in goede balans met de ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie

Wat willen we bereiken?

De provincie Zuid-Holland wil de digitale transformatie van de economie versnellen, zodat zij digitaal innovatief en vernieuwend is én als zodanig wordt herkend. Het gaat hierbij om het doelgericht inzetten van digitale technologieën zoals AI, quantumtechnologie, cybersecurity en andere vormen van digitalisering. Dit om bedrijfsprocessen te verbeteren, arbeidsproductiviteit te verhogen en de concurrentiepositie van bedrijven te versterken. Deze versnelling is noodzakelijk om werk slimmer, sneller en kwalitatief beter te organiseren in een structureel krappe arbeidsmarkt, en om tegelijkertijd de transities naar een circulaire en duurzame economie te ondersteunen. Daarnaast is er aandacht voor maatschappelijke en ethische vragen rond digitalisering.

Om de economische positie van Zuid-Holland te behouden en verder uit te bouwen, is het belangrijk dat ondernemers kunnen meekomen in deze digitale ontwikkelingen, ook ondernemers voor wie digitalisering niet altijd vanzelfsprekend is. Daarom zet de provincie in op het breed delen van kennis over digitalisering, digitale vaardigheden en sleuteltechnologieën, met specifieke aandacht voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). Het doel is dat zoveel mogelijk ondernemers actief deelnemen aan de digitale transformatie, als basis voor een sterke economie en brede welvaart.

De provincie realiseert dit via samenwerking met ecosystemen, bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten en andere partners, en met instrumenten zoals subsidies, coalitievorming en kennisdeling. Samenwerking is de sleutel naar een digitale toekomst.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Om de digitale transformatie van de Zuid-Hollandse economie te versnellen, zet de provincie in op drie samenhangende programmalijnen: een sterk digitaal vestigingsklimaat, innovatieve ecosystemen en een concurrerend bedrijfsleven. Daarbij werken we samen met bedrijven, kennisinstellingen, gemeenten en andere partners.

Digitaal weerbaar

- We versterken de digitale randvoorwaarden voor een toekomstbestendige economie.
- We geven uitvoering aan de provinciale datacenterstrategie en versterken daarmee digitale infrastructuur, (AI-)rekenkracht en strategische autonomie.
- We vergroten de cyberweerbaarheid van bedrijven en sectoren in samenwerking met onder andere The Hague Security Delta.
- We stimuleren veilige data-uitwisseling en digitale veiligheid.

Digitale innovatie

- We versterken ecosystemen rond digitale sleuteltechnologieën zoals AI, quantum en cybersecurity.
- We ondersteunen fieldlabs en samenwerkingen waarin nieuwe digitale toepassingen worden ontwikkeld en getest.
- We stimuleren kennisdeling en de toepassing van digitale innovaties in verschillende sectoren.
- We versterken de internationale positie van Zuid-Holland als regio voor digitale innovatie.

Verantwoorde digitalisering

- We ondersteunen het mkb bij de toepassing van digitale technologieën in hun bedrijfsvoering via programma's en samenwerkingen, zoals DigitalZH en Digitale Werkplaatsen.
- We stimuleren het gebruik van AI, data, automatisering en robotisering om de arbeidsproductiviteit te verhogen.
- We versterken digitale kennis en vaardigheden en bevorderen de brede toepassing van digitale innovaties.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

Wat willen we bereiken?

De provincie wil een volledige circulaire samenleving in Zuid-Holland bereiken in 2050, wat betekent dat we materialen en producten zo lang mogelijk gebruiken en steeds opnieuw inzetten, zodat we minder (nieuwe) grondstoffen nodig hebben. Als tussendoel wil de provincie dat in Zuid-Holland in 2030 50% minder primaire fossiele grondstoffen, mineralen en metalen gebruikt worden. De provincie werkt aan verschillende inhoudelijke thema's waar zij het verschil kan maken. Dit doet de provincie met een transitieaanpak in samenwerking met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties en groepen die aan de transitie bijdragen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Mede dankzij de inzet van de provincie Zuid-Holland komt de Nationale Conferentie Circulaire Economie (NCCE) naar Zuid-Holland. Dit biedt een goede gelegenheid voor ondernemers, wetenschappers, bestuurders en ambtenaren om elkaar te ontmoeten, kennis te delen en concrete doorbraken te realiseren.

Daarnaast vindt in 2027 de besluitvorming over de nieuwe strategie van Circulair Zuid-Holland plaats in Provinciale Staten. Deze strategie versnelt de circulaire transitie verder. We gaan in 2027 ook aan de slag met de uitvoering van deze strategie

Samen bouwen aan een circulair Zuid-Holland

We willen dat Zuid-Holland steeds meer een circulaire provincie wordt. Om dit doel te bereiken, zetten we in 2027 in op vijf belangrijke onderdelen.

Circulaire innovatie

We ondersteunen bedrijven en organisaties die werken aan nieuwe, circulaire oplossingen. In 2027 betekent dit het volgende:

- We stellen onze subsidieregeling voor doorbraaksubsidies opnieuw open. Hiermee helpen we innovatieve ideeën verder groeien.
- We ondersteunen samenwerkingen in marktketens. Zo worden circulaire technieken echt in de praktijk gebruikt.

Coalities en netwerken

Samenwerking is belangrijk voor een circulaire economie. In 2027 betekent dit het volgende:

- We gaan verder met de bestaande netwerken van circulaire vernieuwers, zoals Biobased Bouwen, de Reparatiecoalitie en ons netwerk voor Circulaire Sloop, Circuit.
- We blijven regionale samenwerkingen ondersteunen, zoals in Zuid-Holland-Zuid en Groene Hart Circulair. Waar nodig steunen we ook nieuwe regio's zoals de Drechtsteden en de Haagse regio.
- We ondersteunen gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten via Circulair Connect (voor ambtenaren) en het Wethouders Netwerk Circulair (voor bestuurders).
- We bouwen verder aan ons netwerk De 100 Bepalende Spelers; het netwerk van leiders (bestuurders en directeuren) van grote bedrijven en organisaties in Zuid-Holland.

Financiering

Verkrijgen van passende financiering is een belangrijk knelpunt bij de opschaling van veel circulaire initiatieven. In 2026 hebben we onderzoek laten doen naar de staat van het financieringslandschap voor circulaire initiatieven. In 2027 gaan we enkele adviezen uit het onderzoeksrapport uitwerken:

- De verkenning van de Circulair Financier Desk: we onderzoeken de beste manier om ondernemers verder te helpen met hun (circulaire) financierings- en overige ondernemersvragen. Uitgangspunt hierbij is dat de behoefte van de ondernemers centraal staat. Dit hoeft geen fysiek loket te zijn.
- Samenstellen van een financieringstafel: een tafel waar financiers gezamenlijk concrete financieringsvragen van circulaire ondernemers behandelen, met als doel om te komen tot een passend en gezamenlijk financieringsaanbod.

Ruimte voor circulaire economie

Ruimte

Voor circulaire initiatieven is ook fysieke ruimte nodig. De provincie wil die ruimte graag bieden aan de circulaire economie. Maar circulaire bedrijvigheid, zowel van nieuwe als bestaande spelers, heeft moeite om in Zuid-Holland voldoende ruimte te vinden. In 2027 betekent dit:

- We werken samen met partners aan regionale strategieën voor de circulaire economie, onder andere in het Groene Hart.
- Op bedrijventerreinen maken we afspraken met partners over het vrijmaken van ruimte voor circulaire bedrijven.

- We onderzoeken de mogelijkheden die we hebben op het gebied van provinciale ruimtelijke instrumenten, zoals omgevingsbeleid en omgevingsverordening. We denken mee over de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke instrumenten.

Circulair gebruik van kritieke grondstoffen

Bepaalde grondstoffen zijn schaars maar heel hard nodig voor kritieke functies in onze samenleving. Denk daarbij aan de gezondheidszorg, energievoorziening, defensie en onze (digitale) infrastructuur. Deze kritieke grondstoffen zijn essentieel voor onze brede welvaart en veiligheid. En daardoor steeds vaker onderdeel van geopolitieke spanningen. Een veel slimmer (her)gebruik van kritieke grondstoffen, bijvoorbeeld uit elektrische voertuigen of windmolens, is onvermijdelijk. In 2027:

- Geven we een vervolg aan het regionale overleg over kritieke grondstoffen, waarin met belangrijke partijen uit onze regio wordt bekeken in welke ketens we hierin stappen vooruit kunnen maken.
- We laten verdiepende studies doen om de knelpunten in deze recyclingketens in kaart te brengen. Zo kunnen we samen met partners praktische oplossingen en nieuwe initiatieven ontwikkelen

Beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

Wat willen we bereiken?

De provincie werkt aan een welvarend en krachtig Zuid-Holland met toekomstbestendige ruimte voor ondernemerschap. Zij geeft ruimtelijk-economisch beleid vorm, zodat het bijdraagt aan brede welvaart voor alle Zuid-Hollanders. Dat betekent dat de transitie naar een duurzame, innovatieve en inclusieve economie versneld wordt. Dit bepaalt in steeds belangrijker mate de ‘*license to operate*’ van bedrijven, en vormt daarmee de voorwaarde voor de keuzes en het bieden van ruimte voor economische activiteiten binnen Zuid-Holland. Een goed vestigingsklimaat met concurrerende, toekomstbestendige bedrijventerreinen, vitale, krachtige en aantrekkelijke stads- en dorpscentra en een sterke kantorenmarkt dragen daaraan bij. Het gaat daarbij om voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit en op de juiste plek. Duurzaamheid, innovatie en inclusiviteit krijgen daarbij voorrang bij de verdeling van de beschikbare ruimte. De provincie werkt daarom aan:

- Concurrerende en toekomstbestendige bedrijventerreinen;
- Concentratie en bundeling van nieuwe detailhandel primair in de centra van wijken, dorpen en steden;
- Juiste kantoor op de juiste plek;
- Selectief vestigingsbeleid voor grote ruimtevragers.

De provincie zet hiervoor verschillende instrumenten in. Zoals het opstellen van regels met betrekking tot de ruimte, maar ook door aanvullende maatregelen als subsidieregelingen, het delen van kennis en informatie, onderzoek, het organiseren van netwerken en het inzetten van ambassadeurs. Omdat de huidige vraagstukken vragen om meer dan (ruimtelijke) regels alleen past de provincie alle vier de vormen van overheidssturing uit het NSOB-kwadrantenmodel voor overheidssturing toe.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie wil zorgen dat er genoeg goede plekken zijn waar mensen kunnen werken. Deze werklocaties moeten op de juiste plek liggen en van goed passende kwaliteit zijn. Om dat te bereiken, doen we het hetgeen bij de onderstaande maatregel staat.

Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

- De vier regio's van samenwerkende gemeenten dienen nieuwe 'planlijsten' voor nieuwe bedrijventerreinen bij ons in. Dit doen zij op basis van onderzoek hoeveel bedrijventerreinen er in de toekomst nodig zijn. Dat heet een behoefteanalyse. De nieuwe planlijsten beoordelen wij en stellen we vast.
- We voeren een plan uit om bestaande bedrijventerreinen beter te benutten. Dat doen we door:

- Het oprichten van een organisatie voor de verplaatsing van bedrijven en vernieuwing van bedrijventerreinen, de zogenaamde Ontwikkelingsmaatschappij beter benutten bedrijventerreinen;
- Twee proefprojecten ('pilot Beter Benutten') te starten met de gemeente Rotterdam en de gemeente Rijswijk;
- De mogelijkheden voor beter benutten van bedrijventerreinen in kaart te brengen.
- We zetten de SPUK-subsidie (Specifieke Uitkering) in om bedrijventerreinen te verduurzamen.
- We voeren de Green Deal 'Werklandschappen van de Toekomst' uit. Dat gaat om het bijdragen aan de vergroening en verduurzaming van 1000 bedrijventerreinen in Nederland.
- We openen een subsidieregeling voor het maken van plannen voor bedrijventerreinen. Zo stimuleren we samenwerking tussen bedrijven en werken we samen aan toekomstbestendige werklocaties.
- We openen een subsidieregeling voor het uitvoeren van plannen voor toekomstbestendige bedrijventerreinen.
- We openen ook een subsidieregeling voor het maken van plannen voor winkelgebieden. Daarmee stimuleren we samenwerking binnen winkelcentra. Zo zorgen we voor sterke winkelgebieden en voorkomen we leegstand.
- We doen onderzoek naar bedrijventerreinen, winkelgebieden en kantoren. We zorgen voor kennisdeling. We verzamelen en kopen data, organiseren masterclasses en voeren proefprojecten uit.
- We analyseren de resultaten van het Koopstromenonderzoek, over koopgedrag van klanten in winkels. Op basis van de resultaten passen we het Omgevingsprogramma aan. Als dat nodig is, dan doen we nieuwe voorstellen om het beleid aan te passen.
- We volgen wat er gebeurt in regionale plannen voor kantoren en bedrijventerreinen, ook wel de regionale kantoren- en bedrijventerreinvisies genoemd.
- We gaan in gesprek met mensen uit de praktijk, zoals parkmanagers en ambassadeurs van bedrijventerreinen. Op basis daarvan nemen we maatregelen om werklocaties sterk en toekomstbestendig te maken en te houden.
- We dragen bij aan ingewikkelde (economische) gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld als er meerdere provinciale belangen meespelen.
- We maken met het Rijk, andere provincies, regio's en gemeenten plannen voor de toekomstige ruimtelijke en economische ontwikkeling van Zuid-Holland, bijvoorbeeld via een landelijke Uitvoeringsagenda 'Ruimte voor Economie' en samenwerking in zogenaamde NOVEX-gebieden.

Beleidsprestatie 4-1-7 Human capital

Wat willen we bereiken?

De aanwezigheid van voldoende en goed opgeleid personeel is een belangrijke randvoorwaarde voor een goed werkende regionale economie en het slagen van de grote veranderingen in de samenleving (energie, circulair, digitalisering). Voor een krachtig Zuid-Holland is het belangrijk:

- dat er genoeg mensen zijn met de juiste kennis en vaardigheden.
- er goed onderwijs is om nieuwe mensen op te leiden en/of anderen dat wat nodig is bij te leren.
- dat er een goed werkende arbeidsmarkt is.

Daarnaast is er een persoonlijk belang voor de mensen die het 'menselijk kapitaal' vormen. Dit noemen we ook wel 'human capital'. Waardevol werk versterkt namelijk de brede welvaart (het welzijn van mensen in brede zin). Werk is tenslotte meer dan inkomen. Het vervult een belangrijke sociale en maatschappelijke functie, en zorgt ervoor dat je de mogelijkheid hebt om je te kunnen ontwikkelen, en dat je deelneemt en bijdraagt aan de maatschappij.

De provincie draagt bij aan het versterken van human capital. Dit doet ze door samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) de Human Capital Agenda Zuid-Holland (HCA) uit te voeren. Hierin zijn meetbare doelen benoemd die nodig zijn om tot die gewenste situatie te komen. Een agenda die inmiddels door meer dan 100

partijen in Zuid-Holland wordt ondersteund. Daarnaast investeert de provincie in een programmateam bij de EBZ, en draagt ze via een provinciale subsidieregeling financieel bij aan concrete projecten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie helpt mee in het versterken van human capital: het beter opleiden en ontwikkelen van inwoners. Samen met de Economic Board Zuid-Holland voeren we de vernieuwde Human Capital Agenda 2025-2030 Zuid-Holland (HCA 2025-2030) uit. Daarin staan duidelijke doelen. Die zijn nodig om te zorgen dat er in de toekomst genoeg goed opgeleide mensen zijn. 125 partners hebben ingestemd met de HCA 2025-2030 en dragen bij aan de uitvoering ervan.

Het ondersteunen van de uitvoering van de Human Capital Agenda Zuid-Holland

- Met de Subsidieregeling Deelakkoorden Human Capital Zuid-Holland ondersteunt de provincie projecten die bijdragen aan de doelen van de Human Capital Agenda. Deze projecten ('deelakkoorden') richten zich op:
 - het om-, her- en bijscholen van 55.000 werkenden en flexwerkers, daarbij 3.000 bedrijven helpen hun arbeid beter in te zetten;
 - het overstappen van 10.000 werkenden tussen bedrijven naar toekomstbestendige beroepen;
 - het activeren van 40.000 mensen om (meer) te gaan werken, met name in technische beroepen (werkzoekenden, deeltijdwerkers en studenten beroepsopleiding);
 - aantrekken en behouden van 1.000 internationale kenniswerkers.
- De provincie betaalt een speciaal programmateam. Dit team werkt bij de EBZ. Het team stimuleert projecten waarmee bedrijven hun werknemers verder kunnen opleiden. Dit noemen we het Doen-spoor. Ook zorgt het team dat bedrijven, overheden en het onderwijs beter samenwerken en kennis en ervaringen uitwisselen. Zo werkt de arbeidsmarkt in de toekomst beter. Dit noemen we het Bouwen-spoor.
- De provincie wil in 2027 subsidie verlenen aan twee nieuwe projecten. Die sluiten aan bij de doelen van de HCA. Daarbij is extra aandacht voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit (mensen kunnen meer werk doen in minder tijd).
- We helpen bedrijven om slimmer te werken door sociale innovatie. Dat betekent dat de inzet van werknemers beter wordt georganiseerd. Ook werken we hiervoor nauwer samen met campussen en fieldlabs in Zuid-Holland.
- We richten ons nog meer op het midden- en kleinbedrijf (brede mkb). We zorgen ervoor dat onze plannen goed passen bij hun dagelijkse praktijk. Ook zorgen we ervoor dat onze communicatie daarop aansluit.
- Vanaf 2027 breiden we de leeromgeving waar partners van de HCA kennis en ervaringen kunnen delen verder uit. Iedereen die meedoet, kan hiervan leren.
- We betalen voor de website Zuid-HollandInZicht.nl. Daarop staat actuele informatie over de arbeidsmarkt in Zuid-Holland waar iedereen gebruik van kan maken.

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur

Het beleidsdoel Erfgoed en cultuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vindt je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 4-2-1 Erfgoed in de leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Bij bescherming van en inspiratie door erfgoed in onze leefomgeving gaat het om structuren, patronen en cultuurlandschappen die door historische ontwikkelingen zijn gevormd. Dit erfgoed bepaalt de identiteit en samenhang van onze leefomgeving. Het gaat hierbij ook om de zorg voor bijzondere objecten als molens en landgoederen, kastelen en kasteelterreinen en hun omgeving. Het draait om de ruimtelijke samenhang.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Wij geven erfgoedadvies bij ruimtelijke ontwikkelingen in door de provincie aangewezen cultuurhistorisch waardevolle gebieden: molenbiotopen, landgoed- en kasteelbiotopen, kroonjuwelen en werelderfgoed. De in 2026 vastgestelde handreikingen voor drie kroonjuwelen zijn een extra hulpmiddel voor gemeenten. Bij ontwikkelingen in de invloedssfeer van werelderfgoed stimuleren wij een Heritage Impact Assessment (HIA). Dit is een onderzoek waarin effecten op erfgoed zorgvuldig worden beoordeeld.
- Wij borgen het landschappelijk erfgoedbelang in de ruimtelijke transitieopgaven. We benutten erfgoed als inspiratiebron voor gebiedsontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit. De Biografie van Zuid-Holland en de daarin genoemde aanbevelingen blijven ons kompas. In de erfgoedlijn maritieme industrie geven we dit vorm in samenwerking met de betrokken partijen.
- Wij werken verder aan provinciale erfgoeddeals. Erfgoeddeals zijn samenwerkingsverbanden die cultuurhistorie, archeologie en cultuur verbinden met ruimtelijke opgaven.
- Wij starten een onderzoek naar de actuele staat van alle molenbiotopen in Zuid-Holland. Een molenbintoop is de directe omgeving van een molen die belangrijk is voor de windvang en het zicht op de molen.
- Wij ondersteunen de transitie van agrarische erven door middel van de ervenconsulent (een expert die eigenaren helpt bij de inrichting van hun erf en landschappelijke kwaliteit), in samenwerking met Zuid-Hollands Landschap en Erfgoedhuis Zuid-Holland.
- Wij vergroten samen met Erfgoedhuis Zuid-Holland de aandacht voor zorgvuldige omgang met historische boerderijlinten. De ontwikkelde handreiking vormt de basis voor het verder ondersteunen van gemeenten bij hun zorgplicht voor de omgeving van monumenten in waardevolle boerderijlinten.
- Wij nemen geactualiseerde begrenzingen van landgoed- en kasteelbiotopen op in het omgevingsbeleid, Geoweb en de Cultuurhistorische Atlas.
- Wij dragen binnen de bestaande samenwerkingsverbanden bij aan het behoud en de beleefbaarheid van Werelderfgoederen Molens van Kinderdijk en de Neder-Germaanse Limes, inclusief kennisdeling, een betere bezoekerservaring, grotere bekendheid en sterkere publieksfuncties.
- Wij verlenen een incidentele subsidie voor de herontwikkeling van het entreeterrein van Werelderfgoed Kinderdijk.

Beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat

Wat willen we bereiken?

Rijksmonumenten en historische windmolens zijn de tastbare verhalen van onze geschiedenis en maken deze geschiedenis beleefbaar. Deze objecten dragen bij aan de identiteit, kwaliteit en leefbaarheid van onze steden en landschappen. De provincie wil dat deze monumenten behouden blijven voor de toekomst. Om hiervoor te zorgen richt de provincie zich op restauratie, herbestemming, verduurzaming en klimaatadaptatie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Om de kwaliteit en rechtsgelijkheid van erfgoedzorg in alle gemeenten te garanderen, houden we interbestuurlijk toezicht (IBT) op gemeentelijke monumentenzorg en gemeentelijke archeologische taken.
- Het Erfgoedhuis Zuid-Holland ondersteunt volgens de gemaakte afspraken de erfgoedsector in Zuid-Holland. Het ondersteunt gemeenten bij het uitvoeren van hun erfgoedtaken.
- Wij werken naar concrete(re) handelingskaders voor erfgoed, monumenten en archeologie in relatie tot klimaatverandering.
- Met doorbraakprojecten in cultuurhistorische centra worden collectieve warmteoplossingen en besparingen gestimuleerd.

Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens

- Met de subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten zorgen we ervoor dat minder rijksmonumenten in Zuid-Holland een achterstand in restauratie hebben. Hierbij is extra aandacht voor kleine rijksmonumenten (fontein, gevelstenen, standbeelden, etc.), agrarisch erfgoed, industrieel erfgoed en religieus erfgoed.
- Met subsidies voor regulier en groot onderhoud van molens én met draaipremies worden kostbaardere restauraties aan molens uitgesteld. Onderhoud en draaipremies dragen bij aan het behoud van de technische staat en aan de zichtbaarheid van deze molens. Door jaarlijks geld beschikbaar te stellen, houden wij de kosten voor de instandhouding van de Zuid-Hollandse molens over de langere termijn zo laag mogelijk, blijven de monumentale waarden behouden en kunnen ze veilig worden opengesteld voor het publiek.
- Met de jaarlijkse subsidie stimuleert Restauratie Opleidingsprojecten (ROP) het vakmanschap in de restauratiemarkt. De ROP stimuleert jonge bouwvakkers om het restauratievak te kiezen door opleidingsplaatsen te organiseren.
- Wij ondersteunen met de jaarlijkse subsidie de Molenviergang Aarlanderveen, zodat deze enige nog werkende molengang in de wereld in stand blijft.
- Met de Erfgoedmonitor en leegstandsmonitor houden we elk jaar bij hoeveel achterstand er is bij rijksmonumenten in Zuid-Holland. De uitkomsten van de monitor worden gebruikt voor de ontwikkeling van beleid en een gerichte aanpak bij de restauratie en herbestemming van rijksmonumenten.
- Onze aanjager herbestemming adviseert, verbindt en begeleidt bij grote en complexe herstemmingsopgaven.
- Wij meten het energieverbruik van de monumentenvoorraad (4-jaarlijks, gestart in 2023) om de CO₂-reductie bij monumenten te monitoren en ontwikkelen een gerichte aanpak voor monumenten met het hoogste energieverbruik.
- We gaan aan de slag met de uitkomsten van het onderzoek naar de waarden die in kaart zijn gebracht met betrekking tot onbeschermde kerken uit de wederopbouw- en Post '65 periode. Binnen het om te vormen Netwerk Religieus Erfgoed zetten we in op bewustwording van de waarde van religieus erfgoed.

Beleidsprestatie 4-2-3 Erfgoed verbindt

Wat willen we bereiken?

Erfgoed is niet alleen belangrijk voor een besef van het verleden, maar geeft ook betekenis aan de samenleving van nu en de toekomst. De provincie wil de Zuid-Hollandse geschiedenis via erfgoedlijnen onder de aandacht brengen van (toekomstige) inwoners en bezoekers van Zuid-Holland.

Sinds 2012 maakt de provincie enkele belangrijke hoofdstukken uit de Zuid-Hollandse geschiedenis beter zichtbaar en beleefbaar door middel van zeven erfgoedlijnen. De (toekomstige) inwoners en bezoekers van Zuid-Holland kunnen hierdoor het erfgoed bezoeken en kennisnemen van de bijbehorende verhalen. Om de erfgoedlijnen voor iedereen beleefbaar te maken richt de provincie zich op inwoners en bezoekers in de volle breedte. De provincie wil partijen die een bijdrage kunnen en willen leveren aan het beschermen, beleven en benutten van het erfgoed rondom de erfgoedlijnen betrekken en verbinden. Erfgoedlijnen zorgen daarmee voor verbinding en participatie zoals opgenomen in het verdrag van Faro.

Omdat erfgoed de mens vertelt waar ze vandaan komt en wie zij is, vindt de provincie het belangrijk dat iedereen ook online toegang heeft tot Zuid-Hollandse archieven, erfgoedcollecties en verhalen.

Zuid-Hollands immaterieel erfgoed (cultuur die je ervaart, zoals gewoontes, verhalen en feesten) verbindt mensen en gemeenschappen van jong tot oud. De provincie vindt dit waardevol. De provincie vindt het belangrijk om de verantwoordelijkheid voor het levend en actueel houden van immaterieel erfgoed bij de gemeenschappen, groepen of individuen die het beoefenen zelf te houden, maar faciliteert en/of ondersteunt het immaterieel erfgoed wel.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Erfgoed Verbindt staat voor het zichtbaar, beleefbaar en toegankelijk maken van het Zuid-Hollandse erfgoed voor inwoners en bezoekers. Via erfgoedlijnen, immaterieel erfgoed en digitalisering verbindt de provincie verhalen, plekken en gemeenschappen met elkaar. Samenwerking, participatie en het doorgeven van erfgoed aan toekomstige generaties staan daarbij centraal.

- De provincie faciliteert immaterieel erfgoed door ondersteuning van erfgoedgemeenschappen via Erfgoedhuis Zuid-Holland.
- Erfgoedinstellingen in Zuid-Holland worden via het Erfgoedhuis Zuid-Holland ondersteund bij digitaliseringsopgaven, onder meer door inzet van een digitale erfgoedcoach (begeleiding bij digitalisering) en een data cleaner (gericht op het verbeteren van de kwaliteit van digitale data). We maken afspraken over continuering en uitbreiding van deze taken.
- We digitaliseren de komende jaren onze papieren archeologische collectie en onze kunstcollectie, zodanig dat informatie hierover duurzaam toegankelijk en herbruikbaar wordt.
- Op basis van een participatietraject binnen opgave erfgoed en cultuur wordt in 2027 jongerenparticipatie structureel ingebed in ons beleid.

Samenwerken bij erfgoedlijnen

- Met het programma Erfgoedlijnen maken we belangrijke hoofdstukken uit de geschiedenis van Zuid-Holland beter zichtbaar en beleefbaar voor inwoners en bezoekers. Dit doen we samen met meer dan 300 partners, georganiseerd rondom de erfgoedtafels. Erfgoedtafels zijn netwerken van partners rondom de erfgoedlijnen.
- Met de subsidieregeling Erfgoedlijnen subsidiëren we in 2027 ongeveer 65 uitvoeringsprojecten. Dit gebeurt mede op advies van de Erfgoedtafels. Deze projecten dragen bij aan de ontwikkeling van de erfgoedlijnen en aan de restauratie van rijksmonumenten binnen de erfgoedlijnen.
- We organiseren één gezamenlijke themabijeenkomst voor de partners op de erfgoedlijnen. Daarnaast wordt op een erfgoedtafel het onderwerp streekgeschiedenis besproken én verbonden aan materieel erfgoed van de erfgoedlijn.
- We maken een start met een netwerkanalyse voor minimaal één erfgoedtafel ter stimulering van de vitaliteit. We betrekken daarnaast jongeren bij de erfgoedtafels, volgend op de uitkomst van het onderzoek naar een jongerenplatform. Fysieke toegankelijkheid voor mensen met een beperking zal (blijvend) worden gestimuleerd.
- We verkennen kansrijke nieuwe erfgoedlijnen.
- Via de Erfgoedlijnen zetten we in op het gebruik van digitale middelen om de verhalen te (blijven) vertellen met bijvoorbeeld podcasts, podwalks, fietsroutes, wandelroutes, VR-presentaties, vlogs, blogs en drone-video's.

Beleidsprestatie 4-2-4 Archeologie beschermen en beleefbaar maken

Wat willen we bereiken?

Archeologie vertelt het verhaal van de geschiedenis onder onze voeten. De provincie beschermt dit bodemarchief zodat ze het kan doorgeven aan de volgende generaties. Want iedere generatie stelt uiteindelijk vanuit haar eigen perspectief vragen aan het verleden en heeft nieuwe onderzoeksmethodes.

De provincie wil archeologische waarden ruimtelijk beschermen (in situ behoud) en haar archeologische vondsten en bijbehorende documentatie bewaren (ex situ behoud). Daarbij wil zij dat deze vondsten voor iedereen toegankelijk zijn. De provincie stimuleert het zichtbaar en beleefbaar maken van archeologie en het betrekken van inwoners en bezoekers van Zuid-Holland bij archeologie. Dit is in lijn met internationale verdragen (Malta en Faro). De provincie wil inwoners en bezoekers daarmee enthousiast maken voor archeologisch erfgoed als onderdeel van hun leefomgeving.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We beschermen archeologische waarden in ruimtelijke ontwikkelingen en gebiedsprocessen. We geven archeologisch advies bij ontwikkelingen in gebieden met archeologische waarden of verwachtingen en ondersteunen gemeenten bij de uitvoering van archeologische taken binnen de Omgevingswet. Ook bevorderen we een goede borging van archeologie in omgevingsvisies, programma's en vergunningverlening.
- We actualiseren de archeologische terreinen van provinciaal belang en versterken de verankering van archeologische waarden in het omgevingsbeleid.
- We onderzoeken de kwetsbaarheid van archeologisch erfgoed in relatie tot klimaatverandering, energietransitie en andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Beschermen, beleven en benutten van archeologische waarden

- In ons archeologisch depot bewaren we ons archeologisch erfgoed. We zorgen voor het professioneel beheren, behouden en toegankelijk maken van archeologische vondsten. Vondsten bewaren we als wettelijke taak voor kennisontwikkeling en voor het bereiken en betrekken van een breed publiek.
- Wij verhuizen in 2029 naar een archeologisch depot dat aan wettelijke eisen voldoet en voldoende ruimte biedt. We bereiden deze verhuizing gefaseerd voor en actualiseren het depotbeleid komende twee jaar zodat dit aansluit op de toekomstige situatie en de eisen aan beheer en toegankelijkheid.
- Wij geven opvolging aan de aanbevelingen uit het Inspectierapport van het Provinciaal Archeologisch Depot Zuid-Holland en versterken de kwaliteit van beheer, bewaarcondities en werkprocessen.
- Wij actualiseren de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie en ontwikkelen nieuwe onderzoekskaders voor actuele archeologische thema's en opgaven.
- We vergroten de zichtbaarheid, beleefbaarheid en publieksparticipatie van archeologisch erfgoed via de subsidieregeling archeologie en samenleving, projecten, erfgoedlijnen, educatie en publieksactiviteiten.

Beleidsprestatie 4-2-5 Cultuur en bibliotheken

Wat willen we bereiken?

Cultuur levert een belangrijke bijdrage aan een leefbare, veerkrachtige, slimme en inclusieve samenleving. Cultuur geeft energie en ontwikkelt talent en creativiteit. Het maakt slim, gezond en vindingrijk. En cultuur verbindt, maakt de leefomgeving aantrekkelijk en geeft identiteit. Daarom zet de provincie zich in voor een goed en gespreid cultuuraanbod in Zuid-Holland en voldoende mogelijkheden voor actief deelnemen aan activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, amateurkunst en talentontwikkeling. Laagdrempelig en toegankelijk voor iedereen.

Zuid-Holland kent grote verschillen in cultuuraanbod tussen stedelijke en landelijke gebieden. Terwijl de grote steden een breed cultuuraanbod hebben, beschikken kleinere gemeenten over minder voorzieningen. Daarnaast zijn er verschillen in deelname aan cultuur tussen inwoners. Dit leidt tot kansenongelijkheid. De provincie wil deze regionale ongelijkheid verkleinen en de toegang tot cultuur te vergroten.

De provincie werkt aan beschikbare en bereikbare openbare bibliotheekvoorziening in Zuid-Holland waar inwoners van Zuid-Holland een plek vinden voor ontwikkeling, ontmoeting, ondersteuning en debat.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Wij stellen de instellingen in de Basisvoorziening Cultuur en Erfgoed via boekjaarsubsidies in staat om gemeenten, onderwijs en andere partijen te ondersteunen bij het toegankelijk maken van cultuur en erfgoed in Zuid-Holland.
- We geven samen met onze partners invulling aan de afspraken in het Meerjarig afsprakenkader Basisvoorziening Cultuur en Erfgoed 2026-2030.
- Wij ondersteunen de twee nationaal erkende bevrijdingsfestivals in Zuid-Holland met een boekjaarsubsidie. Het gaat om het Provinciaal Bevrijdingsfestival en het Haags Bevrijdingsfestival.
- Wij versterken samen met onze partners cultuureducatie op school via het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK).
- Wij voeren bestuurlijk overleg met het Rijk en de Zuid-Hollandse cultuurregio's over de voortgang van de afspraken in het Cultuurconvenant Zuid-Holland 2025-2028.
- Wij werken in IPO-verband aan bouwstenen voor geactualiseerde bestuurlijke afspraken met Rijk en VNG over de rol en taken van provincies en andere overheden in het cultuurbestel (vanaf 2029).
- Wij werken in IPO-verband met de VNG en het ministerie van OCW de Bestuurlijke Afspraken Cultuurbeoefening 2025-2028 verder uit.
- Wij organiseren een wethouder- en beleidsmakerbijeenkomst cultuur en erfgoed.
- Wij stellen Probiblio via een boekjaarsubsidie in staat om de openbare bibliotheken en het bibliotheeknetwerk in Zuid-Holland professioneel te ondersteunen.
- Wij blijven samenwerken en afstemmen met Probiblio, het Rijk, Zuid-Hollandse gemeenten en andere provincies om het landelijk en provinciaal bibliotheeknetwerk te versterken en middelen effectief en efficiënt in te zetten.
- Wij bereiden ons, in overleg met onze partners, voor op de inwerkingtreding van de gewijzigde Wsob en de nieuwe toezichtstaak voor provincies.
- Wij beheren én activeren onze kunstcollectie met tentoonstellingen en publieksprogramma's.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

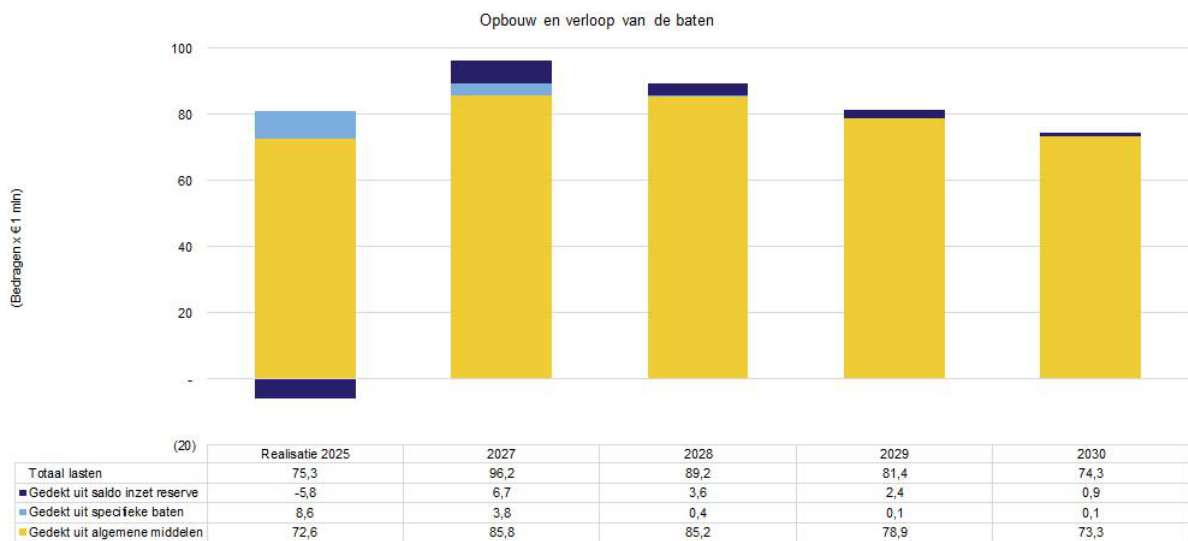
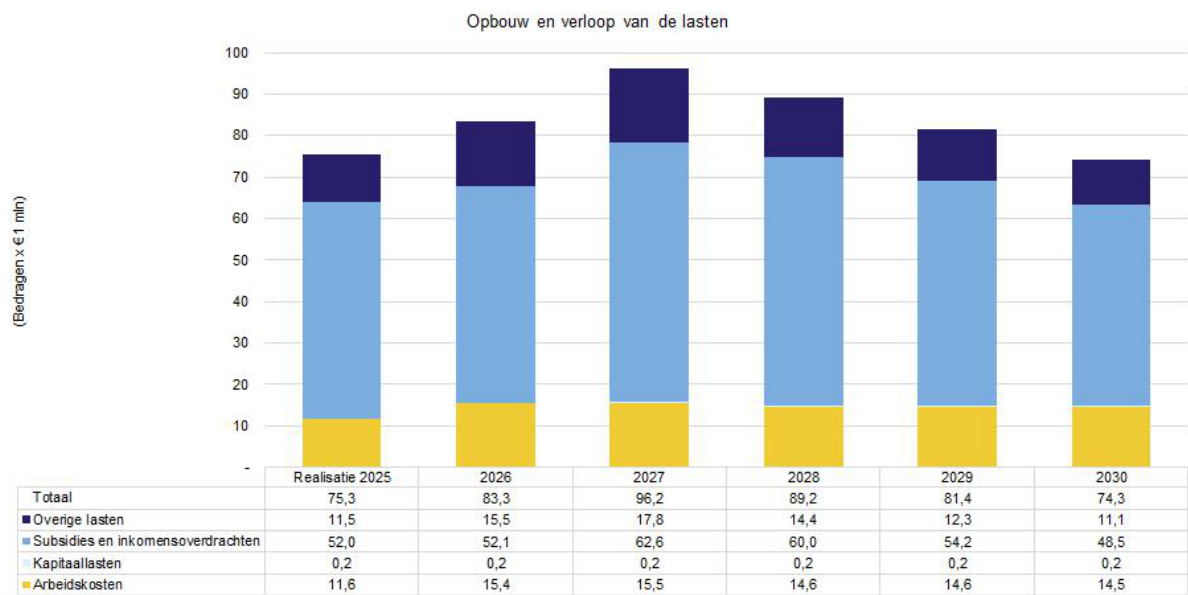
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
4-1-1 Innovatie economie	28.296	27.257	32.005	-1.520	30.485	30.206	28.116	22.949
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	2.667	3.045	3.168	228	3.396	3.389	3.321	3.241
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	2.308	3.789	2.551	0	2.551	2.294	2.275	1.070
4-1-4 Digitale economie	1.739	2.903	2.680	0	2.680	1.844	1.830	1.825
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	4.553	6.772	6.603	0	6.603	6.382	6.297	6.281
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	5.795	7.321	9.165	-6	9.160	8.559	7.697	7.687
4-1-7 Human capital	3.155	3.012	3.584	0	3.584	2.241	1.617	1.371
Totaal beleidsdoel 4-1	48.514	54.100	59.756	-1.298	58.458	54.915	51.154	44.424
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
4-2-1 Erfgoed in de leefomgeving	954	1.021	3.729	0	3.729	1.531	1.522	1.519
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	10.903	12.030	18.987	-2.706	16.281	14.889	11.865	11.285
4-2-3 Erfgoed verbindt	3.757	4.198	5.067	370	5.437	5.061	4.926	4.923
4-2-4 Archeologie beschermen en beleefbaar maken	1.546	1.451	1.716	0	1.716	2.261	1.346	1.592
4-2-5 Cultuur en bibliotheken	9.636	10.484	11.183	-614	10.568	10.564	10.552	10.548
Totaal beleidsdoel 4-2	26.796	29.183	40.682	-2.951	37.731	34.305	30.211	29.868
Totaal Lasten	75.309	83.282	100.438	-4.249	96.189	89.220	81.365	74.292
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
4-1-1 Innovatie economie	-7.607	-2.995	-2.719	-508	-3.227	38	0	0
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	-10	0	0	0	0	0	0	0
4-1-3 Transitie van het havenindustriële complex	-35	0	0	0	0	0	0	0
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	-3	-100	0	0	0	0	0	0
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	-819	-1.577	-466	0	-466	-300	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	-8.474	-4.673	-3.185	-508	-3.693	-262	0	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	-9	0	0	0	0	0	0	0
4-2-5 Cultuur en bibliotheken	-80	-88	-88	0	-88	-88	-88	-88
Totaal beleidsdoel 4-2	-89	-88	-88	0	-88	-88	-88	-88
Totaal Baten	-8.563	-4.761	-3.273	-508	-3.781	-350	-88	-88
Saldo lasten en baten Ambitie 4	66.746	78.522	97.164	-4.756	92.408	88.870	81.277	74.204

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Indexaties € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
-------------------------------------	------------------------

Voor structurele boekjaarsubsidies aan InnovationQuarter, EBZ en de verschillende Greenports wordt indexatie toegepast. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Campusregeling € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De campusregeling 2025 heeft de doelgroep goed weten te vinden. Vanwege die goede resultaten wordt voorgesteld om de beschikbare middelen voor de campusregeling 2026 op te hogen met € 1,8 miljoen, gedekt uit de reserve Life Science and Health (LSH). Dekking ten laste van de reserve LifeScience and Health (LSH).

Kansen voor West € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

Voor het programma 'Kansen voor West' wordt een nieuwe openstelling voorbereid voor 2026. De lasten (€ 1 miljoen) zullen voornamelijk in 2027 en 2028 vallen. Voorgesteld wordt om deze te dekken uit de reserve LifeScience and Health. Dekking ten laste van de reserve LifeScience and Health (LSH).

MIT € 3,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
------------------------------	------------------------

De € 5 miljoen aan provinciale middelen voor de Mkb Innovatieregeling Topsectoren (MIT) 2027 worden verdeeld over de jaren waarop de lastneming wordt verwacht. Er is nog geen duidelijkheid over rijksmiddelen maar de verwachting is dat met de provinciale middelen in ieder geval een plafond wordt afgegeven. Fasering via het begrotingssaldo.

SIR/Intergov regeling 2027 € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De huidige SIR/Intergov regeling loopt in 2026 af. Voor 2027 wordt een nieuwe regeling voorgesteld. De regeling wordt uitgevoerd namens en in samenwerking met meerdere regionale partners. Dekking binnen het programma en ten laste van bijdragen door derden.

Landelijk gebied € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De begrotingsmutaties ZH-PLG 2027 e.v. bestaan inhoudelijk uit het beschikbaar stellen van € 15,3 mln uit de Strategische Reserve Landelijk Gebied voor een pakket ZH-PLG-projecten, het verdelen van deze middelen over nieuw aangemaakte deelprojecten en het actualiseren van de bijbehorende meerjarige kasritmes. Dekking ten laste van de strategische reserve landelijk gebied.

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed Cultuur en toerisme

Restauratie Rijksmonumenten € 2,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
--	------------------------

Een nieuwe inschatting met betrekking tot het subsidieplafond restauratie Rijksmonumenten 2027 heeft geleid tot een nieuwe indeling van lasten over de komende jaren. Fasering via het begrotingssaldo.

Beleidsperspectief cultuur (neutraal)	Nieuw besluit
--	----------------------

Bij Voorjaarsnota 2026 is de claim opgevoerd met betrekking tot het Beleidsperspectief Cultuur over de extra taken die de cultuurinstellingen uitvoeren in het kader van het Beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur en welke middelen hiervoor nodig zijn. Er is € 1,5 miljoen structureel toegekend om nieuwe taken te kunnen uitvoeren. De middelen worden verdeeld over de instellingen.

Indexaties € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor structurele boekjaarsubsidies aan culturele instellingen wordt indexatie toegepast. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Groot onderhoud molens € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
De middelen voor het plafond Groot onderhoud molens 2027 worden doorgeschoven in verband met activiteiten in 2028. Fasering via het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

SIR/Intergov regeling 2027 € 0,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
De huidige SIR/Intergov regeling loopt in 2026 af. Voor 2027 wordt een nieuwe regeling voorgesteld. De regeling wordt uitgevoerd namens en in samenwerking met meerdere regionale partners.	
Baten vallen weg tegen begrootte uitgaven (zie lasten).	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	316	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	7.630	1.397	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	7.946	1.397	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	2.996	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	2.996	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	10.942	1.397	0	0	0	0	0	0
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-353	-318	-110	0	-110	-50	0	0
Groene ambities	-94	0	0	0	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	-1.354	-1.925	-157	0	-157	-106	-73	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	-1.000	-1.200	0	-1.200	-1.200	-1.200	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Life Sciences & Health	-250	-275	-150	-1.375	-1.525	-1.078	-262	-175
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026- 2030	0	-15	-30	-200	-230	-230	-150	-75
Versterking economie	-2.125	-1.690	-1.874	0	-1.874	-694	-694	-694
Totaal beleidsdoel 4-1	-4.175	-5.224	-3.522	-1.575	-5.097	-3.358	-2.379	-944
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-923	-2.017	-1.557	0	-1.557	-267	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	-923	-2.017	-1.557	0	-1.557	-267	0	0
Totaal Baten	-5.098	-7.240	-5.079	-1.575	-6.654	-3.626	-2.379	-944
Saldo mutaties reserves	5.845	-5.843	-5.079	-1.575	-6.654	-3.626	-2.379	-944

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Regionale Ontwikkel Maatschappij InnovationQuarter (IQ)

Zuid-Holland heeft samen met het Rijk, gemeenten en kennisinstellingen (universiteiten en academische ziekenhuizen) aandelen in IQ dat bedrijven in heel Zuid-Holland ondersteunt die bezig zijn met vernieuwing op allerlei gebied. Dat doet IQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. Maar ook door te zorgen voor samenwerking tussen bedrijven en andere organisaties. En door buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland te halen. Het doel is om de economie van Zuid-Holland nog beter te maken. IQ richt zich vooral op Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry.

Vanguard Initiative

Zuid-Holland werkt sinds 2014 samen met buitenlandse overheden en regio's in de vereniging Vanguard Initiative. De vereniging is een netwerk van overheden, bedrijven en universiteiten. Het doel is om de regio's meer invloed te geven op het Europese beleid voor industrie en vernieuwing.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)

Zuid-Holland heeft samen met gemeenten in de Drechtsteden en de gemeenten Rotterdam aandelen en/of (financiële) belangen in de belangrijkste entiteiten binnen ROM-D te weten in ROM-D Holding NV, ROM-D Capital BV en ROM-D Kil III CV. ROM-D ontwikkelt oude en nieuwe bedrijventerreinen in de Drechtsteden. Daardoor wordt de economie sterker en verbetert de werkgelegenheid.

Centrumregeling Limesamenwerking UNESCO Werelderfgoed

Zuid-Holland neemt samen met de provincies Gelderland en Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) deel in de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS). De NLS is een centrumregeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het doel van de samenwerking is om het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes te beschermen en te bewaren. De Neder-Germaanse Limes betekent 'de grenzen van het Romeinse Rijk' in Nederland. In 2021 heeft UNESCO de Neder-Germaanse Limes op de lijst voor Werelderfgoed gezet. De NLS zorgt voor samenwerking om de regels van UNESCO uit te voeren.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 4](#).

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

De beleidsambitie Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren

Wat willen we bereiken?

De provincie is wettelijk verantwoordelijk om bepaalde soorten en leefomgevingen (habitats) te beschermen en in de zogenoemde 'gunstige staat van instandhouding' te brengen, zoals staat vermeld in de EU Vogel- en Habitatrichtlijn, aangevuld met de opgaven die voortvloeien uit de natuurherstelverordening. Aanleg van natuur is hiervoor een belangrijk middel, waarbij de provincie wil bereiken dat een sterk netwerk van natuurgebieden ontstaat, dat bestaat uit kerngebieden en verbindingszones daartussen (het Natuurnetwerk Nederland). Buiten deze natuurgebieden wil de provincie het gebied in goede conditie blijft en duurzaam wordt beheerd, zodat het zijn waarde en functie behoudt. Dit doet zij door aantrekkelijke landschappen en steden te creëren waar, naast andere functies, ook voldoende ruimte is voor natuurwaarden.

Naast dat dit de algehele biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit verhoogt, draagt het ook bij aan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving in Zuid-Holland. Voor de aanleg van natuur neemt de provincie de leiding. Ze stelt zich hierin op als verbinder tussen lokale partijen om te komen tot samenwerking.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

- Het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) werkt verder met de integrale gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied. Met deze aanpak werkt het ZH-PLG mee aan het bereiken van de beleidsdoelen voor natuur, stikstof, klimaat, landbouw en water.
- De noodzaak om door te pakken groeit door een aantal factoren:
 - De rechterlijke uitspraken over stikstof
 - De naderende deadlines voor wettelijke doelen.
 - De ambities en ontwikkelingen vanuit het Rijk.
 - Onduidelijkheid of er extra geld vanuit het Rijk komt.
- Samen met andere overheden en maatschappelijke partners werken we de gebiedsplannen en projecten uit in concrete gebiedsuitvoeringsagenda's voor de deelgebieden. In een uitvoeringsagenda staat een toekomstbeeld op gebieds- of polderniveau, de aanpak met concrete, integrale maatregelen voor prioritaire opgaven en benodigd instrumentarium.
- In 2027 gaan we door met het uitvoeren van het groeiende ZH-PLG projectportfolio. Onderdeel van het portfolio is het Maatregelenpakket ZH-PLG, waarvoor Rijksmiddelen zijn ontvangen. Ook zijn inmiddels vanuit de "Strategische reserve landelijk gebied" middelen toegekend voor het realiseren van -projecten uit de gebiedsplannen.
- De aankomende jaren gaan meer realisatievermogen van de provincie vragen. Dit betekent dat we onze uitvoeringskracht in het landelijk gebied gaan vergroten. Om de uitvoering van projecten te versnellen werken we met een doorbraakaanpak.

Digitalisering

We ontwikkelen digitale producten om data en informatie te delen en beter te benutten voor de opgaven water, klimaat, natuur en landbouw. In 2027 werken we aan:

- De verkenning van mogelijkheden voor nieuwe digitale informatieproducten om de beleidscyclus te ondersteunen.
- De (door) ontwikkeling van digitale informatieproducten die aansluiten bij de behoeften. Voorbeelden van informatieproducten zijn de gebiedsviewer en de KRW-monitor. De gebiedsviewer is een hulpmiddel voor de gebiedsprocessen waarin informatie over bijvoorbeeld grondgebruik, bodemgesteldheid, natuur en waterhuishouding is opgenomen. De KRW-monitor laat zien hoe het staat met de KRW-doelen, chemische en ecologische waterkwaliteit in de belangrijkste Zuid-Hollandse grond- en oppervlaktewateren.

Realiseren begrensde (nieuwe) natuur

- We richten in 2027 circa 500 hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in als nieuwe natuur. We maken afspraken met de grondeigenaren over de gronden die we daarvoor nodig hebben. Voor een deel richten zij zelf gronden in als natuur. Voor een deel verwerft de provincie de grond of ruilt deze met andere gronden die van de provincie zijn. Voor de gronden worden inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd voor de uitvoering. De daadwerkelijke (start van de) uitvoering van de inrichtingsmaatregelen loopt in fases. Samen met de grondeigenaren en gebiedspartners werken we de realisatiestrategie per regio verder uit en starten we de planologische procedures. Dat gebeurt op basis van het door Provinciale Staten (PS) vastgestelde [NNN-handelingskader \(link\)](#) en het [PS besluit 'volledige schadeloosstelling' \(link\)](#).
- De provincie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het natuur-en recreatiegebied Buitenland van Rhoon. Dat doen we in opdracht van het Rijk en met middelen uit het project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR). Volgens het Streefbeeld Buitenland van Rhoon komt er uiteindelijk in het 600 hectare grote gebied akkernatuur en recreatie. De Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon (GC) krijgt een subsidie van de

provincie voor de inrichting en het beheer van het gebied. In 2027 wordt circa 13 hectare aan natuurmaatregelen voorzien, ingericht en in beheer genomen (volgens het Meerjarenplan van de GC). Met Buitenland van Rhon realiseren we natuurvriendelijke oevers, bloemrijke akkerranden en heggen voor onder andere akkervogels en insecten. Ondernemers kunnen de (pacht)gronden op zodanige wijze benutten, dat er ook ruimte blijft voor bijvoorbeeld bijzondere plantensoorten, insecten en akkervogels. Ondernemers krijgen ruimte om te experimenteren met andere gewassen zoals teunisbloem en haver. Ook werken we aan het aanleggen van wandelpaden en plekken waar mensen de natuurlijke omgeving kunnen ervaren en beleven. In 2027 wordt circa 4 kilometer wandelpad aangelegd, evenals een aantal belevingsplekken. Sommige eigenaren richten hun grond zelf in als (landbouwinclusieve) natuur (zelfrealisatie). Als zij dat niet willen, koopt de provincie de grond. Ook werkt de provincie aan de verdere planuitwerking van de recreatieve entrees van het gebied (recreatieve poorten).

Versterken natuur- en landschapswaarden

De provincie wil met het versterken van de natuur- en landschapswaarden de biodiversiteit buiten de grenzen van het NNN vergroten. Het versterken van deze waarden kan zowel in het landelijk gebied als in de stad plaatsvinden. De focus ligt op verbeteren van leefgebieden van iconsoorten en boerenlandvogels en de aanleg van groenblauwe dooradering en bos en bomen.

Iconsoorten

We verbeteren leefgebieden van iconsoorten door:

- Het openstellen van de subsidieregeling 'Realisatie leefgebied iconsoorten'. Hiermee steunen we initiatieven uit de samenleving die de biodiversiteit versterken. Iconsoorten zijn dieren en planten die representatief zijn voor een bepaald leefgebied. Landschapselementen die hiermee worden aangelegd zijn bijvoorbeeld bomen, heggen, oevers en poelen.
- We vergroten bekendheid en draagvlak door:
 - Het maken en delen van informatiebladen voor onze partners. Daarin staat informatie over de maatregelen voor iconsoorten uit stedelijk en landelijk gebied en over het versterken van hun leefgebieden.
 - Het delen van kennis en informatie over ontwikkelingen van soorten en soortenbeleid met partners zoals gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten.
 - We brengen onze iconsoortenaanpak verder onder de aandacht via beeldverslagen, actieve verspreiding van rapporten en infobladen en in netwerkbijeenkomsten.
 - We zorgen dat we beter zicht krijgen op de effecten van maatregelen door te werken aan een monitoringplan voor iconsoorten.
- Specifiek voor bestuivers stimuleren we het bestuiver-vriendelijk inrichten van Zuid-Hollandse landschappen via het Bijenlandschap. Dat doen we samen met alle Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten. We maken campagnes voor inwoners en voor gemeenten en waterschappen. Ook werken we aan proefgebieden waar lokaal de terreinen worden ingericht voor bestuivers (zoals bijen) en andere soorten.

Boerenlandvogels

We werken aan verbetering van de staat van instandhouding van de populatie boerenlandvogels. Dat doen we als volgt:

- We verbeteren leefgebieden door:
 - een subsidieregeling voor maatregelen open te stellen om nesten en kuikens van boerenlandvogels beter te beschermen tegen roofdieren (predatiebeheer) en doen onderzoek naar de overleving van weidevogelkuikens op maisland.
 - subsidie te geven aan de vrijwilligersorganisatie de [Groene Motor \(link\)](#) om hen te ondersteunen. Met de subsidie kunnen de vrijwilligers materiaal aanschaffen en hun kennis van weidevogels verder ontwikkelen.
 - maatregelen te nemen op provinciegronden om deze grond geschikt te maken voor weidevogels.

- We vergroten kennis en draagvlak door:
 - organiseren van activiteiten, waaronder een provinciale kennisdag voor alle betrokken partijen (agrarische collectieven, boeren, terreinbeherende organisaties, weidevogelvrijwilligers).
 - ondersteunen agrarische collectieven als ze hun beschermingswerk willen uitbreiden, verder ontwikkelen en/of professionaliseren.
 - meerjarig onderzoek naar de overleving van gruttokuikens.

Groenblauwe dooradering

Groenblauwe dooradering gaat over het toevoegen van natuur en water in het landschap. Denk aan sloten, oevers, heggen, bomenrijen en bloemrijke randen. Dat helpt de waterkwaliteit, het klimaat en de biodiversiteit. Daartoe doen we het volgende:

- We werken aan het beleidskader 'Groenblauwe dooradering' (GBDA), waarbij we aansluiten op landelijk beleid. Daarbij kijken we ook vooruit op de uitrol van dit beleid, ten aanzien van de aspecten realisatie, beheer en bestendiging.
- We adviseren op verschillende GBDA-initiatieven die uit de gebiedsprocessen ZH-PLG zijn voortgekomen en werken concrete plannen voor de groenblauwe dooradering (vanuit de gebiedsprocessen ZHPLG) verder uit voor het Westland, Alblasserwaard, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en Boskoop. We ondersteunen de uitvoering hiervan en stellen de nieuwe subsidieregeling GBDA hiervoor open.
- We werken mee aan een systeem dat landelijk wordt ontwikkeld om GBDA te monitoren.

Bos en bomen

Bossen en bomen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan onze provinciale opgaven zoals recreatie, gezondheid, CO2 opslag, biodiversiteit, klimaatadaptatie (tegengaan hittestress en opvang overmatige neerslag) en verduurzaming van de landbouw. De aanleg van bos en bomen is dus naast dat het een leefgebied vormt voor meerdere iconsoorten en beschermde soorten, ook nodig voor vele andere opgaven. Daartoe

- stellen we de subsidieregeling 'Meer bos in Zuid-Holland' open voor de financiële ondersteuning van bosuitbreiding door grondeigenaren, waaronder gemeenten.
- geven we subsidie voor bosuitbreiding en voor het verbeteren van bestaand bos in recreatiegebieden.
- onderzoeken we waar kansen liggen voor aanleg van bos en hebben we bosmakelaars die bij zowel bekende als nieuwe initiatieven helpen om plannen te maken, subsidies aan te vragen en ondersteunen bij de uitvoering van bosuitbreiding.
- werken we samen met MeerBomenNu van Urgenda om de aanplant van individuele bomen bij particulieren te stimuleren. stimuleren we initiatieven voor aanleg van voedselbossen en agroforestry. Agroforestry gaat over het combineren van bomen en struiken met andere landbouwactiviteiten. We werken hierin samen met de opgave landbouw. Deze onderdelen passen ook onder de subsidieregeling "Realisatie leefgebied iconsoorten", zoals benoemd onder iconsoorten.

Beleidsprestatie 5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de plant- en diersoorten die van nature voorkomen binnen de provinciegrenzen behouden. Dit doet zij door het ondersteunen van goed beheer van de natuur, door de kwaliteit van natuurgebieden te verbeteren en deze gebieden te beschermen via regels en plannen. In het landelijk en stedelijk gebied treft de provincie maatregelen om de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening te halen, de natuur gezond te houden en de natuur op landbouwgrond te verbeteren. Belangrijke weidevogelgebieden worden door de provincie door regels beschermd (dit noemen we planologisch). Daarnaast stimuleert zij initiatieven voor verdere versterking van de kwaliteit. Ook gebieden met bomen of bos (zogenoemde houtopstanden) worden planologische beschermd.

De provincie wil dat er een gezond evenwicht is tussen de verschillende soorten wilde dieren. Bij het beheren van dit evenwicht wordt zorgvuldig gekeken naar de belangen van natuur en de samenleving. Als het nodig is, neemt de provincie maatregelen. Bijvoorbeeld om planten en dieren te beschermen, voor de veiligheid van mensen, voor de volksgezondheid of om schade aan landbouw en andere belangrijke zaken te voorkomen. Daarnaast geeft de provincie vergoedingen voor schade veroorzaakt door wilde en beschermde dieren. De provincie werkt aan het voorkomen en aanpakken van schadelijke planten en dieren uit andere landen (exoten). Dit doet ze door ze te voorkomen, weg te halen of onder controle te houden. Als deze soorten schade veroorzaken aan beschermde planten en dieren, of aan de economie of gezondheid van mensen, neemt de provincie maatregelen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Natuurmonitoring

- Door de ontwikkeling van de natuur goed in de gaten te houden (monitoring), kunnen we op tijd maatregelen nemen en onze natuurdoelen halen. Daarom volgen we weidevogels, vegetatie (begroeiing van planten) en winterwatervogels via langjarige meetnetten. Met deze meetnetten verzamelen we jaar op jaar gegevens over planten en dieren, om op de lange termijn veranderingen te kunnen volgen.
- In de beschermde natuurgebieden onderzoeken we de natuurkwaliteit door te monitoren hoe het gaat met de planten en dieren die daar leven. Zo kunnen we veranderingen volgen. Op basis daarvan bepalen we wat nodig is om de natuur te beschermen en verder te verbeteren. We doen dit samen met de grondeigenaren en beheerders.
- Voor het Natuur Netwerk Nederland (NNN) hebben we een dashboard in de vorm van een kaartviewer met de SNL- natuurkwaliteit. Dit is gebaseerd op een (landelijk) gestandaardiseerde werkwijze en geeft een (globale) indruk van de natuurkwaliteit in de gebieden. We gebruiken dit om (ook met behulp van de achterliggende gegevens) in gesprek te gaan met de terreinbeheerders en tijdig bij te sturen als verbeteringen nodig zijn. Link: geo.zuid-holland.nl/data/natuur/snlbeo/natuur_landschapsbeheer.html
- We kijken in de natuurgebieden die nieuw zijn ingericht, of de natuur zich goed ontwikkelt. Als dat nodig is gaan we in overleg met de beheerder over tot aanpassingen van het beheer.
- Digitalisering en het beheren van data worden steeds belangrijker. We zorgen ervoor dat gegevens goed worden opgeslagen, makkelijk toegankelijk zijn en eenvoudig gedeeld kunnen worden.
- We doen actief mee aan het landelijke Verbeterprogramma VHR-monitoring (VVM). Dit programma helpt om natuurmonitoring, informatie en rapportage in Nederland beter te maken. Samen met andere provincies kijken we wat nodig is voor de vereiste monitoring uit de Natuurherstelverordening. We maken hierover afspraken met het Rijk.
- Ook in 2027 wordt de informatie uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) voor iedereen beter toegankelijk. Hiervoor werken de twaalf provincies samen in een gemeenschappelijke regeling om het beheer van de NDFF goed te organiseren. De provincie Zuid-Holland helpt hierbij met ecologisch, juridisch en financieel advies om het proces soepel te laten verlopen.

Beschermen natuur en soorten

Vergunningverlening, toezicht en handhaving op activiteiten die de natuur betreffen

- We verbinden natuurbescherming aan maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energie en drinkwateropgave. Dit doen we door bijvoorbeeld gemeenten te ondersteunen bij het maken van soortenmanagementplannen, waarin het ecologisch onderzoek en te nemen maatregelen op gebiedsniveau staan beschreven. Ook stellen we hiervoor subsidie beschikbaar aan gemeenten.
- We voeren in samenwerking met ODH maatregelen door om het vergunningenproces effectiever en sneller te laten verlopen en richten dit meer in op het daadwerkelijk verbeteren van de leefgebieden van populaties beschermde soorten.

- We geven opdracht aan de omgevingsdiensten Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid voor het uitvoeren van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) voor ontwikkelingen die dieren en planten kunnen schaden.

Planologische bescherming

- Goede bescherming van de bestaande natuurgebieden en beschermd weidevogelgebied is noodzakelijk. Ook in 2027 blijven we ruimtelijke ontwikkelingen toetsen op de effecten op de natuur. Als schade aan natuur of beschermd weidevogelgebieden niet kan worden voorkomen, zorgen we dat deze schade op een goede manier wordt gecompenseerd.

Invasieve exoten

Invasieve exoten zijn soorten die van oorsprong niet in ons land voorkomen en die andere soorten verdringen. Ze hebben daardoor een negatief effect op de biodiversiteit.

- We bestrijden invasieve exoten waarvoor de provincie een eliminatie-plicht (verwijderingsplicht) heeft en we voeren beheersmaatregelen uit voor invasieve exoten waarvoor de provincie een beheersverplichting heeft.
- Dit doen we door het geven van opdrachten aan terreinbeheerders of verlenen van vergunningen en we ondersteunen medeoverheden en terreinbeheerders met het verwijderen van exoten door middel van subsidie.
- We werken aan een aanpak om de kleine waterteunisbloem op Tiengemeten terug te dringen. Daarnaast worden maatregelen getroffen om te voorkomen dan wel te beperken dat de plant zich verder verspreid in het Natura 2000-gebied Haringvliet.
- We leveren kennis en informatie voor de Natura 2000-beheerplannen en de aanpak drukfactoren rondom Natura 2000 gebieden over de bestrijding en het beheer van invasieve exoten.
- We onderhouden contacten met organisaties die natuurterreinen beheren (TBO's) en met andere overheden over de bestrijding en het beheer van invasieve exoten.

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

- We geven een tegemoetkoming voor schade aan landbouwgewassen die wordt veroorzaakt door in het wild levende inheems beschermde dieren. Dat loopt via de uitvoeringsorganisatie BIJ12.
- We werken aan manieren om de landbouwschade die wordt veroorzaakt door inheems beschermde dieren te beteugelen.
- We werken aan manieren om veiligheidsrisico's veroorzaakt door inheems beschermde dieren op te voorkomen dan wel te beperken, door het afgeven van onder meer vergunningen voor faunabeheer.
- We werken aan manieren om de schade veroorzaakt door in het wild levende dieren aan flora en fauna te voorkomen dan wel te beperken door het afgeven van onder meer vergunningen voor faunabeheer. We toetsen en keuren de faunabeheerplannen goed die de Faunabeheereenheid (FBE) vaststelt.
- We verlenen we subsidies aan de Faunabeheereenheid en aan Wildbeheereenheden (WBE's) voor de uitvoering van hun wettelijke taken als het gaat om de uitvoering van het faunabeheer. Daaronder valt onder andere het opstellen van en uitvoeren van faunabeheerplannen
- We bewaken het behoud van de soorten flora en fauna. We toetsen of de afweging van belangen door de Faunabeheereenheid en de FBE's in het faunabeheer op een goede manier is gebeurd.
- We behandelen bezwaar- en beroepsprocedures tegen de goedgekeurde besluiten, binnen de wettelijke termijnen.

Beheer van begrensd en agrarische natuur

We zorgen ervoor dat de bestaande natuurgebieden, zowel NNN als Natura 2000, worden beheerd, zodat deze bijdragen aan de landelijke natuurdoelen. Door middel van agrarisch natuurbeheer wordt bijgedragen aan de natuurdoelen in het landelijk gebied.

Natuurbeheerplannen

- Elk jaar werken we het Natuurbeheerplan Zuid-Holland bij. In dit plan beschrijven we voor welke natuurdoelen we (agrarisch) natuurbeheersubsidie kunnen verlenen aan grondeigenaren en agrariërs, zoals voor weidevogels, groenblauwe dooradering. Daarnaast staat in het Natuurbeheerplan Zuid-Holland op kaart aangegeven voor welke doelen er binnen het NNN natuurontwikkeling of een kwaliteitsimpuls gesubsidieerd kan worden.
- De Natura 2000-beheerplannen hebben een looptijd van 6 jaar. In 2027 worden de laatste beheerplannen geactualiseerd, zodat we voor alle Natura 2000 gebieden waarvan de provincie voortouwnemer is, weer een actueel beheerplan hebben. Vervolgens krijgen de Natura 2000-beheerplannen elke 2 jaar een APK.

Beheer NNN en Natura 2000

- We werken samen met grondeigenaren en beheerders om onze natuurdoelen te halen. We willen de natuurgebieden in stand houden en verbeteren waar dat kan. We subsidiëren regulier natuurbeheer via de subsidieregeling SNL.
- We voeren voortgangsgesprekken met beheerders. We gebruiken daarbij de uitkomsten van monitoring en kwaliteitsbeoordelingen van het NNN. In de gesprekken wordt de kwaliteit van de natuur en het natuurbeheer besproken. Als nodig worden afspraken gemaakt over maatregelen ter verbetering van de natuurkwaliteit en benodigde aanpassingen van het beheer. Waar dat noodzakelijk is, geven we subsidies aan grondeigenaren binnen het NNN voor het uitvoeren van aanvullende maatregelen, zoals bijvoorbeeld natuurherstelprojecten, om de kwaliteit te verbeteren. De meer complexe maatregelen waarvoor een gebiedsproces nodig is, werken we verder uit via het ZH-PLG.
- Voor de Natura 2000-gebieden zijn de natuurherstelmaatregelen beschreven in de Natura 2000-beheerplannen. We voeren regelmatig gesprekken met de terreineigenaren over de voortgang van de uitvoering van deze natuurherstelmaatregelen. Via verschillende subsidieregelingen (SKNL en SNZH) voeren we kwaliteitsimpulsen uit voor kwaliteitsverbetering van de natuurgebieden.

Natuurbrandbeheersing

- Om Zuid-Holland beter voor te bereiden op het voorkomen van onbeheersbare natuurbranden wordt in 2027 een provinciaal plan opgesteld voor Natuurbrandbeheersing op basis van de afspraken hierover met het Rijk. Samen met de veiligheidsregio's, gemeenten, natuurbeheerders en andere belanghebbenden wordt uitwerking gegeven aan een provinciaal kader, samenwerking en borging van deze nieuwe beleidsopgave in het omgevingsbeleid. Onderdeel van het provinciaal plan is het benoemen van risicogebieden waarvoor een verdere aanpak en maatregelen worden bepaald.

Aanpak drukfactoren Natura 2000

- We werken aan een uitvoeringsplan per Natura 2000-gebied voor de brede en integrale aanpak van drukfactoren en nemen maatregelen die voortkomen uit deze uitvoeringsplannen. Op dit uitvoeringsplan zit een uitvoerig participatietraject met de betrokken partners.
- We adviseren op verschillende maatregel initiatieven die uit het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) naar voren komen voor de vermindering van drukfactoren.
- We sluiten aan op bestaande subsidieregelingen van rakende beleidsopgaven en breiden deze zo nodig uit, zoals de subsidieregeling voor het verwijderen van invasieve exoten.
- We onderzoeken het hydrologische systeem in en rondom Natura 2000-gebieden, om beter te begrijpen waar de knelpunten rondom hydrologie vandaan komen. Dit doen we volgens de landelijke vereisten die hieraan worden gesteld.
- We werken de beleidskaders verder uit voor de aanpak van drukfactoren, dit doen we samen met andere beleidsopgaven zoals invasieve exoten en externe partners. De uiteindelijke borging van deze beleidskaders gaat landen in het Omgevingsbeleid. We sluiten hierbij aan en leveren input op de kaders die vanuit het Rijk worden opgesteld.

- We onderzoeken welk instrumentarium we missen voor het effectief en efficiënt verminderen van bepaalde drukfactoren en ontwikkelen zo nodig missend instrumentarium.

Agrarisch natuurbeheer

- We werken samen met agrarische collectieven aan de natuurdoelen in het landelijk gebied. Hiervoor stellen we de subsidieregeling Agrarisch natuurbeheer (ANLb) open waarmee we activiteiten die boeren uitvoeren voor natuur- en landschapsbeheer, zoals voor weidevogels en groenblauwe dooradering, waterkwaliteit en klimaat, worden vergoed.

Programma Natuur

- Met het Programma Natuur verbeteren we kwetsbare natuurgebieden (Natuur 2000). Het gaat vooral om natuur die schade ondervindt van te veel stikstof. De provincie heeft (herstel)plannen ingediend bij het Rijk. Het Rijk heeft daarvoor geld beschikbaar gesteld voor een tweede fase die loopt van 2026 tot en met 2032.
- We gaan verder met de uitvoering van maatregelen voor de tweede fase. Dat doen we onder andere door een subsidieregeling voor terreinbeheerders open te stellen voor maatregelen uit de Natura 2000-beheerplannen die als doel hebben om de condities van stikstofgevoelige natuur te verbeteren.
- Met de tweede fase Programma Natuur worden aankopen met volledige schadeloosstelling mogelijk gemaakt in de daarvoor aangewezen NNN-gebieden Binnenduinrand van Goeree, Schapengors en Westveen.

Integrale versterking Nationale parken

Mensen moeten van natuur kunnen genieten, maar kwetsbare natuur moet ook beschermd blijven. Binnen de nationale parken wordt in beeld gebracht wat er nodig of wenselijk is voor een goede balans daarin en wordt de verbinding gelegd met de provinciale opgaven die (kunnen) bijdragen aan de doelstellingen van de nationale parken. Hierbij werkt de provincie samen met de provinciale partners zoals de Nationale Parken, terreinbeheerders, gemeenten, waterschappen, ondernemers en belangenvertegenwoordigers en ondersteunen we de werkorganisaties van Nationaal Park Hollandse Duinen en Nationaal Park de Biesbosch zowel financieel als organisatorisch.

De maatregelen waaraan de provincie werkt vallen ook samen met andere doelen in de provinciale begroting (zie Beleidsdoel 7-2). De maatregelen zijn heel verschillend:

- Het werken aan het verspreiden van recreatie. Daarvoor zorgen we dat sommige gebieden toegankelijker zijn dan anderen en gebruiken we toegangspoorten en recreatieve routes.
- We ontwikkelen aantrekkelijke plekken die buiten de meest kwetsbare natuur liggen.
- We gebruiken campagnes om mensen bewust te maken van kwetsbare natuur.

Beleidsprestatie 5-1-3 Natuurinclusieve transitie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil natuur meenemen in al haar ruimtelijke ontwikkelingen, zodat biodiversiteit behouden en versterkt kan worden. Natuur stopt immers niet bij de grens van natuurgebieden. Natuurinclusieve ruimtelijke ontwikkeling draagt bij aan het oplossen van veel provinciale uitdagingen (bodemdaling, verzilting, verdroging, afname biodiversiteit). Ook is het een randvoorwaarde voor een voldoende sterk ecologisch systeem, zodat aan (inter)nationale afspraken (natuur, stikstof, klimaat, fijnstof) wordt voldaan.

Door biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema onderdeel van ons handelen te maken, werken we aan een aantrekkelijk, natuurinclusief en toekomstbestendig Zuid-Holland. Dan ontstaat zowel meer ruimte voor flora en fauna, als voor het oplossen van maatschappelijke problemen. De provincie wil met medeoverheden en kennisinstellingen het concept basiskwaliteit natuur verder ontwikkelen om te natuurinclusieve transitie te bevorderen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We gaan verder met de uitvoering van de Groeiagenda Natuurinclusief Zuid-Holland 2024-2027. Met de agenda willen we bereiken dat 'natuurinclusief' onderdeel wordt van andere opgaven zoals bijvoorbeeld waterkwaliteit, landbouw en verstedelijking.
- We verkennen wat een goede vervolgstراتيجية zou kunnen zijn voor het versnellen van de transitie die nodig is voor een natuurinclusieve samenleving in 2050.
- We werken met het Rijk en andere partners aan de Nationale Agenda Natuurinclusief 3.0.
- We bouwen verder aan een stevig bestuurlijk netwerk met gemeenten en andere stakeholders in Zuid-Holland om natuurinclusief in de praktijk te versnellen.

Bevorderen basiskwaliteit Natuur voor een natuurinclusief en gezond Zuid-Holland

Het Kennisprogramma Basiskwaliteit Natuur (BKN) gaat over algemene dier- en plantsoorten in landelijk en stedelijk gebied. Als in deze gebieden de kwaliteit van de leefomgeving op orde is, profiteert alle natuur daarvan mee - ook zeldzame soorten in natuurgebieden. Het BKN wordt verder ontwikkeld. Dat gebruiken we in ons voordeel. We bekijken hoe de ontwikkeling van het BKN kan bijdragen aan de verschillende thema's en ontwikkelen een handboek voor gemeenten over de toepassing van BKN in de praktijk.

Ontwikkelen natuurinclusief kennis- en instrumentarium

- We onderzoeken wat natuurinclusief werken belemmert en hoe we knelpunten kunnen oplossen.
- Voor de belangrijkste onderwerpen brengen we mensen en organisaties bij elkaar, zodat zij kennis en ervaringen kunnen delen.

Realiseren van natuurinclusieve inspiratielocaties

- We verzamelen en delen goede voorbeelden van natuurinclusief werken via de website en twee keer per jaar een uitgave van het magazine 'De Groene Omslag'.
- We verstrekken subsidie aan de VP-Delta proeftuin 'de Natuurbuurt' op het terrein van de TU-Delft (the Green Village) gericht op testen en opschalen van natuurinclusieve innovaties in stedelijk gebied.

Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie

Wat willen we bereiken?

Het terugbrengen van stikstof (zowel ammoniak als stikstofoxiden), heeft als doel om de neerslag van stikstof op de natuurgebieden te verminderen en daarmee bij te dragen aan natuurherstel. De provincie heeft als doel om de uitstoot van ammoniak uit de landbouw sterk te verlagen om zo bij te dragen aan het landelijke doel om de uitstoot 42-46% terug te brengen in 2035 ten opzichte van 2019. Ook draagt de provincie bij aan de landelijke doelstellingen voor het verminderen van stikstofoxiden van 50% voor de industrie en 50% voor de mobiliteit (inclusief bouw) in 2035 ten opzichte van 2019. De provincie onderzoekt de mogelijkheden om richting 2035 de vermindering van uitstoot op bedrijfs- dan wel op gebiedsniveau te kunnen borgen. Op deze wijze wil de provincie in de toekomst de uitstoot van ammoniak geborgd verminderen.

Daarnaast is het voor de provincie belangrijk om maatschappelijke ontwikkeling mogelijk te blijven maken. Om de stikstofproblematiek op te lossen werkt de provincie samen met regionale partners.

Deze inzet wordt in het omgevingsprogramma verder uitgewerkt en verloopt langs de volgende lijnen:

1. Ammoniak (NH₃) verminderen voor natuurherstel;
2. Stikstofoxiden (NO_x) verminderen voor natuurherstel;
3. Ontwikkelingen mogelijk houden door vergunningverlening, waaronder helpen bij de legalisatie van PAS-melders.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Met het Stikstoffonds (ca. € 20 miljard) richt het nieuwe kabinet zich, zoals aangekondigd in de Rijksbrief “Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof” van 26 juni jl., op het realiseren van structurele stikstofreductie, het herstellen van natuur en het creëren van ruimte voor economische ontwikkeling. Het fonds financiert onder andere maatregelen zoals innovatie in de landbouw, verduurzaming van bedrijven en vrijwillige beëindiging van hoge uitstoters. Daarnaast ondersteunt het gebiedsgerichte aanpakken rond kwetsbare natuur en de transitie naar een toekomstbestendige landbouw. Het doel is om juridisch houdbare emissiereducties te bereiken en zo vergunningverlening weer mogelijk te maken. Naar aanleiding van de Rijksbrief en aankondiging van het Stikstoffonds is de verwachting dat er in de komende periode aanvullende inzet nodig zal zijn voor de provinciale uitwerking van het maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof.

Ammoniakreductie voor natuurherstel

- De provincie bekijkt hoe de uitstoot van ammoniak in de landbouw minder kan worden. Het kabinet heeft in de Rijksbrief van 26 juni 2026 aangekondigd te komen met bedrijfsspecifieke emissienormen voor zowel melkveehouderij (norm per fosfaatrecht van 0,164 kg NH₃) als voor overige intensieve sectoren (per dierplaats). Het kabinet verwacht de hoogte van de normen in het eerste kwartaal van 2027 vast te stellen. De provincie zet zich in om hier gerichte invulling aan te geven. Hiertoe zijn we in overleg over de exacte normen en de impact hiervan op de veehouderij. Daarnaast ontwikkelen we ondersteuning om boeren te helpen aan de normen te voldoen, met als doel een duurzaam toekomstperspectief te behouden.
- We willen de innovatie in de landbouw stimuleren. Daarom geven we subsidies aan initiatieven die de uitstoot van ammoniak verminderen. Het is een van de belangrijke punten van het Coalitieakkoord 2026-2030 om boeren en andere ondernemers te helpen bij het verduurzamen van hun bedrijf door onder meer innovatie. Dit doen we onder meer met proefprojecten en pilots, samen met gebiedspartijen en andere overheden binnen het ZH-PLG.
- Naast innovatie staan in het Coalitieakkoord ook andere maatregelen, afhankelijk van de omstandigheden bij een bedrijf en in de directe omgeving. Een voorbeeld van een andere maatregel is minder vee per hectare of hetzelfde aantal vee op meer hectare. Zo kunnen maatregelen (bijvoorbeeld ander veevoer) leiden tot het beperken van de uitstoot per bedrijf en het toewerken naar grondgebonden veehouderij. Andere mogelijkheden zijn meer weidegang, functie van bedrijf veranderen, verplaatsen of stoppen.
- Wij willen weten of en in welke mate we onze doelen voor het verminderen van de uitstoot halen. Ook willen we weten of ons beleid helpt om dit doel te halen. Dit onderzoeken we door bij te houden hoeveel uitstoot van ammoniak er elk jaar minder is in vergelijking met het referentiejaar 2019, hiervoor werken we aan een Ammoniakmonitor specifiek voor Zuid-Holland. We willen meer weten over de stikstofdepositie, het neerslaan van stikstof op de bodem en in het water van reactieve stikstofverbindingen uit de lucht. We willen weten hoeveel stikstof neerdaalt op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Op basis van die gegevens kunnen we vaststellen in of en met hoeveel de stikstofneerslag de Kritische Depositie Waarde (KDW) overschrijdt.
- Als onderdeel van Samenwerkende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) onderzoeken we de volgende maatregelen:
 - Een emissieplafond ammoniak voor de melkveehouderij. Een emissieplafond stelt een maximum aan de hoeveelheid ammoniak die een bedrijf mag uitstoten. De ondernemer bepaalt zelf hoe hij of zij voldoet aan het emissieplafond. Bijvoorbeeld door extensiveren, innovaties en/of voer- en managementmaatregelen.
 - Overgangszones. We hebben onderzocht hoe overgangszones voor bepaalde N2000-gebieden kunnen helpen bij het verminderen van stikstof als drukfactor. Op basis hiervan kijken we of we die zones kunnen koppelen aan maatregelen voor de drukfactoren hoeveelheid water, waterkwaliteit, exoten en recreatiedruk. Daarnaast zorgt de Rijksbrief van 26 juni voor duidelijke kaders rondom zonering bij stikstofgevoelige N2000-gebieden. Instructieregels voor provincies hiervoor worden eind 2026 verwacht.

- o Het invoeren van strategisch grondbeleid. We kunnen op strategische plekken in de provincie grond aankopen. We kunnen de grond gebruiken voor het verplaatsen van bedrijven, voor de extensivering van bedrijven, voor het opleggen van beperkingen in overgangszones of voor het realiseren van natuur en andere opgaven. In sommige gevallen worden ook opstallen overgenomen. Hierdoor kunnen we de stikstofdruk en de impact van andere drukfactoren op Natura 2000-gebieden direct of indirect verminderen.
- o Natuurlijke stoppers. De komende jaren stoppen waarschijnlijk enkele melkveebedrijven, bijvoorbeeld omdat er geen opvolger is. We onderzoeken hoe dit kan helpen om de stikstofuitstoot te verminderen. We weten uit ervaring dat de stikstofrechten van deze stoppende bedrijven worden verkocht aan andere melkveebedrijven. Daardoor is er geen of maar een klein effect op het verminderen van de uitstoot van stikstof. Om die vermindering van uitstoot toch te bereiken, zorgen we dat we beter zicht hebben op mogelijke natuurlijke stoppers. Met die kennis kunnen we onze maatregelen beter gebruiken, zoals strategisch grondbeleid.

Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel

- Voor het verminderen van de uitstoot van stikstofoxiden (NOx) zijn landelijke doelen vastgesteld. Voor de sector mobiliteit gaat het om 50% reductie in 2035 in vergelijking met 2019. Het Rijk heeft dit doel vastgesteld, de provincie draagt bij aan het behalen hiervan.
- We dragen bij aan de afspraken die het Rijk maakte met industriële piekbelasters. Dat zijn bedrijven met een hoge stikstofuitstoot. Het Rijk en de bedrijven sluiten samen overeenkomsten, de provincie controleert of bedrijven zich aan de afspraken houden over het terugdringen van de uitstoot van stikstofoxiden. Ook is de provincie het bevoegd gezag bij vergunningverlening voor de industriële piekbelasters. We analyseren de NOx-uitstoot met een jaarlijkse NOx-monitor. De provincie wil zo inzicht krijgen in de NOx-uitstoot. Ook wil de provincie weten hoeveel stikstofneerslag terechtkomt in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dan kan de provincie vaststellen of en hoeveel de stikstofneerslag de Kritische Depositie Waarde (KDW) overschrijdt.

Vergunningverlening maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk houden

- We willen vergunningverlening mogelijk houden voor maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energietransitie en mobiliteit. Dit doet de provincie samen met gebiedspartijen en andere overheden. Sinds de Rendac-uitspraak van de Raad van State is vergunningverlening verder bemoeilijkt. De Rijksbrief van 26 juni biedt perspectief voor vergunningverlening, mits de daarin voorziene stikstofreductie en het natuurherstel in voldoende mate zullen worden bereikt.
- We zetten ons in voor het legaal maken van PAS-melders. PAS-melders zijn bedrijven, vaak boeren, die onder het Programma Aanpak Stikstof (PAS) alleen een melding hoefden te doen voor hun stikstofuitstoot, maar sinds de Raad van State in 2019 het PAS ongeldig verklaarde, hebben zij geen geldige vergunning meer. De verantwoordelijkheid voor het legaal maken van PAS-melders ligt bij het Rijk. Namens de provincie controleert de Omgevingsdienst Haaglanden de bedrijven die zich hebben aangemeld voor het traject om legaal te worden. Ook helpt de provincie bij het zoeken naar mogelijke manieren om PAS-melders legaal te maken. Zo wil de provincie bijdragen aan een legale situatie voor PAS-melders.
- Via de gebiedsgerichte aanpak natuurherstel Rotterdamse haven zetten we ons in om additionaliteit aan te kunnen tonen in de vier duin Natura 2000-gebieden gelegen aan de westkant van de haven. Dit doen we in samenwerking met de collega's van natuur, Natura 2000 en Omgevingsdienst Haaglanden en externe partners en betrokken medeoverheden. De Rijksbrief van 26 juni roept provincies op om zelf snel stappen te zetten voor het onderbouwen van additionaliteit voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. We kijken hoe we de kennis en ervaring die we opdoen en hebben opgedaan bij de gebiedsgerichte aanpak natuurherstel Rotterdamse haven voor de overige stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden kunnen inzetten en uitrollen. Dit brengt echter wel vragen over beschikbare capaciteit met zich mee.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Het beleidsdoel Toekomstbestendige landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw

Wat willen we bereiken?

De provincie ziet de waarde van een vitale landbouwsector en wil die waarde ook in de toekomst behouden. Daarom zet de provincie zich in voor een toekomstbestendige landbouwsector. De provincie kiest ervoor om de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de landbouw te vergroten zodat deze ondanks toekomstige uitdagingen van waarde kan blijven.

De provincie streeft naar een divers en vitaal bestand aan agrariërs - hoogtechnologisch, natuurinclusief, multifunctioneel - zodat zij ook in de toekomst waarde kunnen leveren voor voedselvoorziening, landschap, ecologie en hun sociale en economische rol in het landelijk gebied. De provincie stimuleert en faciliteert de sector met kennis, netwerken en financiële middelen.

De landbouwgrond wordt door de provincie beschermd om zo voldoende grond beschikbaar te houden voor een toekomstbestendige landbouw. Vruchtbare landbouwgronden wil de provincie zoveel als mogelijk behouden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

In 2027 werken we aan de uitvoering van het bestaande beleid en aan de integrale herziening van het landbouwbeleid op visie, programma- en verordenningsniveau. Onderdeel hiervan is de startnotitie herziening omgevingsbeleid landbouw, die in 2027 wordt vastgesteld door GS en de basis vormt voor aanpassing van de omgevingsvisie en omgevingsverordening.

De uitwerking van bestaand beleid en verwerking van beleidsaanpassingen die uit de herziening komen, vindt plaats via onder andere drie maatregelen in de Uitvoeringsagenda. De agenda wordt jaarlijks in een geactualiseerde versie in GS vastgesteld. In juli 2026 is door het Rijk het “maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstofen” gepresenteerd. Dat definitieve uitwerking van deze gevolgen voor het provinciale landbouwbeleid moet nog blijken. De effecten op de landbouwsectoren en daarmee ook de planning van de producten die in deze begroting staan, zijn naar verwachting pas in 2027 duidelijk.

Ruimte voor toekomstbestendige landbouw

In 2027 werken we verder aan de uitwerking van beleidsthema's die landen in ons omgevingsbeleid. Denk aan de bescherming van duurzame, productieve landbouwgronden en -gebieden, doelsturing, het stimuleren van natuurinclusieve en biologische landbouw en de ontwikkeling van een strategie voor de inzet van grond.

- Voor de veehouderij wordt ook gewerkt aan beleid voor dierwaardigheid en mestbewerking en wordt voor landelijke onderwerpen als geitenhouderijen en paardenbeleid aangesloten bij IPO- en andere werkgroepen. Eventuele vertaling naar Omgevingsbeleid van de provincie vindt plaats via de modulaire herziening Landbouw.
- Voor de veehouderij wordt ook gewerkt aan beleid voor dierwaardigheid en mestbewerking en wordt voor landelijke onderwerpen als geitenhouderijen en paardenbeleid aangesloten bij IPO- en andere werkgroepen. Eventuele vertaling naar Omgevingsbeleid van de provincie vindt plaats via de modulaire herziening Landbouw. Daarbij steunt de provincie Zuid-Holland het convenant dierwaardigheid en dierwaardigheid. Naar verwachting zal uitvoering geven aan dierwaardigheid de nodige extra ruimte vragen.
- Wij zetten in op stimulerende regelgeving en inventariseren en adresseren knellende wet- en regelgeving. Denk bijvoorbeeld aan de samenwerking met omgevingsdiensten waarin raakvlakken tussen het

landbouwbeleid en handhaving/toezicht in kaart worden gebracht. In het project 'Beschutting in de weide', onderzoeken we samen met partners welke knelpunten er zijn in gemeentelijke of provinciale wet- en regelgeving met betrekking tot het realiseren van schuilgelegenheden voor vee. In het project circulariteit, werken we samen met boeren, kennispartners en andere overheden aan de juridische route om lokale en regionale organische reststromen, zoals bermgras, in te zetten als bodemverbeteraar (compost).

- Via de gebiedsgerichte aanpak ZH-PLG werken wij aan gebiedsplannen per deelgebied met verschillende mogelijke ontwikkelrichtingen. De plannen laten zien hoe de gebieden toewerken naar de verschillende doelen van de provincie. We werken hierin samen met de landbouwsector en andere partners in het gebied aan de realisatie van die plannen, daarbij sturen we ook op effectiviteit en samenhang tussen de gebieden en schalen waar mogelijk op. Denk bijvoorbeeld aan de opschaling van verschillende boerenmonitor en KPI pilots, de ontwikkeling van wasplaatsen en de ontwikkeling van kennis en innovatieleernetwerken.

Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven

- De provincie werkt de integrale kwantitatieve aanpak verder uit om op basis van inzicht in bedrijfsvoering ook gebiedsscenario's te kunnen maken. De aanpak geeft inzicht in de diversiteit van bedrijven in een gebied en in hoeverre verschillende doelen al bereikt worden. Daarnaast wordt er inzicht gegeven in wat er financieel nodig is om verschillende maatregelen en aanpassingen in de bedrijfsvoering haalbaar te maken.
- We vertalen integrale doelsturing naar een gebiedsgerichte Kritische Prestatie Indicator (KPI) aanpak om duurzame prestaties (t.a.v. klimaat, natuur, water en bodemkwaliteit, etc.) op bedrijfs- en gebiedsniveau te bepalen, te monitoren en zo mogelijk te belonen. Dit doen we in drie sectoren: de melkveehouderij, de akkerbouw en de bollenteelt (exclusief sier- en bomenteelt). De KPI pilots worden komende 3 jaar verder opgeschaald.
- We werken verder aan een effectief en beleidsrijk subsidie instrumentarium met als doel de veerkracht van de bedrijven te versterken en de beweging naar toekomstbestendige landbouw en doelrealisatie te stimuleren. Dit doen we door bijvoorbeeld financiële ondersteuning te bieden aan innovatieve technieken en duurzame managementmaatregelen. Hierbij houden we ons huidige instrumentarium tegen het licht en werken we aan een uitbreiding van de landbouwregeling met bijvoorbeeld een paragraaf gericht op innovatie in de akkerbouw. Ook dragen we bij aan de doorontwikkeling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van na 2027 en een provinciale en beleidsrijke invulling van het bijbehorende instrumentarium.
- We zetten in op een vereenvoudiging van onze beschikbare subsidies en willen de vindbaarheid en het gebruiksgemak vergroten. Dit doen we bijvoorbeeld door de verdere ontwikkeling van een landbouwloket
- We dragen bij aan de opbouw van data op gebieds- en bedrijfsniveau en maken die inzichtelijk voor de agrariërs en andere partners. Daarbij wordt aangesloten bij beschikbare instrumenten zoals de gebiedsviewer.
- De provincie voert het Nederlands Nationaal Strategisch Plan onder het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid van de EU 2023-2027 (GLB-NSP) uit. De doelen van GLB-NSP hebben betrekking op een slimme veerkrachtige landbouw, bodem, water, lucht, biodiversiteit en klimaat en dierenwelzijn en brede plattelandontwikkeling. In 2027 wordt verder toegewerkt naar de nieuwe periode, het Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan (NRPP) dat in 2028 van start gaat. We ondernemen adequaat en tijdig aanvullende actie als het GLB met 1 of 2 jaar wordt verlengd en het NRPP daarmee later dan 2028 van start gaat. We proberen daarbij enerzijds zoveel mogelijk aansluiting te vinden met behoeftes die uit de gebiedsprocessen naar boven komen en anderzijds bij te dragen aan de maatschappelijke doelen. Daarmee proberen we provinciale co-financiering zo effectief mogelijk in te zetten.
- De provincie ontwikkelt een actieplan biologische en natuurinclusieve landbouw. In dit actieplan krijgen, naast kennisdeling en ontwikkeling en een platform voor biologische boeren ook afzet- en verdienmodellen een belangrijke plek. Bovendien werken we aan een realisatiestrategie biologische landbouw om adequaat grondinstrumentarium.

Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

- De provincie zet in op de ontwikkeling van een kennis- en innovatiestructuur en –agenda rondom de transitithema's: hoogtechnologisch, natuurinclusief en multifunctioneel. Daarbij stimuleren en financieren we praktijklocaties en leernetwerken voor de ontwikkeling van innovatie, gezamenlijke kennisopbouw, kennisdeling en borging. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van het Fieldlab Groene Hart, Innovatieleernetwerk Wijland, Boerderij van de toekomst Zuidwestelijke Delta en de Proeftuin duurzame en innovatieve landbouw Van Pallandt-polder.
- We ontwikkelen een kennis en innovatieagenda rondom biologische, regeneratieve en natuurinclusieve landbouw, waarbij technische en groene innovaties elkaar versterken, waarbij technische en groene innovaties en gangbare toepassingen elkaar versterken.
- De provincie zet in op het vergroten van de vraag naar en aanbod van regionaal voedsel, omdat dit kansen biedt voor een veerkrachtig voedselsysteem, een sterkere verbinding tussen consument en producent en een eerlijker verdienmodel voor voedselproducenten. De provincie doet dit onder andere middels het opzetten van een bioregio met een focus op biologische producenten en Groene Cirkel De Tuin van Holland, met een focus op vergroten van de markt van natuurinclusieve seizoens- gebonden producten. In de komende jaren wordt er met verschillende netwerken gekeken hoe hier verder invulling aan gegeven kan worden. Daarbij zorgen we ook voor aansluiting en invulling van de Voedselvisie.

Algemeen - Groene Cirkels

Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling

De Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling zet in op het creëren van de randvoorwaarden waarbinnen de verduurzaming van de melkveehouderij in de Alblasserwaard en ommelanden kan plaats vinden. Dit doen zij door een combinatie van sociale innovatie, door met verschillende partners samen op te trekken, systeeminnovatie door te onderzoeken hoe de zuivelketen anders georganiseerd kan worden, financiële innovatie door te kijken hoe een melkveehouder via alternatieve geldstromen beloond kan worden voor de verduurzaming van zijn/haar boerenbedrijf en het optuigen van pilots en experimenten waarin onderzoek en praktijk bij elkaar worden gebracht. Dit wordt allemaal gedaan met de natuur als partner, waarbij de resultaten van alle innovaties en experimenten altijd worden beoordeeld op hun positieve impact op de natuur.

Groene Cirkel Duurzame Fritesketen

De Groene Cirkel zet zich in voor het verduurzamen van de aardappelketen. Door samen met Farm Frites, WUR en de HAS-hogeschool te onderzoeken hoe de teelt van fritesaardappelen duurzamer en natuurinclusiever kan. Aandachtspunten zijn het versterken van het regeneratieve akkerbouw programma van Farm Frites zelf, het verbinden met andere duurzaamheidsinitiatieven in de Zuidwestelijke Delta, en het initiëren van duurzame en natuurinclusieve innovaties rondom het productieproces en het fabrieksterrein.

Groene Cirkel Tuin van Holland

De Groene Cirkel De Tuin van Holland werkt vanuit een met regionale partners opgestelde gedeelde droom: Een gezonde en duurzame keuken voor iedereen, met regionale producten als basis. Dit doen we in samenwerking met verschillende partijen uit de hele keten, waarbij er wordt gefocust op het vergroten van de markt voor seizoensgebonden, natuurinclusieve producten uit de regio. Om onze ambitie te realiseren, werken we langs drie paden:

- Kennis delen, ervaringen van pioniers breed beschikbaar maken. De gids inkopen van natuurinclusieve catering is hier een voorbeeld van.
- Randvoorwaarden verbeteren: wetgeving, samenwerking (bijvoorbeeld rondom logistiek) en steun organiseren.
- Cultuur veranderen: laten zien wat de waarde is, welke beweging er al is, zodat mensen denken: 'hier wil ik bij horen'.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het beleidsdoel Leven met water is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast

Wat willen we bereiken?

De provincie wil ervoor zorgen dat waterveiligheid wordt gewaarborgd. En dat de kans op wateroverlast uit het regionaal watersysteem wordt beperkt en schade door wateroverlast zoveel mogelijk wordt voorkomen. Dit doet zij door in te zetten op meerlaagsveiligheid, oftewel de combinatie van waterbewustzijn, preventie, gevolgen beperking, crisisbeheersing en herstel van schade. Ondanks maatregelen om een dijkdoorbraak of wateroverlast te voorkomen (preventie), kunnen ze nooit geheel worden uitgesloten.

De provincie heeft meerdere wettelijke taken:

- *Regels voor regionale waterkeringen:* De provincie wijst regionale waterkeringen aan en stelt omgevingswaarden vast voor deze keringen. Deze omgevingswaarden (beschermingsniveau) van deze regionale waterkeringen is vastgelegd in de omgevingsverordening. Met de waterschappen zijn ook termijnen vastgesteld waarop de waterkeringen aan deze normen moeten voldoen.
- *Regels voor wateroverlast vanuit het regionale watersysteem:* De provincie heeft omgevingswaarden (normen) vastgesteld voor wateroverlast vanuit het regionale watersysteem. Deze zijn in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening vastgelegd.
- *Goedkeuring van projectbesluiten (dijkversterkingsplannen):* Dit geldt vooral voor de versterking van primaire waterkeringen langs de kust en dijken langs grote rivieren, die beheerd worden door het waterschap. De plannen voor dijkversterkingen worden beoordeeld op het goed meenemen van landschappelijke, natuur- en cultuurwaarden. Ook geldt dit voor projectbesluiten voor overige waterstaatswerken, dit zijn bijvoorbeeld projectplannen voor regionale keringen, gemalen of nieuwe watergangen.
- *Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR):* De provincie maakt, actualiseert en publiceert overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie maakt elke zes jaar een nieuw Regionaal Waterprogramma. Deze verplichting staat in de Omgevingswet. In het Regionaal Waterprogramma staat welke maatregelen we nemen om te voldoen aan Europese regels over water. In 2025 is begonnen met het voorbereiden van het nieuwe programma voor de jaren 2028 tot en met 2033. In 2027 werken we dit verder uit, eind 2027 zal het Regionaal Waterprogramma vastgesteld worden in Provinciale Staten (als onderdeel van de modulaire herziening Water).
- In 2026 is beleidsdoel 5-3 Leven met Water geëvalueerd. In de modulaire herziening Water worden waar mogelijk aanpassingen voorgesteld op basis van deze evaluatie.
- Bij dreigende hoogwatersituaties of langdurige droogte informeren wij het college over hun verantwoordelijkheden en de mogelijke consequenties voor provinciale belangen. Tijdens langdurige droogte nemen wij deel aan het regionaal droogte overleg (RDO) West-Midden Nederland. Dat doen wij vanuit onze toezichthoudende rol op de waterschappen.

Deltaprogramma's

- De provincie Zuid-Holland werkt in de Deltaprogramma's Rijnmond-Drechtsteden (DPRD), Centraal Holland, Kust en Zuidwestelijke Delta samen met onder meer het Rijk, andere provincies, gemeenten, waterschappen en verschillende maatschappelijke organisatie. De verschillende Deltaprogramma's hebben een strategie die uitgevoerd wordt.

- Door mee te doen aan het programma verbinden we de (regionale) opgave en ambities van de provincie in samenhang met nationale opgaven.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

We keuren projectbesluiten van de waterschappen goed. Het gaat hierbij om projectbesluiten voor dijkversterkingen en overige waterstaatswerken.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

- We werken samen met de waterschappen aan de doorontwikkeling van nieuwe (overstromings)modellen, zoals het Randstad Overstromingsmodel Instrumentarium (ROI).
- De provincie heeft vanuit de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR) de taak om de overstromingsgevaarkaarten en de overstromingsrisicokaarten actueel te houden. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn. Wij werken mee aan een landelijk project om bestaande overstromingsinformatie in de Landelijke Databank Overstromingsgegevens (LDO) te verbeteren.

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

Samen met waterschappen en veiligheidsregio's werken wij het beleid voor meerlaagsveiligheid verder uit. Meerlaagsveiligheid bestaat uit 5 lagen: waterbewust zijn; preventie, voorkomen van schade, crisisbeheersing en herstel. Dit doen wij op basis van de verkennende studies uit 2022 en 2023 en op basis van een tweetal pilots.

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

Voor de regionale waterkeringen werken we samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de waterschappen. De provincie wijst in de provinciale omgevingsverordening de regionale waterkeringen aan en stelt de omgevingswaarden (normen) vast waar de waterkeringen aan moeten voldoen. De waterschappen controleren en verbeteren de regionale waterkering als dat nodig is. Samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de inliggende waterschappen zijn afspraken gemaakt over het controleren (toetsen aan de omgevingswaarden) en verbeteren van de regionale waterkeringen. De waterschappen brengen elk jaar verslag uit aan Gedeputeerde Staten. Deze informatie bundelen we en bieden we aan bij Provinciale Staten.

Risico's beheersen bij buitendijks bouwen

In de provinciale omgevingsverordening worden de gemeenten gevraagd om bij ruimtelijke ontwikkelingen buitendijks, in een omgevingsplan rekening te houden met de overstromingsrisico's. Dat gebeurt via de omgevingsverordening. Als er risico's zijn, wordt aan de gemeente gevraagd in beeld te brengen welke maatregelen zij nemen om de risico's te voorkomen of wat het betekent als de risico's worden geaccepteerd.

Wateroverlast beperken

De provincie moet omgevingswaarden (voorheen normen) vaststellen voor de bergings- en afvoercapaciteit die het regionale watersysteem kan opvangen en kan afvoeren. Deze omgevingswaarden staan in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. De omgevingswaarden verschillen binnen en buiten de bebouwde kom en per landgebruik. De provincie praat met de waterschappen over knelpunten in het regionale watersysteem en over mogelijke oplossingen. Ook onderzoekt de provincie aanpassingen van de omgevingswaarden voor de korte termijn, bijvoorbeeld voor het veenweidegebied. Landelijk denkt de provincie mee over hoe er een meer integrale en risicogerichte aanpak van wateroverlast op de lange termijn kan worden ontwikkeld. De provincie heeft een bovenregionale stresstest uitgevoerd voor extreme wateroverlast. In 2027 wordt samen met waterschappen, gemeenten en veiligheidsregio's gewerkt aan de zogenaamde risicodialog en (gezamenlijke) uitvoeringsagenda.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Wat willen we bereiken?

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Voor zwemlocaties in oppervlaktewater volgt de provincie de Zwemwaterrichtlijn: de provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie beschermt de huidige en toekomstige bronnen voor [drinkwaterproductie](#) en belangrijke, onmisbare drinkwaterinfrastructuur. Zodat deze ruimtelijk en kwalitatief veiliggesteld worden en er voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. De provincie vindt het belangrijk dat er voldoende bronnen voor drinkwaterwinning zijn. In de verkenning naar nieuwe bronnen worden nieuwe locaties, en alternatieve bronnen onderzocht. Door verschillende bronnen te gebruiken is er meer zekerheid op voldoende levering van drinkwater. De provincie wil een toekomstbestendig gebruik van het watersysteem. De verschillende functies van watergebruik en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat:

- de provincie bestand is tegen perioden van droogte en extreme neerslag
- variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden opgevangen
- het systeem krachtig is en bestand tegen invloeden van buitenaf mede ten behoeve van de waterkwaliteit.

De verschillende functies van watergebruik worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang dit doelmatig is en vanuit het water- en bodemsysteem haalbaar is. Als gevolg van klimaatverandering en een toenemende watervraag kan de aanvoer van (beperkt beschikbaar) zoetwater niet altijd en overal worden gegarandeerd. Het zal vaker voorkomen dat er gedurende langere periodes onvoldoende zoetwater is voor gebruiksfuncties.

De provincie zet zoveel mogelijk in op functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij het aanwijzen van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hoe schoon het is (hygiëne). Bij het vaststellen van doelen voor de waterkwaliteit wordt rekening gehouden met de verschillende functies waar oppervlaktewateren voor worden gebruikt.

Om ervoor te zorgen dat er genoeg water is en blijft, van een goede kwaliteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De wateronderwerpen zijn beleidsmatig uitgewerkt in het Regionaal Waterprogramma (hierna: RWP). Het huidige RWP loopt in 2027 af. Daarom staat 2027 in teken van:

- Afronding van activiteiten in kader van het RWP 2022-2027.
- Evaluatie van en verantwoording over de behaalde resultaten.
- Besluitvorming over het Ontwerp RWP 2028-2033. Inmiddels is de herziening van het programma verbreed naar een Modulaire Herziening Water. Dus vindt in 2027 de ter inzagelegging en besluitvorming plaats over de Modulaire Herziening Water.

Vanwege politieke en maatschappelijk belangstelling wordt vanuit landbouw, natuur, tuinbouw en water ingezet op beleidsvorming rondom gewasbeschermingsmiddelen. Vanwege de link met waterkwaliteit is dit hier opgenomen.

Gewasbeschermingsmiddelen

De maatschappelijke en politieke belangstelling rond het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is de laatste jaren sterk toegenomen. De regelgeving vanuit Europa en nationaal is – ingegeven door zorgen rondom waterkwaliteit, natuurdoelen en gezondheid - sterk in ontwikkeling. Dit raakt sectoren zoals de landbouw en tuinbouw.

- We nemen via het IPO deel aan de convenantsaanpak van het Rijk.
- We onderschrijven het belang van verdere verduurzaming van de landbouw en tuinbouw en zetten ons daar actief voor in, onder andere door het stimuleren van vermindering van chemische gewasbeschermingsmiddelen en het versnellen van de transitie naar duurzamere teeltmethoden.

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

We voeren onze wettelijke taken uit die horen bij de Zwemwaterrichtlijn. Dat betekent onder meer:

- We zorgen ervoor dat officiële zwemlocaties worden aangewezen.
- We controleren de zwemwaterlocaties op hygiëne en veiligheid. We delen deze informatie met inwoners, onder meer via zwemwater.nl, borden bij zwemlocaties, de zwemwatertelefoon en nieuwsberichten. Een deel van deze taken delegeren we aan de Omgevingsdienst Midden-Holland.
- We leveren een bijdrage aan onderzoek en aan innovatieve maatregelen om de waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit te verbeteren. Deze bijdrage leveren we ook vanwege onze verplichtingen die horen bij de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- We verkrijgen kennis over de werking van bodem- en grondwatersysteem door bij te dragen aan het verder ontwikkelen van bodem- en grondwatermodellen.
- De provincie Zuid-Holland wil beter begrijpen hoeveel invloed mensen hebben op het grondwater en de bodem. Daarom verzamelt de provincie informatie over hoe grondwater in Zuid-Holland wordt gebruikt. Het gaat bijvoorbeeld om systemen die grondwater oppompen, water in de bodem brengen of om bodemenergiesystemen. De provincie werkt hiervoor samen met waterschappen en gemeenten, omdat zij vaak bevoegd gezag zijn voor deze systemen.
- De provincie is verantwoordelijk voor het geven van vergunningen voor open bodemenergiesystemen. In 2027 doen we ook extra onderzoek naar deze systemen. We kijken daarbij naar de regels die het grond- en drinkwater beschermen

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- De provincie beheert verschillende meetnetten om de grondwaterkwaliteit en -hoeveelheid te meten. De provincie bespreekt de resultaten met het Rijk in de Landelijke Werkgroep Grondwater. Wanneer er negatieve trends in de waterbalans of de grondwaterkwaliteit worden gemeten onderzoekt de provincie de oorzaak van deze trends en voert eventuele maatregelen uit. De maatregelen kunnen bestaan uit: aanvullende monitoring, fysieke beheersmaatregelen, (nieuwe) regelgeving, toezicht en handhaving of partijen informeren over bestaande regels.
- In het stroomgebied Rijn-West heeft de provincie in 2026 samen met andere deelnemers onderzoek gedaan naar de geschiktheid van het grondwater voor verschillende doelen, zoals drinkwater of landbouw. Het onderzoek liet zien dat de kwaliteit van het grondwater langzaam verslechterd. In 2027 doen we onderzoek naar de oorzaken en handelingsperspectieven voor het omdraaien van trends.
- Met de Omgevingsdiensten maken we afspraken over vergunningen, toezicht en handhaving (VTH) voor de verschillende watertaken zoals indirecte lozingen, grondwaterbeschermingsgebieden, grondwateronttrekkingen, grondwaterverontreiniging en –sanering, de uitvoering van de EU-verordening hergebruik afvalwater en open bodemenergiesystemen. Deze afspraken leggen we vast in werkplannen 2027.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- Ook in 2027 werkt de provincie aan het halen van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor grondwater. Om deze doelen te halen, werkt de provincie samen met andere overheden en organisaties in de gebieden Rijn-West en Maas.
- Specifiek zetten we in op implementatie van het herziene operationeel grondwaterbeleid. Het operationeel grondwaterbeleid is primair zelfbindend en geldt voor de bevoegd gezag taken van de provincie voor drinkwatervoorziening, grote industriële bedrijven en initiatiefnemers van bodemenergiesystemen. Het beleid is op onderdelen kaderstellend voor de waterschappen die verantwoordelijk zijn voor de overige grondwateronttrekking- en infiltratie-activiteiten en gemeenten in het kader van bodemenergie. Dat wat niet binnen de huidige kaders van het Omgevingsbeleid kan worden gerealiseerd, wordt ingebracht in de modulaire herziening Water.
- Daarnaast implementeren en ontwikkelen we verder het beleid over lozingen en open bodemenergiesystemen. Bodemenergiesystemen zijn installaties die grondwater gebruiken om gebouwen te koelen of te verwarmen.
- Samen met andere overheden ontwikkelen we richtlijnen over hoe we om moeten gaan met niet-genormeerde stoffen zoals PFAS bij infiltratie van zoet water. Niet-genormerd wil zeggen dat er (nog) geen regels zijn voor het in het milieu brengen van de stof. PFAS zijn kunstmatige stoffen die in veel producten zitten maar ook in lucht, water en grond.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

- De provincie legt in het Regionaal Waterprogramma vast waar de KRW-oppervlaktewateren liggen en welke doelen daarvoor gelden. Oppervlaktewateren zijn sloten, plassen, vijvers, kanalen, meren, beekjes en rivieren.
- We werken aan de hand van een uitvoeringsagenda met de waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten en Rijkswaterstaat aan het terugdringen van verontreinigingen van afvalwaterlozingen van bedrijven. Deze partijen zijn aangesloten bij het samenwerkingsconvenant Indirecte lozingen. De uitvoeringsagenda heeft als doel het actualiseren van vergunningen voor het lozen van afvalwater aan de KRW-uitgangspunten. Ook lopen actualisatietrajecten voor de vergunningen waarvoor de provincie bevoegd gezag is.
- In 2023 werd de EU-verordening Hergebruik Afvalwater van kracht. In 2024 maakte het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) een aanvullend advies. Daarin staat hoe om te gaan met de risico's van nog niet-genormeerde stoffen. Dit advies nemen we mee in een handreiking voor vergunningverleners.
- In 2026 is de subsidieregeling agrarische wasplaatsen opengesteld. De uitvoering loopt door in 2027.
- In 2023 startte de provincie in verschillende gebieden met stimuleringstrajecten in de land- en tuinbouwgebieden gericht op emissieloos telen. In deze projecten geven specialisten advies over hoe ondernemers hun bedrijf kunnen verduurzamen en welke maatregelen ze kunnen nemen, zodat er minder schadelijke stoffen in het oppervlaktewater terechtkomen. De uitvoering loopt en loopt door naar 2027.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- We geven in samenwerking met de drinkwaterbedrijven uitvoering aan acties die staan in de regionale actieplannen beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2030.
- De provincie voert haar wettelijke taken uit om bronnen voor drinkwaterproductie en de bijbehorende infrastructuur van ruw water pijpleidingen goed te beschermen.
- In samenwerking met de omgevingspartners geven wij uitvoering aan de maatregelen van het uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers dat is opgesteld op basis van de recent geactualiseerde gebiedsdossiers. In een gebiedsdossier wordt door de betrokken gebiedspartijen informatie verzameld die van belang is voor de (grond)waterkwaliteit ter plaatse van de waterwinning voor drinkwater. Op basis van deze informatie worden mogelijke beschermingsmaatregelen, gericht op preventie en risicobeheersing, ontwikkeld en in het dossier opgenomen.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

- De provincie werkt samen in het Deltaprogramma Zoetwater om beter voorbereid te zijn op droogte.
- De provincie vraagt subsidie aan uit het Deltafonds. Met dat geld steunen we de realisatie van een aantal maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater, zoals de praktijkpilot De Hooghe Beer (vervolg van de Coastar) en een pomp in de sluis Parksluizen bij Rotterdam. Samen met de andere partijen in de zoetwaterregio West-Nederland volgen we de voortgang van de maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater.
- De provincie is voorzitter binnen de zoetwaterregio West-Nederland. Hier bespreken we ontwikkelingen die invloed hebben op de vraag naar watervraag. Het gaat bijvoorbeeld om klimaatverandering, de winning van drinkwater uit het regionaal oppervlaktewater en maatregelen om bodemdaling tegen te gaan.
- In 2027 ontwikkelen we een provinciale strategie over waterbeschikbaarheid.
- Gekeken wordt hoe waterbeschikbaarheid sterker mee te laten wegen in de ruimtelijke inrichting en onderzoeken welke (handelings-, beoordelings-, beleids-)kaders daartoe nodig zijn.
- ☐ We gaan verder met de Groene Cirkel Waardevol Water. Een innovatie- en inspiratienetwerk waarin kennis- en overheidsinstellingen samenwerken met zakelijke (groot)verbruikers van drinkwater. We kijken naar een circulair systeem waarin we bewust waterstromen slim verbinden, hergebruik stimuleren en vervuiling verminderen, gaat er geen waarde verloren. Door slim samen te werken met de natuur als graadmeter werken we aan robuuste watersystemen die beter bestand zijn tegen droogte en piekbuien, versterken we biodiversiteit en zorgen we voor voldoende schoon water voor iedereen.
- ☐ In 2027 organiseren we een aantal 'water werkplaatsen' om oplossingen voor een duurzamer watersysteem rond zakelijke verbruikers te identificeren, hier het juiste netwerk omheen te organiseren en een onderzoek en/of pilot op te starten.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

- De beschikbaarheid van voldoende drinkwater staat onder druk. Dat komt door klimaatverandering, zorgwekkende stoffen (zoals PFAS) en de toenemende vraag door verstedelijking (onder meer woningbouwopgave). De drinkwaterbedrijven Dunea en Oasen werken aan het ontwikkelen van nieuwe bronnen voor drinkwater om ook vanaf 2030 voldoende drinkwater te kunnen leveren.
- Drinkwaterbedrijf Oasen gaat verder met de 2e fase van het MER-traject (Milieu Effect Rapportage) voor de ontwikkeling van een nieuwe oevergrondwaterwinning in de Krimpenerwaard en Alblasserwaard. De provincie is bevoegd gezag voor de grondwateronttrekking die daarbij hoort.
- Drinkwaterbedrijf Dunea wil het Leidschendamse deel van de Vliet benutten voor drinkwaterproductie. Dat is in Zuid-Holland de eerste locatie voor drinkwaterwinning uit het regionaal oppervlaktewatersysteem. Provincie Zuid-Holland is hierbij betrokken voor de ruimtelijke inpassing van de voorzuiveringslocaties.
- Samen met de drinkwaterbedrijven werken we voor verschillende locaties aan nieuwe vergunningen of aan de uitbreiding van bestaande vergunningen. Deze vergunningen zijn nodig voor de vraag naar drinkwater in de komende jaren. De provincie is bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor grondwateronttrekkingen voor drinkwaterproductie. Deze taak is uitbesteed aan de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Net zoals in eerdere jaren is er extra aandacht voor het versnellen van vergunningverlening voor de drinkwatervoorziening.

Duurzame gietwatervoorziening

De provincie streeft naar een verduurzaming van de gietwatervoorziening (een voorziening waarmee water wordt opgeslagen, aangevoerd of verdeeld) en werkt daarvoor nationaal samen in het Platform Duurzame Glastuinbouw en regionaal in de stuurgroep emissieloze kas. In beide overleggen participeren zowel de waterschappen als belangenorganisatie Glastuinbouw Nederland. De overheden en de sector kijken samen welke maatregelen uit de routekaart voor duurzame gietwatervoorziening ze verder uitwerken naar concrete maatregelen, zoals ondergrondse wateropslag. Deze maatregelen worden opgenomen in het jaarprogramma 2027 van het Platform Duurzame Glastuinbouw.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

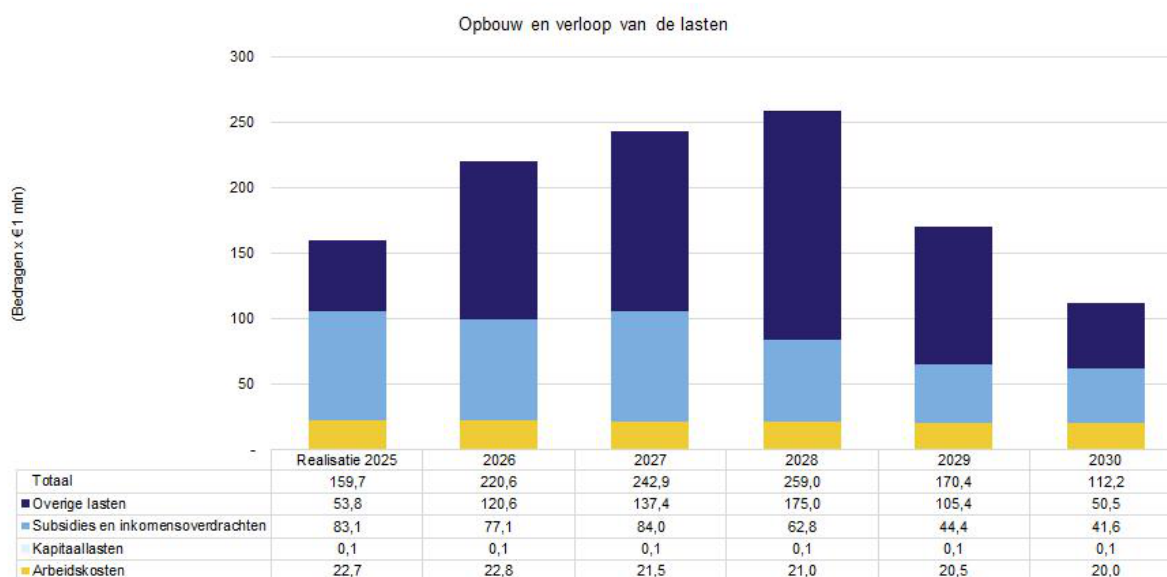
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

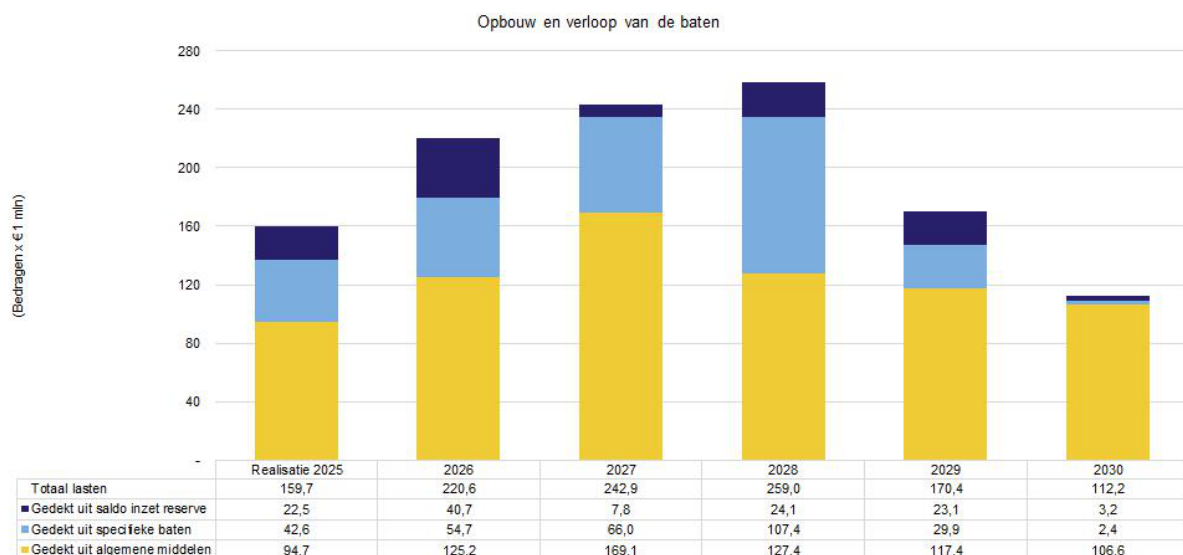
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	68.636	93.807	136.915	-22.683	114.233	146.530	66.771	18.981
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	55.512	76.959	65.544	12.245	77.789	68.868	67.057	66.763
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	1.221	1.198	1.306	-100	1.206	1.052	1.040	936
5-1-4 Stikstofreductie	7.436	8.187	8.365	0	8.365	7.245	5.032	4.525
Totaal beleidsdoel 5-1	132.805	180.150	212.130	-10.538	201.593	223.694	139.900	91.206
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	17.173	28.118	24.887	2.034	26.921	22.344	21.591	13.046
Totaal beleidsdoel 5-2	17.173	28.118	24.887	2.034	26.921	22.344	21.591	13.046
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	2.737	2.349	2.372	313	2.686	2.726	2.661	2.303
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	7.015	10.025	11.582	162	11.745	10.196	6.240	5.654
Totaal beleidsdoel 5-3	9.752	12.373	13.955	475	14.430	12.922	8.901	7.958
Totaal Lasten	159.730	220.641	250.972	-8.028	242.944	258.960	170.393	112.210

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	-31.087	-32.914	-57.289	13.985	-43.304	-98.732	-23.899	-319
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	-7.057	-7.771	-1.991	-10.000	-11.991	-1.327	-1.327	-1.327
5-1-4 Stikstofreductie	0	-1.850	-2.000	0	-2.000	-2.350	0	0
Totaal beleidsdoel 5-1	-38.144	-42.535	-61.280	3.985	-57.295	-102.409	-25.226	-1.646
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	-3.370	-10.632	-5.813	0	-5.813	-4.587	-4.321	-360
Totaal beleidsdoel 5-2	-3.370	-10.632	-5.813	0	-5.813	-4.587	-4.321	-360
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	-1.071	-1.548	-1.421	0	-1.421	-400	-400	-400
Totaal beleidsdoel 5-3	-1.071	-1.548	-1.421	0	-1.421	-400	-400	-400
Totaal Baten	-42.585	-54.714	-68.514	3.985	-64.528	-107.397	-29.947	-2.406
Saldo lasten en baten Ambitie 5	117.146	165.927	182.458	-4.043	178.415	151.563	140.446	109.804

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

ZH-PLG € 6,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
De begrotingsmutatie voor het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) in boekjaar 2027 is €6,5 miljoen. Hiervan bedraagt € 3,1 miljoen aan organisatiekosten voor het ZH-PLG in boekjaar 2027. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	
Daarnaast wordt in 2027 € 3,4 miljoen ingezet voor de uitvoering van de projecten NEZ Korteboort Midden-Delfland, Versterking Leidschendammerhout, Polderproject Noordse Dorp, GBDA-zones Goeree-Overflakkee en de verbinding buitendijkse natuurgebieden binnen het ZH-PLG. De projecten dragen bij aan de versterking van biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaatadaptatie en ecologische samenhang en ondersteunen daarmee de realisatie van de provinciale natuur- en waterdoelen. Dekking ten laste van de strategische reserve Landelijk Gebied.	

Versterken natuur en landschapswaarde € 1,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze begrotingsmutatie betreft de inzet van € 1,4 miljoen in 2027 voor de uitvoering van vier projecten binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG): Beschermen en versterken leefomgeving icoonsoorten met ecosysteemplannen, Hotspotmethode en Polderplannen, Polderperspectief Kagerplassen en Versterken ecologische verbinding Gorzenpark en omgeving. Dekking ten laste van de strategische reserve Landelijk Gebied. Ook wordt € 0,1 miljoen geraamd voor de indexatie van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) en de uitvoeringskosten RVO. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Natuurnetwerk Nederland € 30,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2027 wordt naar verwachting ca. de helft van de eerder geraamde middelen van € 65 miljoen besteed. Het verschil schuift door naar boekjaar 2028 en latere jaren. Deze bijstelling bestaat uit de volgende onderdelen. - Binnen het programma Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNZH) leiden diverse vraagstukken tot vertraging in de realisatie (€ 30,0 miljoen voordeel). Het betreft onder meer de inrichting van gebieden en ecologische verbindingzones via zelfrealisatie. Met gebiedspartijen en grondeigenaren vinden gesprekken plaats over de inrichting van natuurgebieden. Voor het maken van goede afspraken is meer tijd nodig dan eerder voorzien. Daarnaast vergen de ruimtelijke ordeningsprocessen en de minnelijke verwerving van gronden meer voorbereidingstijd. Hierdoor worden de voorwaarden die nodig zijn om met de inrichting te starten later gerealiseerd. De vrijvallende middelen worden toegevoegd aan de reserve Natuur Netwerk Nederland en de Reserve Ontwikkelopgave Natuur. Fasering via het begrotingssaldo. - De verkoop van de zogenoemde BBL-gronden is vanwege de gebiedsprocessen binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) tijdelijk opgeschort (€ 6,2 miljoen voordeel). Fasering via het begrotingssaldo. - Binnen het programma Gouwe-Wiericke is het project Bodegraven Noord vertraagd. Gedeputeerde Bonte heeft Provinciale Staten hierover geïnformeerd met de brief Pauzeren werkzaamheden NNN Bodegraven Noord. Naast het doorschuiven van werkzaamheden vanuit 2026 (€ 3,2 miljoen nadeel) heeft de vertraging geleid tot extra kosten (€ 1,7 miljoen nadeel). Daarnaast hebben zich binnen het programma Natuurnetwerk Nederland enkele risico's voorgedaan. De hiervoor gereserveerde middelen worden daarom vanuit 2028 naar voren gehaald (€ 0,7 miljoen nadeel). Fasering via het begrotingssaldo. Dekking ten laste van de reserve Natuurnetwerk Nederland, Reserve Ontwikkelopgave natuur, Rijksbijdrage en het begrotingssaldo.	

Beschermen natuur en soorten € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
De begrotingsmutatie voor Beschermen natuur en soorten bedraagt per saldo € 0,8 miljoen in boekjaar 2027 en is als volgt opgebouwd. Versterking vergunningverlening Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) (+ €1,7 miljoen): Voor een verbetering en versnelling van de natuurvergunningverlening wordt vanaf 2027 structureel € 1,7 miljoen beschikbaar gesteld aan de ODH. Dekking ten laste van het begrotingssaldo. Overheveling budget Flora en Fauna naar ODH-opdracht (-/- €1,4 miljoen): Daarnaast wordt vanaf 2027 structureel € 1,4 miljoen overgeheveld van Leges Vergunningverlening Natuur naar de algemene bijdrage aan de Omgevingsdiensten Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid. De taken op het gebied van flora- en faunabescherming (soortenbescherming VTH) zijn de afgelopen jaren structureel in omvang toegenomen. Het bijbehorende budget wordt daarom vanaf 2027 ondergebracht bij de opdracht aan de omgevingsdiensten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo. Bestrijding invasieve exoten (+ € 0,4 miljoen): Voor de bestrijding van invasieve exoten wordt in 2027 € 0,2 miljoen geraamd. Daarnaast wordt € 0,2 miljoen ingezet voor de uitvoering van het project Aanpak invasieve exoten op het Eiland van Dordt binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Dekking ten laste van de Strategische Reserve Landelijk Gebied. Indexatie Leges Vergunningverlening Natuur (+ € 0,1 miljoen): Ook wordt € 0,1 miljoen geraamd voor de indexatie van Leges Vergunningverlening Natuur. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Nationale Parken € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
------------------------------------	-----------------

De begrotingsmutatie voor Nationale Parken bedraagt € 0,4 miljoen in boekjaar 2027. Deze middelen zijn via de meicirculaire beschikbaar gesteld door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) voor de uitvoering van activiteiten binnen de Nationale Parken. Eenzelfde bedrag wordt geraamd voor de boekjaren 2028, 2029 en 2030. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beheer Begrensde Natuur € 10,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

De begrotingsmutatie voor Beheer begrensde natuur bedraagt € 10,8 miljoen in boekjaar 2027. Hiervan wordt € 10,0 miljoen geraamd voor de uitvoering van Natura 2000-maatregelen binnen de SPUK Programma Natuur, tweede fase. Dekking ten laste van Rijksbijdrage (zie ook baten).

Daarnaast is € 0,5 miljoen bestemd voor natuurbrandbeheersing. Deze middelen worden ingezet om op brandgevoelige dagen de risico's op natuurbranden beter te beheersen en de paraatheid te vergroten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo. Ook wordt € 0,3 miljoen geraamd voor indexatie van natuurbeheer. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Overige bijstellingen € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Verschillende kleine aanpassingen zorgen samen voor hogere lasten van € 0,1 miljoen in 2027. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Landbouw beleidsprogramma € 1,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Deze begrotingsmutatie betreft de inzet van € 1,2 miljoen voor de uitvoering van de projecten Agrarische Structuurverbetering GHN, Datagedreven Teelten Goeree-Overflakkee en Uitvoeringsstrategie GHN in 2027 binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Dekking ten laste van de strategische reserve Landelijk Gebied.

Verkenning naar een voedselvisie € 0,9 miljoen (n)	Nieuw besluit
--	---------------

Deze begrotingsmutatie betreft het ramen van € 0,9 miljoen in 2027 voor de verkenning van de voedselvisie en de opschaling van de Food Value Factory. Via de Food Value Factory wordt gewerkt aan het verminderen van voedselverspilling en het optimaal benutten van reststromen door ketensamenwerking, slimme logistiek en datadeling. Hiermee wordt bijgedragen aan een circulair en toekomstbestendig voedselsysteem. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Overige bijstellingen € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
---	-----------------

Verschillende kleine aanpassingen zorgen samen voor lagere lasten van € 0,1 miljoen in 2027. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Waterveiligheid en wateroverlast € 0.3 miljoen (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

Deze begrotingsmutatie betreft de inzet van € 0,3 miljoen voor de uitvoering van een project tegen wateroverlast in 2027 binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Dekking ten laste van de strategische reserve Landelijk Gebied.

Overige bijstellingen € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Verschillende kleine aanpassingen zorgen samen voor hogere lasten van € 0,2 miljoen in 2027. Dekking ten laste van de strategische reserve Landelijk Gebied en het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Natuurnetwerk Nederland € 14 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze bijstelling bestaat uit twee onderdelen. Binnen het programma Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNZH) bestaat voor zeven gebieden de mogelijkheid om volledige schadeloosstelling toe te passen. De hiervoor benodigde aanvullende middelen worden gedekt vanuit de specifieke uitkering Programma Natuur fase 2. Door de beperkte bereidheid van grondeigenaren om gronden te verkopen en de vertraging binnen het programma NNZH schuift de inzet van deze middelen door naar latere jaren (€ 6,9 miljoen voordeel). Daarnaast is de verkoop van de zogenoemde BBL-gronden vanwege de gebiedsprocessen binnen het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) tijdelijk opgeschort, waardoor ook de geraamde opbrengsten doorschuiven naar latere jaren (€ 7,6 miljoen voordeel). Hiernaast vinden er nog een aantal overige bijstellingen plaats van € 0,5 miljoen nadeel. Dekking ten laste van rijksbijdrage. Dekking loopt via de reserve Ontwikkelopgave natuur, bijdragen van derden, rijksbijdrage en het begrotingssaldo.	

Beheer Begrensdde Natuur € 10 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor de begrotingsmutatie wordt € 10 miljoen geraamd voor de uitvoering van Natura 2000-maatregelen binnen de SPUK Programma Natuur, tweede fase. Dekking ten laste van Rijksbijdrage (zie ook lasten).	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	938	0	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	1.091	0	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	523	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	3.097	3.450	10.902	-7.552	3.350	34.009	750	750
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	40.000	0	0	0	0	0	0
Weidevogelgebieden	0	0	0	25.000	25.000	0	0	0
Totaal beleidsdoel 5-1	5.650	43.450	10.902	17.448	28.350	34.009	750	750
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
Geen lege handen voor de landbouw	2.000	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 5-2	2.000	0	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	0	0	7.500	7.500	0	0	0
Totaal beleidsdoel 5-3	0	0	0	7.500	7.500	0	0	0
Totaal Lasten	7.650	43.450	10.902	24.948	35.850	34.009	750	750
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	-1.516	-1.500	-1.500	0	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-938	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	-3.219	-5.269	-3.121	0	-3.121	-1.617	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	-40.000	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	-21.557	-29.318	-7.382	5.416	-1.966	-7.000	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0	-295	0	-1.500	-1.500	-1.901	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	-2.478	-2.847	-45.805	20.263	-25.541	-39.090	-19.911	-750
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	-2.841	-2.410	-5.000	-7.410	-4.958	-1.890	-1.690
Totaal beleidsdoel 5-1	-28.771	-83.007	-60.218	19.179	-41.039	-56.065	-23.301	-3.940
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
#Reserve UPG 40	-172	0	0	0	0	0	0	0
Geen lege handen voor de landbouw	-500	94	-1.295	0	-1.295	-299	0	0
Groene ambities	-672	-841	-846	0	-846	-209	0	0
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	-442	-384	-1.150	-1.534	-483	-150	0
Totaal beleidsdoel 5-2	-1.343	-1.188	-2.526	-1.150	-3.676	-991	-150	0
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	0	0	-425	-425	-1.100	-350	0
Totaal beleidsdoel 5-3	0	0	0	-425	-425	-1.100	-350	0
Totaal Baten	-30.114	-84.195	-62.744	17.604	-45.140	-58.156	-23.801	-3.940
Saldo mutaties reserves	-22.464	-40.745	-51.842	42.552	-9.290	-24.147	-23.051	-3.190

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 5](#).

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

De beleidsambitie Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Het beleidsdoel Wonen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen

Wat willen we bereiken?

De provincie geeft in de Omgevingsvisie doelstellingen aan voor voldoende en betaalbare woningen. Op regionaal niveau -en een enkele keer op gemeentelijk niveau. Dit om samen met gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen ervoor te zorgen dat er voldoende woningen komen (met name sociale huurwoningen, middenhuurwoningen en betaalbare koopwoningen) op de juiste plekken voor alle doelgroepen. In het bijzonder voor de doelgroepen van woningcorporaties, middeninkomensgroepen, aandachtsgroepen (onder andere statushouders, arbeidsmigranten en dak- en thuislozen) en ouderen. Concreet wil de provincie ongeveer 248.000 woningen bruto nieuwbouw realiseren vanaf 2022 in Zuid-Holland (woningbouwopgave). Dit is volgens de afspraken die zijn gemaakt met het Rijk. De provincie stuurt op de volgende doelstellingen: 1) bruto nieuwbouw, bestaande uit minimaal 2/3 betaalbare woningen (huur en koop); 2) waarvan minimaal de helft sociale huurwoningen, dus minimaal 1/3; en 3) doorgroeien naar minimaal 30% sociale huur in de woningvoorraad per gemeente.

Deze woningen moeten in een hoog tempo worden gebouwd. Door middel van Toekomstbestendig Bouwen draagt de provincie bij aan het versnellen van de bouw van woningen en het voorkomen van vertragingen die kunnen worden voorkomen.

Daarnaast stelt de provincie in de Omgevingsvisie doelen voor het huisvesten van bepaalde groepen mensen in de regio -en een enkele keer in gemeenten. Zo zorgt ze er samen met gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen voordat er voldoende passende woningen zijn voor alle mensen, in het bijzonder voor de doelgroepen van woningcorporaties, middeninkomensgroepen, aandachtsgroepen (o.a. statushouders, arbeidsmigranten en dak- en thuislozen) en ouderen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

In Zuid-Holland worden de meeste woningen van heel Nederland gebouwd. We willen dat die woningen voor iedereen beschikbaar komen: jong en oud, arm en rijk, in stad en dorp. Ook is het belangrijk dat er voldoende sociale huurwoningen gebouwd worden en dat die eerlijk verdeeld zijn over heel Zuid-Holland. We willen dat alle woningen niet alleen nu, maar ook in de toekomst een goed thuis zijn op de plekken waar mensen over decennia nog willen wonen.

Onze rol als provincie is:

- het beoordelen van woningbouwplannen die gemeenten registreren
- het stimuleren van de realisatie van plannen uit de vastgestelde regionale woningbouwprogramma's
- sturen op voldoende betaalbare woningen, waaronder sociale huurwoningen.
- Zorgen voor een passend aanbod voor aandachtsgroepen, zoals ouderen en arbeidsmigranten

Regionale Realisatie agenda's (Regionale Woondeals)

In 2023 maakten we afspraken over woningbouw met de Zuid-Hollandse woonregio's. Deze Regionale Realisatie agenda's bevatten afspraken over de aantallen woningen, het streven naar twee derde aan betaalbare woningen en sociale huur. Er zijn ongeveer 2.300 geregistreerde woningbouwplannen die in lijn zijn met het provinciaal omgevingsbeleid. Deze plannen bevatten voldoende woningen om – samen met de woningen die sinds 2022 zijn opgeleverd – te voldoen aan de woningbouwafspraken die Rijk, provincie, gemeenten en andere partijen in 2023 overeenkwamen.

In de realisatieagenda's staat een aantal voorwaarden voor woningbouw. Dit zijn zaken die goed geregeld moeten zijn om meer woningen te kunnen bouwen, zoals:

- oplossingen voor problemen rond stikstof, geluidsoverlast, netcongestie, drinkwatervoorzieningen,
- voldoende middelen, investeringscapaciteit en mensen bij overheden, corporaties en de bouwsector,
- het bereikbaar maken en houden van de woonomgeving en
- het voorkomen van vertraging door procedures en bezwaren en het inkorten van procedures.

De realisatie van woningen is afhankelijk van deze woningbouwvoorwaarden. Dit vraagt om maatregelen van de Rijksoverheid.

Net als in de rest van Nederland blijft de woningbouw in Zuid-Holland achter bij wat nodig is. Er zijn veel obstakels te overwinnen voordat de geplande woningen gerealiseerd worden en wordt het steeds lastiger om sociaal en betaalbaar te bouwen. Daarom voert de provincie Zuid-Holland samen met haar partners inspanningen op om bestaande plannen daadwerkelijk uit te voeren.

Uitwerking instrumenten woonbeleid

Programma Realisatie Woningbouw

Omdat we voldoende woningbouwplannen hebben, zetten we in op het tijdig realiseren van de plannen in de vastgestelde regionale woningbouwprogramma's. Het Programma Realisatie Woningbouw helpt bij de vertaalslag van zachte naar harde woningbouwplannen en het wegnemen van knelpunten in concrete projecten. Ook

ondersteunen we waar nodig om voldoende sociale en betaalbare woningen en woningen voor aandachtsgroepen te realiseren.

Het programma is toegevoegd aan de provinciale organisatie om expliciet verbetering aan te brengen in de samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden, zoals grondzaken, ruimtelijke ordening, mobiliteit, energie, economie et cetera. Hiervoor is het nodig om verschillende belangen op elkaar af te stemmen en om de brug te slaan in de samenwerking met onze externe partners.

Het programma voert gesprekken met gemeenten, corporaties en projectontwikkelaars over de belemmeringen die de uitvoering vertragen en zoekt naar concrete oplossingen voor die belemmeringen. We brengen oplossingen in de praktijk in pilotprojecten, met het doel ze op te schalen naar andere projecten.

Wanneer lokaal expertise ontbreekt, brengen we deze vanuit de provincie in. Met behulp van subsidies dragen we bij aan het versnellen van projecten. Het gaat daarbij om de uitvoering van nieuwe woningbouwprojecten, maar ook om het beter benutten van de bestaande woningbouwvoorraad door extra woningen toe te voegen.

Registreren van woningbouwplannen

Gemeenten registreren hun woningbouwplannen in een online applicatie van de provincie, de Planregistratie Wonen. In de planregistratie staan bijvoorbeeld gegevens over de locatie, planologische status, projectfase, woningaantallen, opdrachtgever, eigendomsvorm, woningtype, prijsklasse en specifieke woningcategorieën.

De kwaliteit van de informatie van de planregistratie heeft altijd aandacht en we werken samen met gemeenten aan betere datakwaliteit, zodat we steeds beter zicht hebben op de woningbouwplannen. We ondersteunen gemeenten bij het verhogen van de datakwaliteit.

Beoordelen van woningbouwplannen

De provincie gebruikt de gegevens uit de planregistratie voor de inventarisatie en beoordeling van woningbouwplannen. We toetsen jaarlijks of de woningbouwplannen in lijn zijn met het provinciaal omgevingsbeleid. Daarbij letten we op ruimtelijke inpassing, voldoende sociale en betaalbare huurwoningen en woningen voor specifieke doelgroepen, zoals senioren. Op basis hiervan stelt het college van Gedeputeerde Staten de regionale woningbouwprogramma's vast.

Met de monitoring van de woningbouwprogramma's volgen we de uitvoering van de afspraken uit de Regionale Realisatieagenda's (woondeals) nauwlettend en we bespreken de voortgang bij de regionale woondealtafels en versnellingstafels. De programma's bieden inzicht in de plancapaciteit voor woningbouw die passend is binnen het provinciaal omgevingsbeleid of passend te maken.

Rapportages

Tijdens de Woontop van 2025 hebben publieke en private partijen met elkaar afgesproken dat ze gaan werken met een Publiek Private Monitor. Hierin kunnen de gegevens uit het planregistratiesysteem geverifieerd worden door corporaties en marktpartijen. De provincie faciliteert dit proces.

De jaarrapportage woningbouw beschrijft de woningmarkt- en woningbouwontwikkelingen aan de hand van recente cijfers en in samenhang met de huidige en gewenste beleidsinzet. Net als in 2026 komt er ook in 2027 een jaarrapportage.

Wet versterking regie volkshuisvesting

De Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv) is per 1 juli 2026 in werking getreden. Er volgt nu een implementatieperiode van maximaal 1,5 jaar, waarin provincies een Provinciaal volkshuisvestingsprogramma op moeten stellen. Dit is een verplicht programma onder de Omgevingswet.

Het Provinciale volkshuisvestingsprogramma gaat in ieder geval over de onderwerpen:

- de provinciale woningbouwopgave,
- de samenstelling van de bestaande woningvoorraad en
- de woonbehoefte van aandachtsgroepen.

Provinciale wet- en regelgeving zullen in lijn worden gebracht met de nieuwe landelijke wet- en regelgeving. We hebben incidentele middelen voor extra ambtelijke capaciteit gekregen ten behoeve van de implementatie van de Wet versterking regie volkshuisvesting, de verwachting is dat voor het uitvoeren van nieuwe taken die hieruit voortvloeien ook structurele middelen vanuit het Rijk beschikbaar komen.

Doorwerking naar gemeenten

Het Provinciale volkshuisvestingsprogramma werkt door in de gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's, die gemeenten volgens de Wet versterking regie volkshuisvesting moeten gaan opstellen. Dat brengt aanvullende inzet van capaciteit met zich mee.

De provincie adviseert al op grond van de Huisvestingswet over nieuw vast te stellen of te wijzigen huisvestingsverordeningen. Dit is een regeling van een gemeente waarin wordt vastgelegd hoe de sociale (en middeldure) huurwoningen worden verdeeld en welke regels gelden voor het gebruik van woonruimte. De provincie adviseert over de gevolgen hiervan voor de regionale woningmarkt, de evenwichtige samenstelling van de woningvoorraad, de woningbouwopgave en de toepassing van bindingseisen in de verordening.

Bijzondere doelgroepen/aandachtsgroepen

De Wet versterking regie volkshuisvesting benoemt de doelgroepen waarvoor wij als provincie al specifiek inzet pleegden: arbeidsmigranten, asielzoekers, statushouders, senioren en starters en voegt de volgende groepen toe: studenten, mantelzorgverleners en -ontvangers, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking of psychische kwetsbaarheid als gevolg van chronische medische redenen, (dreigend) dak- en thuisloze mensen, mensen die uitstromen uit een zorginstelling, woonwagenbewoners, vrouwen die de prostitutie verlaten en ex-gedeteneerden.

Voor de bijzondere doelgroepen/aandachtsgroepen en wettelijk 'urgente' moet voldoende passende, zorggeschikte en betaalbare huisvesting beschikbaar zijn. De provincie stuurt hierop via het omgevingsbeleid, en de woningbouwprogrammering en de advisering op gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's en huisvestingsverordeningen.

Arbeidsmigranten

De provincie zet zich in voor voldoende, kwalitatief goede en verantwoorde huisvesting voor arbeidsmigranten en het voorkomen van misstanden. Dit doen wij in samenhang met de opgaven op het gebied van economie en ruimte. Internationale werknemers zijn van groot belang voor de economie van Zuid-Holland. Naar schatting werken circa 300.000 internationale werknemers in de provincie, van wie ruim 180.000 arbeidsmigrant zijn (bron: Decisio, 2026). Specifiek voor arbeidsmigranten houden we ons bezig met het volgende:

- Wij vragen gemeenten om bij initiatieven voor nieuwe omgevingsplannen voor bedrijven inzichtelijk te maken hoeveel arbeidsmigranten er naar verwachting werkzaam zullen zijn, en waar en op welke wijze zij worden gehuisvest. Deze verplichting is opgenomen in de Omgevingsverordening.
- Wij adviseren gemeenten over de mogelijkheden en kwaliteit van huisvesting, op basis van de eisen en voorwaarden uit de Omgevingsverordening.
- Wij ondersteunen gemeenten bij het oplossen van knelpunten bij de huisvesting van arbeidsmigranten. Daarbij kijken wij naar de toepassing van provinciaal beleid en de stand van zaken van gemeentelijke beleidskaders voor arbeidsmigranten.

- Wij werken samen met het Rijk, maatschappelijke partners, werkgevers en vakbonden aan de verdere uitwerking van de zogenoemde Roemernormen. Het gaat hierbij onder meer om certificering van uitzendbureaus en verbetering van de registratie van arbeidsmigranten, zodat er beter zicht is op aantallen en benodigde voorzieningen. Ook agenderen wij bij deze partners relevante aandachtspunten.
- Wij adviseren samenwerkingsverbanden die zich richten op arbeidsmigranten, zoals regiodeals. Daarnaast proberen we partijen te verbinden om de realisatie van huisvesting te stimuleren en misstanden tegen te gaan.
- Wij werken aan gezamenlijke regie en afstemming van betrokken partijen voor de huisvesting van verschillende aandachtsgroepen, waaronder arbeidsmigranten. Dit doen we in het kader van de Wet versterking regie volkshuisvesting.

Statushouders

Statushouders (vergunninghouders) zijn personen van wie de asielaanvraag is goedgekeurd en die in aanmerking komen voor reguliere huisvesting in een gemeente. Gemeenten hebben de wettelijke verplichting deze huisvesting te realiseren, volgens een halfjaarlijks door het Rijk vastgestelde taakstelling. De provincie is belast met het interbestuurlijk toezicht op de naleving van deze verplichting. Hoe wij dat doen is vastgelegd in ons beleidskader ([Herziening aanvullend beleidskader huisvesting vergunninghouders](#)). De provincie hanteert hierbij een interventieladder met halfjaarlijkse oordeelsmomenten (januari en juli).

Wanneer een gemeente de taakstelling niet realiseert, gaat de provincie met de betreffende gemeente in overleg. Daarbij wijzen we op de wettelijke verplichting en denken we, binnen de kaders van de provinciale rol en verantwoordelijkheden, mee over mogelijke oplossingen. Als een gemeente, ondanks de doorlopen stappen van de interventieladder, structureel in gebreke blijft, kan de provincie overgaan tot een indeplaatsstelling (trede 5 van de interventieladder). Dat betekent dat de provincie de taak van de gemeente overneemt per een vooraf door GS aangegeven datum (trede 6).

Naar aanleiding van de oordeelsmomenten van januari en juli 2026 hebben acht gemeenten in Zuid-Holland een indeplaatsstellingsbesluit ontvangen, waarvan één gemeente de taakstelling inclusief achterstand inmiddels heeft gerealiseerd. Hoe zich dit getalsmatig gaat ontwikkelen is afhankelijk van de voortgang die gemeenten boeken. Als betrokken gemeenten er niet alsnog in slagen de achterstand zelfstandig in te lopen, zal de feitelijke uitvoering van (een deel van) deze indeplaatsstellingen in 2027 plaatsvinden. Dat brengt aanvullende inzet van capaciteit en extra kosten met zich mee.

Asielzoekers

Sinds de invoering van de Spreidingswet in 2024 zijn alle gemeenten wettelijk verplicht om te zorgen voor voldoende opvangplekken voor asielzoekers. Anders dan bij de huisvesting van statushouders heeft de provincie geen toezichthoudende rol bij de opvang van asielzoekers. De commissaris coördineert de bestuurlijke samenwerking binnen de provincie. Dat doet hij als rijksorgaan, niet in de rol als voorzitter van Gedeputeerde Staten. Dat betekent niet dat we als provincie helemaal niets doen op dit onderwerp.

In 2027 doen we het volgende om gemeenten te helpen bij de realisatie van de asielopvang:

- We ondersteunen gemeenten met de subsidie Realisatie Asielopvang. Gemeenten kunnen deze subsidie aanvragen voor personeel en/of kennis,
- Samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO) vragen we bij het Rijk om helder en ondersteunend beleid dat zorgt voor duurzame oplossingen,
- In ons omgevingsbeleid staat dat onder voorwaarden maatwerkoplossingen bespreekbaar zijn. Als locaties bijvoorbeeld niet passen binnen ons beleid kan maatwerk bijdragen aan ruimte binnen die regels.

Senioren

De opgave voor wonen en zorg voor senioren blijft groot. De provincie zet zich daarom in voor voldoende passende woonvormen voor senioren en andere mensen die ondersteuning nodig hebben om zelfstandig te kunnen wonen. Wij hechten aan goede regionale afstemming door gemeenten, monitoring van de voortgang en het maken van afspraken over de benodigde opgave.

De provincie stimuleert de realisatie van betaalbare zorggeschikte woningen, geclusterde woonvormen en andere innovatieve woonconcepten. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor alleenstaande ouderen met een smalle beurs en voor initiatieven die bijdragen aan sociale samenhang en zelfstandig wonen. We ondersteunen deze ontwikkeling met subsidie, kennis door samen te werken met gemeenten, woningcorporaties en maatschappelijke partners.

NPLV/New Towns

De provincie wil bijdragen aan het versterken van de leefbaarheid en de brede welvaart op plekken waar deze inzet het meeste effect heeft. Daarom wil de provincie haar inzet meer gebiedsgericht vormgeven, in nauwe afstemming met gemeenten en andere partners.

NPLV-gebieden zijn stedelijke gebieden waar sprake is van een stapeling van sociale, economische en fysieke uitdagingen. NPLV staat voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. In deze gebieden werken het Rijk, gemeenten, maatschappelijke organisaties en andere partners langdurig samen aan het verbeteren van kansen voor bewoners, leefbaarheid, veiligheid en economische perspectieven. Omdat hier al veel inzet en middelen vanuit het Rijk zijn gebundeld, zijn de plannen en projecten vaak al ver uitgewerkt. De provincie zoekt daarom vooral aansluiting bij concrete projecten waarin zij met haar kennis, middelen of netwerk het verschil kan maken.

Daarnaast richt de provincie zich op de New Towns Zoetermeer, Capelle aan den IJssel en Nissewaard. Deze naoorlogse groeikernen staan voor specifieke uitdagingen, waaronder verouderende wijken, een lage brede welvaart en de noodzaak om voorzieningen en infrastructuur toekomstbestendig te houden.

Met de New Towns werkt de provincie op korte termijn verder aan gezamenlijke projecten, zoals afgesproken in de Regiodeal Zuid-Hollandse Groeikernen. Daarnaast zetten wij samen met de gemeenten in op een partnerschap en een gezamenlijke lobby richting het Rijk. Doel hiervan is om, vergelijkbaar met de NPLV-aanpak, te komen tot een meerjarige Rijksbetrokkenheid en structurele ondersteuning voor de opgaven waarmee de New Towns worden geconfronteerd.

Het netwerk en de kennis die we opbouwen binnen de New Town gemeenten en NPLV wijken, gebruiken we om andere gemeenten te ondersteunen die voor vergelijkbare opgaven staan.

Subsidies

Met de subsidieregeling Wonen Zuid-Holland stellen we geld beschikbaar om een financieel tekort deels weg te nemen of door kennis in te huren voor het realiseren van woningen in de provincie. In 2027 kunnen, net als in 2026, naast gemeenten ook woningcorporaties onze subsidies aanvragen. Corporaties hebben tot nu toe veelvuldig gebruikgemaakt van deze mogelijkheid. De regeling bestaat naar verwachting komend jaar uit deze onderdelen:

- Knelpuntenpot sociale huur
- Knelpuntenpot middenhuur
- Woonvormen senioren en zorggeschikte woningen voor senioren
- Vliegende Brigade
- Plankosten collectieve wooninitiatieven
- Opschalen houtbouw sociale huurwoningen

- Versnelling realisatie asielopvang
- Stimulering flexwoningen

Alle subsidies hebben een eigen budget en periode van openstelling. Het kan zijn dat we een subsidie meerdere keren binnen één jaar openstellen. De subsidieregeling Wonen Zuid-Holland is continu in ontwikkeling, ook in 2027 kunnen er nieuwe onderdelen aan worden toegevoegd. Zo blijven we goed inspelen op de maatschappelijke vraag naar ondersteuning voor de realisatie van woningbouw.

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Het beleidsdoel Ruimte en landschap is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 6-2-1 Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat de beschikbare ruimte in Zuid-Holland beter en slimmer wordt gebruikt. Een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving vindt ze daarbij van groot belang. Daarom is het belangrijk dat nieuwe ontwikkelingen op de juiste plek plaatsvinden. Bij keuzes over nieuwe ontwikkelingen zet de provincie het water- en bodemsysteem meer sturend in. Bestaande steden en dorpen ontwikkelen zich zo optimaal mogelijk binnen de ruimte die daarvoor al is gereserveerd. Dat doen zij met aandacht voor een goede ruimtelijke ordening, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen, werkgelegenheid, groen, water, openbare ruimte én sociale samenhang.

Ook wil de provincie de kwaliteiten van het landschap behouden en versterken. Daarvoor beschermt zij de onbebouwde ruimte beter tegen nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Om in bestaande steden en dorpen nieuwe woningen te kunnen bouwen en bedrijven te kunnen laten ontwikkelen is het belangrijk dat ze op elektriciteit en drinkwater kunnen worden aangesloten en dat ook andere randvoorwaarden op orde zijn. Om dat te bereiken wil de provincie dat de onbebouwde ruimte beter wordt benut voor de ontwikkeling van:

- Een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouwsector;
- Een robuust en klimaatadaptief water- en bodemsysteem;
- Een duurzaam en toekomstbestendig systeem voor energie- (drink)watervoorziening;
- Natuurherstel t.b.v. behoud en verbetering van de biodiversiteit.

Waar mogelijk worden deze prioritaire opgaven gecombineerd met het toevoegen van wandel- en fietspaden voor bewoners en recreanten. Zo kan het landschap beter worden beleefd en draagt het bij aan de gezondheid van mensen in Zuid-Holland.

Omdat deze en andere opgaven allemaal om ruimte vragen, neemt de druk op steden, dorpen en het landelijke gebied verder toe. De provincie kijkt samen met andere overheden per gebied wat nodig is en kan en verdeelt de beschikbare ruimte hierbij zo eerlijk mogelijk. Ruimtelijke ontwikkelingen dragen zo bij aan een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Bestuurlijk Overleg Leefomgeving en Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (BO-MIRT).

In de Bestuurlijke Overleggen Leefomgeving (BOL) praat het Rijk met de regio over het rechtvaardig verdelen van de schaarse ruimte in Nederland. In de jaarlijkse BO-MIRT praten het Rijk en de regio over lopende projecten en strategische opgaven. Als dat nodig is, maken we verdere financiële en bestuurlijke afspraken. De provincie

coördineert de inbreng vanuit de regio (Zuid-Holland) tijdens de overleggen om afspraken te maken met het Rijk. Ook maken we als provincie afspraken met rijkspartners in het Ruimtelijk Arrangement. De afspraken in het Ruimtelijk Arrangement worden jaarlijks bijgesteld.

Ruimtelijke Puzzel

De provincie:

- Zorgt voor een inventarisatie van alle lopende en alle komende claims op ruimte in Zuid-Holland. Deze informatie maken wij voor iedereen toegankelijk. De provincie werkt in vijf gebiedsprocessen samen met onze partners aan de uitwerking van het ruimtelijk voorstel. Hierin worden regiospecifieke afwegingen mogelijk gemaakt met bijhorend maatwerk. In 2027 leveren we de eerste versies van gebiedsuitwerkingen op en starten we met het borgen hiervan in het omgevingsbeleid.
- Zorgt ervoor dat thematische uitwerkingen van het ruimtelijk voorstel, bijvoorbeeld via verkenningen, in samenhang worden opgepakt en uitgevoerd.
- Inventariseert welke bovenlokale ruimtelijke vraagstukken moeizaam verlopen. De provincie zorgt voor ondersteuning op verschillende terreinen (proces/bestuurlijk/kennis) om oplossingen te vinden. De provincie coördineert de inbreng vanuit de regio (Zuid-Holland) tijdens de overleggen om afspraken te maken met het Rijk. Naar verwachting wordt door het Rijk eind 2026 de Nota Ruimte vastgesteld met een uitvoeringsstrategie, waarvan het Rijk verwacht dat deze een doorwerking krijgt in het beleid van andere overheden. Met het Rijk worden afspraken gemaakt over de uitvoeringsstrategie en hoe deze doorwerkt in het provinciaal beleid.

NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad

- In het NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad werkt de provincie samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en de Verstedelijkingsalliantie aan toekomstbestendige verstedelijking. Toekomstbestendig betekent dat we bij de verstedelijkingsopgave rekening houden met de andere opgaven die er zijn op het gebied voor gezondheid, groen in en om de stad, klimaatadaptatie, economie en energietransitie. Het ruimtelijk voorstel zoals dat door de provincie is vastgesteld vormt een belangrijke leidraad.
- Het in 2026 herziene Ontwikkelperspectief Zuidelijke Randstad en de Uitvoeringsagenda 2.0 zijn het kader voor deze samenwerking. Deze bevatten richtinggevende afspraken over hoe we de doelstellingen uit het Ontwikkelperspectief willen bereiken. Ook is aangegeven welke opgaven met voorrang worden opgepakt. In de eerste plaats betreft dit het in beeld brengen van wat er nodig is om te komen tot een robuuste groen-blauwe structuur in de Zuidelijke Randstad. In 2027 moet dit leiden tot een zo concreet mogelijke eerste versie van de regionale investeringsagenda die aan het BOL van 2027 ter onderschrijving wordt aangeboden. Daarin landen dan naar verwachting ook de eerste programma's en projecten uit de programmalijn toekomstbestendige economie in de Zuidelijke Randstad. Het voornemen is om de regionale investeringsagenda voor de Zuidelijke Randstad periodiek te herijken tot een beperkt aantal samenhangende sleutelprojecten die substantieel bijdragen aan de doelen uit het ontwikkelperspectief. De investeringsbijdragen van de bestuurlijke partners zijn op dit moment onbekend. De bijdrage van de provincie Zuid-Holland is nog niet aan de orde gekomen. Zoals beschreven onder beleidsprestatie 6-2-3 Groenblauw netwerk, wordt de eerste openstelling van de subsidieregeling Landschapspark, als onderdeel van de € 10 miljoen vanuit de investeringsagenda, verwacht aan het eind van het 1ste kwartaal 2027

Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties

De provincie wil voor iedereen in Zuid-Holland een plek waar het aantrekkelijk, veilig en gezond is om te wonen, werken en recreëren. Daarom willen we zorgvuldig omgaan met de beperkte ruimte. Dat doen we door vooral het bestaande bebouwde gebied beter te benutten.

Beleidsprestatie 6-2-2 Ruimtelijke kwaliteit en Landschap

Wat willen we bereiken?

De provincie wil zorgen dat steden, dorpen en landschappen mooi en van goede kwaliteit blijven, of zelfs beter worden. Dit geldt voor de hele provincie: voor natuurgebieden en voor bebouwde gebieden. Goede ruimtelijke kwaliteit betekent dat een gebied nu en in de toekomst goed te gebruiken is, er prettig uitziet en fijn is om in te leven. Nieuwe plannen of veranderingen moeten niet alleen handig zijn, maar ook duurzaam (of bewust tijdelijk) zijn. Het moet passen in de omgeving en op een positieve manier bijdragen aan de kwaliteit van de omgeving.

De provincie wil nieuwe ontwikkelingen verbinden met dat wat er al is. Dat betekent dat bestaande kwaliteiten worden beschermd en versterkt, en dat er nieuwe, goede dingen worden toegevoegd. Door in te zetten op ruimtelijke kwaliteit wil de provincie het volgende bereiken:

- Toekomstwaarde: historische kenmerken van Zuid-Holland meenemen in nieuwe plannen, met de opgaven om deze in de toekomst te kunnen blijven beschermen, benutten en beleven.
- Gebruikswaarde: zorgen dat er bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen goed wordt nagedacht over de plek, het ontwerp en inpassing van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen;
- Belevingswaarde: de bestaande mix van de landschappen, steden en dorpen in Zuid-Holland versterken en zo de belevingswaarde (hoe prettig en mooi mensen een plek vinden om te zijn) vergroten.

De provincie wil blijvend aandacht vragen voor ruimtelijke kwaliteit en het een vast onderdeel laten zijn bij het maken van plannen. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor de eigen projecten. Mensen die een project starten worden aangemoedigd om ruimtelijke kwaliteit op te nemen in hun plannen en op die manier een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Omdat de provincie ruimtelijke kwaliteit zeer belangrijk vindt is deze een onderdeel van de omgevingsverordening.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie wil dat ruimtelijke ontwikkelingen gepaard gaan met behoud of versterking van ruimtelijke kwaliteit. Dit draagt bij aan een gezonde en leefbare omgeving. De focus ligt daarbij op beleidsontwikkeling en advisering. Bij ontwikkeling van beleid hoort ook de ontwikkeling van een instrumentarium. Advisering richt zich op provinciaal beleid en plannen en op gemeentelijke plannen. Monitoring en beleidsevaluatie zijn hier ook onderdeel van. De Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) adviseert op verzoek van GS en PS over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Bijzonder provinciaal landschap Midden-Delfland

De provincie wil samen met partners van waaronder de Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, de maatschappelijke waarden en de ruimtelijke kwaliteit van het landschap behouden en versterken. Het gaat hierbij specifiek om veenweidelandschap binnen een stedelijke context.

Beleidsprestatie 6-2-3 Groenblauw Netwerk

Wat willen we bereiken?

De provincie wil het Groenblauwe Netwerk, zowel binnen als buiten de stad, verstevigen, verbeteren en beschermen. Het netwerk vormt de basis voor een gezonde, prettige, veilige en waardevolle leefomgeving voor mens en dier in een steeds sterker verstedelijkte provincie. Juist in een gebied waar de ruimte beperkt is, is inzetten op een stevig, hoogkwalitatief en goed verbonden netwerk van belang. Dit netwerk bestaat onder andere uit grote stadsparken, recreatie- en natuurgebieden, grote landschappelijke gebieden tussen steden en dorpen (groene buffers) en de verbindingen tussen al deze plekken.

De provincie wil een groenblauw netwerk dat voor iedereen beleefbaar, bereikbaar en bruikbaar is. De verbinding tussen en toegankelijkheid van gebieden is de kracht van dit netwerk. En het cultuurhistorisch watersysteem is de drager ervan. De provincie wil de verscheidenheid tussen de gebieden en landschappen behouden en versterken.

De provincie wil het Groenblauwe Netwerk (door)ontwikkelen tot een samenhangend geheel. De basis hiervan zijn de bestaande groenblauwe onderdelen binnen bebouwd gebied, robuust groenblauwe structuren tussen de steden en de grote groenblauwe gebieden buiten het bebouwd gebied. Zij wil deze samenhangende structuur beschermen, beter verbinden en waar nodig versterken en verbeteren. Om zo te komen tot een aantrekkelijker, natuurinclusiever, gezonder en klimaatbestendiger Zuid-Holland.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- In de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 stimuleert de provincie de verdere ontwikkeling van het Groenblauwe Netwerk. Dit netwerk is het geheel van bestaande groenblauwe elementen binnen bebouwd gebied, de groenblauwe structuur tussen de steden en de grote groenblauwe gebieden buiten het bebouwd gebied. De provincie wil het Groenblauwe Netwerk waar nodig, versterken en verbeteren. Dat doen we door de kwaliteit te verbeteren en de samenhang te vergroten tussen stedelijke parken, recreatiegebieden, natuurgebieden en het agrarisch landschap.
- De provincie werkt de komende jaren samen met andere overheden aan de verbetering van het Groenblauw Netwerk.
- De realisatie van het Groenblauwe netwerk vindt deels plaats onder de noemer 'Landschapspark'. De provincie geeft leiding aan het proces. Op dit moment werkt de provincie in vier deelgebieden. Dat zijn de deelgebieden Vlietzone, Rottezone, Schiezone en het Getijddepark XL.
- In de Groene Cirkel Groene Gezonde Stad werkt de provincie samen met ongeveer 18 gemeenten, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zoals IVN Natuureducatie. In dit netwerk delen de deelnemers kennis rond radicale vergroening van steden en stimuleren zij elkaar. De gezamenlijke droom van groene en gezonde steden staat centraal. Vergroening draagt bij aan klimaatadaptatie, aan de fysieke en mentale gezondheid van bewoners, aan een fijne leefomgeving en aan meer biodiversiteit. Elke partner uit het netwerk voegt kennis en ervaring toe vanuit de eigen (strategische) belangen om groenere steden te realiseren.
- We nemen deel aan overleg met het Rijk over de uitwerking van de Natuurherstelverordening, specifiek over artikel 8 stedelijke ecosystemen. We organiseren de provinciale en interprovinciale inzet.

Aanpak Groenblauw netwerk

Met de aanpak Groenblauw werkt de provincie samen met partners de komende jaren aan de verbetering van het Groenblauw Netwerk. Onderdeel van deze aanpak is om samen met partners, zoals gemeenten en waterschappen bestaande groenblauwe structuren, ontbrekende schakels en ontwikkelmogelijkheden in kaart te brengen met een overzicht van te beschermen, te verbeteren en te versterken onderdelen voor gezondheid, recreatie, biodiversiteit en klimaatadaptatie. Een eerste uitwerking loopt via de programmalijn gezonde en klimaatadaptieve delta en regionale investeringsagenda van NOVEX Zuidelijke Randstad.

Ontwikkeling en realisatie deelgebieden Landschapspark

De realisatie van het Groenblauwe netwerk vindt gedeeltelijk plaats onder de noemer van het "Landschapspark", waarbij de provincie de regie voert. In vier gebieden wordt samengewerkt: de Vlietzone, Rottezone, Schiezone en het Getijdenpark XL. In deze gebieden werkt de provincie met gebiedspartners en andere belanghebbenden in het gebied aan projecten op basis van uitvoeringsagenda's en opgestelde toekomstbeelden.

Er wordt tevens gewerkt aan een subsidieregeling Landschapspark, hiermee kan (een deel van) de in de investeringsagenda opgenomen € 10 miljoen ter ondersteuning van uitvoeringsgerede projecten besteed worden. Eerste openstelling wordt verwacht eind 1ste kwartaal 2027.

Beleidsprestatie 6-2-4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem

Wat willen we bereiken?

De verschillende manieren waarop gebieden worden gebruikt (ruimtelijke functies) zijn afhankelijk van een robuust water- en bodemsysteem. Een robuust water- en bodemsysteem beschermt, tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten, goed tegen watertekort, wateroverlast, bodemdaling en overstromingen. En is een natuurlijke hulpbron voor onder andere drinkwaterproductie. Voor een veilige en toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland, met zo min mogelijk kosten, is het nodig dat bij nieuwe ontwikkelingen ruimte vrijgehouden wordt voor herstel en verbetering van een toekomstbestendig water- en bodemsysteem. De provincie zorgt ervoor dat geplande functies niet in strijd zijn met de ontwikkeling van het water- en bodemsysteem.

Zuid-Holland werkt samen met de waterschappen, andere overheden en drinkwaterbedrijven aan het verbeteren en versterken van het water- en bodemsysteem. Als basis voor brede welvaart en economisch verdienvermogen nu en voor toekomstige generaties. Ondanks deze inspanningen kan een toekomstbestendig watersysteem niet alle te verwachten veranderingen in bodem- en watercondities opvangen. Er zijn technische oplossingen beschikbaar, maar die zijn vaak kostbaar en gevoelig voor verstoringen (grotere faalkans). Om kosten te besparen en minder afhankelijk te zijn van technische oplossingen, wil de provincie de ruimte die nodig is voor het herstel en de verdere ontwikkeling van het water- en bodemsysteem vrijhouden van ruimtelijke functies die daar niet mee gecombineerd kunnen worden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Water en bodem in locatiekeuze en locatie-inrichting

- We passen onze werkwijze voor beoordeling van omgevingsplannen aan om deze in lijn te brengen met de nieuwe verordnungsartikelen over toekomstbestendig ruimtelijk ontwikkelen waarbij rekening gehouden wordt met het water- en bodemsysteem.
- We gebruiken het in samenwerking met de waterschappen ontwikkelde kaartmateriaal in de 'WBS-onderlegger' als input voor integrale afwegingen in de gebiedsprocessen van de Ruimtelijke Puzzel en ZH-PLG.
- We werken verder aan kaartmateriaal om verantwoorde keuzes te kunnen maken t.a.v. locaties en inrichting van nieuwe ontwikkelingen. Daarbij brengen wij voor verschillende functies (bv ruimtevragers van de energietransitie, woningbouw etc.) ook de kansen en knelpunten voor meervoudig ruimtegebruik in beeld.
- We werken aan een product met 'tijdschalen' voor verziltende en vernattende gebieden en voor stedelijke gebieden die kwetsbaar zijn voor grootschalige wateroverlast als hulpmiddel voor gebruikers/beslissers in die gebieden.
- We doen ontwerpnd onderzoek naar mogelijkheden om versterkingen van het watersysteem ruimtelijk te kunnen inpassen, zowel voor landelijk als voor stedelijk gebied.
- We bespreken minimaal twee keer per jaar met de bestuurders van de zeven Zuid-Hollandse waterschappen over relevante ruimtelijke ontwikkelingen en de impact daarvan op het water- en bodemsysteem in het Strategisch Samenwerkings Overleg Waterschappen en Provincie. Hiermee betrekken wij de waterschappen in een vroegtijdig stadium bij relevante ruimtelijke afwegingen.

- In het kader van de Nota Ruimte en het Ruimtelijk Arrangement maken wij afspraken met het Rijk over de ruimtelijke vraagstukken die ontstaan wanneer (versterkingen van) het water- en bodemsysteem de wateruitdagingen niet meer kunnen oplossen. In Zuid-Holland betreft dat o.a. het omgaan met verziltende omstandigheden in de Duin- en Bollenstreek en de Delta, vernattende omstandigheden in de veenweiden, wijken die door bodemdaling steeds kwetsbaarder worden voor funderingsschade en grootschalige wateroverlast, steeds minder zoetwaterbeschikbaarheid in relatie tot nieuwe watervragers voor o.a. energie, industrie en digitalisering, drinkwatercongestie in relatie tot woningbouw.

Beleidsprestatie 6-2-5 Regie op proces en toedeling van functies en/of locaties

Wat willen we bereiken?

De provincie toetst dat ruimtelijke ontwikkelingen van gemeenten zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt zowel voor gemeentelijke als regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. Vervolgens zorgen we dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie beoordeelt plannen van gemeenten die gaan over ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij letten we erop dat de plannen zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt voor gemeentelijke en regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. We zorgen dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid. Als het nodig is, gebruiken wij onze wettelijke bevoegdheden en hulpmiddelen voor het algemeen belang van Zuid-Holland.
- De provincie werkt aan een goede samenwerking met gemeenten en regio's. Dat doen we door de provinciale koers goed uit te leggen of door gemeenten en regio's te koppelen aan de juiste contactpersoon binnen de provincie

Herverdeling ruimte voor woningbouwlocaties buiten BSD in de Duin- en Bollenstreek

In de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening wordt ruimte geboden voor zogenaamde greenportwoningen buiten bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) in de Duin- en Bollenstreek op ca. 45 hectare. In de Herziening 2025 is opgenomen dat deze 45 hectare ingezet kan worden voor geclusterde woningbouw buiten BSD, zodat er meer woningen en ook meer betaalbare woningen gerealiseerd kunnen worden en er beter gestuurd kan worden op de ruimtelijke kwaliteit.

In 2027 voeren de gemeenten Noordwijk, Hillegom, Lisse, Teylingen en Katwijk in samenwerking met de provincie een integrale verkenning uit naar potentiële, nieuwe woningbouwlocaties buiten BSD. Op basis van deze integrale verkenning zullen de gemeenten en de provincie een gezamenlijk voorstel doen voor de verdeling van deze 45 hectare. Als er voldoende steun is voor dit voorstel vanuit de desbetreffende gemeenteraden en Provinciale Staten, zal in een volgende Herziening van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening voorgesteld worden om deze nieuwe woningbouwlocaties op te nemen op de kaart en in de tabel van grootschalige locaties voor woningbouw buiten BSD.

Gebiedsontwikkeling Sliedrecht-Noord

In 2026 zijn Gedeputeerde Staten gekomen tot een positieve integrale afweging over het Contourenplan Sliedrecht-Noord van de gemeente Sliedrecht mits het Contourenplan op een aantal punten wordt aangepast en uitgewerkt.

De gemeente Sliedrecht zal in 2027 naar verwachting aan de slag gaan met de invulling van deze voorwaarden. Een van deze voorwaarden betreft een gezamenlijke bestuursovereenkomst, ondertekend namens het college van burgemeester en wethouders van Sliedrecht, het college van dijkgraaf en heemraden van het Waterschap

Rivierenland en Gedeputeerde Staten. Idealiter wordt deze bestuursovereenkomst ook ondertekend namens Rijkswaterstaat. De provincie zal in 2027 actief meewerken aan het opstellen van deze bestuursovereenkomst.

Wanneer aan alle voorwaarden is voldaan, zal in een volgende Herziening van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening voorgesteld worden om de locatie Sliedrecht-Noord op te nemen op de kaart en in de tabel van grootschalige locaties voor woningbouw buiten BSD.

Gebiedsontwikkeling Gnephoek

Deze integrale gebiedsontwikkeling van de Gnephoek in de gemeente Alphen aan den Rijn heeft als doel om ca. 5.600 woningen te realiseren, inclusief 30 ha voor water, groen en recreatie en minimaal 50 ha natuur waarbij water en bodem sturend zijn voor de gebiedsontwikkeling.

De provincie Zuid-Holland zal in 2027 de volgende acties ondernemen voor de ontwikkeling van de Gnephoek:

Afronding Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek

In oktober 2024 is de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek ondertekend door de Dagelijkse Besturen van de gemeente Alphen aan den Rijn, het Hoogheemraadschap van Rijnland, de regio Holland Rijnland en de Provincie Zuid-Holland. In die overeenkomst zijn afspraken vastgelegd over onder andere mobiliteit, natuur, recreatie, wonen, water, bodem, klimaatadaptatie, energie en samenwerking met betrekking tot de planologische procedures. De belangrijkste afspraken zijn in 2026 uitgevoerd, zoals de vaststelling door Provinciale Staten van de Herziening van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening voor de Gnephoek en de vaststelling van de Wijziging van het Omgevingsplan voor de Gnephoek door de gemeenteraad van Alphen aan den Rijn. Wanneer de Wijziging van het Omgevingsplan onherroepelijk wordt, kan de gemeente samen met de grondeigenaren starten met de realisatie

In 2027 zal de Bestuursovereenkomst kunnen worden afgerond en zullen afspraken gemaakt worden over o.a. de monitoring van de realisatie van de woningbouw.

Uitvoering Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit Gnephoek

Samen met de gemeente Alphen aan den Rijn geeft de provincie uitvoering aan de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit, die in februari 2026 is ondertekend. De uitvoering van de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit zal zich over meerdere jaren uitstrekken en omvat onder meer:

- afstemmingen met de gemeente over de voorbereiding van gemeentelijke werkzaamheden (waaronder het nieuwe aquaduct, de nieuwe fietsbrug en de andere afgesproken mobiliteitsmaatregelen)
- opstarten van provinciale voorbereidende werkzaamheden (waaronder aanpassingen kruispunten N207 en Loswal Hoogwaard) uit de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit.

De voortgang van de afspraken en werkzaamheden worden samen met de gemeente gemonitord.

Compensatie ruimtelijk beschermd weidevogelgebied (weidevogelcompensatie)

De provincie ondersteunt de gemeente bij het nader uitwerken van de weidevogelcompensatie middels gebiedskennis en ecologische kennis. De provincie beoordeelt periodieke rapportages over de voortgang van de weidevogelcompensatie en voert het gesprek hierover met de gemeente (minimaal 1x per jaar). De nadere uitwerking en uitvoering van de weidevogelcompensatie voor de Gnephoek door de gemeente zal zich over meerdere jaren uitstrekken.

Gebiedsontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande)

Deze gebiedsontwikkeling in de gemeente Zuidplas (hierna: het Middengebied) heeft als doel de realisatie van een nieuw, toekomstbestendig dorp van 8.000 woningen, 2 nieuwe bedrijventerreinen en bijbehorende ontwikkeling van onder andere natuur (NNN), groen, recreatie, bereikbaarheid, energie en het watersysteem.

De leidende rol voor de gebiedsontwikkeling van het Middengebied ligt bij de gemeente Zuidplas. In het kader van deze gebiedsontwikkeling zal de provincie Zuid-Holland in 2027 in elk geval de volgende acties ondernemen:

Beëindiging Grondbank RZG Zuidplas

Als het bestemmingsplan voor de woningbouw en de bedrijventerreinen onherroepelijk wordt na uitspraak door de Raad van State, zullen de gronden van de Grondbank overgedragen worden aan de gemeente Zuidplas en wordt de Grondbank beëindigd. De provincie zal, als deelnemer aan de Grondbank, bijdragen aan het zo spoedig mogelijk doorlopen van de benodigde procedures voor de overdracht van de gronden en de beëindiging van de Grondbank.

Afronden Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder

Als het bestemmingsplan voor de woningbouw en de bedrijventerreinen onherroepelijk wordt na uitspraak door de Raad van State, dragen we de gronden van de Grondbank over aan de gemeente Zuidplas en kan de gemeente starten met de realisatie. De Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder kan dan in 2027 worden afgerond. In het kader daarvan maken we afspraken over onder andere de monitoring van de realisatie van de woningbouw.

Uitvoering bestuursovereenkomsten mobiliteit

Samen met de gemeenten Zuidplas en Gouda, en in afstemming met de gemeenten Waddinxveen en Rotterdam, geeft de provincie uitvoering aan de Deelovereenkomst Mobiliteit, die in juni 2023 is ondertekend. Ook geven wij, samen met de gemeenten Zuidplas en Gouda en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, uitvoering aan de bestuursovereenkomst voor mobiliteit die in 2026 werd ondertekend. In verband daarmee ondersteunt de provincie de gemeente Zuidplas bij de werkzaamheden in het kader van de subsidie die de gemeente in 2026 heeft gekregen van het Rijk voor de realisatie van infrastructurele maatregelen. De uitvoering van deze bestuursovereenkomsten zal zich over meerdere jaren uitstrekken.

Realisatie Natuur Netwerk Nederland

Er wordt samen met de gemeente Zuidplas gewerkt aan de realisatie van de ecologische verbindingszone tussen de Krimpenerwaard en het Bentwoud voor het deel van de ecologische verbindingszone dat op het grondgebied van de gemeente Zuidplas ligt. Zoals vastgelegd in de Deelovereenkomst Ecologische Verbindingszone (januari 2025 vastgesteld).

Voor het NNN-gebied de Groene Waterparel begint de provincie in 2027 aan de realisatie op aangekochte gronden (100 ha). De gesprekken met de overige grondeigenaren blijven lopen.

Inzet voormalige Nota Ruimte middelen

Inzet van de voormalige Nota Ruimte middelen die bestemd zijn voor de duurzame ontwikkeling van de Zuidplaspolder.

Gebiedsontwikkeling Zijlhoek-de Woerd, vestiging Eli Lilly

In 2026 is de gebiedsontwikkeling Zijlhoek-de Woerd gestart met de aanvraag omgevingsvergunning voor de vestiging van Eli Lilly. Hiermee wordt het al internationaal concurrerende Leiden Bio Science cluster verder versterkt. Tot nu toe is met de betrokken overheden (Ministeries VRO, IenW, EZK, provincie Zuid-Holland en gemeente Katwijk) gesproken over de gevolgen voor mobiliteit, energie, water en archeologie. Betrokken overheden hebben aangegeven dat ze de vestiging van Eli Lilly willen mogelijk maken en investeren in de benodigde randvoorwaarden op oa mobiliteit. Vestiging van Eli Lilly op deze locatie is mogelijk binnen het geldende Omgevingsbeleid van de provincie Zuid-Holland.

In 2027 worden bestuurlijke afspraken ten behoeve van de vestiging Eli Lilly in een bestuursovereenkomst vastgelegd. Voorbereidingen worden getroffen ten behoeve van deze specifieke locatieontwikkeling en ook gestart wordt met het ontwerp en de gebiedsaanpak voor de omliggende grotere gebiedsontwikkeling Zijlhoek- de Woerd. Dit in samenhang met de ontwikkeling Valkenhorst.

Bestuursovereenkomst Lansingerland

In Lansingerland ondertekenden provincie en gemeente in februari 2025 een overeenkomst met een looptijd van 5 jaar. Daarin staan onder meer afspraken over wonen, werken, wind, mobiliteit en leefbaarheid. In 2026 zijn de afspraken verwerkt in de herziening 2025 van het omgevingsbeleid.

De provincie Zuid-Holland onderneemt in 2027 de volgende acties in het kader van de bestuursovereenkomst:

- De gemeente heeft met succes een rijksbijdrage gevraagd voor een maatregelenpakket ten behoeve van de ontsluiting van 1.600 woningen langs de N209. Het pakket draagt ook bij aan een verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming van de N209. Gemeente en provincie gaan samen de afgesproken maatregelen verder uitwerken.
- De gemeente is de gebiedsontwikkeling Bleizo gestart met als doel het realiseren van een leefbare nieuwe wijk. De provincie zal vanuit haar eigen rol en verantwoordelijkheid deze gebiedsontwikkeling ondersteunen.
- Voor windenergie is een voorkeursbesluit genomen door Gedeputeerde Staten. Er wordt een projectbesluit voorbereid voor de realisatie van windturbines.
- De gemeente Lansingerland en de provincie hebben 3 nieuwe locaties aangewezen voor de compensatie van het bedrijventerrein Bleizo. Volgens afspraak zal de gemeente de gebiedsontwikkelingen ter hand nemen voor 36ha HMC, de provincie zal deze afspraak monitoren.

Gebiedsontwikkeling Barrepolder

In de Barrepolder, gelegen in de gemeenten Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude, komen diverse (ruimtelijke) ontwikkelingen samen. Het gaat onder meer om uitbreidings- en verduurzamingsplannen van Heineken Zoeterwoude, de realisatie van een 150 kV-station, de ontwikkeling van een bedrijventerrein en infrastructurele projecten. De inzet van de provincie richt zich onder meer op het aanbrengen van samenhang, het behartigen van provinciale belangen, het verbinden van partijen en het bijdragen aan proces- en onderzoekskosten.

De invulling van de gebiedsontwikkeling is momenteel in verkenning. Voor 2027 wordt concretisering van de gebiedsontwikkeling voorzien, inclusief bestuurlijke afspraken daarover. Ook blijft de provincie nauw betrokken bij de realisatie van het 150 kV-station. Onder meer ten aanzien van de voortgang en voor de inpassing van de benodigde kabeltracés door de Barrepolder, samen met de gemeenten en de netbeheerders.

Regie omgevingsbeleid

Herzieningen

We zorgen voor een helder proces voor het vaststellen van herzieningen. Het gaat daarbij om twee soorten herzieningen. De zogenoemde 'brede herziening', die gaat over meerdere onderwerpen, en een aantal zogenoemde 'modulaire herzieningen', die gaan over een onderwerp. Voor de herzieningen organiseren we participatie. Ook stellen we een milieueffectrapportage of leefomgevingstoets op als dat nodig is.

Beleidscyclus en evaluatie

We begeleiden meerdere evaluaties van beleid. Deze staan op de langetermijnagenda Omgevingsbeleid (LTA). Provinciale Staten (PS) kan de LTA gebruiken om een onderwerp te laten verkennen of evalueren en om het beleid te wijzigen. Met de LTA geeft PS prioriteit aan onderwerpen en controleert zij of GS de onderwerpen tijdig behandelt. De LTA wordt regelmatig bijgewerkt. Het Omgevingslab van de provincie organiseert sessies voor collega's om hen te helpen bij het verkennen van beleidsopties en het wijzigen van beleid.

Daarnaast zoeken we naar een manier waarop we de beleidscyclus enerzijds en de planning- en control-cyclus anderzijds beter op elkaar aan kunnen laten sluiten. Dat zorgt voor een efficiëntere werkwijze van collega's.

Monitor leefomgeving

We werken de monitor leefomgeving elk jaar bij. De monitor wordt jaarlijks aan PS voorgelegd ter vaststelling.

Beleidsmonitor

We ontwikkelen de beleidsmonitor verder en werken deze elk jaar bij, de beleidsmonitor wordt jaarlijks aan PS voorgelegd ter vaststelling.

Datagericht werken

We kijken hoe we binnen de organisatie datagericht werken verder kunnen toepassen. We gebruiken data om het provinciale beleid te monitoren en evalueren. Daarnaast gebruiken we data voor het ontwikkelen van kaarten voor gebiedsgericht beleid. Data kan zo worden gebruikt als onderbouwing voor bijvoorbeeld specifieke regionale ontwikkelingen.

Digitale applicaties

We gaan verder met het ontwikkelen van onze applicaties. We verbeteren daarmee de aansluiting met het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), zorgen dat het bijwerken van de LTA eenvoudiger is en maken het makkelijker om ons beleid meer gebiedsgericht te maken.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

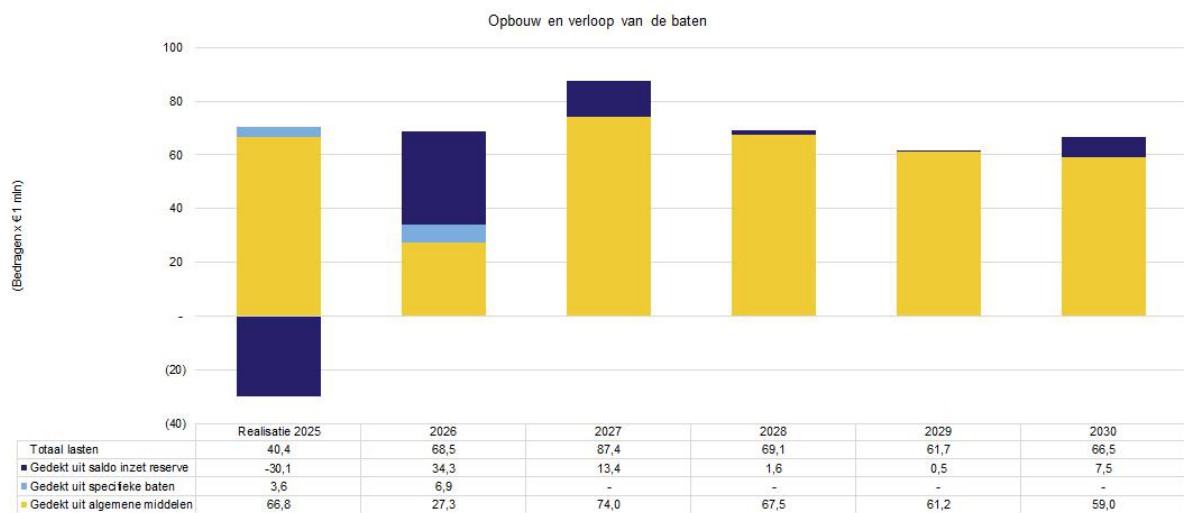
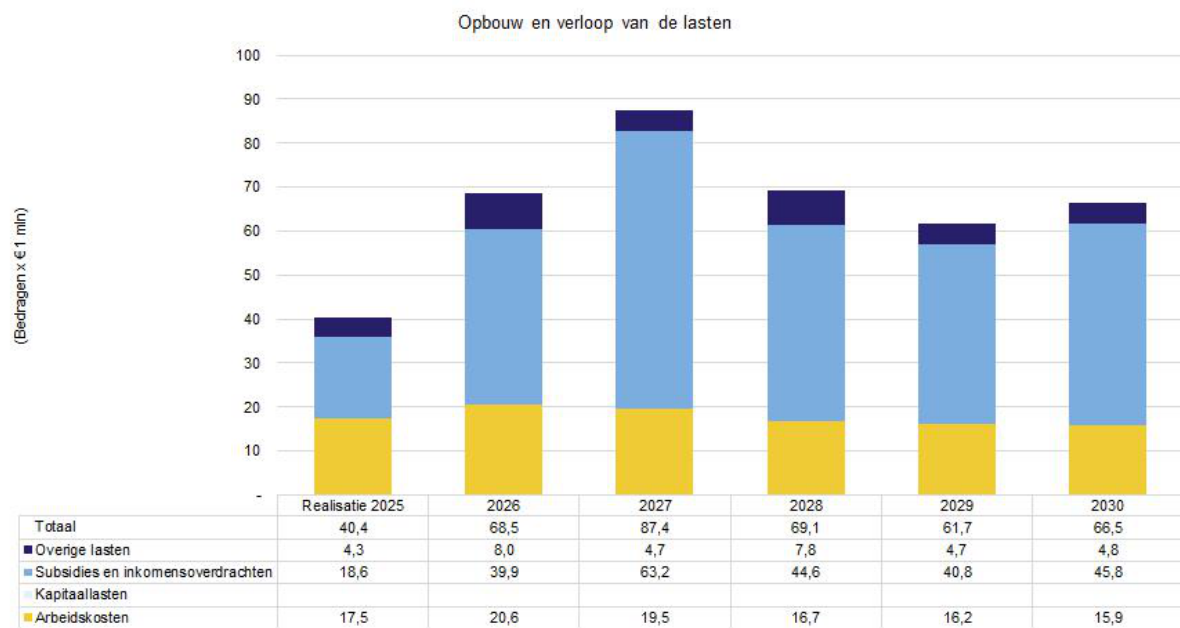
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	26.211	52.261	49.598	21.438	71.036	46.353	44.613	43.342
6-1-2 Toekomstbestendig bouwen	2.122	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	28.333	52.261	49.598	21.438	71.036	46.353	44.613	43.342
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
6-2-1 Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling	5.813	6.997	7.166	0	7.166	7.060	5.625	5.400
6-2-2 Ruimtelijke kwaliteit en Landschap	151	270	323	0	323	380	380	380
6-2-3 Groenblauw Netwerk	363	918	1.718	0	1.718	6.618	4.918	3.918
6-2-4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem	134	500	500	0	500	500	0	0
6-2-5 Regie op proces en toedeling van functies en/of locaties	5.581	7.591	8.663	-2.000	6.663	8.226	6.153	13.431
Totaal beleidsdoel 6-2	12.041	16.277	18.370	-2.000	16.370	22.784	17.076	23.129
Totaal Lasten	40.375	68.538	67.968	19.438	87.406	69.137	61.690	66.471
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	-3.535	-6.608	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	-3.535	-6.608	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
6-2-1 Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling	-124	-292	0	0	0	0	0	0
6-2-5 Regie op proces en toedeling van functies en/of locaties	14	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	-110	-292	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-3.645	-6.901	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	36.730	61.638	67.968	19.438	87.406	69.137	61.690	66.471

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Onttrekken bestemmingsreserve Subsidieregeling Wonen € 11,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
We onttrekken € 11,3 miljoen uit de bestemmingsreserve 'Subsidieregeling Wonen' om deze, conform de financiële spelregels in te kunnen zetten als dekking voor het plafond van de Subsidieregeling Wonen in 2027. Gedurende 2027, zal op basis van de aangevraagde subsidies gekeken worden wat de startdatum is van de subsidiabele activiteiten. Op basis hiervan verwachten we een deel van het budget in de Voorjaarsnota en Najaarsnota 2027 door te schuiven naar latere jaren. Dekking vanuit de bestemmingsreserve 'Subsidieregeling Wonen'.	

Aanvullende inzet middelen voor Subsidieregeling Wonen € 10 miljoen (n)	Nieuw besluit
In 2026 is de vraag naar subsidies fors toegenomen. Gevolg hiervan is dat de middelen vanuit de Investeringsagenda 2026 – 2030 eerder zijn ingezet dan gepland. Daarmee is er in 2027 en verder minder geld beschikbaar voor de Subsidieregeling Wonen. We verwachten in de periode 2027 – 2030 een plafond van € 35 miljoen nodig te hebben, om aan de vraag te kunnen voldoen. Om dit meerjarig mogelijk te maken, wordt het budget in 2027 met € 10 miljoen verhoogd en in 2028-2030 met € 18 miljoen per jaar. Dekking ten laste van de algemene middelen.	

Apparaatskosten € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie paragraaf arbeidscapaciteit.	

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Verschuiving bijdrage inpassing drinkwatervoorziening Dunea € 2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In het kader van de geplande realisatie en inpassing van een nieuwe drinkwatervoorziening is een incidenteel budget van € 2 miljoen in 2027 gereserveerd. Deze middelen zijn bedoeld als provinciale bijdrage aan de gebiedsinrichting die nodig is voor de tweede voorzuivering van het drinkwater, inclusief versterking van natuur- en recreatiewaarden. Gezien de verwachting dat vanaf 2028 de middelen zullen worden besteed wordt het budget van 2027 verschoven naar 2028. Dekking vanuit middelen binnen beleidsdoel.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	17.427	0	0	0	0	0	0	0
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	16.882	5.800	3.500	0	3.500	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	34.309	5.800	3.500	0	3.500	0	0	0
Totaal Lasten	34.309	5.800	3.500	0	3.500	0	0	0
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	-4.234	-8.535	-5.642	0	-5.642	-1.618	-500	-506
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	-31.582	0	-11.300	-11.300	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	-4.234	-40.117	-5.642	-11.300	-16.942	-1.618	-500	-506
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0	0	0	0	0	0	0	-6.985
Totaal beleidsdoel 6-2	0	0	0	0	0	0	0	-6.985
Totaal Baten	-4.234	-40.117	-5.642	-11.300	-16.942	-1.618	-500	-7.491
Saldo mutaties reserves	30.075	-34.317	-2.142	-11.300	-13.442	-1.618	-500	-7.491

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Commanditaire vennootschap Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V. (ONW)

Zuid-Holland neemt sinds 2002 samen met de gemeente Westland, de Bank Nederlandse Gemeenten, en het Hoogheemraadschap van Delfland als vennoot deel in de ONW. Het doel van deze C.V. is om het Westland verder te kunnen laten ontwikkelen, in het bijzonder door het bouwen van woningen. Het financieel belang in deze C.V. is 6,83%. Zuid-Holland is stille vennoot. Dat betekent dat zij geld heeft ingelegd, maar niet het recht heeft om te beslissen.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 6](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De beleidsambitie Gezond en veilig Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze [link](#).

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Het beleidsdoel Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder

Wat willen we bereiken?

De provincie zet zich in om de luchtkwaliteit te bevorderen en geurhinder te beperken met als doel de gezondheidsschade aan mensen en de schade aan de natuur te reduceren. De provincie streeft ernaar om in 2030 de EU-grenswaarden voor luchtkwaliteit, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn luchtkwaliteit, te behalen. De advieswaarden van de WHO vragen om een halvering van de wettelijke grenswaarde voor fijnstof. Om deze advieswaarde te behalen wordt samengewerkt met andere partijen om ook aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te voldoen.

Om de luchtkwaliteitsdoelen te behalen heeft de provincie met haar partners het Schone Lucht Akkoord gesloten. In het akkoord staan maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast worden provinciale maatregelen ter verbetering van luchtkwaliteit genomen en wordt het instrumentarium in het kader van Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) ingezet. Zo draagt de provincie bij aan een gezonde woon- en leefomgeving.

Het geurhinderbeleid is bedoeld om de geurhinder door bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag te beperken tot een acceptabel niveau.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren het Schone Lucht Akkoord uit. Voor dit akkoord werkt de provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partijen aan het verder verbeteren van de luchtkwaliteit zoals die nu is. Het Programma Luchtkwaliteit streeft ernaar om in 2030 de WHO-advieswaarden te bereiken zoals die golden in 2019.
- We doen onderzoek naar de uitstoot van ultrafijnstof.
- We adviseren bedrijven over hoe ze efficiënter en schoner kunnen vervoeren.
- Er zijn pieken in luchtverontreiniging door smog. Zoals afgesproken in het provinciale draaiboek Smog, onderneemt de provincie actie als deze pieken er zijn binnen Zuid-Holland. De informatievoorziening hebben we gemandateerd bij het RIVM, de meldkamer van de DCMR beantwoordt vragen van burgers en in zeer ernstige gevallen kan de commissaris van de Koning aanbevelingen en voorschriften voorschrijven.

Verbetering luchtkwaliteit

- We gaan door met 'scherp vergunnen': de provincie verleent vergunningen voor milieubelastende activiteiten waarvoor de provincie het bevoegd gezag is. We willen de uitstoot door industriële activiteiten naar de lucht beperken. Daarom stelt de Omgevingsdienst zo zwaar mogelijke eisen voor stikstofdioxide (NO₂) en fijnstof. Dat gebeurt op basis van de rijksregelgeving en de Nederlandse Emissie Richtlijnen.
- We stimuleren gemeenten om zelf beleid te maken over luchtkwaliteit en dat uit te voeren.
- We verkennen samen met gemeenten welke gevolgen de herziene richtlijn luchtkwaliteit heeft op de woningbouwopgave en welke maatregelen er getroffen kunnen worden om de impact zo klein mogelijk te maken.
- We laten inwoners zelf luchtkwaliteit meten. Dat doen we door meters beschikbaar te stellen en de inwoners te ondersteunen met community management (begeleiding en bijeenkomsten) en een digitaal gebruikersforum. Op deze manier willen we draagvlak krijgen voor het beleid, willen we lokaal druk zetten om met aanvullend beleid te komen en willen we inwoners zelf luchtkwaliteitsmaatregelen laten nemen.
- We brengen onze kennis over luchtkwaliteitsmaatregelen naar buiten. We organiseren kennisnetwerken voor gemeenten om kennis en ervaringen te delen. Dat doen we samen met de Omgevingsdiensten en de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD's).
- We controleren de luchtkwaliteit. Dat doet de DCMR Milieudienst Rijnmond met het formele luchtmeetnet. De burgermetingen zijn een aanvulling op die resultaten.
- We adviseren het Rijk over het toepassen van de herziene richtlijn luchtkwaliteit en de gevolgen hiervan.
- We verkennen samen met gemeenten, provincies en het Rijk welke maatregelen genomen kunnen worden en welke samenwerking er nodig is om de nieuwe grenswaarden uit de herziene richtlijn in 2030 te halen.
- We verkennen welke gevolgen netcongestie heeft op de luchtkwaliteit. Dit doen we samen met de collega's die werken aan de beleidsprestatie Energie.

Bronmaatregelen voor het beperken van Geurhinder

In het beleid over geurhinder staat hoeveel overlast van geur er maximaal mag zijn bij geurgevoelige gebouwen en locaties. Dat zijn plaatsen waar mensen wonen of verblijven, zoals woningen, ziekenhuizen, kinderopvang en scholen.

De provincie past dit beleid toe bij de vergunningverlening aan bedrijven die onder bevoegd gezag staan van de provincie.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Wat willen we bereiken?

De belangrijkste provinciale verantwoordelijkheden voor geluidhinder concentreren zich op de provinciale infrastructuur, provinciale milieubelastende activiteiten, regionale luchthavens en stilte- gebieden. De inzet is gericht op het voorkomen en verminderen van geluidhinder door weg- (en rail) verkeer, luchtvaart en industrie (zonering en vergunningverlening) en het aanwijzen en beschermen van stiltegebieden. Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen (op het gebied van bijvoorbeeld economie, verkeer en vervoer) moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de burger wordt beschermd tegen geluidhinder.

De provincie wil als bevoegd gezag voor kleine en recreatieve luchthavens milieurandvoorwaarden scheppen waarbinnen kan worden voldaan aan de maatschappelijke behoefte aan luchtvaart.

De werkwijze bij de vergunningverlening, toezicht en handhaving is uitgewerkt in de Nota vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Voor nestgeluid van afgemeerde schepen bevordert de provincie dat dit wordt meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We stellen een nieuwe Europese Geluidkaart op (wettelijke verplichting vanuit de Europese Unie).
- We monitoren en handhaven op de vastgestelde geluidproductieplafonds langs provinciale wegen (een geluidproductieplafond is een vastgesteld maximum voor berekend jaargemiddeld geluid).

Actieplan Geluid

- We voeren het Actieplan Geluid provinciale wegen 2024-2029 uit. Dat gebeurt op basis van daarvoor beschikbaar gestelde middelen.
- We zorgen ervoor dat omwonenden zelf geluidmetingen kunnen doen langs provinciale wegen. We stellen meetapparatuur beschikbaar voor deze metingen.

Sanering langs provinciale wegen

- We praten met omwonenden van provinciale wegen die last hebben van het geluid. We bespreken onder meer het verschil tussen het berekende geluidsniveau, het gemeten niveau en het geluid dat mensen ervaren. Zo kunnen we bepalen welke maatregelen kunnen helpen om de geluidhinder te verminderen.
- We voeren de geluidsanering van woningen langs provinciale wegen uit. Geluidsanering wil zeggen dat de voor 1986 gebouwde woningen langs provinciale wegen op basis van subsidie van het Bureau Sanering Verkeerslawaaai (Rijksfonds) akoestisch verbeterd worden.

Uitvoeringsplan

We onderzoeken hoe we mogelijke maatregelen kunnen financieren. Dit zijn maatregelen die nodig zijn voor de handhaving op geluidproductieplafonds, het tegengaan van geluidhinder (mede op basis van klachten) en geluidsanering langs provinciale wegen. Daarvoor maken we een koppeling tussen het meerjarenonderhoudsplan provinciale wegen, monitoring geluidproductieplafonds, geïnventariseerde hinder en de geluidssanering. Ook kijken we naar de bereidheid van gemeenten om mee te financieren aan maatregelen. Op die manier kunnen we de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk inzetten.

NOVEX Haven

- In het NOVEX-programma Havengeluid en Omgeving stellen we met andere relevante partners een koers vast hoe om te gaan met geluidproductieplafonds rond de Rotterdamse haven. We laten het bevoegd gezag (de gemeente Rotterdam) geluidsproductieplafonds opstellen.
- We stellen samen met de NOVEX-partners geluidbeleid op. Het doel is om de overgang van de industrie en activiteiten van bedrijven in de haven, gelijk te laten vallen met een beter leefklimaat en woningbouw rond de haven.

Luchtvaarthinder

- We blijven praten met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat over geluidhinder van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA).
- We evalueren het plan burgermeetnet geluid Rotterdam The Hague Airport (RTHA) en kijken of continuering mogelijk en wenselijk is.
- We starten een burgermeetnetwerk Schiphol in samenwerking met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de provincie Noord-Holland.

Stiltegebieden

- We controleren de stiltegebieden op feitelijke geluidbelasting op basis van metingen met de plaatsing van stand-alone meetapparatuur.
- We verlenen terughoudend vergunningen voor activiteiten in stiltegebieden op basis van de vastgestelde beleidsregels.

Beleidsprestatie 7-1-3 Externe veiligheid

Wat willen we bereiken?

Het doel is een veiliger Zuid-Holland door de risico's van activiteiten met gevaarlijke stoffen te beperken. Dit doet de provincie door eisen te stellen aan dit soort risicovolle activiteiten, door te sturen op waar deze plaatsvinden (locatie), en te sturen op locaties waar (zeer) kwetsbare gebouwen gebouwd worden. Hierbij is het belangrijkste dat de kans dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen zo klein mogelijk wordt gehouden. De provincie kijkt daarbij naar het (berekende) groepsrisico en de in de verordening vastgestelde oriëntatiewaarde (een referentiewaarde uit de regels). Via de provinciale Omgevingsverordening moedigt de provincie aan dat risicovolle activiteiten op één plek worden samengebracht en op een veilige manier worden gecombineerd. Ook wil de provincie dat veiligheid een belangrijk onderdeel is bij het ontwerpen van nieuwe plannen.

Daarnaast richt de provincie zich met haar nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) op het zo veel mogelijk beperken van risico's bij risicovolle bedrijven waarvoor de provincie verantwoordelijk is (bevoegd gezag).

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Interbestuurlijk overleg omgevingsveiligheid Zuid-Holland

- De provincie doet mee met de landelijke samenwerking in de meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid.
- De provincie werkt samen met gemeenten en andere provincies om het rijksbeleid te beïnvloeden. De provincie zet zich vooral in voor een veilig transport van gevaarlijke stoffen door dichtbevolkte gebieden en voor een veilige energietransitie. Dat doet de provincie met de andere provincies in het Interprovinciaal Overleg (IPO) door lobby te voeren en mee te werken aan landelijk beleid.

Inzichtelijke risicodata omgevingsveiligheid

De provincie is verplicht om basisinformatie over externe veiligheidsrisico's te delen. Dat zijn risico's die ontstaan tijdens de opslag, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen. Daarbij heeft de provincie betrouwbare informatie

nodig om haar beleid goed uit te kunnen voeren. Het gaat dan om extra informatie die niet valt onder de wettelijke eis op basis van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Denk bijvoorbeeld aan informatie over aantallen bewoners in bepaalde gebieden en over kwetsbare gebouwen en locaties.

Omgevingsveiligheid als ontwerpvariabele bij nieuwe ontwikkelingen

- Met het veiligheidsbeleid in de nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) verkleint de provincie via de vergunningverlening de risico's bij risicovolle bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.
- Met het beleid in de Omgevingsverordening verkleint de provincie de kans dat grote groepen mensen slachtoffer kunnen worden als gevolg van een ongeval met gevaarlijke stoffen.
- In de komende jaren zetten we ons in voor omgevingsveiligheid bij de energietransitie en de woningbouwopgave. Dat betekent dat we extra letten op nieuwe energietransitie ontwikkelingen in de woonomgeving.

Regie voeren op provinciale en bovengemeentelijke thema's omgevingsveiligheid

- De provincie Zuid-Holland gebruikt haar netwerk, invloed en middenpositie om de juiste partijen binnen en buiten de overheid aan tafel te krijgen. Samen delen we informatie en kijken we op welke thema's we gezamenlijk kunnen optrekken.
- Samen met partners zorgen we voor omgevingsveiligheid binnen NOVEX Rotterdamse Haven. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te monitoren en waar nodig schrijven we extra beleid, zoals bijvoorbeeld bij grootschalige op- en overslag van ammoniak.
- De provincie vernieuwt het omgevingsveiligheidsbeleid van Rotterdam The Hague Airport.
- De provincie zet zich in om de kennis op het gebied van omgevingsveiligheid bij gemeentes, Omgevingsdiensten en veiligheidsregio's te versterken. Hiervoor organiseert de provincie kennisnetwerkoverleggen en wordt er een EV-evenement georganiseerd.

Verkenning naar transities met een impact op omgevingsveiligheid

- We onderzoeken of er nieuwe risico's zijn bij de energietransitie. Als die er zijn, zorgen we dat we maatregelen afspreken.
- We onderzoeken of de geplande woningbouwopgave de veiligheid van de inwoners verandert. We inventariseren de risicobronnen en de samenhang met de woningbouwopgave. Dat zijn onder andere transportassen en bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem

Wat willen we bereiken?

De provincie zorgt voor het duurzaam beschermen, gebruiken en beheren van de bodem & de ondergrond, zowel door haar eigen beleid als door het beïnvloeden van het beleid van andere overheden. Het gaat hier om het beschermen en beheren van de kwaliteit van de bodem en het grondwater, en het verantwoord gebruik van functies in de ondergrond. De provincie zet voor deze beleidskeuze in op:

- Het optimaal benutten en beheren van bodem en ondergrond. Door duidelijk te wijzen op veranderingen in de vier dimensies (lengte, breedte, diepte en tijd) en op noodzaak om te voorkomen dat ze doorschuiven, worden toekomstige ontwikkelingen in (natuurlijke) water- en bodemsystemen meegenomen en beoordeeld in planvormingsprocessen (4D-Ordering).
- Het beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem. De provincie wil de chemische bodem- en grondwaterkwaliteit beschermen en verbeteren, de gezondheidsrisico's als gevolg van bodemverontreiniging verminderen en stimuleren dat bodemkwaliteit in samenhang wordt beoordeeld bij functietoewijzing in ruimtelijke ontwikkelingen.

- De nazorg van stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer. Dit om te voorkomen dat gesloten stortplaatsen een negatief effect hebben op de omgeving.

Bij alle opgaven in Zuid-Holland is het van belang om rekening te houden met thema's ecologie, ondergrondse infrastructuur, identiteit, bodemdaling, (grond)water, voorraden en energie in de ondergrond.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem

- We voeren het Overgangsrecht bodem uit. Dan doen we door mandaten en opdrachten te verlenen aan de vijf Omgevingsdiensten. Zij stellen elk jaar een Werkplan Spoed en Nazorg op. Hierin staat onder meer welke maatregelen zij nemen om verontreinigde locaties aan te pakken.
- Alle spoed- en nazorglocaties worden actief gesaneerd of, wanneer sanering niet mogelijk is, beheerst, zodat ze geen risico's opleveren voor mens, milieu of verspreiding.
- We voeren regie op het inventariseren van PFAS aandachtslocaties, dit zijn locaties waar als gevolg van een PFAS-bodemverontreiniging risico's aanwezig zijn voor mens, milieu en/of verspreiding. Als dat nodig is, nemen we (tijdelijke beheers) maatregelen.
- We voeren de maatregelen uit die in het waterprogramma voor verbetering van de grondwaterkwaliteit staan.
- We werken met andere overheden samen op de thema's diffuse verontreinigingen (dat zijn PFAS en lood) en Zeer Zorgwekkende Stoffen. Het doel is om de uitstoot van en blootstelling aan deze stoffen te verminderen. Als dat nodig is, nemen we maatregelen om de risico's te verkleinen.
- We investeren in de kennisinfrastructuur bodem en ondergrond. Doel hiervan is het uitwisselen van bestaande bodem kennis tussen alle regionale partijen in Zuid-Holland en het initiëren van gezamenlijke kennisprojecten in Zuid-Holland

Nazorg stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

- We voeren eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. Waar mogelijk sluiten we stortplaatsen. De eeuwigdurende nazorg houdt in monitoren, uitvoeren van beheer en vervanging van voorzieningen van de gesloten stortplaats. Zo voorkomen we verontreiniging van de leefomgeving door gesloten stortplaatsen.
- Voor de bekostiging hiervan, leggen we nazorgheffingen op aan exploitanten van stortplaatsen. We beheren dit geld in het Fonds Nazorg. Dat heeft jaarlijks een eigen begroting.
- We voeren VTH-taken uit, bij activiteiten op en bij gesloten stortplaatsen. Daarmee houden we oog voor de effecten op de nazorg verplichtingen en kosten en negatieve effecten voor de directe leefomgeving.

Optimaal benutten en beheren van de bodem en ondergrond

- 4D-Ordening verwijst naar het (natuurlijk) water- en bodemsysteem in vier dimensies. Naast de drie ruimtelijke dimensies (lengte, breedte en diepte) van de ondergrond (3D-Ordening) wordt ook een vierde dimensie - tijd - meegenomen.
- Nadere invulling geven aan het in het Omgevingsbeleid opgenomen voornemen om 4D-Ordening standaard, structureel en integraal onderdeel te maken van alle relevante ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling in Zuid-Holland. In samenwerking met andere overheden adviseren we over en beoordelen we ruimtelijke consequenties op basis van (natuurlijke) water- en bodemsystemen, gebruik makend van 3D/4D-instrumentarium rond Ondergrondwijzer, Praatplaten, 3D-scans, Signaleringskaart klimaatrisico's voor bouwactiviteiten, Bodemonderlegger, WBS-wijzer, etc. Het betreft niet alleen de zeven thema's van het bodemsysteem: bodemdaling, ondergrondse infrastructuur, identiteit, grondwater, voorraden, energie en ecologie. Het betreft ook verrijking, verbreding en verdieping in relatie tot de vijf thema's van het watersysteem: wateroverlast, waterveiligheid, zoetwater beschikbaarheid, waterkwaliteit, droogte en hitte (= watertekort).

- Voor de toepassing van 4D-Ordening wordt gebruikgemaakt van verschillende 3D/4D-instrumenten, rond de Ondergrondwijzer, Praatplaten, 3D-scans, de Signaleringskaart klimaatrisico's voor bouwactiviteiten, de Bodemonderlegger en de Water en Bodem Sturend (WBS)-wijzer. Deze instrumenten ondersteunen de advisering en beoordeling van ruimtelijke opgaven vanuit water- en bodemsystemen.
- We beheren specifiek de waarden van de ondergrond (ecologisch, archeologisch, cultuurhistorisch, aardkundige en landschappelijk) op een duurzame manier. In 2027/2028 onderzoeken we daarbij meer expliciet hoe we de Zuid-Hollandse ecologische waarden beter kunnen beschermen, benutten en beheren.
- Het adviseren op aanvragen uit de Mijnbouwwet aan het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Het gaat om vergunningaanvragen over aardwarmte, gas- en oliewinning. De provincie beoordeelt de vergunningen onder meer op de gevolgen voor de grondwaterkwaliteit en -kwantiteit.
- We stimuleren gemeenten om bodemenergieplannen te laten maken. Deze plannen gaan vooral over het gebruik van warmte-koudeopslag.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving

Wat willen we bereiken?

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen om zo een gezonde en veilige leefomgeving te bevorderen. Hiervoor worden de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving ingezet om voor een goede milieukwaliteit (luchtkwaliteit, bodem, geluid en externe veiligheid) binnen het wettelijk kader te zorgen. De uitvoering van deze provinciale taken gebeurt door vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten. Daar waar dat noodzakelijk is, pakken we als provincie zelf de regie om hier sturing aan te geven en nieuw beleid te ontwikkelen. Zo kan het VTH-instrument via het stellen van aangescherpte voorwaarden of door ruimte te scheppen voor experimenten op verantwoorde wijze ingezet worden voor gewenste transities richting een duurzamer energiebeleid en circulaire economie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Met Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) zorgen we dat bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag van Gedeputeerde Staten (GS) vallen, zich aan de wet houden. Als we VTH gebruiken, letten we op of de maatregelen de beleidsambities van de provincie steunen. Denk bijvoorbeeld aan verduurzaming van de industrie in Zuid-Holland, energietransitie, circulaire economie en het Schone Lucht Akkoord. Zo werken we samen met Omgevingsdiensten aan een gezamenlijk programma Circulaire economie voor 2027 en voeren de Omgevingsdiensten extra energiewerkzaamheden voor ons uit. De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2024-2027 geeft richtlijnen hoe VTH te gebruiken voor een veilige en gezonde leefomgeving. Dit doen we vooral bij luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen).
- De Omgevingsdiensten voeren de VTH-taken uit. De provincie controleert die uitvoering en stuurt bij als dat nodig is. We bespreken ook wat er nodig is om die taken goed uit te voeren en zijn betrokken op dossiers als dat nodig is. Als blijkt dat er aanvullende middelen nodig zijn om de taken goed uit te voeren, wordt eerst gekeken naar oplossingen en prioriteiten binnen bestaand budget en waar nodig wordt dit betrokken in de begrotingscyclus van de provincie.
- Als het nodig is, gaan we bij handhaving over tot verscherpt toezicht. Dit verscherpt toezicht blijft van kracht tot het bedrijf de verbeteringen heeft doorgevoerd die nodig zijn. We hebben veel aandacht voor Chemours als producent van onder meer PFAS. Dat heeft impact op de maatschappij en op de wettelijk vraagstukken die er spelen. Daarom maken we hier al een paar jaar capaciteit voor vrij. We informeren Provinciale Staten in ieder geval twee keer per jaar over de voortgang van de uitvoering van de moties en over alle ontwikkelingen op het dossier; en vaker als daar aanleiding toe is. PFAS en specifiek Chemours zal ook in

2027 en de komende jaren aandacht en inzet vragen van de provincie en DCMR Milieudienst Rijnmond. We willen de emissies naar water en lucht verder terugdringen en we blijven optreden bij geconstateerde overtredingen. Bij toezicht en bij vergunningverlening leidt dit tot ingewikkelde juridische procedures. Deze worden gevoerd namens GS.

- Bij vergunningverlening gaat de doorontwikkeling en uitrol van de Altijd Actuele Digitale Vergunning de komende jaren door. De Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten gaan door met de implementatie zodat de informatie over de vergunning beter en gemakkelijker te vinden is. Ook richten we het werkproces van vergunningverlening en de vergunningsaanvraag efficiënter en effectiever in. Landelijk zetten we erop in dat onze ervaring en ontwikkeling als standaard gaat gelden voor het landelijk digitale vergunningstelsel. Zo worden onze kennis en ervaring landelijk georganiseerd en geïntegreerd.
- Uitstoot van (potentiële) Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) naar lucht en water beperken we maximaal. Dat doen we met inventarisaties bij bedrijven van ZZS-emissies en in de afvalverwerking. We werken de vergunningen bij en overleggen (ook in IPO-verband) met het Rijk over noodzakelijke scherpere wet- en regelgeving. We onderzoeken hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval.
- We stimuleren kennisuitwisseling en samenwerking met en tussen Omgevingsdiensten. Dat doen we samen met de gemeentelijke partners bij de vijf Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten. Dit leverde een gezamenlijk programma op van de vijf diensten. Het programma heeft een jaarlijkse uitvoeringsagenda vanaf 2025. Het samenwerkingsprogramma richt zich op de arbeidsmarkt, informatievoorziening en digitalisering, gezamenlijke taakuitvoering, kennisdeling en -ontwikkeling op het gebied van milieucriminaliteit, circulaire economie en energie. De coördinatie van dit traject ligt bij de provincie. Ook zorgt de provincie voor de ambtelijke ondersteuning van de bestuurlijke begeleidingsgroep van wethouders en gedeputeerde. De provincie onderhoudt de contacten met de directeuren en projectleiders bij de Omgevingsdiensten over de uitvoering van het samenwerkingsprogramma en houdt de voortgang in de gaten.
- Naar aanleiding van landelijke onderzoeken startte de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in juli 2022 een interbestuurlijk programma van twee jaar. Dat programma kwam met verbetervoorstellen voor het landelijke stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In januari 2025 maakten we afspraken over het toepassen van de resultaten van het verbeterprogramma. Binnen het IPO werken we samen zodat deze resultaten op de goede manier worden opgenomen in het landelijke VTH-stelsel. Ook stimuleren we binnen Zuid-Holland dat de gemaakte afspraken worden nagekomen, samen met onze Omgevingsdiensten en gemeentelijke partners. In 2027 gaan we verder met het aanpassen van de mandaatregelingen aan onze Omgevingsdiensten, werken we mee aan het opstellen van regionale beleidsplannen samen met onze gemeentelijke partners per Omgevingsdienst.
- Een van de rollen die in 2027 verder vormgegeven wordt, is de provinciale coördinerende leefomgeving. Dit is een wettelijke rol die in 2026 verder is uitgewerkt in een handreiking door het IPO. Hoewel de provincie goede samenwerkingsbanden heeft met alle Omgevingsdiensten en ketenpartners, moet nog werk verzet worden om te gaan voldoen aan de nieuwe handreiking. Met name op het gebied van samenwerking tussen straf- en bestuursrecht worden landelijk nieuwe afspraken gemaakt die vertaald moeten worden naar provinciaal niveau.
- In 2027 gaan we door met het nieuwe instrument financiële zekerheidstelling, wat invulling geeft aan het principe dat de vervuiler betaalt voor de opruimkosten zodat deze niet maatschappelijk worden afgewenteld. Op basis van een risico-inventarisatie zullen we prioriteren in welke volgorde bedrijven financiële zekerheid moeten stellen. Dit project zal, gezien het grote aantal bedrijven waarvoor dit instrument moet worden ingevoerd, een looptijd hebben van meerdere jaren.
- We werken samen met onze Omgevingsdiensten en andere partners over gewenste aanpassingen van de Omgevingswet en zijn hierover in overleg met de Rijksoverheid. Als dat nodig is, passen we de samenwerking, het beleid en ons instrumentarium verder aan om te kunnen voldoen aan de nieuwe wetgeving.

Beleidsprestatie 7-1-6 Gezondheid en welzijn

Wat willen we bereiken?

De provincie wil bijdragen aan het verbeteren van de gezondheid van haar inwoners, gezondheidsverschillen verkleinen en zorgkosten reduceren. Gezondheid is het resultaat van een groot aantal verschillende elementen, van milieufactoren als lucht en geluid, kwaliteit van de leefomgeving, de mogelijkheid tot recreatie en sport tot specifieke factoren zoals individuele leefstijl. De provincie definieert gezondheid vanuit de 'Positieve Gezondheid' benadering, een benadering die niet de ziekte maar een betekenisvol leven van mensen centraal stelt. De nadruk ligt hierbij op veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen van de mens, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Gezondheid gaat hierbij hand in hand met welzijn ofwel het gevoel van welbevinden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie wil met het programma gezondheid en welzijn bijdragen aan de gezondheid van de inwoners. Het programma bestaat uit drie onderdelen delen: gezonde leefomgeving, gezonde voedselomgeving en netwerk en kennisinfrastructuur. De afgelopen jaren is langs deze drie lijnen gewerkt. In 2027 zetten we dit voort. De onderdelen zijn:

Gezonde leefomgeving

Er is een methode 'gezond ontwerpen', waarmee je op basis van de wensen van inwoners en de kansen in een wijk de wijk zo kunt inrichten dat de wijk de gezondheid ondersteunt. Deze methode ontwikkelen we verder op basis van de resultaten in de praktijk. Waar mogelijk ondersteunen we gemeenten bij het toepassen van deze methode.

Gezonde voedselomgeving

- We voeren de voedselactieagenda uit, voor het thema gezondheid. Dit gaat over de volgende thema's:
- Werk: samen met bedrijven stimuleren we een gezonde lunchcultuur op het werk door het verbinden van partners, zodat werknemers met hun collega's kunnen genieten van een gezonde groenterijke lunch.
- Zorg: We stimuleren dat gezonde voedsel makkelijk toegankelijk is in zorginstellingen, door het belang van gezonde voeding als onderdeel van het aanbod te stimuleren door het verbinden van netwerken, partners en kennis;
- Onderwijs: we ondersteunen scholen bij het geven van voedseleducatie en het stimuleren van een gezonde voedselcultuur op scholen en andere plekken waar veel jongeren komen.
- Wijk: we ondersteunen initiatieven voor betaalbaar en gezond aanbod in de wijk.

Netwerk en kennisinfrastructuur

- We werken samen met alle partners in Zuid-Holland die willen bijdragen aan een gezond Zuid-Holland. Doel is om kennis over het ondersteunen van gezond gedrag te delen en toe te passen. Samen organiseren we regelmatig bijeenkomsten, zoals het Festival gezond verstand.
- We steunen Healthy Society Programma en de Medical Delta. Die programma's richten zich op het opschalen van effectieve projecten en programma's die de gezondheid verbeteren.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Het beleidsdoel Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat meer mensen meer naar buiten gaan om te ontspannen, bewegen of sporten. De provincie werkt daarom samen met partners aan een goed netwerk van gebieden, voorzieningen en bestemmingen voor sport en recreatie. Ook moedigt de provincie activiteiten aan die erop gericht zijn om meer inwoners te laten deelnemen aan sport en recreatie, met name de groepen mensen die minder vaak meedoen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie Zuid-Holland wil een omgeving waar iedereen fijn buiten kan zijn. In 2023 stelden we daarom het recreatieperspectief 2030 vast. Dit plan helpt om te zorgen voor goede en toegankelijke plekken om te wandelen, fietsen, sporten en elkaar te ontmoeten. Buiten zijn is gezond en maakt mensen gelukkiger.

We werken aan dit doel op zes manieren: verzorgen, verweven, vergroten, vernieuwen, verbinden en vertellen. We sluiten aan bij andere plannen van de provincie. Zo kunnen we meer bereiken, bijvoorbeeld om het makkelijker te maken voor inwoners om in hun eigen omgeving te bewegen, bij het beschermen van de natuur en het ontwikkelen van het platteland.

Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden

Provinciale recreatiegebieden:

De provincie Zuid-Holland heeft twee eigen recreatiegebieden: Vlietland en Bentwoud. Het recreatiegebied Bos van Rhoon wordt overgedragen aan een eindbeheerder.

Vlietland

- Eind 2026 eindigt de samenwerking met Staatsbosbeheer voor het beheer, onderhoud, handhaving en toezicht in recreatiegebied Vlietland. Vanaf 2027 voert de provincie deze taken uit. Het beheer en onderhoud gebeurt volgens het eerder opgestelde bosbeheerplan. Handhaving en toezicht vindt plaats in nauwe samenwerking met de boa's van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Samen met de omgeving voeren we het Ontwikkelperspectief Vlietland uit om het gebied nog aantrekkelijker te maken.
- Bij de bouw van recreatiewoningen houdt de provincie zich aan de afspraken met Recreatiecentrum Vlietland BV, voor het aanpassen van wegen en paden in het gebied. Tijdens werkzaamheden zorgt de provincie dat het gebied goed bereikbaar blijft.
- Met de oplevering van tracédeel 1 en 4 wordt de aanleg van geluidswerende voorzieningen langs de A4, bij Vlietland en de Vogelplas–Starrevaart afgerond in 2027.

Bentwoud

- De provincie is eigenaar van het grootste deel (twee derde) van Bentwoud.
- Het Uitvoeringsprogramma Bentwoud beschrijft de mogelijke maatregelen voor 2024-2029 om Bentwoud, samen met inwoners en partners, nog aantrekkelijker te maken. In 2027 zullen enkele maatregelen worden uitgevoerd, waaronder projecten voor vitaliseren van bos en aanleg nieuw bos. De bestaande incidentele middelen zijn echter onvoldoende voor het uitvoeren van alle maatregelen en verschillende maatregelen leiden ook tot hogere structurele beheerlasten. Gelet op deze financiële uitdagingen zal binnen het uitvoeringsprogramma verder geprioriteerd worden.

Recreatiegebieden in eigendom bij derden:

Recreatiegebieden zijn belangrijk voor ontspanning en de gezondheid van inwoners en bezoekers. Ze dragen ook bij aan provinciale doelen zoals: meer bos en bomen, omgaan met klimaatverandering, duurzame energie en

natuurvriendelijk beleid. Om deze doelen te bereiken werkt de provincie nauw samen met de beheerders van de recreatiegebieden. In Zuid-Holland zijn de meeste recreatiegebieden in bezit van gemeenten, recreatieschappen en Staatsbosbeheer. De provincie ondersteunt deze beheerders financieel (subsidie) bij het onderhoud van de gebieden. Grote recreatiegebieden krijgen tot en met 2029 via een speciale regeling subsidie voor beheer en onderhoud.

Bevorderen groenparticipatie

De provincie geeft voor de periode 2027-2028 een begrotingssubsidie aan de volgende twee programma's:

- De Groene Motor van het Zuid-Hollands Landschap, gericht op vrijwilligers die werken in het groen.
- Mens en Natuur van IVN Natuureducatie, gericht op het verbinden van natuur met thema's als gezondheid, samenleven, recreatie en biodiversiteit.

Daarnaast loopt de subsidie voor de Stichting Gezond Natuur Wandelen in 2027 door. Deze subsidie ondersteunt wandelgroepen in Zuid-Holland en draagt bij aan het opleiden van vrijwilligers die wandelingen begeleiden. Ook wordt in 2027 de subsidieregeling 'Groen doet goed' weer opengesteld. Hiermee worden lokale projecten gesteund, die gericht zijn op het vergroten van de natuurbeleving van kinderen.

Ontwikkelen recreatief netwerk en beheer routestructuren

Vernieuwen van het fietsknooppuntennetwerk in Zuid-Holland

Het fietsknooppuntennetwerk in Zuid-Holland is zo'n 15 jaar oud en wordt vernieuwd. Hiermee zijn we gestart in 2026; in 2027 gaan we hier mee verder. We willen daarin ook afspraken maken over de borging van beheer en onderhoud van de fysieke en digitale bewegwijzering van het fietsknooppuntennetwerk.

In kaart brengen van een provinciaal recreatief netwerk

Op basis van verkenningen van het recreatief netwerk in drie deelgebieden, onderzoeken we of de uitkomsten hiervan leiden tot aanvulling of aanscherping van het provinciaal recreatiebeleid.

Organisatie bijeenkomst Routeplatform

We blijven twee keer per jaar de bijeenkomst van het Routeplatform organiseren, om kennis te delen en samenwerking te bevorderen bij partijen die zich bezighouden met recreatieve routes.

Subsidie voor Wandelnet en Fietsplatform

We blijven subsidies verstrekken aan Wandelnet en het Fietsplatform. Deze organisaties adviseren ons en werken aan betere landelijke wandel- en fietsroutes.

Nieuwe Langeafstandsfietsroute:

We onderhouden langeafstandsfietsroutes (LF-route) in Zuid-Holland en ontwikkelen samen met de provincies Utrecht en Gelderland een nieuwe LF-route: de Rijn-Limesroute.

Vergoeding voor boerenlandpaden:

We bieden boeren die hun land openstellen voor wandelaars een beheervergoeding.

Ondersteuning voet- en fietsveren

We blijven in 2027 voorlopig vier voet- en fietsveren ondersteunen met subsidie. Als er een initiatiefvoorstel vanuit de Staten komt voor ondersteuning van veren, zal er een besluit worden genomen of en in welke vorm deze ondersteuning na 2027 wordt voortgezet.

Ruiter- en menpaden en routes

We organiseren een platform met ambassadeurs voor het delen van kennis en ervaring over het beheer van ruiter- en menpaden en routes.

Evaluatie Groene Haltes

In 2027 evalueren we de pilot Groene Haltes, een samenwerking van RET, gemeente Rotterdam, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Rotterdam de boer op!, Metropoolregio Rotterdam Den Haag en provincie Zuid-Holland. In de pilot zijn vier OV-haltes ingericht als Groene Halte: Metrostation Rodenrijs, Metrostation Rhoon, Metrostation Romeynshof en bushalte Dillenburgsingel.

Waarschijnlijk krijgt de pilot een vervolg. Daarbij wordt onderzocht of meer OV-haltes in Zuid-Holland geschikt zijn om ingericht te worden als Groene Halte

Toegankelijkheid en inclusie

- We onderzoeken hoe we eigen recreatiegebieden nog beter toegankelijk maken voor mensen met een handicap of chronische ziekte. Waar zinvol zullen we hiertoe ook maatregelen nemen.
- We blijven kennisuitwisseling en netwerkbijeenkomsten organiseren met gebruikersgroepen en andere partners.

Recreatieve kust

- Ondersteunen kustdagen en netwerkbijeenkomsten:
- Het strand is het grootste recreatiegebied van Zuid-Holland. Daarom tekenden we in 2025 het vernieuwde Kustpact dat geldt tot 2030. Ook ondersteunen we kustdagen en netwerkbijeenkomsten.
- Schoonhouden stranden: Grenzend aan kwetsbare duingebieden stimuleren we het handmatig schoonhouden van stranden, waardoor schadelijke machinale reiniging minder vaak ingezet hoeft te worden. Met campagnes als “Ons strand is geen asbak” en betere inzichten via data en monitoring, zetten we in op het voorkomen van zwerfafval. Dit doen we samen met verschillende partners.
- Vergroten zwemveiligheid: met voorlichting en zwemlessen (ABZee, KNRM) vergroten we zwemveiligheid in open water en met campagnes en lokale risico-informatie stimuleren we veilig gedrag.

Brouwersdam

We ondersteunen het onderzoek naar innovatieve en natuurlijke oplossingen tegen de strandafkalving op de Brouwersdam. We kijken naar de mogelijkheden om ook financieel bij te dragen aan een zandsuppletie om het strand bij de Brouwersdam te behouden.

Water- en oeverrecreatie en zwemwater

- We blijven de regionale waterrecreatietafels organiseren om zo de uitvoeringskracht, samenwerking en kennisuitwisseling op het gebied van waterrecreatie in Zuid-Holland te versterken.
- We organiseren in 2027 weer een (tweejaarlijks) waterrecreatie congres met als thema duurzame en toegankelijke oever- en waterrecreatie.
- We onderzoeken hoe oever- en waterrecreatie ook kan bijdragen aan de beleidsdoelen gezondheid en bewegen en ondersteunen activiteiten die bijdragen aan een schone en veilige omgeving voor oever- en waterrecreatie.
- We blijven bijdragen aan de bebording van zwemwaterlocaties.
- We nemen initiatief in het zoeken naar nieuwe zwemwatermogelijkheden en ondersteunen partijen die daartoe zelf initiatieven hebben. We kijken daarbij ook naar de mogelijkheden van onze eigen vaarwegen, te beginnen met de Vliet.

Financiële steun voor projecten

Met de subsidieregeling ‘Kwaliteitsimpuls recreatie’ ondersteunen we projecten die de recreatie in Zuid-Holland verbeteren. Dat kan gaan om nieuwe projecten of om verbeteringen van bestaande plekken. De subsidieregeling is ook bedoeld voor water- en oeverrecreatie.

Stimuleren sport en bewegen

- De provincie stimuleert meer sport en beweging in de eigen leefomgeving door projecten te subsidiëren die de omgeving aantrekkelijker maken en zich richten op mensen die minder snel in beweging komen. Ook wordt gekeken hoe deze doelen geïntegreerd kunnen worden in ander beleid, zoals omgevingsbeleid.
- De provincie blijft samenwerken met bestaande en nieuwe partners en ondersteunt gemeenten bij een regionale aanpak voor aangepast sporten, onder andere via een begrotingssubsidie voor een regio-coördinator.

Beleidsprestatie 7-2-2 Recreatie en Toerisme in balans

Wat willen we bereiken?

Toerisme en recreatie zijn van belang voor ontspanning en brede welvaart (een goed leven voor iedereen door o.a. gezondheid en geluk, niet alleen door geld). Onder andere door bij te dragen aan de economie in de regio en het behouden en verbeteren van voorzieningen in de buurt. Grote aantallen bezoekers op één plek of in/ nabij kwetsbare gebieden kunnen ook negatieve effecten hebben. Als er te veel mensen in een gebied komen, kan dat zorgen voor een minder fijne ervaring voor bezoekers. Ook kan de natuur er schade door krijgen, het milieu zwaarder belast worden en kunnen er problemen ontstaan met bereikbaarheid en parkeren. De provincie wil dat toerisme en recreatie in balans zijn met de omgeving. Toerisme en recreatie moeten uiteindelijk een positieve bijdrage leveren aan de inwoners van Zuid-Holland.

De provincie helpt mee aan het ontwikkelen van toeristische plekken die welvarend, evenwichtig en duurzaam zijn. Het toeristische aanbod moet passen bij wat het gebied aankan en passen bij de identiteit van het gebied. Verblijfsrecreatie (zoals vakantieparken en campings) is belangrijk voor de ontwikkeling van toerisme. Daarom wil de provincie het bestaande aanbod behouden voor recreatie. Er is weinig ruimte voor nieuwe recreatiewoningen. De ruimte die er is moet goed worden gebruikt met het oog op werken, recreëren, natuur, water en het behoud van landbouw. Nieuwe verblijfsrecreatie moet passen bij wat toeristen willen, de kwaliteit van de omgeving en bij de plannen van de provincie en de regio. Permanente bewoning van recreatie en het toevoegen van tweede woningen vindt de provincie daarom onwenselijk en worden dan ook uitgesloten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Bevorderen duurzame toeristische bestemmingen

- We gebruiken de adviezen uit het provinciale rapport 'Bestemming in balans' om de bezoekersdrukke op een bestemming meer in balans te brengen. Dit doen we aan de hand van 15 indicatoren rond thema's als omgeving, maatschappij en economie. Voortvloeiend hieruit stimuleren en ondersteunen we elk jaar enkele gemeenten om onderzoek te doen onder inwoners om te inventariseren wat bewoners positief en negatief vinden aan toerisme. Een belangrijke indicator om te beoordelen of een bestemming nog in balans is.
- Samen met het Nationaal Park Hollandse Duinen werken we aan een vervolgstap voor bezoekersmanagement gericht op de ontwikkelruimte binnen het gebied, onder andere rond routenetwerken en parkpoorten.
- In het Groene Hart is een uitvoeringsprogramma gemaakt voor bestemmingsontwikkeling in lijn met Agenda 2035 recreatie en toerisme. Dit gaat over plattelandstoerisme, een sterke regio-profilering en nieuwe routes. We blijven deze ontwikkeling ondersteunen met subsidies en projecten.
- In landelijke gebieden kijken we naar passende regels voor vakantieverblijven en de ontwikkeling van agrotourisme. We koppelen agrotourisme aan andere provinciale thema's zoals multifunctionele landbouw, groene cirkels, agrarisch erfgoed en ambachten.
- We organiseren (netwerk)bijeenkomsten om kennis te delen over thema's zoals agrotourisme, balans in bestemmingen, inclusiviteit en regeneratief toerisme. Met trainingen dragen we bij aan natuurinclusief en natuurlijk, gastvrij, recreatief ondernemen, op het land en aan het water.

- We adviseren over vakantieverblijven die goed passen bij de omgeving en aansluiten op de recreatieve behoefte, zonder te veel druk te leggen op de beschikbare ruimte. Ook doen we mee aan een tweejarig project, gestart door de Haagse Hogeschool, om vakantiewoningen te verduurzamen. Dit doen we samen met de gemeente Goeree-Overflakkee.
- De subsidieregeling Toerisme in balans blijft beschikbaar voor projecten die de druk op drukke toeristische locaties verlagen, overlast verminderen en duurzaam toerisme stimuleren.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

Het beleidsdoel Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze [link](#).

Beleidsprestatie 7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling

Wat willen we bereiken?

De provincie wil, samen met alle belanghebbende partners en partijen in de veenweidegebieden, de uitstoot van broeikasgas en bodemdaling door veenafbraak in de veenweiden beperken. De provincie wil daarmee de directe en indirecte kosten door bodemdaling beperken EN invulling geven aan de afspraak in het Klimaatakkoord om te komen tot het terugbrengen van de uitstoot van CO₂ uit veen in 2030. Dit in een afweging die gemaakt is in samenhang met andere doelen binnen het veenweidegebied. De provincie stuurt de partners en partijen in brede zin naar een gezamenlijke visie op toekomstbestendig veenweiden gebruik.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Naast bodemdaling in de veenweiden, vindt ook ernstige bodemdaling plaats in stedelijk gebied. Omdat er in ons omgevingsbeleid nog specifieke maatregelen voor moeten worden uitgewerkt, is hiervoor nog geen logische plek in de begroting. Voorlopig is het onderwerp onder 7-3-1 geplaatst. Bij nadere uitwerking van de maatregelen wordt gekeken onder welke beleidsprestatie dit onderwerp het beste kan worden ondergebracht.

Zowel t.a.v. vernatten veenweiden als t.a.v. bodemdaling stedelijk gebied zetten wij in op het ontwikkelen en uitwerken van beleidskaders, kennis, monitoring, evaluatie en strategische samenwerking.

Beperken bodemdaling in stedelijk gebied

In stedelijk, bebouwd gebied leidt bodemdaling in toenemende mate tot problemen. Dit is overigens niet alleen het geval in veengebieden. Ook op slappe kleigronden in Zuid-Holland vindt bodemdaling in stedelijk gebied plaats. Verzakkende oude wijken lopen een steeds groter risico op funderingsproblemen en onomkeerbare waterschade bij grootschalige buien.

- We zijn aangesloten bij het Platform Slappe Bodems om hiervoor aandacht te vragen.
- We ondersteunen het Kennisplatform Bodemdaling en Funderingen ten behoeve van kennisontwikkeling.
- We ontwikkelen instrumentarium en innovatieve toepassingen in het kader van toekomstbestendig en klimaatadaptief bouwen om deze problematiek bij nieuwbouw op slappe bodems te voorkomen.
- We zijn met het Rijk in gesprek over een vervolg op de Nationale Aanpak Funderingen.
- Via de subsidieregeling Klimaatadaptatie komen innovatieve toepassingen voor het omgaan met bodemdaling in stedelijk gebied in aanmerking voor subsidie.

Gebiedsaanpakken vitale veenweiden

- We gaan door met het faciliteren van de (ZHPLG) gebiedsprocessen waarin partijen samen gebiedsperspectieven en uitvoeringsplannen opleveren. Dat gebeurt onder meer in deelgebieden Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Groene Hart Noord, Midden-Delfland, Wierickerland en Nieuwkoop en omgeving. We werken in deze deelgebieden met agrariërs, medeoverheden en maatschappelijke partijen

aan gebiedsplannen. Door goed samen te werken willen we maatregelen nemen om de CO₂-uitstoot uit veen te remmen.

- Voor de aanleg van Water Infiltratie Systemen (die het mogelijk maken om veen nat te houden) stellen we subsidie(s) beschikbaar. De aanleg van deze WIS-systemen bevindt zich nog in pilotfase. De effectiviteit i.r.t. (maatschappelijke) kosten wordt nog onderzocht alvorens deze systemen grootschalig te kunnen toepassen.
- We (gaan) samen met regionale overheden en andere partijen, middels 'joint fact finding' gebiedspecifieke en gedifferentieerde informatie ophalen van het water en bodemsysteem, om een redeneerlijn op te bouwen voor een prioritaire inzet van maatregelen, middelen en instrumenten, om de bodemdaling en CO₂ emissie in de veenweiden te remmen.

Ontwikkelen kennis, instrumenten, regels en middelen

We gaan door met het stimuleren van en bijdragen aan het ontwikkelen van kennis over bodemdaling en broeikasgasemissies uit veen, het bieden van handelingsperspectieven en het bieden van stimulerend en/of ondersteunend beleid.

- We gaan verder met projecten van het nationale veenweide innovatieprogramma (VIP-NL), dat al veel nuttige tussentijdse inzichten en heeft opgeleverd en gecommuniceerd.
- We ondersteunen het onderzoeksprogramma van het Veenweide Innovatie Centrum (VIC) naar toekomstige bedrijfsconcepten op het veen: [MS4.1]KIEM was de onderzoeksfase en gestart in 2024. Inmiddels is op basis van de eerste resultaten van KIEM gestart met de ontwikkelfase JUMP en worden ideeën getoetst met 'innovatiesprints'.
- We werken strategisch samen met overheden en andere partijen via onder meer de Nationale en Regionale Regiegroepen Veenweiden en het Platform (Novex) Groene Hart.
- We verkennen in samenwerking met provincie Utrecht en het Rijk de beleidsmatige mogelijkheden om de beweging naar een hogere grondwaterstand in veenweiden te stimuleren via onder meer een nieuwe juridische landgebruikstitel veenlandbouw (bij hoog water) en een compensatie systematiek veenweiden.

Beleidsprestatie 7-3-2 Klimaatadaptatie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de omslag naar een klimaatbestendige provincie verbinden met het gehele provinciale beleid en de praktijk. Klimaatadaptatie (je aanpassen aan het veranderende klimaat) is een thema dat vele beleidsterreinen raakt, denk aan wegennetwerk, veranderingen in de landbouw, natuur, stedelijke ontwikkeling. Op al deze terreinen zet de provincie in op de bescherming van mensen, leefomgeving en economie tegen de gevolgen van overstromingen en extreem weer. Bijvoorbeeld door het mogelijk maken van vernieuwende oplossingen voor waterberging en het voorkomen van hittestress in stedelijk gebied. En het maken van plannen voor verschillende sectoren, zodat zij zich kunnen voorbereiden en inspelen op veranderingen door klimaatverandering.

Door beleid tijdig aan te passen maken wordt er ook gebruik gemaakt van kansen om adaptieve maatregelen mee te nemen in al geplande ruimtelijke projecten of ontwikkelingen. Bijvoorbeeld die op gebied van beheer en onderhoud van eigen bezittingen als gebouwen, [wegen](#) en infrastructuur, die uiterlijk in 2050 klimaatbestendig moeten zijn. Hiermee kan geld slimmer worden ingezet en worden kosten, schade en overlast bespaard. Daarnaast geeft de provincie hierdoor het goede voorbeeld.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Weerkrachtig Zuid-Holland

- We blijven in 2027 verbonden aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Dat is een landelijk programma waarin alle overheden (Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten) samenwerken aan klimaatadaptatie. De aanpak van het DPRA telt zeven stappen die als leidraad voor overheden geldt bij de

uitvoering van klimaatadaptatie. Ook wij gebruiken deze als leidraad. Samen met onze partners in de DPRA werkregio's volgen we de volgende stappen:

1. We brengen kwetsbaarheden in kaart voor klimaatverandering, zoals hittestress, wateroverlast en droogte. Dit noemen we 'stresstesten'.
 2. We voeren gesprekken met alle betrokken partijen om risico's van klimaatverandering en mogelijke oplossingen te bespreken, om vervolgens een strategie (plan) te formuleren. De huidige provinciale strategie heet 'Weerkrachtig Zuid-Holland'.
 3. We maken een provinciale uitvoeringsagenda, waarin we beschrijven wat de provincie zelf doet aan klimaatadaptatie. Deze agenda wordt elke twee jaar herijkt en opnieuw opgesteld.[JB5.1] De huidige uitvoeringsagenda is actueel van 2025 tot en met 2027.
 4. We kijken waar we samen kunnen optrekken met andere beleidsonderwerpen zoals infrastructuur, wonen/volkshuisvesting, economie/bedrijventerreinen, natuur, landbouw en tuinbouw.[AL6.1]
 5. We stimuleren en faciliteren andere partijen van de werkregio's, zoals GGD'en, Veiligheidsregio's, woningbouwcorporaties en andere maatschappelijke organisaties. [MS7.1]
 6. We leggen regels vast zodat nieuwe (beleids)plannen beter bestand zijn tegen hitte, droogte, wateroverlast, bodemdaling en verzilting.
 7. We ondersteunen partijen zodat zij weten hoe te handelen bij (weers)calamiteiten.
- We zetten de samenwerking rond klimaatadaptatie voort in de werkregio's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Hierin zitten naast de provincie ook waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's, GGD'en en andere partijen. Door de landelijke stuurgroep DPRA zijn alle Nederlandse werkregio's gevraagd om regionale klimaatadaptatie doelen op te stellen. In 2027 onderzoeken we of de provinciale betrokkenheid bij de werkregio's steviger kan worden ingezet, zodat we kunnen helpen en invloed kunnen uitoefenen bij het opstellen van deze regionale klimaatadaptatieve doelen.
 - In 2027 starten we met het actualiseren van de bestaande klimaatadaptatie strategie 'Weerkrachtig Zuid-Holland'. Dit doen we in het kader van de door Provinciale Staten gevraagde 'Routekaart: Zuid-Holland klimaatadaptief in 2050'. Het actualiseren doen we onder andere op basis van beleidsdocumenten van andere overheden. In ieder geval nemen we mee de geactualiseerde Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en de deltadeelbeslissing Wateroverlast, de publicatie van de Nationale Adaptatie Strategie van het Rijk en de publicatie van het Europees kader voor klimaatbestendigheid en risicobeheer (ECAP). Bij de eerstvolgende herziening van het Omgevingsbeleid (2027/2028) wordt de nieuwe strategie vastgelegd.
 - We verkennen hoe klimaatadaptatie als doorsnijdend thema een vast onderdeel kan uitmaken van het beleid en de uitvoering van alle provinciale opgaven. We denken mee met beleidsverkenningen, visietrajecten, gebiedsprogramma's en onderzoeken van andere opgaveteams. Dat doen we provinciebreed.
 - We vertalen de Nationale Adaptatie Strategie (een nationale Rijksstrategie) naar onze eigen provinciale situatie en opgaven. Daarbij werken we intensief samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO).
 - We gaan door met het uitvoeren van de bovenregionale stresstesten. Aanleiding voor het onderzoek is de grote wateroverlast in Limburg in 2021. Inmiddels wordt in 13 Nederlandse gebieden bovenregionaal onderzoek gedaan naar de gevolgen van zo'n bui waar 200 mm regen in 48 uur tijd valt. In Zuid-Holland gaat het om de Rijn-Maasmonding, Amsterdam-Rijnkanaal / Noordzeekanaal (ARK-NZK) en Rivierenland. In 2027 werken we verder aan dit proces via risicodialogen met andere overheden en maatschappelijke partners.
 - We gaan door met onze agenderende, aanjagende en faciliterende rol bij het verder ontwikkelen van het klimaatadaptatieve gedachtegoed. Dat doen we door het (financieel) bijdragen aan pilots, onderzoeken en verdere beleidsontwikkeling. Denk aan het deelnemen aan de Bouwtafel Waterzuinige Wijken, het vormgeven van het derde convenant Toekomstbestendig Bouwen, het bijdragen aan technisch onderzoek naar klimaatadaptief beheer van onze provinciale infrastructuur of pilots in het kader van hittestress.
 - We beheren de jaarlijkse subsidie Klimaatadaptatie, een paragraaf in de subsidieregeling Groen. Jaarlijks is € 800.000 beschikbaar voor ondersteuning van de DPRA werkregio's, onderzoek, innovatie, kleinere pilots en grotere (fysieke) klimaatadaptatieve maatregelen. We brengen de subsidiemogelijkheden bij onze partners onder de aandacht en passen de subsidieregeling aan waar nodig.

- In 2026 is er een nieuwe versie van de Monitor Klimaatadaptatie gepubliceerd. In 2027 zetten we via een communicatieve campagne en (online) bijeenkomsten in op het gebruik van de monitor bij het maken van beleidsplannen. Hierbij richten we ons zowel op de provinciale opgaven, als op externe partijen zoals gemeenten en waterschappen.
- In 2027 blijven we via een begrotingssubsidie bijdragen aan de Green Village. Dit is een initiatief van VP-Delta van het TU Delft Innovation & Impact Centre. VP-Delta stimuleert en versnelt innovatie voor een klimaatbestendige omgeving. VP-Delta maakt mogelijk dat startende ondernemers hun producten in een vroeg stadium kunnen testen, verbeteren en laten zien. Dit gebeurt in verschillende proeftuinen en in proefprojecten met partners.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

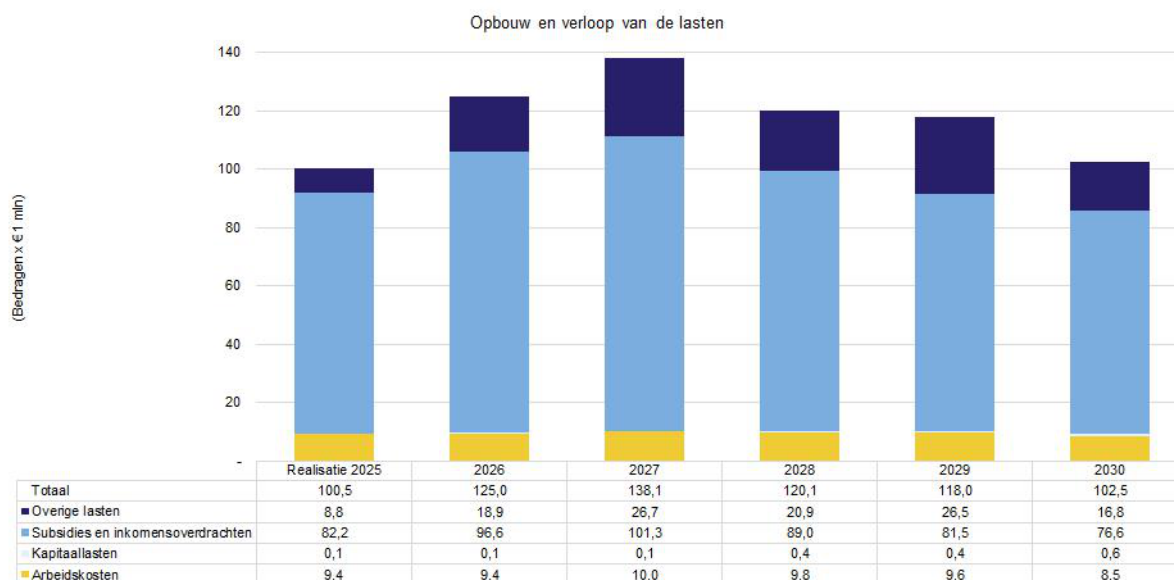
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

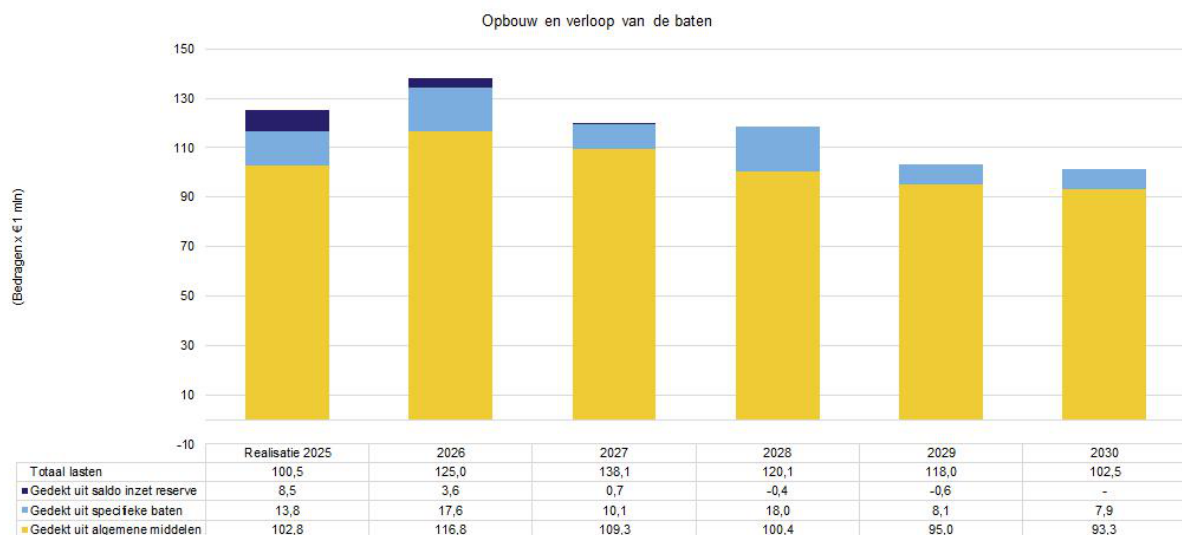
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkosteninformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	785	901	909	0	909	1.108	1.103	1.102
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	649	854	1.116	0	1.116	1.113	857	593
7-1-3 Externe veiligheid	720	944	957	0	957	954	661	658
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	3.915	10.035	6.954	6.565	13.520	4.745	4.659	2.747
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	63.247	67.922	69.235	3.903	73.138	73.183	73.060	71.636
7-1-6 Gezondheid en welzijn	1.888	1.912	1.417	0	1.417	964	956	954
Totaal beleidsdoel 7-1	71.204	82.568	80.589	10.468	91.057	82.066	81.296	77.690
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	17.841	30.975	32.255	369	32.624	33.641	24.594	20.698
7-2-2 Toerisme en recreatie in balans	2.137	1.732	2.467	27	2.493	1.691	1.684	1.682
Totaal beleidsdoel 7-2	19.977	32.707	34.722	395	35.117	35.332	26.278	22.380
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	6.986	6.989	9.110	0	9.110	1.416	9.361	1.407
7-3-2 Klimaatadaptatie	2.352	2.784	2.788	0	2.788	1.320	1.075	1.070
Totaal beleidsdoel 7-3	9.338	9.774	11.899	0	11.899	2.736	10.436	2.477
Totaal Lasten	100.519	125.049	127.209	10.864	138.073	120.135	118.011	102.547

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-3 Externe veiligheid	-7	0	0	0	0	0	0	0
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	-732	-3.304	-3.237	0	-3.237	-2.172	-2.108	-202
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	-4.333	-5.280	-7.400	-150	-7.550	-7.550	-7.550	-7.550
Totaal beleidsdoel 7-1	-5.072	-8.584	-10.637	-150	-10.787	-9.722	-9.658	-7.752
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	-333	-397	-397	0	-397	-397	-397	-397
Totaal beleidsdoel 7-2	-333	-397	-397	0	-397	-397	-397	-397
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	-5.686	-4.866	-6.442	0	-6.442	0	-7.952	0
7-3-2 Klimaatadaptatie	-38	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	-5.724	-4.866	-6.442	0	-6.442	0	-7.952	0
Totaal Baten	-11.129	-13.848	-17.476	-150	-17.626	-10.119	-18.006	-8.149
Saldo lasten en baten Ambitie 7	89.390	111.202	109.733	10.714	120.447	110.016	100.004	94.398

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Soortenbescherming VTH € 1,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
De omvang van de taak Flora en Fauna (soortenbescherming VTH) is de afgelopen jaren structureel toegenomen bij ODH (Vergunningverlening voor het hele grondgebied van de provincie Zuid-Holland) en OZHZ (Toezicht en Handhaving voor het hele grondgebied van de provincie Zuid-Holland). Door deze structurele toename van de taak wordt nu het hierbij behorende structurele budget ondergebracht bij de opdracht Omgevingsdiensten. Dekking vanuit ambitie 5 - Versterken natuur in Zuid-Holland.	

Indexeringsbudget Omgevingsdiensten € 1,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Conform de beleidsregels indexering van de Provincie is voor de indexering van de provinciale bijdragen aan de Omgevingsdiensten een totale indexeringsbijdrage voor de beschikbaar van € 2,2 miljoen voor de Begroting 2027. De Omgevingsdiensten hebben binnen hun begrotingen gezocht naar efficiency mogelijkheden. Deze efficiency mogelijkheden zijn ingevuld en leveren voor de indexeringsbijdrage 2027 een besparing op van circa € 1 miljoen op. Dit resulteert in een uiteindelijke structurele indexeringsbijdrage van € 1,2 miljoen waarop wordt bijgesteld. Dekking ten laste van stelpost prijscompensatie.	

Claim: VTH werkplantekort DCMR € 1,3 miljoen (n)	Bestaand beleid
In de afgelopen jaren zijn tekorten voor diverse VTH-taken (Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving) incidenteel opgevangen met bestaande budgetten. Echter is de verwachting is dat deze middelen ook in de toekomst nodig blijven voor de uitvoering van de VTH-taken. Daarnaast leiden nieuwe ontwikkelingen, waaronder de implementatie van de uitkomsten van het Interbestuurlijk Programma VTH, tot een structureel grotere inzet van reguliere beleidsbudgetten. Het betreft het structureel toevoegen van € 1,3 miljoen aan het budget van DCMR. Dekking ten laste van algemene middelen.	

Claim: Dotatie voorziening Nazorg gesloten stortplaatsen door verlaging rekenrente € 6,6 miljoen (n)	Nieuw besluit
Door de lagere rekenrente neemt het benodigde doelvermogen toe wat een vergrotend effect heeft op het verschil tussen gerealiseerd en benodigd doelvermogen. Hierdoor is een aanvullende storting van circa € 6,6 miljoen noodzakelijk om de toekomstige nazorg van de gesloten stortplaatsen financieel te waarborgen. Dekking ten laste van algemene middelen.	

Kapitaallasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door het herrekenen van de toegerekende rentelasten wijzigen de kapitaallasten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Aanpassing budgetten € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
We passen de jaarlijkse prijsstijging van de jaarschijf 2027 toe op de budgetten. Dit doen we op basis van het provinciaal indexatiebeleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over de budgetten voor: recreatiebeheer, beheer en ontwikkeling recreatief netwerk en routestructuren, en groenparticipatie. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Apparaatslasten € 0,05 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.	

Kapitaallasten € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door het herrekenen van de toegerekende rentelasten wijzigen de kapitaallasten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Bijstelling verwachte baten uit leges € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Deze bijstelling van de verwachte baten uit leges vloeit voort uit de berekening van de kostendekkendheid van de leges. Naar aanleiding van deze berekening vinden in 2027 de volgende structurele bijstellingen plaats: • Leges bouwactiviteiten: verhoging baten van € 1,3 miljoen. • Leges Milieu Belastende Activiteiten (MBA): verlaging baten van € 1,1 miljoen. Ten gunste van het begrotingssaldo.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	612	612	612	0	612	612	612	612
Totaal beleidsdoel 7-1	612	612	612	0	612	612	612	612
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	412	0	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	11.313	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-2	11.725	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	298	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	298	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	12.635	612	612	0	612	612	612	612
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
Investeringsagenda 2026-2030	0	-250	-500	0	-500	-500	-250	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	-9.253	-4.032	-1.072	0	-1.072	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-1	-9.253	-4.282	-1.572	0	-1.572	-500	-250	0
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
#Reserve UPG 40	114	0	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-141	-271	0	-271	0	0	0
Groene ambities	-3.597	-4.073	-2.336	0	-2.336	-802	0	0
Totaal beleidsdoel 7-2	-3.484	-4.214	-2.608	0	-2.608	-802	0	0
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-298	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	-114	-96	-49	0	-49	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	-165	-173	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	-279	-567	-49	0	-49	0	0	0
Totaal Baten	-13.016	-9.063	-4.229	0	-4.229	-1.302	-250	0
Saldo mutaties reserves	-381	-8.451	-3.617	0	-3.617	-690	362	612

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Omgevingsdiensten

De provincie neemt samen met alle gemeenten in de provincie deel in een omgevingsdienst. Er zijn vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland, namelijk [DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#). De omgevingsdiensten voeren het omgevingsbeleid uit voor de deelnemers. Het omgevingsbeleid zorgt ervoor dat activiteiten van bedrijven geen gevaar of overlast voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Daarom geven de omgevingsdiensten omgevingsvergunningen af aan bedrijven voor activiteiten die wel gevaar of overlast geven. Ook zorgen zij ervoor dat de bedrijven zich aan hun omgevingsvergunning houden. En zij nemen maatregelen als een bedrijf zich niet aan de omgevingsvergunning houdt. De omgevingsdiensten voeren hun (VTH-)taken uit op basis van verschillende wet- en regelgeving zoals de Omgevingswet, de Wet natuurbescherming en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

Fonds nazorg

Zuid-Holland heeft als taak om oude stortplaatsen die niet meer in gebruik zijn, te bewaken. Oude stortplaatsen mogen geen gevaar voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Dat is eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. De stortplaatsen hebben geld voor de nazorg gespaard toen zij werden gebruikt. Deze middelen worden beheerd door het Nazorgfonds van de provincie en mogen alleen worden gebruikt voor nazorg van gesloten stortplaatsen.

PROAV N.V.

Zuid-Holland heeft alle aandelen in PROAV dat eigenaar is van de voormalige stortplaats Derde Merwedehaven in Dordrecht. Deze stortplaats is al afgedekt en ingericht als recreatiegebied. Het is de bedoeling dat de stortplaats formeel wordt gesloten in de nabije toekomst en dat dan de nazorg overgaat naar de provincie. Op de voormalige stortplaats is een recreatieterrein aangelegd dat op datzelfde moment in gebruik, beheer en onderhoud wordt gegeven aan de gemeente Dordrecht.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Ambitie 7](#).

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat Overzicht Algemene middelen en Overzicht Organisatie, Onvoorzien en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting.

Overzicht Algemene middelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is belangrijk voor het handelen van de provincie volgens de wet en voor de acceptatie door de samenleving. Want de provincie werkt direct en indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding laat zich in de eerste plaats zien in een sluitende begroting. Hierin zijn baten en lasten voor meerdere jaren met elkaar in evenwicht. In de tweede plaats moet de provincie voldoende weerstandscapaciteit hebben. Dat is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie kiest voor een belastingdruk die past bij het niveau van de voorzieningen in de provincie. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Financieel-strategisch beleid

De begroting geeft ruimte om veel van onze ambities waar te maken maar dwingt ook tot scherpe keuzes. Uitgangspunt is een stevig financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan absoluut nodig en de inkomsten en uitgaven zijn voor meerdere jaren structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht en we helpen de organisatie haar inkomsten en uitgaven realistisch te begroten. We geven informatie en advies over de financiële planning en realisatie en laten zien welke keuzes we maken. We houden financiële ruimte om te reageren op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Elk jaar leveren we verschillende Planning & Control producten op. We adviseren op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften. We stellen een rechtmatigheidsverantwoording op, waarin Gedeputeerde Staten verantwoording afleggen over de vraag of de balansmutaties en de baten en lasten in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving tot stand kwamen.

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft, bestaat uit de belasting opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De provincie stelt het opcententarief vast. De werkelijke inkomsten uit de opcenten van de motorrijtuigenbelasting zijn afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland en wijzigingen in het vrijstellingsbeleid (zie verder de toelichting op de MRB in de paragraaf [Lokale heffingen](#)).

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

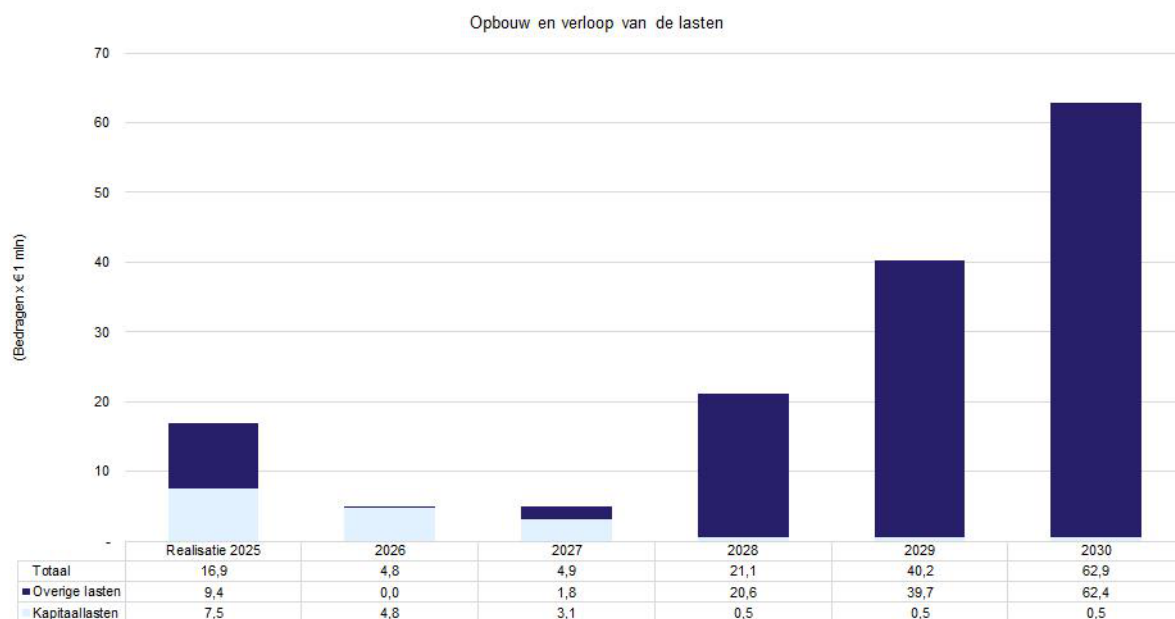
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategische beleid	17.008	4.797	11.525	-7.090	4.435	20.623	39.723	62.415
Totaal Lasten	17.008	4.797	11.525	-7.090	4.435	20.623	39.723	62.415
Baten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategische beleid	-476.008	-471.744	-489.591	-11.710	-501.301	-525.128	-536.463	-528.270
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	-428.952	-491.284	-509.242	-1.706	-510.948	-524.888	-537.057	-565.662
Totaal Baten	-904.960	-963.028	-998.833	-13.416	-1.012.249	-1.050.016	-1.073.520	-1.093.932
Saldo lasten en baten	-887.953	-958.231	-987.308	-20.506	-1.007.815	-1.029.393	-1.033.797	-1.031.517

Toelichting lasten

Beleidsdoel: Algemene dekkingsmiddelen

Financieel-strategisch beleid € 7,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
- De stelpost prijscompensatie is verlaagd als gevolg van de toerekening van prijscompensatie aan de ambities voor een bedrag van € 9,1 miljoen. Tegenover de verlaging van de stelpost staat een toename van budgetten bij de ambities. - De stelpost personeelskosten is geactualiseerd en verlaagd met € 0,8 miljoen. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo. - De toegerekende rente aan activa is geactualiseerd aan de hand van de nieuwe rentestanden. Dit zorgt voor netto minder rentelasten door hogere rentebaten. Daardoor wordt er minder rente toegerekend aan de ambities voor een bedrag van € 2,7 miljoen. Tegenover deze hogere lasten staan hogere rentebaten.	

Toelichting baten

Beleidsdoel: Algemene dekkingsmiddelen

Extra uitkering provinciefonds € 11,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
Op 23 juni 2026 stuurden wij een brief aan Provinciale Staten met informatie over de financiële effecten van het nieuwe verdeelmodel van het provinciefonds. Naar verwachting wordt deze aanpassing verwerkt in de septembercirculaire 2026. De septembercirculaire komt te laat om nog in deze begroting te verwerken. Omdat het om een fors bedrag gaat dat het begrotingssaldo positief beïnvloedt verwerken we in deze begroting al de verwachte extra opbrengsten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Motorrijtuigenbelasting € 1,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
De verhoging van de motorrijtuigenbelasting van € 1,7 miljoen, komt door aangepaste CPI-cijfers (veranderingen in prijzen voor consumenten). Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen								
Algemene vrije reserve	1.630	39.361	0	-39.049	-39.049	14.894	50.786	67.862
Bufferreserve	19.350	13.800	0	0	0	0	0	0
Weerstandscapaciteit								
Investeringsagenda 2026-2030	120.000	3.450	0	0	0	0	0	0
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	19.000	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 9-1	140.980	75.611	0	-39.049	-39.049	14.894	50.786	67.862
Totaal Lasten	140.980	75.611	0	-39.049	-39.049	14.894	50.786	67.862

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Baten								
Beleidsdoel 9-1 Algemene dekkingsmiddelen								
#MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	-10.184	0	0	0	0	0	0	0
#Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak- Zoom	-15.000	0	0	0	0	0	0	0
#Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	-3.209	0	0	0	0	0	0	0
#Reserve UPG 40	-2.326	0	0	0	0	0	0	0
#Restauratie & herbestemming monumenten	-5.352	0	0	0	0	0	0	0
Algemene vrije reserve	-112.878	700	-382	382	0	0	0	0
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	-10.430	0	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	-8.477	0	0	0	0	0	0	0
Investeringsagenda 2026- 2030	0	-30.250	0	0	0	-3.000	-4.000	-3.000
Versterking economie	-2.892	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 9-1	-170.747	-29.550	-382	382	0	-3.000	-4.000	-3.000
Totaal Baten	-170.747	-29.550	-382	382	0	-3.000	-4.000	-3.000
Saldo mutaties reserves	-29.767	46.061	-382	-38.667	-39.049	11.894	46.786	64.862

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Overzicht Organisatie

Overzicht Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de paragraaf Bedrijfsvoering voor verdere informatie.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

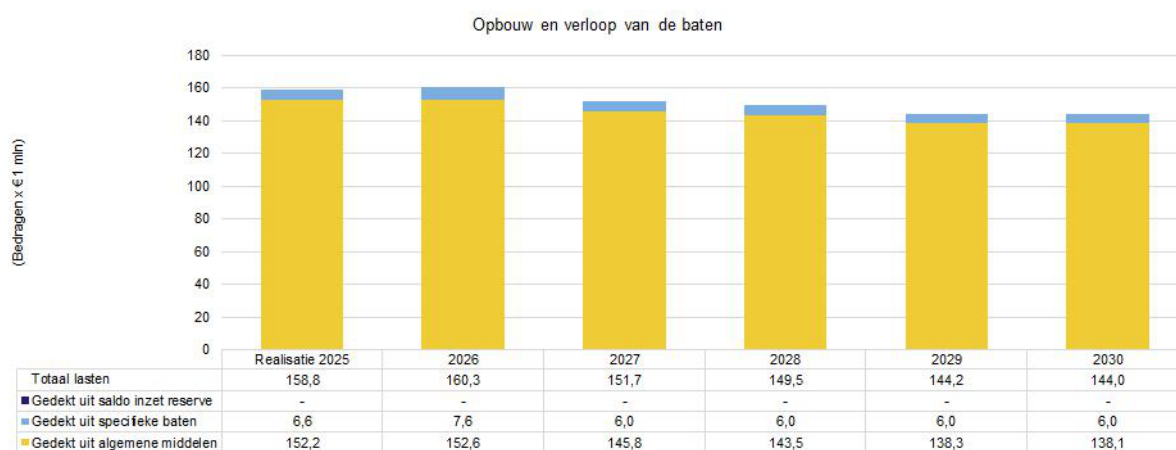
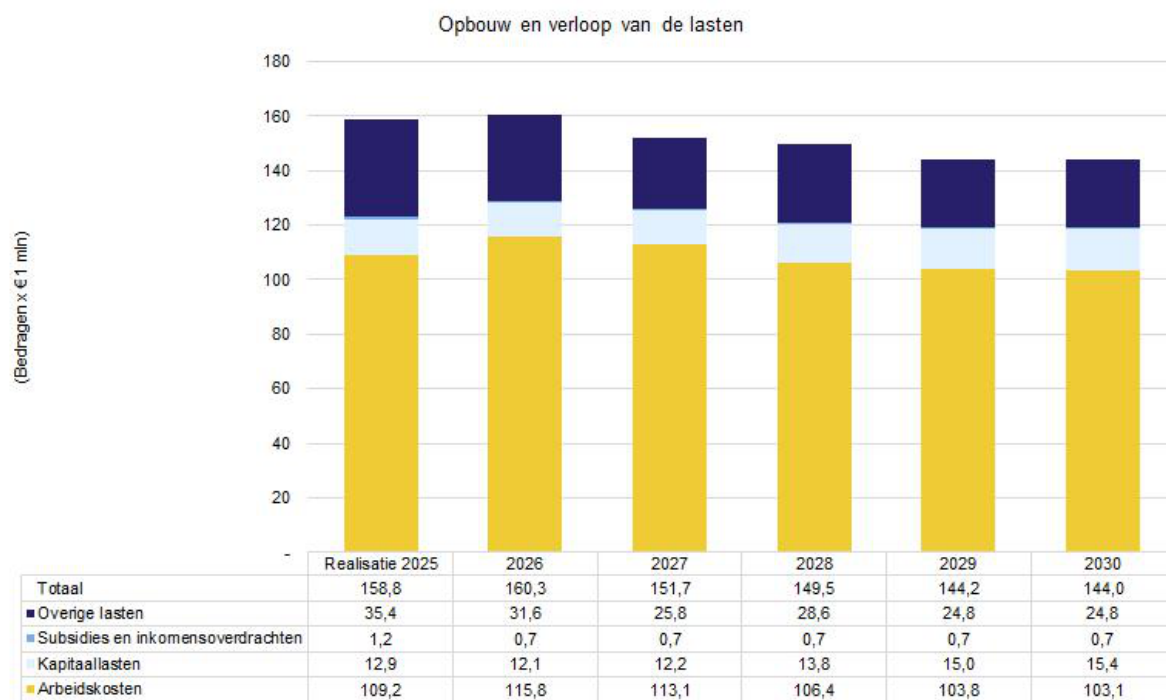
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten en baten

Onderstaande grafiek laat zien hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A en de inhuur externen onder B in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Lasten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	34.286	34.314	26.582	671	27.252	26.010	25.530	25.701
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	93.259	97.804	95.635	635	96.270	94.478	92.513	92.142
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	19.468	20.768	19.815	-805	19.011	19.562	20.163	20.140
Een solide financieel en juridisch beleid	2.903	3.736	5.336	142	5.478	5.506	1.824	1.786
Inkoop en subsidies	2.963	371	371	0	371	371	371	371
Communicatie	1.777	1.785	1.785	37	1.823	1.823	2.162	2.162
Concerncontrol	4.174	1.495	1.500	32	1.532	1.726	1.674	1.726
Totaal Lasten	158.831	160.274	151.024	712	151.737	149.476	144.237	144.028
Baten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	-14	-185	0	0	0	0	0	0
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	-2.978	-3.000	-1.500	0	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	-3.429	-4.186	-4.186	0	-4.186	-4.186	-4.186	-4.186
Een solide financieel en juridisch beleid	-205	-231	-231	0	-231	-231	-231	-231
Communicatie	0	-40	-40	0	-40	-40	-40	-40
Concerncontrol	-21	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-6.647	-7.642	-5.957	0	-5.957	-5.957	-5.957	-5.957
Saldo lasten en baten	152.184	152.632	145.067	712	145.780	143.519	138.280	138.071

Toelichting lasten

Informatisering & Automatisering € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,7 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,7 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-holland € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,2 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Een solide financieel en juridisch beleid € 0,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,1 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Communicatie € 0,04 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,04 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Concerncontrol € 0,03 miljoen (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is het gevolg van de jaarlijkse indexering op basis van de indexcijfers van het Centraal Planbureau (CPB). Dit leidt tot een mutatie van € 0,03 miljoen. Dit komt ten laste van de stelpost prijscompensatie.	
Kapitaallasten € 1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, [Staat van reserves](#).

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Baten								
Beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie								
Reserve Ontwikkelopgave natuur	-1	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 8-1	-1	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-1	0	0	0	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	-1	0	0	0	0	0	0	0

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Zuid-Holland heeft een (klein) aandeel in de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB). Het doel is om toegang te hebben tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor kan Zuid-Holland genoeg geld lenen tegen zo laag mogelijke kosten.

Gemeenschappelijke regeling Grondbank RZG Zuidplas (GR Grondbank)

Zuid-Holland neemt samen met een aantal gemeenten deel in de GR Grondbank die eigenaar is van grond in de Zuidplaspolder. Op die grond is woningbouw gepland. De deelnemers proberen die woningbouw mogelijk te maken. Zuid-Holland heeft daarvoor een omgevingsvisie gemaakt. Die wordt nu verder uitgewerkt.

Subsidies

Zie [paragraaf Subsidies - Overzicht Organisatie](#)

Onvoorzien

De post 'onvoorzien' is bedoeld als dekking voor (een schatting van) uitgaven die niet zijn voorzien in de begroting. Vanaf de Begroting 2026 ramen we een jaarlijks structureel bedrag van € 0,5 miljoen. Op de post onvoorzien worden nooit rechtstreeks uitgaven geboekt. Als een beroep op de post onvoorzien wordt gedaan, worden middelen vanuit de post onvoorzien overgeheveld naar andere budgetten van de programmabegroting. Daarbij is een PS-besluit met een begrotingswijziging noodzakelijk.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Onvoorzien	0	0	500	0	500	500	500	500

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de provincie als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (hierna: vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen dienen per activiteit te beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat vpb afgedragen dient te worden over structureel winstgevende activiteiten.

Sinds het boekjaar 2016 dient de provincie Zuid-Holland jaarlijks een aangifte vpb in. Alleen haar deelname in een tweetal commanditaire vennootschappen (cv's) kwalificeert als ondernemingsactiviteiten. Dat resultaat is onderworpen aan vpb. De verwachting is dat dit ook geldt voor 2027.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Najaarsnota 2026	Kadernota 2027 (incl. mutaties Najaarsnota 2026)	Bijstellingen Begroting 2027	Begroting 2027	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Onvoorzien	25	32	4	0	4	4	4	4

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitie verantwoording worden opgenomen.

Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Meetwaarde 2025	2027	2028	2029	2030
1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0	0	0	0
1	Opkomst verkiezingen	PM	74,8% (landelijke verkiezingen 2025)	N.n.b.	N.n.b.	N.n.b.	N.n.b.
2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	7,8 (landelijk gemiddelde 7,9)	≥ landelijk gemiddelde 2027	≥ landelijk gemiddelde 2028	≥ landelijk gemiddelde 2029	≥ landelijk gemiddelde 2030
3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	33	30	28	27	25
3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	38	43	45	48	50
4	Procentuele groei bruto regionaal product (BRP)	PM	1,7	1,1	1,3	1,2	1,1
4	Procentuele werkgelegenheid	PM	73,1	73,4	74,2	74,5	74,5
4	Restauratievolume	15	12,5%	12,4%	11,9%	11,6%	11,5%
5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	Geen meting	Meting	Geen meting	Geen meting	Geen meting
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied	-	875	500	200	200	125
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	134	900	500	200	200

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Als provincie Zuid-Holland proberen wij gemeenten vanuit Financieel Toezicht te ondersteunen bij gezonde gemeentefinanciën. Wij proberen met ons toezicht te voorkomen dat gemeenten in de financiële problemen komen en daarom is onze ambitie uiteraard dat er geen gemeenten onder preventief financieel toezicht komen te staan.

Opkomst verkiezingen

De verkiezingen hebben nog niet plaatsgevonden. Voorspelling van opkomstpercentage is niet bekend.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer

Onze doelstelling is een gelijke of hogere waardering dan het landelijke cijfer.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

In de landelijke klimaatdoelen is een uitstootreductie van 55% in 2030 ten opzichte van 1990 opgenomen. Deze Nationale reductie doorgerekend voor Zuid-Holland zou betekenen dat de 1990 uitstoot in 2030 maximaal 20 Mton zou mogen bedragen. In 2024 bedroeg de uitstoot in Zuid-Holland 34,1 Mton CO₂ eq. Het zal zowel nationaal als provinciaal een uitdaging worden om de doelstellingen te halen; Het PBL concludeerde in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2025 dat het zeer onwaarschijnlijk is dat Nederland het 2030 doel met het huidige beleid zal halen.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

Het aandeel hernieuwbare energiegebruik neemt langzaam toe in Zuid-Holland en bedraagt 34,7 PJ (of 10,0% van het energiegebruik) in 2024. Het landelijk aandeel hernieuwbare energiegebruik bedroeg 19,8% in 2024. De afstand tot het 2030 doel van 27% is groot.

Procentuele groei bruto regionaal product (BRP) en Procentuele werkgelegenheid

De procentuele groei BRP en procentuele werkgelegenheid zijn op basis van de macro economische verkenningen (MEV) van het Centraal Plan Bureau (CPB), publicatie september 2025. Het betreft zoals al langere tijd landelijke cijfers, regionale cijfers zijn niet voorhanden. Het jaar 2030 is geëxtrapoleerd op basis van de aanwezige CPB-cijfers. Pas na sluiting van de Begroting 2027 wordt een nieuwe MEV verwacht.

Restauratievolume

Het restauratievolume wordt bepaald op basis van onderzoek naar de restauratieachterstand. Jaarlijks wordt een kwart van de rijksmonumenten in Zuid-Holland beoordeeld en worden de uitkomsten verwerkt in het totale cijfer. Op basis van de huidige stand, zien we een licht dalende trend ten aanzien van de restauratieopgave. Het percentage objecten in matige en slechte staat, neemt licht af. Onze verwachting is dat deze dalende trend doorzet bij een volgende update van de cijfers in Q4 van 2026. Tegen die tijd zullen naar verwachting ook de extra middelen voor rijksmonumenten die sinds 2022 beschikbaar zijn gesteld, een gunstig effect sorteren. Restauratiesubsidies hebben een uitvoeringstermijn van maximaal vier jaar. Het effect van extra middelen voor restauratie van rijksmonumenten wordt daarom pas na enkele jaren zichtbaar in het cijfer voor de restauratieachterstand.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats, dit gebeurt aan het einde van Stroomgebiedsbeheersplan III bij de vaststelling van de factsheets grondwater. In de tussenjaren, 2022 tot en met 2026 vindt er geen formele beoordeling plaats voor KRW-grondwaterlichamen. De laatste beoordeling vond plaats in 2021 aan het einde van Stroomgebiedsbeheerplan II. Toen was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet, 4 uit 5.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied

We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Om dat te bereiken werken we toe naar afronding van het Natuurnetwerk Nederland. De daarvoor benodigde gronden komen deels via afspraken met de grondeigenaar over zelfrealisatie en deels via grondruil of verwerving beschikbaar. Voor deze hectaren zijn al en worden nog concrete inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd. De daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats. In 2027 wordt er circa 500 hectare nieuwe NNN-natuur ingericht. Op basis van het vastgestelde NNN-handelingskader en het besluit volledige schadeloosstelling werken we voor de laatste hectaren, samen met de grondeigenaren en gebiedspartners.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave

Na afronding van de inrichtingsfase komen de nieuw gerealiseerde natuurgebieden in de beheerfase, hetzij door middel van natuurbeheersubsidie of middels specifieke beheerafspraken. De prognose van de jaarlijkse groei van nieuw natuurgebied dat in beheer is, is volgend op de jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingerichte natuurgebieden.

Voor de prognose wordt aangehouden dat nieuw ingerichte natuurgebieden het jaar na afronding van de inrichting in beheer komen. In de prognose worden gebieden die al wel in beheer waren maar waarvan binnen het realisatieprogramma de eindinrichting wordt uitgevoerd, niet meegeteld om dubbeltellingen te voorkomen.

Financiële indicatoren

In de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is in het onderdeel [Financiële kengetallen](#) een samenvattende tabel opgenomen van de financiële indicatoren en een duiding daarvan. Een nadere toelichting op de berekening en totstandkoming van de kengetallen is terug te vinden in een [bijlage](#) van die paragraaf.

Monitor Leefomgeving Zuid-Holland

De monitor leefomgeving Zuid-Holland laat zien hoe het er 'buiten' voorstaat in de provincie Zuid-Holland. De monitor leefomgeving Zuid-Holland brengt (beleidsrelevante) ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld, zonder uitspraak te doen over de relatie met provinciaal beleid of de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van provinciale keuzes binnen dat beleid. De monitor beschrijft de staat van de leefomgeving aan de hand van een compacte set van indicatoren, voor het overzicht gegroepeerd in samenhangende thema's. Door de monitor jaarlijks in geactualiseerde vorm uit te brengen worden langjarige trends en ontwikkelingen zichtbaar. Die kunnen gebruikt worden bij besluitvorming.

In april 2026 is, gelijktijdig met de jaarstukken 2025, ook de geactualiseerde versie van de monitor aan Provinciale Staten toegestuurd, inclusief een duiding van de ontwikkelingen. Dat is terug te lezen via bijgaande [link](#).

Voor de meest actuele versie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland verwijzen we naar:
<https://monitorleefomgeving.zuid-holland.nl>.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de inzet van de totale arbeidscapaciteit en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal van de begrote kosten is ons budget voor arbeidscapaciteit. Dit bestaat uit de vaste loonkosten van personeel en de kosten voor externe inhuur. Inkomsten van het UWV en uit personele detacheringen gaan daarvan af.

In deze paragraaf behandelen we de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten. Deze bestaan uit:

- a. loonkosten personeel (formatie) van de provincie Zuid-Holland;
- b. kosten voor de inhuur van externen;
- c. kosten en baten uit detacheringen en het UWV.

Totaalbeeld arbeidskosten

Onderstaande tabel laat zowel het totaal aan begrote arbeidskosten zien, als de afzonderlijke categorieën. Deze bedragen kwamen als volgt tot stand:

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	2026 na Najaarsnota	2027	2028	2029	2030
A. Loonkosten formatie	230,3	235,9	233,2	229,3	220,9
B. Kosten voor inhuur van externen	41,5	29,1	19,3	17,6	16,4
C. Detacheringen en uwv	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Totaal arbeidskosten	270,3	263,5	251,1	245,4	235,9
Percentage inhuur	15%	11%	8%	7%	7%

Het Arbeidscapaciteitsplan gaat uit van een evenwichtige samenhang van Taken, Knaken en Personeel (TKP). Dit betekent dat het budget voor arbeidscapaciteit genoeg is voor de benodigde inzet van personeel om onze taken uit te voeren. Daarbij begroten we realistisch, deels op basis van ervaringen uit voorgaande jaren. Uitbreiding van het kader kan alleen als het takenpakket toeneemt of de provincie een andere rol op zich neemt. Daarbij nemen we aan dat we extra kosten voor de nodige externe inhuur betalen vanuit de materiële budgetten. Ook verwachten we opnieuw tijdelijke externe middelen, zoals rijksbijdragen. Eventuele veranderingen in deze externe financiering beïnvloeden de benodigde arbeidscapaciteit en de uitvoering van taken.

De begroting arbeidscapaciteit 2027 kent een aantal onzekerheden. Een deel van het vaste loonkostenbudget wordt immers gedekt uit middelen van derden. Voor 2027 zijn op het moment van opstellen van de begroting nog niet alle verwachte beschikkingen vanuit onder andere het rijk ontvangen voor de gepresenteerde periode. Naar verwachting zal eind 2026 duidelijkheid komen en wordt de verwerking van deze beschikkingen meegenomen in de Voorjaarsnota 2027. Dit heeft deels ook betrekking op de budgetten externe inhuur. Naast het streven om de externe inhuur te dringen, verklaart deze onzekerheid de sterk afnemende ontwikkeling van het budget externe inhuur ten opzichte van 2026 na de Najaarsnota 2026.

Toelichting A. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland

Het formatiebudget bestaat uit vaste en variabele loonkosten en uit personele kosten uit het frictiebudget. Vaste loonkosten zijn de normale beloningen volgens de salarisschaal en vaste toelagen. Variabele loonkosten zijn betalingen die niet standaard terugkeren: overwerkkosten, toelagen onregelmatigheid, en reis- en verblijfkosten. Personele kosten uit het frictiebudget zijn voor bijzondere omstandigheden, overgangsregelingen, specifieke afspraken en onvoorziene zaken.

De loonkosten nemen in bovenstaand meerjarig beeld geleidelijk weer af. Dit komt doordat tijdelijke middelen (vooral vanuit het Rijk) voor incidentele taken aflopen. Daarmee loopt ook het bijbehorende budget voor arbeidscapaciteit terug. Er is nog geen duidelijkheid over een eventuele voortzetting van deze tijdelijke middelen, en de hoogte daarvan. Daarom namen we zowel de te ontvangen middelen als de bijhorende loonkosten nog niet op. Het is aannemelijk dat er weer nieuwe (tijdelijke) middelen beschikbaar komen. Naar verwachting komen daardoor de loonkosten de komende jaren uit op een gelijk of hoger niveau (binnen de afspraken uit het coalitieakkoord).

Toelichting B. Kosten voor de inhuur van externen

Voor onze opgaven is soms een flexibele schil nodig. Bijvoorbeeld wanneer bijzonder gespecialiseerde kennis nodig is. Voordat we externe medewerkers inhuren, wegen we de beschikbare eigen capaciteit en kennis (aanbod) af met wat nodig is (vraag). Tegelijkertijd is de verwachte inhuur niet precies te voorspellen. Dit komt door factoren als verloop en ziekte. Deze kunnen we niet direct beïnvloeden.

Toelichting C. UWV/Detacheringen

Op basis van historische gemiddelden is het verwachte begrote bedrag circa € 1,5 miljoen voor UWV/detacheringen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft tenminste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van [Overzicht Organisatie](#).

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

Een professionele, betrouwbare en toekomstgerichte bedrijfsvoering is een belangrijke voorwaarde voor de provincie Zuid-Holland om haar maatschappelijke ambities te realiseren. Ook in 2027 blijft de provincie investeren in een organisatie die wendbaar, digitaal vaardig, financieel solide en toekomstgericht is. Daarbij staan kwaliteit van dienstverlening, doelmatigheid en transparantie centraal.

De provincie werkt in een omgeving die voortdurend verandert. De maatschappelijke opgaven rond woningbouw, bereikbaarheid, economie, natuur, klimaat en energie vragen om een organisatie die snel kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen en effectief samenwerkt met gemeenten, waterschappen, het Rijk, maatschappelijke organisaties en inwoners. Binnen het domein Bedrijfsvoering ondersteunen we daarom de primaire processen met goede informatievoorziening, passende huisvesting, moderne digitale voorzieningen en efficiënte ondersteunende processen.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

De basis van elke digitale organisatie is een informatiehuishouding waarin duurzame en veilige toegankelijkheid van data centraal staat. Daarmee kunnen we direct en snel inspelen op maatschappelijke opgaven en kunnen we effectief onze provinciale taken realiseren.

In 2023 is gestart met het programma Informatietransitie, gebaseerd op de 'visie op een toekomstbestendig informatiebeheer' uit 2022. Na het begin van de uitrol van een nieuwe werkomgeving in 2025 heeft in 2026 grootschalige uitrol voor de medewerkers plaatsgevonden. De operationele beheerorganisatie is in 2026 doorontwikkeld en steeds beter in staat om de producten uit programma Informatietransitie in beheer te nemen.

In 2027 is bijzondere aandacht voor:

- Verschuiving van incidentele (projectmatige) inzet naar structurele borging van taken binnen de lijnorganisatie.
- Versterking van de privacybeheerorganisatie en het structureel beleggen van bijbehorende taken en capaciteit.
- Verdere integratie van nieuwe opdrachten zoals data-gedreven werken, beheer van datastandaarden et cetera binnen bestaande opdrachten.
- Vervanging van ons interne document management systeem iDMS.
- Herijking van sturing en inhoud van de opdrachten in het digitale domein richting 2027 en verder.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie

De provincie wil een professionele organisatie zijn die klaar is voor de toekomst. Dat vraagt om bewegen om van betekenis te blijven; de kern die ook beschreven is in de provinciale werkgeversvisie 2025 tot 2030. We zijn flexibel en spelen in op veranderingen in interne en externe omstandigheden, van nieuwe wet- en regelgeving tot

digitalisering. Ons medewerkersbestand sluit hierop aan, zowel in aantal als in kennis en ervaring. Dit bereiken we door de inzet van strategische personeelsplanning en moderne HR-instrumenten, en door nu al te werken aan de medewerker van de toekomst. Wij geloven dat onze medewerkers de sleutel zijn tot succes. Daarom hebben wij veel aandacht voor hun voortdurende ontwikkeling, welzijn en betrokkenheid. Het goede gesprek tussen medewerker en leidinggevende speelt daarin een centrale rol. We investeren in duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, zodat mensen gezond en met plezier kunnen blijven werken. We zorgen voor een werkomgeving waarin we met talent en innovatie de resultaten van de organisatie halen. We zijn een integere, inclusieve organisatie. Met een meer strategische en sturende rol kan M&O nog beter bijdragen aan de organisatie. Daarom blijft M&O zich in de komende periode richten op die veranderende rol. De aandacht gaat naar professionalisering van de organisatie en haar medewerkers, een optimale verdeling en inzet van arbeidscapaciteit, organisatieontwikkeling en het bieden van een sterke basisdienstverlening. We stimuleren blijven leren en anticiperen, met oog voor digitaal vakmanschap en voor de gevolgen van kunstmatige intelligentie voor ons werk. Zo zorgen we ervoor dat onze medewerkers en de organisatie goed kunnen presteren. We blijven investeren in traineeprogramma's waarbij jonge getalenteerde mensen een tweejarig leer-werkprogramma doorlopen en breiden deze uit naar de mbo-doelgroep. We zetten onze medewerkers en onze middelen zo optimaal mogelijk in voor de verschillende opdrachten die we als provincie hebben. Met wendbare capaciteitssturing brengen we vraag en aanbod van werk beter bij elkaar, in aantal en in kwaliteit. De focus ligt daarbij op hoeveelheid, betaalbaarheid en kwaliteit. We houden rekening met de mogelijke veranderingen in de maatschappij.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

De facilitaire diensten dragen bij aan het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven. We ondersteunen daarmee beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, duurzaamheid, innovatie en slim datagebruik.

Een stabiele en toekomstbestendige organisatie vraagt om een duurzame, innovatieve en slimme dienstverlening en een veilige werkomgeving. Wij willen onze eigen organisatie zo goed mogelijk ondersteunen en zorgen voor tevreden medewerkers, klanten en bezoekers. We hechten grote waarde aan duurzaamheid en goed werkgeverschap. Dit doen we door het provinciale vastgoed (provinciehuus en buitenlocaties) en ons wagenpark te verduurzamen. En door de diensten zo in te richten dat de organisatiedoelstellingen worden vertaald naar een gastvrije cultuur met zowel een duurzame inrichting als producten, zodat deze naadloos aansluiten op de behoefte van zowel GS, PS, medewerkers van PZH en haar bezoekers.

In 2027 is bijzondere aandacht voor:

- Het verbeteren van de toegankelijkheid van het binnenplein van het provinciehuus.
- De verduurzaming van de bouwdelen D en E van het provinciehuus.
- Het insourcen van de beveiliging.
- Het investeringsplan voor de komende vijf jaar.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

Een solide, betrouwbare en toegankelijke financiële functie is een randvoorwaarde voor het realiseren van de maatschappelijke opgaven van de provincie Zuid-Holland. Goede financiële informatie stelt bestuur en organisatie in staat om onderbouwd keuzes te maken, tijdig bij te sturen en publieke middelen doelmatig en rechtmatig in te zetten. In 2027 werken we verder aan een financiële functie die de kwaliteit, voorspelbaarheid en bruikbaarheid van de financiële informatievoorziening structureel versterkt.

Met het programma Versterking Financiële Functie is in 2026 een meerjarige verbeterbeweging ingezet. De visie op de financiële functie is vastgesteld, de eerste periodieke afsluiting van de financiële administratie is uitgevoerd, de standaardrapportage per opdracht is beschikbaar gekomen en de financiële ketenprocessen worden stapsgewijs doorgelicht en verbeterd. In 2027 verschuift het accent van inrichten naar verankeren: de verbeteringen moeten in de dagelijkse praktijk van domeinen en financiële functie hun werking krijgen en tot blijvend resultaat leiden.

In 2027 is bijzondere aandacht voor:

- Het verankeren van het periodiek afsluiten van de financiële administratie in een vast ritme, zodat gedurende het jaar een betrouwbaar en actueel financieel beeld beschikbaar is en het jaarrekeningproces soepeler verloopt met minder correcties achteraf.
- Het versterken van de collectieve sturing op taken, middelen, capaciteit en risico's, mede met het oog op de vorming van een nieuw college na de verkiezingen van maart 2027 en een goede financiële onderbouwing van nieuwe bestuurlijke ambities.
- Het afronden en in de lijn borgen van de doorlichting van de financiële ketenprocessen, zodat rollen, verantwoordelijkheden en interne beheersing helder en werkbaar zijn.
- Het verder verbeteren van de kwaliteit en bruikbaarheid van de financiële rapportage- en prognose-informatie als basis voor sturing door directie en domeinen.
- Het versterken en toekomstbestendig maken van de financiële functie zelf, door gerichte ontwikkeling van medewerkers en een bewuste afweging tussen structurele interne borging en externe inhuur op sleutelposities.
- Het benutten van digitalisering, robotisering en data-gedreven werken om financiële processen efficiënter en betrouwbaarder te maken.

Juridische Kwaliteitszorgzaken

In onze snel veranderende samenleving is zorgvuldig en wendbaar juridisch advies belangrijk. Een dynamische samenleving vraagt om een andere juridische dienstverlening, met oog voor de verbinding met de wensen en noden van de buitenwereld en de beleidsdoelstellingen van de provincie.

Dit doen we als Juridische Kwaliteitszorg (JKZ) vanuit verschillende perspectieven: Juridische Zaken en onze interne advocatendiensten, een gespecialiseerd team voor de digitale transitie en implementatie van Europese en nationale regelgeving. En de bezwaaradviescommissie die gehoor biedt aan burgers, mede-overheden, bedrijfsleven en organisaties en in bezwaar, beroep en klachtprocedures nagaat of zorgvuldig is gehandeld.

Het jaar 2026 stond in het teken van het meerjarige veranderproces dat in 2024 is ingezet. Wij hebben gewerkt aan het samenstellen van een integraal verbonden, concernbrede juridische keten. Er is helder beeld ontstaan wat er nodig is voor de juridische bemensing concernbreed zowel qua expertise als qua arbeidscapaciteit. Verbanden tussen teams en mensen zijn gecreëerd en actieve samenwerking is opgestart. We zitten vaker vroegtijdig aan tafel om aan de voorkant te kunnen meedenken. We richten ons op wat er nodig is in de buitenwereld en bieden scenario's om ondersteuning en voortgang in provinciaal beleid en uitvoering te borgen.

In 2027 hebben wij specifieke aandacht voor de doorontwikkeling hiervan:

- We gaan de werking van de nieuw samengestelde juridische multidisciplinaire domeinteam activeren
- We gaan actief in gesprek met de domeinen om nog beter beeld te krijgen bij de behoeften
- We gaan de nieuw ingedeelde multidisciplinaire p-teams actief inzetten voor de doorontwikkeling van adviseurschap en competenties
- We organiseren wederom een boeiend trainingsprogramma voor alle juristen van de provincie, met interne en externe sprekers

Beleidsprestatie - Inkoop en subsidies

Inkoop

De inkoopfunctie van de provincie voorziet in de rechtmatige inkoop van producten en diensten. We handelen met publiek geld en hebben daardoor te maken met eisen die worden gesteld aan de aanbesteding van inkoop en inhuur van producten en diensten. Ons inkoopmodel zit in de transitie van een gecoördineerd naar een centraal model waarbij budgetverantwoordelijkheid en inkoopbehoefte bij 'de business' blijft. Op die manier kunnen we de

rechtmatigheid van onze inkoop beter borgen en ons inkoopwerk effectiever en efficiënter inrichten in een opgavegerichte organisatie.

In 2027 is bijzondere aandacht voor:

- Het centraal beleggen van de advisering en begeleiding van meervoudig onderhandse en overige aanbestedingen
- Implementatie van contractmanagement waarbij contractmanagers gekoppeld worden aan risicovolle contracten

Subsidies

We zorgen voor een solide subsidiebeleid en een betrouwbare uitvoering van subsidieregelingen zodat de organisatie, inwoners en geïnteresseerde partijen met behulp van subsidies in staat gesteld worden om bij te dragen aan gewenste maatschappelijke ontwikkelingen.

De doorontwikkeling van subsidieprocessen is een continu proces. Ons doel is om subsidieverlening zo effectief mogelijk te maken tegen zo laag mogelijke kosten. Daarom blijven we werken aan goed doordachte regelingen, vereenvoudiging waar dat mogelijk is met een passende mate van verantwoording.

Beleidsprestatie - Communicatie

Een groot deel van het geld voor de beleidsprestatie Communicatie wordt gebruikt voor een goede communicatieve basis voor de organisatie. We zorgen er met dit budget voor dat de interne en externe communicatie goed zijn georganiseerd.

In 2027 is bijzondere aandacht voor:

- Verkiezingen en de introductie van een nieuw college: op 17 maart 2027 vinden verkiezingen voor de Provinciale Staten plaats. Daarna wordt er een college gevormd. Dat vraagt altijd om grote betrokkenheid en inzet van communicatie.
- Nieuwe corporate website: om de afstand naar onze bewoners en bedrijven verder te verkleinen bouwen we in 2027 een nieuwe corporate website waar we de komende jaren flexibel, veilig en efficiënt mee kunnen werken
- Nieuw Binnenplein: in 2027 starten we met een onderzoek en de realisatie van een nieuw intranet.
- Interne gedragscampagne ZO! doen we dat: de ontwikkelingen in de maatschappij én in de organisatie vragen veel van onze medewerkers. Of het nou gaat om de omgang met data of integriteit, we willen de medewerkers op een transparante eenduidige manier meenemen in hoe we bij de provincie werken.

Beleidsprestatie - Concerncontrol

Concerncontrol toetst of het organisatiesysteem - het geheel van sturen, functioneren en verantwoorden - optimaal functioneert. Onze organisatie is pas écht in control als we zo zijn ingericht dat we het juiste gesprek, op het juiste moment, met de juiste informatie en op het juiste niveau voeren. Het doel van onze toetsing is niet achteromkijken of controleren. De focus ligt op beter sturen, continu leren en het proactief managen van risico's. Door risico's vroegtijdig te identificeren en te beheersen, creëren we juist de ruimte om kansen te grijpen en onze maatschappelijke opgaven succesvol te realiseren.

Concerncontrol opereert onafhankelijk van de dagelijkse kernactiviteiten van de provincie. Vanuit die unieke positie zijn wij een gelijkwaardige en kritische gesprekspartner voor het bestuur en management. Wij ondersteunen en bewaken de governance: het controlemechanisme dat de sturing en inrichting van onze organisatie scherp houdt.

Wij bouwen mee aan heldere kaders en duidelijke afspraken; randvoorwaarden om te komen tot betrouwbare, actuele informatie op basis waarvan management en bestuur onderbouwde besluiten kunnen nemen.

Kwalitatieve sturing stopt niet bij de grenzen van het provinciehuis. We halen actief signalen en trends op ons vakgebied op bij andere overheden. Deze waardevolle buitenwacht-informatie gebruiken wij om ons intern beleid en onze risicoanalyses te verbeteren en om publieke waarde te creëren. Hoewel we een onafhankelijke toetsende rol hebben staan we midden in de organisatie. Concerncontrol werkt zij aan zij met alle medewerkers en onderdelen om samen onze ambities waar te maken.

Paragraaf Brede Welvaart

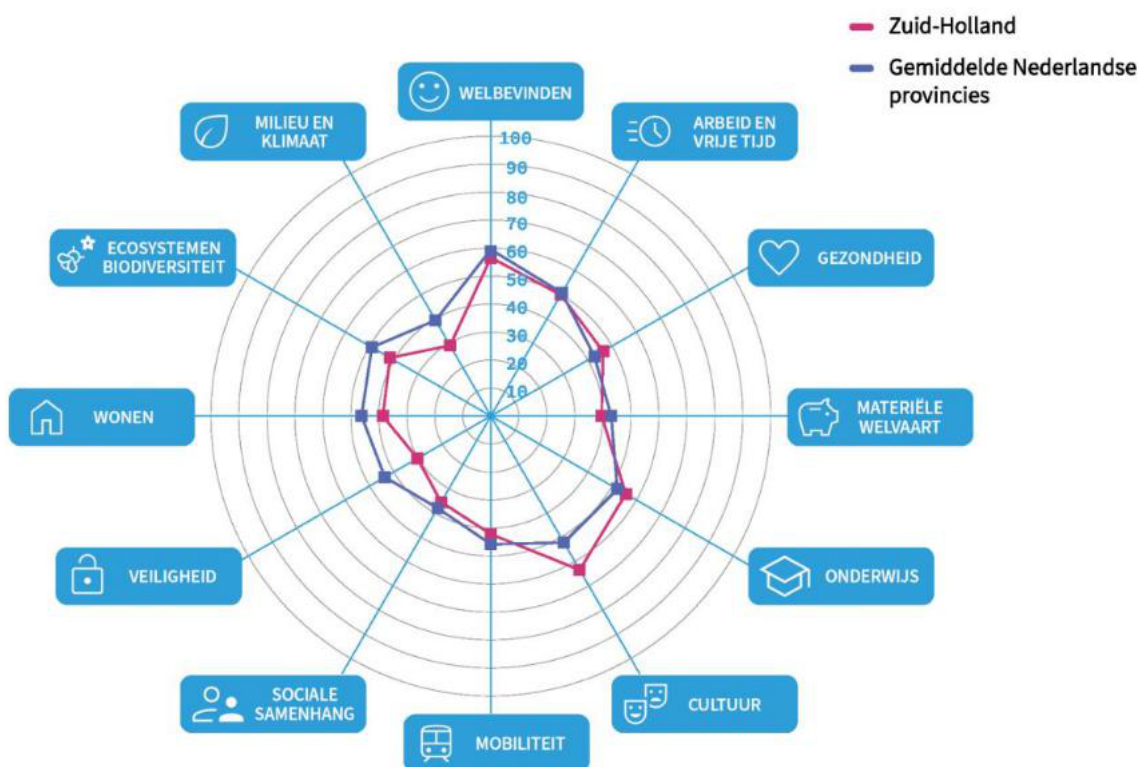
Inleiding

Brede welvaart gaat over de kwaliteit van leven, in het hier en nu, maar ook over de effecten op de welvaart van latere generaties of die van mensen elders. En 'elders in de wereld' hoeft niet ver weg te zijn - dat kan ook gaan over andere mensen of gebieden in Zuid-Holland of Nederland. Met de uitwerking van de [Agenda brede welvaart](#) werken we verder om brede welvaart een plek te geven in onze provinciale instrumenten en in de manier waarop we keuzes afwegen. Denk daarbij aan het oefenen met breder kijken naar provinciale opgaven in onze serious game brede welvaart. In deze begroting wordt in een aparte paragraaf een beeld geschetst hoe onze inspanningen bijdragen aan de brede welvaart-thema's. Daarnaast wordt verder gewerkt aan onze monitorinstrumenten om zo goed mogelijk te kunnen informeren over de ontwikkeling van de brede welvaart in Zuid-Holland. De onderstaande tekst actualiseert het beeld uit de vorige begroting en de kadernota.

Op basis van de [regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS](#) heeft Zuid-Holland van alle twaalf provincies de laagste brede welvaart 'hier en nu' en ook de laagste brede welvaart 'later'. In vergelijking met de rest van het land vallen in de CBS monitor in negatieve zin vooral het ervaren onveiligheidsgevoel in de eigen buurt, veelvoorkomende problematische schulden en ontevredenheid over de vrije tijd op.

Brede welvaart 'hier en nu' in het kort

[De Brede Welvaart Foto](#) (hierna: de Foto) brengt de brede welvaart in twaalf thema's in beeld. Zuid-Holland scoort het hoogst op cultuur, welbevinden en onderwijs, en het laagst op milieu en klimaat, veiligheid, sociale samenhang en wonen. Ook materiële welvaart blijft laag, al verbeterd die score al jaren.

In de thematische uitwerking van de vorige begroting kwam dit beeld terug. De meeste inwoners zijn tevreden met hun leven, en dat aandeel ligt in Zuid-Holland iets onder het landelijk gemiddelde maar kruipt daar elk jaar dichter naartoe. De financiële middelen van huishoudens nemen toe en de armoede daalt, maar het aandeel huishoudens met problematische schulden en energiearmoede stijgt. De gezondheid laat een gemengd beeld zien, met goede zorgbereikbaarheid en zorgkosten, maar een dalende beoordeling van de eigen gezondheid en toenemend risicogedrag (roken, ernstig overgewicht). Wonen springt eruit als knelpunt, de afname van beschikbare huur- en koopwoningen is in Zuid-Holland nog duidelijker dan landelijk. Op mobiliteit is het beeld wisselend, met veel files en een slechtere bereikbaarheid van ov en hoofdwegen, maar meer laadpalen en schone voertuigen. De indicatoren voor milieu en klimaat staan het verst van de wettelijke norm, al groeien de meeste geleidelijk naar de norm toe.

Verschillen binnen Zuid-Holland

Alle bronnen wijzen erop dat de verschillen binnen Zuid-Holland groter zijn dan tussen provincies. De Brede Welvaart Foto spreekt van een provincie met twee snelheden. Aantrekkelijke gebieden (steden en omliggende forensengemeenten) floreren, dankzij onderwijsinstellingen en de concentratie van bedrijvigheid, fungeren als emancipatiemotoren en trekken nieuwe inwoners aan, terwijl andere groepen achterblijven, vooral mensen met een lagere opleiding of beperkte vaardigheden en versterkt door de druk op de woning- en energiemarkt. Dat geldt zowel tussen gemeenten als tussen buurten binnen gemeenten.

Op het niveau van de COROP-regio's heeft Groot-Rijnmond de meeste indicatoren onderaan de ranglijst 'hier en nu' van heel Nederland en scoort ook de agglomeratie Den Haag laag, terwijl Leiden en Bollenstreek en Delft en Westland juist tot de hoogst scorende regio's behoren.

De Kringdialoog van RaboResearch voegt hier een kwalitatieve laag aan toe. Hieruit blijkt dat inwoners hechten aan verbindend leiderschap, hoop en perspectief, maar dat ze polarisatie en wantrouwen in instituties ervaren. Verder is de roep om kansengelijkheid en intergenerationele verbinding breed, terwijl jongeren obstakels voelen rond mentale druk, woningnood, studieschulden en gebrek aan perspectief. Gemeenschapszin en sociale netwerken worden gewaardeerd, maar staan onder druk door individualisering, sociale uitsluiting, groeiende stad-platteland verschillen en een digitale kloof. Gezondheid wordt breed opgevat (mentaal, fysiek, financieel), met waardering voor preventie naast zorgen over stress en burn-out.

Op fysiek en economisch vlak is er sterke waardering voor lokale veerkracht en autonomie (energie- en voedselinitiatieven, buurtplatforms), deels vanwege zorgen over fysieke en geopolitieke veiligheid die worden versterkt door de ligging van de Rotterdamse haven. Wonen springt er ook uit als knelpunt (woningnood, onbetaalbare huur, belemmerende regelgeving). Inwoners zien hiervoor kansen in keten-overstijgende samenwerking rond wonen, energie en zorg, waartussen ze nu versnippering ervaren.

Trendmatige ontwikkeling

De Foto laat over de afgelopen tien jaar zien welke thema's vooruitgaan en welke achteruitgaan. Verbeterd zijn welbevinden, materiële welvaart en arbeid en vrije tijd. Verslechterd zijn gezondheid, sociale samenhang en wonen, waarbij wonen het sterkst daalde.

De monitor van het CBS voegt daar een meerjarige vergelijking aan toe. Over de opeenvolgende edities van de CBS-monitor neemt de relatieve positie van Zuid-Holland geleidelijk af. Het aantal indicatoren waarop de provincie tot het landelijke topkwart behoort, daalde van negen in 2021 naar vijf in 2025, terwijl het aantal indicatoren in het onderste kwart onverminderd hoog bleef. Tegelijk ontwikkelt het merendeel van de indicatoren zich in absolute zin gunstig of stabiel, wat erop wijst dat Zuid-Holland vooruitgaat, maar minder snel dan andere regio's. Veel verbeteringen vinden plaats vanaf een nog ongunstig niveau.

Brede welvaart 'later' en de vier kapitalen

De brede welvaart 'later' laat zien of we voldoende hulpbronnen doorgeven aan volgende generaties.

De monitor van het CBS structureert deze dimensie via vier soorten kapitaal: economisch (vermogen en reserves), natuurlijk (natuur, milieu en grondstoffen), sociaal (vertrouwen, cohesie en instituties) en menselijk (kennis, gezondheid en arbeidsvermogen). Zuid-Holland scoort laag op drie van deze vier. Alleen het menselijk kapitaal vormt een uitzondering, al ligt de ervaren gezondheid er onder het gemiddelde. Bij het natuurlijk kapitaal heeft de provincie weinig groen-blauwe ruimte, het meeste bebouwde gebied, relatief weinig woningen met zonnepanelen en een hoge broeikasgasuitstoot per inwoner. Het economisch kapitaal wordt gedrukt door een laag mediaan vermogen van huishoudens en het sociaal kapitaal door de laagste sociale cohesie in de woonbuurt van alle provincies en weinig onderling vertrouwen. Zuid-Holland staat landelijk op geen enkele 'later'-indicator in het bovenste kwart en op veel indicatoren in het onderste kwart.

Brede welvaart 'elders'

Hoewel de dimensie 'elders' ook een belangrijk deel van brede welvaart vormt, is deze bij het CBS nog in een vroeg stadium van ontwikkeling. Denk hierbij aan indicatoren die een beeld geven van de invoer van grondstoffen en de impact die onze consumptie heeft op de rest van de wereld. We nemen deze dimensie nu dus nog niet mee, maar doen dit zodra de indicatoren toereikend zijn wel.

De thematische uitwerking in de paragraaf Brede welvaart laat zien hoe de provinciale beleidsdoelen bijdragen aan het versterken van de brede welvaart en welke afwegingen daarbij een rol spelen.

Bijdrage provinciale inspanningen aan de brede welvaart

Deze paragraaf kijkt vanuit een ander perspectief, dat van brede welvaart, naar de provinciale inspanningen aan de hand van de 15 beleidsdoelen. De informatie is zo weergegeven, dat het een beeld geeft per thema van brede welvaart op welke manier provinciale inspanningen daar invloed op hebben. Door de spanningen en win-wins tussen thema's expliciet in beeld te brengen, draagt het bij aan het maken van bewustere afwegingen en keuzes over en tussen beleidsdoelen.

Per beleidsdoel staat een korte uitleg wat het inhoudt en het nummer van het beleidsdoel. Meer informatie wat het beleidsdoel behelst, is te vinden in het bijbehorende hoofdstuk.

Overzicht: brede welvaart thema's en beleidsdoelen

Onderstaand overzicht geeft per brede welvaart thema de beleidsdoelen die het meest direct bijdragen.

Brede Welvaart thema	Verbonden beleidsdoelen
Arbeid & vrije tijd en onderwijs	4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat; 4-2 Erfgoed en cultuur; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport
Cultuur	4-2 Erfgoed en cultuur; 6-2 Ruimte en landschap;
Ecosystemen & biodiversiteit	5-1 Gezonde natuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 6-2 Ruimte en landschap; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur
Gezondheid	7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 5-1 Gezonde natuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 5-3 Leven met water; 4-2 Erfgoed en cultuur; 7-3 Klimaatadaptatie
Klimaat	3-1 Energietransitie; 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 5-3 Leven met water
Materiële welvaart	2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur; 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat; 4-2 Erfgoed en cultuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 5-3 Leven met water

Brede Welvaart thema	Verbonden beleidsdoelen
Milieu	7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 3-1 Energietransitie; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur; 5.3 Leven met water
Mobiliteit en bereikbaarheid	2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur
Sociale samenhang en inclusie	1-1 Krachtig openbaar bestuur; 1-2 Sterke samenleving (geen input); 4-2 Erfgoed en cultuur; 5.2 Toekomstbestendige landbouw; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen
Veiligheid	5-3 Leven met water; 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland; 1-1 Krachtig openbaar bestuur; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur
Welbevinden	5-1 Gezonde natuur; 4-2 Erfgoed en cultuur; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 7-3 Klimaatadaptatie
Wonen	2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 6-1 Wonen; 6-2 Ruimte en landschap; 7-3 Klimaatadaptatie

Conclusie

Deze uitvraag bevestigt de meerwaarde van een bredere blik. Het laat zien waar dwarsverbanden en spanningen het sterkst naar voren komen. De opbrengst biedt daarnaast aanknopingspunten voor doorontwikkeling van monitoring van brede welvaart.

Arbeid & vrije tijd en onderwijs

Beleidsdoelen 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat; 4-2 Erfgoed en cultuur; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport

De verdeling van tijd tussen werk en ontspanning en de kwaliteit van beide. Daarnaast ook de mogelijkheden voor mensen om kennis en vaardigheden te ontwikkelen.

Spanningen en win-wins:

Digitale innovatie biedt kansen voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit en het opvangen van de vergrijzing maar brengt ook risico's voor waardevol werk en de democratie met zich mee (beleidsdoel 4-1).

De transitie naar een nieuwe economie zet daarbij druk op het MKB, vanwege smalle marges en weinig capaciteit om bij te blijven (beleidsdoel 4-1). Tegelijk bestaan er ook win-wins: erfgoed en cultuur versterken onderwijs en participatie (beleidsdoel 4-2), recreatie en sport bieden banen en opleidingskansen, ook voor praktisch geschoolden (beleidsdoel 7-2), en de toegankelijkheid van banen en voorzieningen bepaalt of mensen kansen kunnen benutten (beleidsdoel 2-1).

Groepen en gebieden: De kansen zijn ongelijk verdeeld. Op bedrijventerreinen werken relatief veel praktisch geschoolden, en flexwerkers staan kwetsbaar in tijden van automatisering en robotisering (beleidsdoel 4-1). Zuid-Holland kent het hoogste percentage kinderen met een onderwijsachterstand (18,5%), en hoger opgeleiden en ouderen participeren vaker in cultureel en educatief aanbod dan jongeren en praktisch opgeleiden (beleidsdoel 4-2). Toegang tot banen, scholen en voorzieningen verschilt bovendien sterk per gebied en per reisoort (beleidsdoel 2-1).

Inzet: De provincie investeert in een innovatieve economie, in ruimte voor ondernemen, in human capital, in de circulaire economie en het behoud, de versterking en de verduurzaming van de Zuid-Hollandse maritieme sector (beleidsdoel 4-1). Daarnaast in een toegankelijk en gespreid erfgoed- en cultuuraanbod, waaronder cultuurparticipatie, bibliotheken en educatie (beleidsdoel 4-2) en, in recreatieve infrastructuur (beleidsdoel 7-2).

Cultuur

Beleidsdoelen 4-2 Erfgoed en cultuur; 6-2 Ruimte en landschap; 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

De deelname aan en beschikbaarheid van kunst, cultuur en erfgoed binnen de samenleving.

Spanningen en win-wins: Erfgoed en cultuur werken door in welbevinden, gezondheid, sociale samenhang, identiteit, participatie, onderwijs, materiële welvaart en leefbaarheid (beleidsdoel 4-2). Vanwege ruimtelijke druk kan bescherming van erfgoed botsen met woningbouw, de energietransitie en infrastructuur (beleidsdoelen 4-2 en 6-2). Culturele locaties kunnen ook drukte veroorzaken, en investeringen renderen vaak maatschappelijk maar niet direct economisch (beleidsdoel 4-2). De belangrijkste **win-wins** liggen in gebiedsontwikkeling en materiële welvaart, waar erfgoed en cultuurhistorische landschapsstructuren kunnen fungeren als drager van kwaliteit en identiteit, maar ook economische waarde toevoegen en banen creëren (beleidsdoelen 4-1, 4-2, 6-2).

Groepen en gebieden: Hoger opgeleiden en ouderen participeren vaker in culturele activiteiten dan jongeren en praktisch opgeleiden. Daarnaast hebben inwoners van steden meer toegang tot het aanbod dan die van kleinere gemeenten (beleidsdoel 4-2). Ook kwetsbare groepen met een lage sociaaleconomische status of migratieachtergrond lopen hierin achter (4-2). Deze verschillen vergroten de kansenongelijkheid, vooral voor jongeren (beleidsdoel 4-2).

Inzet: De provincie investeert in een toegankelijk en gespreid erfgoed- en cultuuraanbod (beleidsdoel 4-2), en in behoud, herbestemming en verduurzaming van erfgoed, en in het verbinden van erfgoed aan maatschappelijke opgaven via integrale gebiedsontwikkeling en erfgoedlijnen (beleidsdoel 4-2). Ook worden inwoners als deelnemers en vrijwilligers bij erfgoed betrokken, met een beter welzijn als opbrengst (beleidsdoel 4-2). Ruimtelijk wordt cultuurhistorie meegenomen als kwaliteit in gebiedskeuzes (beleidsdoel 6-2).

Ecosystemen & biodiversiteit

Beleidsdoelen 5-1 Gezonde natuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 6-2 Ruimte en landschap; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

De staat en veerkracht van ecosystemen en de aanwezigheid van verschillende plant- en diersoorten.

Spanningen en win-wins: Gezonde natuur draagt bij aan de veerkracht van ecosystemen, biodiversiteit en een prettige, groene leefomgeving. Daar zijn investeringen in natuurherstel een belangrijke randvoorwaarde voor de vergunningverlening ten behoeve van economische activiteiten, landbouw en woningbouw (beleidsdoel 5-1). De landbouw staat voor de uitdaging een betere balans te vinden met natuur en water, onder meer door milieubelastende gewasbeschermingsmiddelen te beperken (beleidsdoel 5-2). Kansen liggen in combinaties van landbouw met natuur, recreatie en duurzame energie, en in ecologisch beheer van bijvoorbeeld wegbermen (beleidsdoelen 5-2, 2-2). Ruimtelijk vraagt dit om voldoende ruimte voor water, natuur en klimaatbestendigheid in het landelijk gebied (beleidsdoel 6-2). Hierbij gaat de provincie uit van een lagenbenadering waarbij geldt dat fysieke condities (zoals water en bodem) sturend zijn in de mogelijkheden voor gebruik van de bovenliggende lagen.

Groepen en gebieden: De provincie zet zich in voor gezonde natuur in zowel stedelijk als landelijk gebied (beleidsdoel 5-1). In verstedelijkte delen gaat het vooral om toegang tot groen en leefkwaliteit. In het landelijk gebied staat de combinatie van landbouw, natuur, water en recreatie centraal (beleidsdoelen 5-2, 6-2).

Inzet: De provincie werkt aan versterking van ecosystemen en biodiversiteit, onder meer door realisatie van nieuwe natuur en bescherming en versterking van bestaande natuur, inzet op de natuurinclusieve transitie van met name het stedelijk gebied en werkt via het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied aan een integrale aanpak voor het landelijk gebied (beleidsdoel 5-1). Daarnaast zet zij in op een divers en toekomstgericht bestand

aan agrariërs, waaronder natuurinclusieve en multifunctionele landbouw (beleidsdoel 5-2), en past zij ecologisch bermbeheer toe bij het beheer van infrastructuur (beleidsdoel 2-2).

Gezondheid

Beleidsdoelen 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 5-1 Gezonde natuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 5-3 Leven met water; 4-2 Erfgoed en cultuur

De fysieke en mentale gesteldheid van mensen en de factoren die hierop van invloed zijn.

Spanningen en win-wins: Milieubelasting wordt getoetst aan losse normen voor geluid, lucht en externe veiligheid, terwijl inwoners juist de optelsom van al die effecten ervaren (beleidsdoel 7-1). Milieubelastende bedrijvigheid kan drukken op de gezondheid van omwonenden, terwijl het terugdringen ervan weer raakt aan de werkgelegenheid en bestaanszekerheid van kwetsbare groepen beleidsdoel (beleidsdoel 7-1). Win-wins zijn er genoeg: ontspannen en sporten in de buitenlucht versterkt gezondheid en welzijn (beleidsdoel 7-2), net als een gezonde en groene omgeving (beleidsdoel 5-1), schoon water en goede waterkwaliteit zijn basisvoorwaarden voor gezondheid en drinkwater (beleidsdoel 5-3) en deelname aan cultuur draagt bij aan de mentale gezondheid van inwoners (beleidsdoel 4.2). Fysieke en mentale gezondheid wordt ook mede bepaald door aanbod en het nuttigen van gezonde voeding en het stimuleren van gezonde voedselomgevingen op scholen, op het werk en in de wijk (beleidsdoel 5-2).

Groepen en gebieden: Inwoners van milieu belaste gebieden, vaak ook de zwakkeren in de samenleving, worden harder geraakt. Met name in bestaande stedelijke omgevingen is hittestress een groeiend probleem dat leidt tot gezondheidsproblemen voor met name kwetsbare groepen (jonge kinderen, jeugd, ouderen) (beleidsdoelen 7-3,7-1). De grootste gezondheidswinst van recreatie ligt bij inwoners van kwetsbare wijken, senioren en mensen met een beperking (beleidsdoel 7-2). Bij water kunnen verzilting en zoetwatertekorten lokaal spelen, met gevolgen voor onder meer drinkwater bij nieuwe woningbouw (beleidsdoel 5-3). Inwoners van wijken waar veel armoede leeft, hebben een lagere levensverwachting en profiteren van een gezonder voedselaanbod (beleidsdoel 5-2).

Inzet: De provincie stuurt generiek op verbetering van de milieukwaliteit, vergroot het bewustzijn bij gemeenten en zet op lucht en geluid actief in op burgermeetnetten en burgerdialoog (beleidsdoel 7-1). Daarnaast investeert zij in een gezonde voedselomgeving en voedseleducatie (beleidsdoel 7-1), een beweegvriendelijke leefomgeving, recreatieve infrastructuur en toegankelijke groengebieden (beleidsdoel 7-2), in nieuwe en versterkte natuur (beleidsdoel 5-1) en in waterveiligheid, het tegengaan van wateroverlast en betere waterkwaliteit (beleidsdoel 5-3). De provincie zet in op een gezonder voedselsysteem.

Klimaat

Beleidsdoelen 3-1 Energietransitie; 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland; 5-3 Leven met water; 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Onze invloed op het klimaat, de overgang naar een duurzame energievoorziening en klimaatadaptatie.

Spanningen en win-wins: De energietransitie draagt bij aan het verminderen van fossiele brandstoffen en CO₂, maar lokale energieopwekking kan soms botsen met de lokale natuur en ecologie en energie-infrastructuur vraagt ruimte en investeringen in Zuid-Holland, mede ten behoeve van de elektriciteitsvraag en -aanbod voor het internationale energiesysteem (beleidsdoel 3-1). De voedselconsumptie en -productie heeft een grote impact op het klimaat (beleidsdoel 5-2). Een voedselproductie die toekomstbestendig is, vraagt om een andere manier van produceren, consumeren en minder verspillen (beleidsdoel 5-2). Wanneer er vooral op economische waarde wordt gestuurd en ecologische en sociale effecten niet goed in een business case worden meegenomen, lijdt het klimaat hieronder (3-1). Er zijn ook kansen: lokale initiatieven en energiecoöperaties versterken de gemeenschap, en de warmtetransitie gaat klimaatverandering tegen en vergroot de autonomie van inwoners (beleidsdoel 3-1).

Klimaatverandering maakt de impact van klimaatrisico's groter. Extremer weer (natter, heter, droger) heeft brede impact op onder meer welbevinden, economische activiteiten, veiligheid en gezondheid. Anticiperen op klimaatverandering en investeren in klimaatadaptatie nu loont in de nabije toekomst. Ook bij klimaatadaptatie liggen kansen op kostenbesparing en autonomie via klimaatadaptieve inrichting, voor zowel bedrijven als inwoners (beleidsdoel 7-3). Verder loont investeren in een circulaire economie ook voor het klimaat (beleidsdoel 4-1).

Groepen en gebieden: Inwoners, maar ook sectoren als landbouw, tuinbouw, de zorg, industrie en energietransitie krijgen te maken met effecten klimaatverandering zoals verminderde beschikbaarheid van zoetwater en drinkwater, lagere rivierstanden, verziltende omstandigheden, hogere schaderisico's ten gevolge van grootschalige wateroverlast, verzakking en vernatting. De mogelijkheden om te verduurzamen zijn ongelijk verdeeld en vergroten zo de ongelijkheid: VvE's, woningcorporaties, particuliere eigenaren en achterblijvers op gas worden verschillend geraakt, en vooral wie het kan betalen profiteert (beleidsdoel 3-1). Iedere inwoner wordt geraakt, omdat het gaat om het verwarmen en koelen van de woning (beleidsdoel 3-1). Bij de gevolgen van klimaatverandering worden mensen met een lager inkomen vaak harder geraakt, doordat zij minder kunnen investeren in bijvoorbeeld isolatie of koeling en minder herstelvermogen hebben (beleidsdoel 7-3). Daarnaast verschillen grootstedelijke en niet-grootstedelijke gebieden, en gebieden met en zonder ruimte (beleidsdoel 3-1). Een toekomstbestendige voedselproductie raakt de primaire voedselproducent en ook de innovatieclusters rondom biotechnologie (beleidsdoel 5-2).

Inzet: De provincie levert via provinciaal beleid een bijdrage aan het verminderen van klimaatverandering en het verduurzamen van woningen, met als voordelen energiebesparing, meer wooncomfort en een betere gezondheid (beleidsdoel 3-1). Daarnaast investeert zij in klimaatadaptatie om inwoners, bedrijven en andere partijen te stimuleren en te ondersteunen bij klimaatbewust handelen en maatregelen (beleidsdoel 7-3). Ten slotte ook in het vasthouden en de aanvoer van zoet water, het tegengaan van wateroverlast en waterveiligheid (beleidsdoel 5-3). Er wordt ingezet op het creëren van randvoorwaarden voor een toekomstbestendige voedselproductie (beleidsdoel 5-2).

Materiële welvaart

Beleidsdoelen 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 5-3 Leven met water
De verdeling van inkomen en economische middelen binnen de samenleving en de bredere economische structuur.

Spanningen en win-wins: Het toekomstbestendig verdienvermogen van de Zuid-Hollandse economie staat onder druk. Dat vraagt om innovatie (beleidsdoel 4-1) maar ook om het op orde zijn van randvoorwaarden voor investeringen door bedrijven op het gebied van ruimte, human capital (beleidsdoel 4-1), beschikbaarheid en betaalbaarheid van energie (beleidsdoel 3-1) en vergunningverlening (beleidsdoel 5-1). Economische activiteiten strijden om schaarse ruimte met de natuur en wonen (4-1). Daarnaast zijn veel duurzame innovaties nog te duur en complex, terwijl de economie moet verduurzamen om onze toekomstige brede welvaart te borgen (beleidsdoel 4-1). Transitielasten kunnen bovendien neerslaan bij groepen met weinig buffer (beleidsdoel 4-1). Ook het beperken van milieubelastende activiteiten zonder gelijktijdige investeringen in een schone economie kan de bestaanszekerheid van kwetsbare groepen aantasten (beleidsdoel 7-1). De land- en tuinbouw dragen bij aan economie en voedselzekerheid (beleidsdoelen 4-1, 5-2). De landbouw biedt via combinaties met natuur, recreatie en energie ook kansen op nieuwe verdienmodellen en speelt ook nog eens een belangrijke rol in de sociale samenhang in het landelijk gebied (beleidsdoel 5-2). Tegelijkertijd geldt dat er ook een spanning zit tussen de economische belangen van de haven en de landbouw en de impact hiervan op de omgeving (denk aan de uitstoot van stikstof).

Groepen en gebieden: Op bedrijventerreinen werken relatief veel praktisch geschoolden, en het brede MKB en flexwerkers staan kwetsbaar in de transitie (beleidsdoel 4-1). Hoewel het bedrijfsleven in onder andere de Rotterdamse haven werkgelegenheid biedt aan praktisch geschoolde inwoners, dragen omwonenden vooral de consequenties van milieubelastende activiteiten (beleidsdoel 7-1). Daarnaast krijgen zowel de landbouw als andere economische sectoren het eerste last van verminderde waterbeschikbaarheid (verdringingsreeks) (beleidsdoelen 5-3 en 6-2).

Inzet: De provincie investeert in een innovatieve economie, human capital, ruimte voor ondernemen en de circulaire economie (beleidsdoel 4-1). Verder ook op verbetering van de milieukwaliteit (beleidsdoel 7-1) en een divers en toekomstgericht bestand aan agrariërs, van hoogtechnologisch en innovatief tot natuurinclusief en multifunctioneel (beleidsdoel 5-2).

Milieu

Beleidsdoelen 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid; 3-1 Energietransitie; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur; 5.3 Leven met water
De kwaliteit van de fysieke leefomgeving en de natuur daarin.

Spanningen en win-wins: Dezelfde bedrijvigheid die werk en inkomen oplevert, legt ook druk op milieu en gezondheid. Die afweging loopt vooral via vergunningen en normen, en waar die tekortschieten of nog ontbreken, zoals bij geluid of bij stoffen als PFAS en gewasbeschermingsmiddelen, ontstaat onzekerheid over hoe milieu en gezondheid worden geborgd (beleidsdoel 7-1). Er wordt aan losse normen getoetst, maar inwoners ervaren de optelsom van effecten (beleidsdoel 7-1). Er is bovendien spanning tussen hier en elders: als milieubelastende bedrijven Zuid-Holland verlaten, verbeteren de lokale cijfers, terwijl de algehele schade slechts verplaatst (beleidsdoel 7-1). Win-wins ontstaan via schonere mobiliteit, zoals emissieloos vervoer (regionale aanpak Laadinfrastructuur) en emissieloos beheer van (vaar)wegen onder het Schone Lucht Akkoord (beleidsdoelen 2-1, 2-2), en via de energietransitie, die het gebruik van fossiele brandstoffen vermindert (beleidsdoel 3-1).

Groepen en gebieden: In grote lijnen profiteert het bedrijfsleven en worden inwoners geraakt. Inwoners van milieubelaste gebieden, vaak ook de zwakkeren in de samenleving, dragen vooral de lasten (beleidsdoel 7-1). Tegelijk biedt datzelfde bedrijfsleven veel werkgelegenheid aan praktisch geschoolde inwoners, waardoor eenzijdig afbouwen ook bestaanszekerheid kan raken (beleidsdoel 7-1).

Inzet: De provincie stuurt generiek op verbetering van de milieukwaliteit, vergroot het bewustzijn bij gemeenten, zet op lucht en geluid actief in op burgermeetnetten en burgerdialoog en houdt bij externe veiligheid rekening met nieuwe risico's van de energietransitie (beleidsdoel 7-1). Daarnaast zet zij specifiek in op het delen van informatie met omgevingsdiensten en op handhaving met betrekking tot PFAS, en levert zij een bijdrage aan het verminderen van klimaatverandering en het verduurzamen van woningen (beleidsdoel 3-1), en werkt zij aan emissieloos vervoer en emissieloos bouwen en beheer (beleidsdoelen 2-1, 2-2).

Mobiliteit en bereikbaarheid

Beleidsdoelen 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

De mate waarin mensen zich kunnen verplaatsen en toegang hebben tot werk en voorzieningen.

Spanningen en win-wins: Mobiliteit en bereikbaarheid (beleidsdoelen 2-1, 2-2) leveren een belangrijke bijdrage aan materiële welvaart en kwaliteit van de woonomgeving. Door groei van de bevolking en economie wordt het steeds drukker op de weg. Betere bereikbaarheid kan leiden tot meer verplaatsingen en drukte, ruimtebeslag en negatieve gevolgen voor milieu, klimaat, ecosystemen (emissies, versnippering), veiligheid (ongelukken) en welbevinden (geluidsoverlast) (beleidsdoel 2-1). Ook onderhoudswerkzaamheden maken gebieden tijdelijk minder goed bereikbaar (beleidsdoel 2-2). Daartegenover kunnen toegankelijk en emissieloos openbaar vervoer,

veilige fiets- en wegverbindingen en emissieloos goederenvervoer bijdragen aan milieu, klimaat, veiligheid, wonen, sociale samenhang, arbeid en gezondheid (beleidsdoel 2-1) Ecologisch beheer van (vaar)wegen en bermen versterken milieu en biodiversiteit (beleidsdoel 2-2).

Groepen en gebieden: De verdeling van lusten en lasten is ongelijk. Wie dicht bij een OV-knooppunt woont en veel met het OV reist, profiteert (beleidsdoel 2-1); Wie zonder auto langs een drukke weg woont, ervaart vooral overlast (beleidsdoel 2-1). De effecten verschillen sterk per gebied (voorzieningen, reisoptyes, banen, scholen) en per periode, afhankelijk van onderhoudswerkzaamheden (beleidsdoelen 2-1, 2-2). Voor gebieden waar andere modaliteiten geen goed alternatief bieden, verbetert de provincie ook de bereikbaarheid per auto (beleidsdoel 2-1).

Inzet: De provincie voert een proef uit met een OV-kortingskaart voor minima, stimuleert emissieloos vervoer en werkt aan snel, comfortabel en toegankelijk openbaar vervoer (beleidsdoel 2-1). We maken het openbaar vervoer breed toegankelijk bijvoorbeeld in de Drechtsteden via Mobiliteitsplatform Stroomlijn. Daarnaast werkt de provincie toe naar volledig emissieloze aanleg van infrastructuur, past zij ecologisch bermbeheer toe en zorgt zij voor veilige en beschikbare (vaar)wegen en fietspaden met zo min mogelijk overlast (beleidsdoel 2-2).

Sociale samenhang en inclusie

Beleidsdoelen 1-1 Krachtig openbaar bestuur; 1-2 Sterke samenleving (geen input); 4-2 Erfgoed en cultuur; 5-2 Toekomstbestendige landbouw; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen; 7-3 Klimaatadaptatie;

De mate waarin mensen sociale verbindingen hebben en gelijke kansen krijgen om deel te nemen aan de samenleving.

Spanningen en win-wins: Een toegankelijke overheid wil inwoners betrekken, maar weerbaarheid tegen ondermijning en oneigenlijke druk vraagt tegelijk om grenzen en bescherming (beleidsdoel 1-1). Ook kan de wens om opgaven snel te realiseren schuren met zorgvuldige participatie en draagvlak (beleidsdoel 1-1). Daarnaast kunnen lokale belangen schuren met regionale, landelijke en Europese belangen (beleidsdoel 1-1). Het huidige voedselsysteem maakt dat gezond voedsel niet voor iedereen toegankelijk is (beleidsdoel 5-2). Aan de andere kant werkt betrouwbaar, integer en transparant bestuur door in het vertrouwen van inwoners en draagt zo bij aan sociale samenhang (beleidsdoel 1-1). Cultuur, erfgoed en recreatie versterken daarnaast inclusie, participatie en sociale mobiliteit (beleidsdoelen 4-2, 7-2), en een OV-kortingsproduct voor minima vergroot de inclusie en de bereikbaarheid (beleidsdoel 2-1). Een gezond voedselsysteem zorgt ervoor dat gezond voedsel toegankelijk wordt voor brede doelgroepen in de samenleving en door bijvoorbeeld voedselverbindingssplekken te faciliteren die gezond en betaalbaar voedsel aanbieden, draagt dit ook bij aan zowel een betere gezondheid als aan sociale inclusie (beleidsdoel 5-2).

Groepen en gebieden: Niet alle inwoners kunnen in gelijke mate deelnemen aan participatieprocessen of digitale dienstverlening, en de bestuurskracht verschilt tussen gemeenten en regio's (beleidsdoel 1-1). Hoger opgeleiden en ouderen participeren vaker in cultuur dan jongeren en praktisch opgeleiden (beleidsdoel 4-2), terwijl de grootste winst van recreatie juist ligt bij inwoners van kwetsbare wijken, senioren, mensen met een beperking en inwoners van NPLV-gebieden en New Towns (beleidsdoel 7-2). Voedselverbindingssplekken bereiken de kwetsbare inwoners in de provincie en dragen bij aan meer sociale samenhang (beleidsdoel 5-2). Sociaal kwetsbare wijken zijn vaak ook de wijken met toenemende klimaatrisico's voor grootschalige wateroverlast, funderingsproblematiek en hittestress (beleidsdoel 7-3)

Inzet: De provincie zet in op samenwerking en belangenbehartiging op verschillende bestuursniveaus (beleidsdoel 1-1). Verder faciliteert de provincie gemeenten bij het breder kijken naar opgaven via het programma Beter Bestuur en wordt ingezet op goede samenwerking tussen overheden (beleidsdoelen 1-1, 1-2). Daarnaast wordt geïnvesteerd in toegankelijk cultuuraanbod (beleidsdoel 4-2) en in recreatie die kwetsbare groepen bereikt (beleidsdoel 7-2).

Veiligheid

Beleidsdoelen 5-3 Leven met water; 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland; 1-1 Krachtig openbaar bestuur; 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur; 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat;

De mate waarin mensen worden blootgesteld aan fysieke en sociale omgevingsrisico's en hoe veilig zij zich voelen.

Spanningen en win-wins: Klimaatverandering raakt het veiligheidsgevoel direct via zeespiegelstijging, extreme hitte, droogte, bodemdaling en wateroverlast door piekbuien (beleidsdoel 7-3). Ook de economie en de kwaliteit van wonen worden geraakt door de kosten van schade en van klimaatadaptieve maatregelen (7-3). Bij water zit er spanning tussen de ruimtevraag van het watersysteem, waaronder drinkwaterbeschermingsgebieden, en andere claims zoals woningbouw en economie (beleidsdoel 5-3). Er liggen kansen waar waterveiligheid en klimaatadaptatie worden gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkeling, en waar emissieloos en veilig beheer van (vaar)wegen bijdraagt aan een betrouwbare infrastructuur (beleidsdoelen 5-3, 2-2)). Een weerbaar bestuur beschermt tegen ondermijning en veiligheidsrisico's, maar moet dat in balans brengen met openheid (beleidsdoel 1-1). Verder draagt het behouden van een sterke positie in zowel een veranderend chemie- en energiespeelveld, het logistieke systeem en het maritieme cluster niet alleen bij aan de materiële welvaart, maar ook bij aan de veiligheid door niet afhankelijk te worden van andere gebieden voor deze diensten en producten (beleidsdoel 4-1). Ook de inzet op dual-use innovaties (beleidsdoel 4-1) gericht op defensie dragen bij aan de veiligheid

Groepen en gebieden: Zowel bedrijven als particulieren worden geraakt door de wateropgaven (beleidsdoel 5-3). De industrie kan te maken krijgen met zoetwatertekorten, terwijl verzilting een risico vormt voor de landbouw en er bij bestaande bouw funderingsproblemen aan de orde zijn en dat bij nieuwe woningbouw drinkwatercongestie kan spelen (beleidsdoel 5-3). Mensen met een lager inkomen worden vaak harder geraakt door de gevolgen van klimaatverandering, omdat zij minder kunnen investeren in bijvoorbeeld koeling en minder herstellvermogen hebben (beleidsdoel 7-3). De bereikbaarheid bij onderhoud verschilt per gebied en periode (2-2).

Inzet: De provincie investeert in waterveiligheid, het tegengaan van wateroverlast en betere waterkwaliteit, en in voldoende zoet water en drinkwater via haar ruimtelijk instrumentarium (beleidsdoel 5-3). Daarnaast stimuleert en ondersteunt zij inwoners, bedrijven en partners om klimaatbewust te handelen en klimaatadaptieve maatregelen te nemen (beleidsdoel 7-3), zorgt zij voor veilige en beschikbare (vaar)wegen en fietspaden (beleidsdoel 2-2), en versterkt zij via het programma Beter Bestuur de weerbaarheid van het openbaar bestuur (beleidsdoel 1-1). Vanuit verschillende opgaven zoals het mobiliteitsbeleid (beleidsdoel 2.1) en gebiedsontwikkeling wordt ingezet op de verbetering van de sociale veiligheid in Zuid-Holland.

Welbevinden

Beleidsdoelen: 5-1 Gezonde natuur; 4-2 Erfgoed en cultuur; 7-2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport; 6.1 Wonen

De ervaren kwaliteit van leven, waaronder de tevredenheid over de woon-, werk- en recreatieomgeving.

Spanningen en win-wins: Recreatie en ontspanning in de buitenlucht dragen direct bij aan gezondheid, geluk en subjectief welzijn, en zijn goed te combineren met het bevorderen van biodiversiteit, wateropvang en het behoud van cultureel erfgoed (beleidsdoel 7-2). Ook een gezonde, groene leefomgeving versterkt welbevinden en gezondheid (beleidsdoelen 6.1, 5-1), en erfgoed en cultuur voegen identiteit en betekenis toe (beleidsdoel 4-2). De keerzijde is dat plekken die aantrekkelijker worden ook drukte, overlast of overschrijding van de draagkracht van natuurgebieden met zich mee kunnen brengen, wat ook het draagvlak onder bewoners kan schaden (beleidsdoel 7-2).

Groepen en gebieden: De grootste winst van meer bewegen en ontspannen in het groen ligt bij inwoners van kwetsbare wijken, senioren, mensen met een beperking en inwoners van NPLV-gebieden en New Towns

(beleidsdoelen 6-1, 7-2). De opgave verschilt ook tussen grootstedelijke en landelijke gebieden: in de stad gaat het vaker om drukte en toegang, in landelijk gebied om bereikbaarheid (beleidsdoel 7-2). Ook vergrijzing speelt een rol in de recreatiebehoefte en het gebruik (beleidsdoel 7-2).

Inzet: De provincie investeert in recreatieve infrastructuur zoals routenetwerken en toegankelijke groengebieden, en stuurt op kwaliteit via bestemmingsmanagement, verduurzaming en integrale gebiedsontwikkeling (beleidsdoel 7-2). Erfgoed en cultuur worden ingezet als drager van leefomgeving en identiteit (beleidsdoel 4-2), en via nieuwe en versterkte natuur wordt gewerkt aan een groene leefomgeving dichtbij inwoners (beleidsdoel 5-1).

Wonen

Beleidsdoelen 6-1 Wonen en 6-2 Ruimte en landschap

De toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van woningen en de woonomgeving.

Spanningen en win-wins: Woningbouw (beleidsdoel 6-1) hangt samen met o.a. veiligheid, gezondheid en bereikbaarheid van werk, voorzieningen en recreatie (beleidsdoel 7-2). Terwijl er op korte termijn veel woningen nodig zijn, spelen er tegelijkertijd opgaven rondom klimaatadaptatie, stikstof, water en bodem sturend, netcongestie, geluid, gebrek aan investeringscapaciteit bij corporaties, mobiliteit en vele andere woningbouwvoorwaarden. De extra kosten van een aantal van deze opgaven roept ook de vraag op op wie ze draagt (beleidsdoel 6-1). Woningbouw kan ook juist als vliegwiel werken voor versterking van NPLV-gebieden, New Towns en andere steden en dorpen, en zo agglomeratiekracht, natuur en draagvlak voor mobiliteit kan vergroten (beleidsdoel 6-1).

Ruimte is schaars en de inrichting ervan werkt lang door. Hoe de ruimte nu wordt verdeeld, bepaalt voor een groot deel welke sociale en ecologische waarden er later nog mogelijk zijn. Dat vraagt om afwegingen die naast baten en lasten op de korte termijn, rekening houden met de impact op de lange termijn (beleidsdoel 6-2). De totale ruimtelijke claim van alle opgaven samen is bovendien op lange termijn groter dan het beschikbare landoppervlak, waardoor slimme functiecombinaties niet overal mogelijk zijn en keuzes onvermijdelijk zijn (beleidsdoel 6-2).

Groepen en gebieden: Alle woningzoekenden worden geraakt, net als bedrijven die hun werknemers niet gehuisvest krijgen: jongeren die noodgedwongen langer thuis wonen, ouderen die geen geschikt aanbod vinden en mensen die na een relatiebreuk noodgedwongen blijven samenwonen (beleidsdoel 6-1). Er zijn ook geografische verschillen: de gemiddelde wachttijd of inschrijfduur van geslaagde woningzoekenden loopt uiteen van 2,1 tot 7,7 jaar (beleidsdoel 6-1). Daarnaast kunnen ruimtelijke keuzes bovendien de kloof tussen stad en landelijk gebied vergroten. In de stad stijgen de prijzen harder, waardoor lagere inkomensgroepen naar locaties verder van hun werk verhuizen, met gevolgen voor onder meer onderwijs, bereikbaarheid, zorg, etc. (beleidsdoel 6-2).

Inzet: De provincie versnelt woningbouw via het programma realisatie, zorgt met partners voor voldoende plannen via de regionale woningbouwprogrammering en zet zich in om belemmeringen weg te nemen zoals stikstof, netcongestie, ontbrekende mobiliteit, gebrek aan investeringscapaciteit bij corporaties, etc. Voor deze opgaven kijkt de provincie nadrukkelijk ook naar het Rijk om doorbraken te creëren. Daarnaast verstrekt zij subsidies voor sociale en betaalbare woningbouw, ouderenwoonvormen en wooncorporaties (beleidsdoel 6-1). Ruimtelijk bundelt zij verstedelijking, bereikbaarheid en economie zo veel mogelijk in bestaand bebouwd gebied en prioriteert zij in het landelijk gebied ruimte voor water, natuur, klimaatbestendigheid en landbouw, met oog voor de vitaliteit van kleinere kernen (beleidsdoel 6-2).

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

De beleidsdoelen die we als provincie hebben sluiten vaak aan op het Europese beleid. Om die doelen te halen liggen er kansen om Europese subsidies in te zetten. In deze paragraaf lees je een overzicht van alle subsidieprogramma's van de Europese Unie (EU) waarbij wij een rol spelen. Hoe het geld van deze subsidies is besteed lees je in de paragrafen over de beleidsdoelen.

De impact van Europese subsidies op onze regio is enorm. Via de subsidiemonitor van de EU maakt de provincie jaarlijks inzichtelijk hoeveel geld bij Zuid-Hollandse partijen terechtkomt. En ook aan welke maatschappelijke thema's deze middelen worden besteed. De huidige begroting van de EU loopt van 2021 tot en met 2027. De nieuwste monitor van 1 september 2025 is te vinden via de onze website: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/eu-financieringsmogelijkheden>.

Tot en met de peildatum hebben 932 unieke Zuid-Hollandse partijen meegedaan aan 2.636 EU-projecten. Gezamenlijk kregen zij ruim €2,4 miljard. Dit is €1 miljard meer dan in de periode 2014-2017, toen ontvingen Zuid-Hollandse organisaties op hetzelfde meetmoment €1,4 miljard.

In de begroting van de provincie worden de totale opbrengsten van EU-subsidies slechts voor een deel zichtbaar. Dit komt doordat de provincie bij de meeste aanvragen van Zuid-Hollandse partners niet direct betrokken is

Betrokkenheid van de provincie

Als de provincie betrokken is, is dat in 1 van de 4 rollen. Deze 4 rollen leggen we eerst kort uit om vervolgens aan te geven wat de inzet is in 2027 per rol. Per programma verschilt welke rol de provincie speelt en daarmee welke invloed zij heeft.

Beslisser

Bij sommige subsidieprogramma's van de EU heeft de provincie de leiding. De provincie beslist dan zelf waar het geld naartoe gaat. Binnen de regels van het EU-programma mag de provincie zelf bepalen hoe en wanneer de subsidies worden opengesteld. Het geld van de EU komt dan bovenop het geld van de provincie. Zo kan de provincie haar plannen beter uitvoeren.

Adviseur

De provincie is bij verschillende subsidieprogramma's adviseur. Dat betekent dat we meedenken over de uitvoering van een programma. We hebben niet de leiding, maar zijn een tussenpersoon voor het programma en de partners in het veld. Zo hebben we invloed op de vorming van de programma's en zijn we betrokken bij de selectie van projecten.

Aanjager in de regio

De andere rol is om Zuid-Hollandse partijen aan te moedigen om gebruik te maken van Europese middelen. Dit doen we bijvoorbeeld door de EU Academy aan te bieden. Ook hebben we een cofinancieringsregeling waarin Zuid-Hollandse partijen die deelnemen aan Interreg projecten een provinciale bijdrage kunnen krijgen. Daarnaast hebben we informatie op onze website wanneer bepaalde subsidies open zijn ('call kalender'). Tot slot organiseren we een Regionaal Afstemmingsoverleg EU-Financiering (RAEF).

Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen bij EU-programma's voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Hiervoor moet de provincie als partner deelnemen aan een project.

Inzet per rol

Beslisser

Er zijn 3 EU-subsidieprogramma's waar we als provincie de rol van beslisser hebben.

Kansen voor West 3 (EFRO)

Kansen voor West is een samenwerking tussen de vier Randstadprovincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). Deze groep provincies en steden voert het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) uit voor landsdeel West. Het programma richt zich op de prioriteiten *Innovatie* en *Klimaat*. In totaal is er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 miljoen aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Aanvullend stelt het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) € 9 miljoen beschikbaar.

De provincie beschouwt de middelen van het EFRO en Rijk als aanvulling op haar reguliere begrotingsmiddelen. We proberen deze budgetten dan ook volledig in onze begroting op te nemen. In de *Zuid-Hollandse openstellingsstrategie* hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie dit geld in de periode 2022-2027 wil inzetten. En ook hoe deze in de tijd worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie thema's die aansluiten bij de beleidsprestaties die je terugvindt in deze begroting. Hoe we het geld precies hebben besteed lees je terug in het ambitieplan.

Tabel: Overzicht van inzet binnen Kansen voor West III

Prioriteit	Inhoudelijk thema	Beleidsprestatie
Innovatie	Innovatie	Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-1
Klimaat	Thema Verduurzaming van het HIC (industrie)	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-2 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
	Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-2-2

Tabel 1: Overzicht van inzet binnen Kansen voor West III

Begin 2024 hebben GS opnieuw de strategie over de openstellingen besproken. Daarbij bepaalden ze ook een nieuwe programmering voor 2024 en 2025. De samenwerkende partners hebben afgesproken om alle EFRO-middelen voor het einde van 2025 minimaal 1 keer open te stellen. De reden hiervoor is dat een gemiddeld project 3 tot 4 jaar duurt. En alle EFRO-middelen moeten uiteindelijk in 2029 uitgegeven en verklaard zijn. In 2025 hebben we alle middelen die nog over zijn op de thema's *Innovatie* en *Verduurzaming van de gebouwde omgeving* opengesteld.

Voor 2027 zijn binnen het Kansen voor West III-programma geen EFRO-middelen meer beschikbaar. Mochten er toch middelen vrijkomen, dan zullen we deze opnieuw programmeren binnen 1 van de thema's.

Tabel: Budget voor openstellingen Kansen voor West III per thema (bedragen x € 1 miljoen)

Openstellingsbudget per hema	EU + Rijk	PZH	Totaal
Innovatie	0,0	0,0	0,0
Verduurzaming van het HIC (industrie)	0,0	0,0	0,0
Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	0,0	0,0	0,0

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Dat wil zeggen dat we in heel Europa niet meer verder bijdragen aan het verslechteren van het klimaat. Hoofddoel van het JTF is om industriële regio's te helpen om over te stappen naar duurzame oplossing voor de energievoorziening waarbij minder koolstof wordt uitgestoten.

Transitieplan

In totaal is er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 miljoen aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 5 miljoen. De provincie Zuid-Holland beslist samen met de gemeente Rotterdam over hoe we dit geld besteden. Hiervoor hebben de provincie en de gemeente samen met andere belanghebbenden een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld. GS, het college van Rotterdam en de Europese Commissie hebben dit plan goedgekeurd. Het Transitieplan focust op drie sporen die aansluiten bij de beleidsprestaties.

Openstellingsbudget per thema		
Spoor 1: Innoveren	Het eerste spoor gaat over het vernieuwen en versterken van de regionale economie. Dit doen met nieuwe, duurzame en/of circulaire industrie	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-2 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
Spoor 2: Investeren	Het tweede spoor gaat over het versnellen van de overstap naar schone energie. Dit doen we door te investeren in technologie, systemen en infrastructuur. Daarnaast zorgen we ervoor dat de industrie uiteindelijk geen koolstof meer nodig heeft.	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-1 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
Spoor 3: Arbeidsmarkt	Het derde spoor gaat over de beroepsbevolking. Die moet wendbaarder en weerbaarder worden. Dat wil zeggen dat het bijvoorbeeld dat zij met de juiste training beter voorbereid zijn op de beroepen van morgen.	Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-2-2

Budget

In de openstellingsstrategie voor het JTF Rijnmond hebben Gedeputeerde Staten en het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam vastgesteld hoe de EU-middelen in de tijd worden opengesteld. Medio 2025 hebben deze partijen een planning gemaakt voor de openstelling in het laatste kwartaal van 2025. Toen is er geld beschikbaar gesteld voor een nieuwe openstelling voor Spoor 1 en 2 en is er voor Spoor 3 is er extra geld voor de openstelling uit april 2024. Voor de openstelling van de scholingsvouchers komt er ook extra geld. Dit zijn de enige drie openstellingen die nog openstaan. Binnen elk van deze openstellingen is er nog beperkt geld beschikbaar voor nieuwe aanvragen. In de tabel hieronder staat meer informatie over de openstellingen vanuit de Openstellingsstrategie JTF 2025.

Tabel: Budget Openstellingsstrategie JTF 2025 (bedragen x € 1 miljoen)

Openstellingsbudget per thema	EU+Rijk	Gemeente Rotterdam	PZH	Totaal
Spoor 1 en 2	10,6	0,0	3,5	14,1
Spoor 3 – Scholingsvouchers	0,1	0,0	0,0	0,1
Spoor 3	3,8	2,0	0,0	5,8
Totaal openstellingsbudget	14,5	2,0	3,5	20,0

Voor 2027 is er geen nieuwe openstellingsstrategie voorzien met een nieuwe openstellingsronde. Mochten er middelen vrijkomen dan worden deze weer beschikbaar gesteld via de bestaande openstellingen.

Nationaal Strategisch Plan GLB

Het GLB-NSP staat voor het Nationaal Strategisch Plan om het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid uit te voeren. Dit plan gaat over de periode 2023-2027. De provincie Zuid-Holland werkt hiervoor samen met de andere 11 provincies, het Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de waterschappen.

Het GLB-NSP heeft als doel om de landbouw beter inrichten voor de toekomst. Daarbij komt ook het verbeteren van bodem, water, lucht, dieren, planten en klimaat. Dit gebeurt onder anderen door kennis met elkaar delen, nieuwe oplossingen zoeken voor uitdagingen en in nieuwe netwerken samen te werken.

De pijlers

Het GLB-NSP bestaat uit verschillende onderdelen die zijn onderverdeeld in twee pijlers: Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF) en Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Pijler 1: Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF)

In het ELGF zit ongeveer € 2,8 miljard voor Nederland. Het ELGF is er voor inkomenssteun. Dit is geld is bedoeld voor aanvullend voor jonge landbouwers. Maar ook voor de ecoregeling en voor acties binnen de sectoren bijenteelt en groente en fruit. De regelingen zijn voor heel Nederland. LNV voert dit uit. De provincie speelt geen specifieke rol binnen deze pijler.

Pijler 2: Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

In het ELFPO zit ongeveer € 1,9 miljard voor Nederland. Met dit fonds financieren we meerdere dingen. Ten eerste het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Daarnaast is dit geld ook voor investeringen in bedrijfsmiddelen, maatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER. De provincie Zuid-Holland helpt mee aan deze pijler. In totaal verdelen we een budget van € 107,6 miljoen voor inzet in onze provincie. Hiervan komt € 64 miljoen van de EU en de rest vanuit de provincie en de waterschappen. .

Budget

Onder pijler twee is voor het ANLb in totaal voor de periode 2023-2028 een kleine € 40 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor Zuid-Holland. Samen met eigen middelen van de provincie (van ruim € 20 miljoen; vanuit ambitie 5), en vanuit de waterschappen (ongeveer € 1,5 miljoen) is er in 2023 voor ruim € 61 miljoen aan ANLb-subsidies verstrekt aan de agrarische collectieven.

Per 1 januari 2025 heeft de provincie de lopende subsidies voor de periode 2025-2028 met ongeveer € 4 miljoen opgehoogd. Dit waren extra middelen die zijn toegekend in de begroting 2025. Dit betrof hoofdzakelijk provinciaal budget maar de waterschappen betaalden er ook aan mee. Per 1 januari 2026 heeft een verdere uitbreiding plaatsgevonden van de ANLb-subsidies. Er is ruim € 7 miljoen per jaar aan provinciaal budget extra beschikbaar gesteld.

Tabel: Budget voor openstellingen GLB-NSP. Tweede pijler ANLb 2023-2028 (bedragen x € 1 miljoen)

	EU	PZH	Water- schappen	Totaal
Budget vanaf 2023	39,9	20,2	1,5	61,6
Extra budget 2025-2028	0	3,6	0,6	4,2
Extra budget 2026-2028	0	21,4	0,4	21,8
Totaal budget 2023-2028	39,9	45,2	€ 2,5	87,6

Daarnaast is er voor de periode 2023-2027 ongeveer € 25,3 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor de onderdelen (hierna: interventies). Deze interventies zijn gericht op 5 zaken:

- investeringen in bedrijfsmiddelen (productieve investeringen landbouw)
- maatregelen op en buiten landbouwbedrijven (niet-productieve investeringen landbouw en watersystemen)
- samenwerking voor innovaties (doorbraakprojecten systeeminnovatie land- en tuinbouw)
- LEADER (projecten en beheerkosten LEADER-groepen).
- Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling

Het geld vanuit de EU het budget voor de subsidies voor GLB-NSP. Voor een deel vullen we dit aan met geld vanuit de provincie, maar dat hoeft niet altijd. Bij de begroting 2023 hebben we hiervoor € 22 miljoen apart gezet onder ambitie 5.

Van de € 25 miljoen die we noemden is in totaal € 8 miljoen beschikbaar voor de Zuid-Hollandse waterschappen. In 2024 zijn de waterschappen overgegaan tot ongeveer € 1 miljoen overprogrammeren op deze EU-middelen. Dat wil zeggen dat ze meer geld hebben gereserveerd om te voorkomen dat projecten stilliggen. Ook leveren zij € 10 miljoen aan aanvullende nationale financiering.

Het totaal beschikbare GLB-NSP middelen voor 2023-2028 is dus € 55,7 miljoen (€ 24,3 + € 17 + € 3,4 + € 10 miljoen) voor de geplande openstellingen. Openstellingen stellen we vast op basis van de Regeling Europese Landbouwsubsidies Zuid-Holland. Net als de andere provincies stellen we voortaan bij openstellingen het hele bedrag beschikbaar.

Groenblauwe dooradering Zuid-Holland

In de periode 2026 t/m 2028 wordt 3 miljoen beschikbaar gesteld voor subsidie Groenblauwe dooradering (GBDA) Zuid-Holland. Dit betreft een subsidie voor niet-productieve investeringen op landbouwgronden die zijn gericht op inrichting of herinrichting van landschapselementen om bij te dragen aan ombuigen van biodiversiteitsverlies, versterking van ecosysteemdiensten of instandhouding van habitats of landschappen. Het budget voor deze openstelling is afkomstig uit het Maatregelenpakket 1 van het Zuid-Hollands programma Landelijk Gebied (ZH-PLG).

Plafonds en deelplafonds

In 2023 is in totaal voor € 8,2 miljoen aan deelplafonds opengesteld, waaronder € 2 miljoen voor 'LEADER beheerkosten LEADER groepen' en ongeveer € 6,2 miljoen voor 'niet-productieve investeringen watersystemen'. In de periode van 2024-2028 stellen we in totaal ongeveer € 55,7 miljoen aan deelplafonds open. De precieze bedragen lees je in de tabel hieronder.

Tabel: Budget voor openstellingen GLB-NSP. Tweede pijler zonder ANLb (bedragen x € 1 miljoen)

	EU	PZH	Derden	Totaal
Productieve investeringen landbouw (op basis van investeringenlijst)	3,0	2,4		5,4
Productieve investeringen landbouw (op basis van investeringenlijst) voor jonge landbouwers	3,0	2,2		5,2
Niet productieve investeringen voor landbouwbedrijven	3,3	4,5		7,8
Openstelling voor aanvullende nationale financiering waterschappen	0	0	10	10
Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	9,1	0		9,1
Samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP	2,5	3,3		5,8
LEADER – steun uitvoering van een geselecteerde LOS	4	1	3,4	8,4
Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	0,4	0,6	0	1
Openstelling Groenblauwe dooradering Zuid-Holland	0	3	0	3
Totaal openstellingsbudget 2023-2028	25,3	17	13,4	55,7

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) gaat over de GLB-NSP-openstellingen. Ze gaan ook over de subsidie technische beoordeling en over de uitbetalingen.

RVO, het ministerie van LNV en de provincies zijn begin 2023 gestart met een kalender om de openstellingen in te plannen. Daardoor kunnen we deze openstellingen laten afhangen van hoeveel prioriteit ze hebben. En ook van wanneer RVO genoeg mensen heeft om alle aanvragen te behandelen. Uitgangspunt met de provincies is om zo tegelijk en op dezelfde manier open te stellen

Adviseur & Aanjager

Interreg 2021 - 2027

Interreg is een verzameling van tientallen subsidieprogramma's verspreid over Europa. Het doel van deze groep programma's is om de Europese economie te versterken door internationale samenwerking tussen regio's te stimuleren. De verschillende programma's richten zich in de *EU-programmaperiode 2021-2027* hoofdzakelijk op de thema's innovatie en klimaat. Maar afhankelijk van het programma wordt er ook ruimte geboden voor thema's als transport, arbeidsmobiliteit en samenwerking tussen overheden om obstakels bij de grens te overwinnen.

De programma's bieden ondernemers, onderzoekers en overheden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Dat kan alleen als zij samenwerken met andere landen in het programmegebied. In 2027 verwachten we nog maar een paar kleine openstellingen.

Programma's Interreg

Voor Zuid-Hollandse partners zijn de volgende vier Interregprogramma's het meest interessant:

- Interreg A: Vlaanderen – Nederland
- Interreg B: Noordzeeregio en Noordwest-Europa
- Interreg C: Europa

Interreg A

A-programma's richten zich op samenwerkingen tussen gebieden uit verschillende landen. Vaak grenzen deze gebieden wel aan elkaar, maar dat hoeft niet per se zo te zijn. Hoewel de provincie formeel geen programmapartner is bij Interreg Vlaanderen-Nederland, kunnen Zuid-Hollandse partners wel deelnemen aan projecten. De provincie levert namens het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) een projectadviseur. Deze adviseur is aanjager en regionaal contactpunt voor partners gevestigd in de provincie Zuid-Holland.

Interreg B & Interreg C

B-programma's doen projecten in gebieden met meerdere landen. Voor Zuid-Holland is het programma rondom de Noordzee en het programma Noordwest-Europa relevant. C-programma's is voor regio's in heel Europa. Deze programma's richten zich voornamelijk op het uitwisselen van kennis tussen regionale en lokale overheden. Voor de Interreg B- en C-programma's bestaat geen regionaal contactpunt, maar wel een nationaal contactpunt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De provincie levert input aan de RVO via de Nationale Adviescommissie (NAC). Dit is om voorbereid te zijn voor monitoringcomités. Deze groepen besluiten welke projecten subsidie krijgen.

Cofinanciering

De provincie stelt extra geld beschikbaar voor de periode 2021–2027. Dit geld komt uit Beleidsprestatie 4-1-1. Het doel is om Zuid-Hollandse partijen te stimuleren om mee te doen aan Interregprojecten in de A- en B-programma's. Voor de jaren 2022 t/m 2026 hebben we € 2,45 miljoen gereserveerd, inclusief de ophoging medio 2026. Op 1 juli 2026 was daarvan € 2,35 miljoen gebruikt.

Deelnemer

De provincie kan bij veel EU-programma's subsidie aanvragen. Dat kan als de provincie meedoet aan een project. De provincie is dan verantwoordelijk voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Dit doen we meestal als onderdeel van een groep met partijen uit andere landen (internationale samenwerking). De provincie kan in zo'n project drie verschillende rollen hebben:

- Leadpartner: de provincie heeft de leiding over het project.
- Projectpartner: de provincie werkt actief mee aan het project.
- Associated partner: de provincie doet beperkt mee en helpt alleen bij een paar onderdelen.

Deelname aan EU-projecten verantwoordt de provincie via de inhoudelijke beleidsambities. Hiermee leggen we vast dat internationale samenwerkingen altijd bijdragen aan het bereiken van provinciale ambities. In de programmaperiode 2021–2027 is de provincie betrokken bij acht EU-projecten. Hiervan is één project inmiddels afgerond en lopen er nog zeven. Eén project, Synchromode, heeft zijn looptijd inmiddels beëindigd en wordt naar verwachting op korte termijn formeel afgesloten.

Tabel 6: Overzicht van projecten waarbij de provincie partner is

Naam project	EU-Programma	Rol provincie	Looptijd	Projectkosten provincie	Toegekende subsidie aan PZH	Totale projectkosten
BETTI - Better governance for trustworthy AI	Interreg Europe	Partner	01/05/2024 - 31/07/2029	€ 319.230,00	€ 255.384,00	€ 2.380.534,00
WATERADAPT	Interreg Europe	Partner	01/05/2025 - 31/06/2029	€ 239.680,00	€ 191.744,00	€ 1.751.563,00
INTERPOOL	Interreg NWE	Partner	01/01/2026 - 01/07/2029	€ 249.664,80	€ 149.798,88	€ 6.650.000,00
LIFE25-NAT-NL-LIFE PolliNature	LIFE	Partner	01/07/2026 - 30/06/2031	€ 1.245.365,51	€ 747.219,31	€ 7.530.649,30
EUROPAI	DIGITAL Europe	Partner	01/07/2026 - 30/06/2029	€ 54.853,55	€ 27.426,78	€ 13.947.204,97
Synchromode	Horizon Europe	Partner	01/05/2023 - 30/04/2026	€ 100.000,00	€ 100.000,00	€ 4.549.281,25
ORESA - Offshore Renewable Energy Sustainability Alliance	Interreg NWE	Associated Partner	01/01/2025 - 30/06/2028	n.v.t.	n.v.t.	€ 3.450.177,13
ASSET	Interreg NWE	Partner	21/11/2023 - 30/06/2025	€ 169.766,80	€ 101.860,08	€ 798.659,80
Totaal				€ 2.378.560,66	€ 1.573.433,05	€ 41.058.069,45

In bovenstaande tabel staat de maximale hoogte van de subsidies die we hebben gekregen. Het is mogelijk dat dit bedrag later nog verandert. Dat gebeurt als blijkt dat sommige kosten toch niet met subsidie betaald mogen worden. In officiële termen is een activiteit dan 'niet-subsidiabel'. In risicoparagraaf 17 staat meer informatie hierover. Associated partners zijn partners die geen rechtstreekse subsidie ontvangen, maar meedoen omdat het project raakt aan hun eigen doelen en zij graag actief bijdragen aan de resultaten en het netwerk.

Paragraaf Financiering

Beleid

De provincie moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies. Omdat uitgaven en inkomsten, op de korte en lange termijn, niet synchroon lopen, is een goede prognose van de benodigde financiering binnen de treasuryfunctie van groot belang. De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moet de provincie voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

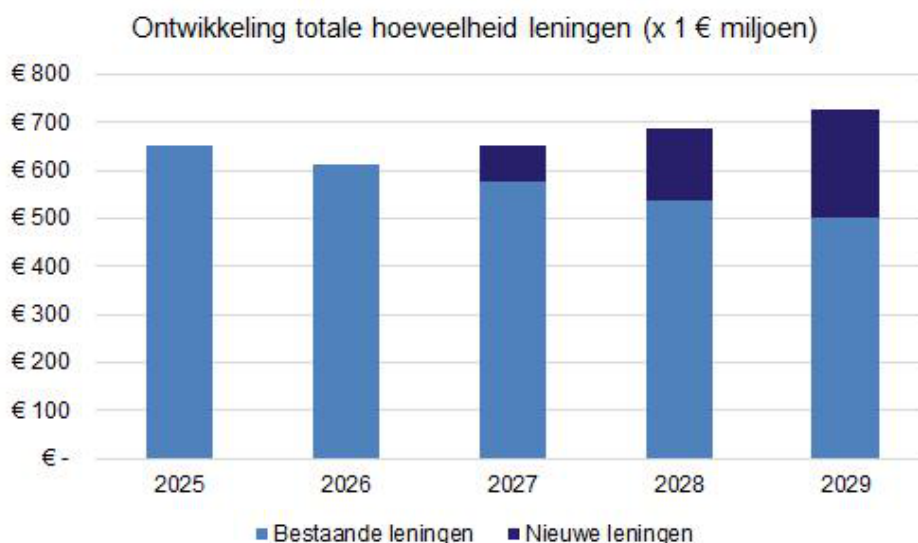
Deze paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert, wat de gevolgen hiervan zijn voor de begroting (onder andere door de rentelasten) en welke risico's worden gelopen.

Financiering

De activiteiten van de provincie Zuid-Holland worden gefinancierd uit drie bronnen: uit het eigen vermogen, uit het werkkapitaal (dit is het geld dat de provincie nodig heeft om aan de dagelijkse financiële verplichtingen te voldoen, geld dat op korte termijn beschikbaar is) en uit het (aantrekken) van vreemd vermogen (geld uit leningen). De verwachting is dat op zijn vroegst in 2028 weer nieuw vreemd vermogen aangetrokken zal worden. Doordat we elk jaar een gedeelte aflossen op al onze leningen zal de totale schuld komend jaar nog afnemen en daarna gestaag weer toenemen.

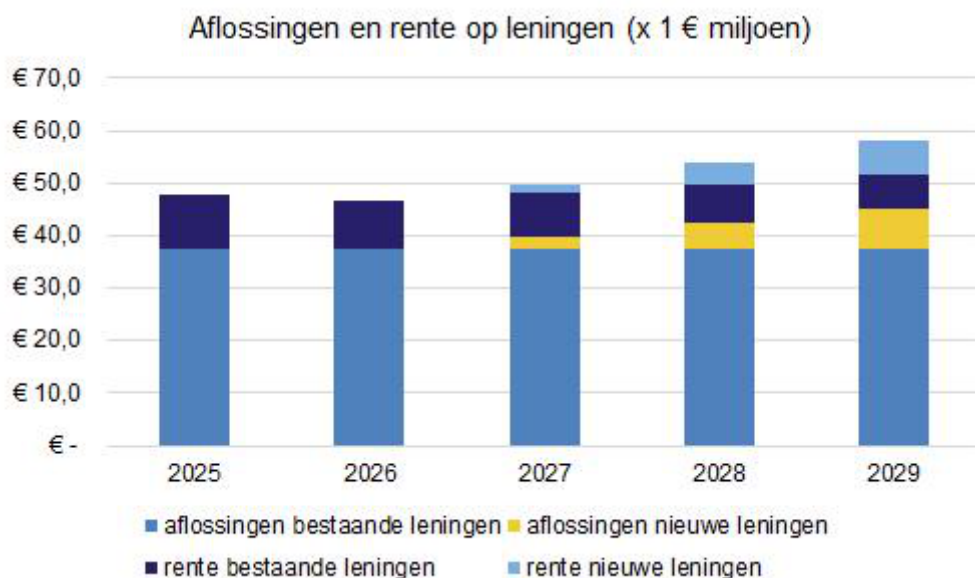
De berekening van toekomstige rentelasten baseren we op ervaringscijfers en inschattingen wat we in de periode van één collegeperiode realistisch gezien kunnen uitgeven. Onze inschatting is dat we maximaal € 300 miljoen voor vier jaar, dus € 75 miljoen per jaar, aan nieuwe leningen aantrekken. De volgende stap in het traject om realistischer begroten is om de toekomstige baten en lasten en investeringsuitgaven in de begroting dusdanig realistisch te ramen dat daar vanzelf ook een realistische financieringsvraag uit voortkomt. In het jaar 2027 zal dit nader worden uitgewerkt.

De behoefte aan nieuwe externe financiering vanaf 2028 wordt veroorzaakt door investeringen die dan gepland zijn. Ten opzichte van de begroting van vorig jaar is het moment dat we verwachten voor het eerst weer leningen aan te trekken een jaar opgeschoven. Dat komt doordat investeringen zijn vertraagd en omdat we meer geld uit het provinciefonds en de inkomsten uit de opcenten krijgen. De ontwikkeling van de totale hoeveelheid leningen ziet er nu als volgt uit:

Aflossingen en rente

Omdat we vanaf 2028 meer geld gaan lenen dan dat we aflossen, neemt de schuld op de balans toe en ontstaat op termijn ook een toename van de rentelasten. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2027 en verder is uitgegaan van een percentage van 3,40% (op basis van een vlakke rentecurve voor de lange termijn). De ontwikkeling van de aflossingen en de rente uitgesplitst naar bestaande en nieuwe leningen is als volgt:

In 2027 bedragen de rentelasten voor lopende en nieuwe leningen in totaal € 8,3 miljoen. Dit is een lager bedrag dan in 2026. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat er geen nieuwe financiering wordt aangetrokken, terwijl er wel wordt afgelost op bestaande leningen.

Schema rentetoerekening Begroting 2027 (bedragen x € 1.000)			
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		9.549
b.	De externe rentebaten	-/-	2.916
	Saldo rentelasten en rentebaten		6.633
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-
	De rente van projectfinanciering toegerekend aan taakvelden	-/-	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		6.633
d1.	Rente over het eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen		-
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente		-
e.	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/-	6.633
f.	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury/financiering		-

Wettelijke normen

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is door de Wet fido voorgeschreven en geeft aan wat de maximale kortlopende schuld (minder dan één jaar) van de provincie mag zijn om renterisico's te voorkomen.

Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt de omvang van de begroting van het lopende jaar per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar aangehouden. De omvang van de kasgeldlimiet bedraagt voor provincies 7% van de jaarbegroting. Tenslotte wordt het bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet. Indien de werkelijke omvang lager is dan de wettelijk toegestane omvang, is er sprake van ruimte; indien de werkelijke omvang hoger is, dan is er sprake van overschrijding. Op basis van de gegevens in deze begroting voldoet de provincie aan de kasgeldlimietnorm voor 2027.

Toets kasgeldlimiet 2027

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Gemiddelde netto-vlottende schuld	0	0	0	0
Gemiddeld overschot vlottende middelen	178.774	148.774	118.774	88.774
Toegestane kasgeldlimiet	89.994	89.994	89.994	89.994
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	268.768	238.768	208.768	178.768

Gezien de verwachting dat de provincie geen korte termijn leningen zal aangaan in 2027 (dus geen vlottende schuld zal hebben), zal er dus ook geen sprake zijn van overschrijding van de kasgeldlimiet.

Renterisico

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De wet stelt criteria voor de berekening van het risico op de vaste schulden, die zijn vastgelegd in de definitie van de renterisiconorm. Via deze norm wordt een kader gesteld, dat leidt tot spreiding van de leningen en de daarbij behorende aflossingen en rentebetalingen. Concreet betekent dit dat in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal opnieuw mag worden geherfinancierd. Daardoor wordt het renterisico in voldoende mate beperkt.

Voor de Provincie Zuid-Holland heeft dit consequenties voor de looptijd en soort leningen die zij mag aantrekken. De nieuw aan te trekken leningen moeten een jaarlijkse aflossingsverplichting hebben (dus lineair of annuïtair) en een minimale looptijd van 20 jaar om te voorkomen dat op de (middel)lange termijn de renterisiconorm wordt overschreden.

Renterisiconorm 2027

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2027	2028	2029	2030
1a	Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b	Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2	Renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0	0	0	0
3a	Nieuw aan te trekken schuld	75.000	75.000	75.000	75.000
3b	Nieuw uit te zetten lange leningen	0	0	0	0
4	Netto nieuw aan te trekken vaste schuld (3a-3b)	75.000	75.000	75.000	75.000
5	Betaalde aflossingen	37.334	39.834	42.417	45.087
6	Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	37.334	39.834	42.417	45.087
7	Renterisico op de vaste schuld (2+6)	37.334	39.834	42.417	45.087

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2027	2028	2029	2030
Renterisiconorm					
8	Stand van de vaste schuld per 1 januari	614.390	652.056	689.722	727.389
9	Het bij ministeriële regeling vastgesteld %	20,00%	20,00%	20,00%	20,00%
Toets renterisiconorm					
10	Renterisiconorm (op basis van begrotingstotaal)	257.125	250.393	229.468	216.259
7	Renterisico op de vaste schuld	37.334	39.834	42.417	45.087
11	Ruimte (+)/Overschrijding (-) (10-7)	219.791	210.559	187.051	171.172

Schatkistbankieren

Door de Wet fido zijn decentrale overheden verplicht om overtollige liquide middelen tegen marktconforme rente (de rente waartegen de Nederlandse staat zichzelf financiert op de geld- en kapitaalmarkten), met een wettelijk minimumpercentage van 0%, in de schatkist aan te houden. Op dit moment heeft de provincie Zuid-Holland een overtollig saldo bij de schatkist. De verwachting is dat dit gedurende heel 2027 het geval zal zijn, maar dat we vanaf 2028 weer externe financiering moeten aantrekken. We verwachten € 2,9 miljoen aan rente inkomsten voor 2027 op deze tijdelijke overtollige middelen.

Uitgegeven leningen en garanties

De afgelopen jaren zijn leningen verstrekt aan verschillende veerexploitanten vanuit het revolverend verenfonds. Van de beschikbaar gestelde € 12 miljoen is de afgelopen jaren slechts een beperkt gedeelte uitgeleend. De stand van uitstaande leningen uit het verenfonds per 1 januari 2027 bedraagt € 0,15 miljoen voor één resterende lening.

In 2024 is er een directe lening van € 0,2 miljoen verstrekt aan Asbeter. Deze heeft een looptijd van 10 jaar.

Lening gemeente Rotterdam – publieke laadinfrastructuur

In de Kadernota 2027 - 2030 is voorzien in een lening aan de gemeente Rotterdam, ten behoeve van de voorfinanciering van netaansluitingen voor publieke laadinfrastructuur, voor maximaal een bedrag van € 5,8 miljoen. Op het moment van het opstellen van de begroting 2027 is er nog geen aanspraak gemaakt op de beschikbare middelen. De omvang van de lening is daarmee onbekend. De verwachting is dat gemeente Rotterdam geen of gedeeltelijk gebruik hoeft te maken van de beschikbaar gestelde lening. In de loop van het proces zijn de benodigde contractuele afspraken met de netbeheerders gewijzigd. De doorwerking daarvan is nog onduidelijk. De mogelijkheid tot verstrekking van de lening blijft vooralsnog beschikbaar.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

De Financiële verordening (Fv) die Provinciale Staten (PS) vaststellen bevat het kader voor het grondbeleid. Over de uitvoering in de praktijk gaat Gedeputeerde Staten (GS). Hiervoor stellen GS een Uitvoeringsnota grondbeleid vast. In de tweede helft van 2026 zal deze Uitvoeringsnota worden geactualiseerd onder meer voor strategische grondaankopen. Voorgesteld wordt om voortaan te gaan werken met een vast financieel totaalplafond voor strategische grondaankopen. Dit vergt ook een wijziging van de Fv.

Inhoud van de Uitvoeringsnota

In de Fv staan 4 onderwerpen. Het eerste onderwerp is het belang van de provincie. Waarom is een goed grondbeleid belangrijk voor Zuid-Holland? Daarnaast staan de uitgangspunten. Hoe bepalen we wat goed grondbeleid is? Vervolgens gaat het over wanneer en hoe we grond strategisch aankopen. Tot slot gaat de verordening in op dat de financiële zaken ook goed geregeld moeten worden.

In de Uitvoeringsnota Grondbeleid lees je wat we allemaal met grondeigendom en grondinstrumentarium kunnen doen om het beleid uit te voeren. We kunnen grond kopen, verkopen, overdragen en beheren en adviseren over welke strategieën we kiezen en wat de reden is om voor een bepaalde strategie te kiezen.

Van beleid naar praktijk

Grondeigendom en grondinstrumenten zijn in belang toegenomen de afgelopen jaren. Om beleidsopgaven te realiseren is grond meer en meer een belangrijk instrument geworden en wij verwachten dat dit de komende jaren nog belangrijker zal worden. Als provincie adviseren we, maar we rekenen (gebieds)plannen ook door, we onderhandelen en we sluiten overeenkomsten over grond en vastgoed. Zo dragen wij bij aan de realisatie van het provinciale beleid. Grondbeleid staat daarin niet op zichzelf. Het hangt samen met bijvoorbeeld de ruimtelijke ordening.

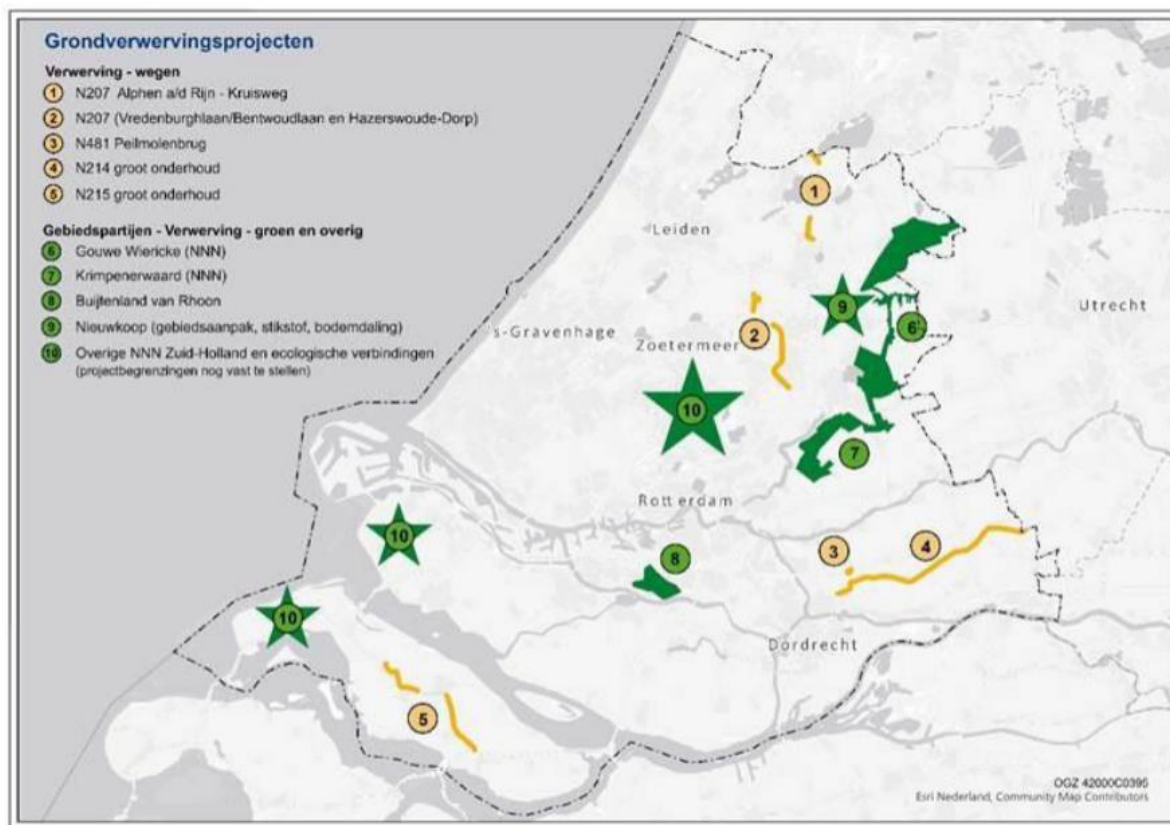
We zijn er alert op als grondeigenaren hun grond te koop aanbieden. Bij een gunstige ligging en prijs kunnen we grond al gaan kopen, ook al is alleen nog maar een beleidsvoornemen en er dus ook nog geen budget vanuit die opgave beschikbaar is. Dat doen we dan om ervoor te zorgen dat ontwikkelingen in de toekomst sneller gaan en tegen lagere kosten. In de praktijk betekent dat dat we met een eigenaar van een stuk grond al vroeg in gesprek gaan voor een eventuele aankoop.

Uitvoering van het grondbeleid

Steeds meer beleidsvelden verkennen de mogelijkheden van een actief grondbeleid, dat aansluit bij de grote opgaven van deze tijd. Omdat de provincie opgavegericht werkt, is ook het provinciale grondbeleid opgavegericht. Dit betekent dat de opgave in overleg met de betrokkenen bepaalt welke rol de provincie op de grondmarkt inneemt: actief of juist meer terughoudend. Het initiatief voor een actief of passief grondbeleid komt dus vanuit de opgave, die hier ook budget aan koppelt. Kortom, grondbeleid is geen doel op zich, maar ondersteunend aan de opgave en situatieafhankelijk. Een opgave bepaalt met een realisatiestrategie hoe de opgedoelen worden gehaald. Onderdeel hiervan is een grondstrategie die de inzet van de grondinstrumenten beschrijft.

Het grondbeleid wordt regelmatig geëvalueerd en waar nodig aangepast. Zo zorgen we ervoor dat de inzet van grondinstrumenten blijft bijdragen aan deze opgavegerichte aanpak. Daarnaast verkennen we hoe een nieuw, integraal en gebiedsgericht grondbeleid kan helpen bij grote maatschappelijke uitdagingen. Denk hierbij aan landbouw, stikstof, klimaat, natuur, recreatie, water, bodemdaling, biodiversiteit, luchtkwaliteit, bereikbaarheid, economie en woningbouw.

De provincie heeft onder andere als doel om voor alle regio's in het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) afspraken te maken om bepaalde beleidsdoelen te bereiken. Grondbeleid kan hieraan bijdragen. De programma's en projecten waarbij de provincie gronden overdraagt of verkoopt, zijn niet op deze kaart maar wel in de toelichting opgenomen.

Kaart A: Gebieden waar we grond kopen voor projecten voor (auto)wegen en natuurgebieden

Infrastructuurprojecten

Elk jaar worden we eigenaar van stukken grond voor projecten in de infrastructuur. Op kaart A zie je in het geel de projecten waarvoor we dat hebben gedaan. Voor de aanleg en later ook voor het beheer van provinciale wegen is het nodig dat we de gronden kopen en in bezit houden. Als de oude eigenaar hierdoor (financiële) schade oploopt, vergoeden we deze helemaal. Soms is het helaas nodig om iemand te onteigenen.

Als we een stuk grond kopen, is dat niet altijd leeg. Zo hebben we voor onder andere de Rijnlandroute ook woningen en andere gebouwen die op een stuk grond stonden gekocht. Nu de Rijnlandroute klaar is, hebben we de gronden die we niet meer nodig hadden, verkocht. Dit doen we overigens altijd. Als we een stuk grond 'over' hebben waar we niks mee doen, verkopen we het weer. Dat gebeurt dus ook met de gebouwen, maar we kijken dan ook altijd eerst of we met die gebouwen andere doelen kunnen behalen.

Voor projecten in 2027 kopen we ook grond. Dit doen we voor projecten aan de N207, N468, N481 en een aantal fietspaden.

Economie en woningbouw

Het is belangrijk dat er genoeg betaalbare woningen beschikbaar zijn. De provincie wil daar graag een bijdrage aan leveren. Bovendien streven we naar de huisvesting van specifieke doelgroepen. Meer en meer zien we dat gronden en opstallen die de provincie in bezit heeft ingezet (kunnen) worden voor deze huisvesting. Daarnaast is de adviesfunctie over grondbeleid van de provincie met kennis over de betaalbaarheid van plannen onmisbaar.

Natuur Netwerk Nederland (NNN)

Voor ons beleid voor de natuur sluiten we indien de grond niet ons bezit is verschillende soorten overeenkomsten met grondeigenaren. We maken daarbij onderscheid tussen 4 soorten overeenkomsten.

- We sluiten overeenkomsten met eigenaren waarin staat dat zij zelf de natuur aanleggen. ('zelfrealisatie').
- We kopen grond aan van een eigenaar die op eigen initiatief de grond te koop aanbiedt. We betalen hetzelfde bedrag als een andere koper zou betalen ('marktconform').
- We kopen in overleg met de eigenaar of eigenaren grond aan voor natuur, maar we vergoeden alle schade die de eigenaar lijdt doordat hij zijn grond verkoopt (minnelijk of via onteigening).
- We dragen stukken grond (nadat de natuur is aangelegd) over aan een beheerder. Dit kan in eigendom.

Het realiseren van het NatuurNetwerk Nederland (NNN) doen we via 4 programma's:

- Krimpenerwaard;
- Gouwe Wiericke;
- Regieopgave Natuur Netwerk Zuid-Holland NNZH (ecologische verbindingen en overige gebieden);
- Natuur Netwerk Zuid-Holland NNZH cruciaal en niet herlokaliseerbaar.

Krimpenerwaard

De stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) gaat over het NNN in dat gebied. Dit doet de stuurgroep in opdracht van de provincie. De provincie levert mensen aan het programmabureau. Ook hebben we het aankopen van grond en het sluiten van een akkoord met eigenaren die de natuur zelf gaan realiseren, begeleid. De grondverwerving is inmiddels grotendeels afgerond.

De komende jaren zal er nog een aantal zaken nodig zijn om dit helemaal af te maken. Zakelijke rechten die door onteigening zijn komen te vervallen, moeten we nog opnieuw vestigen. Ook moeten we afspraken maken over nieuwe rechten. Stukken grond van de provincie die buiten het NNN liggen verkopen we of gebruiken we voor andere doelen.

Gouwe Wiericke

Voor het programma Gouwe Wiericke staat 2027 in het teken van het verkopen van de ingerichte natuurpercelen. Hiervoor sluiten we een aantal overeenkomsten over verkoop of ruil van stukken grond. Een voorbeeld is het gebied Ruygenborg. Daar gaan we de laatste natuurpercelen na inrichting overdragen aan een eindbeheerder.

Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNZH)

Cruciaal en niet herlokaliseerbaar

In 2024 hebben we besloten dat de provincie in 7 NNZH-gebieden grond gaat kopen, en eventuele schade gaat vergoeden aan de eigenaren. Dit gaat in principe minnelijk en als dat niet lukt mogelijk via onteigenen. Inmiddels is 1 van de 7 gebieden volledig eigendom van de provincie. In de overige gebieden moeten we nog grond aankopen of moeten we met de eigenaar afspraken maken over zelfrealisatie.

In 2027 spreken we met eigenaren over deze zelfrealisatie, of over de ruil of koop van grond. We verwachten daarna een aantal stukken grond te kunnen kopen. Verder gaan we bij de Binnenduintrand van Goeree grond ruilen met eigenaren.

Regieopgave Natuur Netwerk Zuid-Holland NNZH (ecologische verbindingen en overige gebieden); Binnen deze opgave wordt vooral ingezet op zelfrealisatie. Vanuit grondzaken wordt daaraan bijgedragen door taxaties voor afwaardering te begeleiden en beoordelen.

Recreatie om de Stad (RodS) en Provinciale Recreatiegebieden (PRG)

De meeste zogeheten Recreatie om de Stad-gebieden (RodS) en ook de meeste Provinciale Recreatiegebieden (PRG's) zijn overgedragen aan mede-overheden. Per 1 januari 2025 zijn er nog 4 gebieden over waar de provincie (deels) eigenaar van is: Vlietland, Bentwoud, kleine stukken bij het Valkenburgse Meer en Bos van Rhoon. Voor Bos van Rhoon is het verkooptraject opgestart in 2026, waarna afronding ofwel nog in 2026 plaats vindt of begin 2027. Zie verder de paragraaf 'beheer kapitaalgoederen'.

Vlietland

In het Recreatiegebied Vlietland is een groot deel van de grond in erfpacht gegeven aan de exploitant Recreatiecentrum Vlietland B.V (RVC) in het gebied. In de akte hebben we voorwaarden gesteld met deze partij over de exploitatie, het beheer en de ondererfpacht. Met de genoemde exploitant lopen gesprekken om de contracten aan te passen.

Zuidpolder van Delfgauw

In 2022 hebben we in de Zuidpolder van Delfgauw een stuk grond geruild. Daardoor is er nu een gebied voor weidevogels van 123 hectare groot. Om dit gebied helemaal af te maken moeten we nog met 1 eigenaar van grond ruilen. Als dat gedaan is, dragen we het hele gebied over aan de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Balij Bieslandse bos

Om ons bos- en bomenbeleid in de praktijk te brengen hebben we geld gereserveerd. Daarmee kunnen we grond beheren of aankopen. Bij het recreatiegebied Balij Bieslandse bos is de provincie in onderhandeling om ca. 24 ha. grond te kopen om bossen aan te kunnen leggen.

Buitenland van Rhoon

Op 29 juni 2018 is de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon opgericht en op 3 juli 2018 hebben GS het Streefbeeld vastgesteld. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet in de realisatie van het Buitenland van Rhoon. De provincie en de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon zijn een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. Hierin zijn onder andere afspraken opgenomen over het ter beschikking stellen van door de provincie verworven gronden aan de Gebiedscoöperatie, het in onderpacht uitgeven van deze grond en de spelregels die hierop voor partijen van toepassing zijn. Daarnaast is afgesproken dat de provincie verantwoordelijk blijft voor de grondverwerving. Grondeigenaren behouden op deze manier de mogelijkheid om tegen een volledige schadeloosstelling te verkopen. Inmiddels heeft de provincie circa 413 hectare grond binnen het plangebied aangekocht; de resterende opgave bedraagt circa 73 hectare. Dit is exclusief ca. 18 ha van één van de eigenaren waarvoor nu zelfrealisatie beoogd wordt. Als wordt voldaan aan de afspraken uit de Samenwerkingsovereenkomst met betrekking tot de gronduitgifte, worden de gronden die in eigendom zijn bij de provincie in onderpacht uitgegeven aan derden om het Streefbeeld te realiseren. Het gaat voor 2027 om ca. 385 ha grond binnen het plangebied in dat geval via een geliberaliseerde pachtovereenkomst aan de Gebiedscoöperatie ter beschikking zal worden gesteld. Bezien wordt of de systematiek van jaarpacht nog passend is bij de situatie.

Stikstof en ZH-PLG

De provincie wil in 16 'gebiedsprocessen' regionaal afspraken maken om de doelen van het ZH-PLG te bereiken. Los daarvan is grondbeleid, ook in samenwerking met gebiedspartijen, een middel om bij te dragen aan de doelen van het ZH-PLG. In 2027 is de inzet vooral gericht op uitvoering van het maatregelenpakket. Daarin zijn geen middelen beschikbaar om grond te kopen, maar wel voor herwaardering.

Via de maatregelen Strategisch Grondbeleid en Stoppers draagt grondzaken bij aan de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE).

Door de kamerbrief Stikstof van 26 juni jl verwachten we een significantie toename in de vraag naar advies vanuit Grondzaken.

Grond-voor-grond: verkoop gronden voor natuurgebieden

Verkoop Grond-voor-Grond (GvG)

Sinds 2014 verkoopt de provincie de gronden die vroeger eigendom waren van het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) van het Rijk. Het gaat hier meestal om landbouwgrond waar geen natuur komt. Het geld dat we verdienen met de verkoop van deze grond gebruiken we om NNN-gebieden in de provincie Zuid-Holland aan te leggen. De gronden die we verkopen noemen we Grond-voor-Grond-gronden (GvG).

De totale winst uit verkoop en tijdelijk beheer is over de gehele periode (2014-2025) ongeveer € 150 miljoen. Tot en met 2025 is daarvan ongeveer € 133 miljoen binnen. De lijn is nu om de GvG-landbouwgronden niet te verkopen en vast te houden voor de toekomstige opgaves.

Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond

De grond-voor-grond-voorraad is volgens de financiële regels opgenomen in de jaarrekening 2025 van de provincie. De externe accountant van de provincie controleert of we dat goed hebben gedaan.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

Een overeenkomst van de provincie met een andere partij om grond te kopen of te ruilen, neemt over het algemeen geen risico's met zich mee. Al is er wel een uitzondering: de (publieke) Grondbank Zuidplaspolder. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 met het doel om grondposities te verwerven in de Zuidplaspolder. De ontwikkeling van dit strategische gebied is door de kredietcrisis ernstig vertraagd. De grond van de grondbank is opgenomen in de koopovereenkomst met de gemeente Zuidplas, die er woningen gaat ontwikkelen.

Op 1 juli 2021 is tussen de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder getekend. Hierin staan de voorwaarden, bijvoorbeeld dat er 8.000 woningen komen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein. Ook zijn 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend. 1 overeenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en 1 overeenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Deze overeenkomsten gaan in als er sprake is van een onherroepelijk bestemmingsplan. Vaststelling hiervan zal naar verwachting begin 2027 plaatsvinden. Hierna zullen de gronden van de Grondbank overgedragen worden aan de gemeente Zuidplas en wordt de Grondbank beëindigd.

Strategisch bezit

Provinciale opgaven hebben bijna altijd grond nodig om doelen te kunnen realiseren. Deze benodigde grond wordt normaal gesproken aangekocht met aankoopbudget vanuit de opgave (lees: reguliere grondaankopen). Als een opgave echter nog geen aankoopbudget heeft, maar de grondaankoop wel bijdraagt aan de realisatie van de opgave, kan een aankoopkans worden benut - vanuit de algemene middelen - met het grondinstrument strategische aankopen (mits voldaan wordt aan de strategische aankoopcriteria). Zo kunnen GS slagvaardiger en actiever op de grondmarkt aankoopkansen benutten, door vooruitlopend op gebiedsontwikkelingen, uitvoeringsplannen en toekomstige opgaven kansrijke grondposities te verwerven binnen de gestelde kaders. Hierbij kan het gaan om ruilgrond of grond voor agrariërs die willen extensiveren. Met ruilgrond wordt tegemoetgekomen aan de toenemende vraag uit de markt om compensatiegrond i.p.v. geld (omdat grond steeds schaarser is). Het voordeel van het strategisch grondinstrument inzetten is dat hierdoor plannen sneller, goedkoper en met meer draagvlak kunnen worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld omdat kostbare en tijdrovende onteigeningsprocedures kunnen worden voorkomen.

In 2022 hebben GS de spelregels voor strategische aankopen en bezit vastgesteld. De spelregels zijn te vinden in de bijlage van de uitvoeringsnota grondbeleid. In het PS-besluit van 13 november 2024 (PZH-2024-860351172) is de Fv tijdelijk aangepast, door eenmalig het jaarplafond van € 15 miljoen voor de periode 2024 t/m

2026 samen te voegen tot een plafond voor die drie jaren van € 45 miljoen. In 2024 is er voor meerdere aankoopkansen budget beschikbaar gesteld. Begin 2025 deden we de eerste strategische aankoop. We verwachten dat de vraag naar grond de komende jaren alleen maar toe zal nemen, zoals onder meer blijkt uit de recent met de tweede kamer gedeelde stikstofbrief van de minister van LVVN. Om daarop te kunnen anticiperen wordt de FV aangepast naar een vast financieel totaalplafon van € 75 miljoen.

Beheer en verkoop provinciaal bezit

Bij verkoop houden we ons aan door de wet gestelde kaders die we zelf ook als kernwaarde noemen; we willen dat geïnteresseerde kopers allemaal evenveel kans kunnen maken om te kopen ('level playing field').

Verkoop verspreid provinciaal bezit

Bij verspreid bezit gaat het om gronden en gebouwen die niet langer hun oorspronkelijke doel hebben. Deze kunnen ingezet worden voor een ander provinciaal doel. Als we grond of een gebouw niet voor een ander doel kunnen inzetten, verkopen we deze.

Gronden

Grond die we niet nodig hebben voor onze doelen verkopen we. Dit doen we zo, dat alle partijen dezelfde kansen hebben om grond te kopen en te beheren.

Gebouwen/provinciaal vastgoed

Bij het beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen zijn voor de provincie gebouwen nodig, in het verleden meer dan nu. Enkele van de steunpunten of bediencentrales zijn niet langer nodig. Die worden dan verkocht. Voor de realisatie van natuur komt het voor dat we hele boerderijen kopen en we hebben nog enkele boerderijen in bezit die we hebben gekregen bij de decentralisatie van het natuurbeleid.

De provincie heeft ongeveer 40 gebouwde opstallen in beheer en onderhoud. Een deel hiervan is bijvoorbeeld vastgoed dat we ooit kochten om bepaalde doelen te halen. Voor sommige gebouwen hebben we het programma Herontwikkeling. Dat betekent dat we gaan kijken waar een gebouw het best geschikt voor is. Het kan zijn dat we een gebouw slopen of saneren. Maar ook verkopen is een optie.

Tijdelijk Beheer

Tussen de aankoop van grond en de aanleg van een weg of natuur zijn we als provincie tijdelijk eigenaar. Dat vraagt ook om tijdelijk beheer. Als tijdelijk eigenaar proberen we ervoor te zorgen dat gronden en gebouwen hun waarde behouden. Dit formuleren we ook als een van de kernwaarden in de uitvoeringsnota grondbeleid. Dit doen we door de gronden in geliberaliseerde pacht uit te geven en door leegstaande gebouwen te laten beheren.

Gronden

In de spelregels Pacht in de uitvoeringsnota grondbeleid is opgenomen dat GS elk jaar de pacht prijzen bepalen. In het najaar van 2026 doen GS dat voor de prijzen van 2027. De pacht prijzen berekenen we volgens een vaste systematiek. Deze systematiek gaat uit van de waarde van de gronden en het pacht normen besluit van het Rijk. In afwachting van verkoop of inrichting verpachten we de stukken grond.

Sommige gronden hebben specifieke doelen, bijvoorbeeld omdat ze voor weidevogels zijn. Deze gebieden verpachten we onder speciale voorwaarden. Denk aan minder of geen gebruik van mest, of je mag de grond niet of minder 'beweiden'. De prijs om zo'n stuk grond te pachten ligt over het algemeen lager dan bij andere stukken grond.

Voor 2027 verwachten we ongeveer € 0,6 miljoen aan opbrengsten uit pacht. In de jaren erna kan dit omlaag gaan. Dit komt doordat we overtollig bezit verkopen of 'doorleveren' aan de (terrein)beherende organisaties of particulieren.

Naast de pacht van de agrarische grond onderzoeken we de staat van onderhoud van percelen van de provincie. Daar horen ook bruggen en dammen ook bij. Dat zijn dus geen bruggen voor provinciale wegen, maar kleinere in agrarisch gebied. Deze onderzoeken hebben geleid tot een 'baggerprogramma'. Verder kijken we of we een vergelijkbaar onderhoud kunnen plannen voor de waterwegen in onze provincie. Het onderhoud van bruggen en dammen stemmen we met name in de Krimpenerwaard af met het gebiedsproces.

Daarnaast kijken we of we in 2027 verder kunnen met het bestrijden van planten die hier niet van nature groeien. Vaak groeien die ook snel, en nemen ze de plek in van andere plantsoorten. Voorbeelden zijn de ridderzuring, distels en de Japanse Duizendknoop.

Gebouwen

Voordat we een gebouw in beheer nemen, controleren we altijd of het gebouw veilig is en kijken we of er asbest is. Als dat nodig is, zorgen we ervoor dat het asbest verwijderd wordt. In 2027 zal dit niet anders zijn.

Naast het gewone onderhoud is het soms ook nodig om een gebouw te slopen, te renoveren of op te ruimen. Opruimen is vooral nodig als er bijvoorbeeld asbest in het gebouw zit. Vanuit het grondbeleid dragen we bij aan deze taken voor de juiste kennis en ervaring. Verder zorgen we voor de vergunningen die nodig zijn. Ook doen we onderzoek naar de dieren en planten die in of om het gebouw leven ('ecologie'), stikstof en of het gebouw de status van monument heeft. Tot slot zetten we drones in.

We verwachten dat er in de periode 2027-2029 locaties worden opgeleverd voor herbestemming. Maar we kopen ook nieuwe stukken grond voor bijvoorbeeld het NNN en stikstof.

Overige grondposities

Provinciale (Ruil)Grondbank ZH-PLG

De provincie heeft veel taken in het landelijke gebied. We willen deze taken uitvoeren in het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied (ZH-PLG). Het ZH-PLG helpt bij het behalen van landelijke doelen voor natuurherstel, schoon (drink)water en de uitstoot van broeikasgas en stikstof.

Voor deze doelen is grond en 'stikstofruimte' nodig. Wij gaan daarom in gesprek met eigenaren die (een deel van) hun bedrijf of bedrijfsactiviteiten vrijwillig willen beëindigen en grond willen verkopen. Als de provincie grond koopt komt dat in de provinciale grondbank terecht en kan het worden ingezet voor provinciale doelen. Stikstofruimte zetten we in de stikstofbank.

Per 1 januari 2025 zit er 26 hectare aan gronden in de grondbank. We hebben sindsdien geen nieuwe aankopen meer gedaan. Er is geen structureel budget beschikbaar. Daarom verwachten we ook in 2027 geen aankopen te doen

Overige grond

De provincie is eigenaar van de ondergrond van provinciale wegen, fietspaden en vaarwegen. Ook zijn we eigenaar van kantoren, steunpunten en bedieningscentrales. Daarnaast is de provincie in sommige gevallen eigenaar van wegen die al in beheer zijn bij gemeenten en waterschappen.

Deze gronden zijn dus onlosmakelijk verbonden met de functie van het gebouw dat erop staat. Op de grond wordt niet afgeschreven. Voor de wegen en fietspaden (30 jaar) en vaarwegen (40 jaar) geldt wel een afschrijvingstermijn. Voor het provinciehuis geldt een afschrijvingstermijn van 30 jaar. Er zijn geen risico's verbonden aan deze (geactiveerde) grondposities.

Overzicht provinciaal grondbezit

In onderstaande tabel zie je welke grond en hoeveel we hebben. De tabel is gemaakt op basis van de data van het Kadaster op 1 juni 2026 per beleidsdoel.

Hectare ca.	
Weg en vervoer	
Provinciale wegen en waterwegen in beheer	2.195
Beheer bermen grenzend aan (vaar)wegen	235
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	245
Verspreid bezit	40
Wet Herverdeling Wegen	10
Groen	
Buitenland van Rhoon	420
NNN	1.465
NNN Strategisch	65
Strategische aankopen	25
Gronden met weidevogeldoel	145
Provinciaal recreatiegebieden	320
Recreatie om de Stad	415
Grond-voor-Grond; verkoop t.b.v. NNN	525
Veenweide	155
Diversen	
Grondbank Zuidplas (40% provincie)	290
Milieu/nazorg stortplaatsen	105
Overige eigendommen	5

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding en meerjarenraming

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat om de heffing voor grondwaterbeheer, leges Bouwactiviteiten, leges Infrastructuur, de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, de precariobelasting en de Leges Natuur.

De opbrengsten uit de opcenten en de precariobelasting zijn een algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten.

De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 t/m VJN	Begroting 2026 t/m NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Grondwaterheffing	386	400	400	400	400	400	400
Leges Bouwactiviteiten	2.549	4.080	4.080	4.500	4.500	4.500	4.500
Leges Infrastructuur	276	336	329	335	335	0	0
Leges Milieu Belastende Activiteiten	1.509	1.000	1.000	2.850	2.850	2.850	2.850
Leges Vergunningverlening Natuur	954	1.327	1.327	1.327	1.327	1.327	1.327
Motorrijtuigenbelasting	428.952	484.972	491.284	510.948	524.888	537.057	565.662
Precariobelasting	917	2.930	2.930	2.940	2.940	2.940	2.940
Totaal	435.543	495.045	501.350	523.300	537.240	549.074	577.679

Toelichting op de heffingen

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing betaalt een partij als ze grondwater uit de bodem halen. Dit heffen we op basis van de Omgevingswet en de Grondwaterheffingsverordening. We hebben ervoor gezorgd dat de opbrengsten niet hoger zijn dan de kosten. Per kubieke meter water (1.000 liter) is de heffing € 0,005.

Leges bouwactiviteiten

De provincie is onder andere verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen voor omgevingsvergunningen op basis van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bbl). Ook houden we hier toezicht op. Dit doen wij alleen voor de bedrijven waarvoor we het bevoegd gezag zijn. De uitvoering hiervan ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor een omgevingsvergunning waar BRIKS-activiteiten (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) onderdeel van zijn de vergoedingen, die hiervoor de kosten moeten dekken. Deze vergoedingen legt de provincie op zoals dat in de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 staat. De vergoeding mag niet hoger zijn dan de kosten. Dit hebben Provinciale Staten besloten.

In 2026 is gewerkt aan een herziening van de legesverordening. De beoogde inwerkingtreding is 1 januari 2027. Deze aanpassing zorgt voor een geleidelijke overgang tussen de staffels, in plaats van grotere sprongen zoals in de huidige staffels.

Leges infrastructuur

Leges infrastructuur worden in rekening gebracht voor het behandelen van vergunningaanvragen door Domein Uitvoering. De opbrengsten van deze leges worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud. De leges worden conform de Legesverordening infrastructuur Zuid-Holland 2027 opgelegd. Deze legesverordening zal inwerking treden per 1 januari 2027.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Uitgangspunt bij de leges infrastructuur is 100% kostendekkendheid. De kostendekkendheid berekening voor 2027 laat een daling zien van de te verwachte kosten, en daarmee ook een daling van de te verwachte opbrengsten.

Leges milieubelastende activiteiten

De provincie is onder andere verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen voor omgevingsvergunningen op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Ook houden we hier toezicht op. Maar alleen voor de bedrijven waarvoor de provincie volgens de Omgevingswet bevoegd gezag is. De uitvoering hiervan ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. In de Omgevingswet is geregeld dat de provincie leges kan heffen over het milieudeel van een aanvraag omgevingsvergunning. Dit heet een milieubelastende activiteit. De provincie int voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit de leges. Deze vergoeding moet de kosten dekken. In 2026 is gewerkt aan een vereenvoudiging van de legesverordening milieubelastende activiteiten. De beoogde inwerkingtreding is 1 januari 2027. Met deze vereenvoudiging wordt beoogd de verordening beter toegankelijk en uitvoerbaar te maken voor zowel belastingplichtigen als de uitvoeringsorganisaties. De herziening omvat tevens aanpassingen in de tariefstructuur. De daarmee samenhangende financiële effecten zijn betrokken bij en verwerkt in de begroting 2027.

VTH - leges natuurbescherming

Provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de activiteiten die de natuur betreffen op grond van de Omgevingswet leges. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om ruimtelijke ontwikkelingen waaronder woningbouw die een effect hebben op beschermde soorten.

Motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet en de Verordening heffing opcenten heft de provincie opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb). Dit is de enige substantiële algemene belasting die de provincie kan heffen. Meer dan 50% van de totale jaarlijkse inkomsten voor Zuid-Holland komt uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De heffing en inning van de opcenten wordt uitgevoerd door de Rijksbelastingdienst. De geïnde opcenten worden door de belastingdienst maandelijks aan de provincie afgedragen.

Tarief opcenten

Provinciale Staten stellen jaarlijks het tarief voor de opcenten vast. Het tarief mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Dit maximumtarief wordt elk jaar geïndexeerd op basis van de prijsontwikkeling (de zogenaamde tabelcorrectiefactor). Daarnaast geldt er met ingang van 2026 een structurele verhoging van 0,3 opcenten die is afgesproken in het coalitie akkoord.

Provinciale Staten hebben middels de motie 'Herziening van de verhoging van de provinciale motorrijtuigenbelasting bij positief financieel perspectief meicirculaire 2026' gevraagd te onderzoeken naar mogelijkheden tot verlaging van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Het College geeft hier in 2027 uitvoering aan door de eerdere verhoging van 0,3 opcenten ongedaan te maken.

In deze meerjarenbegroting 2027 wordt het tarief van de opcenten conform Kadernota 2027-2030 geïndexeerd. Voor het belastingjaar 2027 wordt daarom voorgesteld het tarief te verhogen met 1,9 opcenten (2,1% conform CEP 2026). Tevens correctie van 0,3 opcenten ter uitvoering van de hierboven genoemde motie.

Dit betekent dat het nieuwe tarief opcenten voor het jaar 2027 106,3 opcenten bedraagt (was 104,4). Deze aanpassing van het tarief zorgt ten opzichte van begroting 2026 voor een structurele opbrengststijging van € 19,6 miljoen. Hierbij is het goed te vermelden dat deze opbrengstenstijging niet alleen het gevolg is van de indexatie, maar ook autonome ontwikkelingen zoals verandering in de samenstelling van het wagenpark (meer hybride en zwaardere auto's) en afbouw van kortingen op elektrische voertuigen. De totaal geraamde opbrengst motorrijtuigenbelasting voor 2027 bedraagt € 510,9 miljoen. Het verwachte ongewogen landelijk gemiddelde voor 2027 bedraagt 95,4 opcenten.

Precariobelasting

De provincie heft Precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de bij de Verordening Precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen.

Conform de tarieven in de Kadernota 2027–2030 worden de tarieven van de precariobelasting in de meerjarenbegroting 2027 geïndexeerd. Voor het belastingjaar 2027 leidt dit tot een voorgestelde tariefsverhoging van 2,1%, met uitzondering van tariefcode 80.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2024-2027

(bedragen in €)	2024	2025	2026	2027
Provincie Zuid-Holland	98,7	101,5	104,4	106,3
Landelijk gemiddelde	87,8	88,8	90,0	91,3*
Wettelijk maximum	138,3	139,9	144,9	147,7*
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	71,4%	72,6%	72,1%	71,97%

* prognose

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het van belang om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het provinciale deel van de MRB op 3 verschillende soorten auto's.

Gemiddelde lastendruk per auto door provinciale heffing opcenten Zuid-Holland

(bedragen in €)	2024	2025	2026	2027	Stijging t.o.v. 2026
Compacte stadsauto (800 kg)	103,27	109,53	112,66	114,71	2,05
Compacte middenklasse (1300 kg)	309,54	328,30	337,70	343,85	6,15
SUV (1800 kg)	533,19	565,51	581,69	592,28	10,59

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

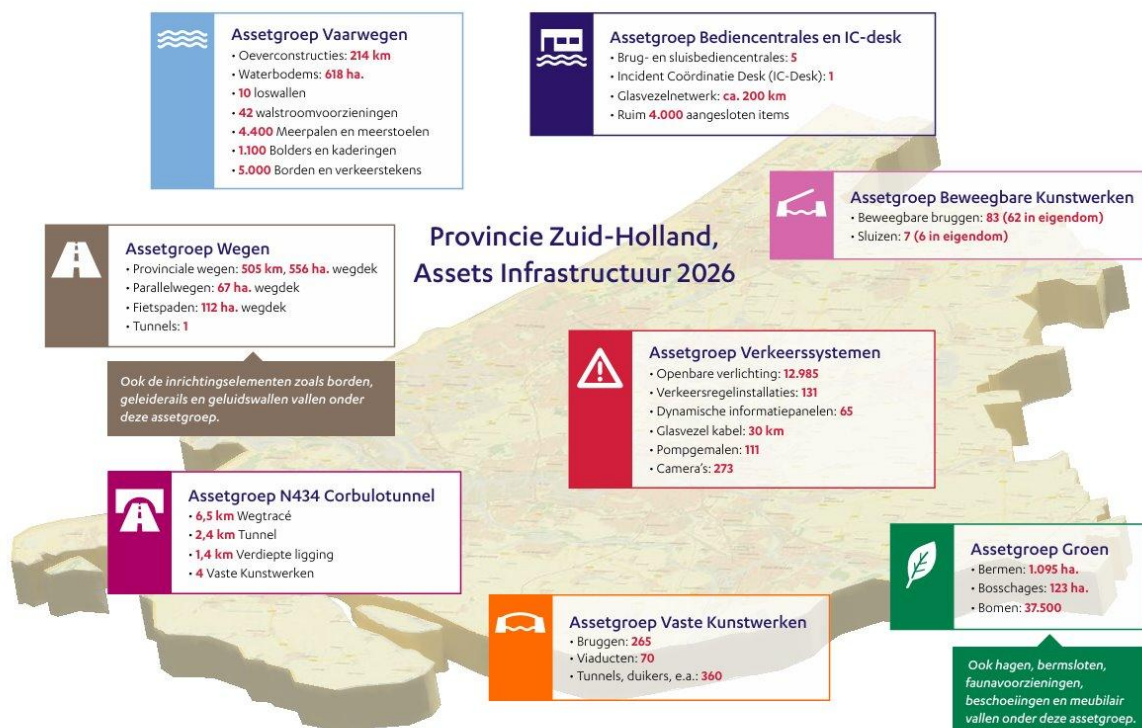
Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Inleiding

De provinciale infrastructuur is in acht assetgroepen in te delen (zie afbeelding A):

- Assetgroep Vaarwegen
- Assetgroep Bediencentrales en IC-desk
- Assetgroep Wegen
- Assetgroep Beweegbare kunstwerken (sluizen en bruggen die open kunnen)
- Assetgroep Verkeerssystemen
- Assetgroep Vaste kunstwerken (onder andere tunnels, duikers en bruggen die niet open kunnen)
- Assetgroep Groen
- Assetgroep N434 Corbulotunnel

Om deze assetgroepen te onderhouden en beheren werken we samen met verschillende aannemers. Daarnaast zetten we onze steunpunten, boten en voertuigen in om te zorgen dat het verkeer goed gebruik kan maken van de wegen en vaarwegen. We kijken regelmatig naar de staat van bijvoorbeeld een brug of weg om te kijken wanneer we welk onderhoud het best kunnen doen. Ook houden we in de gaten hoeveel geld er nodig is voor het beheer en onderhoud.

Afbeelding A: Overzicht van alle assetgroepen van de provincie Zuid-Holland

Beleidskader

Met onze uitvoeringsstrategie voor het beheer en onderhoud bepalen we hoe we ons beheer en onderhoud binnen de door PS gestelde kaders zo goed mogelijk kunnen uitvoeren. Dit is in hoofdzaak een afweging tussen:

- De prestaties die we van de infrastructuur verwachten. Bijvoorbeeld hoe diep een vaarweg moet zijn.
- De mate waarin we risico's op verstoringen accepteren. Bijvoorbeeld de kans dat een brug niet meer open of dicht gaat.
- De kosten voor beheer-en onderhoudsmaatregelen. Bijvoorbeeld de kosten voor het vervangen van een brugdek.

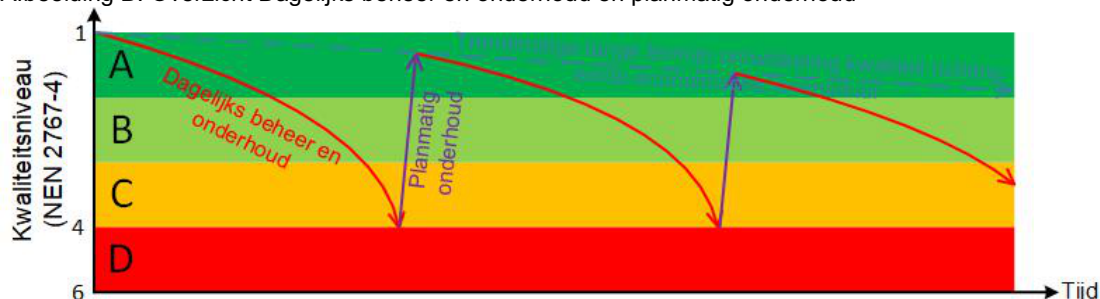
Iedere vier jaar maken we op basis van de uitvoeringsstrategie een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) met de bijbehorende behoefte aan budget. Als basis voor deze nota vernieuwen we ons overzicht van alle types werk en de kosten daarvan (normkosten). De huidige [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2024-2027](#) beschrijft aan welke eisen de infrastructuur in onze provincie moet voldoen en welk budget daarvoor nodig is. We kijken daarbij 15 jaar vooruit, zodat we niet voor verrassingen komen te staan. In 2027 wordt er een nieuwe NOK voor 2028-2031 opgesteld waarbij de uitgangspunten uit het door Provinciale Staten vastgestelde omgevingsbeleid meegenomen worden.

Omdat er tussentijdse ontwikkelingen kunnen zijn, bijvoorbeeld in de prijs van energie en grondstoffen of door nieuwe technische mogelijkheden, beoordelen we jaarlijks of onze verwachtingen nog kloppen. Hiervoor stellen we het Meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) op. Daarbij kijken we steeds opnieuw 15 jaar vooruit. Basis voor het MJOP zijn de normkosten uit de NOK, geïndexeerd naar een geschat prijspeil op 1 januari 2027, zie bijlage 4. Provinciale Staten controleren het bestuur (horizontaal toezicht). Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het financieel toezicht op de provincies (verticaal toezicht).

Ontwikkeling technische staat areaal en Onderhoudsprogrammering

Om de infrastructuur beschikbaar te houden, controleren we regelmatig naar de staat ervan en bepalen we het beste onderhoud. Hiervoor gebruiken we een gestandaardiseerde methode. In afbeelding B hebben we dit zichtbaar gemaakt. Hoe langer een weg of oever ergens ligt, hoe meer gebreken er kunnen ontstaan. Voordat de staat 'onacceptabel' is, gaan we met de weg of oever aan de slag (paarse lijn). Als we langer zouden wachten, kan een weg of oever onveilig worden. Als we niet lang genoeg wachten, maken we onnodige kosten. Tussendoor zorgen we met dagelijks beheer en onderhoud ervoor dat de weg of oever zo lang mogelijk in goede staat blijft (rode lijn). Na een aantal herhalingen is het slimmer om te vernieuwen in plaats van nog een onderhoudsronde (zie ontwikkeling blauwe stippellijn).

Afbeelding B: Overzicht Dagelijks beheer en onderhoud en planmatig onderhoud

Deze manier van werken gebruiken we niet voor alle assetgroepen. Voor onze bediencentrales, verkeersregelininstallaties en ons groen gebruiken we een andere manier van werken. Daarbij vervangen we onderdelen die versleten zijn of het einde van hun levensduur hebben bereikt. Dit is te vergelijken met het vervangen van een onderdeel van je auto, vlak vóórdat je verwacht dat er gebreken gaan ontstaan.

Wegen

De afgelopen jaren hebben we veel gedaan om de kwaliteit van onze wegen te verbeteren. Ook hebben we ze duurzamer ingericht, zodat ze langer meegaan. Wanneer dat nodig is, voeren we onderhoud uit. Daarbij vervangen we de bovenste laag van het asfalt ('deklaag'), en soms ook de laag daar onder ('tussenlaag'). Daarnaast vullen we gaten in de weg. Tot slot onderzoeken we de bodem die onder de weg ligt. Als het nodig is, verbeteren we die ook.

Het systeem voor het bepalen van het Meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) is gebaseerd op de CROW-publicatie 147, wegbeheer. Dat betekent dat we wegen regelmatig inspecteren en die een score geven.

Afhankelijk van die score plannen we het onderhoud in.

Verder komt het voor dat een weg of de bodem eronder sneller verslechtert door bepaalde omstandigheden. Daar doen we extra controle. Als de situatie onveilig dreigt te worden, doen we op die specifieke plek extra onderhoud. Al is het natuurlijk efficiënter wanneer dat onderhoud kan wachten totdat we de hele weg aanpakken.

Vaarwegen

De levensduur van oevers is afhankelijk van het type constructie. Een oever gaat ongeveer 40 tot 100 jaar mee. We vervangen de oevers wanneer deze in slechte staat zijn. Op het moment dat een oever in slechte staat is, houden ze nog wel de grond naast het water tegen, maar er zitten zwakke plekken tussen. Deze plekken houden we goed in de gaten. Op die manier kunnen we op tijd maatregelen nemen.

Een groot deel van de oevers is in de 20e eeuw aangelegd, en is inmiddels minimaal 25 jaar oud. In de komende 10 jaar zullen we veel oevers aanpakken. Dat betekent meer werk en er is dan ook meer geld nodig. Dit noteren we in het MJOP. Omdat de oevers zo lang meegaan, kunnen de kosten, vergelijkbaar met het aflossen van een hypotheek voor een woning, over meerdere jaren worden verdeeld.

Kunstwerken

Kunstwerken zijn in twee categorieën in te delen. De vaste en de beweegbare. Vaste kunstwerken zijn bijvoorbeeld betonnen bruggen, viaducten en fietsbruggen. Bij deze categorie plannen we elke 10-15 jaar onderhoud in. Op die manier kunnen we ze in goede staat houden. Iedere 10 jaar inspecteren we een vast kunstwerk 3 keer.

Beweegbare kunstwerken zijn sluizen en bruggen die open kunnen om schepen door te laten. Deze constructies bestaan vaak uit staal, maar hebben ook mechanismes om ze te openen en te sluiten. Bij deze categorie doen we elke 15 jaar onderhoud. Inspecteren doen we vaker, omdat beweegbare bruggen lastige(re) constructies hebben. Ook zorgen we ervoor dat alles wat nodig is voor de bediening vanuit de bediencentrales op orde is. Bij het uitvoeren van al deze werkzaamheden geldt natuurlijk dat we de overlast zo laag mogelijk proberen te houden.

Financiële aspecten

De hoeveelheid geld die we nodig hebben is voor een deel stabiel. De enige verandering daarin is als er bijvoorbeeld een nieuwe bediencentrale of brug bijkomt. Het budget hebben we nodig voor allerlei zaken. Denk aan dagelijks beheer en onderhoud. Daaronder valt het smeren van de stalen onderdelen van de beweegbare kunstwerken, maaien, snoeien en zout strooien tegen gladheid. Maar we hebben ook geld nodig voor andere dingen die regelmatig terugkomen (planmatig onderhoud), het benodigde geld om dit op te pakken wisselt jaarlijks. Zoals het herstellen of aanleggen van asfalt, het vervangen van oevers en andere activiteiten in ons MJOP. We tellen al het geld dat we verwachten nodig te hebben voor planmatig onderhoud bij elkaar op voor 15 jaar en delen dat weer door 15. Op die manier weten we onze gemiddelde behoefte per jaar voor de komende 15 jaar. Dit bedrag wordt ondergebracht in twee voorzieningen, een voor infrastructuur en een voor vaarwegen. PS bepaalt op basis van de begroting die we voor 2027-2030 hebben gemaakt hoeveel zij beschikbaar stellen voor de komende periode.

Mochten we voor het dagelijks beheer en onderhoud door onverwachte gebeurtenissen meer geld nodig hebben dan verwacht, dan hebben we nog een kleine spaarpot achter de hand. In officiële termen heet dit een egaliseriereserve. Op dit moment hebben we hiervoor € 4 miljoen achter de hand.

Onderhoudsprogramma infrastructuur. Prijspeil 1 januari 2027 (bedragen x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
Beleidsdoel 2-2 Exploitatie Beheer en onderhoud				
Dagelijks beheer en onderhoud, exploitatie	58.488	55.561	55.978	55.976
Planmatig onderhoud, regelmatige bijdrage aan voorzieningen	85.035	85.035	85.035	85.035
Totaal netto exploitatie-uitgaven	143.523	140.597	141.014	141.012
Beleidsdoel 2-2 Voorziening Beheer en onderhoud)				
Bijdrage (+) aan voorziening beheer en onderhoud	-85.035	-85.035	-85.035	-85.035
Uitvoeren (-) programma planmatig beheer en onderhoud	108.967	77.127	43.469	106.574
Beleidsdoel 2-2 Investerings Beheer en onderhoud				
Planmatig onderhoud (netto investeringen in jaar activeren) *	15.878	14.355	180.714	134.250

In bovenstaande tabel staan de bedragen die we nodig hebben voor het beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Geld voor de aanleg van nieuwe, of functionele verbeteringen van de bestaande infrastructuur, hebben we hierin niet meegenomen. Deze uitgaven zijn opgenomen in beleidsdoel 2-1.

Monitoring en verantwoording

Elk jaar rapporteren we in de jaarrekening over de staat van alle infrastructuur. Hieruit blijkt welk deel hiervan dicht bij de ondergrens komt. Met andere woorden: welk deel toe is aan onderhoud. Met PS hebben we afgesproken dat we deze indicator de komende jaren vervangen door de indicatoren van de 'Beleidsmonitor'. Indicatoren

De 3 indicatoren voor beheer en onderhoud zijn:

- Instandhouding van de provinciale wegen
- Instandhouding van de provinciale vaarwegen
- Beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken

De indicator 'instandhouding van de provinciale wegen' kleurt groen wanneer we de situatie onder controle hebben. Dat wil zeggen dat we op tijd onderhoud gepland hebben staan. De kwaliteit van het wegdek kan een keer tot onder de norm dalen. Wanneer dit voor minimaal 2% van de wegen het geval is wordt de indicator oranje. Wanneer 2% van de wegen of meer onder niveau is, en er is nog geen maatregel in de komende 2 jaar staat, kleurt de indicator rood.

De indicator 'instandhouding van de provinciale vaarwegen' kleurt groen wanneer we de situatie onder controle hebben. Dat wil zeggen dat we op tijd onderhoud gepland hebben staan. Wanneer minimaal 2% van de oevers 'zeer slecht' is, en er in de komende 5 jaar geen onderhoud gepland staat, wordt de indicator oranje. Wanneer 2% van de oevers of meer 'zeer slecht' is en er binnen 10 jaar geen maatregel gepland staat, kleurt de indicator rood.

De indicator 'beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken' bestaat uit 2 delen. De eerste is beschikbaarheid voor de weggebruiker. Denk aan iemand die met de auto of fiets over de brug wil rijden. De tweede is beschikbaarheid voor de vaarweggebruiker. Denk aan iemand die met een schip onder de brug door wil varen. Wanneer minder dan 95% van de bruggen voor 1 van de 2 groepen goed beschikbaar is heeft, wordt de indicator oranje. Bij minder dan 90% voor 1 van de 2 groepen kleurt de indicator rood.

De beleidsindicatoren ingekleurd

De afgelopen jaren is middels de jaarrekening steeds de technische staat van de assets gerapporteerd. Hierna worden deze 'vertaald' naar de hierboven beschreven indicatoren.

Instandhouding van de provinciale wegen

Wegen	Zeer slecht	Score
2020	0%	100%
2021	0%	100%
2022	0%	100%
2023	5%	95%
2024	4%	96%
2025	2%	98%

Instandhouding van de provinciale vaarwegen

Vaarwegen	Zeer slecht	Score
2019	0%	100%
2020	1%	99%
2021	1%	99%
2022	0%	100%
2023	2%	98%
2024	3%	97%
2025	3%	97%

Beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken

Beweegbare kunstwerken	Wegverkeer	Scheepvaart
2016	93%	94%
2017	97%	95%
2018	100%	99%
2019	95%	93%
2020	100%	96%
2021	100%	96%
2022	99%	96%
2023	97%	98%
2024	99%	92%
2025	99%	91%

Recreatiegebieden

Medio 2026 bezit de provincie binnen 4 recreatiegebieden gronden met een totaal oppervlakte van 800 hectare. Hiervan zijn Bentwoud en Vlietland de grootste.

In 2025 hebben we het deel recreatiegebieden van de Uitvoeringsnota onderhoud kapitaalgoederen vastgesteld. Hierin staan de uitgangspunten voor het beheer van deze gebieden. Het doel van het beheer is om de gebieden schoon, heel, veilig en aantrekkelijk te houden met een gevarieerd aanbod aan recreatieve voorzieningen.

Voor Vlietland eindigt de samenwerking met Staatsbosbeheer per 1 januari 2027. Vanaf dat moment zal de provincie zelf het beheer en onderhoud voor dit gebied uitvoeren. Handhaving en toezicht vindt plaats in nauwe samenwerking met de boa's van de gemeente Leidschendam-Voorburg gemaakt. Het beheer en onderhoud zal plaatsvinden op basis van het eerder voor het gebied opgestelde bosbeheerplan.

Voor Bentwoud is de provincie voor ongeveer 2/3 deel eigenaar en Staatsbosbeheer voor 1/3 deel. Voor het beheer zal gebruik gemaakt worden van het Terrein Beheer Model.

Voor beide gebieden houden we rekening met de kosten voor groot onderhoud en eventuele vervangingen in de komende 15 jaar. De kosten hiervoor kunnen per jaar verschillen en jaarlijks zetten we een vast bedrag apart om deze kosten te kunnen betalen. Hierdoor zorgen we dat we de schommelingen in het jaarlijks benodigd budget voor groot onderhoud kunnen opvangen.

Naast Bentwoud en Vlietland is ook een smalle strook langs het Valkenburgse Meer van de provincie en ingericht voor recreatie. In 2025 verzakte een deel van de oever waarna de strook vanwege veiligheidsredenen is afgesloten. Er wordt gewerkt om ten zuiden een nieuwe strook in te richten, waarnaast een dijk een ecologische verbinding, fiets-, wandel- en ruiterspad en het smalspoor terugkomen.

Voor Bos van Rhoon is de verwachting dat het eigendom hiervan in 2026 wordt overgedragen naar een andere organisatie en dat de betrokkenheid van de provincie als eigenaar van dit gebied daarmee wordt beëindigd.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. De provincie beheert en onderhoudt kantoorpanden op locaties in Den Haag evenals bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, depots/werven en molens elders in Zuid-Holland.

Beleid

Het beleidsuitgangspunt is dat een sober en doelmatig kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Vooralsnog staan deze kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie.

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding. Wij streven hierbij naar tevreden medewerkers en klanten. Facilitaire activiteiten dragen integraal bij aan de doelen van de provincie Zuid-Holland. We ondersteunen daarom de beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, innovatie en slim datagebruik.

Meerjarenonderhoudsplan

Een belangrijk onderdeel van het Beheerplan Gebouwen is het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Het beheer en onderhoud is planmatig georganiseerd en er mede op gericht de functionaliteiten actueel te houden. Het MJOP wordt jaarlijks geactualiseerd en is in 2026 bijgesteld.

In 2026 is het MJOP voor het provinciehuis op basis van een herinspectie door onderhoudspartij BAM geactualiseerd naar de huidige inzichten, ambities en prijsniveau en door Vastgoed en Finance verwerkt in de begroting. De hieruit verkregen inzichten worden gebruikt als basis voor het onderhoud, maar vooral om een systeem van planmatig onderhoud te operationaliseren en te optimaliseren. Het vormt mede de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen.

Samen met Finance is er een nieuwe verdeling gemaakt in de MJOP tussen Investerings en Exploitatie. Dit op basis van de geldende BBV regeling. Hierdoor is inzichtelijk gemaakt waar welke kosten thuishoren. Het resultaat is onderstaand samengevat.

Het totaalbedrag voor investeringen wat beschikbaar was en blijft beschikbaar, alleen de verdeling over de jaren wijzigt. Daarnaast heeft er een verschuiving plaatsgevonden van ruim € 20 miljoen van bouwkundig naar installaties en inventaris. In totaal is € 52.094.980 voor Investerings beschikbaar voor de komende 15 jaar, als volgt opgebouwd:

- € 2.203.338 Bouwkundig
- € 33.710.055 Installaties
- € 12.400.000 Verduurzaming
- € 3.781.587 Inventaris

Onderhoud

Het onderhoud van het provinciehuis is uitbesteed aan een externe leverancier op basis van een prestatiecontract. De aannemer is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het onderhoud volgens het vastgestelde beleid. De provincie voert de regie op het contract.

Verduurzaming bouwdelen D en E.

In 2026 is gestart met de planning en de inrichting van de organisatie voor verduurzaming van de bouwdelen D en E. In 2027 zullen deze plannen concreet worden uitgewerkt zodat in 2028 kan worden gestart met de uitvoering. Voor de bouwdelen A, B en C geldt dat elementen gelijk duurzaam vervangen worden als deze vervangen dienen te worden op basis van correctief onderhoud of einde van de levensduur.

Openbaarheidsparagraaf

In deze openbaarheidsparagraaf staat wat we in 2027 doen als het om openbaarmaking gaat. Dit is een verplichting uit de Wet open overheid (Woo). Openbaarmaking kan vanuit onszelf gebeuren (actieve openbaarmaking) of op verzoek van iemand (passieve openbaarmaking). Daarnaast lees je in deze paragraaf hoe we nog beter omgaan met onze informatie.

Passieve openbaarmaking

Verzoeken om informatie openbaar te maken noemen we Woo-verzoeken. Wij vinden persoonlijk contact met indieners van Woo-verzoeken belangrijk. In 2027 gaan we hiermee door, zodat we beter weten welke informatie nodig is en we deze verzoeken sneller afhandelen.

Ook gebruiken we in 2027 steeds meer kunstmatige intelligentie (AI) en andere digitale hulpmiddelen om het Woo-proces te ondersteunen. We zien dat kunstmatige intelligentie kan helpen om teksten begrijpelijk te maken voor iedereen. We houden bij het maken van documenten al rekening met publicatie, door zo min mogelijk persoonsgegevens op te nemen.

Zelf informatie openbaar maken

Actieve openbaarmaking betekent dat de provincie zelf, zonder verzoek, informatie openbaar maakt. De Wet open overheid verplicht ons om dit te doen. We verwachten dat deze verplichting vanaf 2027 ingaat. Om het openbaar maken van documenten goed te laten verlopen, is in 2026 een publicatievoorziening opgeleverd. Deze voorziening gaan we in 2027 gebruiken voor het publiceren van documenten. In 2026 is een strategie open overheid en een bijhorend werkproces gemaakt. In 2027 gaan we dit invoeren, met hulp van een campagne en trainingen voor de medewerkers van de provincie. Zo zorgen we dat iedereen helpt om informatie zorgvuldig en veilig openbaar te maken. Stap voor stap maken we steeds meer documenten openbaar, en voldoen we aan de Woo.

Informatiehuishouding

Informatiehuishouding gaat over alle regels en afspraken over hoe we informatie en data gebruiken en beheren. Het programma Informatietransitie brengt het informatiebeheer van de provincie op orde met aangescherpte beleidskaders en werkafspraken. Ook wordt alle informatie van de organisatie opgeruimd, hierbij worden bijvoorbeeld dubbele documenten verwijderd. De opgeruimde informatie wordt verplaatst naar de nieuw ingerichte samenwerkingsomgeving. In de nieuwe manier van werken sturen we op het orde blijven van de samenwerkingsomgeving (sturings- en controlcyclus). Daarmee legt de Informatietransitie een stevig fundament waardoor informatie ook makkelijker openbaar gemaakt kan worden. In 2027 gaan we aan de slag met de nieuwe werkwijze en de vernieuwde samenwerkingsomgeving. Zo zetten we een grote stap naar goed georganiseerde informatie.

In de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) (beleidsdoel Duurzame organisatie - beleidsprestatie Een duurzame informatievoorziening en digitalisering) staat meer informatie.

Paragraaf Subsidies

Inleiding

Om onze doelen te bereiken, zet de provincie maatregelen in. Deze maatregelen noemen we ook wel 'beleidsinstrumenten'. We kunnen kiezen uit verschillende soorten maatregelen:

- Financiële maatregelen, ook wel financiële prikkels genoemd. Er is een verschil tussen positieve prikkels (subsidie en opdracht) en negatieve prikkels (belasting en heffing).
- Juridische maatregelen, ofwel sturen met wet- en regelgeving. Er is een verschil tussen regelgeving vanuit een regelende rol (verordeningen, nadere regels, beleidsregels, vergunningen en ontheffingen) en vanuit samenwerkende rol (convenant, protocol, bestuursovereenkomst en concessie).
- Communicatieve maatregelen, wat wil zeggen sturen door het ontwikkelen en/of het geven van informatie. Denk aan voorlichting, overlegstructuren en onderzoek.
- Zelf uitvoeren, ook wel directe interventie genoemd. Dat is bijvoorbeeld het zelf leveren van publieke diensten.

Vaak is de beste oplossing een combinatie van maatregelen die elkaar versterken. Dit noemen we ook wel een 'instrumentenmix'. De keuzes voor die combinaties leggen we bij voorkeur vast in een beleidstheorie. Een beleidstheorie beschrijft het beleid, de doelen van dit beleid en de manier om de doelen te bereiken met middelen en activiteiten. Ook staat in de beleidstheorie hoe de middelen en activiteiten samenhangen en wat de uitgangspunten zijn. De beleidstheorieën stellen we momenteel op per beleidskeuze. In de beleidskeuze staat hoe we onze beleidsdoelen willen bereiken. De beleidskeuzes komen voort uit de Omgevingsvisie. De basis om te kunnen sturen op een doeltreffende en efficiënte inzet van subsidies, is een goed uitgewerkte beleidstheorie. Hierbij horen goed omschreven doelen en de effecten die verwacht worden. We toetsen in hoeverre de gewenste prestaties en de maatschappelijke effecten of doelen die we voor ogen hebben, ook worden behaald voor het beleid. Dat toetsen doen we op een vaste manier en op vaste momenten. Zo kunnen we beter bijsturen als dat nodig is. Het zorgt ook voor een effectievere besteding en beheersing van onze uitgaven aan maatschappelijke doelen.

Doeltreffendheid subsidies

Subsidieverstreking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijke beleidsmaatregel om beleidsdoelstellingen van de provincie te bereiken. Ongeveer een derde van de provinciale uitgaven is een subsidie. Kortgezegd werken subsidies als volgt: er wordt subsidie gegeven (*input*) voor het uitvoeren van een activiteit (*output*). We willen dat deze activiteit bijdraagt aan een maatschappelijke effect dat we willen bereiken (*outcome*).

Maar hoe effectief zijn subsidies?

We willen weten in welke mate de beleidsdoelstellingen van de provincie bereikt worden met subsidies. Dat geeft de doeltreffendheid ofwel effectiviteit aan van die subsidie.

Minstens een keer in de vijf jaar moeten we een verslag publiceren over de doeltreffendheid en effecten van onze subsidies in de praktijk. Dat is vastgelegd in artikel 4:24 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). In principe gaat het daarbij om subsidies die we op grond van een regeling verstrekken, niet om buitenwettelijke subsidies. Als de kosten van evaluatie niet in balans zijn met de financiële omvang van een regeling, kunnen we die regeling buiten beschouwing laten. Het hoeft niet een heel uitvoering en duur wetenschappelijk onderzoek te zijn. Voorwaarde is dat de evaluatie bruikbare gegevens oplevert.

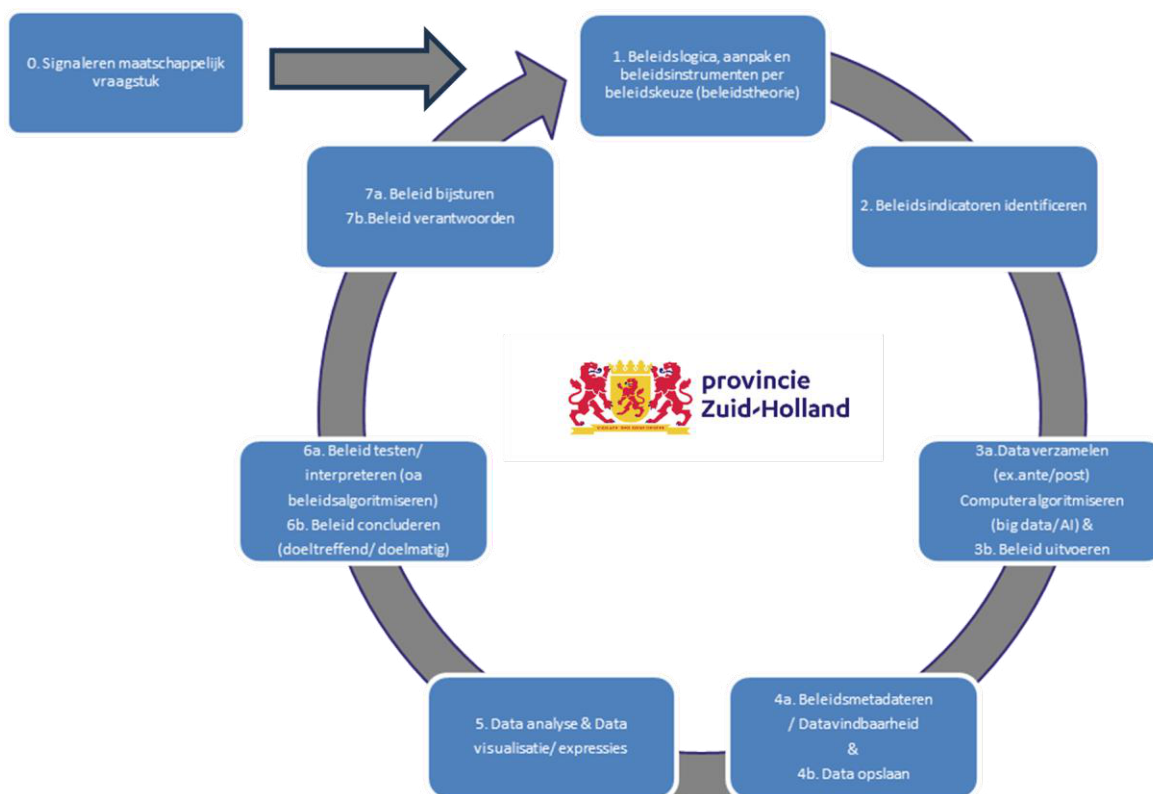
Een belangrijke manier om dit vast te stellen is om te kijken naar zogenaamde 'meetbare beleidsindicatoren'. Dit zijn normen die we gebruiken om de voortgang, werking en effectiviteit van het beleid van de provincie te meten en te evalueren. De normen laten de maatschappelijke effecten van het beleid zien. Ze helpen bij het controleren en bijsturen van beleidsmaatregelen. Maar in de praktijk is het lastig om de effectiviteit voor alle regelingen

helemaal aan te tonen. Soms is de effectiviteit van een subsidie heel moeilijk te meten, dan is het nodig om genoeg te nemen met een toetsing op aannemelijke effectiviteit in plaats van bewezen effectiviteit.

De provincie vindt monitoren en evalueren belangrijk. Om vast te stellen of het beleid effectief is, laat de provincie regelmatig beleidsevaluaties uitvoeren. Daarbij letten we ook op doelmatigheid. Doelmatigheid laat zien of de kosten van de subsidie opwegen tegen het effect van subsidie. In 2023 is de effectiviteit gemeten voor alle subsidieonderwerpen. Om de bruikbaarheid van de evaluaties voor het beleid te vergroten, vinden de evaluaties inmiddels plaats op het niveau van de beleidsdoelen. In deze bredere beleidsevaluaties nemen we alle soorten maatregelen mee, ook de subsidies. Het uitgangspunt is dat we nieuw beleid elke twee jaar evalueren en bestaand beleid minimaal elke vier jaar. De planning staat in de Lange Termijn Agenda.

Hoe werkt de Beleidsdatacyclus?

Met de Beleidsdatacyclus kunnen we data en informatiesystemen gebruiken voor beleidsmonitoring, beleidscontrole en evaluatie. Dat kan dankzij een logische opbouw met duidelijk omschreven stappen. We zorgen ervoor dat we de rollen van beleid en van informatisering/automatisering per stap helder benoemen en dat we die rollen duidelijk verbinden aan de uitvoering.

Een belangrijk onderdeel van de Beleidsdatacyclus is het werken met beleidstheorieën en indicatoren.

Bij het opstellen van de beleidstheorie bepalen we ook indicatoren. Met deze indicatoren kunnen we de prestaties en de effecten van beleid meten. De gegevens van die metingen kunnen we systematisch volgen en terugkoppelen aan de Staten.

Het is van belang dat beleidstheorieën en normen al vroeg in de beleidsvorming worden meegenomen.

Subsidies en hun vorm

In artikel 4:21 van de Awb staat een definitie van het begrip subsidie. De definitie bevat vier elementen:

- aanspraak op financiële middelen,
- door een bestuursorgaan verstrekt,
- met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager,
- anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.

Iedere financiële verstrekking die voldoet aan deze omschrijving, is in juridische zin een subsidie. Dus ook als de benaming van de verstrekking anders is). Vanwege deze brede definitie zijn bijvoorbeeld ook leningen en garanties een subsidie. Deelnemingen (in het aandelenkapitaal van een vennootschap), prijzen, schadevergoedingen en schadeloosstellingen vallen 'in beginsel' niet onder de definitie. Bij prijsvragen hangt dit vaak af van de vraag of de prijs naar een willekeurige winnaar gaat en in hoeverre de winnaar zelf kan bepalen waaraan hij of zij het geld uitgeeft.

Financiële middelen om beleidsdoelen te realiseren zijn alleen via een subsidie of opdracht (inkoop/aanbesteding) mogelijk. In de praktijk blijkt er soms een 'grijs gebied' te zijn. Maar de juiste keuze van de financiële maatregel is wel belangrijk. Elke maatregel heeft eigen juridische gevolgen. Er is in principe geen vrije keuze voor de maatregel subsidie of opdracht. Het uitgangspunt is dat beide financiële maatregelen elkaar uitsluiten: een financiële relatie is óf een subsidie óf een opdracht. Als duidelijk is dat subsidie als maatregel kan worden ingezet dan kan het stappenplan uit het 'Handelingskader subsidies' worden doorlopen. Daarmee wordt de maatregel doelmatig en efficiënt ingericht.

De inhoud van de activiteiten bepaalt welke soort subsidie erbij hoort: een projectsubsidie of een boekjaarsubsidie. Een projectsubsidie is een subsidie voor een activiteit of meerdere activiteiten gedurende een bepaalde periode en die zijn bedoeld voor een specifiek eindresultaat. Bij een boekjaarsubsidie gaat het om een subsidie die voor één of meer boekjaren wordt verstrekt voor activiteiten die onderdeel zijn van de standaard activiteiten van de subsidie-ontvanger. Het gaat dan niet om een eenmalige activiteit maar om voortdurende (telkens terugkerende) activiteiten, namelijk de instandhouding van een instelling. Een boekjaarsubsidie heet daarom ook wel exploitatiesubsidie of instellingsubsidie.

	Subsidie o.b.v. regeling	Begrotingssubsidie	Incidentele subsidie
Projectsubsidie	✓	✓	✓
Boekjaarsubsidie	✓	✓	X

De hoofdregel (artikel 4:23, eerste lid Awb) is dat een subsidie wordt verstrekt op basis van een 'wettelijk voorschrift'. Daarin staat voor welke activiteiten een subsidie kan worden gegeven. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten vanuit hun uitvoerende rol meestal nadere regels (subsidieregeling en eventueel een openstellingsbesluit) moeten opstellen om subsidieverstrekking mogelijk te maken. Dat is in principe niet nodig bij een doorverstrekking van een specifieke uitkering vanuit het Rijk. Daarbij ligt de bestemming al vast in een algemeen maatregel van bestuur of ministeriële regeling. Provinciale Staten hebben een kaderstellende rol. Het budgetrecht en de verordenende bevoegdheid zijn hiervan belangrijke onderdelen.

Uitzondering op de hierboven uitgelegde hoofdregel zijn de buitenwettelijke subsidies: begrotingssubsidies en incidentele subsidies. In die gevallen gelden alleen de bepalingen en procedureregels van de Awb, Asv en eventuele staatssteunregels. Er zijn geen nadere regels.

Een begrotingssubsidie kan een projectsubsidie of boekjaarsubsidie zijn. We spreken dan over een begroting-boekjaarsubsidie en een begroting-projectsubsidie. Een begrotingssubsidie verlenen we op basis van een begrotingspost. Als een bepaalde activiteit maar door één of een klein aantal ontvangers wordt uitgevoerd, staat het maken van een speciale subsidieregeling daarmee niet in verhouding. Deze subsidies passen wel binnen vast

beleid van de provincie, maar het aantal ontvangers is beperkt. In onze begroting staat wie waarvoor en voor welk bedrag een subsidie kan aanvragen. In rechtspraak is bepaald dat we bij het verstrekken van begrotingssubsidies gelijke kansen en mededingingsruimte moet bieden aan andere mogelijk geïnteresseerde partijen. Subsidies moeten voldoen aan de (wettelijke) juridische vereisten, waaronder die van staatssteun en mededinging. Het plaatsen door Provinciale Staten van de begrotingssubsidie op de begroting geeft geen automatisch recht op het verkrijgen van de begrotingssubsidie.

Een incidentele subsidie is altijd een projectsubsidie. Bij een incidentele subsidie gaat het om:

- een aanvraag voor een eenmalige activiteit,
- waarvoor we geen subsidieregeling hebben,
- waarvoor geen vast provinciaal beleid bestaat,
- die niet op onze begroting staat vermeld,
- maar waar we mogelijk wel subsidie voor willen verlenen.

In artikel 2.7 van de Asv staat in welke gevallen wij een aanvraag voor een incidentele subsidie in ieder geval moeten weigeren. Een incidentele subsidie kan voor maximaal vier jaren worden verstrekt. Het aantal ontvangers en de tijd die de subsidie loopt, moeten beperkt zijn.

Openbare lichamen mogen alleen voor het uitoefenen van hun publieke taak leningen afsluiten, middelen uitzetten of garanties verlenen. Dat staat in artikel 2 van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Het in- en doorlenen van middelen om inkomsten te krijgen (denk aan activiteiten waarmee een bank geld verdient) is verboden. Een ander belangrijk uitgangspunt is dat gemeenschapsgelden niet willekeurig mogen worden uitgedeeld. Daarom moet volgens de Awb bij wettelijk voorschrift en in de subsidiebeschikking een omschrijving worden gegeven van de gesubsidieerde activiteiten.

Hoe is het provinciaal subsidiestelsel ingericht?

Provinciale Staten stelden een Algemene subsidieverordening (Asv) vast. Daarin staan de belangrijkste 'spelregels' voor onze subsidieverstreking. Het is een kaderverordening. Het geeft dus de kaders aan en regelt niet voor welke concrete activiteiten subsidie kan worden aangevraagd. Voor dit laatste stellen Gedeputeerde Staten de subsidieregelingen vast, inclusief subsidieplafonds.

De Asv sluit zoveel mogelijk aan bij de 'Aanwijzingen voor subsidieverstreking' van het Rijk. Dat zorgt voor minder administratieve lasten en uitvoeringskosten. Deze ministeriële regeling heet ook wel het Uniform (of Rijksbreed) Subsidiekader (RSK/USK). Hierbij wordt gewerkt met drie standaard arrangementen. De toepassing wordt in principe bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag. We gebruiken hierbij de volgende uitgangspunten:

1	Proportionaliteit en sturing op hoofdlijnen: verwerkt in onderstaande drie uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen.		
	<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>	<i>Verantwoording</i>
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Verantwoording over de activiteiten (vaak steekproefsgewijs) als daarom wordt gevraagd.
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en beknopt financieel verslag (steekproefsgewijze controle door opvragen administratie).
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en financieel verslag (vaak met controleverklaring accountant).
	Geen		Bij Europese cofinanciering of staatssteun zijn de bovengenoemde vereenvoudigde arrangementen niet van toepassing.
2	Uniformering en vereenvoudiging: begrippen, berekeningswijzen en verplichtingen.		
3	Verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie.		

Nieuwe ontwikkelingen

Het Rijk heeft een evaluatie van het USK gedaan. In de loop van 2026 wordt een herziene versie verwacht van de 'Aanwijzingen voor subsidieverstrekking'. We verwachten dat de genoemde grensbedragen naar boven worden bijgesteld vanwege de prijsstijgingen sinds de invoering van het USK. De provincie wacht de genoemde herziening af en bepaalt daarna welke gevolgtrekking hierbij past.

Toezicht en handhaving subsidieverstrekking

We hebben beleid nodig voor het tegengaan van misbruik en voor het garanderen van de rechtmatigheid. Daarmee maken we verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie in het subsidieproces mogelijk. Gedeputeerde Staten stelden de 'Beleidsregel toezicht en handhaving subsidieverstrekking' vast. Hierin staat het beleid over de volgende onderwerpen:

- het uitvoeren van risicoanalyses;
- het uitvoeren van steekproeven ;
- het opleggen van administratieve sancties;
- het bijhouden van een onregelmatighedenregister.

Subsidieplafonds en deelplafonds

Provinciale Staten hebben het budgetrecht en zij sturen daarmee de provinciale uitgaven. Zij maken de kaders voor die uitgaven. Ze nemen in de begroting budgetten op voor de verschillende beleidsterreinen. Gedeputeerde Staten hebben een uitvoerende rol. Zij kregen de bevoegdheid om de begroting uit te voeren en de geraamde middelen uit te geven. Binnen de financiële kaders die Provinciale Staten hebben vastgelegd, bepalen Gedeputeerde Staten vervolgens hoe zij deze gelden gebruiken en welke beleidsmaatregelen zij gebruiken. Onder beleidsmaatregelen valt ook subsidie.

De bevoegdheid om subsidies te verstrekken, ligt bij Gedeputeerde Staten. Zij stellen ook de nadere regels vast die de basis zijn voor het verstrekken van de subsidies. Het vaststellen van de subsidieplafonds was eerder de bevoegdheid van Provinciale Staten, maar sinds 2025 ligt deze bevoegdheid bij Gedeputeerde Staten.

Een subsidieplafond betekent dat er een maximum bedrag beschikbaar is voor een subsidieregeling. Het plafond moet met een wettelijk voorschrift worden vastgesteld. Meestal geldt een plafond voor een jaar of tijdens een kortere aanvraagperiode, maar het kan ook voor meerdere jaren worden vastgelegd. Het doel van een subsidieplafond is het beperken van de aanspraken op subsidie. Het is overigens niet verplicht om een subsidieplafond in te stellen: ook 'open einderegelingen' zijn mogelijk. Als er wel een subsidieplafond is vastgesteld, moet volgens de wet een aanvraag worden geweigerd als het plafond wordt overschreden. Als een regeling uit meerdere subsidiemogelijkheden bestaat dan kan een subsidieplafond in deelplafonds worden onderverdeeld. Een subsidieplafond kan in de subsidieregeling staan of via een apart besluit zijn vastgesteld.

Ontwikkelingen financieel instrumentarium

Binnen de financiële maatregelen is de 'klassieke subsidie' belangrijk en dat zal ook zo blijven. Tegelijk wordt er van de provincie steeds vaker om een andere rol gevraagd, waar de klassieke subsidieregeling of begrotingssubsidie soms minder goed bij past. In plaats van een leidende rol met sturing van bovenaf gaat het dan om het bieden van ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving. Daarbij is een meer ondersteunende of faciliterende rol nodig. Denk bijvoorbeeld aan betrokkenheid bij modal shift (goederenvervoer over water en spoor in plaats van via de weg), ontwikkelingen op het gebied van herbruikbare grondstoffen en bouwen of bij participatie. Om hier een goed passende maatregel bij te bieden, onderzoeken en ontwikkelen we nieuwe vormen van subsidies. Zo is het verstrekken van subsidie als een lening of garantie verwerkt in de financiële verordening en verder uitgewerkt in een uitvoeringsnota. Subsidie via een lening geeft voor speciale gevallen de mogelijkheid om te ondersteunen waar de markt dit niet kan, met een beperkte verstoring van de markt. Omdat een lening moet worden terugbetaald, kan een lening ook elke keer opnieuw worden gebruikt.

We onderzoeken ook andere, nieuwe maatregelen zoals 'vouchers' of 'right to challenge'. Die subsidievormen kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om kleine subsidies zo doelmatig mogelijk in te zetten en om (burger)participatie te ondersteunen. Deze subsidievormen zetten we bij voorkeur in, in combinatie met de andere beleidsmaatregelen in. Zo kunnen ze elkaar versterken. Meer informatie over publieke financiering staat op de website van [Financieren in Netwerken](#). Deze website bevat veel informatie over de (juridische) mogelijkheden en randvoorwaarden op het gebied van de beschikbare maatregelen als de overheid (maatschappelijke) initiatieven wil financieren in samenwerking met partnerorganisaties. Het project is een samenwerking van de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant, de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Tilburg.

Externe financiering

Het coalitieakkoord stelt: *'Waar zinvol en mogelijk wordt eerst gekeken naar extra mede-financieringsbronnen, voordat een beroep wordt gedaan op de algemene middelen. Dit betekent ook dat we nadrukkelijk kijken naar de bijdrage die externe partijen en het Rijk kunnen leveren aan onze opgaven.'* Vanuit de beleidstheorie onderzoeken we welke stakeholders er zijn. Als onderdeel van dat onderzoeken kijken we welke partijen soortgelijke financiering verstrekken. Op basis daarvan kan de provincie bepalen of en hoeveel de provincie moet bijdragen.

Slim Financieren

Om de organisatie bij de ingewikkelde financieringsvragen te ondersteunen, is er de opdracht Slim Financieren. De collega's van deze opdracht adviseren de beleidsafdelingen in brede zin over financieren. Het gaat dan bijvoorbeeld over business cases, verdienmodellen en private financiering. Ook geven ze leiding aan de onderzoekssamenwerking naar vormen van financiering in Financiering in Netwerken en ze maken deel uit van het *Centrum Expertise Externe Financiering* (CEEFF). CEEFF is een netwerk (binnen en buiten de provincie) dat naar financieringsvraagstukken kijkt en naar mogelijkheden om met externe financiering de ambities van de provincie te realiseren.

Subsidies

De Paragraaf Subsidies bevat een overzicht van subsidieregelingen en de subsidieplafonds die daarbij horen. Die zijn door het college van Gedeputeerde Staten vastgesteld. De subsidieplafonds passen binnen de financiële grenzen die Provinciale Staten vaststellen. Dit overzicht wordt ter informatie met Provinciale Staten (PS) gedeeld.

Daarnaast bevat het een overzicht van begrotingssubsidies. Begrotingssubsidies zijn subsidies waarbij de subsidieontvanger en het bedrag dat maximaal als subsidie kan worden verleend, nadrukkelijk in de begroting van de provincie Zuid-Holland staan. De bevoegdheid voor het vaststellen van begrotingssubsidies ligt bij Provinciale Staten. Dit overzicht wordt ter besluitvorming met PS gedeeld.

Alleen als er wijzigingen in dit planning en control product plaatsvinden, is een toelichting opgenomen.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
1.1	1.6.130	Subsidieregeling bestuurlijke ondersteuning regionale regietafels Spreidingswet	1.250.000			
1.1	1.6.133	Subsidieregeling bevorderen regionale bestuurskracht gemeenten Zuid-Holland	150.000			
1.1	1.6.136	Subsidieverordening stimuleren lokale, regionale en provinciale journalistiek in Zuid-Holland	333.333	333.333		333.333
Totaal			1.733.333	333.333		333.333

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
2.1	Vereniging Fietzersbond	43.000		43.000	43.000
2.1	River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg	4.531.698		4.431.389	4.431.389
2.1	Holland Partners t.b.v. 20 Schepen 6 Laadpunten	1.100.000			
Totaal		5.674.698		4.474.398	4.474.389

Toelichting

De begrotingssubsidie aan Vereniging Fietzersbond voor een bedrag van € 43.000 (beleidsdoel 2-1)

De provincie Zuid-Holland werkt al lang samen met de Fietzersbond voor het delen van kennis en ervaringen over fietsen en het fietsnetwerk in de provincie. In 2016 hebben provincie Zuid-Holland en de Fietzersbond een samenwerkingsovereenkomst getekend om de reeds bestaande samenwerking een structurele basis te geven. Deze samenwerkingsovereenkomst is na 3 jaar van rechtswege beëindigd. Sindsdien wordt ieder jaar naar de eventuele voortzetting en de invulling van de samenwerking gekeken en naar een eventueel te verlenen subsidie. Daarvoor dient de Fietzersbond voor 1 oktober een aanvraag en activiteitenplan in. Wij beogen ook in 2027 een subsidie te verlenen aan de Fietzersbond. Dekking is beschikbaar onder beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen.

De maatschappelijke baten zijn onderdeel van beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer. Deze beleidskeuze draagt bij aan de toename van het fietsgebruik. Zuid-Holland investeert in fietsinfrastructuur met het doel dat inwoners en bezoekers verder en vaker fietsen. Een toename van het fietsverkeer draagt bij aan bereikbaarheid van de provincie, aan gezondheid van de fietsers en aan leefbaarheid van de omgeving van de infrastructuur. Fietsverkeer produceert geen lawaai of ongezonde stoffen. De kennis van de Fietzersbond gebruiken we om ons beleid aan te scherpen waar nodig. Zij helpen ons ten

aanzien van fietsstimulering door hun netwerk in te zetten, ideeën met ons uit te wisselen en ervaringen vanuit hun netwerk te delen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is vooralsnog het meest geëigende instrument om kennis en inzet die de Fietzersbond heeft, specifiek voor Zuid-Holland, te verkrijgen. Er is geen andere vereniging met zoveel leden en kennis over het fietsverkeer. Inhuur van een commercieel bureau dat vergelijkbare informatie beschikbaar maakt, zou vele malen duurder zijn. Voor 2028 zullen we overwegen of er alternatieven zijn voor de huidige wijze van samenwerking met de Fietzersbond.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 43.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg voor een bedrag van € 4.431.389 (beleidsdoel 2-1)

River Operations South Holland B.V. exploiteert de veerdienst Maassluis-Rozenburg op grond van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met de provincie tot het moment dat er door middel van een Europese aanbesteding een nieuwe exploitant kan worden gecontracteerd. Op 30 juni 2026 is besloten de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V. met anderhalf jaar te verlengen tot en met 31 december 2027. Aan River Operations South Holland B.V. wordt hiervoor, conform de besluitvorming van PS op 9 juli 2025 in beginsel een subsidie beschikbaar gesteld van € 4.431.389 voor de exploitatie 2027 van de veerdienst Maassluis-Rozenburg. Hiervan wordt € 3.893.389 begroot in de vorm van een begroting-boekjaarsubsidie voor de exploitatie van de veerdienst. Bij de verlening wordt gewerkt met een voorlopige LBI Bus Diesel Index van 3,44 %, die door DOVA, het samenwerkingsverband van vervoerautoriteiten, is berekend. Na afloop van het subsidiejaar wordt deze met een definitieve index gecorrigeerd. € 300.000 wordt beschikbaar gesteld voor de opvang van een mogelijke inkomstenderving van River Operations South Holland B.V., indien de opbrengsten van de kaartverkoop tegenvallen. (De provincie garandeert de minimale reizigersopbrengsten van de veerdienst op basis van de afspraken in het addendum bij de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V.). Omdat verwacht wordt dat de opbrengsten van de kaartverkoop in 2027 lager zullen uitvallen door de sterke afname van het autoverkeer en de vervoerder hiervoor een beroep zal doen op de opbrengstgarantie, wordt het bedrag van € 300.000 in 2027 toegevoegd aan de begroting-boekjaarsubsidie 2027. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd. In de subsidieverleningsbeschikking worden hierover specifieke afspraken gemaakt € 238.000 wordt gereserveerd voor eventuele aanvullende reparaties en tegenvallende brandstof- en andere (begrote) kosten. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd.

De subsidie wordt verantwoord in Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen. Het bedrag voor de opbrengstgarantie wordt gedekt uit de reserve Bereikbaarheid. De voor de verlenging van de exploitatieovereenkomst benodigde aanvullende subsidie wordt gedekt vanuit het exploitatiebudget voor veerdienst Maassluis-Rozenburg en de reserve Bereikbaarheid. De reservering voor eventuele aanvullende reparaties en tegenvallende brandstofkosten is een reservering uit 2025, die in 2025 is doorgeschoven naar 2026 en in 2026 is doorgeschoven naar 2027. Deze reservering is in 2024 gedekt uit de reserve Mobiliteit en is omdat de reserve mobiliteit is komen te vervallen overgeheveld naar de reserve Bereikbaarheid.

De maatschappelijke baten zijn onderdeel van de beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer en beleidsprestatie 2-1-2 Adequaate en duurzame aanbod openbaar vervoer. Dit draagt bij aan sociaal, veilig, betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar en comfortabel vervoer van reizigers uitgevoerd door de exploitant van veer Maassluis-Rozenburg.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

De exploitatie van de veerdienst geschiedt op basis van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V. voor de veerdienst Maassluis-Rozenburg, waarin ook de (geïndexeerde) subsidieverstreking is vastgelegd voor het komende jaar. Ook betreft het een bijdrage waartoe de provincie geen directe tegenprestatie ontvangt. Er zijn daarom geen alternatieven voor het instrument subsidieverlening.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 4.431.389 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
2.1	1.6.117	Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland	6.279.920			
Totaal			6.279.920			

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
3.1	Nexero BV t.b.v. Opzetten MVP Springfonds	100.000			
3.1	Stichting Springfonds t.b.v. Opzetten MVP Springfonds	300.000			
3.1	LSA bewoners t.b.v. Buurtenergie LSA bewoners	375.000			
3.1	Skytree Amsterdam t.b.v. Opstart DAC-unit Skytree bij CDR-fieldlab Subzero te Rotterdam	150.000			
3.1	TNO – innovation for life t.b.v. Meerjarenprogramma Energierechtvaardigheid 2026 - 2031	200.000			
3.1	Yes!Delft t.b.v. EnergyProgramma 2026-2028	225.000			
3.1	Gemeente Schiedam t.b.v. Verduurzamingsadvies appartementen in de wijk Groenord	200.000			
3.1	Koppert Cress t.b.v. Ontwikkeling Direct Air Capture bij Koppert Cress			180.000	180.000
Totaal		1.550.000		180.000	180.000

Toelichting

De begrotingssubsidie aan Koppert Cress t.b.v. Ontwikkeling Direct Air Capture bij Koppert Cress voor een bedrag van € 180.000 (beleidsdoel 3-1 en 4-1)

Om de doelstellingen van Beleidsambitie 3.1. Energie Innovatie te realiseren zetten wij in op de versterking van het Energie Innovatieecosysteem in Zuid-Holland. Het project sluit aan bij de provinciale ambitie om te werken aan een toekomstbestendig, efficiënt en integraal energiesysteem. De DAC-installatie wordt onderdeel van een bredere duurzame energie-infrastructuur en draagt bij aan het slimmer benutten van bestaande energie- en CO₂-netwerken. Door het te koppelen aan fieldlabs en kennisontwikkelingen levert het project waardevolle praktijkervaring op met nieuwe vormen van systeemintegratie en ondersteunt het de ontwikkeling van een robuust energiesysteem dat nodig is voor de energietransitie. De kennis en inzichten die hieruit voortkomen zijn niet alleen relevant voor de glastuinbouw, maar ook voor de verdere ontwikkeling van regionale energie- en CO₂-infrastructuren in Zuid-Holland. Beleidsmatig draagt het ook bij aan de Beleidsambitie 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat en specifiek 4.1.2. Transitie van de tuinbouwketen. De ontwikkeling draagt bij aan de verduurzaming van de tuinbouw en tegelijkertijd de internationale koppositie van het Zuid-Hollandse

tuinbouwcluster te versterken. Door CO₂ niet langer afhankelijk te maken van fossiele bronnen, maar rechtstreeks uit de lucht af te vangen met behulp van duurzame energie, zet Koppert Cress een belangrijke stap richting een volledig fossielvrije glastuinbouwbedrijven. De maatschappelijke meerwaarde zit daarbij niet alleen in de (op de lange termijn potentiële) vermindering van emissies, maar ook in de ontwikkeling en demonstratie van een vernieuwende techniek die perspectief biedt voor bredere toepassing binnen de glastuinbouw. Door de kennis actief te delen en het project als praktijkvoorbeeld in te zetten, kan de innovatie bovendien bijdragen aan een versnelde verduurzaming van de sector als geheel. Specifiek deze casus is interessant omdat Koppert Cress ook terug zal leveren aan het OCAP-systeem, wat bijdraagt aan de stikstofbehoefte die in de sector zal optreden na de transitie naar Porthos en Aramis.

Dekking van de subsidie vindt plaats onder beleidsdoel 3-1 Energietransitie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-1-5 Duurzaam energiesysteem en 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Het DAC-project levert maatschappelijke baten doordat het zowel de verduurzaming van de tuinbouw als de ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem ondersteunt. Er ontstaat een alternatief voor fossiele CO₂-bronnen, waarmee een belangrijke stap wordt gezet richting een fossielvrije glastuinbouw. Tegelijkertijd fungeert het project als praktijkvoorbeeld voor innovatieve toepassingen die de concurrentiekracht en toekomstbestendigheid van het Zuid-Hollandse tuinbouwcluster versterken. Door de opgedane kennis en ervaringen actief te delen, kunnen ook andere bedrijven profiteren van de inzichten, waardoor de maatschappelijke opbrengst verder gaat dan de directe effecten op de bedrijfslocatie. Daarnaast draagt het project bij aan de bredere energietransitie door ervaring op te doen met de integratie van nieuwe technologieën binnen bestaande energie- en CO₂-infrastructuren. Hierdoor ontstaat kennis over hoe energie- en grondstoffsysteem slimmer, efficiënter en toekomstbestendig kunnen worden ingericht. De maatschappelijke waarde zit daarmee niet alleen in de directe verduurzaming van een individueel bedrijf, maar ook in de bijdrage aan innovatie, kennisontwikkeling en de verdere ontwikkeling van een duurzaam energie- en grondstoffsysteem in Zuid-Holland

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de fysieke ontwikkeling van deze machine waarbij voorop staat dat het niet slechts draait om de commerciële ontwikkeling maar vooral het kennisdelen van de ontwikkelingen. Andere vormen van ondersteuning zoals via een garantstelling of een lening zijn niet in verhouding met de zwaarte van de aanvraag. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 180.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
<i>Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond</i>								
3.1	1.6.120	Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	2.250.000					2.250.000
3.1	1.6.93	Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	5.000.000					5.000.000
3.1	1.6.138	Subsidieregeling potentieonderzoek SMR Zuid-Holland	500.000					500.000
Totaal			7.250.000					7.250.000

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleids- doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
4.1	De Haagse Hogeschool t.b.v. digitale werkplaatsen			345.000	345.000
4.1	The Hague Security Delta t.b.v. programmaplan Digitale Economie	300.000		300.000	300.000
4.1	Universiteit Leiden t.b.v. Clean Room Leiden	100.000			
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	3.807.700		3.704.185	3.704.185
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000			
4.1	Stichting Greenport West-Holland	170.000		176.290	176.290
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer	85.000		88.145	88.145
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	110.000		114.070	114.070
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop	110.000		114.070	114.070
4.1	Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact)	100.000		103.700	103.700
4.1	Stichting Greenports Nederland	75.000		77.775	77.775
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus	327.000		327.000	327.000
4.1	Coöperatie Campus@Sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst	100.000		125.000	125.000
4.1	InnovationQuarter t.b.v. European Digital Innovation Hub	1.328.706			
4.1	Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard t.b.v. Dutch Fresh Port			108.885	108.885
4.1	Building Balance t.b.v. Biobased Bouwen	50.000			
4.1	Erasmus MC Rotterdam t.b.v. Zuid-Hollands MedTech Incubatieprogramma	450.000			
4.1	TU Delft t.b.v. Regionaal Programma Quantum Zuid-Holland			200.000	200.000
4.1	Gemeente Rijswijk t.b.v. Pilotproject Beter Benutten Van Gijnstraat Plaspoelpolder			2.000.000	2.000.000
4.1	Gemeente Rotterdam t.b.v. Pilotproject Beter Benutten Keenstraat Spaanse Polder			2.199.556	2.199.556
4.1	ROC Da Vinci College t.b.v. Digitale werkplaats Drechtsteden			60.000	60.000
4.1	Stichting Albeda t.b.v. Digitale werkplaats Rijnmond			345.000	345.000
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. bijdrage in de loonontwikkeling	85.000			
4.2	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.441.917	2.391.917	643.501	3.035.418
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen	30.164	30.431	1.126	31.557

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen t.b.v. jaarlijkse extra vaste bijdrage	25.000	25.000		25.000
4.2	Kunstgebouw	1.925.528	1.925.528	406.555	2.332.083
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	127.117	91.234	87.259	178.493
4.2	Zuid-Hollandse Popunie	188.968	188.968	56.992	245.960
4.2	Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland	60.734	60.734	2.247	62.981
4.2	Bevrijdingsfestival Den Haag	30.164	30.164	1.116	31.280
4.2	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	369.754	369.754	75.681	445.435
4.2	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	21.277	21.277	787	22.064
4.2	Probiblio	5.728.882	5.728.882	211.966	5.940.848
4.2	Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) t.b.v. het op te richten themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland	124.000	124.000		124.000
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. Amateurkunstondersteuning (matching Vliak)	68.000			
4.2	Stichting RockArt t.b.v. Beleidsplan en Collectieplan Museum RockArt	100.000			
4.2	Probiblio t.b.v. Pilot gratis bibliotheeklidmaatschap voor minima	500.000			
4.2	Nieuwe Kerk Delft t.b.v. Steun Nieuwe Kerk Delft naar Amendement 1090	460.000			
4.2	Zuid-Hollandse Popunie t.b.v. Implementatie Sonar			15.000	15.000
4.2	Zuid-Hollandse Popunie t.b.v. Versterking Kunstbende			10.000	10.000
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) t.b.v. Koorondersteuning verbinden aan zorgcentra (streaming)			15.000	15.000
Totaal		19.325.911	10.987.889	11.915.906	22.903.795

Toelichting

De begrotingssubsidie aan De Haagse Hogeschool t.b.v. digitale werkplaatsen voor een bedrag van € 345.000 (beleidsdoel 4-1)

De digitale werkplaatsen zijn samenwerkingsverbanden tussen overheden (provincies en gemeenten), onderwijsinstellingen (HBO/MBO) en het bedrijfsleven die het brede micro- en kleine-mkb (2 t/m 49 FTE) stimuleren om te digitaliseren en digitale technieken te adopteren. De werkplaatsen bieden verschillende digitaliseringstrajecten waarin studenten van de betrokken onderwijsinstellingen onder leiding van experts en docenten ondernemers een periode helpen met een bepaald thema, een bepaalde vraag, of een bepaalde casus. De digitale werkplaatsen zijn bewezen effectief als het gaat om het ondersteunen van het micro- en kleine-mkb bij de digitale transitie, en passen in dezen binnen de beleidsdoelstelling om het MKB als provincie te ondersteunen bij de digitale transitie. De diensten van de digitale werkplaatsen zijn beschikbaar voor alle MKB-bedrijven in Zuid-Holland. De werkplaatsen werken thematisch (cybersecurity, online marketing, AI, et cetera), wat betekent dat als er zich nieuwe kansen of risico's voordoen, bijvoorbeeld de ontwikkeling van een technologie als ChatGPT, de digitale werkplaatsen hier flexibel en snel op kunnen inspelen. Daarnaast dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan het verkleinen van de afstand tussen onderwijs en arbeidsmarkt door studenten in contact te brengen met MKB-bedrijven en hen, als onderdeel van het onderwijs, kennis te laten maken met de zaken die op het gebied van digitalisering van het MKB spelen. Ten slotte dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan de Human Capital doelstellingen in de provincie Zuid-Holland, doordat studenten tijdens deze trajecten nieuwe vaardigheden op het

gebied van digitalisering en praktijkervaring bij ondernemers op doen. Dekking van de subsidie vindt plaats onder beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten vallen onder beleidsprestatie 4-1-4: Digitale Economie. De maatschappelijke baten van de subsidie aan de digitale werkplaatsen is dat het micro- en kleine MKB (2 t/m 49 FTE) wordt ondersteund in hun digitale transitie. Over het algemeen is het voor deze groep MKB-bedrijven het lastigste om deze transitie te doormaken.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is de enige optie gebleken te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 345.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan The Hague Security Delta t.b.v. programmaplan Digitale Economie voor een bedrag van € 300.000 (beleidsdoel 4-1)

Het programmaplan Digitale Economie van de provincie Zuid-Holland heeft twee strategische doelen voor cyberweerbaarheid:

1. Creëren van een internationaal veiligheidscluster in de provincie Zuid-Holland.
2. Werken aan bewustwording en aan het creëren van concrete cybersecurityoplossingen per sector.

Het eerste doel betreft de economische ontwikkeling van de cybersecuritysector zelf: innovatie op het gebied van cybersecurity, werkgelegenheid en bedrijven naar deze regio zien te krijgen. Daarnaast internationalisering van deze bedrijven. Het tweede doel richt zich op bedrijfsvoering en tegengaan van ondermijning. Ofwel bewustwording en handelingsperspectief en zorgen dat cybersecurity onderdeel wordt van het risicomanagement van een bedrijf. De provincie heeft er belang bij dat bedrijven weerbaar zijn ten aanzien van cybersecurity. Weerbare bedrijven zijn minder gevoelig voor een hack en eventuele financiële schade. De kans op een cyberaanval is groot. Volgens de Rabobank wordt jaarlijks 20% van de ondernemers gehackt met een gemiddelde schade van € 300.000. Nieuwe Europese wetgeving, NIS-2, stelt de directie van een groot gedeelte van de bedrijven aansprakelijk bij een hack

Om de cyberweerbaarheid van het mkb in Zuid-Holland te versterken is in opdracht van de Economic Board Zuid-Holland de Roadmap Cyberweerbaarheid opgesteld. Deze is gericht op de belangrijkste economische sectoren van Zuid-Holland en bevat actielijnen, fasering en regie die bijdragen aan:

- Het vergroten van cyber awareness onder besturen en medewerkers middels kennisoverdracht;
- Het verhogen van de cyberweerbaarheid in het mkb en daartoe ook implementatie van cybersecurity toepassingen binnen het IT-beheer;
- De oprichting van sectorale cyberweerbaarheidscentra en bieden van handelsperspectief voor mkb-ers en alle spelers in de sectorale ketens;
- Het versterken van de kennispositie, innovaties en onderwijsprogramma's.

Een groot gedeelte van de uitvoering van de roadmap wordt gedaan door Security Delta (HSD). HSD is een non-profit organisatie die zorgt voor toegang tot kennis, innovatie, markt, financiering en talent op het gebied van cybersecurity. Zo'n 275 bedrijven, overheidsorganisaties en kennisinstellingen werken sinds 2013 hierin samen. HSD heeft een sterke verankering in Zuid-Holland en een fysieke ontmoetingsplek, de HSD Campus in Den Haag.

HSD heeft in opdracht van de provincie meerdere projecten uitgevoerd en initiatieven opgestart (i.s.m. partners). Bijvoorbeeld:

- Cyberweerbaarheidscentrum Greenport
- Cyberweerbaarheidscentrum Maakindustrie
- Verkenning cyberweerbaarheidscentrum Life Science & Health
- Versnelling uitvoering Roadmap Cyberweerbaarheid Zuid-Holland

Gezien het belang van deze netwerkorganisatie voor het behalen van onze doelen is het essentieel subsidie toe te kennen voor werkzaamheden die niet direct door de markt betaald worden.

Beleidsaansluiting

- Onderdeel van het programma Digitale Economie
- In relatie tot PZE, Coalitieakkoord, Groei agenda, EBZ,
- Ontwikkeling van digitale vaardigheden
- Stimuleren MKB digitaal bewust en opschalen / gebruiken van innovatie.

Dekking van de subsidie vindt plaats vanuit beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie. Dit draagt bij aan:

- Cyberweerbaarheid MKB in Zuid-Holland
- Ontwikkeling van digitale vaardigheden MKB
- Stimuleren MKB digitaal bewust en opschalen / gebruiken van innovatie

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 300.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan InnovationQuarter t.b.v. het duurzaam versterken van de economische structuur voor een bedrag van € 3.704.185 (beleidsdoel 4-1)

Voor het duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatie vermogen in Zuid-Holland is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland ofwel InnovationQuarter (IQ) onontbeerlijk. De taken van IQ zijn:

- Het opzetten van samenwerkingen tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Met als doel om innovaties te versnellen en nieuwe business te realiseren (Innoveren).
- Het investeren in startende en snelgroeiende innovatieve bedrijven in Zuid-Holland (Investeren).
- Het aantrekken van buitenlandse ondernemers naar Zuid-Holland en het ondersteunen van ondernemers in Zuid-Holland die internationaal willen groeien (Internationaliseren).

De activiteiten voor 2027 zullen in het verlengde liggen van die van de afgelopen jaren.

De verlening vindt plaats samen met de boekjaarsubsidie voor de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Beide aanvragen (IQ en EBZ) worden gezamenlijk door InnovationQuarter ingediend, waardoor uitbetaling gezamenlijk plaatsvindt. Dekking komt vanuit beleidsdoel 4.1 Toekomstig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie. Dit draagt bij aan een innovatief klimaat.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Echter, is het instrument subsidie de enige optie. Zo vraagt de bijdrage geen tegenpresentatie voor een geleverde dienst, maar dient deze als stimulering van maatschappelijke doelen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 3.704.185 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland voor een bedrag van € 176.290 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze

netwerkorganisatie in stand houden. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogd met € 6.290. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 176.290 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Aalsmeer voor een bedrag van € 88.145 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze netwerkorganisatie in stand houden. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de netwerkversterking van de Greenport Aalsmeer, € 88.145 per jaar ter beschikking. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 3.885. Dit bedrag ligt lager dan een vergelijkbaar netwerk vanwege de omvang van het netwerk en het feit dat deze Greenport niet geheel binnen de provinciegrenzen van Zuid-Holland gelegen is. De provincie Noord-Holland draagt, buiten onze bijdrage, ook bij aan de netwerkversterking voor deze Greenport. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 88.145 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek voor een bedrag van € 114.070 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze netwerkorganisatie in stand houden. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport

Duin- en Bollenstreek € 114.070 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 4.070.

Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 114.070 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport regio Boskoop voor een bedrag van € 114.070 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze netwerkorganisatie in stand houden. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Boskoop € 114.070 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 4.070. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 114.070 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland t.b.v. Innovatiepact voor een bedrag van € 103.700 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering zoals dit Innovatiepact en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze netwerkorganisatie in stand houden. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de Innovatiepact van de Greenport West-Holland, € 103.700 per jaar ter beschikking. Er is gebruik gemaakt van de indexatie

regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 3.700. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 103.700 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Nederland voor een bedrag van € 77.775 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren financieel en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports, zodat deze wij deze netwerkorganisatie in stand houden. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Nederland € 77.775 per jaar ter beschikking. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 2.775. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1

Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 77.775 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus voor een bedrag van € 327.000 (beleidsdoel 4-1)

In de Regio Deal 'ESTEC en Space Campus Noordwijk' is afgesproken dat de Provincie Zuid-Holland en gemeente Noordwijk een campusorganisatie zullen inrichten en hiertoe financiële middelen beschikbaar stellen. Door gemeente Noordwijk is hiertoe medio 2019 Stichting NL Space Campus opgericht. Voor de realisatie van de campusontwikkeling is een kleine, maar goedlopende organisatie noodzakelijk. NL Space Campus heeft als doel een plek voor open innovatie te creëren waarbij de aanwezigheid van ESA ESTEC nog sterker wordt verbonden aan de kennispartner LDE Universiteiten en het space ecosysteem van Nederland. De campusorganisatie versterkt het organiserend vermogen van de campus met inhoudelijke programmering, community building, business development, knowledge- en talentdevelopment. Voorts werkt de stichting ondersteunend mee aan Marketing & Acquisitie, Projectontwikkeling en financiering en Gebiedsontwikkeling. De gemeente Noordwijk draagt ook € 327.000 bij aan de exploitatiekosten van Stichting NL Space Campus voor 2027. Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie. Dit draagt bij aan het versterken en inrichten van de NL Space Campus, een van de vijf top innovatiecampussen van Zuid-Holland.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het organiserend vermogen van de campus.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 327.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Coöperatie Campus@sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 125.000 (beleidsdoel 4-1)

De beleidskeuze 4.1.1 Innovatieve Economie heeft vijf beleidsmaatregelen:

1. Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen
2. Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren
3. Versterken van netwerken gericht op kennis en innovatie
4. Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters
5. Innovatie stimuleren in het MKB

De maatregel 4.1.1 'Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen' zorgt ervoor dat campussen als brandpunt kunnen bijdragen in het regionale kennis & innovatie ecosysteem aan de benutting van het innovatiepotentieel. Door gebruik te maken van gezamenlijke onderzoeks- en innovatiefaciliteiten en een gezamenlijk netwerk kunnen bedrijven sneller en gemakkelijker elkaar opzoeken en van elkaar leren. Ook fieldlabs zijn een wezenlijk onderdeel van de kennis & innovatie structuur in de provincie. Hier testen, valideren en ontwikkelen bedrijven innovaties, zonder daarvoor zelf te hoeven investeren in vaak dure apparatuur. Deze 'shared facilities' zijn daarmee een belangrijke katalysator voor het tot stand komen van innovaties. Campus@Sea is zo'n fieldlab in de haven van Scheveningen. Gericht op samen leren, werken en innoveren om duurzaam meervoudig gebruik van de Noordzee te realiseren. Het fieldlab vergroot en deelt kennis over meervoudig gebruik van de Noordzee en faciliteert testen, demonstreren en valideren van offshore innovaties op zee.

Gelet op haar unieke functie is dit fieldlab van essentieel belang voor het behalen van onze doelen. Om haar functie uit te kunnen blijven oefenen is het noodzakelijk dat er subsidie wordt toegekend voor de werkzaamheden en het onderhoud wat niet direct door de markt betaald wordt. Dekking van de subsidie vindt plaats in beleidsprestatie 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie. Dit draagt bij aan

- het stimuleren van innovatieve economie door middel van kennisdeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden te stimuleren;
- het bewerkstelligen van samenwerkingsverbanden;
- en het versnellen van transitie naar een duurzame en digitale economie.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 125.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard t.b.v. Dutch Fresh Port voor een bedrag van € 108.885 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van logistiek. De draaischijf van verse producten is de Dutch Fresh Port in Barendrecht en Ridderkerk, het grootste vers logistieke knooppunt van Europa en speelt een cruciale rol in de bevoorrading van verse producten. Samen met de haven van Rotterdam en Greenport West-Holland vormt het de 'European Fresh Gateway'. Om deze positie te behouden en versterken, werken overheden en ondernemers aan efficiëntere en duurzamere logistiek. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op optimalisering van logistieke bereikbaarheid naast samenwerking, positionering, innovatie, internationalisering, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door in te zetten op hub

vorming voor goederenvervoer, digitalisering en ladingverschuiving van piek naar dal momenten en van weg naar water en spoor. Om de benodigde optimalisatie van verlogistieke ketens tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale trajecten samen te brengen en deze samenwerking te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de Dutch Fresh Port, waarvoor de Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard als kassier optreedt. Gedeputeerde Stolk heeft in de stuurgroep van de Dutch Fresh Port d.d. 18-12-2024 de provinciale bijdrage aan de Dutch Fresh Port vastgesteld op € 105.000 per jaar voor de periode 2025-2027. Er is gebruik gemaakt van de indexatie regeling van 3,7%. Hierdoor is het originele bedrag verhoogt met € 3.885.

Primaire inzet van de provinciale bijdrage is gericht op bouwsteen twee van het uitvoeringsprogramma, namelijk de logistieke bereikbaarheid. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de Dutch Fresh Port, € 108.885 per jaar ter beschikking. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 108.885 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan TU Delft t.b.v. Regionaal Programma Quantum Zuid-Holland voor een bedrag van € 200.000 (beleidsdoel 4-1)

Quantumtechnologie is een sleuteltechnologie voor bijna alle innovatieve sectoren in Zuid-Holland. Met Delft en Leiden heeft Zuid-Holland twee van de vijf nationale quantum hubs. Daarnaast is Zuid-Holland leidend in Europa en behoort het tot de wereldwijde top.

Om het ecosysteem in Zuid-Holland te versterken, de toepassing van quantum in verschillende Zuid-Hollandse sectoren te versnellen (LSH, Aerospace, Dual Use, Semicon, Cyber en meer) is er een regionaal programma Quantum Zuid-Holland.

Hierin wordt in triple helix verband gewerkt om Zuid-Holland de quantum hotspot te laten blijven en verder te kunnen opschalen naar een volwassen quantum industrie en gebruik te kunnen maken van nationale en Europese fondsen en mogelijkheden. Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie. Dit draagt bij aan innovatief en concurrerend Zuid-Holland, een strategisch relevant Zuid-Holland en ondersteuning van het bedrijfsleven.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan het regionale programma. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. O.a. QDNL, verschillende gemeenten, MRDH dragen bij aan het regionale programma. Daarnaast gaat de totale waarde over de aanbestedingsgrens heen de komende jaren.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 200.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Rijswijk t.b.v. Pilotproject Beter Benutten Van Gijnstraat Plaspoelpolder voor een bedrag van € 2.000.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland streeft naar een weerbare en concurrerende economie. Bedrijfenterreinen spelen daar een belangrijke rol in. Door bedrijfenterreinen is er direct en indirect veel werkgelegenheid in Zuid-Holland. De 26.000 bedrijven op bedrijfenterreinen zijn samen goed voor bijna 1/3 van de totale werkgelegenheid in de provincie. Bedrijfenterreinen zijn dus heel waardevol voor de economie van Zuid-Holland. De ruimte in Zuid-Holland is schaars en de provincie heeft in het Ruimtelijk Voorstel bepaald dat werken zich moet ontwikkelen binnen de ruimte die hiervoor is gereserveerd. Tegelijkertijd vragen (autonome) economische ontwikkelingen om

extra ruimte, en brengt de transitie naar een duurzame, digitale en circulaire economie nieuwe ruimtevragers met zich mee. Het risico is dat Zuid-Holland deze transities en de gewenste economische groei onvoldoende kan realiseren, binnen het huidige ruimtegebruik. Daarom is het belangrijk de beschikbare ruimte voor bedrijvigheid op bedrijventerreinen effectief en efficiënt te benutten. Om een aantrekkelijk, toekomstbestendig vestigings- en werkklimaat met goed functionerende bedrijventerreinen te creëren hanteert het bedrijventerreinenbeleid van de provincie drie beleidslijnen:

1. Evenwicht in vraag en aanbod
2. Beter benutten en functioneren van bestaande bedrijventerreinen
3. Verduurzamen en voorbereiden op de toekomst

Het beter benutten van de ruimte is cruciaal bij het realiseren van onze economische en maatschappelijke ambities. Dit vraagt onder andere om verplaatsing van bedrijven en het creëren van schuifruimte. Dat is kostbaar, vergt tijd en inzet van allerlei betrokkenen (overheden én marktpartijen). Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen. Dit draagt bij aan een beter en efficiënter gebruik van bestaande bedrijventerreinen, het mogelijk maken van bedrijfsverplaatsingen en het creëren van ruimte voor duurzame economische ontwikkeling. Hierdoor worden bedrijventerreinen toekomstbestendig, wordt de economische vitaliteit van Zuid-Holland versterkt en blijft ruimte beschikbaar voor ondernemerschap en werkgelegenheid.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het ministerie van EZ heeft budget beschikbaar gesteld voor een pilot met als doel het "beter benutten" en toekomstbestendig maken van bestaande bedrijventerreinen. In iedere provincie kan één pilotproject worden gefinancierd. De Rijksbijdrage per pilotproject bedraagt € 2,2 mln. In de pilots staan twee aspecten centraal: de maatschappelijke kosten en baten van herontwikkeling en het versnellen van verduurzamingsprojecten. Met de pilots wil het ministerie van Economische Zaken leren welke bijdrage het Rijk structureel zouden kunnen leveren. Enerzijds door te kijken naar het (juridisch) ruimtelijk instrumentarium bij publiek-private oplossingen en anderzijds door het combineren van bestaand instrumentarium (bijvoorbeeld subsidies) voor de realisatie van projecten. Dat leren doet men samen: rijk, provincies, gemeenten en ondernemers. Met de aanpak verkent het rijk ook of een structureel investeringsfonds van meerwaarde zou zijn.

Met de middelen van het ministerie van EZ kan in Zuid-Holland één pilotproject worden gefinancierd, te weten het pilotproject van Rotterdam. Daarnaast stelt de provincie Zuid-Holland uit eigen middelen aanvullend € 2 miljoen beschikbaar voor een tweede pilotproject, namelijk dat van de gemeente Rijswijk. Dit budget is afkomstig uit de beschikbare middelen voor toekomstbestendige bedrijventerreinen: onlangs is besloten het subsidieplafond voor deze regeling naar beneden bij te stellen, waardoor dit jaar € 2 miljoen vrijvalt. Om deze middelen te behouden voor dezelfde opgave, worden ze bij de Najaarsnota gealloceerd voor het beter benutten van bedrijventerreinen. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Rotterdam t.b.v. Pilotproject Beter Benutten Keenstraat Spaanse Polder voor een bedrag van € 2.199.556 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland streeft naar een weerbare en concurrerende economie. Bedrijventerreinen spelen daar een belangrijke rol in. Door bedrijventerreinen is er direct en indirect veel werkgelegenheid in Zuid-Holland. De 26.000 bedrijven op bedrijventerreinen zijn samen goed voor bijna 1/3 van de totale werkgelegenheid in de provincie. Bedrijventerreinen zijn dus heel waardevol voor de economie van Zuid-Holland. De ruimte in Zuid-Holland is schaars en de provincie heeft in het Ruimtelijk Voorstel bepaald dat werken zich moet ontwikkelen binnen de ruimte die hiervoor is gereserveerd. Tegelijkertijd vragen (autonome) economische ontwikkelingen om extra ruimte, en brengt de transitie naar een duurzame, digitale en circulaire economie nieuwe ruimtevragers met zich mee. Het risico is dat Zuid-Holland deze transities en de gewenste economische groei onvoldoende kan realiseren, binnen het huidige ruimtegebruik. Daarom is het belangrijk de beschikbare ruimte voor bedrijvigheid op bedrijventerreinen effectief en efficiënt te benutten. Om een aantrekkelijk, toekomstbestendig vestigings- en

werkklimaat met goed functionerende bedrijventerreinen te creëren hanteert het bedrijventerreinenbeleid van de provincie drie beleidslijnen:

1. Evenwicht in vraag en aanbod
2. Beter benutten en functioneren van bestaande bedrijventerreinen
3. Verduurzamen en voorbereiden op de toekomst

Het beter benutten van de ruimte is cruciaal bij het realiseren van onze economische en maatschappelijke ambities. Dit vraagt onder andere om verplaatsing van bedrijven en het creëren van schuifruimte. Dat is kostbaar, vergt tijd en inzet van allerlei betrokkenen (overheden én marktpartijen). Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen. Dit draagt bij aan een beter en efficiënter gebruik van bestaande bedrijventerreinen, het mogelijk maken van bedrijfsverplaatsingen en het creëren van ruimte voor duurzame economische ontwikkeling. Hierdoor worden bedrijventerreinen toekomstbestendig, wordt de economische vitaliteit van Zuid-Holland versterkt en blijft ruimte beschikbaar voor ondernemerschap en werkgelegenheid.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het ministerie van Economische Zaken heeft budget beschikbaar gesteld voor een pilot met als doel het “beter benutten” en toekomstbestendig maken van bestaande bedrijventerreinen. In iedere provincie kan één pilotproject worden gefinancierd. De Rijksbijdrage per pilotproject bedraagt € 2,2 mln. en wordt via een decentrale uitkering aan de provincies uitgekeerd. De afspraak met het Rijk is dat de provincie deze middelen via een (begrotings)subsidie kan doorzetten aan gemeenten. Andere vormen van financiering zijn nu niet aan de orde. In de pilots staan twee aspecten centraal: de maatschappelijke kosten en baten van herontwikkeling en het versnellen van verduurzamingsprojecten. Met de pilots wil het ministerie van Economische Zaken leren welke bijdrage het Rijk structureel zouden kunnen leveren. Enerzijds door te kijken naar het (juridisch) ruimtelijk instrumentarium bij publiek-private oplossingen en anderzijds door het combineren van bestaand instrumentarium (bijvoorbeeld subsidies) voor de realisatie van projecten. Dat leren doet men samen: rijk, provincies, gemeenten en ondernemers. Met de aanpak verkent het rijk ook of een structureel investeringsfonds van meerwaarde zou zijn.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.199.556 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan ROC Da Vinci College t.b.v. Digitale werkplaats Drechtsteden voor een bedrag van € 60.000 (beleidsdoel 4-1)

De digitale werkplaatsen zijn samenwerkingsverbanden tussen overheden (provincies en gemeenten), onderwijsinstellingen (HBO/MBO) en het bedrijfsleven die het brede micro- en kleine-mkb (2 t/m 49 FTE) stimuleren om te digitaliseren en digitale technieken te adopteren. De werkplaatsen bieden verschillende digitaliseringstrajecten waarin studenten van de betrokken onderwijsinstellingen onder leiding van experts en docenten ondernemers een periode helpen met een bepaald thema, een bepaalde vraag, of een bepaalde casus. De digitale werkplaatsen zijn bewezen effectief als het gaat om het ondersteunen van het micro- en kleine-mkb bij de digitale transitie, en passen in dezen binnen de beleidsdoelstelling om het MKB als provincie te ondersteunen bij de digitale transitie. De diensten van de digitale werkplaatsen zijn beschikbaar voor alle MKB-bedrijven in Zuid-Holland. De werkplaatsen werken thematisch (cybersecurity, online marketing, AI, et cetera), wat betekent dat als er zich nieuwe kansen of risico's voordoen, bijvoorbeeld de ontwikkeling van een technologie als ChatGPT, de digitale werkplaatsen hier flexibel en snel op kunnen inspelen. Daarnaast dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan het verkleinen van de afstand tussen onderwijs en arbeidsmarkt door studenten in contact te brengen met MKB-bedrijven en hen, als onderdeel van het onderwijs, kennis te laten maken met de zaken die op het gebied van digitalisering van het MKB spelen. Ten slotte dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan de Human Capital doelstellingen in de provincie Zuid-Holland, doordat studenten tijdens deze trajecten nieuwe vaardigheden op het gebied van digitalisering en praktijkervaring bij ondernemers op doen. Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten vallen onder beleidsprestatie 4-1-4: Digitale Economie. De maatschappelijke baten van de subsidie aan de digitale werkplaatsen is dat het micro- en kleine MKB (2 t/m 49 FTE) wordt ondersteund in hun digitale transitie. Over het algemeen is het voor deze groep MKB-bedrijven het lastigste om deze transitie te doormaken.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is de enige optie gebleken te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 60.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Albeda t.b.v. Digitale werkplaats Rijnmond voor een bedrag van € 345.000 (beleidsdoel 4-1)

De digitale werkplaatsen zijn samenwerkingsverbanden tussen overheden (provincies en gemeenten), onderwijsinstellingen (HBO/MBO) en het bedrijfsleven die het brede micro- en kleine-mkb (2 t/m 49 FTE) stimuleren om te digitaliseren en digitale technieken te adopteren. De werkplaatsen bieden verschillende digitaliseringstrajecten waarin studenten van de betrokken onderwijsinstellingen onder leiding van experts en docenten ondernemers een periode helpen met een bepaald thema, een bepaalde vraag, of een bepaalde casus. De digitale werkplaatsen zijn bewezen effectief als het gaat om het ondersteunen van het micro- en kleine-mkb bij de digitale transitie, en passen in dezen binnen de beleidsdoelstelling om het MKB als provincie te ondersteunen bij de digitale transitie. De diensten van de digitale werkplaatsen zijn beschikbaar voor alle MKB-bedrijven in Zuid-Holland. De werkplaatsen werken thematisch (cybersecurity, online marketing, AI, et cetera), wat betekent dat als er zich nieuwe kansen of risico's voordoen, bijvoorbeeld de ontwikkeling van een technologie als ChatGPT, de digitale werkplaatsen hier flexibel en snel op kunnen inspelen. Daarnaast dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan het verkleinen van de afstand tussen onderwijs en arbeidsmarkt door studenten in contact te brengen met MKB-bedrijven en hen, als onderdeel van het onderwijs, kennis te laten maken met de zaken die op het gebied van digitalisering van het MKB spelen. Ten slotte dragen de digitale werkplaatsen ook bij aan de Human Capital doelstellingen in de provincie Zuid-Holland, doordat studenten tijdens deze trajecten nieuwe vaardigheden op het gebied van digitalisering en praktijkervaring bij ondernemers op doen. Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten vallen onder beleidsprestatie 4-1-4: Digitale Economie. De maatschappelijke baten van de subsidie aan de digitale werkplaatsen is dat het micro- en kleine MKB (2 t/m 49 FTE) wordt ondersteund in hun digitale transitie. Over het algemeen is het voor deze groep MKB-bedrijven het lastigste om deze transitie te doormaken.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is de enige optie gebleken te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 345.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Erfgoedhuis Zuid-Holland te verhogen van € 2.391.917 met € 643.501 naar een bedrag van € 3.035.417 (beleidsdoel 4-2)

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie voor de uitvoering van haar cultureel erfgoedbeleid. Het Provinciaal steunpunt voor cultureel erfgoed en Monumentenwacht Zuid-Holland zijn ondergebracht bij het Erfgoedhuis. Het Rijk ondersteunt dit via een decentralisatie-uitkering. Activiteiten van het Erfgoedhuis zijn onder andere ondersteuning bij Erfgoedlijnen in Zuid-Holland, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en advisering van gemeenten over hun wettelijke erfgoedtaken ondergebracht. Daarnaast draagt Erfgoedhuis bij aan de doelen uit het provinciale erfgoedbeleid. Vanwege nieuwe ambities met betrekking tot onder andere immaterieel erfgoed, digitalisering van erfgoed, erfgoedparticipatie en erfgoed en cultuur verbinden wordt het subsidieplafond verhoogd met €555.000. Het bedrag van €3.035.417,- is het beschikbare subsidiebedrag in 2027, dit is inclusief indexatie van 3,7% voor 2027 van €88.501 en inclusief de structurele

ophoging van €555.000. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat. Clustering van uitvoeringstaken op het gebied van cultuur en erfgoed bij één organisatie draagt bij aan effectiviteit en efficiency van de beleidsuitvoering. Voor de uitvoering is gekozen voor het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Er zijn alternatieven overwogen. Echter is het geen wettelijke taak van de provincie, wel wordt er grote waarde aan deze 2e lijnorganisatie gehecht. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 3.035.417 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting molenviergang Aarlanderveen te verhogen van € 30.431 met € 1.126 naar een bedrag van € 31.557 (beleidsdoel 4-2)

We zijn voornemens om de molenviergang in Aarlanderveen te ondersteunen. De molenviergang in Aarlanderveen is de laatste nog daadwerkelijk functionerende molengroep ter wereld. De vier molens vormen tezamen een zogenaamde getrapte bemaling, waarbij iedere molen afzonderlijk het water een niveau hoger opmaakt. Op die manier wordt het waterpeil in de Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen hoofdzakelijk op windkracht gereguleerd. De stichting molenviergang Aarlanderveen is de enige gegadigde. Sinds 1962 zijn het Hoogheemraadschap van Rijnland, de gemeente Alphen a/d Rijn en de provincie Zuid-Holland ten opzichte van elkaar verplichtingen aangegaan ter bevordering van de instandhouding van het molencomplex. De afspraken zijn vastgelegd in een convenant, dat eens per 10 jaar opnieuw wordt afgesloten. Dit gebeurde in februari 2025 voor het laatst voor de periode 2025-2034. Hierin is Stichting Molenviergang Aarlanderveen aangewezen om het dagelijkse beheer, het onderhoud en de restauratie van de molens en de bijgebouwen te verzorgen en daarbij optimaal gebruik te maken van reguliere subsidiemogelijkheden. De verplichtingen van de drie convenanthouders hebben betrekking op het dagelijkse beheer en de afdekking van het jaarlijkse exploitatietekort van de stichting, evenals participatie in het bestuur van laatstgenoemde.

Naast de afspraak in het convenant om een bijdrage te leveren aan de stichting van 50% van het goedgekeurde exploitatietekort tot een maximum van € 31.557 per jaar (dat jaarlijks wordt geïndexeerd), komt voor de periode 2025-2034 jaarlijks een extra vaste bijdrage van € 25.000 bij ter afdekking van de berekende kosten in de raming bijhorende bij het 10-jarenplan dat de stichting tijdens de convenantbesprekingen heeft overlegd. Dit wordt via een apart voorstel voorgelegd. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare structurele middelen 2027 van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat. Dit draagt bij aan de instandhouding van de molenviergang in Aarlanderveen. Door het financieel ondersteunen van de stichting door middel van het beschikbaar stellen van een projectjaarsubsidie stelt de provincie de stichting in staat om de molens in goede en functionele staat te houden. Hiermee wordt geborgd dat de molens hun bemalingstaak kunnen blijven uitoefenen en hebben ze een grote landschappelijke en educatieve waarde als laatste voorbeeld van een molengroep die een polder op windkracht bemaalt. De stichting zorgt voor openstelling van en draagvlak voor de molens, hetgeen bijdraagt aan een aantrekkelijk Zuid-Holland.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De samenwerking van de drie convenantpartners is sinds 1962 een feit. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het lokaal organiseren van het molenbehoud, in dit geval door middel van een uitvoerende stichting, effectief is. Echter, de stichting die louter draait op vrijwilligers, kan niet bestaan zonder de steun van de drie convenantpartners. Er kan daarom worden gesteld dat de huidige organisatie een geschikte en effectieve manier gebleken om de instandhouding van de molenviergang te waarborgen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 31.557 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Het Kunstgebouw te verhogen van € 1.925.526 met € 406.555 naar een bedrag van 2.332.083 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende

factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand

Kunstgebouw is de enige gegadigde en maakt onderdeel uit van de Basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten hierover. Kunstgebouw is de organisatie die voor de provincie gemeenten en onderwijs ondersteunt op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie. Kunstgebouw is de netwerkorganisatie die middelen van Rijk, provincie en gemeenten met elkaar verbindt om zo een groot bereik te realiseren in Zuid-Holland.

Om de nieuwe ambities in het provinciale beleid op het gebied van erfgoed en cultuur te kunnen uitvoeren worden aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de instellingen uit de Basisinfrastructuur cultuur en erfgoed. Voor Kunstgebouw betreft dit €335.310.

Bovendien wordt de subsidie geïndexeerd (3,7%). Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.332.083 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) te verhogen van € 91.234 met € 87.259 naar een bedrag van € 178.493 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand.

SEOP is de enige gegadigde omdat zij deel uitmaken van de basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest en zich inzet voor de ondersteuning van de korenssector.

Om de nieuwe ambities in het provinciale beleid op het gebied van erfgoed en cultuur te kunnen uitvoeren worden aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de instellingen uit de Basisinfrastructuur cultuur en erfgoed. Voor SEOP betreft dit € 83.883.

Bovendien wordt de subsidie geïndexeerd (3,7%). Met de extra middelen kan een professionaliseringsslag worden doorgevoerd. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 178.593 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie te verhogen van € 188.968 met € 56.992 naar een bedrag van € 245.960 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand.

De Popunie is de enige gegadigde en maakt onderdeel uit van de basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten. Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland. Om de nieuwe ambities in het provinciale beleid op het gebied van erfgoed en cultuur te kunnen uitvoeren worden aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de instellingen uit de Basisinfrastructuur cultuur en erfgoed. Voor Popunie betreft dit €50.000.

Bovendien wordt de subsidie geïndexeerd (3,7%). Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 245.960 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland te verhogen van € 60.734 met € 2.247 naar een bedrag van € 62.981 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden en aantrekken van gekwalificeerde inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur en deelnemen aan de samenleving (burgerschap). Bevrijdingsfestival Zuid-Holland is één van de twee nationaal erkende bevrijdingsfestivals in de provincie Zuid-Holland. Het belang van vrede en veiligheid staat centraal tijdens dit festival. Er is een uitgebreid programma waarin kinderen en jongeren via educatieve programma's kunnen kennismaken met de betekenis van vrijheid. Omdat Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival een nationaal erkend bevrijdingsfestival organiseert in Rotterdam binnen de provincie Zuid-Holland zijn zij voor dit provinciale festival de enige gegadigde. Het bedrag van € 62.981 voor 2027 is inclusief indexatie 2027 (3,7%). Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt eraan bij dat inwoners, en in het bijzonder kinderen en jongeren, kunnen deelnemen aan de samenleving (burgerschap) en samen stilstaan bij de waarde van vrede en veiligheid.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 62.981 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Bevrijdingsfestival Den Haag te verhogen van € 30.164 met € 1.116 naar een bedrag van € 31.280 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijk bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur en kunnen meedoen aan de samenleving (burgerschap). Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand. De R.G. Ruijs Stichting organiseert jaarlijks het Bevrijdingsfestival Den Haag, één van de twee nationaal erkende bevrijdingsfestivals in Zuid-Holland. Het belang van vrede, veiligheid en recht staan centraal tijdens dit festival. Er is een uitgebreid programma waarin kinderen en jongeren, via educatieve programma's, kennis kunnen maken met de betekenis van vrijheid. Omdat de R.G. Ruijs Stichting een van de twee nationaal erkende bevrijdingsfestival in Zuid-Holland organiseert, zijn zij voor het te organiseren bevrijdingsfestival in Den Haag de enige gegadigde. Het bedrag € 31.280 voor 2027 is inclusief indexatie 2027. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt eraan bij dat inwoners, in het bijzonder kinderen en jongeren, kunnen deelnemen aan de samenleving (burgerschap) en samen stilstaan bij de waarde van vrede en veiligheid.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 31.280 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland te verhogen van € 369.754 met € 75.681 naar een bedrag van € 445.435 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand.

Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland is de enige gegadigde en maakt onderdeel uit van de Basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten. Jeugdtheaterhuis is de organisatie die kinderen en jongeren in Zuid-Holland kennis laat maken met theater, zowel binnenschools als buitenschools.

Om de nieuwe ambities in het provinciale beleid op het gebied van erfgoed en cultuur te kunnen uitvoeren worden aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de instellingen uit de Basisinfrastructuur cultuur en erfgoed. Voor Jeugdtheaterhuis betreft dit €62.000.

Bovendien wordt de subsidie geïndexeerd (3,7%). Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2027 beleidsdoel 4.2. Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 445.435 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West te verhogen van € 21.277 met € 787 naar een bedrag van € 22.064 (beleidsdoel 4-2)

Wij zijn voornemens om de Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West te ondersteunen. Het is van belang om jongeren te blijven interesseren voor het vak van restaureren van bouwkundige monumenten en daarmee kennis en ervaring op het terrein van restaureren te behouden t.b.v. de instandhouding van het culturele erfgoed in Zuid-Holland.

De Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West is de enige gegadigde en valt onder het landelijke Stichting Restauratie Opleidingsprojecten die samenwerkt met de overheid. Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West zet zich in om jonge bouwvakkers te stimuleren om het restauratie vak te kiezen en richt zich daarbij op de gehele provincie Zuid-Holland. De subsidie voor ROP 2027 wordt verhoogd vanwege indexering van 3,7%. Dekking vindt plaats uit de beschikbare middelen 2027 binnen beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 rijksmonumenten en historische molens in goede staat. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en verzorgen wij ook een betere presentatie en toegankelijkheid van monumenten.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan de exploitatie van het ROP. De provincie krijgt zelf niets geleverd, maar de Zuid-Hollandse gemeenschap in de vorm van vakmensen. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 22.064 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Probiblio te verhogen van € 5.728.882 met € 211.966 naar een bedrag van € 5.940.848 (beleidsdoel 4-2)

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekenetwerk in Zuid-Holland door middel van een boekjaarsubsidie aan de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio. Provinciale ondersteuningsinstellingen zijn uit hoofde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen verantwoordelijk voor onder andere distributie van fysieke werken door middel van interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. De subsidie wordt in 2027 verhoogd vanwege indexering. Het indexeringspercentage is 3,7% t.o.v. 2026. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan de volgende maatschappelijke opgaven: (digitale) geletterdheid, persoonlijke ontwikkeling, participatie en zelfredzaamheid van inwoners van Zuid-Holland.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening definieert provinciale ondersteuningsinstellingen als volgt: in overwegende mate door één of meer provincies gesubsidieerde of in stand gehouden voorziening die een pakket aan ondersteunende activiteiten biedt voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie of provincies. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.940.848 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie t.b.v. Implementatie Sonar voor een bedrag van € 15.000 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende

factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van onderwijsachterstand.

In 2027 is het voornemen om (boven op de reguliere boekjaarsubsidie) subsidie verleend voor de implementatie van Sonar. Doel van de implementatie van Sonar is de toegankelijkheid, zichtbaarheid en doorstroom van muzikaal talent te vergroten door een laagdrempelige, digitale infrastructuur te creëren die makers en organisatoren efficiënt met elkaar verbindt. Dit draagt bij aan het doel het vernieuwde beleid op het gebied van erfgoed en cultuur, waarbij wordt ingezet op toekomstbestendige cultuur. De Popunie is de enige gegadigde en maakt onderdeel uit van de basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten. Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit project draagt bij aan gelijke kansen, culturele spreiding, bovenlokale samenwerking en een duurzaam versterkt cultureel ecosysteem in Zuid-Holland.

Er zijn alternatieven overwogen, maar subsidie is het meest geëigende instrument. Het gaat om een projectsubsidie. De provincie krijgt zelf niets geleverd, maar de Zuid-Hollandse samenleving.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 15.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie t.b.v. Versterking Kunstbende voor een bedrag van € 10.000 (beleidsdoel 4-2)

Kunstbende is het landelijk talentontwikkelingstraject voor jongeren van 13 tot 19 jaar dat in elke provincie wordt uitgevoerd. Het biedt jongeren de kans om op laagdrempelige wijze hun creatieve talent te ontdekken en te ontwikkelen. In Zuid-Holland is de Popunie verantwoordelijk voor de provinciale uitvoering. Als centraal aanspreekpunt organiseert de Popunie Kunstbende Zuid-Holland in samenwerking met tientallen lokale partners. Het wordt steeds moeilijker om jongeren in deze kwetsbare leeftijdscategorie te bereiken, met name in regio's buiten de grote steden. Met een gerichte uitbreiding is het mogelijk om in deze gebieden meer deelnemers te werven. Hiermee wordt de toegankelijkheid van culturele talentontwikkeling vergroot, een evenwichtige regionale spreiding gestimuleerd en meer gelijke kansen voor jonge makers in heel Zuid-Holland gecreëerd. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambitie van de provincie m.b.t. gelijke kansen voor jongeren in Zuid-Holland om deel te nemen aan cultuur. Dekking voor deze subsidie komt uit beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan:

- optimalisering van de regionale spreiding van deelnemers;
- meer gelijke ontwikkelkansen voor jonge makers buiten de stedelijke kerngebieden;
- versterking van bovenlokale samenwerking en culturele diversiteit.

Er zijn alternatieven overwogen, maar subsidie is het meest geëigende instrument. Het gaat om een projectsubsidie. De provincie krijgt zelf niets geleverd, maar de Zuid-Hollandse samenleving.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 10.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) t.b.v. Koorondersteuning verbinden aan zorgcentra (streaming) voor een bedrag van € 15.000 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen de leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Bovendien draagt cultuurdeelname bewezen positief bij aan (mentale) gezondheid en innovatief vermogen en het verminderen van

eenzaamheid en onderwijsachterstand. SEOP is de enige gegadigde omdat zij deel uitmaken van de basisvoorziening cultuur en erfgoed van de provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk dragen de instellingen uit de basisvoorziening bij aan de ambitie van de provincie om kinderen en jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, conform de bestuurlijke afspraken met Rijk, provincies en gemeenten. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest en zich inzet voor de ondersteuning van de korenssector. In 2027 wordt (bovenop de reguliere boekjaarsubsidie) subsidie verleend voor de verbinding van koorondersteuning van koren met zorgcentra. Door de ondersteuning van koren middels streaming te verbinden aan zorgcentra kan een grote groep ouderen worden bereikt. Dit draagt bij aan de ambities van de provincie op het gebied van erfgoed en cultuur, waarbij cultuur wordt verbonden met andere maatschappelijke opgaven zoals gezondheid van ouderen. Dekking vindt plaats uit beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt eraan bij dat meer ouderen in aanraking komen met cultuur (zang) door ondersteuning van de korenssector middels streaming te verbinden met zorgcentra.

Er zijn alternatieven overwogen maar het instrument subsidie bleek het meest geëigend te zijn. Het betreft een projectsubsidie, bedoeld om koorondersteuning te verbinden aan zorgcentra middels streaming. De provincie krijgt zelf niets geleverd, maar de Zuid-Hollandse samenleving.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 15.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
4.1	1.6.65	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	9.600.000					
4.1	1.6.112	Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	1.500.000					
4.1	1.6.82	Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	300.000					
4.1	1.6.124	Subsidieregeling planvorming Bedrijventerreinen Zuid-Holland 2024	500.000					
4.1	1.6.127	Subsidieregeling toekomstbestendige bedrijventerreinen Zuid-Holland	1.000.000					
4.1	1.6.64	Subsidieregeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)	2.454.339					
4.2	1.6.36	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	5.443.470					

Beleids- doel	Subsidie- regeling- nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidieren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidieren 2027
4.2	1.6.129	Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid- Holland 2025	3.466.074					
4.2	1.6.46	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	1.959.000					
4.2	1.6.139	Subsidieregeling archeologie en samenleving Zuid- Holland	200.000					
<i>Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond</i>								
4.1	1.6.103	Subsidieregeling MKB-Deals Zuid- Holland	3.500.000					3.500.000
4.1	1.6.113	Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid- Holland	10.800.000					10.800.000
4.1	1.6.89	Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid- Holland	14.200.000					14.200.000
Totaal			54.722.883					28.500.000

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleids- doel	Naam instelling	Maximaal te subsidieren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidieren 2027
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	1.100.000	1.100.000		1.100.000
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst	342.861		320.592	320.592
5.1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer	5.000.000		4.000.000	4.000.000
5.1	BoerenNatuur Zuid-Holland t.b.v. ICT-systeem				
5.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. Nationaal Park de Biesbosch inzake rijks gelden	215.000		282.000	282.000
5.1	Gemeente Zuidplas t.b.v. Ecologische Verbinding Zuidplas	200.000			

Beleids- doel	Naam instelling	Maximaal te subsidieren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidieren 2027
5.1	Stichting Zuid-Hollands landschap t.b.v. Kwaliteitsimpuls Boerenerven	275.000			
5.1	Stichting Zuid-Hollands landschap t.b.v. Icoonsoorten voor een biodivers landschap	1.000.000			
5.1	Staatsbosbeheer t.b.v. Vitalisering Bos en Nieuw Bos Bentwoud	50.000			
5.1	Stichting Natuurcollectief Zuid-Holland t.b.v. Natuur en Landschapsbeheer ZH 2016	292.153			
5.1	Staatsbosbeheer t.b.v. Natuur en landschapsbeheer 2016	2.676.750			
5.1	Stichting Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard t.b.v. Natuur en Landschapsbeheer ZH 2016	4.068			
5.1	Coöperatieve Unie van Bosgroepen U.A. t.b.v. Natuur en Landschapsbeheer ZH 2016	343.419			
5.1	Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland t.b.v. Natuur en landschapsbeheer ZH 2016	2.285.042			
5.1	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Natuur en landschapsbeheer ZH 2016	1.497.864			
5.1	Stichting The Green Village t.b.v. Programmaplan Natuurbuurt	400.000			
5.1	Hoogheemraadschap van Delfland t.b.v. Uitvoering Waterplantzone Noordvliet	180.000			
5.1	Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. Bergambacht West			150.000	150.000
5.2	Federatie Agricycling NL B.V. t.b.v. Project Circulariteit begint bij de bodem	650.000			
5.2	Boerenverstand B.V. t.b.v. Proeftuin duurzame en innovatieve kringlooplandbouw	0			
5.2	LTO Noord t.b.v. Koolstofboeren ZW Delta	310.000			
5.2	LTO Noord t.b.v. Landbouwaanpak Groene Hart Noord	500.000		250.000	250.000
5.2	Stichting Proeftuin Van Pallandtpolder t.b.v. duurzame en innovatieve kringlooplandbouw Van Pallandtpolder	1.370.000			
5.2	BoerenNatuur Zuid-Hollandse Delta t.b.v. Robuuste datagedreven Teelten – zicht op nutriënten	200.000			
5.2	Boerenberaad t.b.v. Landbouwaanpak Groene Hart Noord			300.000	300.000
5.3	Stichting Versnellers Sierteelt t.b.v. Weerbaar Telen	325.000			
5.3	Hoogheemraadschap Delfland t.b.v. Realisatie Natte Ecologische Zones in gemeente Westland	1.041.000			
5.3	Hoogheemraadschap van Delfland t.b.v. Uitvoering Waterplantzone Noordvliet	180.000			
5.3	Hoogheemraadschap van Rijnland t.b.v. 2 Probleemstoffen Duin en Bollenstreek			250.000	250.000
Totaal		20.438.158	1.100.000	5.552.592	6.652.592

Toelichting

De begrotingssubsidie aan Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 320.592 (beleidsdoel 5-1)

Op 28 april 2026 is Nationaal Park Hollandse Duinen door de minister van LNV aangewezen als nationaal park. De Provincie Zuid-Holland werkt samen met partners aan de ambities van NPHD: rijke natuur, gastvrij park en sterke gebiedsidentiteit. Afspraken over de samenwerking zijn vastgelegd in een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) die in november 2023 is ondertekend. Deze loopt van 2024 tot en met 2028. In deze samenwerkingsovereenkomst heeft Zuid-Holland een jaarlijkse bijdrage van € 121.000 toegezegd. Deze is met ingang van 2025 geïndexeerd, in 2026 bedroeg de provinciale bijdrage € 127.861. Voor 2027 is een percentage van 3,7% aangehouden. Nu NPHD is aangewezen als nationaal park wordt het ook door het rijk financieel ondersteund. NPHD draagt immers bij aan de doelen van het landelijke beleidsprogramma Nationale Parken, namelijk:

- Het versterken van de natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van het nationaal park;
- De ontwikkeling van robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen;
- Het versterken van de unieke natuurbeleving van het nationaal park in balans met de draagkracht van de natuur;
- Het verbinden van samenleving en natuur.

Voor de periode 2027 t/m 2030 draagt het rijk € 188.000 per jaar bij. Dit geld ontvangt de provincie via het provinciefonds en wordt samen met de provinciale bijdrage aan NPHD uitgekeerd. De boekjaarsubsidie wordt financieel gedekt uit de exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Nationale Parken onder beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur. Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het Nationaal park. Daarnaast zet het Nationaal park in op 'natuur inclusieve' ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen en is NPHD een belangrijke partner in het ZH-PLG Kust en Duinen gebied.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie een bijdrage levert aan de samenwerkingsovereenkomst en daarmee aan de werkorganisatie NPHD, is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 320.592 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhon t.b.v. realisatie en beheer voor een bedrag van € 4.000.000 (beleidsdoel 5-1)

De provincie heeft in 2006 van het Rijk in het kader van de Planologische Kern Beslissing Plan Mainport Rotterdam (de 2e Maasvlakte) de opdracht gekregen om een circa 600 hectare groot natuur- en recreatiegebied in de gemeente Albrandswaard te ontwikkelen: het Buitenland van Rhon. De provincie heeft daartoe een taakstellend geïndexeerd budget van het Rijk ter beschikking gesteld gekregen. Het in 2018 door GS vastgestelde Streefbeeld Buitenland van Rhon is het kader voor de inrichtings- en beheermaatregelen, waarbij de realisering van hoogwaardige akkernatuur centraal staat. Middels een samenwerkingsovereenkomst (SOK) is afgesproken dat de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhon (GC) de maatregelen uitvoert. Dit betekent dat de GC zowel lijnvormige natuurstructuren (brede natuurvriendelijke oevers, heggen, bomendijken, akkerranden etc.) als vlakvormige elementen realiseert (hoogstamboomgaarden, bloemrijke graslanden, florarijke akkers en vogelakkers). De natuurstructuren en -elementen worden verweven met percelen met natuurinclusieve landbouw en beleefbaar gemaakt door een netwerk van wandel- en fietspaden en diverse kleinschalige recreatieve voorzieningen. Eind 2026 moeten de inrichting zijn afgerond. In de SOK is bepaald dat de GC jaarlijks een subsidie kan aanvragen ten behoeve van de Streefbeeld-maatregelen. De subsidie is bedoeld voor de aanleg en beheer van de natuurmaatregelen, de landbouwmaatregelen (waaronder versterken regionale afzet en terugdringen gewasbeschermingsmiddelen), advies en begeleiding natuurinclusieve landbouw,

recreatiemaatregelen, beheer belevingsplekken & struinroutes en monitoring, inclusief de bijbehorende advies- en organisatiekosten. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur. Dit draagt bij aan de versterking van populaties van kwetsbare akkervogels en akkerflora en aan een robuuste buffer van het aangrenzende Natura 2000-gebied Oude Maas.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. GS hebben in haar besluit van 20 november 2018 afgewogen om de financiële middelen in de vorm van subsidie aan de Gebiedscoöperatie te verlenen.

Afgelopen jaren is deze subsidie verstrekt als begrotingssubsidies.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 4.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Dordrecht t.b.v. Nationaal Park de Biesbosch inzake rijks gelden voor een bedrag van € 282.000 (beleidsdoel 5-1)

Nationaal Park de Biesbosch is één van de twee Nationale Parken die Zuid-Holland rijk is. NP de Biesbosch werkt aan de doelen van het landelijke beleidsprogramma Nationale Parken, namelijk:

- Het versterken van de natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van het nationaal park;
- De ontwikkeling van robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen;
- Het versterken van de unieke natuurbeleving van het nationaal park in balans met de draagkracht van de natuur;
- Het verbinden van samenleving en natuur.

De doelen van het landelijke beleidsprogramma zijn in lijn met de provinciale doelen m.b.t. de nationale parken. Het ministerie van LNV ondersteunt de nationale parken bij het werken aan deze doelen met een financiële bijdrage. Deze bijdrage keert het rijk via de provincie aan de Nationale Parken uit. Met Noord-Brabant is de afspraak gemaakt dat Zuid-Holland voor de hele Biesbosch (dus ook het Brabantse deel) een decentrale uitkering ontvangt. Deze wordt bij de meicirculaire aan Zuid-Holland overgemaakt. Dekking van de subsidie vindt plaats door een Decentrale Uitkering (DU) van € 188.000 van het rijk aan Zuid-Holland onder beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur. Daarnaast is de provincie voornemens om met ingang van 2027 ook vanuit provinciale middelen bij te dragen aan NP de Biesbosch. Het rijk vraagt om 50% cofinanciering vanuit de regio, voor NP de Biesbosch komt dat neer op 25% per provincie. In de begroting 2027 is daarom ook € 94.000 vanuit provinciale middelen opgevoerd.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur. Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het nationaal park. Daarnaast zet het nationaal park in op 'natuurinclusieve' ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie (namens het rijk) een bijdrage levert aan een samenwerking tussen de Biesboschgemeenten, is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 282.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. Bergambacht West voor een bedrag van € 150.000 (beleidsdoel 5-1)

Dunea NV, gemeente Krimpenerwaard en Provincie Zuid-Holland hebben afspraken vastgelegd over de integrale ruimtelijke ontwikkeling van het gebied ten westen van Bergambacht met de aangegane

Samenwerkingsovereenkomst Gebiedsontwikkeling Bergambacht West (hierna: SOK). Om tot een besluit over hectareneutrale NNN herbegrenzing (uitvoering SOK) te komen en het resterende NNN op Duneagrond na herbegrenzing robuuster te maken is voorgesteld het NNN te verleggen naar aangrenzend terrein van de Groenalliantie Midden-Holland (hierna: Groenalliantie): het gebied Lekweide. De Groenalliantie heeft hiermee ingestemd onder voorwaarden dat de financiering voor o.a. de herinrichting door PZH plaatsvindt. GS heeft hiermee ingestemd en dit vastgelegd in een brief aan de Groenalliantie PZH-2025-870939452

Inmiddels zijn de betreffende gronden in de omgevingsverordening begrensd als NNN. Omdat de Groenalliantie geen aanspraak kan maken op de bestaande subsidieregeling SKNL, wordt de inrichting gefinancierd via een begrotingssubsidie. De dekking van de subsidie is opgenomen in het programma ZH-PLG (SPUK)

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van nieuwe natuur binnen de provincie: een belangrijke lokale stapsteen ten westen van Bergambacht voor soorten als otter en waterspitsmuis.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Voor de financiering van inrichting van de NNN is er de subsidieregeling SKNL. De Groenalliantie komt hiervoor niet in aanmerking. Op basis van de gemaakte afspraken in een begrotingssubsidie het beste alternatief.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 150.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan LTO Noord t.b.v. Landbouwaanpak Groene Hart Noord voor een bedrag van € 250.000 (beleidsdoel 5-2)

Dit project draagt sterk bij aan onze ambitie 'Toekomstbestendige landbouw', door met de sector een proces in te gaan waarin we gezamenlijk werken aan veerkrachtigheid en aanpassingsvermogen van de sector en tegelijkertijd daadwerkelijk op de bedrijven en in de polders toe te werken naar maatregelen die bijdragen aan natuur-, water- en klimaatdoelen. Het project past onder maatregel 2 'Versterken van economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven'. In het project wordt hier op drie niveaus aan gewerkt:

- Bedrijfsniveau: activeringsprogramma voor het hele deelgebied op bedrijfsniveau, met als resultaat energie, vertrouwen, samenwerking én doelbereik.
- Polderniveau: gericht op gebiedsofferte, met doorkijk naar bedrijfs-/deelgebiedsniveau. Resultaat is concrete offerte, dus pakket van maatregelen en benodigde instrumenten en middelen waarmee doelbereik kwantitatief en kwalitatief wordt ingevuld in reducties in kg, % en afhankelijk van het doel in de betreffende eenheid én toekomstperspectief voor economisch volhoudbare landbouw.
- Gebiedsniveau: het creëren van randvoorwaarden en benodigde instrumentarium

Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw. Dit project draagt bij aan de integratie van Programma Landelijk Gebied-doelen op stikstof, klimaat, water en natuur op bedrijfs- en polderniveau, terwijl het tegelijk de positie van de landbouw als drager van gebiedsontwikkeling versterkt. De aanpak borgt zowel de kwantitatieve bijdrage aan emissie- en kwaliteitsdoelen als de kwalitatieve versterking van kennis, samenwerking en uitvoeringskracht in het Groene Hart Noord.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de activiteiten.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 250.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Boerenberaad t.b.v. Landbouwaanpak Groene Hart Noord voor een bedrag van € 300.000 (beleidsdoel 5-2)

Dit project draagt sterk bij aan onze ambitie 'Toekomstbestendige landbouw', door met de sector een proces in te gaan waarin we gezamenlijk werken aan veerkrachtigheid en aanpassingsvermogen van de sector en tegelijkertijd daadwerkelijk op de bedrijven en in de polders toe te werken naar maatregelen die bijdragen aan natuur-, water- en klimaatdoelen. Het project past onder maatregel 2 'Versterken van economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven'. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw. Dit project draagt bij aan de integratie van Programma Landelijk Gebied-doelen op stikstof, klimaat, water en natuur op bedrijfs- en polderniveau, terwijl het tegelijk de positie van de landbouw als drager van gebiedsontwikkeling

versterkt. De aanpak borgt zowel de kwantitatieve bijdrage aan emissie- en kwaliteitsdoelen als de kwalitatieve versterking van kennis, samenwerking en uitvoeringskracht in het Groene Hart Noord.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de activiteiten

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 300.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Hoogheemraadschap van Rijnland t.b.v. 2 Probleemstoffen Duin en Bollenstreek voor een bedrag van € 250.000 (beleidsdoel 5-3)

Provincie Zuid-Holland werkt samen met partners aan een continue verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. Dit is belangrijk vanuit het perspectief van i.) bescherming van natuur en milieu, ii.) het voldoen aan waterkwaliteitsnormen in algemene zin, iii.) het voorkomen van maatschappelijke onrust. Daarnaast dient iv.) de economisch belangrijke bollenteelt ondersteund te worden in haar transitie naar duurzamere bedrijfsvoering. De fungicide werkzame pyraclostrobin geeft regelmatig normoverschrijding in het oppervlaktewater (36 in de periode januari 2024 – april 2026; gegevens Hoogheemraadschap Rijnland). De bron is bekend: boldompeling van uit te planten bollen. Daar middelen op basis van de werkzame stof voor deze toepassing een toelating hebben zijn ze door het Ctgb beoordeeld naar het geldende toelatingskader (nationaal binnen Europese regelgeving) en akkoord bevonden. Normoverschrijdingen zouden in theorie dus niet voor moeten komen; dit is echter wel het geval. De route van emissie vanaf het planten naar de waterlichamen is echter niet bekend en ook zijn er overschrijdingen op tijdstippen en op locaties waarbij een link met het wettelijk toegestane gebruik niet te verwachten is. Nader onderzoek is gewenst.

De doelen van het onderzoek zijn:

- Inzicht verkrijgen in de emissieroutes naar de sloot van bollendompelmiddelen zoals pyraclostrobin en de mate van bijdrage van elke route aan de normoverschrijding;
- Ontwikkelen van praktische emissiebeperkende maatregelen;
- Uitdragen van de ontwikkelde maatregelen en vergroten bewustwording bij de telers ter verbeterde bedrijfsvoering onder ander via richtlijnen in de regiocertificering Duin&Bollenstreek.
- Het verbeteren van gerichte handhaving.

De bevindingen kunnen zeer waarschijnlijk naar andere werkzame stoffen worden getransponeerd. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 5-3 Leven met water.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. Dit draagt bij aan het behalen van de doelen van de KRW en een toekomstbestendige landbouw / bollenteelt.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Opdracht aan waterschap is besproken maar onduidelijk is wat het te leveren product zou zijn. Om deze reden is afgezien van opdrachtverlening en gekozen voor subsidie als instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 250.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
5.1	1.6.21	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap 2013 (SKNL)	28.715.139					
5.1	1.6.68	Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	77.850.000					

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
5.1	1.6.135	Subsidieregeling uitvoeringsprogramma Natuur Zuid-Holland 2026 (SNZH)	22.593.139					
5.1	1.6.132	Subsidieregeling gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties Zuid-Holland	19.978.463					
5.1	1.6.134	Subsidieregeling wildopvangcentra Zuid-Holland 2026	1.000.000					
5.1 en 5.2	1.6.126	Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	210.000					
5.1, 5.2 en 7.3	1.6.76	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	36.946.851					
<i>Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond</i>								
5.2	1.6.121	Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	48.047.413					48.047.413
Totaal			235.341.005					48.047.413

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
6.1	Gemeente Zuidplas t.b.v. Batterijpakket Zevenhuizen	226.000			
6.2	Gemeente Lansingerland t.b.v. verbetering route station Lansingerland en Bleizo naar Rotte	1.000.000			
6.2	Gemeente Lansingerland t.b.v. Triangelpark (fase 1)	2.000.000			
Totaal		3.226.000			

Toelichting

De begrotingssubsidies die voor 2026 zijn opgenomen zijn toegelicht in de Paragraaf Subsidies in de Najaarsnota 2026. Er zijn nog geen begrotingssubsidies voor 2027 opgenomen.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
6.1	1.6.123	Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	48.568.789					
<i>Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond</i>								
6.2	1.6.140	Subsidieregeling gebiedsgerichte uitwerking en samenwerking Ruimtelijke Koers Zuid-Holland	1.500.000					1.500.000
Totaal			50.068.789					1.500.000

Toelichting

Het nieuwe subsidieplafond voor 2027 zal per 2-1-2027 worden opengesteld zodat vanaf deze datum er aanvragen kunnen worden ingediend, voor zover deze passen binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
7.2	Stichting Wandelnet			9.071	9.071
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform			9.071	9.071
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	67.000	67.000		67.000
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	72.912	75.610		75.610
7.2	Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland t.b.v. het ondersteunen en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers			150.000	150.000
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen			50.000	50.000
7.2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur		905.072	50.382	955.454
7.2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor		1.083.224	125.00	1.208.224
7.2	Fonds gehandicaptensport t.b.v. Sportactiviteiten voor mensen met een beperking			45.000	45.000
7.2	Team Sportservice t.b.v. Versterking sport- en beweegaanbod in de openbare ruimte			135.000	135.000
7.2	KIMO Nederland en België t.b.v. Landelijke kustdagen	10.000		30.000	30.000
7.2	Stichting de Noordzee t.b.v. Boskalis Beach Cleanup Tour	10.000		30.000	30.000

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
7.2	Stichting Sporthelden op School t.b.v. sportief en recreatief bewegen onder jeugd	40.000		40.000	40.000
7.2	Stichting Zwem Stimulering t.b.v. Veilig in Zee 2026-2029	280.000			
7.2	Stichting Koninklijke Nederlandse Reddings Maatschappij t.b.v. Ga goed voorbereid het water op	160.000			
7.2	Stichting JOGG t.b.v. Beweegbrigade 2.0	270.000			
7.2	N.V. Verbinding t.b.v. Sport en Defensie maken Weerbaar	80.000			
7.2	Gemeente Pijnacker Nootdorp t.b.v. Compensatie beheer Dobbepas	133.908			
7.2	Gemeente Den Haag t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Haaglanden			100.000	100.000
7.2	Gemeente Noordwijk t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Hollands Midden			100.000	100.000
7.2	Gemeente Rotterdam t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Rotterdam Rijnmond			100.000	100.000
7.2	Gemeente Gouda t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Midden Holland			50.000	50.000
7.3	Provincie Utrecht t.b.v. Kennisnetwerk Klimaatlim Boeren op veen Groene Hart	66.000			
Totaal		1.314.820	2.130.906	1.023.524	3.154.430

Toelichting

De begrotingssubsidie aan Stichting Wandelnet voor een bedrag van € 9.071 (beleidsdoel 7-2)

De provincie overstijgende inzet voor het recreatief wandelen heeft Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan Stichting Wandelnet. Voor de periode 2024 tot en met 2027 wordt een nieuw meerjarenprogramma opgesteld. De werkzaamheden zijn gericht op:

- organiseren van de basisinfrastructuur (waaronder dagelijks onderhoud door vrijwilligers);
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling);
- kennis & monitoring;
- belangenbehartiging & lobby.

Voor de jaren 2024-2027 krijgt wandelnet een projectsubsidie van de provincie van in totaal € 191.472. Dit komt neer op een jaarlijkse bijdrage van € 47.868. In de begrotingstekst van 2024 is aangegeven dat dit jaarlijkse bedrag voor indexatie in aanmerking komt.

De ophoging van het subsidiebedrag met € 9.071 is nodig om de indexatie over deze periode bij de vaststelling in 2027 mee te kunnen verwerken. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen.

Wandelnet draagt bij aan het stimuleren van het recreatief wandelen en daarmee aan recreatie, sport en bewegen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat het wandelnet door de verschillende provincies en het rijk wordt ondersteund is een opdracht geen goed alternatief en is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 9.071 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Landelijk Fietsplatform voor een bedrag van € 9.071 (beleidsdoel 7-2)

De provincie overstijgende inzet voor het recreatief fietsen heeft Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan het Landelijk Fietsplatform. Voor de periode 2024 tot en met 2027 is een meerjarenprogramma opgesteld met werkzaamheden die gericht zijn op:

- het omzetten van bestaande LF-fietsroutes naar een beperkt aantal landelijk iconroutes.
- kwaliteit en continuïteit bewaken van het landsdekkend fietsknooppunten netwerk en de lange afstandsfietsroutes
- beheer van de daarvoor bestemde routedatabank en het meldpunt routes.
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling)
- kennis & monitoring (waaronder een jaarlijkse kwaliteitsmonitor per provincie)
- belangenbehartiging, lobby en internationale samenwerking.

Voor de jaren 2024-2027 krijgt het fietsplatform een projectsubsidie van de provincie van in totaal € 191.472. Dit komt neer op een jaarlijkse bijdrage van € 47.868. In de begrotingstekst van 2024 is aangegeven dat dit jaarlijkse bedrag voor indexatie in aanmerking komt.

De ophoging van het subsidiebedrag met € 9.071 is nodig om de indexatie over deze periode bij de vaststelling in 2027 mee te kunnen verwerken. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen.

Het fietsplatform draagt bij aan het stimuleren van het recreatief fietsgebruik en daarmee aan recreatie, sport en bewegen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat het fietsplatform door de verschillende provincies en het rijk wordt ondersteund is een opdracht geen goed alternatief en is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 9.071 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Gezond Natuur Wandelen Nederland t.b.v. het ondersteunen en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers voor een bedrag van € 150.000 (beleidsdoel 7-2)

Het betreft een begrotingssubsidie voor het ondersteunen en opleiden van (nieuwe) vrijwilligers voor het begeleiden van wandelingen. Dit sluit aan op de toenemende vraag naar wandelmogelijkheden door inwoners van Zuid-Holland, die moeilijker zelfstandig gaan wandelen. In deze groep zitten veel ouderen. De gezondheidsvoordelen van het wandelen voor deze groep zijn groot. Het beoogde resultaat van deze projectaanvraag is om in 5 extra gemeenten wandelgroepen voor ouderen in de natuur op te zetten in de provincie Zuid-Holland en het huidige netwerk van wandelgroepen gemeenten te versterken met extra begeleiders en wandelaars. Dekking voor de provinciale bijdrage komt uit de budgetten die reeds in de begroting beschikbaar zijn gesteld. Deze zijn opgenomen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. De provincie wil de groenbeleving en de betrokkenheid van de Zuid-Hollandse burger bij het groen vergroten. Dit wordt bereikt door:

1. Vergroten van natuurkennis en natuurbeleving;
2. Stimuleren en ondersteunen inzet burgers voor en in het groen

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverlening overwogen, maar de provincie krijgt geen levering in goederen en/of diensten. Hierdoor valt het niet onder de voorwaarde van een opdracht.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 150.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen voor een bedrag van € 50.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld voor activiteiten die gericht zijn op het stimuleren van jeugd tot 18 jaar om te starten met sporten/bewegen, specifiek voor de jeugd met ouders met een kleine beurs. Het subsidiebedrag is voor het jaar 2027, 50.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen . Dit draagt bij aan stimulering van beweging door jeugd.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige het meest geëigende instrument zijn. De provincie levert een bijdrage aan het stimuleren van beweging door de jeugd.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 50.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur te verhogen van € 905.072 met € 50.382 naar een bedrag van € 955.454 (beleidsdoel 7-2)

Het programma Mens en Natuur zorgt voor het verbinden van natuurbeleving met maatschappelijke relevante onderwerpen zoals natuur, gezondheid, sociale cohesie, duurzame natuurgerichte recreatie en biodiversiteit. De uitvoering van het programma is belegd bij IVN omdat zij bij uitstek provincie breed actief zijn in het begeleiden van vrijwilligers in het groen. Zij voert de activiteiten van dit programma uit samen met de vrijwilligers van de IVN-afdelingen en diverse partners. De provincie ondersteunt deze activiteiten met een tweejarige begrotingssubsidie. Voor de jaren 2027-2028 is een begrotingssubsidie opgenomen van € 905.072. Bij het bepalen van de subsidiehoogte was nog geen rekening gehouden met indexering van het beschikbare budget. Dat komt neer op een ophoging van het subsidieplafond met € 50.382 naar € 955.454. Dekking van de subsidie vindt plaats binnen bestaande exploitatiemiddelen in doel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan het vergroten van de groenbeleving en betrokkenheid van de Zuid-Hollandse burger door het stimuleren en ondersteunen van inzet van burgers voor en in het groen. (Groenparticipatie).

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het gaat hier om ondersteunende activiteiten die IVN uitvoert en waarmee in Zuid-Holland groenbeleving en vrijwilligers op velerlei wijze worden ondersteund. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 955.454 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor te verhogen van € 1.083.224 met € 125.000 naar een bedrag van € 1.208.224 (beleidsdoel 7-2)

Het programma De Groene Motor zorgt voor een ondersteunende infrastructuur voor alle groene vrijwilligers in Zuid-Holland. Hierbij is veilig en professioneel werken van belang. De uitvoering van het programma is belegd bij het Zuid-Hollands Landschap, waarbij De Groene Motor een zelfstandige positie binnen deze organisatie heeft. Het Zuid-Hollands Landschap is al jarenlang provincie breed actief op dit thema en heeft het netwerk om uitvoering te kunnen geven aan het programma De Groene Motor. De provincie ondersteunt deze activiteiten met een tweejarige begrotingssubsidie. Bij het bepalen van de subsidiehoogte was nog geen rekening gehouden met indexering van het beschikbare budget. Daarnaast willen we meer ruimte maken voor uitvoering van de activiteit Zelf Doen. Dat komt samen neer op een ophoging van het subsidieplafond met € 125.000 naar € 1.208.224. Dekking van de subsidie vindt plaats binnen bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan het vergroten van de groenbeleving en betrokkenheid van de Zuid-Hollandse burger door het stimuleren en ondersteunen van inzet van burgers voor en in het groen. (Groenparticipatie)

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Het gaat hier om ondersteunende activiteiten die ZHL uitvoert en waarmee in Zuid-Holland groenbeleving en vrijwilligers op velerlei wijze worden ondersteund. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.208.224 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Fonds gehandicaptensport t.b.v. Sportactiviteiten voor mensen met een beperking voor een bedrag van € 45.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om zoveel mogelijk mensen met een beperking te stimuleren en motiveren om te sporten en te bewegen, door ondersteuning van sportactiviteiten die specifiek gericht zijn op mensen met een beperking, of op de integratie in sporten en bewegen van mensen met een beperking. Het subsidiebedrag is voor het jaar 2027 € 45.000. Dekking van de subsidie vindt plaats binnen bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2

Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan stimulering van beweging door mensen met een lichamelijke beperking.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sportactiviteiten voor mensen met een beperking.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 45.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Team Sportservice t.b.v. Versterking sport- en beweegaanbod in de openbare ruimte voor een bedrag van € 135.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om sportief en recreatief ongeorganiseerd bewegen in de publiek toegankelijke buitenruimte te stimuleren, gericht op een maximale beweeg- en gezondheidswinst en op het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen de bevolking van Zuid-Holland. Het plafond is voor het jaar 2027 135.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan buiten verenigingsverband bewegen in de publiek toegankelijke buitenruimte.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sport- en beweegaanbod in de openbare ruimte.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 135.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan KIMO Nederland en België t.b.v. Landelijke kustdagen voor een bedrag van € 30.000 (beleidsdoel 7-2)

De provincie Zuid-Holland draagt in 2027 t/m 2029 bij aan de organisatie van de Nederlandse Kustdagen. Dit tweedaags landelijk kennis- en netwerkcongres brengt overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties samen rondom actuele kustvraagstukken zoals schoonhouden, recreatie, natuur, economie en klimaatadaptatie.

De kust is het recreatiegebied met de meeste bezoekers in Zuid-Holland. De bijdrage ondersteunt het versterken van samenwerking en kennisdeling in de kustregio's en sluit aan bij provinciale ambities op het gebied van recreatie, duurzaamheid en leefomgeving. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan:

- Stimuleren van duurzame kustontwikkeling
- Bevorderen van samenwerking tussen kustpartners

- Vergroten van bewustwording over klimaat, afval en recreatie
- Versterken van de economische vitaliteit van kustgebieden

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de betreffende activiteit. De provincie draagt hiermee bij aan een bestaand, publiek toegankelijk initiatief van KIMO, waarbij eigen regie en uitvoering bij de organisatie liggen. Daarmee voldoet de bijdrage aan de kenmerken van een subsidie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 30.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting de Noordzee t.b.v. Boskalis Beach Cleanup Tour voor een bedrag van € 30.000 (beleidsdoel 7-2)

De provincie Zuid-Holland stelt in 2027 t/m 2029 een subsidie van jaarlijks € 10.000 beschikbaar aan Stichting De Noordzee voor de uitvoering van de Boskalis Beach Cleanup Tour. Deze jaarlijkse opruimactie draagt bij aan het schoonhouden van de Zuid-Hollandse kust, bewustwording over afval op stranden en het stimuleren van duurzaam gedrag en. In Zuid-Holland worden acht etappes georganiseerd met actieve betrokkenheid van inwoners, organisaties, bedrijven en overheden. De activiteit sluit aan bij de provinciale doelen op het gebied van recreatie, duurzaamheid, gezondheid en leefomgeving. De subsidie wordt gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor beheer en ontwikkeling recreatiegebieden onder beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan het versterken van de beleevingswaarde van de Zuid-Hollandse stranden, stimuleren van duurzaam recreatief gebruik van de kust, het vergroten van bewustwording over het probleem van zwerfafval en, het bevorderen van actief burgerschap door vrijwilligersparticipatie.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is de juiste optie omdat de provincie hiermee bijdraagt aan een bestaand, publiek toegankelijk initiatief van Stichting De Noordzee, waarbij eigen regie en uitvoering bij de initiatiefnemer liggen en waar verschillende partijen aan bijdragen. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 30.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Sporthelden op School t.b.v. sportief en recreatief bewegen onder jeugd voor een bedrag van € 40.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om sportief en recreatief bewegen onder jeugd uit lage SES-wijken te stimuleren, gericht op een maximale beweeg- en gezondheidswinst en op het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen de bevolking van Zuid-Holland. Het subsidiebedrag voor 2027 is € 40.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname onder jeugd uit lage SES-wijken.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sport- en beweegdeelname onder jeugd uit lage SES-wijken.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 40.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Den Haag t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Haaglanden voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om de samenwerking op het gebied van aangepast sporten aan te jagen in de regio Haaglanden en daarmee zoveel mogelijk mensen met een beperking in de regio te stimuleren en motiveren om te sporten en te

bewegen. Het subsidiebedrag is voor de jaren 2027 en 2028 ieder 50.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname door mensen met een beperking, als een van de achterblijvende groepen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sportactiviteiten voor mensen met een beperking.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Noordwijk t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Hollands Midden voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om de samenwerking op het gebied van aangepast sporten aan te jagen in de regio Hollands Midden en daarmee zoveel mogelijk mensen met een beperking in de regio te stimuleren en motiveren om te sporten en te bewegen. Het subsidiebedrag is voor de jaren 2027 en 2028 ieder 50.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname door mensen met een beperking, als een van de achterblijvende groepen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sportactiviteiten voor mensen met een beperking.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Rotterdam t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Rotterdam Rijnmond voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om de samenwerking op het gebied van aangepast sporten aan te jagen in de regio Rotterdam Rijnmond en daarmee zoveel mogelijk mensen met een beperking in de regio te stimuleren en motiveren om te sporten en te bewegen. Het subsidiebedrag is voor de jaren 2027 en 2028 ieder 50.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname door mensen met een beperking, als een van de achterblijvende groepen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sportactiviteiten voor mensen met een beperking.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Gouda t.b.v. Aanjagen regionale aanpak aangepast sporten Midden Holland voor een bedrag van € 50.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om de samenwerking op het gebied van aangepast sporten aan te jagen in de regio Midden Holland en daarmee zoveel mogelijk mensen met een beperking in de regio te stimuleren en motiveren om te sporten en te bewegen. Het subsidiebedrag is voor de jaren 2027 en 2028 ieder 25.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname door mensen met een beperking, als een van de achterblijvende groepen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sportactiviteiten voor mensen met een beperking.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 50.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Voorjaarsnota 2027	Najaarsnota 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
7.1 en 7.2	1.6.128	Subsidieregeling recreatie, toerisme, sport en gezondheid Zuid-Holland	6.565.000					
7.2	1.6.109	Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	51.768.542					
Totaal			58.333.542					

Toelichting

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 28 augustus 2026. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2027' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Overzicht Organisatie

Begrotingssubsidies 2027 in vergelijking met 2026 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2026	Kadernota 2027	Begroting 2027	Maximaal te subsidiëren 2027
8.1	Stichting CHIO Rotterdam t.b.v. Concours Hippique International Official			45.000	45.000
Totaal				45.000	45.000

Toelichting

De begrotingssubsidie aan Stichting CHIO Rotterdam t.b.v. Concours Hippique International Official voor een bedrag van € 45.000 (beleidsdoel 8-1)

De projectsubsidie aan het CHIO Rotterdam zorgt ervoor dat dit toonaangevende internationale sportevenement op duurzame wijze gecontinueerd kan worden. Het CHIO Rotterdam draagt bij aan regionale en maatschappelijke verbondenheid en raakt hiermee aan verschillende beleidsprestaties zoals het stimuleren van bewegen door achterblijvende groepen, het verbinden van het bedrijfsleven op een unieke ontmoetingsplaats en het verbinden van het netwerk en delen van kennis vanuit verschillende beleidsopgaven. Daarbij is gekozen om de subsidie centraal onder de beleidsprestatie 8-1-6 Communicatie op te nemen in de begroting en de dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 8-1 Duurzame organisatie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 8-1-6 Communicatie. Met de subsidie wordt de duurzame bestending van het CHIO Rotterdam beoogd, zodat dit toonaangevende internationale sportevenement ook in de toekomst een bijdrage kan blijven leveren aan de regionale en maatschappelijke verbondenheid in Zuid-Holland. Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige het meest geëigende instrument zijn. De provincie levert een bijdrage aan de regionale en maatschappelijke verbondenheid, waarbij aan de provincie geen dienst, product of werk wordt geleverd.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 45.000 en deze op te nemen in de begroting.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type
- De financiële gegevens per verbonden partij
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities

Visie en beleidsvoornemens

Provinciale Staten (PS) hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#). Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan Gedeputeerde Staten (GS) meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van de deelname in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen, en
- het beheer van verbonden partijen.

PS worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- In mei/juni sturen GS een analyse van de jaarrekeningen over het voorafgaande jaar en de ontwerpbegrotingen voor het volgende jaar van alle publieke verbonden partijen aan PS.
- PS kunnen een zienswijze geven op de ontwerpbegrotingen van de publieke verbonden partijen.
- In september/oktober sturen GS een analyse van de jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan PS. PS kunnen om een nadere toelichting vragen over alles wat met de private verbonden partijen te maken heeft in een technische sessie.

Algemene ontwikkelingen

- Net als de provincie hebben de verbonden partijen te maken met enerzijds een krapte op de arbeidsmarkt en anderzijds een aanzienlijke stijging van de (personele en materiële) kosten. Per verbonden partij wordt continu bekeken wat hiervan de consequenties zijn voor de provincie. Zowel in financiële zin alsook in beleidsmatige en uitvoerende zin.
- Ombuigingen: de verwachting is dat de uitkering uit het Gemeentefonds aan de gemeenten niet zal wijzigen ten opzichte van het jaar 2026, welke lager werd als gevolg van een aantal maatregelen die het Rijk in de voorjaarsnota van 2024 heeft toegepast. De gemeenten vragen aan hun verbonden partijen hierin mee te bewegen en vragen aandacht voor eventuele ombuigingen. Primair worden de verbonden partijen gevraagd oplossingen te vinden in efficiëntere bedrijfsvoering. Als dat niet toereikend is, kunnen de verbonden partijen om meer budget vragen. De provincie treedt hierbij als sparringpartner op en werkt samen met de verbonden partijen aan het identificeren van mogelijke besparingen en efficiëntieverbeteringen.
- Om het beheer van het landelijk natuurregister Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) wettelijk te verankeren en uitvoering te kunnen geven aan het beheer van het register, is een governance structuur noodzakelijk. Uit onderzoek heeft gebleken dat een gemeenschappelijke regeling zich hier het meeste voor leent. Per 1 januari 2027 wordt een gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (GR UNO) in het leven geroepen. De besluitvormingsprocedure vindt in het jaar 2026 plaats.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Structurele bijdrage 2027	Eigen vermogen 01-01-2027	Eigen vermogen 31-12-2027	Vreemd vermogen 01-01-2027	Vreemd vermogen 31-12-2027	PZH% stemaandeel 2027	Vertegenwoordiging
Gemeenschappelijke regeling									
DCMR Milieudienst Rijnmond	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	35.368.582	6.267.000	3.073.000	17.213.000	15.461.000	35%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	10.570.330	1.172.211	2.943.933	12.808.365	14.580.442	34%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	2.780.000	1.013.238	4.066.430	14.595.193	12.025.193	16%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	3.163.617	2.385.000	2.045.000	8.557.000	15.843.000	12%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	Ambitie 7	GR - Openbaar Lichaam	11.593.700	2.490.403	2.590.231	9.621.572	9.933.553	29%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	Ambitie 2	GR - Openbaar Lichaam	0	27.620.000	30.146.000	33.441.000	26.806.000	42,85%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	Overzicht Organisatie	GR - Openbaar Lichaam	0	0		103.200.000		40%	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	Ambitie 1	GR - Gemeenschappelijke orgaan							Meervoudig
Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed	Ambitie 4								Enkelvoudig
Totaal			63.476.229	40.947.852	44.864.594	199.436.130	94.649.188		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2025	Intrinsieke waarde aandelen 2025	Resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01- 2025	Eigen vermogen 31-12- 2025	Vreemd vermogen 01-01- 2025	Vreemd vermogen 31-12- 2025	PZH% stemaandeel 2025	Vertegenwoordiging
Vennootschappen en coöperaties											
ROM-D Holding NV	Ambitie 4	Naamloze Vennootschap (NV)	3.858	4.169	370.207	4.603.310	4.973.516	2.200.856	2.200.847	0,084%	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	Ambitie 4	Besloten Vennootschap (BV)	10.000.000	10.697.280	1.601.975	20.582.740	22.184.717	552.472	1.211.639	48,219%	Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	Ambitie 4	Besloten Vennootschap (BV)	39.679.000	35.406.667	-2.498.000	114.785.000	112.287.000	42.073.000	31.695.000	31,532%	Enkelvoudig
Proav NV	Ambitie 7	Naamloze Vennootschap (NV)	0	5.871.838	-125.531	5.997.369	5.871.838	599.151	593.407	100%	Meervoudig
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)		Naamloze Vennootschap (NV)	141.806	49.910.181	172.000.000	4.777.000.000	4.863.000.000	123.164.000.000	110.708.000.000	1,096%	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank N.V. (NWB)		Naamloze Vennootschap (NV)	4.538	2.645.067	113.000.000	2.094.000.000	2.157.000.000	76.674.000.000	70.711.000.000	0,53%	Enkelvoudig
ZEH N.V. (Voormalig PZEM)	Ambitie 3	Naamloze Vennootschap (NV)	0	665.222	95.988.000	1.306.330.000	1.270.574.000	621.586.000	643.059.000	0,052%	Enkelvoudig
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.	Ambitie 2	Coöperatie U.A.			1.029.816	1.114.496	2.114.312	3.688.950	6.738.212	6,667%	Enkelvoudig
ENERGIQ	Ambitie 3	Besloten Vennootschap (BV)	33.842.000	13.020.048	-6.965.572	18.413.621	13.020.048	809.143	238.228	100%	Enkelvoudig
Totaal			83.671.202	118.220.472	374.400.895	8.342.826.536	8.451.025.431	200.509.509.572	182.104.736.333		

Overige verbonden partijen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2025	Intrinsieke waarde aandelen 2025	Resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	PZH% stemaandeel 2025	Vertegenwoordiging
Overige verbonden partijen											
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	Ambitie 6	Commanditaire Vennootschap (CV)	1.354.534	750.703	2.570.503	8.420.753	10.991.256	32.971.001	18.464.345	6,83%	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	Ambitie 4	Commanditaire Vennootschap (CV)	561.326	968.227	2.122.654	14.554.985	16.677.639	183.369	45.879	5,806%	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	Ambitie 7	Rechtspersoon wettelijke taak (RWT)	0	0	456.000	1.284.000	1.740.000	55.833.000	59.162.000	100%	Enkelvoudig
Conference of Peripheral Maritime Regions		Vereniging onder het Franse recht			-48.619	1.292.757	1.244.137	4.419.406	3.955.847		Enkelvoudig
Interregionale Alliantie voor de Rijn-Alpen Corridor		Europese Groepering van Territoriale Samenwerking				187.909		0			Enkelvoudig
European Chemical Regions Network											Enkelvoudig
Totaal			1.915.860	1.718.930	5.100.538	25.740.404	30.653.032	93.406.776	81.628.071		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Resultaat 2025	Eigen vermogen 01-01-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 01-01-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Belang PZH	Vertegenwoordiging
Stichtingen en verenigingen									
Huis van de Nederlandse Provincies	Ambitie 1	Vereniging (naar Belgisch recht)							Enkelvoudig
Vanguard Initiative	Ambitie 4	Vereniging							Enkelvoudig
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	Ambitie 1	Vereniging	1.471.916	2.808.088	3.314.237	53.222.049	45.463.034	9,16%	Enkelvoudig
Zuid-Holland Bereikbaar	Ambitie 2	Stichting	23.835	2.477.327	2.576.718	2.653.065	3.623.149		Enkelvoudig
Totaal			1.495.751	5.285.415	5.890.955	55.875.114	49.086.183		

Voorzieningen en risico's

De provincie heeft een structureel bestuurlijk en financieel belang in al haar verbonden partijen. Dat wil zeggen dat zij geld beschikbaar heeft gesteld aan deze verbonden partijen ter realisering van beoogde beleidsdoelen. De verbonden partij gebruikt dat geld voor het uitvoeren van haar activiteiten en bedrijfsvoering.

De kans bestaat dat het aandeel van de provincie in de verbonden partij minder waard wordt (intrinsieke waarde). Dit risico wordt afgedekt in de Bufferreserve Weerstandscapaciteit. In onderstaande tabellen is de ontwikkeling sinds 2022 zichtbaar gemaakt.

Voorziening (bedragen x € 1 miljoen)	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Jaarrekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Grondbank Zuidplas	0	0	8,8	0	8,8
ENERGIIQ (voorheen HZH)	12,0	13,9	20,8	13,9	20,8
Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
InnovationQuarter B.V. (ROM-Zuidvleugel)	2,6	3,2	4,3	3,2	4,3
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	4,0	4,0	3,8	4,0	10,4
Totaal	19,3	21,8	38,3	21,8	44,9

Omschrijving Financiële risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Kans van optreden	Max. schade	Effect netto	Ambitie
Ontwikkelingen Zuidplaspolder	10-25%	75,0	3,9	8
Deelnamerisico ENERGIIQ	25-50%	75,0	4,9	3-2
Deelnamerisico ONW	25-50%	1,0	0,3	6-3
Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	5-10%	10,0	0,8	4-1
Deelnamerisico InnovationQuarter B.V.	25-50%	75,0	22,8	4-1
Totaal		*	32,7	*

* Deze tabel betreft een specificatie van de risico inschatting voor de Verbonden Partijen (€ 32,6 miljoen) in de paragraaf Weerstandsvormen en risicobeheersing.

Hieronder volgt een toelichting per verbonden partij.

Grondbank Zuidplas

Bij de Grondbank is de kans dat het gehele traject Cortelande niet doorgaat en de gronden tegen agrarische waarde verkocht moeten worden door positieve ontwikkelingen afgenomen. Met de nieuwe kans inschatting (10-25%) wordt € 3,9 miljoen beklemd in de bufferreserve weerstandscapaciteit.

Naast het voorgenoemde risico over de afwaardering van de gronden, bestaat een ander risico uit het afdekken van het tekort bij de Grondbank na de verkoop en overdracht van de gronden (dit risico vloeit voort uit het bemiddelingstraject Kuijken). De gemeenschappelijke regeling (GR) sluit als gevolg van de uitkomst van het bemiddelingstraject Kuijken af met een tekort van € 22 miljoen, welk bedrag de deelnemers (naar rato van hun deelname) dienen aan te zuiveren opdat de Grondbank kan worden opgeheven.

Provincie Zuid-Holland (PZH) is voor 40% deelnemer in de GR, waarmee een tekort van € 8,8 miljoen (40% van € 22 miljoen) door de provincie zal worden aangevuld. De bijbehorende begrotingswijziging (en zienswijze daarop)

is door PS vastgesteld op 25 februari 2026 (besluitnummer PZH2025-883660629). Daaropvolgend is in de provinciale jaarrekening 2025 een voorziening van € 8,8 miljoen gevormd.

ENERGIIQ

Voor 2027 wordt de kans reëel geacht dat de waarde van het aandelenkapitaal verder daalt. De kans van optreden is 25-50%. De ontwikkelingen van de investeringsportefeuille ENERGIIQ worden door de provincie nauwgezet gevolgd en hierover worden gesprekken gevoerd met de toezichthoudend bestuurder en de beherende organisatie IQ die het fondsbeheer over ENERGIIQ uitvoert.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland

PZH is stille vennoot in deze C.V. (aandeel € 1.354.534 (7%)). Dit betekent dat de provincie geen actieve zeggenschap heeft en evenmin beheerdaden verricht. Daarom wordt de waarde van de provinciale aandelen alleen op basis van de jaarrekening bepaald. In 2025 is een positief jaarresultaat behaald waardoor de intrinsieke waarde van het provinciale aandeel steeg. De voorziening is hierop verlaagd naar € 0,6 miljoen. De kans van optreden wordt geschat op 10-25%.

ROM-D

In 2022 is bij de ROM-D de getroffen voorziening van € 0,7 miljoen vrijgevallen. Dit komt door de positieve financiële resultaten bij de ROM-D in 2022. In het jaar 2023 is deze positieve ontwikkeling voortgezet. Daarom wordt in 2025 het risico op daling van de intrinsieke waarde als relatief laag ingeschat. Voor de provinciale begroting 2027 is daarom een risico opgenomen in de kans-klasse van 5-10%.

InnovationQuarter B.V. (IQ)

Als gevolg van het besluit van PS op 8 juli 2026 is de maximale gevolgschade inzake IQ toegenomen. Dit besluit heeft betrekking op een extra storting van € 30 miljoen in IQ ten behoeve van de vroege fase financiering in start- en scale-ups. Deze storting is verdeeld in twee onderdelen; € 4,5 miljoen in UNIIQ als onderliggend fonds van IQ, waarbij de storting door middel van een subsidie wordt voldaan. De resterende € 25,5 miljoen wordt aan IQ-Capital voldaan, waarvoor (na herwaardering) aandelen zullen worden verkregen. Door deze storting wordt de totale gevolgschade (maximale bedrag waarover de provincie een risico loopt) met € 25,5 miljoen verhoogd. De dekking voor dit risico is al gereserveerd in de Investeringsagenda 2026-2030. De kans van optreden is 25-50%. Met IQ worden momenteel gesprekken gevoerd over de ontwikkelingen op beleidsmatig, maar ook financieel vlak. Hiermee wordt het risicoprofiel van IQ strak gemonitord om tijdig het risicoprofiel eventueel bij te kunnen stellen.

Fonds Nazorg

Het Fonds Nazorg beheert het kapitaal dat nodig is voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. In 2025 was sprake van een positief resultaat. Daarom kon de voorziening nazorg op de provinciale balans worden verlaagd met € 0,2 miljoen. Gezien de aanpassing van de rekenrente in 2027 heeft de provincie de voorziening nazorg weer opgehoogd met € 6,6 miljoen om de doelvermogens van de gesloten stortplaatsen op het juiste niveau te houden.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

De provincie bekleedt als middenbestuur tussen Rijk en gemeenten vanuit verschillende rollen een belangrijke positie in het politieke en snel veranderende maatschappelijke speelveld. Vanuit onder andere de rollen van bewaker en regievoerder vloeien een aantal uitdagingen voort die zich vertalen in risico's op verschillende vlakken als het wegennet, de energie-infrastructuur en waterwegen en- management. Op al deze vlakken ligt een grote uitdaging voor ons die op onze capaciteit drukt. We zien dat steeds meer onderwerpen met elkaar vervlochten zijn, waardoor integrale sturing van groter belang is dan ooit. De sturing van de uitgaven binnen de provincie wordt minder wendbaar, omdat de prognose laat zien dat een groter deel van de budgetten vaste componenten gaat bevatten. Om de regie op onze taken goed te kunnen voeren kunnen wij niet zonder adequate Rijksmiddelen.

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie voldoende is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het integrale risicoprofiel van de provincie staat daarom in deze paragraaf centraal. Het integrale risicoprofiel van de provincie bestaat uit een samengevatte weergave van de belangrijkste strategische financiële en beleidsmatige risico's. Ook is er een samengevatte weergave opgenomen van (de omvang van) de risico's in uitvoeringsprojecten. Op basis van de financiële risico's berekenen we vervolgens het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen laten een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk beeld zien van de financiële positie van de provincie. De paragraaf is als volgt opgebouwd:

- een toelichting op het beleid omtrent risicomangement;
- het integrale risicoprofiel van de provincie;
- het weerstandsvermogen van de provincie;
- de financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk geregeld in het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV). Daarnaast heeft de provincie eigen beleid in de vorm van de Financiële verordening op het niveau van Provinciale Staten (PS) en de Uitvoeringsnota Risicomangement op het niveau van Gedeputeerde Staten (GS):

- [Artikel 11 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten](#)
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#)
- [Uitvoeringsnota Risicomangement](#)

Het BBV verplicht provincies en gemeenten om in zowel de begroting als de jaarrekening een paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing op te nemen. Vanuit de wet moet de paragraaf inzicht geven in onder andere de financiële risico's, het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen. Het doel hiervan is dat PS kunnen beoordelen of de provincie financieel weerbaar genoeg is om de geïdentificeerde risico's op te vangen.

In de provinciale begroting en jaarrekening staat in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en Risicobeheersing' het integrale risicoprofiel van de provincie centraal. Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen door middel van het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1', waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Dit is eveneens vastgelegd in de Financiële verordening.

In de Financiële verordening is het provinciale kader voor risicomangement vastgelegd. In dat kader staat dat er een systeem van risicomangement moet zijn dat leidt tot een integraal en transparant inzicht in de risico's. Het

systeem moet ondersteunen bij het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording, waardoor risicomanagement bijdraagt aan het realiseren van de provinciale doelen en ambities. Dit systeem is verder uitgewerkt in de Uitvoeringsnota Risicomanagement.

Het systeem van risicomanagement, wat onderdeel is van de Uitvoeringsnota Risicomanagement, beschrijft dat er binnen de provincie aandacht is om risicogestuurd te werken en bewust en verantwoord om te gaan met risico's. Dit leidt tot de volgende ambities:

1. Het risicomanagementproces maakt integraal onderdeel uit van het management van en de besluitvorming over alle opgaven en opdrachten van de provincie;
2. Risicomanagement is geïntegreerd in de structuur, processen en activiteiten van de organisatie.
3. Iedereen beschikt over voldoende mate van risicobewustzijn en toont risicoleiderschap passend bij de uitoefening van zijn/haar functie.

Als provincie zorgen we dat we ten minste voldoen aan wetgeving, proactief handelen en risicomanagement inzetten om waarde te creëren in onze processen en bij de uitvoering van onze opgaven en opdrachten. De komende jaren versterken we risicomanagement stapsgewijs binnen de organisatie. In 2027 richten we ons op drie onderwerpen:

- **Kwaliteit van risicomanagement:** Onderdeel van ons beleid is de voortdurende borging en verbetering van de kwaliteit van het risicomanagement. Kwaliteitsverbetering vindt plaats door het uitvoeren van een kwaliteitstoets op de werking van het risicomanagement en het invoeren van verbetermaatregelen. Dat doen we vooral op de lopende risicodossiers bij uitvoeringsprojecten, zoals infrastructurele en natuurprojecten. Daarmee wordt risico-informatie beter beschikbaar voor portfolioanalyses en/of programmasturing. Ook maken we een kwaliteitsslag op de risico-informatie die onderdeel is van bestuurlijke besluitvorming.
- **Risicobewustzijn en risicoleiderschap:** Risicobewustzijn staat centraal bij het omgaan met risico's en onzekerheden. Het risicobewustzijn wordt groter door met iedereen in de organisatie gesprekken te (blijven) voeren over risico's in opgaven en opdrachten. Ook het toepassen van het risicomanagement (binnen opdrachten) draagt bij aan het vergroten van het risicobewustzijn. Daarnaast geven we trainingen waarmee we het risicobewustzijn vergroten. In de trainingen is veel aandacht voor de zogenoemde 'soft controls' die toezien op houding en gedrag.
- **Externe bronnen/analyse:** Externe informatiebronnen worden systematisch benut om exogene risico's beter te identificeren en te duiden, waardoor de organisatie tijdig kan inspelen op externe ontwikkelingen en veranderende omstandigheden/omgeving.

Integraal risicoprofiel

Het integrale risicoprofiel bestaat uit de drie delen: strategische financiële risico's, de beleidsmatige risico's en de risico's bij uitvoeringsprojecten. De risico's worden minimaal twee maal per jaar herijkt bij de begroting en de jaarrekening.

Strategische financiële risico's

Structurele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Jaarrekening 2025		Omvang risico Begroting 2027
Macro-economische ontwikkelingen	1,7	↑	8,4
Algemene dekkingsmiddelen	2,8	↓	1,9
Eindtotaal	4,5	↑	10,3

Incidentele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Jaarrekening 2025		Omvang risico Begroting 2027
Verbonden partijen	22,9	↑	32,6
Natuur Netwerk Nederland	36,3	=	36,3
Bedrijfsvoeringsrisico's	7,0	↑	10,9
Nazorg stortplaatsen	2,3	↑	3,0
Subsidie-uitgaven	1,4	↓	1,1
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	1,9	↑	2,2
VTH risico	1,3	=	1,3
Subsidieopbrengsten	0,3	↑	0,5
Leningen en garantstellingen	0,0	↑	0,2
Eindtotaal	73,4	↑	88,1

De tabellen laten zien dat de omvang van de structurele risico's is toegenomen met € 5,8 miljoen. De omvang van de incidentele risico's is toegenomen met € 14,7 miljoen. Hieronder worden de structurele en incidentele risico's kort toegelicht.

Toelichting structurele risico's

Macro-economische ontwikkelingen (€ 8,4 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat macro-economische ontwikkelingen, zoals loon- en prijsontwikkelingen en stijgende rentekosten, zorgen voor hogere lasten dan geraamd. Het risico over loon- en prijsontwikkelingen neemt ten opzichte van de jaarrekening 2025 toe door geopolitieke ontwikkelingen en het effect daarvan op prijzen van goederen en diensten. Onder andere een stijging van 9,6% in de Grond- Weg en Waterbouw-index (GWW-index) ten opzichte van januari 2026 waarin een index van 1,1% was geraamd voor 2027 is niet ondervangen in deze begroting. Het bijbehorende risico schatten we in op € 21,3 miljoen met een mogelijk structureel effect voor de jaren daarna. Dit risico wordt opgenomen met een kansinschatting van 25-50% (€ 7,9 miljoen). Het risico op stijgende rentekosten verkleinen we door standaard financiering voor lange termijnen aan te trekken. De looptijd van deze financiering is meestal 30 jaar. We sluiten deze financiering af als de meerjarige liquiditeitsprognose laat zien dat dat nodig is. Deze financiering wordt daarna geleidelijk (lineair) afgelost.

Algemene dekkingsmiddelen (€ 1,9 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de inkomsten uit algemene dekkingsmiddelen lager zijn. Algemene dekkingsmiddelen zijn het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting. Ten opzichte van de Jaarrekening 2025 neemt het risico af, omdat er meer duidelijkheid is over het nieuwe model voor de verdeling van het Provinciefonds. Het risico met betrekking tot lagere opbrengsten uit MRB blijft daarentegen nog wel bestaan.

Toelichting incidentele risico's

Verbonden partijen (€ 32,6 miljoen)

- Dit risico is tweeledig, namelijk:
 - de kans dat de aandelen die de provincie heeft in verbonden partijen, dalen in waarde.
 - het risico voor de provincie door deelname in deze verbonden partijen.
- Stand van zaken / beheersing: de risico's met betrekking tot private verbonden partijen zijn voor 2027 gelijk gebleven. Dit komt doordat vastgestelde cijfers ontbreken, waardoor tussentijds geen herwaarderingen van het provinciaal aandelenkapitaal gedaan kunnen worden. Deze herwaardering zal plaatsvinden bij de jaarrekening 2026. Wel is de maximale gevolgschade inzake IQ toegenomen door een besluit van PS op 8 juli 2026. Dit besluit heeft betrekking op een extra storting van € 30 miljoen in IQ ten behoeve van de vroege fasefinanciering in start- en scaleups. Deze storting is onderverdeeld in € 4,5 miljoen in UNIIQ als onderliggend fonds van IQ. Deze storting wordt voldaan door middel van een subsidie. De overige € 25,5 miljoen zal aan IQ-capital worden voldaan, waarvoor na herwaardering aandelen worden verkregen. Door

deze storting verhoogt de totale gevolgschade (maximale bedrag waarover we risico lopen) met € 25,5 miljoen. Dekking van dit risico is al gereserveerd in de Investeringsagenda 2026-2030. Door het opnemen van dit risico in de incidentele risico's en daarmee de bufferreserve weerstandscapaciteit, valt de risicoreservering van € 11,25 miljoen uit de Investeringsagenda 2026-2030 vrij aan de algemene middelen.

- Het risico met betrekking tot de Grondbank (publieke verbonden partij) blijft voor de Begroting 2027 gelijk en zal eveneens bij de Jaarrekening 2026 worden herijkt op de informatie die dan voorhanden is. De risico's van de overige publieke verbonden dekken zij zelf af via het eigen weerstandsvermogen. Inhoudelijke risico's voor risico's met betrekking tot vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) komen verderop terug in deze paragraaf.

Natuur Netwerk Nederland (€ 36,3 miljoen)

De provincie is verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) Zuid-Holland. Dat doen we door natuurgebieden te ontwikkelen en met elkaar te verbinden. We moeten nog ongeveer 1.873 hectare natuurgebied / ecologische verbinding ontwikkelen. De kwaliteit van de natuurgebieden moet weer voldoen aan de internationale natuurdoelen, klimaatbestendigheid en leefklimaat. Het risico is dat de provincie niet in staat is om dit binnen budget en per 2027 te doen, volgens de afspraken van Natuurpact. Dat komt onder meer doordat:

- de uitvoering ingewikkeld is (grondverwervingsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders)
- deze opdracht samenhangt met andere opdrachten die ook hun gebiedsprocessen hebben (onder andere stikstof, bodemdaling)
- er onvoldoende capaciteit beschikbaar is bij betrokken partijen.

Om het risico zo klein mogelijk te houden:

- werken we de strategie om de opdracht te realiseren, regelmatig bij.
- gebruiken we de instrumenten vastgelegd die in het provinciale Handelingskader NNN staan.
- werken we goed samen met andere overheden, organisaties die terreinen beheren, waterschappen en andere belanghebbende partijen. Ook stemmen we een gezamenlijke aanpak af.
- Zetten we in op continue beheersing van de business case van de NNN-opgave via projectafbakening en sturing op indicatoren. Door deze indicatoren wordt de voortgang gemeten.

Bij een herziening van de business case in 2025 bleek dat er kans is op een tekort door hogere indexatie, lagere (netto) grondopbrengsten en vertragskosten door vooral complexe gebiedsprocessen. Het risico wordt ingeschat op € 72,5 miljoen, waarvoor een reservering is opgenomen van € 36,3 miljoen (50%) in het weerstandsvermogen. Voor de begroting 2027 blijft het risico ongewijzigd.

Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 10,9 miljoen)

De provincie loopt standaard bedrijfsvoeringsrisico's bij de uitvoering van taken. De risico's met de grootste financiële gevolgen zijn de risico's op het gebied van informatieveiligheid, datalekken, de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), fiscale risico's en mogelijke juridische claims. Risico's zonder financiële gevolgen zijn de risico's bij de uitvoering van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) en de Wet open overheid (Woo), arbeidscapaciteit en de organisatieverandering. Vooral de laatste twee zijn momenteel lastig in cijfers uit te drukken.

Ten opzichte van de Jaarrekening 2025 is het totale risico gestegen. Bij de inschatting van de fiscale risico's is rekening gehouden met een aangekondigd regulier onderzoek door de Belastingdienst. De eventuele financiële gevolgen hiervan zullen op z'n vroegst eind 2026 bekend zijn. Om al deze risico's te beheersen, voeren we extra controles uit, geven we voorlichting en verbeteren we de processen en de informatievoorziening. Om de informatieveiligheid structureel te verbeteren, implementeren we onder meer verschillende digitale wetgeving.

Nazorg stortplaatsen (€ 3 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat er onvoldoende middelen zijn voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de nazorg voor gesloten stortplaatsen. Dit risico bestaat uit twee delen:

- de kans dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet genoeg rendement oplevert.
- de kans dat de beoogde doelvermogens in het Fonds Nazorg niet voldoende zijn voor de nazorgvoorzieningen die nodig zijn.

Door toename van de maximale gevolgschade van het risico (door hogere beleggingsportefeuille) neemt het risico met € 0,1 miljoen toe ten opzichte van de Jaarrekening 2025. We beheersen de risico's door regelmatige controle van de ontwikkeling van het fonds en door verdere ontwikkeling van het beleid. Naar aanleiding van voorgenoemde doorontwikkeling hebben we een nieuw risico opgenomen ter afdekking van onvoorziene incidentele risico's bij Fonds Nazorg, die het fonds zelf niet kan afdekken door een te laag eigen vermogen. Met een lage kans van optreden is hiervoor een bedrag van € 0,7 miljoen opgenomen in de bufferreserve weerstandscapaciteit.

Subsidie-uitgaven (€ 1,1 miljoen)

De provincie loopt het risico dat meer subsidie moet worden uitgekeerd dan geraamd. Dat kan komen door te veel financiële verplichtingen (bij het programma Kansen voor West) of wanneer er een beroep wordt gedaan op een specifieke regeling in de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Ook bestaat het risico dat voorschotbetalingen door faillissement of liquiditeitstekort niet teruggevorderd kunnen worden als niet aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan. Dit risico is ten opzichte van de Jaarrekening 2025 gedaald met € 0,3 miljoen. Dat komt door het beter inzichtelijk hebben van subsidies die mogelijk niet teruggevorderd kunnen worden. We beheersen de risico's door toezicht te houden op het niveau van de subsidieontvanger.

Incidenten aan het provinciale areaal (wegen en vaarwegen) (€ 2,2 miljoen)

Dit risico gaat over (herstel)kosten door schades veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen/aanrijdingen en incidenten. Dit geldt voor de provinciale infrastructuur, zowel wegen als vaarwegen en de bijbehorende objecten, zoals bruggen, sluizen en tunnels. Bij schades veroorzaakt door derden, waarbij we de kosten voor het herstel door wettelijke beperking niet volledig op de veroorzaker kunnen verhalen, kan deze bufferreserve worden gebruikt. De kans op dit risico wordt beperkt door een goede inrichting van het areaal, door handhaving op basis van de (vaar)wegverordening en met goed assetmanagement. Gevolgschades, zoals letselschade en schade aan objecten, zijn verzekerd.

VTH-risico (€ 1,3 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de provincie aansprakelijk wordt gesteld voor schadeclaims, onvoorziene kosten en/of (gevolg)schade die komt uit haar wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten voeren de VTH-taken uit. De provincie is het bevoegd gezag. De provincie controleert of de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en of zij voldoen aan de kwaliteitsnormen die daarvoor gelden. Het risico is onveranderd ten opzichte van de Jaarrekening 2025.

Subsidieopbrengsten (€ 0,5 miljoen)

Het risico is dat de provincie minder middelen ontvangt vanuit het Rijk of de Europese Unie (EU) om de subsidies te kunnen financieren die zijn toegezegd. Dit kan gebeuren als cofinanciering vanuit het Rijk deels vervalt, bijvoorbeeld bij de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT). Het kan ook gebeuren dat uitgaven niet-subsidiabel blijken. Dit risico doet zich vooral voor bij Europese subsidies. Het risico is ten opzichte van de jaarrekening 2025 iets toegenomen. Dat komt door betere controlemechanismen en het aflopen van een subsidietermijn.

Leningen en garantstellingen (€ 0,2)

Dit risico gaat over de kans dat geldleners leningen niet kunnen terugbetalen. Het gaat om leningen die de provincie aan hen verstrekte en om leningen die zijn verstrekt door derden waarvoor de provincie garant staat. Dit risico bestaat bijvoorbeeld bij dreigende faillissementen. Door verstrekking van een nieuwe lening en het achterblijven van aflossen van een eerder verstrekte lening, neemt dit risico ten opzichte van de jaarrekening 2025 licht toe.

Beleidsmatige risico's

Beleidsmatige risico's gaan over het niet behalen van provinciale beleidsdoelstellingen binnen de beschikbare middelen. De beleidsmatige risico's staan in deze paragraaf om twee mogelijke redenen:

- vanwege politiek/bestuurlijk belang
- om de ontwikkeling van deze risico's te kunnen blijven volgen. Er is een relatie tussen deze ontwikkeling en de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's.

OV-concessies

De provincie is concessieverlener voor het openbaar vervoer (OV) in Zuid-Holland. Het risico is dat het dienstverleningsniveau van concessiehouders niet kan worden gegarandeerd op het niveau dat we wensen en dat we hebben afgesproken. Daardoor kunnen de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van het OV gevaar lopen. De concessiehouders hebben stijgende kosten voor onder andere personeel, onderhoud, energie en brandstof. Deze kosten worden niet altijd volledig afgedekt door indexatie van de provinciale exploitatiebijdragen. Dit risico is beperkt. Concessies zijn sindsdien aanbesteed of er zijn afspraken gemaakt over het dienstverleningsniveau voor de rest van de concessieperiode. Bovendien kende het Rijk via de motie Bikker structureel geld toe. Doel van dat geld was het voorkomen van een forse tariefstijging in 2024 (en de doorwerking in de jaren erna) en het geven van een impuls aan het regionaal OV. Het risico is vooral actueel omdat er mogelijk geen compensatie komt vanuit het Rijk voor het bijstellen van de vergoeding die vervoerders via het Rijk ontvangen voor de OV-studentenkaart. Bij structurele afname van de opbrengsten van meer dan 2,5% moet de provincie meewerken aan een oplossing. Dat kan zijn een financiële vergoeding of een vermindering van het dienstenniveau.

Stikstof

Het Rijk, de provincie en andere partners en sectoren moeten maatregelen nemen om de forse overbelasting van stikstofdepositie te verminderen op de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland.

De vermindering is een Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het risico bestaat dat de natuurherstelmaatregelen en de maatregelen om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen, niet (snel) genoeg tot uitvoering komen en/of niet opleveren wat ze moeten opleveren. We zitten op dit moment al in de situatie dat, door gebrek aan Rijksbeleid van de afgelopen jaren, stikstofvergunningverlening ernstig belemmerd is. De jurisprudentie van de Afdeling van de Raad van State bevestigt dit. Het gevolg is dat vergunningen voor activiteiten die stikstofemissie met zich meebrengen, niet meer verleend kunnen worden.

Rijksmaatregelen, zoals de landelijke stikstofbank en het uitkopen van piekbelasters, hebben nauwelijks effect gehad op het creëren van stikstofruimte in Zuid-Holland. Bovendien is de termijn van het legalisatieprogramma PAS-melders afgelopen begin 2025. Hoewel de verlenging van het legalisatieprogramma Pas-melders net is vastgesteld bestaan het risico nog steeds dat handavingsverzoeken worden ingediend.

De Rendac uitspraak van de Raad van State in december 2024 heeft nu daadwerkelijk tot gevolg dat vergunningverlening voor projecten waar stikstofruimte voor nodig is bijna niet meer mogelijk is. De provincie heeft beperkte mogelijkheden om voor stikstofreductie te zorgen. Het weer op gang krijgen van de vergunningverlening is daarom alleen mogelijk als het Rijk komt met afdoende bronmaatregelen en een geborgd maatregelenpakket voor stikstofreductie en natuurherstel.

Het afgelopen jaar heeft de provincie als beheersmaatregel ingezet op een (naar vermogen) provinciaal maatregelenpakket Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE).

Inmiddels heeft het huidige kabinet op 26 juni 2026 de nieuwe stikstofplannen gepresenteerd. Dit is een brede aanpak die ziet op stikstofreductie, natuurherstel en ondersteunend beleid. Samen met provincies kijkt het Rijk naar stikstofzonerings rondom de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het pakket is een stap in de goede richting, waarbij wel de aantekening moet worden gemaakt dat voor alle plannen en de financiering ervan door het minderheidskabinet een meerderheid moet worden gevonden. Daarnaast zijn zowel integrale afstemming binnen de provincie, draagvlak in de gebieden en uitvoeringskracht van de provincie, medeoverheden en gebiedspartners buiten bijzondere punten van aandacht voor de komende tijd.

ZH-PLG

De provincie werkt aan het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), als de provinciale uitwerking van het voormalig Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het programma bevat het ontwikkelen van gebiedsplannen voor het landelijk gebied van Zuid-Holland.

Na het wegvallen van het Transitiefonds, is 2025 benut als overbruggingsjaar om initiatieven te inventariseren. Ondanks de voornemens in het nieuwe regeerakkoord en de eerste uitwerking in juni 2026 van de ministeriële Taskforce Landbouw, Natuur, Stikstof met daarin onder anderen de zoneringsaanpak, is het onzeker of er voldoende slagkracht is om op korte termijn de doelen te halen.

Hierdoor is de samenwerking met gebiedspartners met een aanpak van onderop meer centraal komen te staan om de doelen te realiseren. Samen met onze gebiedspartners zetten wij nadrukkelijk in op een meerjarige ontwikkeling in het landelijk gebied. Hiertoe is in 2026 een vervolgaanpak voor de gebiedsprocessen aan Provinciale Staten voorgelegd, met daarin ook een financieringsvoorstel voor meerjarige dekking van de bijbehorende kosten.

In 2025 zijn 16 gebiedsplannen binnen het ZH-PLG ingediend, welke aangeven hoe we met de gebiedspartners de doelen voor natuur, stikstof, water, klimaat en landbouw integraal kunnen aanpakken en welke randvoorwaarden daarvoor nodig zijn. In 2026 zijn zowel in de voorjaarsnota als in deze begroting 2027 voorstellen gepresenteerd om een aantal van deze projecten te starten met financiering vanuit de eigen middelen. Gezien het unieke karakter van elk gebiedsplan is het een uitdaging om het totaal van de plannen te evalueren op perspectief doelbereik. Daarbij speelt ook mee dat er vanuit het Rijk nieuwe middelen vrijkomen met specifieke prioriteringen, zoals de havengelden voor Rotterdam en de gelden voor het Groene Hart.

We zijn op weg om de gebieden en daarin lopende processen beter te laten aansluiten bij wat de beleidsdoelen en opgaven van ons vragen en dat vraagt om intensieve afstemming en samenwerking met beleid enerzijds en anderzijds een samenhangende uitvoeringsagenda die aansluit bij visie en strategie voor een gebied en plannen en projecten. Op beide onderdelen worden stappen gezet maar zit het risico in bestuurlijk versnipperde portefeuilles en te weinig integrale afstemming. Daar wordt de komende tijd volop aan gewerkt om dit risico te beheersen en ook te bouwen aan meer uitvoeringskracht

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De provincie Zuid-Holland werkt aan het gezond en veilig houden van de leefomgeving. Daar horen ook het grond- en oppervlaktewatersysteem bij. In Europees verband zijn speciale afspraken gemaakt over hoe een duurzame bescherming van grond- en oppervlaktewater gegarandeerd moet worden. Die afspraken staan in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het risico bestaat dat de toestand van het grond- en oppervlaktewater in de provincie Zuid-Holland in 2027 niet (op alle onderdelen) voldoet aan de kaders zoals die in de KRW staan. Realisatie van de doelen is sterk afhankelijk van 3 zaken:

- de inzet van alle verschillende bestuurslagen met verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor grond- en oppervlaktewater.
- een goede samenwerking van het KRW-programma met de niet-waterkolom.
- voldoende arbeidscapaciteit binnen de provincie en de andere bestuurslagen.

Als in 2027 niet wordt voldaan aan de KRW leidt dit tot een boete en/of een dwangsom voor Nederland. Het Rijk kan de provincie dan in gebreke stellen. Dat heeft mogelijk financiële gevolgen voor de provincie als de aansprakelijkheid van Nederland het gevolg is van een verzuim van de provincie. Op korte termijn kan de

provincie te maken krijgen met Woo- en handavingsverzoeken rond de vergunningsverlening voor milieubelastende activiteiten.

Om deze risico's te beheersen, zorgt de provincie voor:

- voldoende medewerkers in de provinciale organisatie.
- een zorgvuldige invulling van onze bevoegdheden (onder meer vergunningverlening, toezicht en handhaving).
- een goede invulling van onze rol als gebiedsregisseur.
- het regelmatig evalueren en zo nodig bijwerken van de water(beheer)programma's. Dat doen we samen met de betrokken bestuurslagen.

Informatietransitie

De provincie werkt aan de Informatietransitie. Dat betekent dat we onze informatie en data beter op orde brengen én houden. Met de Informatietransitie leggen we een stevige basis voor de digitale transformatie in de opgaven en domeinen. We ontwikkelen de duurzame toegankelijkheid van data en zorgen dat deze goed wordt opgeslagen. We zorgen ervoor dat we datagedreven kunnen werken binnen onze organisatie. We willen de resultaten van de Informatietransitie ook op langere termijn garanderen. Daarom ontwikkelen we een I-governance en I-control besturings-instrumentarium. Daarmee kunnen we inspelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Met de juiste kennis en vaardigheden en op basis van met data onderbouwde besluiten, kunnen we een verbindende rol spelen in de provincie en daarbuiten. Zonder deze investering in mensen, processen en middelen lopen we meer en meer het risico dat we onze rol niet goed en niet effectief kunnen vervullen.

Bovendien voldoen we in dat geval in toenemende mate niet aan wet- en regelgeving.

De Informatietransitie is onderdeel van het antwoord op de vraag hoe we dit risico beheersen. Het programma is opgezet als een verandertraject voor de hele organisatie. Enerzijds werken we achterstanden weg die eerder ontstonden op het gebied van applicaties en data. Anderzijds is het programma gericht op het veranderen van de manier waarop alle medewerkers in de organisatie kijken naar data en de manier waarop we samen met data omgaan. Dit betekent dat:

- we het bewustzijn vergroten hoe medewerkers goed moeten omgaan met data en met het beheren ervan.
- we de rol van de medewerker daarbij benadrukken.
- we de digitale kennis en vaardigheden van alle betrokkenen vergroten.

De Informatietransitie is ook de definitieve oplossing om grip te krijgen op autorisaties en op toegang tot data. Het uitgangspunt voor toegang tot data in de nieuwe samenwerkingsomgeving is 'gesloten, tenzij...'. Zo krijgen we een gecontroleerde situatie waarin de toegang tot data 'open' is waar dat (ook in het kader van de Woo) kan, en beperkt is waar dat (in het kader van de AVG en veiligheid) moet. In 2027 ligt de nadruk van het programma nadrukkelijk op de invoering van de resultaten. Belangrijk onderdeel van de invoering is het saneren van de grote hoeveelheid informatie en het verder inrichten en optimaliseren van de nieuwe samenwerkingsomgevingen.

Financiële Functie

Om haar beleidsdoelen te bereiken heeft de provincie een goed werkend proces nodig voor financiële informatievoorziening. Als het financiële informatieproces niet op orde is, kan dit leiden tot het ontbreken van actuele en betrouwbare informatie waarop de provincie kan sturen en verantwoorden. Besluiten kunnen dan worden gebaseerd op onvolledige, onjuiste of niet actuele informatie. Dit kan leiden tot rechtmatigheidsissues of tot onder- of overbesteding van budgetten. Wat we nodig hebben is een overzicht van financiële processen en systemen. Om het risico te beheersen, herijken we een groot deel van de opdrachten binnen de financiële functie en worden processen in kaart gebracht. Daarmee brengen we de gehele financiële keten op orde. In 2027 richt het programma zich op de implementatie van de aanbevelingen die volgen uit de verschillende sporen.

Ruimte

In de afgelopen vijftig jaar is er veel gebouwd. Nu is er beperkt ruimte beschikbaar voor nieuwe opgaven. Tegelijkertijd staat de provincie juist volop voor verregaand transitie en opgaven. We willen de provincie toekomstbestendig inrichten met een goed gebruik van de ruimte. Een provincie waar het aantrekkelijk, veilig en

gezond is om te wonen, werken en recreëren. Om dit te bereiken, wil de provincie onder meer de bestaande bebouwde ruimte beter benutten en de keuzes maken die daarvoor nodig zijn.

Voor dit beleid kunnen risico's worden vastgesteld. Een risico is dat een heldere richting en keuzes uitblijven. Dat kan bijvoorbeeld komen door de vele belangen die spelen of door het ontbreken van richting en de nodige ondersteuning door het Rijk. We kunnen dit risico beheersen door:

- de verschillende onderwerpen in samenhang met elkaar te bekijken.
- zorgvuldige afwegingen en processen om tot een keuze te komen.
- Goed te overleggen met partners in het betrokken gebied.

Wonen

De opdrachten in het woondomein zijn het gevolg van de keuzes die Provinciale Staten daarin hebben gemaakt. De uitvoerende taak ligt vooral bij gemeenten, corporaties en ontwikkelaars. De provincie draagt bij aan het behalen van de gestelde doelen door regie en ondersteuning. Dat doen we met beleidsvorming, kennis en subsidies en ook door kaders te stellen en betrokken partijen aan te spreken op afspraken die we maakten. Het stellen van ruimtelijke kaders is een belangrijk sturingselement van de provincie.

Risico bij het halen van de woondoelen komt door de kritische succesfactoren of voorwaarden die hiervoor nodig zijn. Voor sommige daarvan, zoals bij natuurvergunningen, zijn wij verantwoordelijk. Maar bij een heel aantal heeft de provincie beperkte of geen invloed, zoals de gerechtelijke procedures.

Een ander risico zijn de wettelijke kaders die worden aangepast en opgesteld, zoals de Wet versterking Regie Volkshuisvesting. Deze wet is sinds 1 januari 2026 van kracht. De wet geeft helaas weinig extra mogelijkheden aan provincies om gemeenten te houden aan afspraken op het gebied van woningbouw. Vanuit de Tweede Kamer is een initiatiefvoorstel ingediend voor de afschaffing van de huidige Spreidingswet en de voorrang voor huisvesting van statushouders te verbieden. Dit heeft veel invloed op de taak om opvang voor vluchtelingen en statushouders (nieuwkomers) te realiseren.

Energietransitie

De provincie heeft een grote energieopgave in Zuid-Holland. Daarom zetten wij ons samen met partners in de regio in voor een duurzaam energiesysteem met duurzame warmte, energiebesparing, lokale opwekmogelijkheden en voldoende netcapaciteit. We werken aan de opbouw van een economisch netwerk voor (circulaire) energietransitie om de problemen rondom de energie-infrastructuur te helpen oplossen, zorgen voor voldoende en betaalbare stroom uit eigen buurt en de gestelde klimaatdoelstellingen van 2030 en 2050 halen. De Zuid-Hollandse samenwerking rond de energietransitie bestaat uit verschillende samenwerkingsverbanden, fondsen en kennisnetwerken. De energietransitie raakt aan alle andere provinciale opgaven. De grote hoeveelheid opgaven en de beperkte ruimte in provincie Zuid-Holland vormen samen een belangrijk risico voor de uitvoering van deze opgave. Goede sturing op het gebruik van de ruimte is van groot belang om dit risico te beheersen.

Belangrijkste risico bij de Energietransitie is netcongestie: het elektriciteitsnet is vol. Dit komt doordat er veel meer vraag is naar elektriciteit en het aanbod soms in pieken komt. Het huidige elektriciteitsnet is hier nog niet op berekend en er is meer aandacht nodig voor de realisatie van lokale opwekmogelijkheden. Het gevolg van de netcongestie is dat er op piekmomenten niet genoeg capaciteit is om de hoeveelheid elektriciteit te vervoeren. Voor het realiseren van de benodigde opwek en infrastructuur is veel tijd en overleg nodig met andere partijen. Netcongestie zorgt ervoor dat andere opgaven niet gerealiseerd kunnen worden. Meer (piek)vraag naar elektriciteit dan de netcapaciteit kan leveren, zorgt ervoor dat projecten niet of niet tijdig gerealiseerd kunnen worden. Dit komt doordat grootverbruikers van elektriciteit, met name bedrijven en voorzieningen, niet of niet op tijd kunnen worden aangesloten op het elektriciteitsnet. Dit heeft zijn weerslag op het economisch vestigingsklimaat.

Transitie HIC

In het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven werken het Rijk en de regio samen aan de overgang naar een duurzaam, circulair en klimaatneutraal Haven Industrieel Complex (HIC) Rotterdam. Daarbij gaat het over de

verdere ontwikkeling van de Rotterdamse haven zelf, maar gaat het ook over de regio er omheen. De provincie heeft bij deze opdracht een coördinerende en sturende taak. Met subsidies, de juiste kaders (ruimtelijk en milieutechnisch) en een goede samenwerking willen we onze doelen halen. Een risico voor de provincie vormt dat voor het behalen van de doelstellingen in en rond het HIC, het mede afhankelijk is van regelgeving, sturing en middelen uit een veelvoud aan nationale programma's vanuit en door Rijk en Europa. Binnen dit gebied hangen veel onderwerpen samen. Dat is ook een risico voor de samenwerking met de partners in de regio en op Rijksniveau. Denk aan onderwerpen zoals stikstof, duurzaamheid, innovatie, logistiek, infrastructuur, energie en industrie. Dat wordt gezien als risico met mogelijke gevolgen voor de ruimtelijke ordening van Zuid-Holland.

Faunaschade

De provincie is op grond van de Omgevingswet (en voorheen onder de Wet natuurbescherming) gehouden tot het verlenen van tegemoetkomingen in de schade aan gewassen die wordt aangericht door in het wild levende beschermde diersoorten. BIJ12 handelt in mandaat van de provincies deze faunaschade af. Het bedrag dat hiermee gemoeid is, is in de afgelopen jaren fors gestegen en de verwachting is dat deze stijging in 2027 verder zal doorzetten. De oorzaak hiervan is dat het aantal aanvragen blijft toenemen, de gewasprijzen stijgen, de schadeomvang per aanvraag toeneemt en omdat op dit moment voor een aantal diersoorten geen schadebestrijding mogelijk is (of is gemaakt).

Arbeidscapaciteit

Het niet op orde hebben van de arbeidscapaciteit komt doordat de administratieve inrichting van arbeidscapaciteit nog niet volledig is gerealiseerd. Daarnaast verloopt het interne proces van bemensen (matchen) van opgaven en opdrachten nog niet optimaal. Inzicht in de benodigde en beschikbare arbeidscapaciteit is op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau een belangrijk sturingsmiddel. Samen met de beschikbare middelen is dit de basis om onze doelen te realiseren.

De afgelopen periode zijn grote stappen gezet om de beschikbare arbeidscapaciteit beter in beeld te krijgen en de matching met de benodigde arbeidscapaciteit te vervolmaken. Hierin wordt ook een koppeling gelegd met de administratieve organisatie en de ketenprocessen om het inzicht en de beheersing te vergroten. De koppeling van het personele domein en het O-domein krijgt hierdoor meer vorm. De monitoring en beheersing zijn in verdere ontwikkeling. Net als het verkrijgen van meer gedetailleerd inzicht in de inzet per medewerker op opdrachtniveau en het verder optimaliseren van het matchingproces. Hierbij wordt ook rekening gehouden met het werken met vaste krachten in plaats van inhuurkrachten.

De personeelsinzet op langere termijn kan onder druk komen te staan door de onzekerheid over structureel beschikbare rijksmiddelen op de (middel)lange termijn. Dit kan gevolgen hebben voor de realisatiekracht en de strategische capaciteitsplanning. Op de korte termijn is dit inzicht aanwezig. In samenhang daarmee draagt de verdere implementatie en doorontwikkeling van het OGO binnen de organisatie bij aan meer grip en inzicht in de arbeidscapaciteit, zowel kwantitatief als kwalitatief. Dit vraagt om een samenspel tussen het opgavendomein en het personele domein, waarbij opgaven en opdrachten worden geprioriteerd en eenduidig beschreven, zodat tijdig kan worden gestuurd op een passende inzet van capaciteit. Om vervolgens ook in samenhang de sturing op Strategische Personeelsplanning vorm te geven. De inrichting van een gedeeld informatiesysteem is een belangrijke beheersmaatregel organisatiebreed dat onder meer bij moet dragen aan meer grip en inzicht op de arbeidscapaciteit en uiteindelijke betere sturing.

Risico's in uitvoeringsprojecten

De strategische en financiële risico's van uitvoeringsprojecten hebben directe invloed op de benodigde weerstandscapaciteit van de provincie. Deze risico's worden gedeeltelijk afgedekt door risicoreserveringen binnen de projectkredieten. Daarnaast zijn in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) afzonderlijke risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen.

Risicoreserveringen binnen de projectkredieten

De risicoreserveringen binnen de projectkredieten zijn bedoeld voor het opvangen van reguliere risico's die binnen de projectscope vallen en zich tijdens de uitvoering kunnen voordoen. Omdat de risico's en de bijbehorende reserveringen regelmatig worden geactualiseerd, betreft de onderstaande informatie een momentopname. De omvang van de risicoreserveringen verandert naarmate projecten vorderen en risico's optreden, wijzigen of vervallen.

Op dit moment (augustus 2026) zijn de risicoreserveringen als volgt:

- Aanleg en verbetering: de totale risicoreservering bedraagt € 124,0 miljoen. Dit is circa 16% van de bijbehorende projectuitgaven.
- Beheer en onderhoud: de totale risicoreservering bedraagt € 44,0 miljoen. Dit is circa 9% van de bijbehorende projectuitgaven.

Risicoreserveringen op programmaniveau binnen het PZI

Deze reserveringen maken geen deel uit van de afzonderlijke projectkredieten. Ze zijn bedoeld voor het opvangen van excessieve en onvermijdelijke risico's waarmee bij de reguliere uitvoering van projecten doorgaans geen rekening wordt gehouden. Via de jaarlijkse Kadernota en het PZI kan een beroep op deze risicoreserveringen worden gedaan.

Naast de risicoreserveringen binnen de projectkredieten zijn in het PZI voor aanleg en verbetering de volgende risicoreserveringen op programmaniveau (PZI) opgenomen:

- RijnlandRoute: € 39,5 miljoen;
- HOV-net Zuid-Holland Noord (Spoorcorridor Leiden–Utrecht): € 42,8 miljoen;
- prijsontwikkeling van projecten tot en met 2027: € 37,9 miljoen;
- financiële risico's bij PZI- en MIRT-projecten: € 0,6 miljoen;
- compensatie van stikstofdepositie door projecten: € 12,0 miljoen.

De risicoreservering voor de RijnlandRoute blijft beschikbaar omdat zich nog substantiële risico's met grote financiële gevolgen kunnen voordoen. Ook de risicoreservering voor het HOV-net Zuid-Holland Noord blijft in stand. Bij het project Spoorcorridor Leiden–Utrecht kunnen zich tijdens de technische uitwerking en de realisatie nog aanzienlijke risico's voordoen. Zoals in de Kadernota 2027–2030 is aangegeven, wordt in overleg met uitvoerder ProRail rekening gehouden met een verhoogd risicoprofiel

Weerstandsvermogen

Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen. Dat toetsen gaat door het berekenen van het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is een ratio die laat zien wat de financiële weerbaarheid van de provincie is. Voldoende weerstandsvermogen betekent dat de provincie voldoende reserves heeft om een tegenvaller op te vangen. De ratio is de verhouding tussen de weerstandscapaciteit die beschikbaar is en de weerstandscapaciteit die nodig is (de risico's). De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Het weerstandsvermogen bestaat uit 2 delen: structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit:

- De post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv6 (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten).
- Het structurele begrotingssaldo.
- De onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen.

De post onvoorzien bedraagt € 0,5 miljoen. Het structurele begrotingssaldo is € 19,3 miljoen negatief. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting tegen het gehanteerde tarief (106,3 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (het wettelijk maximumtarief in 2027 is 147,7 opcenten). De onbenutte belastingcapaciteit is daarmee in 2027 € 199 miljoen.

De structurele weerstandscapaciteit is eind 2027 € 180,2 miljoen (€ 199 miljoen - € 18,8 miljoen) en de omvang van de structurele risico's is € 10,3 miljoen.

Structurele weerstandsvermogen	=	Structurele weerstandscapaciteit	/	Omvang structurele risico's
17,5	=	180,2	/	10,3

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt 17,5. Dit is ruim meer dan de norm voor het weerstandsvermogen van minimaal 1. Om over de onbenutte belastingcapaciteit te beschikken, is een besluit tot verhoging van de motorrijtuigenbelasting nodig. Het structurele weerstandsvermogen is lager dan bij Jaarrekening 2025 (44,0). Dat komt door de toegenomen omvang van de structurele weerstandscapaciteit en de toename van de omvang van de structurele risico's ten opzichte van de Jaarrekening 2025.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de bufferreserve weerstandscapaciteit en de algemene vrije reserve. De omvang van de bufferreserve is gelijk aan de optelsom van de incidentele risico's, met een minimum van € 30 miljoen.

Het totaal aan incidentele risico's neemt met € 14,7 miljoen toe naar € 88,1 miljoen ten opzichte van de Jaarrekening 2025. Er is dan ook € 14,7 miljoen toegevoegd aan de bufferreserve weerstandscapaciteit ten opzichte van de stand in de Jaarrekening 2025. De algemene reserves bedragen per eind 2027 € 329,5 miljoen.

Incidentele weerstandsvermogen	=	Incidentele weerstandscapaciteit	/	Omvang incidentele risico's
3,7	=	329,5	/	88,1

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen. Samen vormen die een beeld van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Het gaat om de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) worden voorgeschreven. Het BBV schrijft voor dat de kengetallen in de begroting en jaarrekening moeten staan met een toelichting, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden. Die signaleringswaarden gelden dus niet specifiek voor provincies (zie verder in [de bijlage](#) van deze paragraaf).

In de Kadernota 2027 zijn voor zes financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. De signaleringswaarden staan in [de bijlage](#).

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 (NJN)	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Netto schuldquote	75%	84%	91%	105%	140%	148%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	75%	84%	91%	105%	140%	148%
Solvabiliteitsratio	37%	35%	28%	25%	21%	22%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	4,9%	0,5%	-1,7%	0,1%	3,2%	4,7%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. landelijk gemiddelde)	114%	117%	116%	-	-	-

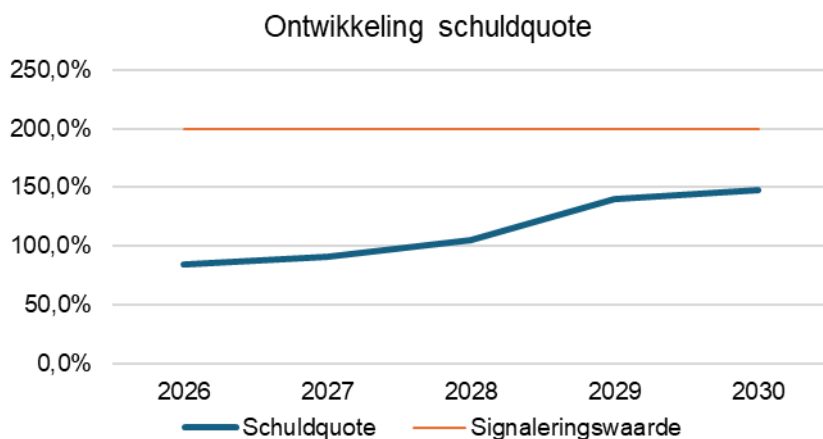
I Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 (NJN)	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Structurele lasten investeringen	7,8%	7,3%	7,0%	7,4%	8,3%	9,8%
Garant- en borgstellingen	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Weerstandsvermogen – incidenteel	3,9	4,2	3,7	3,9	4,5	5,3
Weerstandsvermogen – structureel	44,0	16,6	17,5	19,5	23,0	24,5

In [de bijlage](#) van deze paragraaf staat de manier waarop de financiële kengetallen zijn berekend.

Wettelijke kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau zien van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Het is een aanwijzing voor de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Korte analyse:

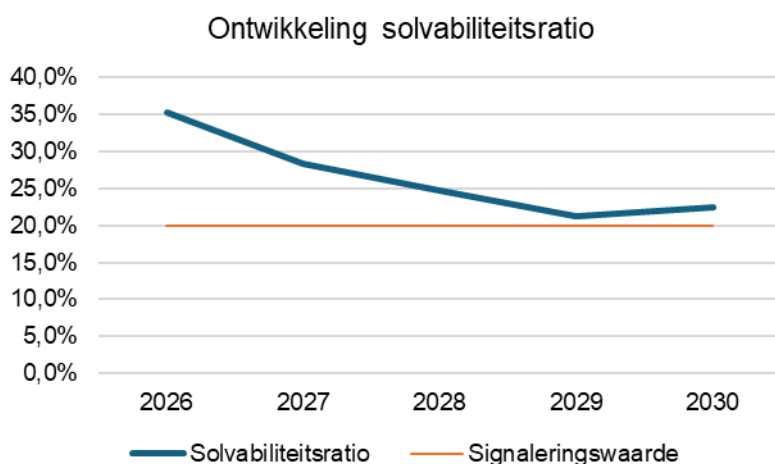
De begrote (geplande) netto schuldquote in deze begroting is voor jaarschijf 2026 geraamd op 84,2% en zal meerjarig verder stijgen tot 148%. De begrote schuldquote blijft daarmee ruim onder de signaleringswaarde van 200%. De meerjarige prognose voor de schuldquote is nog steeds aanzienlijk hoger dan de realisatie van de afgelopen jaren, maar de piek in de voorspelling daalt in vergelijking met voorgaande jaren (deze was in de begroting van 2026 nog 161%). Dit is een gevolg van het doorschuiven van investeringsuitgaven naar toekomstige jaren, een beeld dat ook wordt geschetst in het algemeen financieel beeld, meer specifiek bij het [financieel totaalbeeld](#) en de ontwikkeling van de gereedgemelde investeringen en uitgaven onderhanden werk. De grootste mutaties daarin betreffen die van het PZI, bijgevoegd bij deze begroting als bijlage.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Zie de toelichting bij de netto schuldquote

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit laat zien in hoeverre waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie.

Korte analyse:

Het beeld voor de solvabiliteitsratio wordt deels bepaald door dezelfde factoren als de schuldquote, aangezien de schuldpositie hier een belangrijke factor speelt. Wanneer de schuld minder zal toenemen, zal ook de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen gunstiger blijven. De solvabiliteitsratio blijft boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Bovendien zien we na de daling tot 2029 nu ook een licht herstel vanaf 2030. Net zoals bij de schuldquote geldt ook hier dat wanneer de provincie de komende jaren minder leningen hoeft aan te trekken, de gerealiseerde solvabiliteitsratio positiever zal zijn.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Er wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en lasten en dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. Door het meerjarige positieve begrotingssaldo neemt ook het kengetal toe.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Voor de jaren ná 2026 is nog geen kengetal opgenomen, omdat het landelijk gemiddelde voor die jaren nog niet bekend is.

Kengetallen vanuit de financiële verordening

Structurele lasten investeringen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen aan de ene kant de som van de afschrijvingslasten, rentelasten en meerjarige leaseverplichtingen en aan de andere kant de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting.

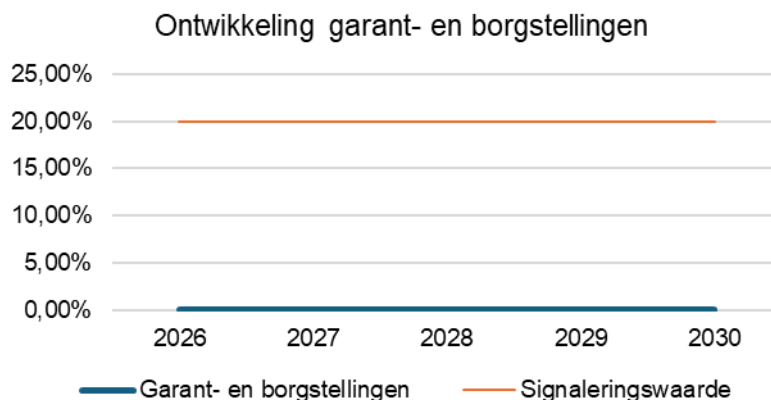

Korte analyse:

Op basis van de huidige begrote kapitaallasten en de huidige beperkte omvang van de leasekosten, is het de verwachting dat de komende jaren de voorgestelde signaleringswaarde niet wordt bereikt.

Garant- en borgstellingen

Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garant- en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten.

Korte analyse:

Het huidige en toekomstige saldo garant- en borgstelling is zeer beperkt.

Weerstandsvermogen - incidenteel

Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de omvang van de speciaal daarvoor ingestelde bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve heeft een omvang die gelijk is aan de geïdentificeerde incidentele risico's die zijn vastgesteld en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanaf 2025 wordt ook de omvang van de algemene vrije reserve meegenomen in de berekening. Die reserve neemt in komende jaren toe door het meerjarige positieve begrotingssaldo, dat wordt gestort in de algemene vrije reserve. Het kengetal neemt daardoor ook toe en blijft boven de signaleringswaarde.

Weerstandsvermogen - structureel

Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico's af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Door het meerjarige positieve begrotingssaldo neemt ook het kengetal toe en blijft boven de signaleringswaarde.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote laat de mate zien waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de [paragraaf Financiering](#).

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om dit vervolgens uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren, wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit laat de mate zien waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte laat de ruimte zien die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het [overzicht van baten en lasten](#).

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie laat de omvang zien van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die bebouwd en verkocht worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat zorgde voor extra lasten. Inmiddels hebben we meer en beter inzicht in de definitie van dit kengetal in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) per 2016. De conclusie is dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichthouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogenoemde 'signaleringswaarden' voor de zes financiële

kengetallen. Deze signaleringswaarden zijn geen normering maar zijn een hulpmiddel om de afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen), 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

Kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid laat zien van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is belangrijk om een onverwachte tegenvaller op te kunnen vangen. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het totaal aan middelen en mogelijkheden van de provincie om niet begrote kosten te dekken van risico's die plaatsvonden. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op het blijven uitvoeren van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die blijvend ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Bufferreserve Weerstandscapaciteit (met een minimale omvang van € 30 miljoen)
Begrotingssaldo	Algemene vrije reserve
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn vast te stellen over de weerstandscapaciteit die nodig is in de organisatie in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 staat dat de provincie een norm hanteert van minimaal één voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Financiële begroting

1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen

1.1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten toont de lasten, de baten, de mutaties in de reserves, en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Dit overzicht sluit aan bij de overzichten van baten en lasten zoals die bij elke ambitie zijn opgenomen.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025			Begroting 2026 t/m NJN			Begroting 2027			Raming 2028			Raming 2029			Raming 2030		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	30.377	612	29.764	34.691	365	34.326	33.554	263	33.292	32.093	135	31.958	31.191	135	31.056	30.896	135	30.761
2 Bereikbaar Zuid-Holland	550.512	28.288	522.224	443.607	26.900	416.707	462.424	38.312	424.112	475.264	29.253	446.011	466.220	29.251	436.969	464.813	11.812	453.000
3 Schone energie voor iedereen	22.501	8.164	14.337	50.979	10.607	40.371	70.858	3.130	67.728	36.643	0	36.643	30.498	0	30.498	16.573	0	16.573
4 Een welvarend Zuid-Holland	75.309	8.563	66.746	83.282	4.761	78.522	96.189	3.781	92.408	89.220	350	88.870	81.365	88	81.277	74.292	88	74.204
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	159.730	42.585	117.146	220.641	54.714	165.927	242.944	64.528	178.415	258.960	107.397	151.563	170.393	29.947	140.446	112.210	2.406	109.804
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	40.375	3.645	36.730	68.538	6.901	61.638	87.406	0	87.406	69.137	0	69.137	61.690	0	61.690	66.471	0	66.471
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	100.519	11.129	89.390	125.049	13.848	111.202	138.073	17.626	120.447	120.135	10.119	110.016	118.011	18.006	100.004	102.547	8.149	94.398
- Overzicht Organisatie	158.831	6.647	152.184	160.274	7.642	152.632	151.737	5.957	145.780	149.476	5.957	143.519	144.237	5.957	138.280	144.028	5.957	138.071
- Overzicht Algemene middelen	17.008	904.960	-887.953	4.797	963.028	-958.231	4.435	1.012.249	-1.007.815	20.623	1.050.016	-1.029.393	39.723	1.073.520	-1.033.797	62.415	1.093.932	-1.031.517
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	500	0	500	500	0	500	500	0	500	500	0	500
Vennootschapsbelasting	25	0	25	32	32	32	4	0	4	4	0	4	4	0	4	4	0	4
Subtotaal exploitatie	1.155.186	1.014.594	140.592	1.191.890	1.088.766	103.124	1.288.123	1.145.846	142.277	1.252.053	1.203.226	48.827	1.143.830	1.156.904	-13.074	1.074.748	1.122.479	-47.731
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	147	0	-147	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2 Bereikbaar Zuid-Holland	270.801	113.824	-156.976	37.496	2.663	-34.834	28.168	4.553	-23.615	22.962	4.988	-17.975	7.989	3.846	-4.143	8.606	4.988	-3.618
3 Schone energie voor iedereen	-4.214	1.168	5.382	27.994	3.000	-24.994	46.609	0	-46.609	12.666	0	-12.666	4.000	0	-4.000	2.500	0	-2.500
4 Een welvarend Zuid-Holland	5.098	10.942	5.845	7.240	1.397	-5.843	6.654	0	-6.654	3.626	0	-3.626	2.379	0	-2.379	944	0	-944

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025			Begroting 2026 t/m NJN			Begroting 2027			Raming 2028			Raming 2029			Raming 2030		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	30.114	7.650	-22.464	84.195	43.450	-40.745	45.140	35.850	-9.290	58.156	34.009	-24.147	23.801	750	-23.051	3.940	750	-3.190
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	4.234	34.309	30.075	40.117	5.800	-34.317	16.942	3.500	-13.442	1.618	0	-1.618	500	0	-500	7.491	0	-7.491
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	13.016	12.635	-381	9.063	612	-8.451	4.229	612	-3.617	1.302	612	-690	250	612	362	0	612	612
- Overzicht Organisatie	1	0	-1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Overzicht Algemene middelen	170.747	140.980	-29.767	29.550	75.611	46.061	0	-39.049	-39.049	3.000	14.894	11.894	4.000	50.786	46.786	3.000	67.862	64.862
Subtotaal reserves	489.944	321.509	-168.434	235.656	132.532	-103.124	147.741	5.465	-142.277	103.330	54.503	-48.827	42.920	55.994	13.074	26.481	74.212	47.731
Totaal	1.476.695	1.504.538	-27.843	1.324.422	1.324.422	0	1.293.588	1.293.588	0	1.306.556	1.306.556	0	1.199.824	1.199.824	0	1.148.960	1.148.960	0

1.2 Inzicht in het begrotingssaldo

Tekorten of overschotten op het begrotingssaldo worden verrekend met de Algemene vrije reserve. Het saldo van de baten en lasten en die van de reserves is daarom aan elkaar gelijk. Om het totale en structurele begrotingssaldo inzichtelijk te maken zijn in onderstaande tabel de mutaties voor het boeken van overschotten of tekorten naar de Algemene vrije reserve niet meegenomen zodat het totale begrotingssaldo inzichtelijk wordt. Daar worden dan de inzet van de bestemmingsreserves en incidentele baten en lasten vanaf gehaald om het structurele begrotingssaldo inzichtelijk te krijgen. Verderop in deze begroting zijn de [incidentele baten en lasten](#) per ambitie gespecificeerd.

(bedragen x € 1 miljoen)	2027	2028	2029	2030
Saldo baten en lasten	-142	-49	13	48
Saldo reserves	103	64	38	20
Totale begrotingssaldo (I+S)	-39	15	51	68
Af: incidentele reserve mutaties	-103	-64	-38	-20
Bij: incidentele baten en lasten	123	50	24	5
Structureel begrotingssaldo	-19	2	37	53
Correctie voor de fasering van lasten Investeringsagenda	11	9	9	6
Correctie beklemmingen jaarrekening 2025	1	0	0	0
Correctie voor de fasering van lasten	18	16	13	2
Structureel reëel begrotingssaldo	11	27	59	60

Toelichting methodiek structureel begrotingssaldo en de berekening daarvan:

De berekening van het structureel begrotingssaldo heeft tot doel om vast te stellen of per saldo alle structurele taken ook gedekt zijn door structurele middelen. Als dat niet het geval is, dan worden structurele lasten uit incidentele middelen gedekt wat in de toekomst tot problemen kan leiden. Als voorbeeld: als je het onderhoud aan je huis alleen kunt betalen als je je spaarrekening gebruikt en je spaarrekening wordt niet aangevuld dan zul je ooit door je spaargeld heen zijn en het onderhoud niet meer kunnen betalen.

Met dat in gedachte is het uitgangspunt vanuit het BBV dat alle reserve mutaties incidenteel zijn (de reserves zijn de spaarrekeningen in het voorbeeld) en alle taken die de provincie uitvoert naar hun aard structureel. Structurele lasten (en baten) mogen daarbij per jaar wel fluctueren, maar moeten wel reëel worden begroot. Van incidentele lasten moet onderbouwd zijn dat die geen onderdeel zijn van een structurele taak. Voorbeelden van incidentele lasten zijn de realisatie van het NNN en de aanleg van een warmteleiding.

In bovenstaande berekening geeft het saldo van baten en lasten weer of er meer baten dan lasten zijn of omgekeerd. In 2027 geeft het getal van € 142 miljoen aan dat er voor dat bedrag meer lasten zijn dan baten. Het saldo reserves in 2027 van € 103 miljoen (de regel eronder) geeft aan welk deel van het saldo aan baten en lasten gedekt wordt vanuit de inzet van reserves. Een negatief getal betekent hier dat er minder uit de reserves onttrokken wordt dan erin wordt gestort. Dit resulteert in 2026 in een tekort van € 39 miljoen. Dat overschot wordt dan onttrokken aan de Algemene vrije reserve.

In de voorgeschreven methodiek voor het berekenen van het structureel begrotingssaldo wordt er rekening mee gehouden dat een deel van de reserve mutaties (onder bepaalde voorwaarden) structureel kan zijn. Om het structurele begrotingssaldo uit te rekenen wordt het totale begrotingssaldo daarom eerst gecorrigeerd voor alle incidentele reserve mutaties. Aangezien wij als PZH geen structurele reserve mutaties kennen is dit bedrag gelijk aan het saldo van de reserves (€ 103 miljoen). Daarnaast kan het zijn dat er een verschil bestaat tussen de hoogte van de incidentele lasten en incidentele baten. In bovenstaande berekening laat het positieve bedrag van € 123 miljoen in 2027 zien dat er meer incidentele lasten dan baten zijn. Dat betekent per saldo dat een deel van

de incidentele lasten door structurele baten gedekt zijn. Dat is gunstig voor het structureel begrotingssaldo en wordt in de berekening dus weer opgeteld. Het getal van € -/-19 miljoen geeft aan dat er een tekort is in het structureel begrotingssaldo. Dat betekent dat de structurele lasten niet volledig gedekt worden door structurele baten.

Structureel reëel begrotingssaldo

In bovenstaande tabel presenteren we ook een structureel reëel begrotingssaldo. Dit saldo komt tot stand door het structureel begrotingssaldo te corrigeren voor budgetten van structurele taken die worden doorgeschoven naar latere jaren. Elk jaar zien we, met name bij de najaarsnota, dat budgetten van structurele taken in het lopende jaar (2026) worden verlaagd en in een later jaar (2027 of verder) worden opgehoogd. Deze bijstellingen zijn meerjarig gezien saldo-neutraal: wat er in het ene jaar wordt verlaagd, komt er in een ander jaar weer bij. Een belangrijke verklaring voor het doorschuiven van deze lastenbudgetten is dat de lastneming van subsidiebudgetten in een later jaar plaatsvindt dan het jaar waarin de subsidie is toegekend. We kunnen die budgetten die worden doorgeschoven ook niet laten vrijvallen, omdat er al juridische verplichtingen voor zijn aangegaan.

Het doorschuiven van deze lastenbudgetten is passend bij realistisch begroten, wat een vereiste is vanuit het BBV en daarnaast de aandacht heeft van het college en Provinciale Staten. Tegelijk zorgen deze bijstellingen ervoor dat het structurele begrotingssaldo in het lopende jaar verbeterd (in 2026 verlagen we lastenbudgetten), maar het structurele begrotingssaldo in latere jaren verslechterd (in 2027 en verder verhogen we lastenbudgetten). Het reële beeld van het structurele begrotingssaldo wordt hierdoor beïnvloed.

Het structureel reëel begrotingssaldo komt tot stand door het structureel begrotingssaldo te corrigeren voor budgetten van structurele taken die zijn doorgeschoven vanuit de Najaarsnota 2026 naar latere jaren en de middelen die beschikbaar zijn gesteld via de reserve Investeringsagenda 2026-2030. In de Najaarsnota 2026 gaat dit om € 58,4 miljoen aan lastenbudgetten die vanuit 2026 worden doorgeschoven naar 2027-2035. Het corresponderende positieve effect van mutatie valt in de betreffende jaren, waaronder 2027 (€ 18,4 miljoen), 2028 (€ 15,6 miljoen en 2029 (€ 12,5 miljoen). In die jaren verbetert het structureel reële begrotingssaldo.

Voor 2027 gaat de correctie per saldo om € 30,4 miljoen aan lastenbudgetten, waarvan € 18,4 miljoen aan doorgeschoven lastenbudgetten 2026 en € 10,9 miljoen aan lastenbudgetten uit de Investeringsagenda 2026-2030. Het structurele reële begrotingssaldo is voor 2027 daardoor € 11,1 miljoen voordelig (= -/- € 19,3 miljoen structureel begrotingssaldo + € 30,4 miljoen). Zo komen we de gemaakte afspraak in het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' na om het structurele beleid ook structureel gedekt te hebben. Ook voor 2028 en verder is het structureel reële begrotingssaldo voordelig, waarbij dit oploopt van € 25 miljoen voordelig in 2028 tot circa € 90 miljoen voordelig vanaf 2031.

1.3 Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 t/m VJN	Begroting 2026 t/m NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Dividend	1.946	1.666	1.513	1.666	1.666	1.666	1.666
Lokale heffingen	429.869	487.902	494.214	513.888	527.828	539.997	568.602
Overige algemene dekkingsmiddelen	140	100	76	100	100	100	100
Provinciefonds	465.585	446.529	462.429	493.679	520.422	531.757	523.564
Saldo van de financieringsfunctie	7.421	2.795	4.620	2.916	0	0	0
Totaal	904.960	938.991	962.851	1.012.249	1.050.016	1.073.520	1.093.932

2. Toelichting baten en lasten

2.1 Basis voor de begroting

De basis voor de begroting en het meerjarenperspectief is het financieel perspectief tot en met de Kadernota 2027-2030. De Begroting 2027 en de meerjarenraming 2028-2030 zijn opgebouwd op basis van de mutaties zoals genoemd in het financieel beeld. (Structurele) effecten en mutaties uit de Najaarsnota 2026 zijn verwerkt in de financiële overzichten van deze begroting.

Voor de ontwikkeling van de financiële ruimte wordt verwezen naar het overzicht in het [Financieel beeld](#) aan het begin van dit boekwerk. Bij het opstellen van de begroting is verder onder andere rekening gehouden met de onderstaande uitgangspunten.

2.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

De P&C producten zijn opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening zoals door Provinciale Staten is vastgesteld.

Basis voor de ramingen in de Begroting

De Begroting 2027 bestaat uit de jaarschijven 2027 tot en met 2030 en is een nadere uitwerking van de Kadernota 2027-2030 en de meerjarige effecten van de Najaarsnota 2026.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten voor de provincie waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald en zijn daarmee vrij besteedbaar (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen). De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan vrijwel volledig uit inkomsten voor de opcenten Motorrijtuigenbelasting. Voor de bepaling van de belastinggrondslag zijn de cijfers van Rijksbelastingdienst leidend. In deze meerjarenbegroting 2027 wordt het tarief van de opcenten conform Kadernota 2027-2030 geïndexeerd. Voor het belastingjaar 2027 wordt daarom voorgesteld het tarief te verhogen met 1,9 opcenten (2,1% conform CEP 2026). Tevens correctie van 0,3 opcenten ter uitvoering van de motie 1812. Dit betekent dat het nieuwe tarief opcenten voor het jaar 2027 106,3 opcenten bedraagt (was 104,4). In de jaren 2027 en verder is er rekening mee gehouden dat de vrijstelling voor elektrische voertuigen wordt aangepast. In de jaren 2027, 2028 geldt een korting voor elektrische voertuigen van 30% en in 2029 van 25%. Verdere informatie vindt u in de paragraaf [Lokale Heffingen](#).

Provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds is gebaseerd op de Meicirculaire 2026. Daarnaast is rekening gehouden met inkomsten die al zijn aangekondigd om te verwerken in de septembercirculaire 2026, namelijk de de herverdeling van het provinciefonds. De uitkering uit het provinciefonds bestaat uit een algemene uitkering en decentrale uitkeringen, die een eigen verdeling over de provincies hebben. De indexatie van de algemene uitkering in het Provinciefonds is gekoppeld aan het nominaal bruto binnenlands product. Deze cijfers worden gepubliceerd door het CPB en in de circulaires verwerkt.

Dividenduitkering

De provincie ontvangt geld (dividend) vanuit de deelnemingen, bedrijven of organisaties waarin zij een aandeel heeft. Op dit moment zijn dat de BNG, NWB en de ZEH.

Indexatie

Indexering is het aanpassen van geldbedragen aan een indexcijfer. Vaak betreft dit aanpassing aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft. In de provinciale context betekent dit dat beschikbare budgetten worden opgehoogd zodat hiermee dezelfde koopkracht behouden blijft. De begroting wordt hiermee waardevast gemaakt.

In de Financiële verordening 2021 zijn de kaders opgenomen met betrekking tot indexatie. De praktische uitvoering daarvan is vastgelegd in een Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2025) die GS op 1 juli 2025 heeft vastgesteld (zie [link](#)). Onderstaande informatie en de in de tabel opgenomen indexcijfers zijn in lijn met deze geactualiseerde Uitvoeringsnota.

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
Baten		
- Opcenten motorrijtuigenbelasting - Precario	Nationale consumentenprijsindex (CPI) De gemiddelde prijs op jaarbasis van een pakket goederen en diensten. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+5.	CPB Februari/maart raming
Lasten		
- Beheer en onderhoud infrastructuur - Beheer en onderhoud natuur	42/43: Grond-, weg- en waterbouw (GWW) Deze index bevat een gewogen gemiddelde van tien deelgebieden die binnen de GWW worden onderscheiden. De index bevat de ontwikkeling van de kosten van loon, materiaal en materieel voor grond-, weg- en waterbouwprojecten. De GWW-index is alleen retrospectief beschikbaar en bevat dus geen verwachte prijsontwikkeling van toekomstige jaren. Het prognose percentage voor T+1 wordt berekend op basis van de index '42/43: Grond-, weg- en waterbouw; inputprijsindex 2020=100' (link) waarbij het laatst bekende indexcijfer wordt afgezet tegen de in de vorige Kadernota vastgestelde index. Voorbeeld: in de Kadernota 2026 is het indexcijfer 136,4 gebruikt. Bij het opstellen van de Kadernota 2027 is het laatst bekende indexcijfer 137,9. Het indexatiepercentage wordt dan $137,9 - 136,4 = 1,5 / 136,4 * 100\% = 1,10\%$	CBS retrospectief Periode: T+1
	Index Bruto Overheidsinvesteringen (IBOI) Deze index bevat de gemiddelde prijsstijging van de bruto investeringen van de collectieve sector. De investeringen bestaan onder meer uit infrastructuur, vervoermiddelen, software etc. Het onderdeel infrastructuur weegt relatief zwaar mee in de IBOI. Het prognose percentage voor T+2 t/m T+5 wordt gebaseerd op de IBOI in de verzamelde bijlagen met lange reeks t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming Periode: T+2 t/m T+5
- Loonontwikkeling formatie incl. pensioenpremies - Vergoeding Statenleden	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw) Dit is de gemiddelde stijging van de lonen en salarissen van de collectieve sector exclusief een voortschrijdend gemiddelde van de jaarlijkse incidentele loonstijgingen. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
Inhuur	Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur Deze index bevat de ontwikkeling van cao-lonen, de contractuele loonkosten en de contractuele arbeidsduur van werknemers in Nederland die vallen onder een collectieve arbeidsovereenkomst (cao).	CBS retrospectief Periode: T+1

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
	Deze index is alleen retrospectief beschikbaar en bevat dus geen verwachte prijsontwikkeling van toekomstige jaren. Het prognose percentage voor T+1 wordt berekend op basis van 'CBS-prijsindexcijfer CAO lonen per uur, inclusief bijzondere beloningen, categorie zakelijke dienstverlening, reeks 2020=100' (link) waarbij het laatst bekende indexcijfer wordt afgezet tegen de in de vorige Kadernota vastgestelde index. Cao-loon marktsector Deze index bevat de gemiddelde stijging van de lonen in de marktsector (bedrijven exclusief gezondheids- en welzijnszorg) volgens de cao's. Het prognose percentage voor T+2 t/m T+5 wordt gebaseerd op verzamelde bijlagen met lange reeks t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	
- Concessies Openbaar vervoer - Waterbus en veer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI) De LBI volgt onafhankelijk de kostenontwikkeling van de sector uitgesplitst naar voertuig en brandstof type. Voor de prognose wordt gebruik gemaakt van het gemiddelde van de uitsplitsing Bussen - Diesel, Bussen - Elektrisch, en Trein - Elektrisch. Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.	DOVA (Samenwerkingsverband van decentrale OV-autoriteiten)
- Meerjarige boekjaarsubsidies - Omgevingsdiensten	Gewogen index van 20% (imoc) en 80% (PO:bw) De meerjarige boekjaarsubsidies die worden verstrekt en de bijdragen aan de omgevingsdiensten dienen ter dekking van zowel materiële lasten als personele lasten. De precieze verhouding kan verschillen per meerjarige subsidie en bijdrage aan omgevingsdienst. In de begroting wordt voor de stelpost uitgegaan van een verhouding van 20% materiële lasten waarvoor de Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc) wordt gehanteerd en voor 80% aan personele lasten waarvoor de Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw) wordt gehanteerd. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
Resterende budgetten incl. ICT	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc) Dit is de gemiddelde stijging van de prijzen van de netto materiële consumptie van de collectieve sector (zie ook toelichting op definitie van collectieve sector). De netto materiële consumptie is gelijk aan de som van de lopende aankopen van goederen en diensten (bijvoorbeeld kosten van energie, huisvesting, kantoorartikelen, uitzendkrachten), de afschrijvingen (bijv. die op infrastructuur, gebouwen, wagenpark en computers) en de verkopen (bijv. schoolgelden, reinigingsrechten, verkopen sociale werkplaatsen, vergoeding van de EU voor het innen van de invoerrechten, bouwleges en verhuur van schoolgebouwen door gemeenten aan het bijzonder onderwijs). Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
Investerings		
- Aanleg en verbetering infrastructuur - Beheer en onderhoud infrastructuur - Natuur - Recreatie	Voor deze investeringen worden de indexen van de GWW en IBOI toegepast zoals dat eerder is toegelicht in deze tabel bij de categorie Lasten: Beheer en onderhoud infrastructuur + Beheer en onderhoud natuur.	

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
- Gebouwen (huisvesting) - ICT - Overige investeringen	Voor deze investeringen wordt de index gehanteerd van de 'Prijs overheidsconsumptie, netto materiaal (imoc)' zoals dat eerder is toegelicht in deze tabel bij de categorie Lasten: Resterende budgetten incl. ICT.	

Te hanteren indexen voor Begroting 2027

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron	2027	2028	2029	2030	2031
Baten							
Opcenten mrb, precario	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	CPB maart 2026	2,1%	2,5%	2,1%	2,3%	2,1%
Lasten							
Beheer en onderhoud infrastructuur, natuur	GWW (T+1) IBOI (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2026 t.o.v. jan 2025 CPB maart 2026	1,1%	2,9%	2,4%	2,5%	2,3%
Loonontwikkeling, vergoeding Statenleden	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers	CPB maart 2026	4,1%	3,9%	3,3%	3,2%	3,4%
Inhuur	Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur (T+1) Cao-loon marktsector (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2026 t.o.v. jan 2025 CPB maart 2026	5,2%	3,5%	3,0%	2,9%	3,0%
Concessies Openbaar vervoer, waterbus en veer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI)	DOVA	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%
Meerjarige boekjaarsubsidies, omgevingsdiensten	80% prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers en 20% Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB maart 2026	3,7%	3,6%	3,1%	3,1%	3,2%
Resterende budgetten, inclusief ICT	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB maart 2026	2,1%	2,6%	2,3%	2,5%	2,3%
Investeringsen							
Aanleg en verbetering infrastructuur Beheer en onderhoud infrastructuur Natuur Recreatie	GWW (T+1) IBOI (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2026 t.o.v. jan 2025 CPB maart 2026	1,1%	2,9%	2,4%	2,5%	2,3%
Gebouwen (huisvesting) ICT Overige investeringen	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB maart 2026	2,1%	2,6%	2,3%	2,5%	2,3%

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijvingslasten. Bij dit onderdeel wordt daar nader op ingegaan.

De ontwikkeling van de cijfers in de meerjarenbegroting zijn per ambitie in onderstaande tabellen weergegeven.

a. Afschrijvingen

Het jaar nadat de activatie heeft plaats gevonden wordt begonnen met de afschrijvingstermijnen; zie de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 artikel 4.15 afschrijvingstermijnen.

Verdeling afschrijvingslasten naar de programma's

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 t/m NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
2 Bereikbaar Zuid-Holland	61.628	62.872	61.915	63.881	68.089	80.116
4 Een welvarend Zuid-Holland	218	218	218	218	218	218
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	83	83	83	83	83	83
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	72	63	294	289	476
- Overzicht Organisatie	12.724	11.869	11.794	13.197	14.262	14.673
- Overzicht Algemene middelen	8	1	1	1	1	1
Totaal	74.734	75.115	74.074	77.675	82.942	95.566

b. Rente

Betaalde rente

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 t/m NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
- Overzicht Algemene middelen	10.185	9.230	9.549	11.102	12.653	14.202
Totaal	10.185	9.230	9.549	11.102	12.653	14.202

Verdeling rentelasten naar de programma's

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 t/m NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
2 Bereikbaar Zuid-Holland	2.447	4.169	5.960	9.816	11.276	12.799
4 Een welvarend Zuid-Holland	6	9	12	17	16	16
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	3	4	6	9	8	8
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	7	15	36	127	136	158
- Overzicht Organisatie	221	259	401	632	692	684
- Overzicht Algemene middelen	111	154	218	501	524	539
Totaal	2.794	4.610	6.633	11.102	12.653	14.203

De rentelasten bestaan uit rente van reeds afgesloten leningen en nog niet afgesloten leningen. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2027 en verder is uitgegaan van een percentage van 3,4% (op basis van een vlakke rentecurve voor de lange termijn). Zie ook de toelichting in de [Paragraaf Financiering](#).

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden, afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp. Dit betreft de volgende reserves:

- *Bufferreserves*: Bufferreserve Weerstandscapaciteit
- *Egalisatiereserves*: Arbeidscapaciteit, Dagelijks beheer en onderhoud infrastructuur, Lastneming subsidies

- *Spaarreserves*: Beheerplan Natura 2000 en PAS, Bereikbaarheid, Geen lege handen voor de landbouw, Groene ambities, Investeringsagenda 2026-2030, IODS, Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater, NatuurNetwerk Nederland, Ontwikkelopgave Natuur, Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland, Warmteleiding Warmteling, Weidevogels.

Subsidies

De commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie 'Verantwoording van subsidies' uit januari 2019 over lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Voor de lasten boven de grens gelden zwaardere administratieve eisen. Doel van de BBV-aanpassing en het grensbedrag is om naar meer uniforme verantwoording te komen tussen provincies en gemeenten, de administratieve lasten te beperken en beter aan te sluiten bij het baten- en lastenstelsel (dat laatste was bij de provincie Zuid-Holland al het geval). De provincie Zuid-Holland hanteert een grensbedrag van € 250.000 voor meerjarige subsidies. Bij dit grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd, terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd.

2.3 Incidentele lasten en baten

In het Financieel beeld is inzicht gegeven in de ontwikkeling van het totale begrotingssaldo (incidenteel + structureel) en het structurele begrotingssaldo. Daarin is ook de methodiek toegelicht voor de berekening van het structurele begrotingssaldo. Een toelichting op de ontwikkeling van het structurele begrotingssaldo is ook aan de hand van een visualisatie opgenomen in het Financieel beeld. In onderstaand overzicht worden de incidentele baten en lasten toegelicht. Na een samenvattend totaaloverzicht wordt vervolgens per ambitie inzicht gegeven in de incidentele baten en lasten.

Gehanteerde uitgangspunten

Algemeen uitgangspunt is dat alle taken voor de provincie structureel van aard zijn en daarmee ook alle lasten. Aan de baten kant worden met name de inkomsten uit opcenten Motorrijtuigenbelasting en de Algemene uitkering uit het provinciefonds als structureel gezien. Incidentele lasten en baten zijn de uitzondering en moeten onderbouwd worden.

De volgende voorbeelden kunnen incidentele lasten en baten zijn:

- Eenmalige bijdragen aan derden (inclusief bijzondere subsidies);
- Bijzondere projecten en eenmalig beleid waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Lasten en baten met betrekking tot meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut.

Overzicht incidentele lasten

Ambitie (bedragen x € 1,000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	33.554	1.065	32.093	340	31.191	0	30.896	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	462.424	1.064	475.264	625	466.220	1.225	464.813	725
3 - Schone energie voor iedereen	70.858	44.981	36.643	10.534	30.498	2.000	16.573	2.393
4 - Een welvarend Zuid-Holland	96.189	2.718	89.220	697	81.365	150	74.292	75
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersyst. en vitale lanb.	242.944	58.821	258.960	81.495	170.393	31.698	112.210	1.690
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	87.406	6.142	69.137	2.118	61.690	500	66.471	506
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	138.073	14.507	120.135	6.796	118.011	1.768	102.547	-512
8 - Overzicht Organisatie	151.741	6.097	149.480	4.614	144.241	0	144.032	0
9 - Overzicht Algemene middelen	4.935	0	21.123	0	40.223	0	62.915	0
Totaal	1.288.123	135.396	1.252.053	107.220	1.143.830	37.341	1.074.748	4.877

Overzicht incidentele baten

Ambitie (bedragen x € 1,000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030	
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	263	0	135	0	135	0	135	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	38.312	335	29.253	335	29.251	2.561	11.812	0
3 - Schone energie voor iedereen	3.130	0	0	0	0	0	0	0
4 - Een welvarend Zuid-Holland	3.781	0	350	0	88	0	88	0
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersyst. en vitale lanb.	64.528	10.583	107.397	56.031	29.947	10.146	2.406	0
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	0	0	0	0	0	0	0	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	17.626	1.490	10.119	460	18.006	460	8.149	-512
8 - Overzicht Organisatie	5.957	0	5.957	0	5.957	0	5.957	0
9 - Overzicht Algemene middelen	1.012.249	0	1.050.016	0	1.073.520	0	1.093.932	0
Totaal	1.145.846	12.408	1.203.226	56.826	1.156.904	13.168	1.122.479	-512

Overzicht reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2027	Toevoeging 2027 incidenteel	Onttrekkingen 2027	Onttrekkingen 2027 Incidenteel
Reserves	147.741	147.741	147.741	147.741

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
1-1 - Krachtig openbaar bestuur		340		340					Kwaliteitsimpuls ZH journalistiek	
1-1 - Krachtig openbaar bestuur		225							Provinciale regie Tafel PRT	
1-1 - Krachtig openbaar bestuur		500		0		0		0	Potje PS	Potje beschikbaar voor inzet door PS gedurende deze collegeperiode
Totaal	33.554	1.065	32.093	340	31.191	-	30.896			

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
2-1 - Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen		524		385		1.085		685	Diverse incidentele subsidies op gratis OV minima, bereikbaarheid haven, schone flexibele vaarunits en 20 waterstofbussen.	Incidentele subsidies
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		100		100		100		0	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		440		140		40		40	Overdracht wegen	Kosten voor de bruidsschat overdracht wegen
Totaal	462.424	1.064	475.264	625	466.220	1.225	464.813	725		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		335		335		0		0	Leges infrastructuur	Bijdragen van derden
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		0		0		2.561		0	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
Totaal	38.312	335	29.253	335	29.251	2.561	11.812	0		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
3-1 - Energietransitie		1.022		548		0		393	Overdimensionering Warmtenetten Zuidplas	Tijdelijk inzet op warmtenetten.
3-1 - Energietransitie		41.959		7.986		0		0	Warmteleiding Warmteling	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding Warmteling
3-1 - Energietransitie		2.000		2.000		2.000		2.000	Extra inzet energiecoöperaties - motie 2034	Ondersteuning, ontwikkeling en financiering van energiecoöperaties
Totaal	70.858	44.981	36.643	10.534	30.498	2.000	16.573	2.393		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
4-1 - Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat		1.160		430		150		75	Aerospacecampus Noordwijk, Transitie Havencomplex, Life Science & health en Regiocertificering bollensector.	Incidentele subsidies
4-2 Erfgoed en cultuur		1.557		267		0		0	Restauratie rijksmonumenten	Incidentele subsidies
Totaal	96.189	2.718	89.220	697	81.365	150	74.292	75		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
5-1 - Gezonde natuur		45.757		76.125		31.198		1.690	Diverse budgetten ontwikkelopgave EHS, NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-1 - Gezonde natuur		5.000		1		0		0	Budgetten ZH-PLG	Diverse kosten gerelateerd op de organisatie en inzet van middelen ZH-PLG.
5-2 - Toekomstbestendige landbouw		3.346		1.100		150		0	Middelen uit reserve Groene ambities en Strategische reserve Landelijk gebied	Inzet op dossiers stikstof en dekking van middelen vanuit de Strategisch reserve landelijk gebied. Daarnaast enkele subsidies gericht op innovatie binnen de landbouw.

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
5-3 - Leven met water		4.719		4.269		350			Budgetten niet structurele budgetten KRW	Budgetten op de inzet en intensivering gerelateerd een de KRW
Totaal	242.944	58.821	258.960	81.495	170.393	31.698	112.210	1.690		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
5-1 - Gezonde natuur		10.583		56.031		10.146			- Diverse baten gerelateerd aan bovenstaande lasten, waaronder grondtransacties ten behoeve van de ontwikkelopgave Natuur.	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
Totaal	64.528	10.583	107.397	56.031	129.947	10.146	2.406	0		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
6-1 Wonen		5.642		1.618		500		506	Subsidie knelpuntenpot, subsidie Maasterras	
6-2 Ruimte en Landschap		500		500					Water en bodem sturend (voorheen in beleidsdoel 5-3)	Incidentele tijdelijke inzet voor Water en bodem sturend.
Totaal	87.406	6.142	69.137	2.118	61.690	500	66.471	506		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		2.562		460		460		-512	Beleidsondersteuning natuur & milieu en aanpak bodemlocaties.	Incidentele lasten uit reserve MJP Bodem.
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		1.308		1.308		1.308			Altijd Actuele Digitale Dienstverlening (AADV)	Ontwikkeling Digi-V tot overdraagbaar product, 2026-2029
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		6.565				0			Nazorg stortplaatsen	Vanwege een mogelijk gewijzigde rekenrente dient er een additionele, incidentele, storting plaats te vinden in het fonds.
7-2 - Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport		2.336		802		0			Recreatieve routenetwerken en structuren	Revisie knooppuntensysteem. Centrale beheerorganisatie: bijdrage in de opstart van deze organisatie om te komen tot meer eenduidigheid, kwaliteit en efficiency.
7-2 - Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport				4.000					Recreatieve kust en strand	Behoud recreatiestrand Brouwersdam eenmalige storting
7-3 - Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgew. tegen effect v klimaat		1.736		226		0			Uitvoering klimaatadaptatie	Incidentele middelen voor subsidies ten behoeve van de uitvoering van klimaatadaptatie
Totaal	138.073	14.507	120.135	6.796	118.011	1.768	102.547	-512		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		1.490		460		460		-512	VV 2.0	Baten ten boeve van de aanpak bodemlocaties.
Totaal	17.626	1.490	10.119	460	18.006	460	8.149	-512		

Overzicht Organisatie

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Begroting 2030		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
8-1 - Duurzame organisatie		2.550		933					Informatietransitie PZH	Tijdelijke middelen om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen
8-1 - Duurzame organisatie		3.547		3.682					Financiële processen en systemen (Versterking financiële functie)	Tijdelijke middelen om de financiële functie te versterken
Totaal	151.741	6.097	149.480	4.614	144.241	0	144.032	0		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Overzicht Algemene middelen

Overzicht incidentele lasten en baten

Niet van toepassing.

3. Uiteenzetting financiële positie I

3.1 Actualisatie financieel beeld

Een raming voor het begrotingsjaar 2027 met de financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid zoals in de ambities is opgenomen, is gepresenteerd bij het [Financieel Beeld](#).

3.2 EMU-saldo

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Activa						
<i>Financiële vaste activa</i>						
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	-6.492	0	30.000	0	0	0
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	58	0	0	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-40	0	0	0	0	0
<i>Liquide middelen</i>						
Banksaldi	1	0	-175	0	0	0
<i>Overlopende activa</i>						
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	1.287	-1.015	50	-120	0	0
Overige overlopende activa	1.285	0	0	0	0	0
Vooruitbetaalde bedragen	13.476	0	0	0	0	0
<i>Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Overige vorderingen	562	0	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	-103.609	-74.852	-120.000	-88.774	0	0
Vordering op openbare lichamen	15.431	-136.124	0	0	0	0
Passiva						
<i>Overlopende passiva</i>						
Nog te betalen kosten	29.823	0	0	0	0	0
Overige vooruit ontvangen bedragen	-546	0	0	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-42.911	27.262	65.687	66.391	34.296	562
<i>Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	37.334	25.700	-70.236	-205.142	-381.132	-44.751
<i>Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Overige schulden	-16.522	0	0	0	0	0
EMU-Saldo	-70.864	-159.028	-94.674	-227.645	-346.836	-44.189

3.3 Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2027 activa

Activa (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31- 12-2025	Begroot Balans 31- 12-2026	Begroot Balans 31- 12-2027	Begroot Balans 31- 12-2028	Begroot Balans 31- 12-2029	Begroot balans 31- 12-2030
Vaste activa						
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	58.514	58.514	88.514	88.514	88.514	88.514
Kapitaalverstrekingen aan overige verbonden partijen	1.312	1.312	1.312	1.312	1.312	1.312
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	419	419	419	419	419	419
Totaal Financiële vaste activa	60.246	60.246	90.246	90.246	90.246	90.246
Immateriële vaste activa						
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	136.167	137.928	143.426	146.093	145.547	145.679
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	24.157	19.496	14.307	8.169	8.546	6.465
Totaal Immateriële vaste activa	160.325	157.424	157.733	154.262	154.093	152.144
Materiële vaste activa						
Investerings met economisch nut	147.240	142.428	144.229	144.824	139.742	131.973
Investerings met maatschappelijk nut	1.382.341	1.431.075	1.366.144	1.555.001	1.960.974	2.040.589
Totaal Materiële vaste activa	1.529.581	1.573.503	1.510.372	1.699.825	2.100.716	2.172.561
Totaal Vaste activa	1.750.151	1.791.173	1.758.350	1.944.333	2.345.055	2.414.951
Vlottende activa						
Liquide middelen						
Banksaldi	175	175	0	0	0	0
Totaal Liquide middelen	175	175	0	0	0	0
Overlopende activa						
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	11.542	10.528	10.578	10.458	10.458	10.458
Overige overlopende activa	22.066	22.066	22.066	22.066	22.066	22.066
Vooruitbetaalde bedragen	71.381	71.381	71.381	71.381	71.381	71.381
Totaal Overlopende activa	104.989	103.974	104.024	103.904	103.904	103.904
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige vorderingen	4.587	4.587	4.587	4.587	4.587	4.587
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	283.626	208.774	88.774	0	0	0
Vordering op openbare lichamen	136.124	0	0	0	0	0
Totaal Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	424.337	213.362	93.362	4.587	4.587	4.587
Voorraden						
Onderhanden werk voorraden	37.223	33.366	29.983	29.983	29.983	29.983
Totaal Voorraden	37.223	33.366	29.983	29.983	29.983	29.983
Totaal Vlottende activa	566.724	350.876	227.369	138.475	138.475	138.475
Totaal activa	2.316.875	2.142.049	1.985.720	2.082.808	2.483.530	2.553.425

Geprognosticeerde balans 2027 passiva

Passiva (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31- 12-2025	Begroot Balans 31- 12-2026	Begroot Balans 31- 12-2027	Begroot Balans 31- 12-2028	Begroot Balans 31- 12-2029	Begroot balans 31- 12-2030
Vaste passiva						
Eigen vermogen						
Algemene reserves	286.894	368.598	329.548	344.443	395.229	463.091
Bestemmingsreserves	542.507	385.522	282.295	218.574	180.862	160.730
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	27.843	0	0	0	0	0
Totaal Eigen vermogen	857.244	754.120	611.843	563.016	576.090	623.821
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	651.724	626.024	696.260	901.402	1.282.534	1.327.285
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	651.724	626.024	696.260	901.402	1.282.534	1.327.285
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)						
Egalisering van kosten	128.812	108.865	84.714	93.065	134.439	112.300
Middelen van derden met gebonden bestemming	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945
Verplichtingen, verliezen en risico's	41.622	42.829	48.378	47.191	46.629	46.744
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	172.379	153.639	135.037	142.201	183.013	160.989
Totaal Vaste passiva	1.681.347	1.533.783	1.443.141	1.606.620	2.041.637	2.112.095
Vlottende passiva						
Overlopende passiva						
Nog te betalen kosten	216.336	216.336	216.336	216.336	216.336	216.336
Overige vooruit ontvangen bedragen	3.593	3.593	3.593	3.593	3.593	3.593
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	358.181	330.920	265.232	198.842	164.546	163.984
Totaal Overlopende passiva	578.111	550.849	485.162	418.771	384.475	383.913
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Kasgeldleningen	0	0	0	0	0	0
Overige schulden	57.417	57.417	57.417	57.417	57.417	57.417
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	57.417	57.417	57.417	57.417	57.417	57.417
Totaal Vlottende passiva	635.528	608.266	542.579	476.188	441.892	441.330
Totaal passiva	2.316.875	2.142.049	1.985.720	2.082.808	2.483.530	2.553.425

3.4 Verleende garanties en waarborgen

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2027	Stand 1-1-2028	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling overige</i>			
Groenfonds – pVSPN	8.853	8.853	100%
Subtotaal overige	8.853	8.853	
Totaal gewaarborgd	8.853	8.853	

Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt.

Het risico van deze garantstelling is laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

3.5 Staat van activa

Vaste activa (bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2025	Balans per 31-12- 2026	Investe- ringen 2027	Desinveste- ringen 2027	Bijdragen derden 2027	Afschrijvingen 2027	Balans per 31-12-2027	Balans per 31-12-2028	Balans per 31-12-2029	Balans per 31-12-2030
Financiële vaste activa										
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	58.514	58.514	30.000	0	0	0	88.514	88.514	88.514	88.514
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.312	1.312	0	0	0	0	1.312	1.312	1.312	1.312
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	419	419	0	0	0	0	419	419	419	419
Totaal Financiële vaste activa	60.246	60.246	30.000	0	0	0	90.246	90.246	90.246	90.246
Immateriële vaste activa										
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	136.167	137.928	9.330	0	0	3.832	143.426	146.093	145.547	145.679
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	24.157	19.496	2.037	0	-1.050	6.176	14.307	8.169	8.546	6.465
Totaal Immateriële vaste activa	160.325	157.424	11.367	0	-1.050	10.008	157.733	154.262	154.093	152.144
Materiële vaste activa										
Investerings met economisch nut	147.240	142.428	14.646	0	0	12.846	144.229	144.824	139.742	131.973
Investerings met maatschappelijk nut	1.382.341	1.431.075	8.850	0	-22.561	51.220	1.366.144	1.555.001	1.960.974	2.040.589
Totaal Materiële vaste activa	1.529.581	1.573.503	23.496	0	-22.561	64.066	1.510.372	1.699.825	2.100.716	2.172.561
Totaal	1.750.151	1.791.173	64.863	0	-23.611	74.074	1.758.350	1.944.333	2.345.055	2.414.951

4. Uiteenzetting financiële positie II

4.1 Arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen

Dit overzicht geeft inzicht in de meerjarig geraamde verplichtingen ten behoeve van UWV en APG voor uitvoering van de Werkloosheidswet. De reden om deze kosten te ramen is dat de provincie eigenrisicodragers is voor de Werkloosheidswet. De verplichting is vooralsnog geraamd op € 0,3 miljoen per jaar.

(bedragen x € 1.000)	2027	2028	2029	2030
Werkloosheidsuitkeringen	300	300	300	300

4.2 Prognose gereedmelding investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen worden op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

In dit onderdeel 'Prognose gereedmelding investeringen' geven we per ambitie inzicht in de begrote bedragen van projecten die we in 2027 of in latere jaren gaan afronden. Ter vergelijking zijn ook de cijfers uit de jaarrekening 2025 en bijgestelde begroting 2026 opgenomen. Dit betreft investeringsprojecten die veelal in eerdere jaren zijn gestart en dit jaar of latere jaren tot een afronding komen. De bedragen in onderstaande tabel tonen de uitgaven en inkomsten van die af te ronden investeringsprojecten die we in dat jaar gaan activeren.

Eventuele bijstellingen op het eerder vastgestelde moment van activeren of de omvang van het bedrag worden in het vervolg van dit onderdeel per ambitie toegelicht.

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2025	Begroting 2026 na NJN	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029	Raming 2030
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	72.575	27.053	183.753	319.019	481.981	272.647
3 Schone energie voor iedereen	1.572	0	0	0	0	0
4 Een welvarend Zuid-Holland	0	0	30.000	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	0	9.598	0	7.925	0
- Overzicht Organisatie	8.124	7.147	15.169	14.824	10.211	7.934
Subtotaal	82.270	34.200	238.520	333.843	500.116	280.581
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	25.590	9.083	92.436	49.428	42.029	38.239
Subtotaal	25.590	9.083	92.436	49.428	42.029	38.239
Totaal investeringskredieten	56.680	25.117	146.084	284.415	458.087	242.342

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Een volledig overzicht van de investeringskredieten voor infrastructurele projecten is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2027-2041, dat gelijktijdig met de begroting voorligt.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Op 25 februari 2026 hebben Provinciale Staten via de Investeringsagenda 2026-2030 € 30 miljoen beschikbaar gesteld voor het ondersteunen van het innovatief MKB. Deze middelen dragen bij aan de vroege fase- en vervolfinanciering van startups en scale-ups. Via de besluitvorming bij Voorjaarsnota 2026 is door Provinciale Staten vastgesteld dat deze middelen in twee tranches aan de fondsen beschikbaar worden gesteld:

- Tranche 1 – UNIIQ: € 4,5 miljoen
- Tranche 2 – IQ Capital: € 25,5 miljoen

Deze tranches zijn nu in de Begroting 2027 opgenomen. Voor deze beoogde kapitaalstorting is tevens een risicoreservering opgenomen. Dit staat toegelicht in de [Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

In eerdere jaren is door Provinciale Staten een investeringskrediet vastgesteld voor de inrichting van Vlietland. De planning van het investeringskrediet voor de aanpassing van infrastructuur, paden, wegen, parkeerterreinen en overige recreatieve voorzieningen conform de erfpachtafspraken is geactualiseerd. De bijstelling is voornamelijk het gevolg van een langer vergunningstraject dan voorzien. De afronding van het project wordt naar verwachting in 2029 gerealiseerd en is mede afhankelijk van de daadwerkelijke realisatie van de recreatiewoningen.

Overzicht Organisatie

In het kader van realistisch begroten zijn de meerjarige budgetten voor portfoliomanagement vanaf 2027 herijkt.

Daarnaast is het meerjarige investeringsbudget voor I&A Hardware Investeringsplan bijgesteld conform het Meerjarig Hardware Investeringsplan 2026. Hierbij is rekening gehouden met zowel vervangingsinvesteringen als vernieuwingsinvesteringen die voortvloeien uit projecten en/of programma's.

Tot slot zijn de investeringsbudgetten binnen I&A vanaf 2027 geïndexeerd op basis van de door het Centraal Planbureau (CPB) vastgestelde indexpercentages.

4.3 Reserves

Inleiding

De totale reserveomvang van de provincie Zuid-Holland bestaat uit de som van de algemene reserve en de bestemmingsreserves. In dit hoofdstuk wordt een totaalbeeld van de algemene en bestemmingsreserves gegeven. Een nadere toelichting op de algemene reserve en een samenvattend beeld van het geheel aan reserves wordt gegeven in het [Financieel beeld](#).

In dit hoofdstuk wordt verder totaal inzicht gegeven in het saldo van alle reserves en de mutaties die van en naar de reserves plaatsvinden uitgesplitst naar beleidsdoel. Ook wordt een totaalbeeld van de beklemming van reserves gegeven. De detailinformatie per reserve over inhoud en doel, functie, voeding, instellingsjaar, looptijd, onttrekkingen en toevoegingen, beklemming en omvang is opgenomen in [Bijlage 1](#). Voor de reserves is als peildatum uitgegaan van de stand van de reserves per einde jaar.

In het ambitieplan is bij elke ambitie een overzicht opgenomen dat aangeeft wat de totale inzet van specifieke reserves is binnen de ambitie. Dit overzicht staat bij instrumentarium.

Staat van Reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2025	Saldo per 2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029	Saldo per 31-12-2030
Algemene reserves	286.894	368.598	-39.049	0	329.548	344.443	395.229	463.091
Bestemmingsreserves	542.507	385.522	44.619	147.846	282.295	218.574	180.862	160.730
Totaal	829.401	754.120	5.570	147.846	611.843	563.016	576.090	623.821

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029	Saldo per 31-12-2030
Algemene reserves								
Algemene vrije reserve	212.595	280.498	-39.049	0	241.449	256.343	307.129	374.991
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	74.300	88.100	0	0	88.100	88.100	88.100	88.100
Bestemmingsreserves								
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	7.502	6.002	0	1.500	4.502	3.002	1.502	2
Bereikbaarheid	126.677	103.343	4.658	28.273	79.728	61.754	57.611	53.993
Egalisatiereserve lastneming subsidies	24.564	11.149	0	7.581	3.567	1.632	1.132	626
Egalisatiereserve dba infrastructuur	5.000	4.000	0	0	4.000	4.000	4.000	4.000
Geen lege handen voor de landbouw	3.500	3.594	0	1.295	2.299	2.000	2.000	2.000
Groene ambities	19.733	9.454	0	6.352	3.102	475	475	475
Interreg-cofinanciering EFRO	2.261	336	0	157	179	73	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	120.000	40.710	0	6.350	34.360	24.980	15.530	10.030
Life Sciences & Health	3.315	3.040	0	1.525	1.515	437	175	0

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029	Saldo per 31-12-2030
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	18.909	15.489	612	1.072	15.029	15.641	16.253	16.864
NatuurNetwerk Nederland	38.284	8.966	0	1.966	7.000	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	12.214	11.747	0	1.500	10.247	8.346	8.346	1.360
Reserve Ontwikkelopgave natuur	45.830	46.433	3.350	25.541	24.242	19.161	0	0
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	0	36.703	7.500	9.600	34.603	27.832	25.292	23.527
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	16.882	10.100	3.500	11.300	2.300	2.300	2.300	2.300
Versterking economie	21.793	24.500	0	1.874	22.625	21.931	21.236	20.542
Warmteleiding Warmtelinq	76.042	49.956	0	41.959	7.997	11	11	11
Weidevogelgebieden	0	0	25.000	0	25.000	25.000	25.000	25.000
Totaal	829.401	754.120	5.570	147.846	611.843	563.016	576.090	623.821

Mutaties reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene vrije reserve			
- Algemene dekkingsmiddelen	-39.049	0	-39.049
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0	1.500	-1.500
Bereikbaarheid			
2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	4.658	24.666	-20.008
2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur	0	3.607	-3.607
Egalisatiereserve lastneming subsidies			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	110	-110
4-2 Erfgoed en Cultuur	0	1.557	-1.557
6-1 Wonen	0	5.642	-5.642
7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport	0	271	-271
Geen lege handen voor de landbouw			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	1.295	-1.295
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0	3.121	-3.121
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	846	-846
7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport	0	2.336	-2.336
7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat	0	49	-49

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	157	-157
Investeringsagenda 2026-2030			
3-1 Energietransitie	0	4.650	-4.650
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	1.200	-1.200
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	0	500	-500
Life Sciences & Health			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	1.525	-1.525
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	612	1.072	-460
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	0	1.966	-1.966
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
5-1 Gezonde natuur	0	1.500	-1.500
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	3.350	25.541	-22.191
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	230	-230
5-1 Gezonde natuur	0	7.410	-7.410
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	1.534	-1.534
5-3 Leven met water	7.500	425	7.075
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland			
6-1 Wonen	3.500	11.300	-7.800
Versterking economie			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	1.874	-1.874
Warmteleiding Warmteling			
3-1 Energietransitie	0	41.959	-41.959
Weidevogelgebieden			
5-1 Gezonde natuur	25.000	0	25.000
Eindtotaal	5.570	147.846	-142.277

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo reserve 2027	Juridisch verplicht 2027	Bestuurlijk verplicht 2027	Niet verplicht 2027
Algemene reserves				
Algemene vrije reserve	241.449	0	0	241.449
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	88.100	0	88.100	0
Bestemmingsreserves				
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	4.502	0	4.502	0
Bereikbaarheid	79.728	29.835	49.893	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	4.000	0	4.000	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	3.567	3.567	0	0
Geen lege handen voor de landbouw	2.299	0	2.299	0
Groene ambities	3.102	0	3.102	0
Interreg-cofinanciering EFRO	179	0	179	0
Investeringsagenda 2026-2030	34.360	0	34.360	0
Life Sciences & Health	1.515	0	1.515	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	15.029	0	15.029	0
NatuurNetwerk Nederland	7.000	7.000	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	10.247	360	9.887	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	24.242	740	23.502	0
Strategische reserve Landelijk gebied als onderdeel van de Investeringsagenda 2026-2030	34.603	0	34.603	0
Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	2.300	0	2.300	0
Versterking economie	22.625	2.886	19.739	0
Warmteleiding Warmtelinq	7.997	7.997	0	0
Weidevogelgebieden	25.000	0	25.000	0
Totaal reserves	611.843	52.385	318.010	241.449

4.4 Voorzieningen

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan voorzieningen weergegeven. In [Bijlage 2](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Staat van Voorzieningen

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029	Saldo per 31-12-2030
Egalisering van kosten								
Voorziening GO Infrastructuur	85.756	75.319	60.292	88.699	46.913	41.544	59.475	61.667
Voorziening GO recreatiegebieden	1.614	1.522	820	690	1.652	2.102	1.913	1.316
Voorziening GO Vaarwegen	41.441	32.024	24.743	20.618	36.149	49.419	73.052	49.318
Middelen van derden met gebonden bestemming								
Voorziening Grondwaterheffing	1.945	1.945	0	0	1.945	1.945	1.945	1.945
Voorziening Premielingen	0	0	0	0	0	0	0	0
Verplichtingen, verliezen en risico's								
Voorziening Grondbank RZG Zuidplas	8.800	8.800	0	0	8.800	8.800	8.800	8.800
Voorziening Nazorg stortplaatsen	3.839	3.839	6.565	0	10.404	10.404	10.404	10.404
Voorziening Pensioenen GS	15.697	15.812	115	0	15.927	16.042	16.157	16.272
Voorziening PMR 750 HA	3.520	3.113	0	1.131	1.982	680	3	3
Voorziening Premielingen	65	65	0	0	65	65	65	65
Voorziening Verlofsparen	9.700	11.200	0	0	11.200	11.200	11.200	11.200
Totaal	172.379	153.639	92.535	111.138	135.037	142.201	183.013	160.989

In bovenstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft:

Financiële vaste activa

- de voorzieningen voor deelnemingen die rechtstreeks in minderingen zijn gebracht op de deelnemingen. Zie de paragraaf [Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.
- de voorzieningen voor kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen.
- de voorzieningen voor leningen aan verbonden partijen en uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende activa

- de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

4.5 Overlopende Passiva (OVP)

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan Overlopende Passiva (OVP's) weergegeven. In [Bijlage 3](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Staat van Overlopende Passiva

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12- 2027	Saldo per 31-12- 2028	Saldo per 31-12- 2029	Saldo per 31-12- 2030
OVP BDU	19.125	18.676	0	6.119	12.557	11.810	11.810	11.810
OVP Bedrijfsmatig Vastgoed	6.333	4.093	0	2.016	2.077	1.777	1.777	1.777
OVP Bermmaatregelen N- wegen	1.694	1.694	0	0	1.694	1.694	1.694	1.694
OVP Bijdrage derden aan VIP- NL	507	379	0	0	379	379	379	379
OVP Bodem 2022	2.248	1.035	0	882	153	153	153	153
OVP Bodem 2023	479	239	0	239	0	0	0	0
OVP Bodem 2024-2030	4.897	3.723	0	1.174	2.549	1.375	202	0
OVP Capaciteit Natuurmonitoring	33	33	0	0	33	33	33	33
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Bergsluis	0	0	710	0	710	710	710	710
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Brakwaterwinning	0	0	0	0	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Brielse Meer	0	0	0	0	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Waterbuffer Rotterdam	70	70	0	0	70	70	70	70
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Waterbank	208	121	0	88	33	33	33	33
OVP E115 Duurzame en circulaire infrastructuur	140	140	0	0	140	140	140	140
OVP E120 Verkeersveiligheidsmaatregelen	1.296	1.296	0	0	1.296	1.296	1.296	1.296
OVP ERTMS	0	0	12.778	12.778	0	0	0	0
OVP Fietsmaatregelen A4 Burgerveen	2.383	2.383	0	0	2.383	2.383	2.383	2.383
OVP Flexpool rijksbijdrage 3e tranche	5.734	501	0	0	501	501	501	501
OVP Flexpool Rijksbijdrage	386	0	0	0	0	0	0	0
OVP Flexpool rijksbijdrage 2022	163	0	0	0	0	0	0	0
OVP Impuls Veenweiden	9.839	7.139	0	5.167	1.972	1.972	1.972	1.972
OVP Keten en gemeenschappen van de visserijsector	4.425	3.932	0	1.274	2.657	1.347	487	127

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12- 2027	Saldo per 31-12- 2028	Saldo per 31-12- 2029	Saldo per 31-12- 2030
OVP Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE)	13.976	3.139	0	3.130	9	9	9	9
OVP Leiden-Katwijk-Noordwijk	168	168	0	0	168	168	168	168
OVP LIFE IP All4Biodiversity	144	0	0	0	0	0	0	0
OVP MIT 2021	737	919	0	0	919	919	919	919
OVP MIT 2022	972	1.272	0	0	1.272	1.272	1.272	1.272
OVP MIT 2023	638	728	0	0	728	728	728	728
OVP MIT 2024	0	454	0	-120	574	574	574	574
OVP MIT 2025	907	1.703	1.311	1.289	1.725	1.763	1.763	1.763
OVP Maatregel gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties	8.970	8.970	0	0	8.970	8.970	8.970	8.970
OVP Naderingsdetectie windturbines	199	199	0	0	199	199	199	199
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	100	100	0	0	100	100	100	100
OVP NOVEX-gebied ZR 2023	292	0	0	0	0	0	0	0
OVP NOVI havengebied Rotterdam	35	35	0	0	35	35	35	35
OVP Ontzorging Maatschappelijk Vastgoed 2e tranche	357	0	0	0	0	0	0	0
OVP PMR 750 ha	54.328	48.034	0	17.469	30.565	10.460	-3	-3
OVP Programma Natuur 2e Fase	21.573	21.573	0	10.000	11.573	3.464	2.043	2.043
OVP Provinciale maatregelen PAS-melders (2024)	15.592	15.592	0	0	15.592	15.592	15.592	15.592
OVP Provinciale maatregelen PAS-melders	6.045	6.045	0	0	6.045	6.045	6.045	6.045
OVP Provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (NPLG)	1.093	713	0	0	713	713	713	713
OVP RPMLG Land- en Tuinbouw	28.931	30.496	0	4.598	25.897	20.791	17.413	17.413
OVP RPMLG Landschap en natuurversterking	98.355	108.748	0	12.323	96.425	66.848	57.799	57.799
OVP RPMLG Water- en Bodemsysteem	17.534	20.291	0	1.275	19.016	19.016	11.064	11.064
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	42	42	0	0	42	42	42	42
OVP Smart Mobility Synchromode	43	43	0	0	43	43	43	43
OVP Startup In Residence Intergov 2022	125	125	0	121	5	5	5	5
OVP Stimulering schoon en emissieloos bouwen	112	112	0	0	112	112	112	112

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31- 12-2026	Toevoegingen 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo per 31-12- 2027	Saldo per 31-12- 2028	Saldo per 31-12- 2029	Saldo per 31-12- 2030
OVP Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021	4.440	4.440	0	0	4.440	4.440	4.440	4.440
OVP Tijdelijke regeling bodem onderdeel buitenproportioneel	144	0	0	0	0	0	0	0
OVP Truckparkings	37	37	0	0	37	37	37	37
OVP Uitvoering Aanpak piekbelasting	302	302	0	0	302	302	302	302
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	8.738	221	0	0	221	221	221	221
OVP Versnellen Natuurinclusief isoleren	10.608	9.008	0	664	8.344	8.344	8.344	8.344
OVP Verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	469	469	0	0	469	469	469	469
OVP Woondeals 2022	69	69	0	0	69	69	69	69
OVP Woondeals 2023	29	0	0	0	0	0	0	0
OVP Woondeals 2024	697	0	0	0	0	0	0	0
OVP Zero Emissiebussen ZH-N	1.417	1.417	610	610	1.417	1.417	1.417	1.417
Totaal	358.181	330.920	15.409	81.096	265.232	198.842	164.546	163.984